

A. gr. b. 734

<36628347850016 S

<36628347850016

Bayer. Staatsbibliothek

ARISTOTELIS
DE ANIMA
LIBRI III.

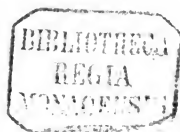
RECENSUIT

ADOLFUS TORSTRIK.

PHIL. DOCT. GYMN. BREM. COLL.

Littré.

BEROLINI
APUD WEIDMANNOS.
MDCCCLXII.

160 g

160 g

FRIDERICO ADOLFO TRENDELENBURG

VIRO CUM DE IPSA PHILOSOPHIA PROMOVENDA
TUM DE VIRIS IN PHILOSOPHIA CLARIS
RECTIUS ET INTELLEGENDIS ET AESTIMANDIS

PRAECLARE MERITO

HUNC LIBRUM

PIETATIS SUAE ET CARITATIS

MONUMENTUM ESSE VOLUIT

ADOLFUS TORSTRIK.

PRAEFATIO.

§ 1. Agitur de hujus editionis consilio.

Omne hujus editionis consilium atque ratio ea arte continetur quam criticam vulgo appellant. Nam quum ante aliquot annos in novam venissem de quorundam Aristotelis librorum fortunâ ac conditione sententiam, intellexi magnum eam sententiam habituram momentum ad rectius quam adhuc factum esset eos libros edendos. Quae autem mihi videor in ea re vidisse, sic possunt brevissime comprehendî:

fuerunt quondam quorundam librorum Aristotelis nomine inceptorum duae recensiones.

his recensionibus etiamnum magnâ ex parte in libris scriptis servatis editores recentiores sic sunt usi ut ex duabus recensionibus aristoteleis tertiam contaminarent non aristoteleam.

in libris qui sunt de Animâ extant quaedam alterius recensionis particulae ita ab alterâ diversae ut non poterint qui eos libros ediderunt alteram recensionem ad alteram traducere: quo facto alteram recensionem, quae mutilata est, prorsus neglexerunt.

ea est earum recensionum auctoritas ut ea quae mutilata est et neglecta aut eodem jure sit Aristoteli adscribenda quo vulgata aut vero meliore.

Haec omnia aut nunquam intellexissem, (quamquam quod ad Physica attinet diu jam habueram eam de duabus recensionibus suspicionem,) aut certe non tam apposite ad persuasionem sive meam sive aliorum possem demonstrare, nisi reliquias illas de quibus supra diximus, quum ante hos quatuor annos Parisios nos contulissemus, meis oculis vidissem. Incredibile enim est quanto magis credamus oculis quam auribus. Non ignorabam Trendelenburgium narrare libri secundi de Animâ exitum in codice *E* repeti a manu antiquâ: similia de ejusdem libri initio Bekkerum: variam lectionem duorum ejusdem codicis foliorum esse exscriptam a Bussemakero: haec non ignorabam, nec tamen ea me multum moverant, ac mox plane oblitus eram: quod idem nonnullis ex iis qui haec legent accidisse credo. Ubi vero primum egregium illum librum *E* manibus tractavi, oculis inspexi, rei evidentia adeo animum percussit ut statim ad Trendelenburgium literas darem: inventas esse a me reliquias alterius recensionis libri de Animâ secundi,*) eamque recensionem esse vulgatâ antiquiorem. Respondit mihi vir clarissimus sibi placuisse quae misissem, (transcripta enim addideramus literis nostris quae a nobis erant inventa,) eaque in mentem sibi revocasse quae in Leibnitzii schedis ipse vidisset, audiisset vero similia de Kantio: easdem quasdam res non semel sed bis aut ter aut etiam pluries ab his viris esse tractatas ac retractatas: monuit tamen, qua est gravitate ac prudentia, ne rei novitate abripi me paterer: diligenter esse quaerendum ad ipsumne

*) Dico has alterius recensionis reliquias esse a me inventas: quamquam non ignoro eas lacinias visas esse a multis, a Bekkero vero etiam exscriptam esse primi fragmenti variantem lectionem, a Trendelenburgio secundi, quarti et quinti a Bussemakero (in Praefatione editionis Didotianae). Inventae igitur hae reliquiae sunt a me non ἀπλῶς, sed ἔστιν ὧς: viderant multi, alteram ac diversam esse recensionem nullus intellexerat. Dicimus vero nos Titum invenisse, si hunc hominem, quem alii videre poterant et viderunt etiam ante nos, invenimus esse Titum.

Aristotelem an ad editorem antiquum sane sed Aristotele recentiorem referenda esset altera ex iis recensitionibus.

Domum reversus iterum me ad Naturalem Auscultationem contuli: ei enim aliquot jam annis operam dederam ejusque gratiâ Parisios profectus fueram. Quae inveneram Parisiis, ea sperabam fore ut vel in Museo Rhenano vel in aliis similibus commentariis, additis iis quae haberem ad illa illustranda, publici juris facerem. Sed majoris quam speraveram ea res molis erat nec quae eo tempore quod Naturalis Auscultatio mihi reliquum faceret posset absolvi. Nunquam cogitaveram ipsum me aliquando librorum psychologicorum extitutum editorem: quod tamen negotium vix posse defugi mox intellexi. Principio admodum id aegre tuli: etenim non tantum distrahebar ab alio opere incepto, verum etiam verendum erat ne ab hominibus doctis arrogantiae insimularer, qui edendis post Trendelenburgium libris psychologicis viderer mihi meliora posse praestare quam praestitisset ille: verendum etiam erat ne cui viderer esse male sedulus et qui, quod ajunt, *γλαῦκας εἰς Ἀθήνας*. Quamquam neutrum vere dici posse existimo. Arrogantiae enim crimen, quum ea in opinione sita sit quam de se quisque habet, purgare nolo nisi apud ipsum Trendelenburgium: is enim novit quum meam erga se voluntatem tum vero gratum ac reverentem animum. Qui quidem animus communis mihi est cum omnibus iis qui his studiis operam dant. Quotus enim quisque invenitur qui, si in Aristotele intelligendo sibi videatur aliquid profecisse, non confiteatur libenter sese eam rem magna vel etiam maxima ex parte illius viri sive scholis sive libris debere. Deinde vero confido facile intellectum iri hunc nostrum libellum non esse editum ut quidquam abrogaretur ei editioni quam ille ante hos undetriginta annos confecit, sed ut, si fieri posset, compleretur. Sunt enim duae res in quibus pari studio Trendelenburgius elaboravit: critica textus emendatio et rerum verborumque explanatio ex ipso Aristotele

petita. Ex his rebus alteram non tetigimus, dico autem interpretationem: ut qui bene accurateque hos de Animâ libros intelligere velit, is Trendelenburgianâ editione carere non possit. Quodsi cui videbimur et ipsi dixisse quaedam quae ad Aristotelis verba recte intelligenda aliquid conferrent, ea is scito κατὰ συμβεβηκός a nobis dicta esse. Quae-rebamus enim quid quoque apud Aristotelem loco scribendum esset: quae res quum haud raro ab interpretatione penderet, facere non potuimus quin illam interpretandi provinciam, quam universam detrectaramus, suscipere ex parte. Haud minora quam in interpretatione Trendelenburgium in re criticâ effecisse censeo. Magna ante illum praestiterat Imm. Bekkerus: quae is aut noluerat aut non potuerat, efficere conatus est Trendelenburgius, felicissimo in plerisque successu: quae res tanto pluris aestimanda est quod, quo tempore Tr. scripsit, nulla erant Hermanni Bonitzii Metaphysica, nullum Theodori Waitzii Organon, nullae tot aliorum virorum atque egregiae de Aristotele operae ac labores. Primum enim ille accuratam cujusque loci interpretationem tanquam regulam posuit et normam ex qua dijudicaret quid quoque loco esset scribendum: deinde vero nova sibi subsidia reperit quum veteres editiones tum graecos commentarios et παραφράσεις: de qua re ipse luculenter in Praefatione. Hac via quum aliquanto longius existimarem procedi posse, quidquid fuit et temporis et virium per quatuor hos annos in Psychologiam contuli, idque eo libentius quod post inventas illas alterius editionis reliquias universam rem criticam intelligebam novum nactam esse ac solidissimum fundamentum. De qua re dicendum erit postquam demonstravero subsidia quibus in hac editione adornandâ usus sum.

In primis numerandus est ipse Aristoteles. Nam quum et in sententiis et in elocutione tantum sibi constet Aristoteles quantum omnes scimus, ab eo qui librum quempiam Aristotelis editurus est, ne vel in approbandis vel in recu-

sandis verbis vadis et syrtibus illidatur, jure postules ut universum philosophi regnum perlustraverit et cognitum perspectumque habeat: aut, si id hominum vires οἷοι νῦν βροτοί εἶσι excedere videtur, ut per aliquot saltem annos in Aristotelis scriptis quasi vixerit et habitaverit. Et haec quidem verba non sine rubore scripsi: sentiebam enim quantum deesset. Attamen tacendum non est magno mihi fuisse usui quod per tres annos, antequam hoc edendae Psychologiae munus adirem, Naturalis Auscultationis novam editionem concinnaveram, quae magnâ ex parte absoluta in scriptis est. Hactenus de universâ Aristotelis et philosophandi et scribendi ratione. Deinde vero, quod Franciscus Baco dixit, verum esse indicem sui et falsi, id recte esse dictum in nullo facile scriptore sic experiere ut in Aristotele. Tam severe enim apud Aristotelem omnia ad artis syllogisticae leges sunt exacta, cujus ille et inventor extitit et summus artifex, ut, si quis velit ἀναλύειν et resolvere ea quae apud Aristotelem scripta inveniat, is pro certo plerumque dicere possit num quidque scribi potuerit ab Aristotele atque ita scribi. Eadem res utilissima est ad conjecturam faciendam de eo quod in locis depravatis aut mutilis scriptum fuerit. Quamquam in locis depravatis hac cautione opus est: quid non potuerit scribi ab Aristotele, saepe pro certo dici potest atque etiam demonstrari, quid scriptum fuerit, multo rarius. Quam ob causam hanc nobis legem imposuimus ut nunquam quidquam in scripturâ traditâ mutaremus nisi addicentibus aut libris aliquibus scriptis aut interprete vetere graeco, si certum esset eum non sua sed Aristotelis verba afferre, aut, id quod duobus in locis factum est, si qua vetus editio verum servasset ex scriptis libris, qui nunc aut perditum sunt aut nondum collati, derivatum et traductum. Hanc regulam ita servavimus ut in tribus tantum vel quatuor locis, ubi res flagitabat, ab eâ recederemus: sed ne tum quidem deerant aut librorum scriptorum aut graecorum interpretum vestigia haud obscura. Ex veteribus editionibus, ubi opus

videbatur, contulimus Aldinam, Sylburgianam, Basileensem tertiam (anni 1550): nec tamen variantem earum lectionem in Annotationem Criticam recepimus, ne nimia eam mole oneraremus, praesertim quum Aldinae et Sylburgianae discrepantia apud Trendelenburgium esset, omnes vero eae editiones eam codicum familiam repraesentarent quae deteriores complectitur: quorum satis multi sunt a Bekkero collati. Ex interpretibus graecis multi usûs fuit Themistius, qui et bonis usus est codicibus et presse Aristotelis vestigiis insistit, haud raro ita ut ne verbum quidem mutet. Ceterum qui interpretibus graecis recte uti vult, necesse est diligenter eos atque accurate legat et, si fieri potest, plus semel: ne falsâ specie deceptus pro Aristotelis verbis habeat quae illi interpretandi gratiâ dixerunt. Qua in re diligentem me fuisse affirmare possum. Quae ex Alexandri Ἀπορίαις καὶ Λύσεσιν huc pertinent, pauca sunt, optima ad interpretationem, ad rem criticam non ita magni momenti. Est tamen unus locus in quo posthabito codicum consensu Alexandrum secuti sumus. Simplicius videtur annis confectus fuisse quum suum in Psychologiam commentarium conscriberet: nam et ceteri ejus commentarii jam scripti erant fere omnes, (laudat enim,) et ipsum interpretandi genus quo in hac re utitur habet senile quiddam, ne dicam anile: tantopere a re propositâ discedit et nescio quo evagatur. Joannes Philoponus in omnibus sibi similis: ut dicere non possis meliorne an pejor hic ejus sit commentarius quam ceteri quos conscripsit. Philoponi et Simplicii ῥητά nullius sunt momenti: pertinent enim ad deterius familiae codices: licebatque eos negligere uno excepto loco. Sed quum in Philoponi commentario passim natarent quaedam ῥητά antiquiora et librariorum errore cum ipsa interpretatione commixta, haec exscripsi et Φ ρ vocata in Annot. Crit. repraesentavi, duabus de causis: primum quod habent quaedam bona: deinde ne nocerent: possunt enim facile pro iis haberi quae ipse Philoponus apud Aristotelem legerit.

Sophoniae monachi paraphrasin (de qua vid. Trend. Praef. XV, not.) primus adhibui integram, et, sicuti in ceteris exegesis factum est, quaecunque ad rem criticam aliquod momentum habere videbantur diligenter excerpti. Sophoniae codicem manu scriptum (Philologiae LIII, fol. papyri bombyc., seculi ut mihi videbatur decimi quarti) usui meo per tres menses permisit Bibliotheca Caesarea Aulica, eumque Vindobonâ Bremam mihi mittendum curavit: quae res quantae sit humanitatis sentient omnes, ego vero viris illustribus qui illi Bibliothecae praesunt gratias maximas et habeo et habebo semper. Versionem arabico-latinam (Jourdain, Specim. XX) quae cum Averrois Commentario edi solet (usus sum editione Juntinâ, Venet. 1550. fol.), item graeco-latinas tam quae antiqua vocari consuevit (Jourdain, Spec. XIX) quam quae ab Joanne Argyropulo confecta est, diligenter perscrutatus sum, ne series interrumperetur, nec tamen quidquam inveni memoriâ dignum: omnes enim hae versiones factae sunt e codicibus deterioris familiae, ut, qui Aldinam editionem latine vertat, eadem fere habeat quae illae praebent versiones. Averrois commentarius mirifice bonus est, ut Arabis, eo quoque nomine haud spernendus quod in tertio certe libro adhibiti ab eo sunt et Alexandri commentarius et Theophrasti *ἐξέτασις*. Ad intelligenda Aristotelis verba praeter Themistium et Trendelenburgium plurimum contulit Julius Pacius: is enim in commentariis quos quum de Naturali Auscultatione tum de Psychologiâ composuit conatus est Aristotelis verba ad severam artis syllogisticae formam revocare: egregio cum successu in Physicis et primo de Animâ libro, minore in ceteris, propterea quod de verbis traditis, rectene scripta sint necne, nunquam fere dubitat. Librorum scriptorum quos Imm. Bekkerus adhibuit discrepantiam, quae in editione Academiae Berolinensis invenitur, meam feci: codicum *E* et *S* variantem lectionem correxi e notis Bekkeri manu scriptis quae in Biblio-

thecâ Regiâ Berolinensi asservantur:*) ut, si qua in meâ Annotatione Criticâ de eorum librorum scripturâ alia traduntur quam quae in editione academicâ extant, non statim de meâ vel negligentia vel errore cogitandum sit. Codicem *E* quum post Bekkerum Trendelenburgius contulerit, post hunc Bussemakerus, quae quisque ab altero diversa legit diligenter distinxi. Doleo eum codicem non esse iterum a me collatum: nec otium erat nec de me horum librorum editore futuro tunc cogitabam. Attamen non ita multa sunt de quibus dubites. Codicis Parisiensis 2034, quem *P* vocat Trendelenburgius, qui eum contulit, (distinguendus vero est a *P* Bekkeri, h. e. Vaticano 1339,) scripturam variantem in tertio libro inserui Annotationi meae Criticae, propterea quod in eo libro codex *E* mancus est: ut in ceteris libris idem facerem non est necessarium visum, quia liber *P* cum reliquis ejusdem familiae fere conspirat: perscrutatus vero sum cunctam ejus libri scripturam. De reliquiis alterius secundi libri recensionis, quae in codice *E* continentur, jam dicetur.

§ 2. Agitur de reliquiarum alterius secundi libri recensionis fide et auctoritate.

Notum est omnium Aristotelis codicum longe praestantissimum esse eum quem *E* vocat Immanuel Bekkerus: est autem Parisiensis 1853: de quo videantur quae disseruit Trendelenburgius in Praefatione editionis suae, pag. VIII et XXIII—XLIII. In eo igitur codice qui sunt de Animâ libri duabus manibus scripti sunt, antiquissimis, elegantissimis, simillimis, sed duabus. Prior manus, quae eadem scripsit Naturalem Auscultationem, exaravit primum et tertium librum et quae e secundo libro reliqua sunt:

*) Egimus de ea re in *Philologo*, XII, 3. p. 494—530 et XIII, 1. p. 204—6.

altera manus exaravit alterum quendam librum secundum ab illis reliquiis diversum: hic, non ille qui principio in fuit quique nunc mutilus est, posteriore tempore vulgatus est et in fratris minus fortunati locum successit.

De duabus manibus certa res est, nec mihi soli sed amicis quoque nonnullis eruditis quibus utor Parisiis. Si quis dubitat, conferat quaeso quarundam literarum formam, praecipue $\tau\epsilon\tilde{\upsilon}$ $\psi\tilde{\iota}$ et $\tau\epsilon\tilde{\upsilon}$ $\tilde{\upsilon}$, qualem uterque scriba fingit: conferat quoque versuum numerum qui insunt singulis paginis: reperiet librum primum et tertium et secundi fragmenta tricenis octonis versibus esse scripta, librum secundum illum alterum, qui postmodum ei codici illatus est, quadragenis octonis.

Ratio autem fragmentorum haec est. Sunt omnino quinque numero. Primum est initium libri secundi, alterum exitus. Quo tempore haec secundi libri recensio ejecta est ex codice *E*, haec fragmenta non potuerunt non servari, propterea quod librarius post finitum librum primum (fol. 186 v°) in eâdem paginâ initium scripserat libri secundi, (decem illis versibus quos Imm. Bekkerus descripsit in Annot. Crit. 412^a ad 3—4 et 6—12:) qua re accidit ut aut ambo ejicienda essent aut ambo servanda. Eandem ob causam, quum cetera removerentur, non potuit removeri exitus ejusdem libri secundi, quia in eodem folio quo ille scriptum erat initium libri tertii. Tertium fragmentum fere nullum est: nam post folium 187 excisum est folium ita ut initia versuum et verso folio exitus supersint. *) Denique duo integra folia extant, loco quidem mota suo: nam totius codicis, ut nunc est, prima sunt atque ante

*) Recisa supplevi diligenter computato literarum quae singulis versibus insunt numero maximo minimo medio. Suscepi eum laborem non vanâ curiositate motus, sed quod sperabam nonnihil inde utilitatis derivari posse: qua spe falsus non sum. Videantur quae commentati sumus ad 412^b 20. — Ceterum intelligitur hujus folii scripturam posse longiore intervallo a vulgatâ abfuisse quam supplementum abest, non posse abfuisse minore.

Naturalem Auscultationem posita. Videntur autem ea folia, ex quo tempore ejecta erat haec libri secundi recensio, tegumenti loco fuisse, ut splendidissimus liber minus facile corrumpereetur.

Hac re demonstratâ quaerimus uter liber secundus genuinus sit, qui integer est et vulgatus, an mutilus ille. Ponamus ceteros Aristotelis codices interiisse omnes praeter hunc quem *E* vocamus: uter liber secundus pro genuino erit habendus? Nimirum ille qui mutilus est: ejusdem enim erit fidei atque primus liber et tertius, ut aut omnes rejiciendi sint aut nullus: is vero liber secundus qui postmodum alterius locum occupavit, (h. e. is qui vulgo legitur,) aut nullius erit fidei aut certe minoris. Quodsi ceteris codicibus atque interpretibus graecis advocatis demonstrari potest etiam alterum esse genuinum, eum dico qui vulgatus est, tutissimâ conclusione colligitur utrumque esse Aristotelis: idque verum esse censemus.

Huic argumento alterum addi potest quod viri docti qui antiquissimis temporibus codice *E* usi sunt non videntur dubitasse quin utraque libri secundi recensio esset Aristotelis. Primum enim, id quod jam Bekkerus monuit, a manu satis antiquâ initium secundi libri qui vulgo fertur adscriptum est in margine ejus recensioneis quae nunc est mutila, addito χ ἀρχὴ τοῦ \tilde{B} λόγου ἐν ἄλλῳ, eaque Bekkerus scripta esse dicit 'a manu earum quae scholia scripserunt antiquissima (Ravenn.)'. Ea vero manus ita diversa est a librariorum manibus ut mihi videatur hominis esse literati. Is igitur quum incidisset in librum secundum qui nobis vulgatus est, principio hunc in margine voluit scribere illius, postea, quum animadvertisset nimium fore negotium, curavit vulgatam in alias membranas describendam easque collocavit post librum tertium. Cujus rei deinde certiores fecit lectores: nam in parte dextrâ ab eâdem manu haec invenimus scripta: ζητητέον (si recte legi hoc vocabulum) τὸν περὶ ψυχῆς λόγον τὸν \tilde{B} παρὰ τὸν $\tilde{\Gamma}$ ὁλόκληρον.

ἀνόμοιος γὰρ κατὰ πολὺ ὁ ἐνταῦθα γεγραμμένος τοῦ ἐκεῖσε. (Alia manus et ipsa antiqua e regione tituli in parte dextrâ scripsit: ζητεῖ τὸ κείμενον ἔξωθεν . . . ? . . . τὸ γὰρ ἐνταῦθα γεγραμμένον ἀνόμοιον: in quibus incertum est etiam ultimum vocabulum.) Postea exulantem et extra operis corpus vagantem hunc librum (τὸ κείμενον ἔξωθεν) intra limen voluminis arcessiverunt ita ut is cum illo qui intus fuisset locum mutaret, exceptis iis foliis quae cum aliis non condemnatis cohaerent: quo facto facile fieri poterat ut reliquae ejus recensiois particulae perderentur. — Porro liber qui nunc est truncatus correctus est adhibito eo exemplari ex quo erat exscriptus: quam rem ἀντιβάλλειν veteres vocant: (correctus enim est, etsi non omnis, at certe in initio: conferantur reliquiae folii excisi:) eo vero negotio non librarii fungebantur sed homines docti. — Deinde per spatium temporis quod noluerim definire, per satis longum tamen tempus viri docti hoc sunt usi libro secundo: id quod colligitur e scholiis in folii excisi margine adscriptis, manu vero antiqua et ea. — Quibus ex rebus intelligitur hunc librum non solum consecutum esse civitatem aristoteleam, sed etiam beneficio civitatis esse usum, ejusque auctoritatem virorum doctorum judicio esse confirmatam.

Jam si quaeris num aliunde etiam quam ex solo codice *E* compertum habeamus de alterâ hac secundi libri recensione: initium certe, a verbis ἐπεὶ δὲ ad λόγος αὐτῆς (412^a 3—6), leguntur etiam in libris *SUWXm*. Facile vero intelligitur cur non plura. Hi enim libri omnes ejusdem sunt familiae. Quum igitur librarius codicis qui horum est archetypus incepto jam opere animadvertisset in eo libro quem repetebat duplicem extare librum secundum, (quemadmodum duplex quondam extitit et ex parte etiamnum extat in codice *E*,) post primos statim descriptos versus ab altero videtur ad alterum transiisse. Idem factum esse videmus in septimi Physicorum libri duplici recensione: quamquam ibi quidem minus simplex res

est. — Sed etiam alia sunt nonnulla in ceteris codicibus alterius recensionis vestigia. Nam post verba 416^a 5. εἰ χρὴ τὰ ὄργανα λέγειν ἕτερα καὶ ταῦτα ταῖς ἔργοις editiones Aldina et Basileensis addunt haec: τὸ δ' αὐτὸ λέγω ὄργανον ᾧ ἂν ᾗ τὸ αὐτὸ ἔργον. Unde haec? nimirum ex alterâ recensione, cujus verba haec sunt (*E* fol. 1 v° 36): τὸ δὲ αὐτὸ δεῖ λέγειν ὄργανον ὡς ἂν ᾗ τὸ αὐτὸ ἔργον. Haec e libris scriptis in Aldinam leviter corrupta esse translata manifestum est. Accidit igitur ibi eadem res quam in tertio libro non semel esse factam suo loco demonstrabitur, ut eadem sententia bis poneretur, ac priore quidem loco ea sententiae forma quae posteriore tempore Aristoteli erat probata, quae vero priore tempore, ea loco posteriore. Paulo alia ratio est ejus loci qui legitur 420^a 5: ibi enim alteri libri alteram sententiae formam praebent: de qua re ne ipsi bis idem dicamus, peto a lectore ut in Commentario Critico legat ultima quae commentati sumus de B VIII, § 4—6. 419^b 25. ἡχὼ—420^a 19. ἀέρα. Praeterea conferatur 421^b 29. φράγμα] πῶμα *W*: quod πῶμα illuc ex alterâ recensione est traductum. Minus certum, sed quod probabiliter conicias, hoc est: 418^a 20. post ὅψει veteres editiones addunt haec: καὶ αὐτὰ μὲν οὖν ἐστὶν αἰσθητὰ ταῦτα: quae quum et apta sint et necessaria non sint, ex alterâ hujus libri recensione in Aldinam manasse arbitror.

Veteres interpretes graeci omnes vulgatâ usi sunt, ita tamen ut quibusdam altera recensio non fuerit ignota. Atque initium quidem libri omnes exegetae atque etiam Alexander ita interpretantur ut eos vulgatam legisse certum sit. Solus Philoponus 412^a 9 legit ἔστι δ' ἡ μὲν ὕλη δυνάμει, hoc est alteram recensionem: vulgata enim δύνάμεις habet. Simplicius utrum δυνάμει legerit an δύνάμεις dubito: quod enim dicit οὐ δὴ που ὕλη δυνάμει ἐστίν, ἀλλ' οὐσία δυνάμει, id ita comparatum est ut possit ad commendandam lectionem δύνάμεις scriptum videri. Certiora dici possunt de Themistio: is enim 412^b 12 (fol. 187 bis r^o 28) non solum τοῦ

πελέκως exemplo utitur sed insuper τοῦ πρίονος: illud adhibuit exemplum Aristoteles in vulgatâ editione, hoc in alterius editionis fragmento. Idem Themistius lacunam non invenit 412^b 20, quo in loco omnes vulgatae editionis codices quaedam verba omittunt, non omittit fragmentum tertium alterius recensiois. (Videantur quae ad hos locos a nobis in Commentario Critico dicta sunt.) Etiam Sophoniam alteram recensioem passim inspexisse mihi persuasum est: nam is quoque πρίονι utitur exemplo. Qua in re quamquam Sophonias potest videri Themistium secutus esse, complures ob causas id mihi minus probatur. Primum enim multo rarius quam Simplicius vel Philoponus a Themistio sua mutuatus est Sophonias. Deinde ne fingi quidem ratio potest cur exemplum Sophonias ab Aristotele propositum rejecerit. Porro si tam presse Sophonias in hac operis parte non Aristotelem sed Themistium esset secutus, qui fieri posset ut in eo loco qui hunc excipit (412^b 20) eandem Sophonias lacunam ostenderet quam libri Aristotelis vulgati, quum eam lacunam optime expleat Themistius? Tantum igitur abest ut in hac operis parte transcripserit Themistii interpretationem Sophonias ut ne legisse quidem videatur. — Quibus ex rebus colligitur et Themistium et Sophoniam utramque hujus libri recensioem ante oculos habuisse eosque ab initio utrâque esse usos, mox vero ad alteram, quae nobis vulgata est, interpretandam sese applicuisse.

Jam quae de mutilatae recensiois fide et auctoritate dicta sunt breviter colligamus.

Si solum codicem *E* spectas, major est auctoritas mutilati libri secundi quam integri.

Codex archetypus librorum *SUWX* *m* in libri secundi initio alteram repraesentavit recensioem.

Etiam in interiore libri parte codex *W* et is codex ex quo editio Aldina fluxit passim quaedam ex alterâ recensione receperunt.

A

Eandem Sophonias et (quod multo majoris est momenti) Themistius pro genuinâ agnoscit.

Si in rebus cognoscendis et diducandis certae sunt regulae, si non permittitur libidini sicne de quaque re sentias an aliter, denique ars critica si ulla est, haec ita comparata sunt ut de secundi libri reliquiarum fide et auctoritate dubitari non possit.

Eundem ad finem pervenitur si omissis et libris scriptis et testimoniis ipsam harum reliquiarum indolem spectas et rationem. Qua in re brevis esse possum, propterea quod ipsis illis reliquiis jam ante omnium oculos positis iudicium quisque facere potest quid de internâ earum auctoritate et dignitate sit statuendum. Haec res quum ad demonstrationem parum fidei habeat, plurimum ad persuasionem, satis esto affirmasse nihil in illis reliquiis inesse quod non Aristotelis manum prodat. Manus enim Aristotelis ubique eadem est ac quam facillime agnoscat si quis ejus indolem et naturam penitus percepit: stilus est diversus, aut pro re nata, — quantum enim differunt Moralia, Politica, Rhetorica a Metaphysicis, Metaphysica a Naturali Auscultatione, — aut eo quod oratio plus minusve ad perfectionem et absolutionem accessit. Eadem res apud summos quosque in quoque genere artifices observatur, ut manus eadem sit, stilus diversus. Sic, si quis reliquias illas conferat cum integro libro, inveniet illic omnia esse paulo rudiora, horridiora, ἀρχαιοπρεπέστερα, nihil tamen quod aut ab re abhorreat aut ab ipsius scriptoris consuetudine. Jure igitur nostro hanc priorem vocamus editionem, integram illam posteriorem.

Quid vero si cum utrâque editione conferimus librum *S* et qui ejusdem sunt familiae?

Res sanequam mira est. Nam codex *S* ejusque affines inter priorem et posteriorem editionem medium quandam locum tenent, ita vero medium ut multo illi propius absint ab recentiore et perfectiore recensione quam ab eâ

quam rudiores esse et antiquiores demonstravimus. In secundo igitur de Animâ libro tres habemus recensiones. Sunt etiam codices quibusdam in locis ex secundo et tertio, item ex primo et altero utro genere mixti. Quae res jam accuratius sunt persequendae.

§ 3. De codicibus aristoteleis ad duas familias redigendis.

Paragrapho superiori demonstratum est praeter vulgatam libri secundi recensionem fuisse et ex parte etiamnum extare recensionem antiquiorem, quam A vocamus.

Deinde indicavimus etiam in iis codicibus qui posteriorem et vulgatam repraesentant recensionem (B) id observari discrimen ut, quum quidam ultimam Aristotelis manum praebeant, alii sint qui propius ad A accedant. Horum codicum scripturam in secundo libro, ubi A extat, B^a appello, illorum B^b.

Primum igitur eos exscribam locos (h. e. B^a) quos codex S ejusque similes habent communes cum A.

In quarto fragmento (414^b 13. δὲ χυμὸς—416^a 7. καλύων):

	B ^b	A et B ^a
414 ^b 13.	τι	om A et SUVX.
29.	τὰ κατὰ ψυχὴν	τὰ περὶ τὴν ψυχὴν A et SUX.
415 ^a 11.	μόνη	μόνον A et SUX.
17.	ἡ τὸ αἰ.	ἡ τί τὸ αἰ. A et S.
26.	τῶν ἔργων	ἔργον A et W.
28.	αὐτομάτην	αὐτόματον A et SUW.
^b 4.	ταὐτὸ	τὸ αὐτὸ A et SUX.
9.	κατὰ	om A et SUX.
11.	ὡς ἡ οὐ.	ὡς οὐ. A et UX.
15.	δ' ὡς καὶ	δὲ καὶ ὡς A et VW.
15.	ἐνεκεν	ἐνεκα A et STUVWX.
25.	μετέχει ψυχῆς	ἔχον δὲ ψυχὴν A, ψυχὴν ἔχει SUX.

Eandem Sophonias et (quod multo majoris est momenti) Themistius pro genuinâ agnoscit.

Si in rebus cognoscendis et diducandis certae sunt regulae, si non permittitur libidini sicne de quaque re sentias an aliter, denique ars critica si ulla est, haec ita comparata sunt ut de secundi libri reliquiarum fide et auctoritate dubitari non possit.

Eundem ad finem pervenitur si omissis et libris scriptis et testimoniis ipsam harum reliquiarum indolem spectas et rationem. Qua in re brevis esse possum, propterea quod ipsis illis reliquiis jam ante omnium oculos positis iudicium quisque facere potest quid de internâ earum auctoritate et dignitate sit statuendum. Haec res quum ad demonstrationem parum fidei habeat, plurimum ad persuasionem, satis esto affirmasse nihil in illis reliquiis inesse quod non Aristotelis manum prodat. Manus enim Aristotelis ubique eadem est ac quam facillime agnoscat si quis ejus indolem et naturam penitus percepit: stilus est diversus, aut pro re nata, — quantum enim differunt Moralia, Politica, Rhetorica a Metaphysicis, Metaphysica a Naturali Auscultatione, — aut eo quod oratio plus minusve ad perfectionem et absolutionem accessit. Eadem res apud summos quosque in quoque genere artifices observatur, ut manus eadem sit, stilus diversus. Sic, si quis reliquias illas conferat cum integro libro, inveniet illic omnia esse paulo rudiora, horridiora, ἀρχαιοπρεπέστερα, nihil tamen quod aut ab re abhorreat aut ab ipsius scriptoris consuetudine. Jure igitur nostro hanc priorem vocamus editionem, integram illam posteriorem.

Quid vero si cum utrâque editione conferimus librum *S* et qui ejusdem sunt familiae?

Res sanequam mira est. Nam codex *S* ejusque affines inter priorem et posteriorem editionem medium quendam locum tenent, ita vero medium ut multo illi propius absint ab recentiore et perfectiore recensione quam ab eâ

quam rudiorem esse et antiquiorem demonstravimus. In secundo igitur de *Animâ* libro tres habemus recensiones. Sunt etiam codices quibusdam in locis ex secundo et tertio, item ex primo et altero utro genere mixti. Quae res jam accuratius sunt persequendae.

§ 3. De codicibus aristoteleis ad duas familias redigendis.

Paragrapho superiori demonstratum est praeter vulgatam libri secundi recensionem fuisse et ex parte etiamnum extare recensionem antiquiorem, quam A vocamus.

Deinde indicavimus etiam in iis codicibus qui posteriorem et vulgatam repraesentant recensionem (B) id observari discrimen ut, quum quidam ultimam Aristotelis manum praebeant, alii sint qui propius ad A accedant. Horum codicum scripturam in secundo libro, ubi A extat, B^a appello, illorum B^b.

Primum igitur eos exscribam locos (h. e. B^a) quos codex S ejusque similes habent communes cum A.

In quarto fragmento (414^b 13. δὲ χυμὸς—416^a 7. κωλύον):

	B ^b	A et B ^a
414 ^b 13.	τι	om A et SUVX.
29.	τὰ κατὰ ψυχὴν	τὰ περὶ τὴν ψυχὴν A et SUX.
415 ^a 11.	μόνη	μόνον A et SUX.
17.	ἢ τὸ αἰ.	ἢ τί τὸ αἰ. A et S.
26.	τῶν ἔργων	ἔργον A et W.
28.	αὐτομάτην	αὐτόματον A et SUW.
^b 4.	ταὐτὸ	τὸ αὐτὸ A et SUX.
9.	κατὰ	om A et SUX.
11.	ὡς ἢ οὐ.	ὡς οὐ. A et UX.
15.	δ' ὡς καὶ	δὲ καὶ ὡς A et VW.
15.	ἐνεκεν	ἐνεκα A et STUVWX.
25.	μετέχει ψυχῆς	ἔχον δὲ ψυχὴν A, ψυχὴν ἔχει SUX.

- 415^b 26. τε om A et X.
 26. αὖξεται αὖξάνεται A et TVX.
 27. κοινωνεῖ μετέχον A, μετέχει W.
 416^a 7. κωλύον κωλύσει A, κωλύσεν SUVW.

Praeterea 415^b 28. habet B^b: τὴν αὖξῃσιν συμβαίνειν τοῖς φυτοῖς κάτω μὲν συρριζομένοις διὰ: participium omittit A, ριζομένων praebent SUVWX.

Videamus etiam de fragmento quinto (421^a 5. ὅτι — 422^a 23. ὧν τὸ):

	B ^b	A et B ^a
421 ^a 6.	μὲν οὖν	δὲ A et UX. om S.
	ἔστι	ἔσται A et SUVX.
	9. ὁ ψόφος ἢ τὸ χρῶμα	ὁ ψ. καὶ τὸ φῶς A, ὁ ψ. ἢ τὸ φῶς ἢ τὸ χρῶμα TWX.
	11. ὁσφραίνεται	δύναται αἰσθῆσθαι A, αἰσθάνεται SUVX.
	^b 10. ὁμοίως δὲ καὶ ἐν. καὶ ἄν. καὶ τὰ ἐν. καὶ τὰ ἄν. ὁμοίως A, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἐν. καὶ τὰ ἄν. SUVX.	
	29. φράγμα	πῶμα A et W.
	31. εὐθές	εὐθύς A et SUVX.
422 ^a 7.	αἰσθητήριον δυνάμει	αἰσθητήριον τὸ δυνάμει A et SUX.
	10. καὶ τὸ σῶμα δὲ	δὲ om A et SUX.
	17. χυμοῦ αἰσθησιν	αἰσθησιν χυμοῦ A et SUV.
	19. εὐτηκτον	τηκτὸν A et SUX.

In secundo fragmento, quod complectitur finem libri, ex eo genere haec observantur:

	B ^b	A et B ^a
423 ^b 24.	ὅπερ καὶ ἐπὶ	καὶ om A et STUVWX.
	28. αἱ	αῖς A et SUVX.
424 ^a 2.	θ. καὶ ψ.	θ. ἢ ψ. A et SUW.
	3. σκλ. καὶ μαλ.	σκλ. ἢ μαλ. A et SUV.
	21. χρυσός ἢ χαλκός	χαλκός ἢ χρυσός A et X.
	34. τι	om A et SUX.

- 424^b 1. γὰρ δὲ A et U.
 6. ἡ ὁσμὴ ποιῶ ἡ om A et SVX.
 7. ὑπ' ὁσμῆς om A et SUX.

Ex his rebus nonnulla sane possunt casu accidisse: omnia esse fortuita ne credamus quum ipso numero vetamur tum vero quarundam similitudinum naturâ. Quam ob causam etiam in iis partibus secundi libri in quibus A non extat, ex tot variis ac fortuitis corruptelis quae in Annotatione Criticâ tanquam in nosocomio desperatorum*) asservantur, non dubitavi eas distinguere varias lectiones quae ad B^a viderentur pertinere. Qua in re sicubi falsus sum, id nisi post inventam reliquam partem recensitionis A vix poterit demonstrari, ac ne tum quidem excusatione egebit.

Idem in primi libri Annotatione Criticâ faciendum erat: nam in eo libro idem observatur discrimen quod in secundi libri recensitionibus B^a et B^bprehendimus. Et in primo libro non tantum ad sermonem poliendum pertinent res mutatae, sed etiam ad ipsam philosophiam haud raro: de qua re quum in Commentario Critico satis sit dictum, eo lectorem revocamus. Ii vero loci hoc majoris sunt momenti quod ostendunt ab ipso Aristotele ex priore recensitione posteriorem esse factam. Etenim quae ad solum perpoliendum scribendi genus pertinent, poterant sane ea etiam ab alio editore novari: quamquam quum secundi libri diversas recensiones ab ipso esse Aristotele profectas certissimis rationibus evicerimus, eandem rem in primo item libro esse factam, ut minimum dicam, verisimile est: quae vero philosophicam rationem subtilissime immutant, quis quaeso ea mutare nisi ipse Aristoteles aut potuerit aut ausus sit? aut, (illud enim parum est,) quis tandem voluerit? Nam antequam corrigas, necesse est sentias dictis aliquid deesse: in priore vero primi libri recensitione omnia sic sunt

*) Hôpital des Incurables.
 Aristot. de Anima libri III.

apte dicta ut nisi ipse auctor nemo quidquam desideret. Etenim longe alia est ratio quae ad enunciatum quodque auctori intercedit et lectori. Lector enim ab enunciato ad cogitatum pervenit: prius est illud et tempore et auctoritate: auctor vero, quippe in quo quondam *δυνάμει* fuerit cogitatum necdum verbis distinctum, ut cogitationi satisfaciat, a verbis postulat quorum ne in mentem quidem venit lectori, et reprehendit quae omnibus numeris absoluta videntur illi. Ut, si qua correctae ex eo sunt genere, necesse jam sit fateri ea ab ipso auctore esse mutata.

Quae disputavimus hactenus, ea versantur in re omnium oculis subjecta. Jam vero aliquis a me poscat ut viam demonstrarem qua duplex illa recensio ex Lyceo in scriptos nostros libros pervenerit. Qui vereor ne nimium me poscat: deest enim materia ex qua solida de hac re doctrina extrui possit. Ut tamen curiosis aliquatenus satisfacerem, (modo meminerint jam conjecturis agi,) ne hunc quidem locum prorsus praetermittere volui.

Ac primum dicemus eam recensionem quam in secundo libro B^b appello, (cui in primo libro, in quo nulla est A, respondet simplex B,) rectius vocari ejus quam B^a (et in primo libro A) appellamus recognitionem: tam parvo intervallo haec ab illâ distat. Recensionum igitur nomen contrahendum erit ita ut solum librum secundum, qui geminus est, bis ab Aristotele scriptum esse dicamus: ex recensione B^a sic esse factam B^b arbitramur, (item in primo libro ex A ea quae est B,) ut inter legendum in eodem volumine correxerit Aristoteles quae corrigenda visa sint.

Deinde quaerendum est de codicum nostrorum stemmate. Recognitos libros duos priores et maxime perfectos repraesentat codex E (exceptis fragmentis illis recensionis A) et in primo libro ex interpretibus Sophonias. Recensionem minus perfectam praebent reliqui et codices et interpretes. Jam ponamus exempla minus perfectae recensionis esse edita ab Aristotele, ab iisque descendere nostros

codices excepto *E* omnes: item ab exemplari maxime expolitione distincto derivari codicem *E* (exceptis iterum fragmentis) et eum quo in primo libro usus est Sophonias: num sic potest omnium rerum quas in codicibus nostris observamus ratio reddi? Non potest. Primum enim in codicibus prioris recensitionis, maxime in *WT*, multa inveniuntur e codicibus limatioribus derivata. Deinde vero corrupta quaedam et mutilata, non multa quidem sed tamen aliqua, in utriusque recensitionis extant codicibus. Quarum rerum neutra potuisset accidere si nulla fuisset per universum temporis decursum alteri familiae cum alterâ conjunctio atque commercium. Quid igitur? abjicienda jam est universa illa de duabus recensitionibus doctrina? Minime vero. Nam principium est in omni disciplinâ τὸ ὅτι: de quo, si aliunde satis de eo constat, non est continuo dubitandum propterea quod nondum habemus τὸ διότι quo illud satis commode explanemus. Habeo tamen ad explicandas illas res rationem incertam quidem sed quae ut in re incertâ abunde sufficiat. Nam quod minus perfectae recensitionis codices aliis locis alii quaedam ex limatiore genere sua fecerunt, qui id potest mirum videri siquidem non dico apud Aristotelem sed apud quemvis fere sive graecum sive latinum scriptorem constat quosdam codices esse diversis familiis quasi medios interjectos, propterea quod liber alterius familiae ex alterius familiae libro passim sit correctus atque emendatus? Quam rem ponamus in codicum *TW*... archetypis usu venisse: τὰ φαινόμενα πάντα συμβαίνει. Idem potest accidisse in ipso codice *E*, ut qui ejus est archetypus, quum is esset prioris recensitionis, correctus sit sive ex codice emendato sive ex ipso Aristotelis autographo: idque multo quidem diligentius esse factum quam in *TW*... libris, sed tamen non in quoque vocabulo, sive propterea quod qui huic negotio praeerat hebetior fuerit oculorum vel mentis acie sive quod autographa quibusdam in locis erant humore et tineis corrupta, ὑπὲρ νοτίας καὶ σήτων κακωθέντα,

ut vel necessario relinquenda essent quae in exemplaribus minus expolitis essent scripta. Sic facile fieri poterat ut in codice *E* non tantum ex eo genere quod emendare voluerat et emendaverat Aristoteles remanerent multa, sed etiam ad quaedam quae in priore scripturâ casu corrupta erant vel mutilata non adhiberetur medicina, quae in promptu erat.

Hactenus de duorum priorum librorum codicibus. Tertiî libri codicum alia ratio est. Sunt enim eorum quoque codicum duae familiae, ea vero non ad duo exemplaria archetypa sed ad unum reducunt. Alterius familiae et melioris quidem codices sunt *EL*, alterius ceteri, ita ut *EL* sint inter se simillimi, ceteri inter se quidem minus similes, satis vero a duobus illis distincti. Non tamen hoc ita intelligendum est quasi *EL* ex eodem libro descripti sint, item ceteri ex uno libro, diverso ab illo, parente vero eorum omnium qui hujus sunt familiae: inaequali spatio plurimi vel etiam omnes ab archetypo suo libro distant. Sunt etiam codices quidam secundae familiae ex codicibus prioris familiae correcti vel ipsi vel, quod magis probo, quidam ex eorum parentibus. Nec id mirum est: quod enim in nostris codicibus, (exemplo sit ipse *E*), factum videmus, ut multa a posteriore manu correctâ sint idque ex codicibus nonnunquam minus bonis, id etiam in iis libris ex quibus nostri codices sunt descripti usu venisse par est.

Codicum descriptio a Trendelenburgio est petenda: nihil enim magnopere habeo quod addam. Itaque hic locus qui est de codicibus jam posset absolutus videri, nisi una esset res quam observatam vellem. Nonnunquam enim viri docti qui criticam exercent artem sic agunt ut dicant v. c. codicem *E* esse praestantissimum, nihil distinguentes in quonam libro. At hoc multum differt. Codex *V* deterioris notae est in prioribus libris, multo melior idem in tertio. Item praestantissimus ille *E* non in omnibus libris eandem habet auctoritatem: in tertio enim non ita multo

melior est codice *S*. Res certa est, ratio in promptu. Sed satis de codicibus.

Jam vero perventum est ad rem longe omnium gravissimam. Omnes tertii libri codices ex uno eodemque libro archetypo derivari supra dictum est. Is vero liber quodammodo Aristotelis fuit, quodammodo non fuit. Quales enim nunc legitur tertius de Animâ liber non potest ab Aristotele scriptus esse: quamquam vix verbum inest quod non sit Aristotelis. Ne multa: fuerunt etiam tertii libri duae editiones aequae diversae ac secundi libri eae quae plurimum inter se distant. Eae igitur tertii libri editiones compluribus in locis ita sunt confusae ut post verba secundae editionis posita inveniantur prioris verba ea quibus eadem res tractatur: unde fit ut eadem bis legantur. Hoc non in omnibus ejus generis locis sed in uno vel altero jam ante hos sex annos suspicatus eram: sed quum tunc temporis multa essent in eo libro quae non satis intelligerem, ipse mihi diffidebam. Postea accidit ut in *Physicis* unum invenirem locum bis scriptum: quae res mihi in memoriam revocavit quae olim in tertio de Animâ libro mihi videbar observasse. Posteaquam vero consilium cepi horum librorum etiam post *Trendelenburgium* denuo edendorum, non poteram non redire ad illam quaestionem, verene bis scriptum idem legeretur in libro tertio an id minus intelligenti et quum adhuc novicius essem in his studiis perperam ita visum esset. Inveni verum esse: alios locos similes inventis addidi: et quotiescunque revertabar ad illos locos, persuasio animo concepta firmitus atque firmitus inhaesit. Confido idem legentibus esse eventurum eosque eo minus dubituros quo accuratius universum sententiarum aristotellarum nexum et quo quidque tendat perspectum habebunt. Qua in re ut eos adjuvarem, in *Commentario Critico* pro virili parte elaboravi.

Ac profecto vel iis qui Aristoteli non ita operam dererunt ut perlectis locis duplicibus ipsi statim intelligant

duplices esse, vel his spero me persuasurum rem non omni probabilitate destitutam esse. Secundi libri duas editiones manibus tenemus: quid obstat quominus tertii quoque libri fuerint? Ponamus fuisse quod nihil per se habet incommodi, vel, ut graece dicam, τὸ ἐνδεχόμενον εἶναι. Quam difficilis sit et obscurus liber tertius neminem fugit. Vir igitur quispiam doctus quum legeret secundam libri tertii editionem nunquamne inspexerit priorem? non speraverit se aliquanto melius intellecturum sententiam si diversis eandem modis legeret expressam? ubi prior editio aliquid peculiare videretur habere, eos locos non adscripserit in margine secundae? postea ubi id volumen transscripsit librarius diligens potius quam doctus, nonne eodem tenore descripserit locos geminos et ἐκ παραλλήλου positos? Nihil his inest quod mirere: imo mirarer si non esset factum. Quid quod in codice *E* rem simillimam ei quam modo tanquam veri similem posuimus factam esse oculis, non mente, cernimus: nam libri secundi principio in margine prioris editionis scriptam videmus secundam. Idem factum esto in libro tertio ita ut secundae editionis verbis adderentur passim verba editionis primae: nihil opus erat amplius.

Quod vero διττογραφίαι illae non sunt a quoquam observatae, id propter summam hujus libri obscuritatem crediderim accidisse: quam eandem ob causam tot loci manifesto depravati pro sanis ferebantur etiam nostrâ memoriâ. Nam de se quisque num recte intelligeret sententiam dubitabat potius quam de traditis verbis. Magna etiam est in his rebus consuetudinis vis ac potestas. Quae enim toties legimus ut paene memoriter teneamus, ea nobis solent videri extra omnem dubitationem esse posita. — Similis in alio genere erroris exemplum vix credibile adscribam infra. *)

*) W. A. Mozart, von Otto Jahn, vierter theil, seite 132, anm. 33. Im andante ist ein lange fortgepflanztes versehen durch Schumann richtig erkannt worden.... In beiden theilen sind je vier takte..., nur mit veränderter instrumentation, nach einander wiederholt, was ganz unerträglich

Quo tempore sic ex duabus editionibus una sit facta non potest definiri. Certum est nec Themistium nec Alexandrum alium legisse librum tertium quam qualem nos nunc habemus.

Porro si modum quaerimus quo modo posterioris editionis verba priori sint adjecta: semper id ita factum est ut post verba posterioris editionis interponerentur ea quae erant prioris editionis: ut his omissis sententiarum nexus sponte sua redeat. Non poterant certe tot locis verba a sententiarum serie aliena inseri quin multa ac gravia orerentur incommoda vel ignaro philosophiae homini conspicua. Diasceuasta igitur nescio quis quibusdam in locis conatus est sententiarum hiatus explere. Primum enim 426^a 9. plurimi libri in repetito loco habent ὥσπερ γάρ: quod γάρ quum manifesto absurdum esset, *TW* codices ita mutaverunt ut καὶ ὥσπερ scriberent, *EL* vero conjunxerunt quodammodo ambas lectiones: scribunt enim ὥσπερ γάρ καί. Gravior etiam est alter locus: nam quum 428^a 19 et 22 loci paralleli ab ἀλλά inciperent, alterum ἀλλά quia in repetito loco nimis absurdum erat quidam codices ita correxerunt ut ἔτι scriberent, reliqui ut ἔτι εἶ. Porro in capite sexto, quod caput etiam omissis transpositis corruptis verbis omnium pessime est habitum, idem homo 430^b 1. καὶ συντιθείς addidit, paulo post ^b 17. ἀλλ' ἢ ἀδιαίρετα: ita refragante sententiâ ut turpes ille furti poenas non effugerit. In ceteris locis nihil est mutatum.

Potest quaeri quam ob causam locos geminos suo exemplari adscripserit qui id primus fecit. Cujus rei quum variae possint excogitari causae, ego crediderim obscurita-

lich ist, da so derselbe übergang von des-dur nach b-moll (ges-dur: as-moll) zweimal neben einander steht. Ein blick auf die originalpartitur (utinam id in Aristotele liceret!) macht die sache klar. Mozart hatte ursprünglich die vier takte 33—36... geschrieben, dann auf ein nebenblatt, vielleicht zur erleichterung, die andere version hinzugefügt; durch irrtum sind nachher beide neben einander abgeschrieben.

tem maxime fuisse in causâ. Sine dubio obscuri et difficiles sunt hi loci: 425^a 21sq. 426^a 4sq. 426^b 20sq. 427^a 2sq. 427^a 11sq. 429^a 18sq. 430^a 27sq. 430^b 9sq. nec indigni erant qui priore editione adhibitâ illustrarentur. Alia est ratio eorum locorum qui supersunt. Nam 434^b 18. quum dubia sit lectio: aut enim legitur ὥσπερ ἀφή τις τροφῆς γάρ ἐστιν, aut ὥσπερ ἀφή τῆς τροφῆς γάρ ἐστιν: non aliam ob causam vir doctus videtur alterius editionis verba in margine scripsisse quam ut intelligeretur priorem lectionem esse veram: altera editio enim haec habet: ὥστε καὶ τὴν γεῦσιν ἀνάγκη ἀφὴν εἶναι τινα. In ceteris locis alterius editionis verba ideo videntur adjecta esse quod pleniora essent.

Jam paulisper consistamus. In iis enim quae supra disputata sunt distinguamus necesse est res certas ab iis quae in opinione sunt posita. Certum est in tertio libro passim additamenta quaedam esse inserta iisque sententiarum nexus perturbari. Cujus rei quum causam quaereremus, advocato secundi libri exemplo conjecimus (et ut mihi quidem videtur satis probabiliter conjecimus) ea additamenta antiquissimo tempore e priore hujus libri editione derivata in margine fuisse adscripta, deinde in ipsum tenorem esse recepta. Ut hoc falsum sit, illud verum manebit. Quodsi quis conjecturam meam impugnare volet, is argumento potest uti hoc:

‘In capite septimo inveniuntur quaedam additamenta quae non possunt sic explicari ut ex priore editione in posteriorem sint illata: apparet enim universum hoc caput e diversis genere scidulis aristoteleis esse conglutinatum. Quodsi haec quidem additamenta necesse est ad hanc causam revoces, additamenta vero ea quae in ceteris capitibus observantur possunt revocari ad eandem causam, sequitur ut relictâ tuâ conjecturâ omnium eadem reddatur ratio.’

Sic aliquis ratiocinetur. Quae in Commentario Critico demonstravimus sic possunt breviter comprehendi.

Caput septimum constat ex his particulis:

- A. 431^a 1. τὸ — 3. γιγνόμενα.
- B. ^a 4. φαίνεται — 7. τετελεσμένου.
- C. ^a 8. τὸ μὲν — 16. διώκει.
- D. ^a 16. διὰ — 17. ψυχῇ.
- E. ^a 17. ὥσπερ — 20. πλείω.
- F. ^a 20. τίνι — ^b 1. λευκόν.
- G. ^b 2. τὰ μὲν — 12. καὶ τινί.
- H. ^b 12. τὰ δὲ — 16. ἐκεῖνα.
- I. ^b 16. ὅλως — 17. πράγματα.
- K. ^b 17. ἄρα — 19. ὕστερον.

Ex his particulis nihil cum re propositâ commune habent et sententiarum nexum dissolvunt particulae A B E F H: ne ad psychologiam quidem pertinere videtur A: ne enuntiatum quidem absolutum est in particulâ E: constructio graviter laborat in particulâ H, atque ita ut probabiliter restitui non possit. Praeter A omnes videntur esse aliorum psychologiae locorum primae adumbrationes. — Porro quae ad rem tractatam pertinent, in iis quoque particulis sunt quae mirere. Quod se facturum pollicetur Aristoteles in particulâ K, ei promisso in his libris non stetit. Quod in particulâ I vix indicatur, id diligenter tractatur statim in octavo capite. Particula denique D conclusio specie magis est quam re. Quae si quis simpliciter considerat, non poterit credere haec ab ipso Aristotele sic esse scripta. Editor igitur quisquis fuit hoc caput composuit ita ut quidquid in scidis Aristotelis inveniret quod videretur aliquo modo ad νοῦν pertinere, ea is conglutinaret.

Hactenus adversario quem induximus sumus opitulati. Vel id ei concedamus, posse eodem modo explicari ea additamenta quae ceteris in locis facta sunt quaeque διττογραφίας esse demonstravimus. Ponamus enim hujus libri editionem secundam nunquam fuisse perfectam: quibusdam

in locis ab ipso Aristotele in margine fuisse adscripta quae magis placerent quaeque in novâ quam parabat editione alterorum locum essent habitura: si illae de quibus ante dictum est laciniae, poterant sane etiam hae in textum recipi ab editore non satis acuto.

Haec omnia vera sint: attamen non sequitur ut diversa genere additamenta ad eandem causam sint referenda. Fateor septimi capitis additamenta ab editore ex Aristotelis scidulis esse corrasa: nihilo minus possunt quae in reliquis libri partibus ἐκ διπτογραφίας sunt adjecta, etiam post editum librum ex priore editione esse adjuncta.

Proposui quaestionem, de qua videant viri docti. Quamquam vereor ne ea nunquam possit solvi, nisi in libris scriptis nova posthac inveniantur subsidia, vel integra repariatur eximia illa Theophrasti ἐξέτασις.

Nobis satis est indicasse viam ad rectius et intelligenda Aristotelis verba et dijudicanda et quantum fieri potuit sananda. Qua in re si quidquam profecimus, quum ea non sit facilis, spero fore ut nonnullas quaestiones significatas magis quam solutas lectorum humanitas nobis condonet.

Scripsi Bremæ Cal. Mart. anni salutis MDCCCLXII.

EPIMETRUM I.

DE ARISTOTELIS LIBRIS QUIBUSDAM PLUS SEMEL EDITIS.

Postquam de duabus Psychologiae editionibus satis est demonstratum, reliquum est ut quaeratur an in aliis quoque Aristotelis libris simile quid deprehendatur. Qua in re quum ad meam persuasionem satis, ad aliorum parum fortasse profecerim, satius visum est ut quae de quoque Aristotelis libro seorsim quaesiissem, ea premerem omnia, propositis perpaucis quibus ostenderem latius quam vulgo crederent duplex illud scribendi genus patere. Neque tamen velim hoc ita intelligi quasi nemo adhuc hanc de libris quibusdam Aristotelis plus semel editis habuerit suspicionem. Non poterat id non videre Leonardus Spengel quum de septimo Physicorum libro ageret. Idem observavit quaedam in Ethicis Nic. bis tractata hac ratione commode posse explicari. Metaphysicorum libri K priorem partem esse adumbrationem eorum quae postea in libris BTE enucleatus ab Aristotele essent tractata nec Hermannum Bonitzium fugit nec ante eum viros doctos nonnullos. Accuratissime vero hanc de duplici Metaphysicorum editione quaestionem pervestigavit Guilelmus Christ v. d. cujus eximiam dissertationem*) et novis rebus diligenter excussis plenissimam neglegi nolim a quoquam qui his studiis operam dat.

*) *Studia in Aristotelis libros metaphysicos collata.* Berol. 1853.

De Naturali Auscultatione quum alio loco accuratius disserere in animo sit, satis esto dixisse quatuor ejus distinguere recensiones. Ex primâ recensione solus superest liber septimus, quem et ipsum dupliciter inveniri scriptum (A^a et A^b) sciunt qui non rudes sunt horum studiorum. Is igitur solus ex primâ recensione*) dignus visus est liber Physicorum editori qui posteritati traderetur: posuit vero ille eum inter VI et VIII, hoc est inter librum *περὶ κινήσεως* secundum et tertium, quasi tertii libri quandam proluisionem: multa enim continet theoremata quae in tertio libro recurrunt multo ibi quidem luculentius exposita. Nam sextum Physicorum librum octavo ita excipi ut nihil possit

*) Eam an nunquam absolverit Aristoteles dubitari potest adhibito Metaphysicorum libro α τῷ ἑλάντων.

Aristotelis de Partibus

[Editio prior.]

... ἐπεὶ δὲ τὸ μεταξὺ κεφαλῆς καὶ ὤμων κέκληται αὐχὴν, ἥκιστα τῶν τοιούτων ὁ ὄφιος δόξειεν ἂν ἔχειν αὐχένα, ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον τῷ αὐχένι, εἴ γε δεῖ τοῖς εἰρημένοις ἐσχάτοις διορίζειν τὸ μόριον τοῦτο. ἴδιον δὲ πρὸς τὰ συγγενῆ τῶν ζώων ὑπάρχει τοῖς ὄφεσι τὸ στρέφειν τὴν κεφαλὴν εἰς τοῦπισθεν ἡρεμῶντος τοῦ σώματος τοῦ λοιποῦ. τούτου δ' αἴτιον ὅτι καθάπερ τὰ ἔντομα ἐλικτόν ἐστιν, ὥστε εὐκάμπτους καὶ χονδρώδεις τοὺς σπονδύλους ἔχειν. ἐξ ἀναγκῆς μὲν οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τοῦτο συμβέβηκεν αὐτοῖς· πρὸς δὲ τὸ βέλτιον φυλακῆς ἕνεκα τῶν ὀπισθεν βλαπτόντων· μακρὸν γὰρ ὄν καὶ ἄπουν ἀφυῆς ἐστὶ πρὸς τε τὴν στροφὴν καὶ πρὸς τὴν τῶν ὀπισθεν τήρησιν· οὐδὲν γὰρ ὄφελος αἶρειν, στρέφειν δὲ μὴ δύνασθαι τὴν κεφαλὴν. ἔχουσι δὲ τὰ τειαῦτα καὶ τῷ στήθει ἀνάλογον μόριον. μαστοὺς δ' οὗτ' ἐνταῦθα οὗτ' ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι ἔχουσιν· ἔχει δὲ οὐδεὶς οὗτ' ὄρνις οὗτ' ἰχθύς. τούτου δ' αἴτιον τὸ μηδὲ γάλα ἔχειν τούτων μηδέν· ὁ δὲ μαστὸς ὑποδοχὴ καὶ ὥσπερ

exactius, facile credo intelligitur. Ceterorum praeter septimum librorum postremam manum (B^b) solus praebet codex E.

Quod in Praefatione diximus, haud raro a recentioribus editoribus ex duabus recensionibus aristoteleis tertiam esse confictam ficticiam, id in quodam loco qui est quarti de Partibus Animalium libri tam manifestum est ut vix negari possit. Qua de causâ utramque recensionem separatam repraesentavi. Qua in re si qua tacitus correxi et nonnunquam ita ut ne a conjecturâ quidem abstinerem, quum perpauca ea sint, spero me veniam impetraturum etiamsi in uno vel altero loco lapsus sim. Non enim quo denuo haec ederem, sed ut duas recensiones male confusas sejungerem haec imprimenda curavi. Quae res si merito videtur esse facta, haud parvum ea habebit momentum ad comprobendam rationem quam in psychologicis nobis libris esse sequendam duximus.

Animalium Δ 11. 691^b 28.

[Editio posterior (cod. Y).]

... διὰ δὲ τὸ κεκληῆσθαι τὸ μεταξὺ τῆς κεφαλῆς καὶ ὤμων μόριον ἀνχένα, ὃ ὄφρις τῶν τοιούτων ἥκιστα δόξειεν ἂν ἔχειν ἀλλὰ τὸ ἀνάλογον τῷ ἀνχένι, εἴ γε τοῖς εἰρημένοις ἐσχάτοις δεῖ τοῦτο διορίζειν τὸ μόριον. ἴδιον δὲ ὑπάρχει τοῖς ὄφρεσι πρὸς τὰ συγγενῇ τῶν ζώων τὸ στρέφειν τὴν κεφαλὴν εἰς τὸ ὀπισθεν τοῦ λοιποῦ σώματος ἡρεμοῦντος. αἷτιον δ' ὅτι καθάπερ τὰ ἔντομα ἐλικτόν ἐστιν, ὥστε εὐκάμπτους ἔχειν καὶ χονδρώδεις τοὺς σπονδύλους. ἐξ ἀνάγκης μὲν οὖν διὰ ταύτην τὴν αἰτίαν τοῦτο συμβέβηκεν αὐτοῖς, τοῦ δὲ βελτίονος ἕνεκεν πρὸς φυλακὴν τῶν ὀπισθεν βλαπτόντων· ἅπουν γὰρ ὄν καὶ μακρὸν ἀφνές ἐστι πρὸς τὴν στροφὴν καὶ τὴν τήρησιν τῶν ὀπισθεν· οὐδὲν γὰρ ὄφελος αἶρειν μὲν, στρέφειν δὲ μὴ δύνασθαι τὴν κεφαλὴν. ἔχει δὲ ταῦτα τὰ ζῶα καὶ τῷ στήθει ἀνάλογον μόριον. μαστοὺς δ' οὐκ ἔχουσιν οὐτ' ἐνταῦθα οὐτ' ἐν τῷ ἄλλῳ σώματι, ὁμοίως δ' οὐτ' ὄρνις οὐτ' ἰχθὺς οὐδεὶς. αἷτιον δὲ τὸ μηδὲ γάλα τούτων ἔχειν μηδέν· ὃ δὲ μαστὸς ὑποδοχὴ γάλακτός ἐστι καὶ οἶον ἀγγεῖον. γάλα δ' οὐκ ἔχει

[Editio prior.]

ἀγγεῖόν ἐστι γάλακτος. ἔχει δὲ οὔτε ταῦτα οὐτ' ἄλλο τῶν μὴ
 ζυφοτοκούντων ἐν αὐτοῖς οὐδὲν γάλα, διότι ψοτοκοῦσιν, ἐν δὲ τῷ ῥῶ
 ἐγγίνεται ἡ τροφή γαλακτώδης ὑπάρχουσα. σαφέστερον δὲ περὶ
 αὐτῶν λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ γενέσεως. περὶ δὲ τῆς τῶν καμ-
 πύλων κάμψεως ἐπέσκεπται πρότερον ἐν τοῖς περὶ πορείας κοινῇ
 περὶ πάντων. ἔχουσι δὲ καὶ κέρκον τὰ τοιαῦτα, τὰ μὲν μείζω τὰ
 δ' ἐλάττω, ὑπὲρ ἧς τὴν αἰτίαν καὶ τοῦλου πρότερον εἰρήκαμεν.
 ἰσχνότατος δ' ὁ χαμαιλέων τῶν ψοτόκων καὶ πεζῶν ἐστὶ πάντων.
 ὀλιγαίματος γάρ ἐστιν. αἴτιον δὲ τὸ τῆς ψυχῆς ἡθός ἐστιν
 αὐτοῦ· διὰ γὰρ τὸν φόβον γίνεται πολύμερφος· κατάψυξις γὰρ
 ὁ φόβος δι' ὀλιγαίμειαν καὶ δι' ἐνδοιάν ἐστι θερμότητος. καὶ
 περὶ μὲν οὖν τῶν ἐναίμων ζώων τῶν τε ἀπόδων καὶ τετραπόδων,
 ὅσα τε μόρια αὐτῶν ἐστὶν ἐκτὸς καὶ διὰ τίν' αἰτίαν, εἰρηται
 σχεδόν.

- 12 Ἐν δὲ τοῖς ὄρνισιν ἡ πρὸς ἄλληλα διαφορὰ ἐν τῇ τῶν μο-
 ρίων ἐστὶν ὑπεροχῇ καὶ ἐλλείψει καὶ κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον.
 εἰσὶ γὰρ αὐτῶν οἱ μὲν μακροσκελεῖς οἱ δὲ βραχυσκελεῖς, καὶ τὴν
 γλῶτταν οἱ μὲν πλατεῖαν ἔχουσιν οἱ δὲ στενὴν· ὡσαύτως δὲ καὶ
 ἐπὶ τῶν ἄλλων μορίων. ἰδίᾳ δ' ἐπ' ὀλίγον διαφέρουσιν ἄλληλων
 τοῖς μορίοις· πρὸς δὲ τὰ ἄλλα ζῶα καὶ τῇ μερφεῇ τῶν μορίων
 διαφέρουσιν. πτερωτοὶ μὲν οὖν ἅπαντές εἰσιν, καὶ τοῦτ' ἴδιον
 ἔχουσι τῶν ἄλλων. τὰ γὰρ μόρια τῶν ζώων τὰ
 μὲν ἐστὶ φολιδωτά, τὰ δὲ λεπιδωτά τυγχάνουσιν ὄντα, οἱ δ' ὀρ-
 νιθες πτερωτοί. καὶ τὸ πτερόν σχιστόν καὶ οὐχ ὅμοιον τῷ εἶδει
 τοῖς ὀλοπτέροις· τῶν μὲν γὰρ ἄσχιστον τῶν δὲ σχιστόν ἐστι, καὶ
 τὸ μὲν ἄκαυλον, τὸ δ' ἔχει καυλόν. ἔχουσι δὲ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ
 περιττὴν καὶ ἴδιον τὴν τοῦ ῥύγχους φύσιν πρὸς τὰλλα· τοῖς μὲν
 γὰρ ἐλέφασιν ὁ μυκτὴρ ἀντὶ χειρῶν, τῶν δ' ἐντόμων ἐνίοις ἀντὶ
 στόματος ἡ γλῶττα, τούτοις δ' ἀντὶ ὀδόντων καὶ χειλῶν τὸ ῥύγ-
 χος ὅστινον. περὶ δὲ τῶν αἰσθητηρίων εἰρηται πρόσθεν. αὐχένα
 δὲ τεταμένον ἔχει τῇ φύσει,
 καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἥνπερ καὶ
 τὰλλα· καὶ τοῦτον τὰ μὲν
 βραχὺν τὰ δὲ μακρόν, καὶ σχεδὸν ἀκόλουθον τοῖς σκέλεσι τὰ

Animalium Δ 11. 12.

[Editio posterior (cod. Y).]

οὔτε ταῦτα οὐτ' ἄλλο οὐδὲν τῶν μὴ ψωτοκούντων ἐν αὐτοῖς, διότι ψωτοκοῦσιν, ἐν δὲ τῷ ῥῶ ἢ τροφή ἐγγίνεται γαλακτώδης ὑπάρχουσα. σαφέστερον δὲ περὶ αὐτῶν λεχθήσεται ἐν τοῖς περὶ γενέσεως. περὶ δὲ τῆς τῶν καμπύλων κάμψεως ἐν τοῖς περὶ πορείας πρόσθεν ἐπέσκεπται κοινῇ περὶ πάντων. ἔχουσι δὲ καὶ κέρκον, τὰ μὲν μείζω τὰ δ' ἐλάττω, ὑπὲρ οὗ τὴν αἰτίαν καθόλου πρότερον εἰρήκαμεν. ὁ δὲ χαμαιλέον τῶν ψωτόκων καὶ πεζῶν ὀλιγοσαρκότατός ἐστιν, διὰ τὸ ὀλιγαιμότατος εἶναι. τούτου δ' αἴτιον τὸ ἦθος τοῦ ζῴου τὸ τῆς ψυχῆς· πολύμορφον γὰρ γίνεται διὰ τὸν φόβον, ὁ δὲ φόβος κατάψυξις δι' ὀλιγαιμότητά ἐστι καὶ ἔνδειαν θερμότητος. περὶ μὲν οὖν τῶν ἐναίμων ζῴων ἀπόδων τε καὶ τετραπόδων, ὅσα μόρια τὰ ἐκτὸς ἔχει καὶ διὰ τίνας αἰτίας, εἴρηται σχεδόν.

- 12 Οἱ δ' ὄρνιθες ἀλλήλων μὲν τοῖς μορίοις διαφέρουσι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἥττον καὶ ὑπεροχὴν καὶ ἔλλειψιν. οἱ μὲν γὰρ μακροσκελεῖς οἱ δὲ βραχυσκελεῖς εἰσιν αὐτῶν καὶ οἱ μὲν πλατεῖαν ἔχουσι τὴν γλῶτταν οἱ δὲ στενὴν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων μορίων. ἰδίᾳ δὲ μόρια ὀλίγα διαφέροντα ἔχουσιν ἀλλήλων· πρὸς δὲ τὰ ἄλλα ζῶα κατὰ τὴν μορφήν τῶν μορίων διαφέρουσιν. πτερωτοὶ μὲν οὖν ἅπαντές εἰσιν, καὶ τοῦτ' ἴδιον ἔχουσι τῶν ἄλλων. τὰ γὰρ μόρια τῶν ζῴων τὰ μὲν τριχωτὰ ἐστὶ τὰ δὲ λεπιδωτὰ τὰ δὲ φολιδωτὰ [τὰ δ' ἔντομα], οἱ δ' ὄρνιθες πτερωτοί. τὸ δὲ πτερόν σχιστὸν καὶ οὐχ ὁμοιον τῷ εἶδει τοῖς ὀλοπτέροις· τῶν μὲν γὰρ ἄσχιστόν ἐστι τῶν δὲ σχίζεται τὸ πτερόν· † ἐστὶ δὲ τὸ μὲν ἄκαυλον τὸ δ' ἔχει καυλόν. ἔχουσι δὲ καὶ ἐν τῇ κεφαλῇ περιττὴν καὶ ἴδιον τὴν τοῦ ῥύγχους φύσιν πρὸς τὰλλα· τοῖς μὲν γὰρ ἐλέφασιν ὁ μυκτήρ ἀντὶ χειρῶν, τῶν δ' ἐντόμων ἐνίοις ἢ γλῶττα ἀντὶ στόματος, τούτων δὲ τὸ ῥύγχος ὅστινον ὄν ἀντὶ ὀδόντων καὶ χειρῶν. περὶ δὲ τῶν αἰσθητηρίων εἴρηται πρότερον. αὐχένα δ' ἔχει τεταμένον τῇ φύσει, ὥσπερ καὶ τὰ ἄλλα, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν ἦνπερ καὶ τὰλλα ὅσα ἔχει αὐχένα· τοῦτον δὲ τὰ μὲν μακρὸν τὰ δὲ βραχύν, καὶ σχεδὸν ἀκό-

πλείστα. τὰ

μὲν γὰρ μακροσκελῇ μακρὸν τὰ δὲ βραχυσκελῇ βραχὺν ἔχει τὸν αὐχένα, χωρὶς τῶν στεγανοπόδων. τὰ μὲν γὰρ εἰ εἶχε βραχὺν ἐπὶ σκέλεσι μακροῖς, οὐκ ἂν ὑπῆρέτει αὐτοῖς ὁ αὐχὴν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς γῆς νομήν, τοῖς δ' εἰ μακρὸς ἦν ἐπὶ βραχέσιν. ἔτι τοῖς σαρκοφάγοις αὐτῶν ὑπεναντίον τὸ μῆκος πρὸς τὸν βίον· ὁ γὰρ μακρὸς αὐχὴν ἀσθενής, τοῖς δ' ὁ βίος ἐκ τοῦ κρατεῖν ἐστίν. διόπερ οὐδὲν τῶν γαμψωνύχων μακρὸν ἔχει τὸν αὐχένα. τὰ δὲ στεγανοπόδα καὶ διηρημένους μὲν ἔχοντα τοὺς πόδας σεισιμωμένους δέ, ὡς ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα τοῖς στεγανόποσι, τὸν μὲν αὐχένα μακρὸν ἔχουσιν, (χρήσιμος γὰρ τοιοῦτος ὢν πρὸς τὴν τροφήν τὴν ἐκ τοῦ ὑγροῦ,) τὰ δὲ σκέλη πρὸς τὴν νεῦσιν βραχεά. διαφορὰν δ' ἔχει καὶ τὰ ῥύγχη κατὰ τοὺς βίους. τὰ μὲν γὰρ εὐθύ ἔχει τὰ δὲ γαμψόν, εὐθύ μὲν ὅσα τροφῆς ἔνεκεν, γαμψόν δὲ τὸ ὠμοφάγον· χρήσιμον γὰρ πρὸς τὸ κρατεῖν τὸ τοιοῦτον, τὴν δὲ τροφήν ἀναγκαῖον ἀπὸ ζώων πορίζεσθαι. ὅσων δὲ ὁ βίος ἔλειος καὶ ποοφάγος, πλατὺ τὸ ῥύγχος ἔχουσιν· πρὸς τε γὰρ τὴν ὄρυξιν χρήσιμον τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὴν τῆς τροφῆς σπάσιν καὶ κουράν. ἔνια δὲ καὶ μακρὸν ἔχει τὸ ῥύγχος τῶν τοιούτων, ὥσπερ καὶ τὸν αὐχένα, διὰ τὸ λαμβάνειν τὴν τροφήν ἐκ τοῦ βάθους. καὶ τὰ πολλὰ τῶν τοιούτων καὶ τῶν στεγανοπόδων ἢ ἀπλῶς ἢ κατὰ τὸ μόριον † ταὐτὸ θηρεύοντα ζῇ τῶν ἐν τῷ ὑγρῷ ἔνια ζυθαρίων· καὶ γίνεται τοῖς τοιούτοις ὁ μὲν αὐχὴν καθάπερ ἀλιευτικός κάλαμος, τὸ δὲ ῥύγχος οἷον ὀρμιά καὶ τὸ ἀγκιστρον. τὰ δὲ πρᾶγῃ τοῦ σώματος καὶ τὰ ὑπτια καὶ τὰ τοῦ καλουμένου θώρακος ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὀλοφυῆς ὁ τόπος ἐπὶ τῶν ὀρνίθων ἐστίν· ἀπηρτημένος γὰρ ἀντὶ τῶν βραχιόνων καὶ τῶν σκελῶν τῶν προσδίων ἔχουσι τὰς πτέρυγας, ἰδίον τι μόριον· διόπερ ἀντὶ ὠμοπλάτης τὰ τελευταῖα ἐπὶ τοῦ νώτου τῶν πτερύγων ἔχουσιν. σκέλη δὲ καθάπερ ἄνθρωπος δύο, κεκαμμένα καθάπερ τὰ τετράποδα εἴσω, καὶ οὐχ ὥσπερ ἄνθρωπος ἔξω· τὰς δὲ πτέρυγας, ὡς τὰ πρόσθια σκέλη

Animalium Δ 12.

[Editio posterior (cod. Y)].

λουθον τοῖς πλείστοις κατὰ τὰ σκέλη τοῦτο τὸ μόριον. τὰ μὲν γὰρ μακροσκελῇ μακρὸν τὰ δὲ βραχυσκελῇ βραχὺν ἔχει τὸν αὐχένα, χωρὶς τῶν στεγανοπόδων. τὰ μὲν γὰρ εἰ εἶχε βραχὺν ἐπὶ σκέλεσι μακροῖς, οὐκ ἂν ὑπερῆται αὐτοῖς ὁ αὐχὴν πρὸς τὴν ἀπὸ τῆς γῆς νομήν, τοῖς δ' εἰ μακρὸς ἦν ἐπὶ βραχέσιν. ἔτι τοῖς κρεωφάγοις αὐτῶν ὑπεναντίον ἂν ἦν τὸ μήκος πρὸς τὸν βίον· ἀσθενὴς γὰρ ὁ μακρὸς αὐχὴν, τοῖς δ' ὁ βίος ἐκ τοῦ κρατεῖν ἐστίν. διόπερ οὐδὲν τῶν γαμψωνύχων τὸν αὐχένα ἔχει μακρὸν. τὰ δὲ στεγανόποδα καὶ διηρημένους μὲν ἔχοντα τοὺς πόδας σεισιμωμένους δὲ καὶ ἐν τῷ αὐτῷ γένει ὄντα τοῖς στεγανόποσι τὸν μὲν αὐχένα μακρὸν ἔχουσιν, (χρήσιμος γὰρ τοιοῦτος ὢν πρὸς τὴν ἐκ τοῦ ὕγρου τροφήν,) τὰ δὲ σκέλη βραχέα πρὸς τὴν νεῦσιν. διαφέρει δὲ καὶ τὰ ῥύγχη κατὰ τοὺς βίους. τὰ μὲν γὰρ εὐθὺ ἔχει τὰ δὲ γαμψόν· εὐθὺ μὲν ἔχει τὸ ῥύγχος ὅσα τροφῆς χάριν, γαμψὸν δὲ τὰ ὠμοφάγα· ἐπὶ τὸ κρατεῖν γὰρ τὸ τοιοῦτον χρήσιμον, ἀνάγκη δὲ τὴν τροφήν πορίζεσθαι ἀπὸ τῶν ζώων, καὶ τὰ πολλὰ βιαζομένοις. ὅσων δ' ἔλειος ὁ βίος καὶ ποσφάγος, πλατὺ τὸ ῥύγχος ἔχουσιν· πρὸς τε γὰρ τὴν ὀρυξίν χρήσιμον τὸ τοιοῦτον καὶ πρὸς τὴν σπάσιν τῆς τροφῆς καὶ κουράν. ἔνια δὲ τούτων μακρὸν ἔχει τὸ ῥύγχος, καθάπερ καὶ τὸν αὐχένα· τὴν γὰρ τροφήν λαμβάνουσιν ἐκ τοῦ βάθους. καὶ σχεδὸν τὰ πολλὰ τῶν τοιούτων καὶ τῶν στεγανοπόδων ἢ ἀπλῶς ἢ κατὰ τὸ μόριον † ταὐτὸ θηρεύοντα ζῇ τῶν ἐν τῷ ὕγρῳ ἔνια ζωδαρίων· καὶ γίνεται τοῖς τοιούτοις ὁ μὲν αὐχὴν καθάπερ ἀλιευτικὸς κάλαμος, τὸ δὲ ῥύγχος οἶον ἢ ὀρμιὰ καὶ τὸ ἄγκιστρον. τὰ δ' ὑπτια τοῦ σώματος καὶ τὰ πρηνῇ καὶ τὰ τοῦ καλουμένου θώρακος ἐπὶ τῶν τετραπόδων, οὗτος ὁ τόπος ὀλοφυῆς ἐπὶ τῶν ὀρνίθων ἐστίν, καὶ ἔχουσιν ἀπρητημένας ἀντὶ τῶν βραχιόνων καὶ τῶν σκελῶν τῶν προσθίων ἴδιον μόριον τὰς πτέρυγας· διόπερ ἀντὶ ὠμοπλάτης ἐπὶ τοῦ νώτου τὰς τελευταῖας τῶν πτερύγων ἔχουσιν. σκέλη δὲ δύο, καθάπερ ἄνθρωπος, κεκαμμένα δὲ καθάπερ τὰ τετράποδα εἴσω, καὶ οὐχ ὥσπερ ἄνθρωπος ἔξω. τὰς δὲ πτέρυγας ἐπὶ

[Editio prior.]

τῶν τετραπόδων, ἐπὶ τὸ περιφερές. δίπους δ' ἐξ ἀνάγκης ἐστίν· τῶν γὰρ ἐναίμων ἢ τοῦ ὀρνίθου οὐσία, ἅμα δὲ καὶ πτερυγῶτος· τὰ δ' ἐναίμα οὐ κινεῖται πλείοσιν ἢ τέτταρσι σημείοις.

τὰ μὲν οὖν ἀπηρτημένα μόρια τέτταρα, ὥσπερ τοῖς ἄλλοις τοῖς πεζοῖς καὶ τοῖς πορευτικοῖς, ἔστι καὶ τοῖς ὀρνισιν·

ἀλλὰ τοῖς μὲν βραχίονες καὶ σκέλη τέτταρα

ὑπάρχει, τοῖς δ' ὀρνισιν ἀντὶ τῶν προσθίων σκελῶν ἢ βραχιόνων πτερύγιον ἰδίον ἐστι· κατὰ ταύτας γὰρ τονικοὶ εἰσι, τῷ δ' ὀρνίθῳ ἐν τῇ οὐσίᾳ τὸ πτητικόν ἐστιν. ὥστε λείπεται αὐτοῖς ἐξ ἀνάγκης δίποσιν εἶναι· οὕτω γὰρ τέτταρσι σημείοις κινήσονται μετὰ τῶν πτερύγων. στῆθος δ' ἔχουσιν ἅπαντες ὅξυ καὶ σαρκῶδες, ὅξυ μὲν πρὸς τὴν πτῆσιν, (τὰ γὰρ πλατέα πολὺν ἀέρα ὠθοῦντα δυσκίνητά ἐστι,) σαρκῶδες δέ, διότι τὸ ὅξυ ἀσθενές μὴ πολλὴν ἔχον σκέπη. ὑπὸ δὲ τὸ στῆθος κοιλία μέχρι πρὸς τὴν ἐξοδὸν τοῦ περιττώματος καὶ τὴν τῶν σκελῶν καμπήν, καθάπερ τοῖς τετραπόδοι καὶ τοῖς ἀνθρώποις. μεταξὺ μὲν οὖν τῶν πτερύγων καὶ τῶν σκελῶν ταῦτα τὰ μόριά ἐστιν, ὁμφαλὸν δ' ἐν μὲν τῇ γενέσει ἅπαντα ἔχει ὅσαπερ ζωτοκεῖται ἢ ὠτοκεῖται, τῶν δ' ὀρνίθων ἀυξηθέντων ἀόηλος. ὁῆλον δ' ἐν τοῖς περὶ

γένεσιν· εἰς γὰρ τὸ ἔντερον ἢ σύμφυσις γίνεται, καὶ οὐχ ὥσπερ τοῖς ζωτόκοις τῶν φλεβῶν τι μόριόν ἐστιν. ἔτι τῶν ὀρνίθων οἱ μὲν πτητικοὶ τὰς πτέρυγας ἔχουσι μεγάλας καὶ ἰσχυράς, οἷον οἱ γαμφώνυχες καὶ ὠμοφάγοι· ἀνάγκη γὰρ πτητικοῖς εἶναι διὰ τὸν βίον, ὥσθ' ἕνεκα τούτου καὶ πλήθος ἔχουσι πτερῶν καὶ τὰς πτέρυγας μεγάλας.

ἔστι δ' οὐ μόνον τὰ γαμφώνυχα ἀλλὰ καὶ ἄλλα γένη ὀρνίθων πτητικά, ὅσοις ἢ σωτηρία ἐν τῇ ταχυτῇ τῆς πτήσεως ἢ ὅσα ἐκτοπιστικά. ἔνια δ' οὐ πτητικά τῶν ὀρνίθων ἐστὶν ἀλλὰ βαρέα, οἷς ἢ ὁ βίος ἐπίγειος

καὶ ἔστι καρποφάγα ἢ πλωτὰ καὶ περὶ

ὔδωρ βιοτεύουσιν. ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν γαμφωνύχων σώματα μικρὰ ἄνευ τῶν πτερύγων, διὰ

τὸ εἰς ταύτας ἀναλίσκεσθαι τὴν τροφήν καὶ εἰς τὰ ὄπλα καὶ τὴν βοήθειαν· τοῖς δὲ μὴ πτητικοῖς τούναντίον τὰ σώματα

Animalium Δ 12.

[Editio posterior (cod. Y).]

τὸ περιφερές, ὥσπερ τὰ πρόσθια σκέλη τῶν τετραπόδων. ἔστι δὲ δίπουν ἐξ ἀνάγκης· τῶν μὲν γὰρ ἐναίμων τὴν οὐσίαν ὁ ὄρνις, ἅμα δὲ καὶ πτερυγωτός· τὰ δ' ἐναίμα οὐ κινεῖται πλείοσιν ἢ τέτταρσι σημείοις. τὰ μὲν οὖν ἀπηρητημένα μόρια τέτταρα, ὥσπερ καὶ τοῖς ἄλλοις τοῖς πεζοῖς καὶ τοῖς πορευτικοῖς, ἔστι καὶ τοῖς ὄρνισιν· ἀλλὰ τοῖς μὲν βραχιόνες καὶ σκέλη, τοῖς δὲ τετράποσι σκέλη τέτταρα ὑπάρχει, τοῖς δ' ὄρνισιν ἀντὶ τῶν προσθίων σκελῶν ἢ βραχιόνων πτέρυγες τὸ ἴδιόν ἐστιν· κατὰ ταύτας γὰρ τονικοί εἰσι, τῷ δ' ὄρνιθι ἐν τῇ οὐσίᾳ τὸ πτητικόν ἐστιν. ὥστε λείπεται ἐξ ἀνάγκης αὐτοῖς δίποσιν εἶναι· οὕτω γὰρ τέτταρσι σημείοις κινήσονται μετὰ τῶν πτερυγίων. στήθος δ' ἔχουσιν ἅπαντες ὅξυ καὶ σαρκῶδες, ὅξυ μὲν πρὸς τὴν πτῆσιν, (τὰ γὰρ πλατεῖα πολλὴν ἀέρα κινοῦντα δυσκίνητά ἐστι,) σαρκῶδες δέ, διότι τὸ ὅξυ ἀσθενές μὴ πολλὴν ἔχον σκέλην. ὑπὸ δὲ τὸ στήθος κοιλία, μέχρι πρὸς τὴν ἔξοδον τοῦ περιττώματος καὶ τὴν τῶν σκελῶν καμπήν, καθάπερ τοῖς τετράποσι καὶ τοῖς ἀνθρώποις. μεταξὺ μὲν οὖν τῶν πτερυγίων καὶ τῶν σκελῶν ταῦτα τὰ μόριά ἐστιν, ὀμφαλὸν δ' ἐν μὲν τῇ γενέσει πάντα ἔχει ὅσαπερ ζωοτοκεῖται ἢ ψοτοκεῖται, τῶν δ' ὀρνίθων αὐξηθέντων ἄδηλος. ἢ δ' αἰτία δήλη ἐν τοῖς περὶ τὴν γένεσιν· εἰς γὰρ τὸ ἔντερον ἢ σύμφυσις γίνεται, καὶ οὐχ ὥσπερ τοῖς ζωοτόκοις τῶν φλεβῶν τι μόριόν ἐστιν. ἔτι τῶν ὀρνίθων οἱ μὲν πτητικοὶ καὶ τὰς πτέρυγας μεγάλας ἔχουσι καὶ ἰσχυράς, οἷον οἱ γαμψώνυχες καὶ ὠμοφάγοι· ἀνάγκη γὰρ πτητικὰ εἶναι διὰ τὸν βίον, ὥστε διὰ τοῦτο πλῆθος τε ἔχουσι πτερῶν καὶ τὰς πτέρυγας μεγάλας. ἔστι δ' οὐ μόνον τὰ γαμψώνυχα ἀλλὰ καὶ ἄλλα γένη ὀρνίθων πτητικά, ὅσοις ἢ σωτηρία ἐν τῇ ταχυτῇ τῆς πτήσεως ἢ ἐκτοπιστικὸς ὁ βίος. ἕνια δ' οὐ πτητικὰ τῶν ὀρνίθων ἐστὶν ἀλλὰ βαρέα, ὅσοις ὁ βίος ἐπίγειος καὶ ἔστι καρποφάγα ἢ πλωτὰ καὶ περὶ ὕδωρ βιοτεύουσιν. ἔστι δὲ τὰ μὲν τῶν γαμψώνυχων σώματα μικρὰ ἄνευ τῶν πτερῶν καὶ τῶν πτερύγων, διὰ τὸ ἐνταῦθα ἀναλίσκεσθαι τὴν τροφήν καὶ εἰς τὰ ὄπλα καὶ τὴν βοήθειαν·

[Editio prior.]

ὀγκώδη, διὸ βαρέα ἐστίν. ἔχουσι δ' ἓνια τῶν
 βαρέων βοήθειαν ἀντὶ τῶν πτερύγων τὰ καλούμενα
 πλῆκτρα ἐπὶ τοῖς σκέλεσιν. ἅμα δ' οἱ αὐτοὶ οὐ γίνονται
 πλῆκτρα ἔχοντες καὶ γαμφώνυχες· αἴτιον δ' ὅτι
 οὐδὲν ἡ φύσις ποιεῖ περιέρχον, ἔστι δὲ τοῖς
 μὲν γαμφωνύχοις πτητικοῖς ἄχρηστα τὰ πλῆκτρα·
 χρήσιμα γάρ ἐστιν ἐν ταῖς πεζαῖς μάχαις, διὸ
 ὑπάρχει ἐνίοις τῶν βαρέων· τούτοις δ' οὐ μόνον
 ἄχρηστοι ἀλλὰ καὶ βλαβεροὶ οἱ γαμφοὶ ὄνυχες τῷ ἐμπήγνυσθαι,
 ὑπεναντίοι πρὸς τὴν πορείαν ὄντες, διὸ καὶ τὰ γαμφώνυχα πάντα
 χαλεπῶς πορεύεται καὶ ἐπὶ πέτραις οὐ κασιζάνουσιν· ὑπεναντία
 γὰρ αὐτοῖς πρὸς ἀμφοτέρα ἢ τῶν ὀνύχων φύσις. ἐξ ἀνάγκης δὲ
 τοῦτο περὶ τὴν γένεσιν συμβέβηκεν. τὸ γὰρ γεῶδες ἐν τῷ
 σώματι καὶ ὁ ἑξορμον χρήσιμα μέρη γίνεται πρὸς τὴν ἀλκὴν· ἄνω
 μὲν ῥυὲν ῥύγχους ἐποίησε σκληρότητα ἢ μέγεθος, ἂν δὲ κάτω
 ῥυῆ, πλῆκτρα ἰσχυρὰ ἐν τοῖς σκέλεσιν ἢ ἐπὶ τῶν ποδῶν ὀνύχων
 μέγεθος καὶ ἰσχύν. ἅμα δ' ἄλλοθι καὶ ἄλλοθι ἕκαστα τούτων
 οὐ ποιεῖ· διασπασμένη γὰρ ἀσθενὴς γίνεται ἡ φύσις τούτου τοῦ
 περιττώματος. τοῖς δὲ σκελῶν κατασκευάζει μῆκος. ἐνίοις δ' ἀντὶ
 τούτων συμπληροῖ τὸ μεταξὺ τῶν ποδῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαι-
 οῦς οἱ πλωτοὶ τῶν ὀρνίθων οἱ μὲν ἀπλῶς εἰσὶ στεγανόποδες, οἱ
 δὲ διηρημένην μὲν ἔχουσι τὴν κατ' ἕκαστα τῶν δακτύλων φύσιν,
 πρὸς ἑκάστῳ δ' αὐτῶν προσπέφυκεν οἷον πλάτη κατ' ὅλον συνε-
 χής. ἐξ ἀνάγκης μὲν οὖν ταῦτα συμβαίνει διὰ ταύτας τὰς αἰτίας·
 ὥς δὲ διὰ τὸ βέλτιον ἔχουσι τοιοῦτους τοὺς πόδας τοῦ βίου χά-
 ριν, ἵνα ζῶντες ἐν ὑγρῷ καὶ τῶν πτερῶν ἀχρείων ὄντων τοὺς πό-
 δας χρησίμους ἔχωσι πρὸς τὴν νεῦσιν· γίνονται γὰρ ὥσπερ αἱ
 κῶπαι τοῖς πλέουσι καὶ τὰ πτερύγια τοῖς ἰχθύσιν· διὸ καὶ ἐὰν
 τῶν μὲν τὰ πτερύγια σφαλῇ, τῶν δὲ τὰ μεταξὺ τῶν ποδῶν, οὐκ-
 ἐτι νέουσιν. ἐνιοὶ δὲ μακροσκελεῖς τῶν ὀρνίθων εἰσίν. αἴτιον δ'
 ὅτι ὁ βίος τῶν τοιούτων ἕλειος· τὰ δ' ὄργανα πρὸς τὸ ἔργον ἡ
 φύσις ποιεῖ, ἀλλ' οὐ τὸ ἔργον πρὸς τὰ ὄργανα. διὰ μὲν οὖν τὸ

Animalium Δ 12.

[Editio posterior (cod. Y).]

τοῖς δὲ μὴ πτητικοῖς τὸναντίον τὰ σώματα ὀγκώδη, διὸ βαρέα ἐστίν. ἔχουσι δ' ἓν τῶν βαρέων βοήθειαν ἀντὶ τῶν πτερύγων τὰ καλούμενα πλῆκτρα ἐπὶ τοῖς σκέλεσιν. ἅμα δ' οἱ αὐτοὶ οὐ γίνονται πλῆκτρα ἔχοντες καὶ γαμψώνυχες· αἴτιον δ' ὅτι οὐδὲν ἢ φύσις ποιεῖ περίεργον οὐδὲ μάταιον, ἔστι δὲ τοῖς γαμψωνύχοις καὶ πτητικοῖς ἄχρηστα τὰ πλῆκτρα· χρήσιμα γάρ ἐστιν ἐν ταῖς πεζαῖς μάχαις, διόπερ ὑπάρχει τῶν βαρέων ἐνίοις· τούτοις δ' οὐ μόνον ἄχρηστοι ἀλλὰ καὶ βλαβεροὶ οἱ γαμψοὶ ὄνυχες τῷ ἐμπήγνυσθαι, ὑπεναντίοι πρὸς τὴν πορείαν ὄντες. διὸ καὶ τὰ γαμψώνυχα πάντα φαύλως πορεύεται καὶ ἐπὶ ταῖς πέτραις οὐ καθιζάνουσιν· ὑπεναντία γὰρ αὐτοῖς πρὸς ἀμφοτέρω ἢ τῶν ὀνύχων φύσις. ἐξ ἀνάγκης δὲ τοῦτο περὶ τὴν γένεσιν συμβέβηκεν. τὸ γὰρ γεῶδες ἐν τῷ σώματι καὶ † ἔξορμον χρήσιμα μόρια γίνεται πρὸς τὴν ἀλκὴν· ἄνω μὲν ὅν ἐν ῥύγχους ἐποίησε σκληρότητα ἢ μέγεθος, ἂν δὲ κάτω ὅν ῥῃ, πλῆκτρα ἐν τοῖς σκέλεσιν ἢ ἐπὶ τῶν ποδῶν ὀνύχων μέγεθος καὶ ἰσχύ. ἅμα δ' ἄλλοθι καὶ ἄλλοθι ἕκαστα τούτων οὐ ποιεῖ· διασπωμένη γὰρ ἀσθενὴς γίνεται ἢ φύσις τούτου τοῦ περιττώματος. τοῖς δὲ σκελῶν κατασκευάζει μῆκος. ἐνίοις δ' ἀντὶ τούτων συμπληροῖ τὰ μενταστὺ τῶν ποδῶν· καὶ διὰ τοῦτο ἀναγκαίως οἱ πλωτοὶ τῶν ὀρνίθων οἱ μὲν ἀπλῶς εἰσὶ στεγανόποδες, οἱ δὲ διηρημένῃ μὲν ἔχουσι τὴν καθ' ἕκαστα τῶν δακτύλων φύσιν, πρὸς ἑκάστῳ δ' αὐτῶν προσπέφυκεν οἶον πλάτη καθ' ὅλον συνεχῆς. ἐξ ἀνάγκης μὲν οὖν ταῦτα συμβαίνει διὰ ταύτας τὰς αἰτίας· ὥς δὲ διὰ τὸ βέλτιον ἔχουσι τοιοῦτους τοὺς πόδας τοῦ βίου χάριν, ἵνα ζῶντες ἐν ὑγρῷ καὶ τῶν πτερύγων ἀχρείων ὄντων τοὺς πόδας χρησίμους ἔχωσι πρὸς τὴν νεύσιν· γίνονται γὰρ ὥσπερ αἱ κῶπαι τοῖς πλέουσιν καὶ τὰ πτερύγια τοῖς ἰχθύσιν· διὸ καὶ ἐὰν τῶν μὲν τὰ πτερύγια σφαλῇ, τῶν δὲ τὰ μεταστὺ τῶν ποδῶν, οὐκέτι νέουσιν. ἐνιοὶ δὲ μακροσκελεῖς τῶν ὀρνίθων εἰσίν. αἴτιον δ' ὅτι ὁ βίος τῶν τοιούτων ἔλειος· τὰ δ' ὄργανα πρὸς τὸ ἔργον ἢ φύσις ποιεῖ, ἀλλ' οὐ τὸ ἔργον πρὸς τὰ

μὴ πλωτὰ εἶναι οὐ στεγανόποδά ἐστι, διὰ δὲ τὸ ἐν ὑπέκοντι εἶναι τὸν βίον μακροσκελῆ καὶ μακροδάκτυλα, καὶ τὰς καμπὰς ἔχουσι πλείους ἐν τοῖς δακτύλοις οἱ πολλοὶ αὐτῶν. ἐπεὶ δ' οὐ πτητικὰ μὲν, ἐκ τῆς δ' αὐτῆς ὕλης ἐστὶ πάντα, ἢ εἰς τὸ οὐροπύγιον αὐτοῖς τροφή εἰς τὰ σκέλη καταναλισκόμενη ταῦτα ἤρξησεν. διὸ καὶ ἐν τῇ πτήσει ἀντ' οὐροπυγίου χρωῖνται αὐτοῖς· πέτονται γὰρ ἀποτεινόντες εἰς τὸ ὀπισθεν· οὕτω γὰρ αὐτοῖς χρήσιμα τὰ σκέλη, ἄλλως δ' ἐμποδίζοιεν ἄν. ἔνια δὲ βραχέα τὰ σκέλη πρὸς τῇ γαστρὶ ἔχοντα πέτονται· τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμποδίζουσιν οἱ πόδες οὕτω, τοῖς δὲ γαμψώνυξι καὶ πρὸ ἔργου εἰσὶ πρὸς τὴν ἀρπαγὴν. τῶν δ' ἐχόντων ὀρνίθων τὸν αὐχένα μακρὸν οἱ μὲν πλατύτερον ἔχοντες πέτονται ἐκτεταμένῳ τῷ αὐχένι, οἱ δὲ λεπτόν καὶ μακρὸν συγκεκαμμένῳ· ἐπιπετομένους γὰρ διὰ τὴν καμπὴν ἦττον εὐθρυπτόν ἐστιν. ἰσχίον δ' ἔχουσι μὲν οἱ ὀρνίθες πάντες ἢ οὐκ ἂν δόξαιεν ἔχειν, ἀλλὰ δύο μηρούς διὰ τὸ τοῦ ἰσχίου μήκος· ὑποτέταται γὰρ μέχρι μέσης τῆς γαστροῦ. αἴτιον δ' ὅτι δίπουν ἐστὶ τοῦτο τὸ ζῶον, οὐκ ὀρθόν, ὡς εἴ γε εἶχε, καθάπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἢ τοῖς τετράποσιν, ἀπὸ τῆς ἑώρας βραχὺ τὸ ἰσχίον καὶ τὸ σκέλος εὐθὺς ἐχόμενον, ἡδυνάτει ἂν ὀρθὸν ἐστάναι. ὁ μὲν γὰρ ἀνθρώπος ὀρθόν, τοῖς δὲ τετράποσι πρὸς τὸ βάρος σκέλη ἐμπρόσθια ὑπερήρυσται. οἱ δ' ὀρνίθες οὐκ ὀρθοὶ μὲν διὰ τὸ νανώδεις εἶναι τὴν φύσιν, σκέλη δ' ἐμπρόσθια οὐκ ἔχουσιν· (διὰ τοῦτο πτέρυγας ἔχουσιν ἀντ' αὐτῶν·) ἀντὶ δὲ τούτου μακρὸν ἢ φύσις τὸ ἰσχίον ποιήσασα εἰς μέσον προσήρεισεν· ἐντεῦθεν δ' ὑπέσθηκε τὰ σκέλη, ὅπως ἰσορρόπου τοῦ βάρους ὄντος ἔνθεν καὶ ἔνθεν πορεύεσθαι δύνῃται καὶ μένει. δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν δίπουν ἐστὶν οὐκ ὀρθόν ὄν, εἴρηται· τοῦ δ' ἄσαρκα τὰ σκέλη εἶναι ἢ αὐτῇ αἰτία καὶ ἐπὶ τῶν τετραπόδων, ὑπὲρ ἧς καὶ πρόσθεν εἴρηται. τετραδάκτυλος δ' ἐστὶ πᾶς ὄρνις ὁμοίως σχιζόπους καὶ στεγανόπους. περὶ γὰρ τοῦ στρουθοῦ τοῦ Λιθικοῦ ὕστερον ἐροῦμεν, ὅτι διχηλός, ἅμα τοῖς λοιποῖς ἐναντιώμασιν οἷς ἔχει πρὸς τὸ τῶν ὀρνίθων γένος.

Animalium Δ 12.

[Editio posterior (cod. Y).]

ὄργανα. διὰ μὲν οὖν τὸ μὴ πλιωτὰ εἶναι οὐ στεγανόποδά ἐστι, διὰ δὲ τὸ ἐν ὑπέικοντι εἶναι τὸν βίον μακροσκελῆ· καὶ μακροδάκτυλα δ' ἔνια αὐτῶν ἐστί· διὰ δὲ τὸ μακροδάκτυλα εἶναι τὰς καμπὰς ἔχουσι πλείους ἐν τοῖς δακτύλοις οἱ πολλοὶ αὐτῶν. ἐπεὶ δ' οὐ πτητικά μὲν, ἐκ τῆς δ' αὐτῆς ὕλης ἐστὶ πάντα, ἢ εἰς τὸ οὐροπύγιον αὐτοῖς τροφή εἰς τὰ σκέλη καταναλισκομένη ταῦτα ἠΐξῃσεν. διὸ καὶ ἐν τῇ πτήσει ἀντ' οὐροπυγίου χρῶνται αὐτοῖς· πέτονται γὰρ ἀποτείνοντες εἰς τὸ ὀπισθεν· οὕτω γὰρ αὐτοῖς χρήσιμα τὰ σκέλη, ἄλλως δ' ἐμποδίσαιεν ἄν. τὰ δὲ βραχυσκελῆ πρὸς τῇ γαστρὶ ἔχοντα πέτονται· τοῖς μὲν γὰρ αὐτῶν οὐκ ἐμποδίζουσιν οἱ πόδες οὕτω, τοῖς δὲ γαμψωνύχοις καὶ πρὸ ἔργου εἰσὶν εἰς τὴν ἀρπαγὴν. τῶν δ' ἐχόντων ὀρνίθων τὸν αὐχένα μακρὸν οἱ μὲν παχύτερον ἔχοντες πάντες πέτονται ἐκτεταμένῳ τῷ αὐχένι, οἱ δὲ λεπτόν καὶ μακρὸν ἐπικεκαμμένῳ· σειόμενον γὰρ διὰ μήκος τὸ λεπτόν εὐθραυστόν ἐστιν. ἰσχίον δ' ἔχουσι μὲν οἱ ὀρνιθες πάντες ἢ οὐκ ἂν δόξαιεν ἔχειν, ἀλλὰ δύο μηρούς διὰ τὸ τοῦ ἰσχίου μήκος· ὑποτέταται γὰρ μέχρι μέσης τῆς γαστροῦς. αἴτιον δὲ τούτου ὅτι δίπουν ἐστὶ τὸ ζῶον, οὐκ ὀρθόν, ὡς εἴ γε εἶχεν, ὥσπερ ἐν τοῖς ἀνθρώποις ἢ τοῖς τετράποσιν, ἀπὸ τῆς ἔδρας βραχὺ τὸ ἰσχίον καὶ εὐθὺς τὸ σκέλος ἐχόμενον, οὐκ ἂν ἡδύνατο ὀρθὸν ἐστάναι. ὁ μὲν γὰρ ἄνθρωπος ὀρθόν, τοῖς δὲ τετράποσι σκέλη πρόσθια ὑπερήρεισται πρὸς τὸ βάρος. οἱ ὀρνιθες οὐκ ὀρθοὶ μὲν εἰσιν ὅτι νανώδεις, σκέλη δ' ἐμπρόσθια οὐκ ἔχουσι, πτέρυγας δὲ ἀντ' αὐτῶν. ἀλλ' ἀντὶ τούτων ἢ φύσις τὸ ἰσχίον μακρὸν ποιήσασα εἰς μέσον προσήρεισεν καὶ ἐντεῦθεν τὰ σκέλη ὑπέβηκεν, ἵνα ἰσορροπῶν ἔνθεν καὶ ἔνθεν ὄντος τοῦ βάρους δύνηται πορεύεσθαι καὶ μένειν. δι' ἣν μὲν οὖν αἰτίαν οὐκ ὀρθὸν ὃν δίπουν ἐστίν, εἴρηται· διότι δ' ἄσαρκα τὰ σκέλη, ἢ αὐτῇ αἰτία καὶ ἐπὶ τῶν τετραπόδων πάντων· αὕτη δ' εἴρηται πρότερον. τετραδάκτυλοι δ' εἰσὶ πάντες οἱ ὀρνιθες ὁμοίως οἱ στεγανόποδες τοῖς σχιζόποσιν. περὶ γὰρ τοῦ στρουθοῦ τοῦ Λιβυκοῦ ὕστερον διορίστέον, ὅτι διχηλός, ἅμα τοῖς λοιποῖς ὑπεναντιώμασιν οἷς ἔχει πρὸς τὸ γένος τῶν ὀρνίθων.

EPIMETRUM II.

EXCERPTA EX SOPHONIAE PARAPHRASI.

Quum ex Sophoniae Paraphrasi nulla adhuc particula quod sciam typis sit vulgata, ut intelligeretur quid inde ad rem criticam utilitatis posset percipi, hominibus Aristotelis studiosis gratum me facturum existimavi si quae excerpta in schedis habebam, eorum specimina quaedam curarem typis exscribenda. Omisi (et omissa punctis repraesentavi) quae ad lectionem sive stabiliendam sive labefactandam nullius videbantur esse momenti. Si quod vocabulum ad orationem necessarium in libro scripto casu erat omissum, parenthesis eos signo () inclusum addidi.

ad B1. Ἐπειδὴ τὰ παραδεδομένα περὶ ψυχῆς παρὰ τῶν ἄλλων, ἐφ' ὅσον ἕκαστος ἀπεφάνητο τῶν προτέρων, εἰρηται σχεδόν, νῦν ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς πάλιν ἐπανίσταμεν, πειρώμενοι διορίσαι . . τί ἐστιν ψυχὴ, καὶ τίς ἂν εἴη κοινότητος λόγος αὐτῆς . . τὸ μὲν γὰρ αὐτῆς ὡς ὕλη, ὃ καθ' αὐτὸ μὲν οὐκ ἔστι τόδε τι, . . τὸ δὲ ἕτερον τὸ εἶδος καὶ ἡ μορφή, καθ' ἣν ἤδη λέγεται τόδε τι, . . καὶ τρίτον τὸ ἐκ τούτων . . ἡ μὲν οὖν ὕλη δυνάμεις, . . τὸ δὲ εἶδος ἐντελέχεια . . διπλὸν καὶ τὸ τῆς ἐντελεχείας, τὸ μὲν ὡς ἐπιστήμη, τὸ δ' ὡς θεωρία . . τρίττον δὲ καὶ τὸ σῶμα, τὸ μὲν φυσικόν, . . τὸ δὲ τεχνητόν, . . ἔτι δὲ καὶ (τὰ) μαθηματικά . . οὐσίαι δὲ μάλιστα δοκοῦσι τὰ φυσικά· ταῦτα γὰρ καὶ τῶν ἄλλων ἀρχαί. τῶν δὲ φυσικῶν τὰ μὲν ἔχει ζωὴν τὰ δ' οὐκ ἔχει· ζωὴν δὲ λέγω τὴν δι' αὐτοῦ τροφήν τε καὶ αὐξησιν . . ὥστε πᾶν σῶμα φυσικόν μετέχον ζωῆς οὐσία ἂν εἴη, οὐσία δὲ οὕτως ὡς συνθέτη . . ἐπεὶ δ' ἐστὶ σῶμα καὶ τοιόνδε σῶμα, τὸ ζῶν ἔχον, . . οὐ γὰρ ἐστὶ τῶν καθ' ὑποκειμένου καὶ ἐν ἐτέρῳ ὄντων αὐτὸ ὃν ὑποκείμενον καὶ ὕλη, λείπεται τὴν ψυχὴν οὐσίαν εἶναι . . ὡς εἶδος σώματος φυσικοῦ δυνάμει ζῶν ἔχοντος. οὐσία

δὲ ἡ ἐντελέχεια· τοιούτου ἄρα σώματος ἡ ψυχὴ ἐντελέχεια καὶ εἶδος . . . διττὴ δὲ ἡ ἐντελέχεια, ὡς εἴρηται, ἡ μὲν ὡς ἐπιστήμη ἡ δὲ ὡς τὸ θεωρεῖν. φανερόν οὖν εἶναι ἐν σώματι ἐντελέχειαν τὴν ψυχὴν ὡς ἐπιστήμην· ἐν γὰρ τῷ ὑπάρχειν καὶ ὕπνος καὶ ἐγρήγορσις ἐστίν, ἀνάλογον δὲ ἡ μὲν ἐγρήγορσις τῷ θεωρεῖν, ὁ δ' ὕπνος τῷ ἔχειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν . . . προτέρα δὲ τῇ γενέσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ ἡ μὲν ἐπιστήμη τοῦ θεωρεῖν, ἡ δὲ δυνάμεις τῆς ἐνεργείας . . . τούτων οὕτως ἐχόντων . . . λέγομεν (ὅτι) ψυχὴ ἐστίν ἡ πρώτη ἐντελέχεια σώματος φυσικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος, τοιούτου δὲ ὃ ἂν ἢ ὀργανικόν. ὀργανα μὲν (καὶ) τὰ τῶν φυτῶν μέρη τῆς φυσικῆς (ἢ φυτικῆς) ψυχῆς, ἀλλὰ παντελῶς ἀπλά, οἷον τὸ φύλλον περικαρπίου σκέπασμα, τὸ δὲ περικάρπιον τοῦ καρποῦ. αἱ δὲ ῥίζαι ἀναλογοῦσι τῷ στόματι· ἔμφω γὰρ ἔλκει τὴν τροφήν . . . εἰ γὰρ θὴ τι κοινὸν ἐπὶ πάσης ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ ὀργανικοῦ. διὸ καὶ οὐ δεῖ ζητεῖν εἰ ἐν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸν κηρὸν καὶ τὸ σχῆμα οὐδὲ ὅλως τὴν ἐκάστου ὕλην καὶ τὸ οὐ ὕλη . . . ἐπεὶ δὲ τὸ ἐν καὶ τὸ εἶναι πλεοναχῶς λέγεται, . . . τὸ κράτιστον ἐν τούτοις καὶ τελεώτατον ἡ ἐντελέχειά ἐστίν. καθόλου μὲν οὖν . . . εἴρηται τί ἐστὶ ψυχὴ, . . . ὅτι οὐσία ἡ κατὰ τὸν λόγον· τοῦτο δὲ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιαυτῷ σώματι. ὥσπερ γὰρ εἰ ἦν ὅτιοῦν τῶν ὀργάνων φυσικὸν σῶμα, . . . οἷον ὁ πρίων, ἦν ἂν τὸ πρίον εἶναι . . . ἡ οὐσία αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτο, ἥς ἀπελθούσης ἀργὰ ἂν ἄλλως καὶ νεκρά τὰ καταλειμμένα . . . ἔμελλε λείπεσθαι, καὶ οὐκέτ' ἂν ἦν πρίων ἀλλ' ἡ ὁμωνύμως . . . ὁ δὲ ἀνομοιοῖ τὸ περὰδειγμα, ὅτι νῦν ὁ πρίων καὶ ψυχὴν οὐκ ἔχων καὶ μὴ ἐνεργῶν οὐδὲν ἡτιόν ἐστι πρίων . . . οὐκ ἔστι δὲ τοιούτου σώματος ἡ ψυχὴ τὸ τί ἦν εἶναι καὶ (ὁ) λόγος, ἀλλὰ φυσικοῦ τοιοῦτο ἔχοντος κινήσεως καὶ στάσεως ἀρχὴν ἐν ἑαυτῷ. ὁ δὲ πέλεκυς ἢ πέλεκυς κινεῖται οὐκ ἐξ αὐτοῦ, ἀλλ' ἐξωθεν, τῷ χρωμένῳ . . . δεῖ γὰρ σκοπεῖν καὶ ἐπὶ τῶν μερῶν . . . εἰ γὰρ ἦν (ὁ) ὀφθαλμὸς ζῶν, . . . ἦν ἂν τοῦτου ψυχὴ ἡ ὄψις . . . αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἡ κατὰ (τὸν) λόγον. ὁ γὰρ ὀφθαλμὸς αὐτὸς . . . ὕλη ὄψεως, ἡ δ' ὄψις καὶ ἡ ὄρασις εἶδος καὶ οὐσία, ἥς ἀπολείπουσιν οὐκέτι ὀφθαλμὸς ἔσται . . . εἰ δὲ (καὶ) καλοῖτο, ὁμωνύμως ἂν καλοῖτο καὶ οὐ κυρίως, ὡς ἂν εἰ καὶ τὸν λίθινον φρεῖμεν ὀφθαλμὸν ἢ τὸν ἐν χρώμασιν . . . ὁ οὖν ἐπὶ ἐνὸς μέρους, τοῦτο δεῖ λαβεῖν καὶ ἐπὶ ὅλου (τοῦ) ζώντος σώματος· ἀνάλογον γὰρ ἔχει, ὡς τὸ μέρος πρὸς τὸ μέρος, ἡ ὅλη αἰσθησις πρὸς (τὸ) ὅλον (σῶμα) τὸ αἰσθητικὸν ἢ τοιοῦτον . . . ἔτι (ἢ ἐστὶ) δὲ τὸ δυνάμει ζῶν ὃν ὥστε ζῆν οὔτε τὸ πρότερον ἔχον ψυχὴν καὶ ἀποβεβληκὸς νῦν . . . οὔτε τὸ κατ' ἐπιτηδειότητα δυνατόν μήπω δὲ (ἔχον), ὥσπερ τὸ σπέρμα καὶ ὁ καρπός, ἀλλὰ τὸ ἥδη ἔχον ζῶν . . . εἴη ἂν ὡς μὲν ἐκεῖ ἡ πρίσις καὶ ἡ ὄρασις ἐντελέχεια κατ' ἐνεργεῖαν, ἡ μὲν τοῦ πρίονος ἡ δὲ τοῦ ὀφθαλμοῦ, οὕτως ὥδε ἡ ἐγρήγορσις ἐντελέχεια, ὡς δ' αὐτὴ ὄψις καὶ ἡ δυνάμεις . . . τοῦ ὀργάνου, . . . (ἢ) ψυχῆ. καὶ ὥσπερ ὁ ὀφθαλμὸς οὐχ ἡ κόρη μόνη . . . ἐστὶν οὐδ' αὐτὴ ὄψις μόνη, . . . οὕτως ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα οὐδὲν ἀνὰ μέρος ζῶν ἀλλὰ τὸ συνάμφω . . . οὐκ ἄδηλον ὡς ἦτοι (ἢ ἡ τινα) μέρη τῆς

ψυχῆς τῆς ἐν θνητοῖς ζώοις ἢ καὶ ὅλη, εἰ μὴ μεριστή, οὐκ ἔστι χωριστὴ τοῦ σώματος οὐ ἔστι ψυχὴ. ἔνια γὰρ τῶν τῆς ψυχῆς μορίων ἐντελέχεια αὐτῶν τῶν μερῶν ἔστι (τῶν) τοῦ σώματος . . . οὐδὲν καλῶει ἔνια χωριστὰ εἶναι . . . οὐ γὰρ δοκεῖ οὗτος (intell. ὁ νοῦς) σώματος ἐντελέχεια οὐδενός . . . τὸ δ' ἔστιν ἄδηλον εἰ μᾶλλον οὕτως ἢ ἀνθρωπίνῃ ψυχῇ ἐντελέχεια σώματος ὥσπερ ὁ πλωτὴρ τοῦ πλοίου . . . ὥς μὲν οὖν εἰπὲν τύπῳ περὶ πάσης ψυχῆς, εἰρήσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

ad B2. Initium liberius interpretatur. 413^a 13. οὐ γὰρ μόνον δεῖ ἔχειν τὸν ὁριστικὸν λόγον, ὥσπερ οἱ πλείστοι τῶν ὄρων ἔχουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν (ἐν)υπάρχειν δεῖ . . . τούτων οὕτω διαιτηθέντων πάλιν ἐπαναλαβόντες λέγομεν ὡς δεῖ τῷ ὄρῳ προσχεῖσθαι καὶ τὴν αἰτίαν τοῦ πράγματος, καὶ μὴ ὥσπερ νῦν οἱ πλείστοι τῶν ὄρων ἔχουσιν· ὥσπερ γὰρ συμπεράσματα . . . οἱ λόγοι τῶν ὄρων εἰσὶν . . . Quae sequuntur, liberius. πάλιν ἐπανιόντες λέγομεν τὴν ἀρχὴν ἐντεῦθεν τῆς σκέψεως ποιησάμενοι, (ὡς) τὸ ψυχὴν ἔχον σῶμα πρὸς τὸ μὴ ἔχον οὐκ ἄλλῃ ἢ τῷ ζῆν διορίζομεν. τὸ δὲ ζῆν † εἰς πλείω τὸν ἀριθμὸν βλέψαντες εἴποιμεν, καὶ μόνον ἐν ὑπάρχει τι τούτων, ζῆν αὐτὸ λέγομεν· καὶ γὰρ ζῶαι καὶ αἰσθῆσις καὶ νοῦς καὶ ἡ κατὰ τόπον κίνησις καὶ σταίσις, ἔτι δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸ τρέφειν καὶ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν κίνησις. διὸ καὶ τὰ φερόμενα πάντα ζωῆς τινὸς μετέχειν δοκεῖ· αὐτὰ γὰρ ἐν αὐτοῖς φαίνεται τοιαύτην δυνάμιν ἔχοντα καὶ ἀρχὴν δι' ἧς αὐξήσιν τε λαμβάνει καὶ φθίσιν κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους· οὐ γὰρ ἄνω μὲν τρέφεται κάτω δ' οὐ, ἀλλὰ καὶ κάτω καὶ ἄνω καὶ πάντῃ . . . τρέφεται γὰρ καὶ διὰ τέλους ζῆ ἕως ἂν δύνῃται λαμβάνειν τροφήν. δύναται δὲ τὸ θρεπτικὸν τῶν ἄλλων χωρίζεσθαι, . . . τούτου δὲ τᾶλλα χωρισθῆναι καὶ ταῦτα ἐν τοῖς θνητοῖς ἀδύνατον . . . Liberius quae sequuntur.

ad B3. τῶν οὖν εἰρημένων δυνάμεων τῆς ψυχῆς τοῖς μὲν ἐνυπάρχουσι πάσαι, καθάπερ εἵπομεν, τοῖς δὲ τινες αὐτῶν, ἐνίοις δὲ μία μόνη. δυνάμεις δ' εἵπομεν θρεπτικόν, ὀρεκτικόν, αἰσθητικόν, κινήτικόν κατὰ τόπον, διανοητικόν. ὑπάρχει δὲ τοῖς μὲν φυτοῖς τὸ θρεπτικόν μόνον, . . . ἑτέροις δὲ . . . αὐτὸ τε καὶ τὸ αἰσθητικόν . . . ἔνια δὲ τὸ αἰσθητικόν, καὶ τὸ ὀρεκτικόν. πάντων κοινὸν δ' ἔτι (l. δ' ἔστι) τὸ τῆς ὀρέξεως· καὶ γὰρ καὶ ἐπιθυμία καὶ θυμῷ, ἔτι δὲ βουλήσει ὀρεξεις ἔπεται . . . ἔτι πάσα μὲν αἰσθησις ἡδέος ἔστι καὶ λυπηροῦ· ἐν οἷς δὲ τοῦτο, καὶ ὀρεξις. πάντα δὲ τὰ ζῶα, εἰ καὶ μὴ πάσας ἢ τινάς, † καὶ μίαν τῶν αἰσθήσεων τὴν ἀφῆν ἔχῃ (scil. ἀλλὰ μίαν γ' ἂν τῶν αἰσθήσεων τὴν ἀφῆν ἔχοι). ᾧ δ' αἰσθησις ὑπάρχει ἀπλῶς, τούτῳ ἡδονή τε καὶ λύπη ἢ τὸ ἡδύ τε καὶ λυπηρόν· οἷς δὲ ταῦτα, καὶ ἐπιθυμία· τοῦ γὰρ ἡδέος ἔστιν ὀρεξις αὕτη πρῶτως . . . ἔτι τὰ ὅπως οὖν αἰσθητικὰ πρῶτην τὴν ἀφῆν ἔχειν ἀναγκαῖον· αὕτη δὲ τροφῆς αἰσθησις. αἰσθάνεται μὲν γὰρ τῶν τεττάρων, θερμοῦ, ψυχροῦ, ξηροῦ καὶ ὕγρου, ἐξ ὧν καὶ τὸ ζῶον συνέστηκεν· ἐξ ὧν δὲ συνέστηκεν, ἐκ τούτων καὶ τρέφεται . . . ἡ ἀφῆ ἀρα τροφῆς αἰσθησις, . . . καὶ πεῖνα μὲν καὶ δίψα ἐνδεῖαι τροφῆς, ἡ μὲν ξηροῦ καὶ θερμοῦ, ἡ δὲ ὕγρου καὶ ψυχροῦ . . . ἀλλὰ τρεφόμεθα μὲν, ὡς

εἴρηται, τοῖς κατὰ τὴν ἀφὴν αἰσθητοῖς, τοῖς δὲ ἄλλοις τῶν αἰσθητῶν . . οὐδ' οὐδὲν γὰρ εἰς τροφήν τούτων συμβάλλεται πλὴν ἡ κατὰ συμβεβη-
κός, οἷον ὑπόφορος, χρῶμα, ὄσμη . . ἡ δὲ γεῦσις αὐτόθεν ἀφ' ὅθεν καὶ
οἱ χυμοὶ . . τῶν ἀπτῶν εἰσὼν οἷον ἀρτήματα (l. ἀρτύματα) καὶ ἡδύσματα
. . . καὶ ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον διασαφητέον δὲ ὕστερον περὶ αὐτῶν.
νυνὶ δ' ἐπὶ τοσοῦτο διωρίσθω ὅτι τῶν ζῴων τοῖς ἔχουσιν ἀφὴν καὶ
ὄρεξις ὑπάρχει. περὶ δὲ φαντασίας . . ἄδηλον ἐστὶ . . ἐνίοις δὲ πρὸς
τούτοις καὶ τὸ κατὰ τόπον κινητικόν, ἐτέροις δὲ καὶ τὸ διανοητικόν
καὶ νοῦς, οἷον ἀνθρώποις καὶ εἴ τι ζῶν τοιοῦτον ἑτερόν ἐστιν ἢ τι-
μιώτερον . . Cetera liberius. ad 414^b 21: οὕτε γὰρ ἐκεῖ σχήματα παρὰ
τὸ τρίγωνόν ἐστι καὶ τὰ ἐφεξῆς . . οὕτ' ἐνταῦθα ψυχὴ παρὰ τὰς εἰρη-
μένας. διὸ ὥς ἂν ἐπὶ τῶν σχημάτων γένοιτο λόγος κοινὸς ὅς ἐφαρ-
μόσει μὲν πᾶσι τοῖς κατὰ μέρος, ἴδιος (δ') οὐδεὶς ἔσται καθόλου
σχήματος, οὕτω καὶ ἐπὶ ταῖς εἰρημέναις ψυχαῖς. ἐν τε γὰρ τοῖς σχή-
μασι καὶ ἐν ταῖς ψυχαῖς αἰεὶ ἐν τῷ ἐφεξῆς ὑπάρχει τὸ πρότερον, οἷον
ἐν τετραγώνῳ μὲν τὸ τρίγωνον, ἐν (τῷ) αἰσθητικῷ δὲ τὸ θρεπτικόν . .
ὥστε καὶ καθ' ἕκαστον ζητητέον τίς ἐκάστου ψυχῆ, οἷον τίς φυτοῦ (καὶ)
τίς ἀνθρώπου ἢ θηρίου· καὶ διὰ τίνα αἰτίαν τὸ ἐφεξῆς οὕτως ἔχουσι
σκεπτεόν. ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ θρεπτικοῦ τὸ αἰσθητικὸν οὐκ ἔστιν, τοῦ
δ' αἰσθητικοῦ χωρίζεται τὸ θρεπτικόν ἐν τοῖς φυτοῖς. πάλιν δ' ἄνευ
μὲν τοῦ ἀπτικοῦ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων οὐδεμία ὑπάρχει, ἀφ' ἧς δὲ ἄνευ
τῶν ἄλλων ὑπάρχει. πολλὰ γὰρ τῶν ζῴων οὐτ' ὄψιν οὐτ' ἀκοὴν ἔχου-
σιν οὐτ' ὄσμησιν ὅλως αἰσθησιν. καὶ τῶν αἰσθητικῶν τὰ μὲν ἔχει τὸ
κατὰ τόπον κινητικόν τὰ δ' οὐκ ἔχει. τελευταῖα δὲ καὶ ἐλάχιστα ἔχει
λογισμὸν καὶ διάνοιαν, οἷον ἄνθρωπος ἢ εἴ τι τοιοῦτον ἑτερον ὑπάρχει.
καὶ οἷς μὲν ὑπάρχει λόγος, τούτοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα τῶν εἰρημέ-
νων· οἷς δ' ἐκείνων ἕκαστον, οὐ πᾶσι καὶ λογισμός, ἀλλὰ τοῖς μὲν
τῶν ζῴων οὐδὲ φαντασία, τὰ δὲ ταύτῃ μόνη ζῶσιν. περὶ δὲ τοῦ θρε-
ρητικοῦ ἕτερος λόγος . . ὅτι μὲν οὖν ὁ περὶ τούτων ἐκάστου λόγος . .
οὗτος οἰκειότατος καὶ περὶ ψυχῆς, δῆλον.

Explicantur notae

quibus in Annotatione Critica usi sumus.

E, Parisiensis 1853.

L, Vaticanus 253.

P, Parisiensis 2034. (Trend. Praef. XLIII.)

S, Laurentianus 81/1.

T, Vaticanus 256.

U, Vaticanus 260.

V, Vaticanus 266.

W, Vaticanus 1026.

X, Ambrosianus H 50.

Σ, Simplicius.

Φ, Ioannes Philoponus.

Μ, Sophonias Monachus.

Φρ, antiqua Philoponi *φρά* cum ejus interpretatione permixta (cf. Praef. nostr.).

a, editio aldina.

b, ed. sylburgiana.

c, ed. basileensis tertia.

d, ed. Bekkeri academica.

e, ed. Trendelenburgii.

Qui codices in Ann. Crit. praetermittuntur, ii eam lectionem praebent quam nos recepinus. Non poterant eodem modo significari exegetae et paraphraetae, propterea quod non continuum illi repraesentant textum Aristotelis. Quam ob rem hoc usi sumus artificio ut si quis pro receptâ staret lectione quum codices aut omnes aut aliqui variarent, ejus notam ante colon poneremus, sic:

402^a 3. *M*: *περὶ* om *STUWXΦde*, h. e. legitur *περὶ* apud Sophoniam, praeterea in codicibus *EV*. 402^a 18. *Σ*: *γλυκεται* om *T*, h. e. praebent *γλυκεται* non tantum *ESUVWXde*, verum etiam Simplicius.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ Α.

§ 1 — 2 Trend.

402* 1 — 15 Bekk.

Τῶν καλῶν καὶ τιμίῳ τὴν εἶδισιν ὑπολαμβάνοντες, μάλλον δ' ἑτέραν ἑτέρας ἢ κατ' ἀκρίβειαν ἢ τῷ βελτιόνων καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι, δι' ἀμφοτέρα τὴν περὶ τῆς ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθεῖμεν. δοκεῖ δὲ καὶ πρὸς ἀλήθειαν ἅπασαν ἢ γνώσις αὐτῆς μεγάλα συμβάλλ- 5 λεσθαι, μάλιστα δὲ πρὸς τὴν φύσιν· ἔστι γὰρ οἷον ἀρχὴ τῶν ζώων. ἐπιζητοῦμεν δὲ θεωρῆσαι καὶ γινῶναι τὴν τε φύσιν αὐτῆς καὶ τὴν οὐσίαν, εἰδ' ὅσα συμβέβηκε περὶ αὐτὴν· ὧν τὰ μὲν ἴδια πάθη τῆς ψυχῆς εἶναι δοκεῖ, τὰ δὲ δι' 2 ἐκείνην καὶ τοῖς ζώοις ὑπάρχειν. πάντη δὲ πάντως ἔστι τῶν 10 χαλεπωτάτων λαβεῖν τινὰ πίστιν περὶ αὐτῆς. καὶ γὰρ ὄντος κοινοῦ τοῦ ζητήματος καὶ πολλοῖς ἑτέροις, λέγω δὲ τοῦ περὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὸ τί ἐστι, τάχ' ἂν τῷ δόξειε μία τις εἶναι μέθοδος κατὰ πάντων περὶ ὧν βουλόμεθα γινῶναι τὴν οὐσίαν, ὥσπερ καὶ τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἰδίῳ ἀπόδειξις· 15

Codices *ESTUVWX* et libro tertio *LP*.

1. μάλλον — 3. εἶναι huc illata esse dicit Alexander Aphrod. ap. Philop. || 2. ἢ ante κατ' om *V*. || τῶν *S*. || βελτιόνων τε καὶ *STUVWX* *Φde*. || 3. ἀμφοτέρα ταῦτα τὴν *STUVWX* *Φde*. || *M*: περὶ om *STUVX* *Φde*. || τῆς om *V*. || 4. ἐν πρώτοις τ' ἂν εὐλόγως τιθεμεν *V*. || καὶ om *V*. || 5. ἢ γνώσις αὐτῆς ἅπασαν *T*. || 6. δὲ καὶ πρὸς *V*. || 9. εἶναι om *T*. || δὲ κοινὰ καὶ τοῖς ζώοις δι' ἐκείνην *U*. || 10. δὲ καὶ πάντως *STUVW*. || εἶναι *X*. || τῶν χαλεπωτάτων] χαλεπωτάτων *W*. || 12. καὶ om *Xde* et *E* (Trend. Buss.) || δὴ *V*. || τοῦ] τὰ *UV*. || 13. τὸ] τοῦ *SFW* *Xde*, τὰ *TU*. || 14. οὐσίαν ἴσως ὥσπερ *S*. Videtur in primā editione fuisse οὐσίαν ὥσπερ ἴσως. || 15. καὶ post συμβ. *M*. || ἰδίῳ ἢ ἀπόδειξις *T*, ἰδίῳ ἀπόδειξιν *SUW* *Xd*.

ὥστε ζητητέον ἂν εἷη τὴν μέθοδον ταύτην. εἰ δὲ μὴ ἔστι μία
 τις καὶ κοινὴ μέθοδος περὶ τὸ τί ἐστιν, ἔτι χαλεπώτερον
 γίνεται τὸ πραγματευθῆναι· δεήσει γὰρ λαβεῖν περὶ ἑκα-
 στον τίς ὁ τρόπος. εἰ δὲ φανερόν ἢ πότερον ἀπόδειξις
 20 τίς ἐστιν ἢ διαίρεσις ἢ καὶ τις ἄλλη μέθοδος, ἔτι πολλὰς
 ἀπορίας ἔχει καὶ πλάνας ἐκ τίνων δεῖ ζητεῖν· ἄλλαι γὰρ
 ἄλλων ἀρχαί, καθάπερ ἀριθμῶν καὶ ἐπιπέδων. πρῶτον δ' 3
 ἴσως ἀναγκαῖον διαλεῖν ἐν τίνι τῶν γενῶν καὶ τί ἐστι, λέγω
 δὲ πότερον τόδε τι καὶ οὐσία ἢ ποιὸν ἢ ποσὸν ἢ καὶ τις
 25 ἄλλη τῶν διαιρεθεῖσων κατηγοριῶν· ἔτι δὲ πότερον τῶν ἐν
 δυνάμει ὄντων ἢ μᾶλλον ἐντελέχειά τις· διαφέρει γὰρ οὗ τι
 402^b σμικρόν. σκεπτέον δὲ καὶ εἰ μεριστὴ ἢ ἀμερής, καὶ πότερον 4
 ὁμοειδὴς ἅπανα ψυχὴ ἢ οὐ· εἰ δὲ μὴ ὁμοειδής, πότερον
 εἶδει διαφέρουσιν ἢ γένει. νῦν μὲν γὰρ οἱ λέγοντες καὶ ζη-
 τοῦντες περὶ ψυχῆς περὶ τῆς ἀνθρωπίνης μόνον εἰκόασιν ἐπι-
 5 σκοπεῖν. εὐλαβητέον δ' ὅπως μὴ λανθάνῃ πότερον εἰς ὁ λό- 5
 γος αὐτῆς ἐστί, καθάπερ ζῳίου, ἢ καθ' ἑκάστην ἕτερος, οἷον
 ἵππου, κυνός, ἀνθρώπου, θεοῦ, τὸ δὲ ζῳον τὸ καθόλου ἦτοι οὐ-
 θέν ἐστιν ἢ ὕστερον. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τι κοινὸν ἄλλο κατηγο-
 ρεῖται. ἔτι δ' εἰ μὴ πολλαὶ ψυχαὶ ἀλλὰ μόρια, πότερον δεῖ ζη- 6
 10 τεῖν πρότερον τὴν ὅλην ψυχὴν ἢ τὰ μόρια. χαλεπὸν δὲ καὶ
 τούτων διορίσαι· ποῖα πέφυκεν ἕτερα ἀλλήλων, καὶ πότερον
 τὰ μόρια χρὴ ζητεῖν πρότερον ἢ τὰ ἔργα αὐτῶν, οἷον τὸ

16. ὥστε] ὅθεν *V*. || 17. καὶ κοινὴ τις *UW* *X*. || τὸ] τοῦ *STUW* *X*. || ἔτι *om*
V. || 18. *Σ*: γίνεται *om* *T*. || *Σ*: πραγματεύεσθαι *U*. || ἐκάστου *V*. || 19. post
 τρόπος virgulam *d*. Correx. *e*. || ὅταν *SUW*, εἰ *V*. || ἢ] εἰ *V*. || 20. τίς *om* *TU*
WX et (*Buss.*) *E*. Negant de *E* Bekk. Trend. || post μέθοδος punctum *d*. Cor-
 rex. *e*. || *Φ* *M*: ἔτι δὲ πολλὰς *TUVW* *d*. || πολλὰς ἂν ἀπ. *U*. || 21. δεῖ] δὴ
W. || 23. *Σ*: τίς *S*. || 24. ποσὸν ἢ ποιὸν *W*. || 25. δὲ καὶ πότερον *S*. || 26. μᾶλ-
 λον] μόνον *E* (Trend. *Buss.*) || *M*: τι *om* *SVW* *X* *Φ*. || 402^b 1. μικρόν *X*. || καὶ
 ante εἰ *om* *X*. || 2. *ΘΣΦ*: ὁμοειδὴς utrobique *TUVW* *X*. || *ΘΣ*: ἅπανα ἡ
 ψυχὴ *U*. || 3. διαφέρουσα *T*. || ἢ καὶ γένει *X*. || 4. μόνον *pr* *E*, μόνῃς reliqui
 et scripti et impressi. || ζητεῖν *V*. || 5. ὁ *om* *X* *Φ*. || 6. ἐστὶν ἢ καθ. *X*. || ἐκά-
 στην *pr* *E*, ἑκάστον *STUW* *X* et *re* *E*, praeterea *de*, ἕτερον *V*. || 7. post
 θεοῦ colon *de*. || δὲ] γὰρ *V* et *Alex*. Ἀπορίαι καὶ Ἀύσεις *I* *ιά*. p. 45, 7.
 Speng. Item p. 46, 9. || 8. κατηγοροῖτο *STUVW* *X* *de* *Alex*. p. 48, 27. ||
 10. ὅλην τὴν *V*. || 11. τοῦτο *V*. || ἀλλήλων ἕτερα *X*. || 12. δεῖ *UW* *X*.

νοεῖν ἢ τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ἢ τὸ αἰσθητικόν· ὁμοίως
 7 δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ τὰ ἔργα πρότερον, πάλιν ἂν
 τις ἀπορῇσειεν εἰς τὰ ἀντικείμενα πρότερα τούτων ζητητέον, οἷον 15
 τὸ αἰσθητὸν τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τὸ νοητὸν τοῦ νοητικοῦ. ἔοικε
 8 δ' οὐ μόνον τὸ τί ἐστι γινῶναι χρήσιμον εἶναι πρὸς τὸ θεωρῆσαι
 τὰς αἰτίας τῶν συμβεβηκότων ταῖς οὐσίαις, ὥσπερ ἐν τοῖς
 μαθήμασι τί τὸ εὐθὺ καὶ καμπύλον ἢ τί γραμμὴ καὶ ἐπί-
 πεδον πρὸς τὸ κατιδεῖν πόσαις ὀρθαῖς αἱ τοῦ τριγώνου γωνίαι 20
 ἴσαι, ἀλλὰ καὶ ἀνάπαλιν τὰ συμβεβηκότα συμβάλλεται
 μέγα μέρος πρὸς τὸ εἰδέναι τὸ τί ἐστίν· ἐπειδὴν γὰρ ἔχω-
 μεν ἀποδιδόναι κατὰ τὴν φαντασίαν περὶ τῶν συμβεβηκό-
 των, ἢ πάντων ἢ τῶν πλείστων, τότε καὶ περὶ τῆς οὐσίας
 ἔξομεν λέγειν κάλλιστα· πάσης γὰρ ἀποδείξεως ἀρχὴ τὸ 25
 τί ἐστίν, ὥστε καθ' ὅσους τῶν ὁρισμῶν μὴ συμβαίνει τὰ συμ-
 βεβηκότα γνωρίζειν, ἀλλὰ μὴδ' εἰκάσαι περὶ αὐτῶν εὐ- 403^a
 μαρές, δῆλον ὅτι διαλεκτικῶς εἴρηται καὶ κενῶς ἅπαντες.
 9 ἀπορίαν δ' ἔχει καὶ τὰ πάθη τῆς ψυχῆς, πότερόν ἐστι πάν-
 τα κοινὰ καὶ τοῦ ἔχοντος ἢ ἐστὶ τι καὶ τῆς ψυχῆς ἴδιον αὐ-
 τῆς· τοῦτο γὰρ λαβεῖν μὲν ἀναγκαῖον, οὐ ῥᾶδιον δέ. φαίνε- 5
 ται δὲ τῶν μὲν πλείστων οὐθὲν ἄνευ τοῦ σώματος πάσχειν οὐδὲ
 ποιεῖν, οἷον ὀργίζεσθαι, θαρρεῖν, ἐπιθυμεῖν, ὅλως αἰσθάνεσθαι.
 μάλιστα δ' ἔοικεν ἴδιον τὸ νοεῖν· εἰ δ' ἐστὶ καὶ τοῦτο φαντασία
 τις ἢ μὴ ἄνευ φαντασίας, οὐκ ἐνδέχοιτ' ἂν οὐδὲ τοῦτ' ἄνευ
 10 σώματος εἶναι. εἰ μὲν οὖν ἐστὶ τι τῶν τῆς ψυχῆς ἔργων ἢ 10
 παθημάτων ἴδιον, ἐνδέχοιτ' ἂν αὐτὴν χωρίζεσθαι· εἰ δὲ μὴ-

15. εἰ τε τὰ TU. || πρότερον TUVWXde. || 16. αἰσθητικόν S. || Φ: νοη-
 τοῦ S, νοῦ EVX || 17. γινῶναι om X. || 19. μαθήμασιν οἷον τί W. || καὶ τί
 τὸ κ. SUW, καὶ τί κ. TX. || 21. ἴσαι εἰσὶν ἀλλὰ T. || 22. εἰδῆσειν V, εἰδῆσαι
 STUWX. || ἔχομεν W. || 24. ἢ τῶν πάντων U. || τῆς om V. || 25. Φ: ἔξομεν
 U. || Φ: λέγειν] μὲν λέγειν W, τι λέγειν TUV. || Φ: κάλλιστα TVX, τι κάλ-
 λιον W, ὅτι S. || ἀποδ. ἢ ἀρχὴ STU. || 26. μὴ om S. || 403^a 2. κενῶς] πε-
 ριτιῶς W. || πάντες V. || 3. κοινὰ ἅπαντα V. || 4. καὶ τῆς ψυχῆς τι V. ||
 6. δὲ om E. || M: μὲν om STUVWde. || M: τοῦ om STUVWXde. || 7. M:
 οἷον om W. || 8. ΘM: ἰδίω SWXΣΦε. || 9. μὴ om S || οὐδὲ — 11. ἴδιον om
 X. || 9. ἄνευ τοῦ σώματος W. || 10. τι om S. || 11. αὐτοῦ T. || αὐτὴν καὶ χω.
 M. || μὴθὲν] μὴ V.

θέν ἐστιν ἴδιον αὐτῆς, οὐκ ἂν εἴη χωριστή, ἀλλὰ καθάπερ τῷ
 εὐθεῖ, ἧ εὐθύ, πολλὰ συμβαίνει, οἷον ἅπτεσθαι τῆς χαλ-
 κῆς σφαίρας κατὰ στιγμῇν, οὐ μέντοι γ' ἄψεται τούτου χωρι-
 15 σθὲν τὸ εὐθύ· ἀχώριστον γάρ, εἴπερ αἰετὰ μετὰ σώματός τι-
 νός ἐστιν. ἔοικε δὲ καὶ τὰ τῆς ψυχῆς πάθη πάντα εἶναι με-
 τὰ σώματος, θυμός, πραότης, φόβος, ἔλεος, θάρσος, ἔτι
 χαρὰ καὶ τὸ φιλεῖν τε καὶ μισεῖν. [ἅμα τούτοις πά-
 σχει τὸ σῶμα.] σημεῖον δὲ τὸ ποτὲ μὲν ἰσχυρῶν καὶ ἐν-
 20 αργῶν παθημάτων συμβαινόντων μηδὲν παροξύνεσθαι ἢ φο-
 βεῖσθαι, ἐνίοτε δ' ὑπὸ μικρῶν καὶ ἀμαυρῶν κινεῖσθαι, ὅταν
 ὀργῇ τὸ σῶμα καὶ οὕτως ἔχη ὥσπερ ὅταν ὀργίζηται. ἔτι
 δὲ τὸ τοῦτο μᾶλλον φανερόν· μηθενὸς γὰρ φοβεροῦ συμβαίνον-
 τος ἐν τοῖς πάθεσι γίνονται τοῖς τοῦ φοβουμένου. εἰ δ' οὕτως
 25 ἔχει, δῆλον ὅτι τὰ πάθη λόγοι ἐνυλοὶ εἰσιν. ὥστε οἱ ὅροι
 τοιοῦτοι οἷον τὸ ὀργίζεσθαι κινήσεις τις τοῦ τοιοῦδὶ σώματος ἢ
 μέρους ἢ δυνάμεως ὑπὸ τοῦδε ἕνεκα τοῦδε. καὶ διὰ ταῦτα ἤδη 11
 φυσικοῦ τὸ θεωρῆσαι περὶ ψυχῆς, ἢ πάσης ἢ τῆς τοιαύτης.
 διαφερόντως δ' ἂν ὀρίσαιτο φυσικός τε καὶ διαλεκτικός
 30 ἕκαστον αὐτῶν, οἷον ὀργὴ τί ἐστίν· ὁ μὲν γὰρ ὄρεξιν ἀντιλ-
 πήσεως ἢ τι τοιοῦτον, ὁ δὲ ζέσιν τοῦ περὶ καρδίαν αἵματος
 403^b καὶ θερμοῦ. τούτων δὲ ὁ μὲν τὴν ἕλην ἀποδίδωσιν, ὁ δὲ τὸ
 εἶδος καὶ τὸν λόγον. ὁ μὲν γὰρ λόγος εἶδος τοῦ πράγματος,

12. τῷ] τῷδε τῷ *M*, incertum num per interpretationem. || τὸ εὐθύ *X*. ||
 13. *ΦM*: ἧ εὐθεῖ *W* et re *E*. || 14. *ΦM*: γ' om *VW*, post ἄψεται ponit *X*. ||
ΦΣM: τούτου] οὕτω *E*. || 16. πάθη πάντα] παθήματα *W*. || 17. σώματος]
 τοῦ σώματος *V*. || 18. καὶ τὸ μισεῖν *SWX*. || ἅμα—19. σῶμα sine unciis *de*.
 Sunt interpretamentum. Omnes excepto *E* et scripti et impressi post ἅμα
 addunt γὰρ et post πάσχει addunt *τι*. || 19. *ΘM*: σημεῖον] μηνύει omnes ex-
 cepto *E* et scripti et impressi. || μὲν ὑπὸ ἰσχ. *TUVWX*. || 21. δ' καὶ
UVW || συμικρῶν *W*. || ἐὰν *STVWX*. || 22. ἐργάζεται *S*. || 23. lege τού-
 του] μᾶλλον τοῦτο *STVWX*. || 25. ἔχοιεν *V*. || ὅτι τὰ] ὅτι καὶ τὰ *UV*, ὅτι *S*
 et *E* (*Bekk.*) || ἐν ἕλῃ *ET*. || ὥστε καὶ οἱ *V*. || 26. ἐργάζεσθαι *S*. || *ΣΦM*: κί-
 νησίς τις] κίνησιν *E*. || 27. ἕνεκεν *W*, καὶ ἕνεκα *U*. || ἦδη] δὴ *STVW*, om
X. || 28. τῆς om *X*. || 29. διαφόρως *X*. || ὀρίσαιτο φ. *V*, ὀρίσαιτο ὁ φ.
STUVXM. || καὶ ὁ διαλεκτικός *W*. || 30. ὀργὴν *X*. || 31. τοιοῦτο *TUV*
W. || *ΘΣΦM*: περικαρδίου *T*. || 403^b 1. καὶ] ἢ *STUVWXM*. Alio loco
 καὶ alio ἢ *Φ*. || 2. εἶδος τοῦ] ὅδε τοῦ *W*, ὁ δὲ τοῦ *ESTVΦ* et *Plut. Athen.*
ap. Φ, ἐστὶ τοῦ, nisi fallor, *Σ*. *Θ* incertus.

ἀνάγκη δ' εἶναι τοῦτον ἐν ὕλῃ τοιαδί, εἰ ἔσται, ὥσπερ οἰκίας
 ὁ μὲν λόγος τοιοῦτος, ὅτι σκέπασμα κωλυτικὸν φθορᾶς ὑπ'
 ἀνέμων καὶ ὀμβρῶν καὶ καυμάτων, ὁ δὲ φήσῃ λίθους καὶ 5
 πλίνθους καὶ ξύλα, ἕτερος δ' ἐν τούτοις τὸ εἶδος, ἕνεκα των-
 δί. τίς οὖν ὁ φυσικὸς τούτων; πότερον ὁ περὶ τὴν ὕλην, τὸν δὲ
 λόγον ἀγνοῶν, ἢ ὁ περὶ τὸν λόγον μόνον; ἢ μᾶλλον ὁ ἐξ
 ἀμφοῖν. ἐκείνων δὲ δὴ τίς ἐκάτερος; ἢ οὐκ ἔστι τις ὁ περὶ
 τὰ πάθη τῆς ὕλης τὰ μὴ χωριστὰ μὴδ' ἢ χωριστὰ, ἀλλ' 10
 ὁ φυσικὸς περὶ ἅπανθ' ὅσα τοῦ τοιουτοῦ σώματος καὶ τῆς τοι-
 αύτης ὕλης ἔργα καὶ πάθη· ὅσα δὲ μὴ ἢ τοιαῦτα, ἄλλος,
 καὶ περὶ τινῶν μὲν τεχνίτης, ἐὰν τύχῃ, οἷον τέκτων ἢ
 ἰατρός, τῶν δὲ μὴ χωριστῶν μὲν, ἢ δὲ μὴ τοιούτου σώματος
 πάθη καὶ ἐξ ἀφαιρέσεως, ὁ μαθηματικὸς, ἢ δὲ κευχω- 15
 σμένα, ὁ πρῶτος φιλόσοφος. ἀλλ' ἐπανιτέον ὅθεν ὁ λόγος.
 ἐλέγομεν δ' ὅτι τὰ πάθη τῆς ψυχῆς οὐ χωριστὰ τῆς φυσικῆς
 ὕλης τῶν ζώων, ἢ δὴ τοιαῦθ' ὑπάρχει, θυμὸς καὶ φόβος,
 καὶ οὐκ ὥσπερ γραμμὴ καὶ ἐπίπεδον.

II Ἐπισκοποῦντας δὲ περὶ ψυχῆς ἀναγκαῖον ἅμα διαπο- 20
 ροῦντας περὶ ὧν εὐπορεῖν δεῖ προελθόντας, τὰς τῶν προτέρων
 δόξας συμπαραλαμβάνειν ὅσοι τι περὶ αὐτῆς ἀπεφάνησαντο,
 ὅπως τὰ μὲν καλῶς εἰρημένα λάβωμεν, εἰ δέ τι μὴ κα-
 2 λῶς, τοῦτ' εὐλαβηθῶμεν. ἀρχὴ δὲ τῆς ζητήσεως προθέσθαι
 τὰ μάλιστα δοκοῦνθ' ὑπάρχειν αὐτῇ κατὰ φύσιν. τὸ ἐμψυ- 25

3. εἶναι τοιοῦτον *V*, τοῦτον εἶναι *W*. || ὥσπερ ἐπὶ οἰκίας *W*. || 4. ὅτι|
 τις *S*, τις ὅτι *X*, ἂν εἴη *TW*, ἂν εἴη ὅτι *UV*. || 5. καυμάτων καὶ ὀμβρῶν *WX*,
 ὀμβρῶν καὶ πνευμάτων *E*. || φησι *SVX*. || καὶ om *V*. || 6. ἐν om *W*. || 9. post
 ἀμφοῖν interrogandi signum d. Correxīt e. || δὴ om *UV*. || 10. post χωριστὰ
 virgulam de. || 11. πάνθ' *T*. || τοῦ om *SUW*. || τοιουτοῦ] φυσικοῦ *T*. ||
 12. ὁπόσα et impressi et scripti excepto *E* omnes. || ἢ] sic *Σ*. *E* ἦν, ceteri et
 scripti et impressi ἢ. || 13. τινῶν] τινος *T*, τινὰ *UW*, τῶν τινῶν *M*. || οἷον] ἢ
X. || 15. μαθ.] ὁ μαθ. libri et impressi et scripti excepto *E* omnes. || 17. οὐ
 χωριστὰ *M*, οὔτε ὡς χωριστὰ *E*, χωριστὰ *TVX*, ἀχώριστα *SUW* de. ||
 18. ἢ δὴ] ἢ γε *U*, εἶγε *T*, ἢ *X*. || τοιαύτη *X*. || 20. δὲ πάλιν περὶ *S*. || 21. vir-
 gulam post προελθόντας omissam ante προελθόντας ponunt de. || προδιελ-
 θόντας *SΘΦM*, διελθόντας *X* et pr *T*. || 22. συμπεριλαμβάνειν *TW* *X*, δια-
 λαμβάνειν *V*. || 23. καλῶς om *T*, post εἰρημένα ponit *U*. || μήτι *UV*. || 24. τοῦτ'
 ἀληθῆ θῶμεν *S*.

Aristot. de Anima libri III.

χον δὴ τοῦ ἀψύχου δυοῖν μάλιστα διαφέρειν δοκεῖ, κινήσει τε
 καὶ τῷ αἰσθάνεσθαι. παρελήφαμεν δὲ καὶ παρὰ τῶν προ-
 γενεστέρων σχεδὸν δύο ταῦτα περὶ ψυχῆς· φασὶ γὰρ ἔνιοι
 καὶ μάλιστα καὶ πρώτως ψυχὴν εἶναι τὸ κινεῖν. οἰηθέντες δὲ
 30 τὸ μὴ κινούμενον αὐτὸ μὴ ἐνδέχασθαι κινεῖν ἕτερον, τῶν κι-
 νουμένων τι τὴν ψυχὴν ὑπέλαβον εἶναι. ὅθεν Δημόκριτος μὲν 3
 404^a πῦρ τι καὶ θερμὸν φησιν αὐτὴν εἶναι· ἀπείρων γὰρ ὄντων
 σχημάτων καὶ ἀτόμων τὰ σφαιροειδῆ πῦρ καὶ ψυχὴν λέ-
 γει, οἷον ἐν τῷ ἀέρι τὰ καλούμενα ξύσματα, ἃ φαίνεται ἐν
 ταῖς διὰ τῶν θυρίδων ἀκτίσιν, ὧν τὴν μὲν πανσπερμίαν τῆς
 5 ὅλης φύσεως στοιχεῖα λέγει· ὁμοίως δὲ καὶ Λεύκιππος· τοῦτων
 δὲ τὰ σφαιροειδῆ ψυχὴν, διὰ τὸ μάλιστα διὰ παντὸς δύ-
 νασθαι διαδύνειν τοὺς τοιοῦτους ὅσμούς, καὶ κινεῖν τὰ λοι-
 πὰ κινούμενα καὶ αὐτά, ὑπολαμβάνοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τὸ
 παρέχον τοῖς ζῴοις τὴν κίνησιν. διὸ καὶ τοῦ ζῆν ὅρον εἶναι
 10 τὴν ἀναπνοὴν· συνάγοντος γὰρ τοῦ περιέχοντος τὰ σώματα,
 καὶ ἐκθλίβοντος τῶν σχημάτων τὰ παρέχοντα τοῖς ζῴοις
 τὴν κίνησιν διὰ τὸ μηδ' αὐτὰ ἡρεμεῖν μηδέποτε, βοήθειαν
 γίνεσθαι θύραθεν ἐπεισιόντων ἄλλων τοιούτων ἐν τῷ ἀνα-
 πνεῖν· καλύειν γὰρ αὐτὰ καὶ τὰ ἐνυπάρχοντα ἐν τοῖς ζῴοις ἐκ-
 15 κρίνεσθαι, συναείργοντα τὸ συνάγον καὶ πηγνύον· καὶ ζῆν
 δὲ ἕως ἂν δύνωνται τοῦτο ποιεῖν. ἔοικε δὲ καὶ τὸ παρὰ τῶν 4
 Πυθαγορείων λεγόμενον τὴν αὐτὴν ἔχειν διάνοιαν· ἔφασαν
 γὰρ τινες αἰτῶν ψυχὴν εἶναι τὰ ἐν τῷ ἀέρι ξύσματα, οἱ
 δὲ τὸ ταῦτα κινεῖν. περὶ δὲ τούτων εἴρηται διότι συνεχῶς
 20 φαίνεται κινούμενα, καὶ ἢ νηνεμία παντελής. ἐπὶ ταῦτό δὲ

26. δυεῖν E, δυσι SFWX. || μάλιστα ante δυσι W. || δοκεῖ διαφέρειν
 X. || 28. φασὶ] φασὶ μὲν V. || ἔνιοι γὰρ W. || 29. M: πρῶτον ET. || 30. μὴ
 ἐνδ.] μὴδ' ἐνδ. V. || 31. ψυχὴν οὕτως ὑπ. U. || ὅθεν καὶ δημόκριτος πῦρ
 V. || 404^a 1. αὐτὴν φησιν TW. || 4. μὲν in ceteris et impressis et scriptis
 omissum addidit E' (Trend. Buss.) || στοιχεῖα λέγει τῆς ὅλης φύσεως
 impressi atque E excepto scripti omnes. || 5. ante ὁμοίως et post Λεύκιππος
 puncta ponunt de. || 5 et 6. δὴ W. || 6. σφαιρ. πῦρ καὶ ψυχὴν V. || δύνασθαι
 διὰ παντὸς W. || 8. τὸ om V. || 9. διὰ—12. κίνησιν om V. || 10. τὴν εἰς-
 πνοὴν καὶ τὴν ἀναπνοὴν S. || 13. οὐρανόθεν T. || εἴτ' εἰσιόντων E. ||
 14. καλύουσι X. || ταῦτα U. || 17. ἔφασκον X. || 18. γὰρ om S. || 19. περὶ δὲ]
 καὶ περὶ X. || ὅτι S. || συγχῶς W.

φέρονται καὶ ὅσοι λέγουσι τὴν ψυχὴν τὸ αὐτὸ κινοῦν· ἐοί-
 κασι γὰρ οὗτοι πάντες ὑπειληφέναι τὴν κίνησιν οἰκειότατον
 εἶναι τῇ ψυχῇ, καὶ τὰ μὲν ἄλλα πάντα κινεῖσθαι διὰ τὴν
 ψυχὴν, ταύτην δ' ὑφ' ἑαυτῆς, διὰ τὸ μηθὲν ὁρᾶν κινοῦν δ'
 5 μὴ καὶ αὐτὸ κινεῖται. ὁμοίως δὲ καὶ Ἀναξαγόρας ψυχὴν 25
 εἶναι λέγει τὴν κινουσαν, καὶ εἴ τις ἄλλος εἴρηκεν ὡς τὸ πᾶν
 ἐκίνησε νοῦς, οὐ μὴν παντελῶς γ' ὥσπερ Δημόκριτος. ἐκείνος
 μὲν γὰρ ἀπλῶς ταῦτόν ψυχὴν καὶ νοῦν· τὸ γὰρ ἀληθὲς εἶ-
 ναι τὸ φαινόμενον· διὸ καλῶς ποιῆσαι τὸν Ὅμηρον ὡς
 "Ἐκτωρ κεῖτ' ἄλλοφρονέων. οὐ δὴ χρῆται τῷ κῶ ὡς δυνάμει 30
 τινὶ περὶ τὴν ἀλήθειαν, ἀλλὰ ταῦτ' λέγει ψυχὴν καὶ νοῦν.
 Ἀναξαγόρας δ' ἦρτον διασαφεῖ περὶ αὐτῶν· πολλαχοῦ μὲν 404^b
 γὰρ τὸ αἵτιον τοῦ καλῶς καὶ ὀρθῶς τὸν νοῦν λέγει, ἐτέρωθι
 δὲ τοῦτον εἶναι τὴν ψυχὴν· ἐν ἅπασιν γὰρ ὑπάρχειν αὐτὸν
 τοῖς ζώοις, καὶ μεγάλοις καὶ μικροῖς, καὶ τιμίοις καὶ ἀτι-
 μοτέροις. οὐ φαίνεται δ' ὅ γε κατὰ φρόνησιν λεγόμενος νοῦς 5
 πᾶσιν ὁμοίως ὑπάρχειν τοῖς ζώοις, ἀλλ' οὐδὲ τοῖς ἀνθρώποις
 6 πᾶσιν. ὅσοι μὲν οὖν ἐπὶ τὸ κινεῖσθαι τὸ ἔμψυχον ἀπέβλε-
 ψαν, οὗτοι τὸ κινητικώτατον ὑπέλαβον τὴν ψυχὴν· ὅσοι δ'
 ἐπὶ τὸ γινώσκειν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τῶν ὄντων, οὗτοι δὲ λέ-
 γουσι τὴν ψυχὴν τὰς ἀρχάς, οἱ μὲν πλείους ποιοῦντες, οἱ δὲ 10
 μίαν ταύτην, ὥσπερ Ἐμπεδοκλῆς μὲν ἐκ τῶν στοιχείων
 πάντων, εἶναι δὲ καὶ ἕκαστον ψυχὴν τοιούτων, λέγων οὕτω
 γαίῃ μὲν γὰρ γαῖαν ὁπώπαμεν, ὕδατι δ' ὕδωρ,

21. ἐαυτὸ *STVWX*. || 22. πάντες οὗτοι *V*. || 24. ἀφ' *V*. || αὐτῆς *E*. ||
 25. ἔξαγόρας *S*. || 26. λέγει *om V*. || τὴν εἶναι τὴν *S*. || 27. ἐκίνησεν ὁ νοῦς
SWX. || ΣΦ: γ' *om W*. || 28. ταυτὸ ψυχὴν *T*, ψυχὴν ταυτὸν *E* (*Trend. Buss.*),
 ταυτὸ τὴν ψυχὴν *UW*. || καὶ τὸν νοῦν *U*. || ἀληθῶς *UW*. || 29. ὡς ὁ ἔκτωρ
SW. || 31. ἀλλ' αὐτὸ *V*. || 404^b 1. ἀσαφεῖ *X*. || πολλαχῇ *E*, πολλαχῶς *W*. ||
 2. γὰρ *ante* τοῦ *E*. || τὸ *om V*. || 3. δὲ ταῦτόν εἶναι τὸν νοῦν τῇ ψυχῇ *V*, δὲ
 τὸν νοῦν εἶναι ταῦτόν τῇ ψυχῇ *TW* *et*, qui τὸν αὐτόν, *U*. || ἐν *om X*. || αὐτόν
 ὑπάρχειν *X*. || 4. ἀτιμωτέροις *U et E* (*Bekk.*) || 5. νοῦς λεγόμενος *W*. ||
 6. ὑπάρχειν ὁμοίως *VX*. || 7. πᾶσιν *om STWX*. || οὖν *om V*. || 8. τὸ *om X*. ||
 9. τὸ *post* καὶ *om STVW*. || δὴ *U*, *om VW*. || 10. μὲν οὖν *πλ. X*. || ποιοῦντες
 ταύτας οἱ *VW*, ποιοῦντες τὰς ἀρχὰς οἱ *TU*, ποιοῦντες τὰς ἀρχὰς ταύτας
 οἱ *SX*. || 11. τοιαύτην *S*. || μὲν *om STW*. || 12. ἀπάντων *W*. || καὶ *om V*. ||
 τούτων *om X*. || οὕτω λέγων *SU*, *om TW*. || 13. γὰρ *om V*. || δ' *om E*.

- αἰθέρι δ' αἰθέρα διαν, ἅτ' αὖ περὶ πῦρ αἰδηλον,
 15 στοργῇ δὲ στοργήν, νεῖκος δέ τε νεϊκεῖ λυγρῷ.
 τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ Πλάτων ἐν τῇ Τιμαίῳ τὴν ψυ- 7
 χὴν ἐκ τῶν στοιχείων ποιεῖ· γινώσκουσθαι γὰρ τῷ ὁμοίῳ τὸ
 ὅμοιον, τὰ δὲ πράγματα ἐκ τῶν ἀρχῶν εἶναι. ὁμοίως δὲ
 καὶ ἐν τοῖς περὶ φιλοσοφίας λεγομένοις διωρίσθη, αὐτὸ μὲν
 20 τὸ ζῶον ἐξ αὐτῆς τῆς τοῦ ἐνὸς ιδέας καὶ τοῦ πρώτου μήκους
 καὶ πλάτους καὶ βάθους, τὰ δ' ἄλλα ὁμοιοτρόπως. ἔτι δὲ
 καὶ ἄλλως, νοῦν μὲν τὸ ἐν, ἐπιστήμην δὲ τὰ δύο· μοναχῶς
 γὰρ ἐφ' ἐν· τὸν δὲ τοῦ ἐπιπέδου ἀριθμὸν δόξαν, αἰσθησιν δὲ
 τὸν τοῦ στερεοῦ· οἱ μὲν γὰρ ἀριθμοὶ τὰ εἶδη αὐτὰ καὶ αἱ ἀρ-
 25 χαὶ ἐλέγοντο, εἰσὶ δ' ἐκ τῶν στοιχείων. κρινεται δὲ τὰ πρά-
 γματα τὰ μὲν νῶ, τὰ δ' ἐπιστήμη, τὰ δὲ δόξη, τὰ δ' αἰ-
 σθήσει· εἶδη δ' οἱ ἀριθμοὶ οὗτοι τῶν πραγμάτων. ἐπεὶ δὲ καὶ 8
 κινητικὸν ἔδοκει ἡ ψυχὴ εἶναι καὶ γνωριστικὸν οὕτως, ἐνιοὶ
 συνέπλεξαν ἐξ ἀμφοῖν, ἀποφινάμενοι τὴν ψυχὴν ἀριθμὸν κι-
 30 νοῦν δ' ἑαυτὸν. διαφέρονται δὲ περὶ τῶν ἀρχῶν, τίνες καὶ πό- 9
 σαι, μάλιστα μὲν οἱ σωματικὰς ποιοῦντες τοῖς ἀσωμάτους,
 405^a τοῖσι δ' οἱ μίξαντες καὶ ἀπ' ἀμφοῖν τὰς ἀρχὰς ἀποφινά-
 μενοι. διαφέρονται δὲ καὶ περὶ τὸ πλήθος· οἱ μὲν γὰρ 10
 μίαν οἱ δὲ πλείους λέγουσιν. ἐπομένως δὲ τοῖσι καὶ τὴν
 ψυχὴν ἀποδιδόασιν· τὴν γὰρ κινητικὴν τὴν φύσιν τῶν πρῶ-
 5 των ὑπεκλήφασιν, οὐκ ἀλόγως. ὅθεν ἔδοξε τισι πῦρ εἶναι· 11
 καὶ γὰρ τοῦτο λεπτομερέσιατόν τε καὶ μάλιστα τῶν στοιχείων
 ἀσώματον, ἔτι δὲ κινεῖται τε καὶ κινεῖ τὰ ἄλλα πρώτως.

14. διὰ S, διον TUVW. || αἰδηλον E. || στοργὴν δὲ στοργῇ X, στοργῇ
 ὅτε τε στοργὴν W. || τε] γε T, πε S, om VW. || 16. καὶ] καὶ ὁ E, om STU
 VW. || πλάτων post τιμαίῳ UW, post ψυχὴν ST. || 17. τῷ et τὸ om U. ||
 19. λόγοις V, om Θ. || 20. Θ·FM: αὐτῆς om U. || Θ: τῆς om S·FM. ||
 21. τὰς δ' ἄλλας Θ, meminitleque ejus lectionis, qui vulgatam probat, Φ. ||
 23. γὰρ om ST. || M: ἐφ' ἐν] γίνεται X, om ST. lacerti Θ·Φ. || τοῦ om S.
 δὲ] γὰρ S. || 24. M: αὐτὰ om SX. || αἰ om STUVW·Xe. || ἀρχαὶ τῶν ὄντων
 ἐλέγοντο U. || 26. τὰ ante μὲν om S. || 27. ἐπειδὴ X. || 28. ἔδοκει om V. ||
 εἶναι ἡ ψυχὴ W, ψυχὴ εἶναι U. || γνωριστικὸν V. || virgulam post οὕτως omis-
 sam ante οὕτως ponunt de. || 29. συνέπλεξαν δι' V. || 31. μὲν] δὲ X. || τὰς X. ||
 ἀσωμάτοις ESTUVW·d. || 405^a 2. τοῦ πλήθους STVX. || 4. τε om ST. ||
 5. ὅθεν καὶ ἔδοξε V. || 7. ἔτι δὲ] ἔτι δὲ καὶ STW, καὶ VX. || τε om STW. ||
 ἄλλα om S.

- 12 Δημόκριτος δὲ καὶ γλαφυρωτέριος εἶρηκεν ἀποφαινόμενος
 διὰ τί τούτων ἑκάτερον· ψυχὴν μὲν γὰρ εἶναι ταῦτό καὶ νοῦν,
 τοῦτο δ' εἶναι τῶν πρώτων καὶ ἀδιαιρέτων σωματίων, κινητι- 10
 κὸν δὲ διὰ λεπτομέρειαν καὶ τὸ σχῆμα· τῶν δὲ σχημάτων
 εὐκίνητότατον τὸ σφαιροειδὲς λέγει· τοιοῦτον δ' εἶναι τὸν τε
 13 νοῦν καὶ τὸ πῦρ. Ἀναξαγόρας δ' ἔοικε μὲν ἕτερον λέγειν ψυ-
 χὴν τε καὶ νοῦν, ὥσπερ εἵπομεν καὶ πρότερον, χρῆται δ'
 ἀμφοῖν ὡς μιᾷ φύσει, πλὴν ἀρχὴν γε τὸν νοῦν τίθεται μιά- 15
 λιστα πάντων· μόνον γοῦν φησὶν αὐτὸν τῶν ὄντων ἀπλοῦν εἶναι
 καὶ ἀμιγῆ τε καὶ καθαρὸν. ἀποδίδωσι δ' ἄμφω τῇ αὐτῇ
 ἀρχῇ, τὸ τε γινώσκειν καὶ τὸ κινεῖν, λέγων νοῦν κινήσαι τὸ
 14 πᾶν. ἔοικε δὲ καὶ Θαλῆς ἐξ ὧν ἀπομνημονεύουσι κινητικὸν
 τι τὴν ψυχὴν ὑπολαβεῖν, εἶπερ τὸν λίθον ἔφη ψυχὴν ἔχειν, 20
 15 ὅτι τὸν σίδηρον κινεῖ. Διογένης δ' ὥσπερ καὶ ἕτεροί τινες,
 ἄερα, τοῦτον οἰηθεὶς πάντων λεπτομερέστατον εἶναι καὶ ἀρχὴν·
 καὶ διὰ τοῦτο γινώσκειν τε καὶ κινεῖν τὴν ψυχὴν, ἥ μὲν πρῶ-
 τὸν ἐστὶ καὶ ἐκ τούτου τὰ λοιπά, γινώσκειν, ἥ δὲ λεπτότατον,
 16 κινητικὸν εἶναι. καὶ Ἡράκλειτος δὲ τὴν ἀρχὴν εἶναι φησι 25
 ψυχὴν, εἶπερ τὴν ἀναθυμίασιν, ἐξ ἧς τὰλλα συνίστησιν· καὶ
 ἀσωματώτατόν τε καὶ ῥέον αἰεὶ· τὸ δὲ κινούμενον κινούμενον
 γινώσκεσθαι. ἐν κινήσει δ' εἶναι τὰ ὄντα κακείνος ᾤετο καὶ
 17 οἱ πολλοί. παραπλησίως δὲ τούτοις καὶ Ἀλκμαίων ἔοικεν
 ὑπολαβεῖν περὶ ψυχῆς· φησὶ γὰρ αὐτὴν ἀθάνατον εἶναι 30
 διὰ τὸ εἰσφέρειν τοῖς ἀθανάτοις, τοῦτο δ' ὑπάρχειν αὐτῇ ὡς

8. ἀποφηνάμενος excepto E omnes et scripti et impressi. || 9. τί τὸ
 κινεῖσθαι καὶ κινεῖν τούτων S. || γὰρ om V. || ταυτὸν STVX. || 10. εἶναι
 ἐκ τῶν TUVWX. || Θ videtur legisse κινητικὸν δὲ καὶ κινητὸν διὰ: ||
 11. μικρομέρειαν Θ, μικρομέρειαν UVW Xde et rc E, (pr enim E λεπτομ.,
 Trend. Buss.) μικρολεπτομέρειαν S. || δὲ] τε S. || 14. τε om X. || καὶ πρότε-
 ρον εἵπομεν V. || Σ: χοῦσθαι EX. || 16. ἀπάντων SΘ, etiam E (Trend. Buss.)
 si silentio fides. || 17. τε om SVW. || 19. δὲ et 20. τι om V. || 20. ὑπολαμβά-
 νειν TUVW, ἀπολαμβάνειν S. || τὴν X. || ψυχὴν ἐφησεν S. om ἐφη V. ||
 21. περ om W. || 22. λεπτομερέστερον X. || 23. μὲν γὰρ πρῶτον V. ||
 24. ἐσται S. || ἐκ τούτου καὶ T. || λεπτομερέστατον TUVW. || 25. φησι τὴν
 ψυχὴν UW. || 26. εἶπερ καὶ τὴν V. || καὶ γὰρ ἀσ. TU. || 27. M: τε] δὲ SX, τῇ
 TUde, om V. || καὶ τὸ ῥέον X. || τὰ δὲ κινούμενα T, τὸ κινούμενον δὲ W. ||
 28. Φ: κακείνός τε καὶ οἱ πολλοὶ ᾤοντο X. || 30. περὶ ψυχῆς ὑπολαβεῖν W.

αἰὲ κινουμένη· κινεῖσθαι γὰρ καὶ τὰ θεῖα πάντα συνεχῶς
 405^b αἰὲ, σελήνην, ἥλιον, τοὺς ἀστέρας καὶ τὸν οὐρανὸν ὅλον. τῶν δὲ 18
 φορτικωτέρων καὶ ὕδωρ τινὲς ἀπεφήναντο, καθάπερ Ἰππων.
 πεισθῆναι δ' εἰκάσιν ἐκ τῆς γονῆς, ὅτι πάντων ὕγρα· καὶ
 γὰρ ἐλέγχει τοὺς αἵμα φάσκοντας τὴν ψυχὴν, ὅτι ἡ γονή
 5 οὐχ αἷμα· ταύτην δ' εἶναι τὴν πρώτην ψυχὴν. ἑτεροὶ δ' αἰ- 19
 μα, καθάπερ Κριτίας, τὸ αἰσθάνεσθαι ψυχῆς οἰκειότατον
 ὑπολαμβάνοντες, τοῦτο δ' ὑπάρχειν διὰ τὴν τοῦ αἵματος φύ-
 σιν. πάντα γὰρ τὰ στοιχεῖα κριτὴν εἴληφε, πλὴν τῆς γῆς·
 ταύτην δ' οὐθεὶς ἀποπέφνανται, πλὴν εἴ τις αὐτὴν εἴρηκεν ἐκ
 10 πάντων εἶναι τῶν στοιχείων ἢ πάντα. ὀρίζονται δὲ πάντες 20
 τὴν ψυχὴν τρισὶν ὡς εἰπεῖν, κινήσει, αἰσθήσει, τῷ ἄσω-
 μάτῳ· τούτων δ' ἕκαστον ἀνάγεται πρὸς τὰς ἀρχάς. διὸ καὶ
 οἱ τῷ γινώσκειν ὀριζόμενοι αὐτὴν ἢ στοιχεῖον ἢ ἐκ τῶν στοι-
 χείων ποιοῦσι, λέγοντες παραπλησίως ἀλλήλοις, πλὴν ἑνός·
 15 φασὶ γὰρ γινώσκεσθαι τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ· ἐπειδὴ γὰρ ἡ
 ψυχὴ πάντα γινώσκει, συνιστᾷσιν αὐτὴν ἐκ πασῶν τῶν ἀρ-
 χῶν. ὅσοι μὲν οὖν μίαν τινὰ λέγουσιν αἰτίαν καὶ στοιχεῖον ἓν, 21
 καὶ τὴν ψυχὴν ἐν τιθέασιν, οἷον πῦρ ἢ ἀέρα· οἱ δὲ πλείους
 λέγοντες τὰς ἀρχὰς καὶ τὴν ψυχὴν πλείω ποιοῦσιν. Ἀνα- 22
 20 ξαγόρας δὲ μόνος ἀπαθῆ φησὶν εἶναι τὸν νοῦν, καὶ κοινὸν
 οὐθέν οὐθενὶ τῶν ἄλλων ἔχειν. τοιοῦτος δ' ὢν πῶς γνωρίζει καὶ
 διὰ τίν' αἰτίαν, οὗτ' ἐκεῖνος εἴρηκεν οὗτ' ἐκ τῶν εἰρημένων συμ-
 φανές ἐστιν. ὅσοι δ' ἐναντιώσεις ποιοῦσιν ἐν ταῖς ἀρχαῖς, καὶ 23
 τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν ἐναντιῶν συνιστᾷσιν· οἱ δὲ θάτερον τῶν
 25 ἐναντιῶν, οἷον θερμὸν ἢ ψυχρὸν ἢ τι τοιοῦτον ἄλλο, καὶ τὴν
 ψυχὴν ὁμοίως ἓν τι τούτων τιθέασιν. διὸ καὶ τοῖς ὀνόμασιν

32. *M*: γὰρ] δὲ *U*. || *M*: ἅπαντα *STUVX*. || 405^b 1. τοὺς om *UVW*. ||
 3. ζοικεν *T*. || 4. ὅτι — 5. ψυχὴν om *X*. || 5. τὴν om *ST*. || πρώτην om *W*. ||
 6. αἰσθ. τῆς ψυχῆς *U*. || 7. ὑπολαβόντες *X*. || 8. γὰρ] δ' οὖν *TV*. || 9. ἀπο-
 φαίνεται *STVWX*. || 11. τὴν om *ST*, τὴν ψυχὴν om *V*. || ὡς om *S*. ||
 12. ἀνάγεσθαι *UV*. || 13. ἡ post αὐτὴν om *SX*. || 15. γινν. καὶ τὸ ὅμοιον *U*,
 τὸ ὅμοιον γινν. *ST*, καὶ τὸ ὅμοιον γινν. *VW*. || τῷ ὅμ. τὸ ὅμ. *X*. || ἡ om
E. || 16. συνίστησιν *X*. || 18. πλείω *UVW*. || 19. ποιοῦσιν] λέγουσιν *STUV*.
 || 20. δὲ om *S*. || φύσιν *V*. || γνωρίζει *SU*. || 24. συνιστᾷσιν om *T*. || 25. οἷον
 om *TV*. || ἄλλο om *X*, ἄλλο — 26. τούτων om *E*. || 26. τούτων εἶναι τιθ. *U*.

ἀκολουθοῦσιν· οἱ μὲν γὰρ τὸ θερμὸν λέγοντες, ὅτι διὰ τοῦτο καὶ τὸ ζῆν ὠνόμασται, οἱ δὲ τὸ ψυχρόν, διὰ τὴν ἀναπνοὴν καὶ τὴν κατὰψυξιν καλεῖσθαι ψυχὴν. τὰ μὲν οὖν παραδεδομένα περὶ ψυχῆς, καὶ δι' ἧς αἰτίας λέγουσιν οὕτω, ταῦτ' ἐστίν. 30

III Ἐπισκεπτέον δὲ πρῶτον μὲν περὶ κινήσεως· ὥσως γὰρ οὐ μόνον ψεῦδός ἐστι τὸ τὴν οὐσίαν αὐτῆς τοιαύτην εἶναι οἷαν φασὶν οἱ λέγοντες ψυχὴν εἶναι τὸ κινεῖν ἑαυτὸ ἢ δυνάμενον 406^a κινεῖν, ἀλλ' ἐν τι τῶν ἀδυνάτων τὸ ὑπάρχειν αὐτῇ κίνησιν. 2 ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἀναγκαῖον τὸ κινεῖν καὶ αὐτὸ κινεῖσθαι, πρότερον εἴρηται. διχῶς δὲ κινουμένου παντός, (ἢ γὰρ καθ' ἕτερον ἢ καθ' αὐτό· καθ' ἕτερον δὲ λέγομεν, ὅσα κινεῖται τῷ ἐν 5 κινουμένῳ εἶναι, οἷον πλωτῆρες· οὐ γὰρ ὁμοίως κινεῖνται τῷ πλοῖῳ· τὸ μὲν γὰρ καθ' αὐτὸ κινεῖται, οἱ δὲ τῷ ἐν κινουμένῳ εἶναι. δῆλον δ' ἐπὶ τῶν μορίων· οἰκεία μὲν γὰρ ἐστι κίνησις ποδῶν βάδισις, αὕτη δὲ καὶ ἀνθρώπων· οὐκ ὑπάρχει δὲ τοῖς πλωτῆρσι τότε·) διχῶς δὲ λεγομένου τοῦ κινεῖ- 10 σθαι, νῦν ἐπισκοποῦμεν περὶ τῆς ψυχῆς εἰ καθ' αὐτὴν κινεῖται καὶ μετέχει κινήσεως. τεσσάρων δὲ κινήσεων οὐσῶν, φορᾶς ἀλλοιωσεως φθίσεως ἀξήσεως, ἢ μίαν τοιούτων κινεῖται ἂν ἢ πλείους ἢ πάσας. εἰ δὲ κινεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός, φέσει ἂν ὑπάρχει κίνησις αὐτῇ· εἰ δὲ τοῦτο, καὶ 15 τόπος· πᾶσαι γὰρ αἱ λεχθεῖσαι κινήσεις ἐν τόπῳ. εἰ δ' ἐστὶν ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς τὸ κινεῖν ἑαυτήν, οὐ κατὰ συμβεβηκός αὐτῇ τὸ κινεῖσθαι ὑπάρχει, ὥσπερ τῷ λευκῷ ἢ τῷ τριπύχει· κινεῖται γὰρ καὶ ταῦτα, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· ὥ γὰρ ὑπάρχουσιν, ἐκείνο κινεῖται, τὸ σῶμα. διὸ καὶ 20 οὐκ ἐστὶ τόπος αὐτῶν· τῆς δὲ ψυχῆς ἐστὶ, εἴπερ φέσει κι-

27. post ἀκολ. virgulam de. || γὰρ excepto E omnes omittunt et scripti et impressi. || 27. ὅτι — 28. ὠνόμασται om V. || 28. post ψυχρόν virgulam om de. || 29. παραδεόμενα S. || 30. οὗτοι S. || 32. ψευδές W. || ἐστι om X. || οὐ-
αν — 406, 1. ψυχὴν margo W. || 406^a 1. εἶναι τὴν ψυχὴν U. || αὐτὸ UW. ||
2. κινεῖν X. || αὐτῇ τὴν κ. W. || 3. οὐκ om S. || 4. παντός om S. || γὰρ om W. ||
6. οἷον οἱ πλ. W. || 7. ἐν τῷ SX. || 8. μὲν om S. || 9. βάσις U. || καὶ om W. ||
ἀνθρώπῳ V. || 10. δισσως E. || δὲ] οὖν U. || 11. περισκοποῦμεν V. || 12. οὐ-
σῶν κινήσεων V. || 13. φορᾶς S. || φθίσεως om pr E. || 17. ἡ om X. || 18. τὸ
κινεῖσθαι αὐτῇ SU. || ὑπάρχει pr E, fortasse recte. || τῷ post ἢ om ESX. ||
20. virgulam post κινεῖται om de. || καὶ om VW. || 21. ἔστιν ὁ τόπος T. || τῇ
δὲ ψυχῇ V.

η̄σεως μετέχει. ἔτι δ' εἰ φύσει κινεῖται, καὶν βία κινη- 4
 θείη· καὶν εἰ βία, καὶ φύσει. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον ἔχει καὶ
 περὶ ἡρεμίας· εἰς ὃ γὰρ κινεῖται φύσει, καὶ ἡρεμεῖ ἐν τούτῳ
 25 φύσει· ὁμοίως δὲ καὶ εἰς ὃ κινεῖται βία, καὶ ἡρεμεῖ ἐν τού-
 τῳ βία. ποῖαι δὲ βίαιοι τῆς ψυχῆς κινήσεις ἔσονται καὶ
 ἡρεμίαι, οὐδὲ πλάττειν βουλομένοις ῥᾷδιον ἀποδοῦναι. ἔτι δ' 5
 εἰ μὲν ἄνω κινήσεται, πῦρ ἔσται, εἰ δὲ κάτω, γῆ· τούτων
 γὰρ τῶν σωμάτων αἱ κινήσεις αὗται. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ
 30 περὶ τῶν μεταξὺ. ἔτι δ' ἐπεὶ φαίνεται κινουσα τὸ σῶμα, 6
 ταύτας εὐλογον κινεῖν τὰς κινήσεις ὥς καὶ αὐτὴ κινεῖται.
 εἰ δὲ τοῦτο, καὶ ἀντιστρέψασιν εἰπεῖν ἀληθὲς ὅτι ἦν τὸ σῶ-
 406^b μα κινεῖται, ταύτην καὶ αὐτὴν. τὸ δὲ σῶμα κινεῖται φορεῖ·
 ὥστε καὶ ἡ ψυχὴ μεταβάλλοι ἂν κατὰ τὸ σῶμα ἢ ὅλη ἢ
 κατὰ μέρη μεθισταμένη. εἰ δὲ τοῦτ' ἐνδέχεται, καὶ ἐξελεσθῶ-
 σαν εἰσιέναι πάλιν ἐνδέχουσιν ἂν· τούτῳ δ' ἔποιτ' ἂν τὸ ἀνι-
 5 στασθαι τὰ τεθνεῶτα τῶν ζώων. τὴν δὲ κατὰ συμβεβηκός 7
 κίνησιν καὶν ὑφ' ἑτέρου κινεῖται· ὡς θείη γὰρ ἂν βία τὸ ζῶον.
 οὐ δεῖ δὲ ᾧ τὸ ὑφ' ἑαυτοῦ κινεῖσθαι ἐν τῇ οὐσίᾳ, τοῦθ' ὑπ'
 ἄλλου κινεῖσθαι, πλὴν εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός, ὥσπερ οὐδὲ
 τὸ καθ' αὐτὸ ἀγαθὸν ἢ δι' αὐτό, τὸ μὲν δι' ἄλλο εἶναι, τὸ
 10 δ' ἑτέρου ἔνεκεν· τὴν δὲ ψυχὴν μάλιστα φαίη τις ἂν ὑπὸ τῶν
 αἰσθητῶν κινεῖσθαι, εἴπερ κινεῖται. ἀλλὰ μὴν καὶ εἰ κινεῖ 8
 γε αὐτὴ αὐτήν, καὶ αὐτὴ κινεῖτ' ἂν, ὥστ' εἰ πᾶσα κίνησις
 ἔκστασις ἐστὶ τοῦ κινουμένου ἢ κινεῖται, καὶ ἡ ψυχὴ ἐξίσταται
 ἂν ἐκ τῆς οὐσίας, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκός αὐτὴν κινεῖ ἄλλ'

22. καὶ ἂν *W*. || 23. εἰ om pr *E* (Trend. Buss.) || καὶ φύσει κατὰ φύσιν
 pr *E*. || 25. καὶ post δὲ om *T*. || 26. ψυχῆς αἱ *x*. *T*. || 27. πλάσσειν *X*. ||
 29. αὗται αἱ κινήσεις *V*. || αὐτὸς] αὐ *S*. || 30. τῶν ἀέρος λέγω καὶ ὕδατος
 μεταξὺ *W*. || ἔπειτα δ' εἰ *E* corr. || 31. εὐλογον ταύτας *STVWX*. || καὶ
 om *V*. || 406^b 1. φορεῖν *S*. || 2. σῶμα καὶ αὐτὴ ἢ *U*. || 3. ἐνδέχουσιν *STVW*.
Videtur fuisse ἐνδέχουσιν ἂν. || 4. εἰσιέναι καὶ πάλιν *W*. || ἐνδέχουσιν ἂν
 om *SWX*. || 6. καὶ *W*. || 7. αὐτοῦ *V*. || 8. μὴ om *E*. || 9. εἶναι] ἐστὶ *X*. ||
 10. ἔνεκα *TU*. || μάλιστα ante ὑπὸ *W*. || ἂν τις *X*. || 11. αἰσθητικῶν *S*. ||
 12. γε om *STVW* Alex. Ἀπ. καὶ Ἀν. II, β'. p. 86. Speng. || ἑαυτήν
STUVW. || ὥστ'] εἴτ' *V*. || ἐπεὶ Alex. I. I. || 13. ἢ om *V*. || ἐξίσταται *T*,
 ἐξίσταται (omisso ἂν) *SWX*. || 14. ἐκ] αὐτῆς *V*, om *TW*. || ἑαυτήν *ES*. ||
 post κινεῖ punctum *d*, colon *e*.

- 9 ἔστιν ἡ κίνησις τῆς οὐσίας αὐτῆς [καθ' αὐτήν]. ἔνιοι δὲ καὶ κι- 15
νεῖν φασὶ τὴν ψυχὴν τὸ σῶμα ἐν ᾧ ἔστιν ὡς αὐτὴ κινεῖται,
οἷον Δημόκριτος, παραπλησίως λέγων Φιλίππῳ τῷ κωμω-
δοδιδασκάλῳ. φησὶ γὰρ τὸν Δαίδαλον κινουμένην ποιῆσαι
τὴν ξυλίνην Ἀφροδίτην, ἐγγέαντ' ἄργυρον χυτόν. ὁμοίως δὲ
καὶ Δημόκριτος λέγει· κινουμένας γὰρ φησὶ τὰς ἀδαιρέτους 20
σφαίρας διὰ τὸ πεφυκέναι μηδέποτε μένειν, συνεφέλκειν
10 καὶ κινεῖν τὸ σῶμα πᾶν. ἡμεῖς δ' ἐρωτήσομεν εἰ καὶ ἡρέ-
μῃσιν ποιεῖ ταῦτά ταῦτα. πῶς δὲ ποιήσει, χαλεπὸν ἢ καὶ
ἀδύνατον εἰπεῖν. ὅλως δ' οὐχ οὔτω φαίνεται κινεῖν ἡ ψυχὴ
11 τὸ ζῶον, ἀλλὰ διὰ προαιρέσεώς τινος καὶ νοήσεως. τὸν αὐτὸν 25
δὲ τρόπον καὶ ὁ Τίμαιος φυσιολογεῖ τὴν ψυχὴν κινεῖν τὸ
σῶμα· τῷ γὰρ κινεῖσθαι αὐτὴν καὶ τὸ σῶμα κινεῖν διὰ τὸ
συμπεπλῆχθαι πρὸς αὐτό. συνεσθηκυῖαν γὰρ ἐκ τῶν στοι-
χείων, καὶ μεμερισμένην κατὰ τοὺς ἁρμονικοὺς ἀριθμούς, ὅπως
αἰσθθᾶν τε σύμφυτον ἁρμονίας ἔχη καὶ τὸ πᾶν φέρεται 30
συμφῶνους φoράς, τὴν εὐθυωρίαν εἰς κύκλον κατέκαμψεν·
καὶ διελὼν ἐκ τοῦ ἐνὸς κύκλους δύο δισασαῖ συνημμένους
πάλιν τὸν ἕνα διείλεν εἰς ἑπτὰ κύκλους, ὡς οὕτως τὰς τοῦ 407^a
12 οὐρανοῦ φoράς τὰς τῆς ψυχῆς κινήσεις. πρῶτον μὲν οὖν οὐ κα-
λῶς τὸ λέγειν τὴν ψυχὴν μέγεθος εἶναι· τὴν γὰρ τοῦ παντός
δῆλον ὅτι τοιαύτην εἶναι βούλεται οἷόν ποτ' ἔστιν ὁ καλού-
μενος νοῦς· οὐ γὰρ δὴ οἷόν γ' ἡ αἰσθητική, οὐδ' οἷον ἡ ἐπιθυ- 5
13 μητική· τούτων γὰρ ἡ κίνησις οὐ κυκλοφορία. ὁ δὲ νοῦς εἰς
καὶ συνεχὴς ὥσπερ καὶ ἡ νόησις· ἡ δὲ νόησις τὰ νοήμα-
τα· ταῦτα δὲ τῷ ἐφεξῆς ἔν, ὡς ὁ ἀριθμός, ἀλλ' οὐχ ὡς τὸ

15. αὐτῇ *SV*. || καθ' αὐτήν sine uncis *de*. || 16. τὴν ψυχὴν φασὶ *STW*. ||
post ἔστιν virgulam *de*. || 17. κωμωδοδιδασκάλῳ *TUVWX*. || 19. δὲ om *W*. ||
20. καὶ ὁ δ. *S*. || φησὶ om *X*. || 22. καὶ] τε καὶ *TV*. || ἐρωτήσομεν *STUVW*. ||
ἡρεμήσειν ποιεῖ τοῦτ' αὐτό *STUW*, ἡρεμεῖν ποιεῖ τοῦτ' αὐτό *X*, ἡρεμή-
σειν τοῦτο ποιεῖ ποτέ *V*. || 23. ποιήσει τοῦτο *χ*. *U*. || ἢ om *W*. || καὶ om
VX. || 24. ἡ ψυχὴ κινεῖν *V*. || 28. συνεπλήχθαι *E*. || συνεσθηκέναι *V*. ||
29. καὶ om *V*. || 30. ΘΦ: τε] τε καὶ *TU*, καὶ *M*. || ΘΦ: ἁρμονία *TUWM*. ||
ΘΜ: συμφέρεται *W*, φθέρηται *T*. || 32. διόλων *S*. || ἐνὸς κύκλου δύο *κ*.
UW. || δύο κύκλους excepto *E* omnes et scripti et impressi. || 407^a 2. οὖν
om *W*. || 4. βούλεται εἶναι *X*. || 5. δὴ om *S*. || γ' om *W*. || ἢ post γ' om *X*. ||
7. post συνεχὴς virgulam *de*. || ἡ δὲ νόησις] καὶ *X*. || 8. ὁ exceptis *U* et (*Trend*.
Bus.) pr *E* omnes omittunt et scripti et impressi.

- μέγεθος. διόπερ οὐδ' ὁ νοῦς οὕτω συνεχής, ἀλλ' ἤτοι ἀμερῆς ἢ
 10 οὐχ ὥς μέγεθός τι συνεχής. πῶς γὰρ δὴ καὶ νοήσει μέγεθος
 ὦν; πότερον καθ' ὅλον θιγῶν ἢ ὀτινοῦν τῶν μορίων τῶν αὐτοῦ;
 μορίων δ' ἤτοι κατὰ μέγεθος ἢ κατὰ στιγμήν, εἰ δεῖ καὶ τοῦτο
 μόριον εἰπεῖν. εἰ μὲν οὖν κατὰ στιγμήν, αὐταὶ δ' ἄπειροι, δὴ- 14
 λον ὥς οὐδέποτε διέξεισιν, εἰ δὲ κατὰ μέγεθος, πολλάκις ἢ ἀ-
 15 πειράκις νοήσει τὸ αὐτό. φαίνεται δὲ καὶ ἅπαξ ἐνδεχόμενον.
 εἰ δ' ἱκανὸν θιγεῖν ὀτινοῦν τῶν μορίων, τί δεῖ κύκλῳ κινεῖσθαι
 ἢ καὶ ὅλως μέγεθος ἔχειν; εἰ δ' ἀναγκαῖον νοῆσαι τῷ ὅλῳ κύκλῳ
 θιγόντα, τίς ἐστιν ἡ τοῖς μορίοις θίξις; ἔτι δὲ πῶς νοήσει τὸ
 μεριστὸν ἀμερεῖ ἢ τὸ ἀμερὲς μεριστῷ; ἀναγκαῖον δὲ τὸν
 20 νοῦν εἶναι τὸν κύκλον τοῦτον. νοῦ μὲν γὰρ κίνησις νόησις, κύ-
 κλου δὲ περιφορά. εἰ οὖν ἡ νόησις περιφορά, καὶ νοῦς ἂν εἴη 15
 ὁ κύκλος οὗ ἡ τοιαύτη περιφορά [νόησις]. ἀεὶ δὲ δὴ τί νοή-
 σει; δεῖ γάρ, εἴπερ αὐτίδος ἡ περιφορά· τῶν μὲν γὰρ πρακτι-
 κῶν νοήσεων ἔστι πέρατα, (πᾶσαι γὰρ ἐτέρου χάριν,) αἱ δὲ θεω-
 25 ρητικαὶ τοῖς λόγοις ὁμοίως ὁρίζονται. λόγος δὲ πᾶς ὀρι-
 σμὸς ἢ ἀποδείξις. αἱ μὲν οὖν ἀποδείξεις καὶ ἀπ' ἀρχῆς, καὶ
 ἔχουσί πως τέλος, τὸν συλλογισμόν ἢ τὸ συμπέρασμα· εἰ δὲ
 μὴ περατοῦνται, ἀλλ' οὐκ ἀνακάμπτουσί γε πάλιν ἐπ' ἀρχήν,
 προσαναλαμβάνουσαι δ' αἰεὶ μέσον καὶ ἄκρον εὐθυπροοῦσιν· ἡ
 30 δὲ περιφορά πάλιν ἐπ' ἀρχὴν ἀνακάμπτει. οἱ δ' ὀρισμοὶ πάν-
 τες πεπερασμένοι. ἔτι εἰ ἡ αὐτὴ περιφορά πολλάκις, δεῖ- 16

9. οὐδὲ νοῦς *UW*. || 11. πότερον καθ' ὅλον θιγῶν ἢ] ipse scripsi: ita enim in interpretatione *ΣΦΜ* et, qui ὅλος, Θ. πότερον καθόλου ἢ ἐν Simplicii et Philoponi ῥητά et idem *M* alio loco, πότερον καθόλου ἢ ε, πότερον *E*, ἐν *V*, om *STUWXd*. || τῶν μορίων] μορίῳ *E*. || τῶν om *V*. || αὐτοῦ *T*. || 15. ταυτὸ *X*. || 16. δ'] δὴ *X*. || ἱκανὸν om *W*. || 17. καὶ om *SVW*. || 18. θιγοῦντι *V*. || τῶν μορίων *W*. || 19. ἢ] ita *E* (Trend. Buss.) et *P* et *ΦΜ*, καὶ *STUVWXd*. || ἀνάγκη *W*. || τε *X*. || τὸ *S*. || 20. εἶναι post 19. δὲ *V*. || 21. εἰ οὖν ἢ] ἡ οὖν *W*. || ὁ κύκλος εἴη *X*. || 22. νόησις sine uncis *de*, om *M*. || δὴ om *W*. || δὴ τι, et post νόησει colon, *de*. || 23. γὰρ ποιητικῶν ἢ πρ. *SUWX*. || 24. κινήσεων *S*. || πᾶς] πᾶς ἢ *U*. || 26. αἱ μὲν οὖν ἀποδείξεις] scripsi ex codice *P*: et sic habet *M*. ἡ μὲν οὖν ἀποδείξεις *E*, αἱ δ' ἀποδείξεις *STU VWXd*. || καὶ ante ἀπ' ἀρχῆς om *E*. || 27. ἔχουσα *E*. || 28. γε om *V*. || 29. προσαναλαμβάνουσαι excepto *E* omnes et scripti et impressi, nisi quod προσκαταλαμβάνουσαι *P*. || 31. εἰ] δ' *S*. || φορὰ *X*.

- 17 σει πολλάκις νοεῖν τὸ αὐτό. ἔτι δ' ἡ νόησις ἔοικεν ἡρεμήσει
τινὶ καὶ ἐπιστάσει μᾶλλον ἢ κινήσει· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον
18 καὶ ὁ συλλογισμός. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ μακάριόν γε τὸ μὴ ἡφ-
δίων ἀλλὰ βίαιον· εἰ δ' ἔστιν ἡ κίνησις αὐτῆς †μὴ οὐσία, πα- 407^b
19 ρὰ φύσιν ἂν κινοῖτο. ἐπίπονον δὲ καὶ τὸ μεμίχθαι τῷ σώ-
ματι μὴ δυνάμενον ἀπολυθῆναι, καὶ προσέτι φευκτόν, εἴ-
περ βέλτιον τῷ νῷ μὴ μετὰ σώματος εἶναι, καθάπερ εἴω-
20 θέ τε λέγεσθαι καὶ πολλοῖς συνδοκεῖ. ἄθλιος δὲ καὶ τοῦ 5
κύκλῳ φέρεσθαι τὸν οὐρανὸν ἢ αἰτία· οὔτε γὰρ τῆς ψυχῆς ἢ
οὐσία αἰτία τοῦ κύκλῳ φέρεσθαι, ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός
οὕτω κινεῖται, οὔτε τὸ σῶμα αἴτιον, ἀλλ' ἡ ψυχὴ μᾶλλον
21 ἐκείνῳ. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὅτι βέλτιον λέγεται· καίτοι ἐχρῆν
διὰ τοῦτο τὸν θεὸν ποιεῖν κύκλῳ φέρεσθαι τὴν ψυχὴν, ὅτι 10
βέλτιον αὐτῇ τὸ κινεῖσθαι τοῦ μένειν, κινεῖσθαι δ' οὕτως ἢ
ἄλλως. ἐπεὶ δ' ἔστιν ἡ τοιαύτη σχέσις ἑτέρων λόγων οἰκειο-
22 τέρα, ταύτην μὲν ἀφῶμεν τὸ νῦν. ἐκείνο δὲ ἄτοπον συμ-
βαίνει καὶ τούτῳ τῷ λόγῳ καὶ τοῖς πλείστοις τῶν περὶ ψυ-
χῆς· συνάπτουσι γὰρ καὶ τιθέασιν εἰς σῶμα τὴν ψυχὴν, οὐ- 15
θὲν προσδιορίζαντες διὰ τίν' αἰτίαν καὶ πῶς ἔχοντος τοῦ σώ-
ματος. καίτοι δόξειεν ἂν τοῦτ' ἀναγκαῖον εἶναι· διὰ γὰρ τὴν
κοινωνίαν τὸ μὲν ποιεῖ τὸ δὲ πάσχει καὶ τὸ μὲν κινεῖται τὸ
δὲ κινεῖ, τούτων δ' οὐθὲν ὑπάρχει πρὸς ἄλληλα τοῖς τυχοῦσιν.
23 οἱ δὲ μόνον ἐπιχειροῦσι λέγειν ποῖόν τι ἡ ψυχὴ, περὶ δὲ τοῦ 20
δεξιόμενου σώματος οὐθὲν ἔτι προσδιορίζουσιν, ὥσπερ ἐνδεχό-
μενον κατὰ τοὺς Πυθαγορικοὺς μύθους τὴν τυχοῦσαν ψυχὴν εἰς
τὸ τυχόν ἐνδύεσθαι σῶμα· δοκεῖ γὰρ ἕκαστον ἴδιον ἔχειν εἰ-

32. ταυτὸ X. || 33. δὴ V. || 407^b 1. μὴ οὐσία] haec corrupta sunt. Θ quidquid legit, non legit negationem. Ar. videtur scripsisse ἢ οὐσία. || οὐσία καὶ παρὰ X. || 2. ἂν κινοῖτο E. ceteri scripti κινοῖτ' ἂν. || 4. εἶναι καὶ καθάπερ S. || 5. δοκεῖ W. || καὶ om W. || 9. ἐκείνο T. || οὐ βέλτιον δ' ὅτι S. || καίτοι] καίτοι γ' excepto E omnes et impressi et scripti. || 11. κύκλῳ ποιεῖν STUXde et, si silentio fides, E (Trend. Bass.), ποιεῖν κύκλῳ E (Bekk.) et VW. || 13. τὰ T. || 14. τῶν] τοῖς M et pr E. || 16. Θ: προσδιορίζαντες S, προσδιορίζαντες καὶ V. || 17. δόξειέ γ' ἂν S. || 18. ποιεῖ τι τὸ STVWX. || 20. λέγειν μόνον ἐπιχειροῦσιν W. || 21. δεξιόμενου S. || 23. ἐνδύεσθαι om S. || εἶδος ἴδιον ἔχειν W.

δος καὶ μορφήν. παραπλήσιον δὲ λέγουσιν ὥσπερ εἴ τις
25 φραῖη τὴν τεκτονικὴν εἰς αὐλοῖς ἐνδύεσθαι· δεῖ γὰρ τὴν μὲν
τέχνην χρῆσθαι τοῖς ὄργανοις, τὴν δὲ ψυχὴν τῷ σώματι.

IV Καὶ ἄλλη δὲ τις δόξα παραδέδοται περὶ ψυχῆς, πι-
θανὴ μὲν πολλοῖς οὐδεμιᾷς ἦτον τῶν λεγομένων, λόγους δ'
ὥσπερ εὐθύνας δεδωκυῖα καὶ τοῖς ἐν κοινῷ γιγνομένοις λό-
30 γοις· ἀρμονίαν γὰρ τινὰ αὐτὴν λέγουσι· καὶ γὰρ τὴν ἀρ-
μονίαν κρᾶσιν καὶ σύνθεσιν ἐναντίων εἶναι, καὶ τὸ σῶμα συγ-
κεῖσθαι ἐξ ἐναντίων. καίτοι ἡ μὲν ἀρμονία λόγος τίς ἐστι 2
τῶν μιχθέντων ἢ σύνθεσις, τὴν δὲ ψυχὴν οὐδέτερον οἶόν τ'
εἶναι τούτων. ἔτι δὲ τὸ κινεῖν οὐκ ἔστιν ἀρμονίας, ψυχῇ δὲ 3
408^a πάντες ἀπονέμουσι τοῦτο μάλισθ' ὥς εἰπεῖν. ἀρμόζει δὲ μάλ- 4
λον καθ' ὑγιείας λέγειν ἀρμονίαν, καὶ ὅλως τῶν σωματι-
κῶν ἀρετῶν, ἢ κατὰ ψυχῆς. φανερώτατον δ' εἴ τις ἀπο-
διδόναι πειραθεῖη τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα τῆς ψυχῆς ἀρμο-
5 νία τινί· χαλεπὸν γὰρ ἐφαρμόζειν. ἔτι δ' εἰ λέγομεν τὴν 5
ἀρμονίαν εἰς δύο ἀποβλέποντες, κυριώτατα μὲν τῶν μεγε-
θῶν ἐν τοῖς ἔχουσι κίνησιν καὶ θέσιν τὴν σύνθεσιν αὐτῶν, ἐπει-
δὲν οὕτω συναρμόζωσιν ὥστε μηδὲν συγγενὲς παραδέχεσθαι,
ἐντεῦθεν δὲ καὶ τὸν τῶν μεμιγμένων λόγον· οὐδετέρως μὲν οὖν
10 εὐλόγον, ἢ δὲ σύνθεσις τῶν τοῦ σώματος μερῶν λίαν εὐεξέ-
ταστος· πολλάι τε γὰρ αἱ συνθέσεις τῶν μερῶν καὶ πολλα-
χῶς· τίνος οὖν ἢ πῶς ὑπολαβεῖν τὸν νοῦν χρὴ σύνθεσιν εἶναι,
ἢ καὶ τὸ αἰσθητικὸν ἢ ὀρεκτικόν; ὁμοίως δὲ ἄτοπον καὶ τὸν 6

24. καὶ] σῶμα καὶ E. || παραπλησίως S. || δὴ SX, δὴ τι TVW. ||
28. πολλοῖς καὶ οὐδεμιᾷς TW M. || ἡτιῶν TVWXM et corr S. || λόγοις V.
Legendum videtur λόγον. || 29. ἐν τῷ κοινῷ S. || Σ: γιγνομένοις—λόγοις] λε-
γομένοις λόγοις WΦ, λεγομένοις S. || 30. αὐτὴν τινες λ. VΗ. || ἀρμονίας
S. || 31. ἐναντίον S. || κινεῖσθαι S. || 32. καίτοι γε ἡ excepto E omnes et
scripti et impressi. || 33. ἡ] ἢ καὶ TW. || τούτων οἶόν τ' εἶναι V.
408^a 1. ἀπονέμουσιν ἅπαντες τοῦτο STVW, ἅπαντες ἀπ. τ. X. || τε
X. || 2. ὑγιείας X. || 3. φανερωτάτων E, φανερώτερον SF. || δ' ἂν εἴη εἰ W. ||
5. ἐπεὶ V. || λέγοιμεν UW de et re E: pr enim E λέγομεν (Trend. Buss.) ||
7. θέσιν καὶ τὴν X. || 8. συναρμολογῶσιν X. || συγγενέσθαι E. || 9. post λό-
γον punctum d, virgulam e. || 11. πολλῶν corr E (Trend. Buss.) || αἱ om TV.
|| μερῶν] πολλῶν T. || 12. χρὴ τὸν νοῦν STVW. || 13. καὶ om W. || ἢ καὶ
ὀρ. X, ἢ τὸ ὀρ. W. || τὸ VX.

λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχὴν· οὐ γὰρ τὸν αὐτὸν ἔχει
 λόγον ἢ μῖξις τῶν στοιχείων καθ' ἣν σὰρξ καὶ καθ' ἣν ὅστωιν. 15
 συμβήσεται οὖν πολλάς τε ψυχὰς ἔχειν καὶ κατὰ πᾶν τὸ
 σῶμα, εἴπερ πάντα μὲν ἐκ τῶν στοιχείων μεμιγμένων, ὁ δὲ
 7 τῆς μίξεως λόγος ἀρμονία καὶ ψυχὴ. (ἀπαιτήσεις δ' ἂν τις
 τοῦτο γε καὶ παρ' Ἑμπεδοκλέους· ἕκαστον γὰρ αὐτῶν λόγῳ
 τινὶ φησιν εἶναι· πότερον οὖν ὁ λόγος ἐστὶν ἢ ψυχὴ, ἢ μάλ- 20
 λον ἕτερόν τι οὐσα ἐγγίνεται τοῖς μέρεσιν; ἔτι δὲ πότερον ἢ
 φιλία τῆς τυχούσης· αἰτία μίξεως ἢ τῆς κατὰ τὸν λόγον; καὶ
 αὕτη πότερον ὁ λόγος ἐστὶν ἢ παρὰ τὸν λόγον ἕτερόν τι;
 8 ταῦτα μὲν οὖν ἔχει τοιαύτας ἀπορίας· εἰ δ' ἐστὶν ἕτερον ἢ
 ψυχὴ τῆς μίξεως, τί δὴ ποτε ἅμα τῷ σαρκὶ εἶναι ἀναι- 25
 ρεῖται καὶ τῷ τοῖς ἄλλοις μορίοις τοῦ ζῶον; πρὸς δὲ ταύτοις
 εἴπερ μὴ ἕκαστον τῶν μορίων ψυχὴν ἔχει, εἰ μὴ ἐστὶν ἢ ψυ-
 χὴ ὁ λόγος τῆς μίξεως, + τί ἐστὶν ὃ φθείρεται τῆς ψυχῆς
 ἀπολείπουσας;) οἷ μὲν οὖν οὗθ' ἀρμονίαν οἷον τ' εἶναι τὴν ψυ-
 9 χὴν οὔτε κύκλῳ περιφέρεσθαι, δῆλον ἐκ τῶν εἰρημένων. κα- 30
 τὰ συμβεβηκὸς δὲ κινεῖσθαι, καθάπερ εἵπομεν, ἔστι καὶ κι-
 νεῖν ἑαυτήν, οἷον κινεῖσθαι μὲν ἐν ᾧ ἐστί, τοῦτο δὲ κινεῖσθαι
 ὑπὸ τῆς ψυχῆς· ἄλλως δ' οὐχ οἷον τε κινεῖσθαι κατὰ τόπον
 10 αὐτῇ. εὐλογώτερον δ' ἀπορήσειεν ἂν τις περὶ αὐτῆς ὡς κι-
 νουμένης, εἰς τὰ τοιαῦτα ἀποβλέψας. φανερὸν γὰρ τὴν ψυ- 408^b
 χὴν λυπεῖσθαι χαίρειν, θαρρεῖν φοβεῖσθαι, ἔτι δὲ ὀργί-
 ζεσθαι τε καὶ αἰσθάνεσθαι καὶ διανοεῖσθαι· ταῦτα δὲ πάντα
 κινήσεις εἶναι δοκοῦσιν. ὅθεν οἷηθῇ τις ἂν αὐτῇ κινεῖσθαι·
 11 τὸ δ' οὐχ ἔστιν ἀναγκαῖον. εἰ γὰρ καὶ ὅτι μάλιστα τὸ λυπεῖ- 5
 σθαι ἢ χαίρειν ἢ διανοεῖσθαι κινήσεις εἰσὶ, καὶ ἕκαστον κι-

14. εἶναι τῆς μίξεως X. || 17. ὁ οὐ W. || 18. ἀπαιτήσεις—29. ἀπολεί-
 πούσης; sine parentheseos signo de. || 19. γε τοῦτο W. || αὐτῶν ἐν λόγῳ WM.
 || 20. ὁ om V. || 21. ἐγγίνεται T. || μέρεσιν W et pr E, μέλεσιν STUV et re E
 et de, μιχθεῖσιν XFM. || ἢ φιλία πότερον X. || 22. τυχούσης] ψυχῆς S. ||
 τὸν om WΘ || 25. ἅμα post ἀναιρεῖται W. || τὸ V. || 26. τὸ T² Alex. ap.
 Φ, om SVW et idem Alex. ap. Φ. Θ aut τῷ aut nihil. || 28. ὁ om T. || τί
 ἐστὶν ὃ] haec videntur corrupta esse. || 29. ἀπολείπουσας TVXΘFM. ||
 31. καθάπερ εἵπομεν κινεῖσθαι V. || ἔστι om W. || κινεῖν καὶ W. || 33. κι-
 νεῖσθαι post τόπον V, om W. || 408^b 3. τε om V. || καὶ διανοεῖσθαι om T. ||
 4. κινεῖσθαι ἢ χαίρειν. τὸ W.

- νεῖσθαι τούτων, τὸ δὲ κινεῖσθαι ἐστὶν ὑπὸ τῆς ψυχῆς, οἷον τὸ
 ὀργίζεσθαι ἢ φοβεῖσθαι τῷ τὴν καρδίαν ὡδὶ κινεῖσθαι, τὸ
 δὲ διανοεῖσθαι ἢ † τοιοῦτον ἴσως ἢ ἕτερόν τι· τούτων δὲ συμ-
 10 βαίνει τὰ μὲν κατὰ φορὰν τινῶν κινουμένων, τὰ δὲ κατ'
 ἀλλοίωσιν. ποῖα δὲ καὶ πῶς, ἕτερός ἐστι λόγος. τὸ δὲ λέ- 12
 γειν ὀργίζεσθαι τὴν ψυχὴν ὁμοιον καὶ εἰ τις λέγοι τὴν ψυ-
 χὴν ὑφαίνειν ἢ οἰκοδομεῖν· βέλτιον γὰρ ἴσως μὴ λέγειν τὴν
 ψυχὴν ἐλεεῖν ἢ μανθάνειν ἢ διανοεῖσθαι, ἀλλὰ τὸν ἄνθρω-
 15 πον τῇ ψυχῇ· τοῦτο δὲ μὴ ὡς ἐν ἐκείνῃ τῆς κινήσεως οὔσης,
 ἀλλ' ὅτε μὲν μέχρι ἐκείνης, ὅτε δ' ἀπ' ἐκείνης, οἷον ἡ μὲν
 αἴσθησις ἀπὸ τινῶν, ἡ δ' ἀνάμνησις ἀπ' ἐκείνης ἐπὶ τὰς ἐν
 τοῖς αἰσθητηρίοις κινήσεις ἡμονάς. ὁ δὲ νοῦς ἔοικεν ἐγγίνεσθαι 13
 οὐσία τις οὐσα, καὶ οὐ φθείρεσθαι. μάλιστα γὰρ ἐφθίρειτ' ἂν
 20 ἐπὶ τῆς ἐν τῷ γῆρας ἀμαυρώσεως, νῦν δ' ἴσως ὅπερ ἐπὶ
 τῶν αἰσθητηρίων συμβαίνει· εἰ γὰρ λάβοι ὁ πρεσβύτης ἡμ-
 μα τοιονδί, βλέποι ἂν ὥσπερ καὶ ὁ νέος. ὥστε τὸ γῆρας οὐ
 τῷ τὴν ψυχὴν τι πεπονθέναι, ἀλλ' ἐν ᾧ, καθάπερ ἐν μέ-
 25 θαις καὶ νόσοις. καὶ τὸ νοεῖν δὴ καὶ τὸ θεωρεῖν μαραίνεται 14
 25 ἄλλου τινὸς ἔσω φθειρομένου, αὐτὸ δὲ ἀπαθές ἐστιν. τὸ δὲ
 διανοεῖσθαι καὶ φιλεῖν ἢ μισεῖν οὐκ ἐστὶν ἐκείνου πάθη, ἀλλὰ
 τοῦδὲ τοῦ ἔχοντος ἐκεῖνο, ἢ ἐκεῖνο ἔχει. διὸ καὶ τούτου φθειρο-
 μένου οὔτε μνημονεύει οὔτε φιλεῖ· οὐ γὰρ ἐκείνου ἦν, ἀλλὰ τοῦ
 κοινού, ὃ ἀπόλωλεν· ὁ δὲ νοῦς ἴσως θειότερόν τι καὶ ἀπαθές
 30 ἐστίν. ὅτι μὲν οὖν οὐχ οἷόν τε κινεῖσθαι τὴν ψυχὴν, φανερόν 15
 ἐκ τούτων· εἰ δ' ὅλως μὴ κινεῖται, δῆλον ὡς οὐδ' ὑφ' ἐαυτῆς.
 πολὺ δὲ τῶν εἰρημένων ἀλογώτατον τὸ λέγειν ἀριθμὸν εἶναι 16
 τὴν ψυχὴν κινουμένην· ἐαυτὸν· ὑπάρχει γὰρ αὐτοῖς ἀδύνατα

7. τούτων] τι X. || 8. ἢ τὸ φ. X. || τὸ V. || κινεῖσθαι ἢ οἰδεῖν. τὸ V. ||
 9. τοιοῦτον videtur corruptum esse. || ἴσως ἢ] ἢ ἴσως SVΦ, ἢ ἴσως δὲ W,
 ἴσως TX. || 11. ποῖα E (Trend. Buss.) Φ. || τὸ δὲ] τὸ δὲ ST. || 12. λέγει T. ||
 15. post ψυχῇ punctum de. || τούτω E. || οὔσης om E. || 16. μέχρις TVWX. ||
 δ' ὡς ἀπ' H. || 17. τῶνδε X. || 19. ΘΦ: οὐσα om pr E (Trend. Buss.) et M.
 || Θ bis: ἂν ἐφθίρειτο Φ ter et M. || 20. νῦν δ' ἴσως ὅπερ] νυνὶ δ' ὥσπερ
 STVWX, νῦν δὲ ὅπερ Θ bis. || 21. ὅμμα ὁ πρεσβύτης Θ. || 22. βλέπει V. ||
 Θ bis: καὶ om X. || 23. πεπονθέναι τι τὴν ψυχὴν VW et bis Φ, τὴν ψυχὴν
 πεπονθέναι S et bis Θ. || 25. ἀλλ' οὐ S. || εἴσω Θ. || 26. Θ: καὶ] ἢ T. || 27. ἢ]
 οὐ V. || 30. οὖν om S. || 31. αὐτῆς X. || 32. ΘM: ἀλογώτερον T.

πρῶτα μὲν τὰ ἐκ τοῦ κινεῖσθαι συμβαίνοντα, ἰδίᾳ δ' ἐκ τοῦ
λέγειν αὐτὴν ἀριθμόν· πῶς γὰρ χρηρῆ νοῆσαι μονάδα κινου- 409^a
μένην, καὶ ὑπὸ τίνος, καὶ πῶς, ἀμερῇ καὶ ἀδιάφορον οὐ-
17 σαν; εἰ γὰρ ἐστὶ κινητικὴ καὶ κινητή, διαφέρειν δεῖ. ἔτι δ'
ἐπεὶ φασὶ κινηθεῖσαν γραμμὴν ἐπίπεδον ποιεῖν, στιγμὴν δὲ
γραμμὴν, καὶ αἱ τῶν μονάδων κινήσεις γραμμαὶ ἔσονται· 5
ἢ γὰρ στιγμή μονάς ἐστὶ θέσιν ἔχουσα· ὁ δ' ἀριθμὸς τῆς
18 ψυχῆς ἤδη πού ἐστι καὶ θέσιν ἔχει. ἔτι δ' ἀριθμοῦ μὲν ἔαν
ἀφέλῃ τις ἀριθμόν ἢ μονάδα, λείπεται ἄλλος ἀριθμός·
τὰ δὲ φητὰ καὶ τῶν ζώων πολλὰ διαιρούμενα ζῇ, καὶ δο-
19 κεῖ τὴν αὐτὴν ψυχὴν ἔχειν τῷ εἶδει. δόξειε δ' ἂν οὐθὲν δια- 10
φέρειν μονάδας λέγειν ἢ σώματα μικρά· καὶ γὰρ ἐκ τῶν
Δημοκρίτου σφαιρίων ἔαν γένωνται στιγμαί, μόνον δὲ μένῃ
τὸ ποσόν, ἔσται τι ἐν αὐτῷ τὸ μὲν κινεῖν τὸ δὲ κινούμενον
ὥσπερ ἐν τῷ συνεχεῖ· οὐ γὰρ διὰ τὸ μεγέθει διαφέρειν ἢ
μικρότητι συμβαίνει τὸ λεχθέν, ἀλλ' ὅτι ποσόν. διὸ ἀναγ- 15
καῖον εἶναι τι τὸ κινήσον τὰς μονάδας. εἰ δ' ἐν τῷ ζῳῷ τὸ
κινεῖν ἢ ψυχὴ, καὶ ἐν τῷ ἀριθμῷ, ὥστε οὐ τὸ κινεῖν καὶ τὸ
20 κινούμενον ἢ ψυχὴ, ἀλλὰ τὸ κινεῖν μόνον. ἐνδέχεται δὲ δὴ
πῶς μονάδα ταύτην εἶναι; δεῖ γὰρ ὑπάρχειν τινὰ αὐτῇ
διαφορὰν πρὸς τὰς ἄλλας· στιγμής δὲ μοναδικῆς τίς ἂν εἴη 20
διαφορὰ πλὴν θέσις; εἰ μὲν οὖν εἰσὶν ἕτεραι αἱ ἐν τῷ σώματι
μονάδες καὶ αἱ στιγμαί, ἐν τῷ αὐτῷ ἔσονται αἱ μονάδες·
καθέξει γὰρ χώραν στιγμής. καίτοι τί κωλύει ἐν τῷ αὐτῷ
εἶναι, εἰ δύο, καὶ ἀπείρους; ὣν γὰρ ὁ τόπος ἀδιαιρέτος,

34. *M*: πρῶτον *XΘ*: || *Θ*: ἰδία *E* (Trend. Buss.) *ΣΦΜ*. || 409^a 1. *M*:
αὐτὸν *S*. || 3. εἰ] ἢ *T*, ἢ *X*. || κινήτῃ καὶ κινητικῇ *W*, κινητικὴ καὶ κινεῖται
X. || 6. μονὰς στιγμή *T*. || 8. ἀφέλῃ τε τις *S*. || 10. αὐτὴν *om E*. || ἔχειν
ψυχὴν *STUV*. || δόξει *X*. || ἂν] ἂν οὖν *T*. || οὐθὲν] ὁμοίως μὴδὲν *VW*. ||
11. σώματα *Θ*. || *Θ*: σμικρὰ *ST*. || 12. σφαιρίων *TX*. || μένει *V*. || 13. αὐτῷ]
αὐτοῖς *ut videtur Σ*, αὐταῖς *Met*, nisi fallor, *Θ*. || post κινούμενον *virgulam*
de. || 14. συνεχεῖ] μεγέθει *TW*. || 15. σμικρότητι *plerique*. || *σμβ.*] τοῦτο
συμβαίνει *W*. || 16. κινήσαν *TW*. || 17. καὶ τὸ ἐν *ST*. || τὸ post καὶ *om SU*
WX. || 18. δὲ *om SVWX*. || 19. πῶς, et post εἶναι colon, *d*. Restituit interro-
gationem *e*. πῶς cum accentu etiam *ESΘ*. || αὐτὴν *TX*. || αὐτὴ τινὰ *VW*, τι-
να αὐτῆς *S*. || 20. διαφορὰν—εἴη *om S*. || εἴη] ἢ *E*. || 22. καὶ αἱ] καὶ *SUVW*,
ἢ *T* et *re E*. || 23. κωλύσει *VW^e*.

- 25 καὶ αὐτά. εἰ δ' αἱ ἐν τῷ σώματι στιγμαὶ ὁ ἀριθμὸς ὁ τῆς 21
 ψυχῆς, ἢ εἰ ὁ ἐκ τῶν ἐν τῷ σώματι στιγμῶν ἀριθμὸς ἡ
 ψυχῆ, διὰ τί οὐ πάντα ψυχὴν ἔχουσι τὰ σώματα; στιγμαὶ
 γὰρ ἐν ἅπασιν δοκοῦσιν εἶναι καὶ ἄπειροι. ἔτι δὲ πῶς οἶόν τε 22
 χωρίζεσθαι τὰς στιγμάς καὶ ἀπολύεσθαι τῶν σωμάτων, εἴ
 30 γε μὴ διαιροῦνται αἱ γραμμαὶ εἰς στιγμάς;
 V συμβαίνει δέ, καθάπερ εἵπομεν, τῇ μὲν ταῦτο λέγειν
 τοῖς σώματι λεπτομερεῖς αὐτὴν τιθεῖσι, τῇ δ', ὥσπερ Δη-
 409^b μόκριτος κινεῖσθαι φησιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς [ἴδιον τὸ ἄτοπον].
 εἵπερ γὰρ ἔστιν ἡ ψυχὴ ἐν παντὶ τῷ αἰσθανομένῳ σώματι,
 ἀναγκαῖον ἐν τῷ αὐτῷ δύο εἶναι σώματα, εἰ σῶμά τι ἡ
 ψυχὴ· τοῖς δ' ἀριθμὸν λέγουσιν, ἐν τῇ μιᾷ στιγμῇ πολ-
 5 λὰς στιγμάς, † ἢ πᾶν σῶμα ψυχὴν ἔχειν, εἰ μὴ διαφέρειον
 τις ἀριθμὸς ἐγγίνεται καὶ ἄλλος τις τῶν ὑπαρχουσῶν ἐν
 τοῖς σώμασι στιγμῶν. συμβαίνει τε κινεῖσθαι τὸ ζῶον ὑπὸ 2
 τοῦ ἀριθμοῦ, καθάπερ καὶ Δημόκριτον ἔφαμεν αὐτὸ κινεῖν·
 τί γὰρ διαφέρει σφαίρας λέγειν μικρὰς ἢ μονάδας μεγα-
 10 λας, ἢ ὅλως μονάδας φερομένας; ἀμφοτέρως γὰρ ἀναγ-
 καῖον κινεῖν τὸ ζῶον τῷ κινεῖσθαι ταύτας. τοῖς δὲ συμπλέ- 3
 ξασιν εἰς τὸ αὐτὸ κίνησιν καὶ ἀριθμὸν ταῦτά τε συμβαίνει
 καὶ πολλὰ ἕτερα τοιαῦτα· οὐ γὰρ μόνον ὁρισμὸν ψυχῆς
 ἀδύνατον τοιοῦτον εἶναι, ἀλλὰ καὶ συμβεβηκός. δῆλον δ' εἴ
 15 τις ἐπιχειρήσειεν ἐκ τοῦ λόγου τούτου τὰ πάθη καὶ τὰ ἔργα
 τῆς ψυχῆς ἀποδιδόναι, οἷον λογισμοίς, αἰσθήσεις, ἡδονάς,
 λύπας, ὅσα ἄλλα τοιαῦτα· ὥσπερ γὰρ εἵπομεν πρότερον,

25. αἱ om S. || ὁ prius om X, alterum E. || 26. ἡ om V. || ἐκ om EM. ||
 28. καὶ ἄπειροι εἶναι W. || 29. M et P et E (Boss.): στιγμάς ψυχὰς STU
 et E (Bekk. Trend.) et de. || 30. γε om E. || εἰς τὰς στ. TW. || 31. συμβαίη U. ||
 δὲ καὶ καθ. E. || πῇ W. || ταῦτόν T. || 32. τι om T, in margine ponit W.
 409^b 1. ἴδιον τὸ ἄτοπον sine uncis de. || ἴδιον om S. || τὸ om X. || 2. περ om
 pr E. || σώματι om W. || 5. post στιγμάς virgulam om de. || ἢ] legendum vide-
 tur καὶ. || 6. τις ante τῶν om X. || 7. τῷ σώματι excepto E omnes et scripti
 et impressi. || δὲ UX, om S. || τὸ ζῶον κιν. W, τὸ σῶμα κιν. T. || 8. καὶ om
 SU. || αὐτὸ ἔφαμεν EX. || 9. μικρὰς TUVWXde. || 11. αὐτάς STUVWXe.
 || δὲ V. || 12. κίνησιν τε καὶ M. || τε] γε X, om UM. || 13. τοιαῦτα om UM. ||
 14. M: τοιοῦτον ἀδύνατον X. || 15. M: ἐπιχειρήσοι T.

4 οὐδὲ μαντεύσασθαι ῥάδιον ἐξ αὐτῶν. τριῶν δὲ τρόπων παρα-
 δεδομένων καθ' οὓς ὀρίζονται τὴν ψυχὴν, οἱ μὲν τὸ κινητι-
 κώτατον ἀπεφῆναντο τῷ κινεῖν ἑαυτόν, οἱ δὲ σῶμα τὸ λε- 20
 πτομερέστατον ἢ τὸ ἀσωματώτατον τῶν ἄλλων. ταῦτα δὲ
 τίνας ἀπορίας τε καὶ ὑπεναντιώσεις ἔχει, διεληλύθαμεν
 5 σχεδόν. λείπεται δ' ἐπισκέψασθαι πῶς λέγεται τὸ ἐκ τῶν
 στοιχείων αὐτὴν εἶναι. λέγουσι μὲν γάρ, ἔν' αἰσθάνηται τε
 τῶν ὄντων καὶ ἕκαστον γνωρίζῃ, ἀναγκαῖον δὲ συμβαίνειν 25
 πολλὰ καὶ ἀδύνατα τῷ λόγῳ· τίθενται γὰρ γνωρίζειν τῷ
 ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, ὥσπερ ἂν εἰ τὴν ψυχὴν τὰ πράγματα
 τιθέντες. οὐκ ἔστι δὲ μόνα ταῦτα, πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα,
 6 μᾶλλον δ' ἴσως ἄπειρα τὸν ἀριθμόν, τὰ ἐκ τούτων. ἐξ ὧν
 μὲν οὖν ἐστὶν ἕκαστον τούτων, ἔστω γινώσκειν τὴν ψυχὴν καὶ 30
 αἰσθάνεσθαι· ἀλλὰ τὸ σύνολον τίτι γνωριεῖ ἢ αἰσθήσεται,
 οἷον τί θεὸς ἢ ἄνθρωπος ἢ σὰρξ ἢ ὅσπου· ὁμοίως δὲ καὶ
 ἄλλο ὅτιοῦν τῶν συνθέτων· οὐ γὰρ ὅπως οὖν ἔχοντα τὰ στοιχεῖα 410^a
 τούτων ἕκαστον, ἀλλὰ λόγῳ τινὶ καὶ συνθέσει, καθάπερ φησὶ
 καὶ Ἐμπεδοκλῆς τὸ ὅσπου·

ἢ δὲ χθῶν ἐπίηρος ἐν εὐστέροισι χοάνοισιν

τὼ δύο τῶν ὀκτὼ μερέων λάχε νήσιτιδος αἴγλης,

5

τέσσαρα δ' Ἡφαίστοιο· τὰ δ' ὅστέα λευκὰ γέγοντο.

οὐδὲν οὖν ὄφελος ἐνεῖναι τὰ στοιχεῖα ἐν τῇ ψυχῇ, εἰ μὴ καὶ οἱ
 λόγοι ἐνέσσονται καὶ ἡ σύνθεσις· γνωριεῖ γὰρ ἕκαστον τὸ
 ὅμοιον, τὸ δ' ὅσπου ἢ τὸν ἄνθρωπον οὐθέν, εἰ μὴ καὶ ταῦτ'
 ἐνέσται. τοῦτο δ' ὅτι ἀδύνατον, οὐθὲν δεῖ λέγειν· τίς γὰρ ἂν 10
 ἀπορήσειεν εἰ ἐνεστὶν ἐν τῇ ψυχῇ λίθος ἢ ἄνθρωπος; ὁμοίως
 δὲ καὶ τὸ ἀγαθόν καὶ τὸ μὴ ἀγαθόν. τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον

18. *M*: μαντεύεσθαι *STUVW*. || 20. τῷ] τὸ *V*. || τὸ] τι *V*. || 21. ἀσώ-
 ματον *X*. || δὲ om *X*. || 22. τε om *VWΦ*. || *Φ*: ἔχει καὶ ὑπεναντιώσεις *W*. ||
 23. τὸ] τὰ *E*. || 24. ἔν' om pr *E*. || *M*: αἰσθάνηται *TW*. || τε om *VXM*. || 25. γνω-
 ρίζειν *T*. || 28. πολλὰ δὲ καὶ ἕτερα om *V*. || 30. ἐστὶν post τούτων *W*. || τούτων
 om *X*. || ἔστω om *S*. || 31. τινι—ἢ] οὐ—οὐδ' *WX*. || γνωρίσαι *V*. || 32. ἢ τί
 ἄνθρωπος *S*. || 410^a 1. ὅτιοῦν ἄλλο *STUVWX*. || 2. τούτων] των pr *E*
 (Trend. Buss.) || 3. καὶ om *X*. || 5. τὼ de conjecturâ scripsi. τὰ *Vde*, τὰς *W*,
 τῶν *ESTUXΘΦM*. || *ΘM*: μοιρῶν *UVWΦ*. || 6. λεύκ' *SUXde*. || ἐγένοντο
ESUXde. || 7. εἶναι excepto *E omnes et scripti et impressi*. || ἐν om *X*. ||
 οἱ om *V*. || 9. ἢ] καὶ *SU*. || 10. οὐδὲ *X*. || ἂν om *X*. || 11. ἐστὶν *UW^aX*.

Aristot. de Anima libri III.

καὶ περὶ τῶν ἄλλων. ἔτι δὲ πολλαχῶς λεγομένου τοῦ ὄντος, 7
 (σημαίνει γὰρ τὸ μὲν τόδε τι, τὸ δὲ ποσὸν ἢ ποιὸν ἢ καὶ
 15 τινα ἄλλην τῶν διαιρεθείσων κατηγοριῶν), πότερον ἐξ ἀπάν-
 των ἔσται ἡ ψυχὴ ἢ οὐ; ἀλλ' οὐ δοκεῖ κοινὰ πάντων εἶναι
 στοιχεῖα. ἄρ' οὖν ὅσα τῶν οὐσιῶν, ἐκ τούτων μόνον; πῶς οὖν
 γινώσκει καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον; ἢ φήσουσιν ἕκαστου γένους
 εἶναι στοιχεῖα καὶ ἀρχὰς ἰδίας, ἐξ ὧν τὴν ψυχὴν συνεστά-
 20 ναι; ἔσται ἄρα ποσὸν καὶ ποιὸν καὶ οὐσία. ἀλλ' ἀδύνατον ἐκ
 τῶν τοῦ ποσοῦ στοιχείων οὐσίαν εἶναι καὶ μὴ ποσόν. τοῖς δὲ
 λέγουσιν ἐκ πάντων ταῦτά τε καὶ τοιαῦθ' ἕτερα συμβαίνει.
 ἄτοπον δὲ καὶ τὸ φάναι μὲν ἀπαθὲς εἶναι τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ 8
 ὁμοίου, αἰσθάνεσθαι δὲ τὸ ὅμοιον τοῦ ὁμοίου καὶ γινώσκειν
 25 τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον. τὸ δ' αἰσθάνεσθαι πάσχειν τι καὶ κι-
 νεῖσθαι τιθέασιν· ὁμοίως δὲ καὶ τὸ νοεῖν τε καὶ γινώσκειν.
 πολλὰς δ' ἀπορίας καὶ δυσχερείας ἔχοντος τοῦ λέγειν, κα- 9
 θάπερ Ἐμπεδοκλῆς, ὡς τοῖς σωματικοῖς στοιχείοις ἕκαστα
 γνωρίζεται καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, * [μαρτυρεῖ τὸ νῦν λεχθέν·]
 30 ὅσα γὰρ ἔστιν ἐν τοῖς τῶν ζώων σώμασιν ἀπλῶς γῆς, οἷον
 410^b ὅσα νῦν τρίχες, οὐθενὸς αἰσθάνεσθαι δοκεῖ, ὥστ' οὐδὲ τῶν
 ὁμοίων· καίτοι προσῆκεν. ἔτι δ' ἕκαστῃ τῶν ἀρχῶν ἄγνοια 10
 πλείων ἢ σύνεσις ὑπάρξει· γινώσκειται μὲν γὰρ ἐν ἕκαστον,
 πολλὰ δ' ἀγνοήσει· πάντα γὰρ τᾶλλα. συμβαίνει δ' Ἐμ-
 5 πεδοκλεῖ γε καὶ ἀφρονέστατον εἶναι τὸν Θεόν· μόνος γὰρ τῶν
 στοιχείων ἐν οὐ γνωρίζει, τὸ νεῖκος, τὰ δὲ θνητὰ πάντα· ἐκ

13. ἐπὶ ΤΧΣ. || 16. ἔστιν Χ. || κοινὰ] τινὰ S. || εἶναι τὰ στ. ΕΘ. || 17. post οὐσιῶν virgulam om de. || μόνων STUVX. || 19. ἰδίως S, ἰδίας corr E. || 20. ἔσται—οὐσία suspecta sunt. Agnoscunt quidem ΘΦΜ. || ἔστιν Χ. || ἄρα καὶ π. W. || ἐκ om UV. || 21. εἶναι οὐσίαν V. || δὲ V. || 22. ταῦτά τε καὶ om V. || 23. δὲ om W. || 25. M: δ'] γὰρ TX. || τε EM. || M: κινεῖν E, ποι- εῖν UX. || 26. δὲ om V. || τε] τι V, om E. || 29. τῷ ὁμοίῳ ipse scripsi Sopho- niam et ut mihi videtur Philoponum secutus. Libri et scripti et impressi πρὸς. || μαρτυρεῖ τὸ νῦν λεχθέν de, qui non significant genuina quae horum loco fuere perdita esse. λεχθῆσόμενον T et M et corr U. λεχθὲν etiam ΣΦ. || 30. ΦΜ: ἔνεστιν STUV de. || 410^b 1. ὥστ' ὥσπερ V. || 2. προσῆκεν τὰ νεῦρα καὶ τὰς τρίχας γεγεῖν ὄντα τῶν ὁμοίων αἰσθάνεσθαι. ἔτι W. || ἔτι] εἰ U. || 3. πλέον SUVWX. || ὑπάρχει WX. || ἕκαστῃ THX. || 4. πάντα γὰρ τὰ ἄλλα om pr E. Legit haec Θ. || δ'] δὲ καὶ S. || 6. ἐν om T. || γνωριεῖ excepto

- 11 πάντων γὰρ ἕκαστον]. ὅλως τε διὰ τίν' αἰτίαν οὐχ ἅπαντα
 ψυχὴν ἔχει τὰ ὄντα, ἐπειδὴ πᾶν ἦτοι στοιχεῖον ἢ ἐκ στοιχείου
 ἑνὸς ἢ πλείονων ἢ πάντων; ἀναγκαῖον γὰρ ἔστιν ἓν τι γι-
 12 νώσκειν ἢ τινα ἢ πάντα. ἀπορήσεις δ' ἂν τις καὶ τί ποτ' 10
 ἔστι τὸ ἐνοποιῶν αὐτά· ἔλγῃ γὰρ ἔοικε τὰ γε στοιχεῖα, κυ-
 ριώτατον δ' ἐκείνο, τὸ συνέχον, ὃ τί ποτ' ἔστιν· τῆς δὲ ψυ-
 χῆς εἶναι τι κρεῖττον καὶ ἄρχον ἀδύνατον· ἀδυνατώτερον δ'
 ἔτι τοῦ νοῦ· εὐλογον γὰρ τοῦτον εἶναι προγενέστατον καὶ κύριον
 κατὰ φύσιν· τὰ δὲ στοιχεῖα φασὶ πρώτα τῶν ὄντων εἶναι. 15
 13 πάντες δὲ καὶ οἱ διὰ τὸ γνωρίζειν καὶ αἰσθάνεσθαι τὰ ὄντα
 τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων λέγοντες αὐτήν, καὶ οἱ τὸ κι-
 νητικώτατον, οὐ περὶ πάσης λέγουσι ψυχῆς. οὔτε γὰρ τὰ
 αἰσθανόμενα πάντα κινήτικα· φαίνεται γὰρ εἶναι τινα μό-
 νημα τῶν ζώων κατὰ τόπον· καίτοι δοκεῖ γε ταύτην μόνην 20
 τῶν κινήσεων κινεῖν ἢ ψυχὴ τὸ ζῶον. ὁμοίως δὲ καὶ ὅσοι
 [τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθητικόν] ἐκ τῶν στοιχείων ποιοῦσιν· φαί-
 νεται γὰρ τὰ τε φυτὰ ζῆν οὐ μετέχοντα [φορᾶς οὐδ'] αἰσθήσεως,
 14 καὶ τῶν ζώων πολλὰ διάνοιαν οὐκ ἔχειν. εἰ δέ τις καὶ ταῦτα
 παραχωρήσειε, καὶ θείη τὸν νοῦν μέρος τι τῆς ψυχῆς, ὁμοίως 25
 δὲ καὶ τὸ αἰσθητικόν, οὐδ' ἂν οὕτω λέγοιεν περὶ
 15 πάσης ψυχῆς οὐδὲ περὶ ὅλης μιᾶς. τοῦτο δὲ πέπονθε

E libri scripti et impressi et Θ. || ἐκ—7. ἕκαστον sine uncis *de*. Agnoscunt quidem ΘΜ.

7. δὲ *STUVW*. || 8. πᾶν om pr *E*. || ἦτοι στ. *E* (Buss.), ἢ στ. praeter ceteros et scriptos et impressos etiam *E* (Bekk. Trend.). || ἐκ στοιχείου] ἐκ στοιχείων καὶ στοιχείων ἢ *W*, ἐκ τῶν στοιχείων καὶ στοιχείων *X*. || 9. ἢ ἐκ πλ. *TVW*. || ἓν τι] ἓν *SUX*, ἢ ἓν *W*. || 11. γε om *STWX*. || 12. δ' pr *E*, γὰρ ceteri et scripti et impressi. || δὲ om *S*. || 13. εἶναι τι κρεῖσσον *EWX*, κρεῖττον εἶναι τι *U*. || ἀρχὴ *S*. || δέ τι *W*. || 14. εὐλογώτερον *TW*, εὐλογώτατον *SV*. || γε *S*, γὰρ ἄρα *X*. || τοῦτο εἶναι *X*, εἶναι τοῦτον *STV*. || προγενέστερον *X*, προσγενέστατον *TUV*. || κυριώτατον *T*. || 15. φασὶ] ταυτὶ *V*. || 16. τὴν ψυχὴν τὰ ὄντα *STU*, τὰ κατὰ τὴν ψ. *V*. || 18. ἀπάσης *STUVWX*. || 19. γὰρ] γε *S*. || μόρια *S*, ἐστῶτα margo *S*. || 20. γε δοκεῖ *X*. || 21. ψυχὴ καὶ τὸ *U*. || 22. τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθητικόν sine uncis *de*. || 23. φορᾶς οὐδ' sine uncis *de*. || φορᾶς *S*. || 24. ἔχει *W*. || 25. ὁμοίως—27. ψυχῆς margo *T*. || 26. τοῦ αἰσθητικοῦ *M*. || λέγοιεν καθόλου περὶ *ESWΛΘΣde*. Omittere καθόλου videntur *ΦΜ*. || *ΘΣΦΜ*: περὶ τῆς πάσης *U*. || 27. *Φ*: μιᾶς] οὐδὲ μιᾶς *ETUVWde*, οὐδεμιᾶς *Θ*, οὐδὲ περὶ μιᾶς *SXΣ*.

καὶ ὁ ἐν τοῖς Ὀρφικοῖς ἔπεσι καλουμένοις λόγος· φησὶ γὰρ
 τὴν ψυχὴν ἐκ τοῦ ὅλου εἰσιέναι ἀναπνέοντων, φερομένην ἐπὶ
 τῶν ἀνέμων. οὐχ οἶόν τε δὴ τοῖς φυτοῖς τοῦτο συμβαίνειν οὐδὲ
 411^a τῶν ζώων ἐνίοις, εἴπερ μὴ πάντα ἀναπνέουσιν. τοῦτο δὲ λέ-
 ληθε τοὺς οὕτως ὑπειληφότας. εἴτε δεῖ τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν 16
 στοιχείων ποιεῖν, οὐθὲν δεῖ ἐξ ἀπάντων· ἱκανὸν γὰρ θάτερον
 μέρος τῆς ἐναντιώσεως ἑαυτὸ τε κρίνειν καὶ τὸ ἀντικείμενον.
 5 καὶ γὰρ τῷ εὐθεὶ καὶ αὐτὸ καὶ τὸ καμπύλον γινώσκουσιν·
 κριτὴς γὰρ ἀμφοῖν ὁ κανὼν, τὸ δὲ καμπύλον οὐθ' ἑαυτοῦ
 οὔτε τοῦ εὐθέος. καὶ ἐν τῷ ὅλῳ δέ τινες αὐτὴν μεμῖχθαί 17
 φασιν· ὅθεν ἴσως καὶ Θαλῆς ψήθη πάντα πλήρη θεῶν εἶναι.
 τοῦτο δ' ἔχει τινὰς ἀπορίας· διὰ τίνα γὰρ αἰτίαν ἐν μὲν τῷ 18
 10 ἀέρι ἢ τῷ πυρὶ οὐσα ἢ ψυχὴ οὐ ποιεῖ ζῶον, ἐν δὲ τοῖς μι-
 κτοῖς, καὶ ταῦτα βελτίων ἐν τούτοις εἶναι δοκοῦσα; (ἐπιζητη- 19
 σειε γὰρ ἂν τις καὶ διὰ τίν' αἰτίαν ἢ ἐν τῷ ἀέρι ψυχὴ τῆς
 ἐν τοῖς ζώοις βελτίων ἐστὶ καὶ ἀθανατωτέρα.) συμβαίνει δ' 20
 ἀμφοτέρως ἄτοπον καὶ παράλογον· καὶ γὰρ τὸ λέγειν
 15 ζῶον τὸ πῦρ ἢ τὸν ἀέρα τῶν παραλογωτέρων ἐστί, καὶ τὸ
 μὴ λέγειν ζῶα ψυχῆς ἐνούσης ἄτοπον. ὑπολαβεῖν δ' εἰκόασιν 21
 εἶναι τὴν ψυχὴν ἐν τούτοις, ὅτι τὸ ὅλον τοῖς μορίοις ὁμοειδές.
 ὥστ' ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοειδῇ τοῖς
 μορίοις εἶναι, εἰ τῷ ἀπολαμβάνεσθαι τι τοῦ περιέχοντος ἐν
 τοῖς ζώοις ἔμψυχα τὰ ζῶα γίνεται. εἰ δ' ὁ μὲν ἀγὼ διασπώ-
 μενος ὁμοειδής, ἢ δὲ ψυχὴ ἀνομοιομερής, τὸ μὲν τι αὐτῆς
 ὑπάρξει δῆλον ὅτι, τὸ δ' οὐχ ὑπάρξει. ἀναγκαῖον οὖν αὐτὴν

28. καλουμένοις ἔπεσι *TVW*, ἔπεσιν ἀδόμενος λόγος *U*, ἔπεσι (omisso καλουμένοις) *S*, λεγομένοις incerto positu *Φ*. || 29. λόγον, ut videtur, *E*. || 30. δὲ *TWXM* et corr *E*. || τοῖς φυτοῖς om *U*. || 411^a 1. ἐνίοις *T*. || δὴ *E*. || 2. εἰ δὲ *Xσ*, εἴ τε δὲ *E*, εἴπερ *VW*, εἴπερ δὲ *T*. || 2 et 3. δεῖ δὴ *S*. || 5. καὶ ante τὸ om *X*. || 8. ἴσως om *V*. || Θαλλῆς *U*. || 9. τίνα μὲν γὰρ *V* et corr *E*. || μὲν om *STV*. || 10. ἢ ἐν τῷ *STU*. || 11. ταῦτα] τοι *X*. || βέλτιον *E*. || εἶναι ἐν τούτοις *S*. || ἐπιζητήσσειε—13. ἀθανατωτέρα sine parentheses signo *de*. || 12. γὰρ] γ' pr *E*, δ' *WX*. || 15. Θ: παραλόγων *SUX*, παραβολωτέρων vel παραβόλων *Φ* et fort. *M*. || τὸ om *TVW*. || 16. εἰκε *T*. || 17. εἶναι om *SUX*, post ψυχὴν ponant *TVW*. || ὅτι] ἐπεὶ *TV*. || ὅλον ἐν τοῖς *E*. || 19. εἶναι om pr *E*. || εἰ] ἐν *S*, εἰ ἐν *UX*, εἴπερ ἐν *V*. || τὸ *TW*. || ἀπολαμβάνειν *STUV*. || περιέχοντος ἄερος ἐν *V*. || 20. τὰ om *STUVW*. || διασπώμενον ὁμοειδὲς *U*.

ἢ ὁμοιομερῇ εἶναι ἢ μὴ ἐνυπάρχειν ἐν ὁτιοῦν μορίῳ τοῦ παν-
 22 τός. φανερόν οὖν ἐκ τῶν εἰρημένων ὡς οὔτε τὸ γινώσκειν ὑπάρ-
 χει τῇ ψυχῇ διὰ τὸ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι, οὔτε τὸ κινεῖ- 25
 23 σθαι αὐτὴν καλῶς οὐδ' ἀληθῶς λέγεται. ἐπεὶ δὲ τὸ γινώ-
 σκειν τῆς ψυχῆς ἐστὶ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι τε καὶ τὸ δοξά-
 ζειν, ἔτι δὲ τὸ ἐπιθυμεῖν καὶ βούλεσθαι καὶ ὅλως αἱ ὁρέξεις,
 γίνεται δὲ καὶ ἡ κατὰ τόπον κίνησις τοῖς ζῴοις ὑπὸ τῆς
 ψυχῆς, ἔτι δ' αὔξη τε καὶ ἀκμὴ καὶ φθίσις, πότερον ὅλη 30
 τῇ ψυχῇ τούτων ἕκαστον ὑπάρχει, καὶ πάσῃ νοοῦμέν τε καὶ 411^b
 αἰσθανόμεθα καὶ κινούμεθα καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον ποιοῦμέν
 τε καὶ πάσχομεν, ἢ μορίοις ἑτέροις ἑτερα; καὶ τὸ ζῆν δὴ πότερον
 ἐν τινι τούτων ἐστὶν ἐνὶ ἢ καὶ ἐν πλείοσιν ἢ πᾶσιν, ἢ καὶ ἄλλο
 24 τι αἷτιον; λέγουσι δὴ τινες μεριστὴν αὐτὴν, καὶ ἄλλο μὲν 5
 νοεῖν ἄλλο δὲ ἐπιθυμεῖν. τί οὖν δὴ ποτε συνέχει τὴν ψυχὴν,
 εἰ μεριστὴ πέφυκεν; οὐ γὰρ δὴ τό γε σῶμα· δοκεῖ γὰρ τοῦ-
 ναντίον μᾶλλον ἢ ψυχὴ τὸ σῶμα συνέχειν· ἐξελθούσης γοῦν
 διαπνεῖται καὶ σίπεται. εἰ οὖν ἑτερόν τι μίαν αὐτὴν ποιεῖ,
 ἐκεῖνο μάλιστα ἂν εἴη ψυχὴ. δεήσει δὲ πάλιν κάκεῖνο 10
 ζητεῖν πότερον ἐν ἢ πολυμερές. εἰ μὲν γὰρ ἐν, διὰ τί οὐκ
 εὐθέως καὶ ἡ ψυχὴ ἐν; εἰ δὲ μεριστόν, πάλιν ὁ λόγος ζη-
 τήσει τί τὸ συνέχον ἐκεῖνο, καὶ οὕτω δὴ πρόεισιν ἐπὶ τὸ
 25 ἄπειρον. ἀπορήσειε δ' ἂν τις καὶ περὶ τῶν μορίων αὐτῆς,
 τίν' ἔχει δύναμιν ἕκαστον ἐν τῷ σώματι. εἰ γὰρ ἡ ὅλη 15
 ψυχὴ πᾶν τὸ σῶμα συνέχει, προσήκει καὶ τῶν μορίων
 ἕκαστον συνέχειν τι τοῦ σώματος. τοῦτο δ' ὅμοιον ἀδυνάτῳ.

23. ἢ ante ὁμ. om E. || 25. τῶν om W. || οὔτε δὲ τὸ V. || 26. οὐδ' ἀλη-
 θῶς om pr E. || ἐπειδὴ UWΦ. || 27. τῆς om TW. || τὸ ante δοξ. om STU
 W. || 28. δὲ καὶ τὸ SUWX. || βουλεύεσθαι TUVWX et corr E. || αἱ om
 TX. || ὁρέξεις T. || 29. ἡ om E (Trend. Buss.) || τῆς om TV. || 30. αὔξησις
 STUVWX et corr E. || 411^b 1. αἰσθανόμεθα καὶ om M. || 2. κινούμεν καὶ X,
 om STUde. || 3. δὲ V. || 4. ἐνὶ ἢ ἐνὶ E. || ἐν om SX. || ἢ καὶ πᾶσιν TUVX, ἢ
 καὶ ἐν πᾶσιν SV. || 5. δὲ STUF. || αὐτὴν εἶναι καὶ TV. || 5 et 6. ἄλλω
 STUVXde. || 7. γε ante τὸ TV, om SUWX. || μᾶλλον τοῦναντίον W. || 8. οὖν
 X. || 9. αὐτὴν om W. || 10. ἐκεῖνο δὲ μ. T. | ΘΦM: εἴη ἡ ψυχὴ TVW. || abc:
 δὲ καὶ πάλιν TUVWX (nisi fallitur Bekk.) et de. || 12. καὶ τὴν ψυχὴν ἐν
 SUWX, καὶ τὴν ψυχὴν ἐν εἶναι T, ἐν καὶ τὴν ψυχὴν εἶναι V. || 15. ἕκαστον
 δύναμιν SV. || εἰ ἢ W. || ἡ post ὅλη W, om V. || 17. ἀδυνάτον Φ.

ποῖον γὰρ μόριον ἢ πῶς ὁ νοῦς συνέξει, χαλεπὸν καὶ πλά-
 σαι. φαίνεται δὲ καὶ τὰ φυτὰ διαιρούμενα ζῆν καὶ τῶν 26
 20 ζώων ἓνια τῶν ἐντόμων, ὡς τὴν αὐτὴν ἔχοντα ψυχὴν τῷ
 εἶδει, εἰ καὶ μὴ ἀριθμῶ. ἐκάτερον γὰρ τῶν μορίων αἰσθησιν
 ἔχει καὶ κινεῖται κατὰ τόπον ἐπὶ τινα χρόνον. εἰ δὲ μὴ
 διατελοῦσιν, οὐθὲν ἄτοπον· ὅργανα γὰρ οὐκ ἔχουσιν ὥστε σώ-
 ζειν τὴν φύσιν. ἀλλ' οὐδὲν ἦττον ἐν ἐκατέρῳ τῶν μορίων
 25 ἅπαντ' ἐνυπάρχει τὰ μόρια τῆς ψυχῆς, καὶ ὁμοειδεῖς εἰσὶν
 ἀλλήλαις καὶ τῇ ὅλῃ, ἀλλήλων μὲν ὡς οὐ χωριστὰ ὄντα,
 τῆς δ' ὅλης ψυχῆς ὡς διαιρετῆς οὔσης. ζοικε δὲ καὶ ἡ ἐν 27
 τοῖς φυτοῖς ψυχὴ ἀρχὴ τις εἶναι· μόνης γὰρ ταύτης κοι-
 νωνεῖ καὶ ζῶα καὶ φυτὰ· καὶ αὕτη μὲν χωρίζεται τῆς
 30 αἰσθητικῆς ἀρχῆς, αἰσθησιν δ' οὐθὲν ἄνευ ταύτης ἔχει.

18. συνέχει *EV*. || 19. καὶ om *S*. || τὰ φυτὰ τὰ δ. *W*. || 20. ψυχὴν om *V*.
 || 21. μὴ καὶ *E*, καὶ μὴ τῷ *V*. || γοῦν *SVXde*, οὖν *UW*. || 25. *ΣΦ*: ὁμοειδῆ
 εἰσὶν ἀλλήλοις *WΘMde*. || 26. *ΣΦ*: ἀλλήλων] ἀλλήλοις *W*, ἀλλήλαις *V*. ||
Φ: ὡς om *Σ*. || *ΣΦ*: οὐδὲ *χ*. *X*. || 27. ὡς οὐ διαιρετῆς *W* et ut videtur *Θ*. ||
 28. *Σ*: ἀρχὴ ante ψυχὴ *EVWXΘP* et, ut videtur, *M*, porro de, om *SU*. ||
 μόνη *X*. || 29. καὶ τὰ ζῶα *E*. || αὕτη *X*. || 30. αἰσθητικῆς *X*.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ Β.

Trend. § 1 — 2.

Bekk. 412^a 3 — 7.

[Editio posterior.]

Τὰ μὲν δὴ ὑπὸ τῶν πρότερον παραδεδομένα περὶ ψυχῆς εἰρήσθω· πάλιν δ' ὥσπερ ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανίωμεν, πειρώμενοι διορίσαι τί ἐστι ψυχὴ καὶ τίς ἂν εἴη κοινότατος ⁵ λόγος αὐτῆς. λέγομεν δὴ γένος ἐν τι τῶν ὄντων τὴν οὐσίαν, ταύτης δὲ τὸ μὲν ὡς ὕλην, ὃ καθ' αὐτὸ μὲν οὐκ ἐστὶ τόδε

Praeter subsidia supra laudata adhibuimus marginem codicis E, fol 186 v°, usque ad verba πᾶν σῶμα (a15.).

3. Τὰ μὲν — 4. ἐπανίωμεν] horum loco verba prioris editionis ponunt *SUWXm*. || 3. προτέρων *V* et antiqua Philoponi ῥητά cum interpretatione confusa. || 4. Σ et antiqua Philoponi ῥητά: εἰρήσθω] εἰρηται margo *E*. || 5. τίς] τί *UX*. || ἂν εἴη] ἐστι *SUWX*. || κοινός *UWX*. || 6. Alex. Ἀπορ. καὶ Αὐ. 2, καδ'. p. 141. Sp. δὴ] δὲ *UV*. || ἐν τι γένος *SHX*.

[Editio prior.]

E fol 186 v°

Επειδετα παραδεδομενα περι ψυχης παρατωνα λλωνεφο
σνε καστος απεφηνα τοτων προτερονειρηταισχεδον·
νυνωσπερεξαρχησπαλινεπανιωμενπειρωμενσιδιςρι
σαιτιεστινηψυχηκαιτισανειηλογος αυτησκονοτα
τοσ'χωριζομενητασμενυσιασ αποτωνοντωντων

30

29. ἐπεὶ — 31. ἐπανίωμεν] haec praeter *E* habent etiam *SUWXm*.

29. ὅσον] ὅσων *X*. || 30. πρότερον] πρῶτον *WX*. || σχεδόν om *m*. || 31. ἀρχῆς] ὑπαρχῆς *SM*. || 32. κοινότατος] inter ο et ν addidit i corrector. idem super λόγος pinxit β, α super κοινότατος, ut hunc indicaret ordinem, quem ceteri quoque libri habent omnes, κοινότατος λόγος αὐτῆς.

[Editio posterior.]

τι, ἕτερον δὲ μορφήν καὶ εἶδος, καθ' ἣν ἤδη λέγεται τόδε
 τι, καὶ τρίτον τὸ ἐκ τούτων. ἔστι δ' ἡ μὲν ἔλη δύναμις, τὸ
 10 δ' εἶδος ἐντελέχεια, καὶ τοῦτο διχῶς, τὸ μὲν ὡς ἐπιστήμη,
 τὸ δ' ὡς τὸ θεωρεῖν. οὐσίαι δὲ μάλιστα εἶναι δοκοῦσι τὰ σώ- 3
 ματα, καὶ τούτων τὰ φυσικά· ταῦτα γὰρ τῶν ἄλλων
 ἀρχαί. τῶν δὲ φυσικῶν τὰ μὲν ἔχει ζωὴν, τὰ δ' οὐκ ἔχει·
 ζωὴν δὲ λέγομεν τὴν δι' αὐτοῦ τροφήν τε καὶ αὐξήσιν καὶ
 15 φθίσιν. ὥστε πᾶν σῶμα φυσικὸν μετέχον ζωῆς οὐσία ἂν
 εἴη, οὐσία δ' οὕτως ὡς συνθῆτη. ἐπεὶ δ' ἔστι καὶ σῶμα τοι- 4
 ὄνδε, ζωὴν γὰρ ἔχον, οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα ψυχὴ· οὐ

9. ἔστι—10. ἐντελέχεια] horum loco Σ verba prioris editionis legit. ||
 10. διπλῶς W. || 11. ὡς τὸ om E et margo E. || 12. Σ: ἄλλων αἱ ἀρχαί S. ||
 14. ἑαυτοῦ Θ. variat Σ. || αὐτῆς τροφῆς V. || ΣΦ: τε post αὐξήσιν S, om
 UX. || καὶ φθίσιν om Θ. || 15. οὐσία ἂν εἴη margo U. || ἂν εἴη· οὐσία om X.
 || 16. δ' om VX. || σύνθετος U. || δὴ E. || καὶ om UVWXde. || τοιόνδε]
 καὶ τοιονδί τοῦτο SUVWX. || 17. Φ: τὸ om SU. || σῶμα ἢ ψυχὴ
 SUVWXΦ et fort. Alex. ap. Φ.

[Editio prior.]

ἁλλων·τησδεουσιαστομενωσληνλεγεσθαιτιζεμεν·

35 οκαθαυτοδεημορφητοδεκτουτων·εστινδημενυλη
 δυναμειτοδειδουσεντελεχειααυτηδυπαρχειδιχωσ
 ηγαρωσηεπιστημηηωστοθεωρειν·ουσιαιδεμαλιστα
 δοκουσινειναιτασωματακαιτουτωνταφυσικα
 αρχαιγ[αρ τῶν ἄλλων· τούτων δὲ τὰ μὲν ἔχοντα ζωὴν τὰ δὲ οὐκ]
 εχοντ[α. ζωὴν δὲ λέγω τὴν δι' αὐτοῦ αὐξήσιν καὶ φθίσιν καὶ τρο-]
 φηνω[στε πᾶν σῶμα φυσικὸν μετέχον ζωῆς οὐσία ἂν εἴη,]
 ουσιαδεουτ[ως ὡς συνθῆτη. ἐπεὶ δ' ἔστιν καὶ σῶμα καὶ τοιονδί
 τοῦτο, ζω-]

5 ηγαρ[ρ ἔχον, οὐκ ἂν εἴη τὸ σῶμα ἢ ψυχὴ· οὐ γάρ ἐστιν τῶν καθ'
 ὑποκειμένου]

35. ο mutavit in ου corrector. || οκαθαυτο mutilum est. Scripsit nisi fal-
 lor δ καθ' αὐτό μὲν οὐκ ἔστι τόδε τι. τὸ δὲ ἡ μορφή· τὸ δ' ἐκ τούτων. ||
 36. accentus, qui quidem recens est, indicat nominativum esse ἐντελέχεια. ||
 4. ουσιαδὲ correctoris est.

E fol 187
 bis r^o

[Editio posterior.]

γάρ ἐστι τῶν καθ' ὑποκειμένου τὸ σῶμα, μᾶλλον δ' ὡς
 ὑποκείμενον καὶ ὕλη. ἀναγκαῖον ἄρα τὴν ψυχὴν οὐσίαν
 εἶναι ὡς εἶδος σώματος φυσικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχον- 20
 τος. ἢ δ' οὐσία ἐντελέχεια. τοιούτου ἄρα σώματος ἐν-
 5 τελέχεια. αὕτη δὲ λέγεται διχῶς, ἢ μὲν ὡς ἐπιστήμη,
 ἢ δ' ὡς τὸ θεωρεῖν. φανερόν οὖν ὅτι ὡς ἐπιστήμη· ἐν γὰρ
 τῷ ὑπάρχειν τὴν ψυχὴν καὶ ὕπνος καὶ ἐγρήγορσις ἐστίν,
 ἀνάλογον δ' ἢ μὲν ἐγρήγορσις τῷ θεωρεῖν, ὁ δ' ὕπνος τῷ 25
 ἔχειν καὶ μὴ ἐνεργεῖν. προτέρα δὲ τῇ γενέσει ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ
 ἢ ἐπιστήμη. διὸ ψυχὴ ἐστὶν ἐντελέχεια ἢ πρώτη σώματος
 6 φυσικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. τοιοῦτο δὲ ὁ ἂν ᾗ ὀργανι-
 κόν. ὄργανα δὲ καὶ τὰ τῶν φυτῶν μέρη, ἀλλὰ παντελῶς 412^b
 ἀπλᾶ, οἷον τὸ φύλλον περικαρπίου σκέπασμα, τὸ δὲ πε-
 ρικάρπιον καρποῦ. αἱ δὲ ῥίζαι τῷ στόματι ἀνάλογον· ἄμφω

21. τοιούτου—ἐντελέχεια om *V*, post 22. διχῶς ponit *T*. || 24. Θ: καὶ
 post ψ. om *U*. || 26. δὴ *EU*. || 27. διὸ ἡ ψυχὴ *ETV*. || 28. φυσικοῦ ὀργανικοῦ
 δυνάμει *X*. || τοιοῦτον *STVWX*. || δ] ὁ τ' *W*. || 412^b 3. ἢ δὲ ῥίζα *V*. ||

[Editio prior.]

κεστίντ[ων τὸ σῶμα, μᾶλλον δ' ὡς ὑποκείμενον καὶ ὕλη. ἀναγκαῖον ἄρα]
 τηνηψ[υχὴν οὐσίαν εἶναι ὡς εἶδος σώματος φυσικοῦ δυνά-]
 μειζω[τὴν ἔχοντος. ἢ δ' οὐσία ἐντελέχεια. τοιούτου ἄρα σώ-]
 ματος [ἐντελέχεια. αὕτη δὲ λέγεται διχῶς, ἢ μὲν ὡς ἐ-]
 πιστη[μῃ, ἢ δ' ὡς τὸ θεωρεῖν. φανερόν οὖν ὅτι ὡς ἐπιστή-] 10
 μῃεν [γὰρ τῷ ὑπάρχειν τὴν ψυχὴν καὶ ἐγρήγορσις ἐστὶν καὶ ὕ-]
 πνος[, ἀνάλογον δ' ἢ μὲν ἐγρήγορσις τῷ θεωρεῖν, ὁ δ' ὕπνος]
 τωε[χεῖν καὶ μὴ ἐνεργεῖν. προτέρα δὲ τῇ γενέσει ἐπὶ τοῦ]
 αυτοῦ[ἢ ἐπιστήμη. διὸ ψυχὴ ἐστὶν ἐντελέχεια ἢ πρώτη σώμα-]
 τοςφ[υσικοῦ δυνάμει ζωὴν ἔχοντος. τοιοῦτον δὲ ὁ ἂν ᾗ ὀρ-] 15
 γανι[κόν. ὄργανα δὲ καὶ τὰ τῶν φυτῶν μέρη, ἀλλὰ παν-]
 τελω[ς ἀπλᾶ, οἷον τὸ φύλλον περικαρπίου σκέπασμα]
 καιτ[ὸ περικάρπιον καρποῦ. αἱ δὲ ῥίζαι τῷ στόματι ἀνάλογον.]

6. κεστίντ punctis supra positis falsum esse indicatur. Librarius sic er-
 ravit: (συγαρεστιντωγκαθυποκειμεν)ουκεστιντων. .

[Editio posterior.]

γὰρ ἔλκει τὴν τροφήν. εἰ δὴ τι κοινὸν ἐπὶ πάσης ψυχῆς
 5 δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώματος φυσικοῦ
 ὁργανικοῦ. διὸ καὶ οὐ δεῖ ζητεῖν εἰ ἐν ἡ ψυχῇ καὶ τὸ σῶμα, 7
 ὥσπερ οὐδὲ τὸν κηρὸν καὶ τὸ σχῆμα, οὐδ' ὅλως τὴν ἐκάστου
 ὕλην καὶ τὸ οὗ ὕλη· τὸ γὰρ ἐν καὶ τὸ εἶναι ἐπεὶ πλεονα-
 χῶς λέγεται, τὸ κυρίως ἡ ἐντελέχειά ἐστιν. καθόλου μὲν 8
 10 οὖν εἴρηται τί ἐστιν ἡ ψυχὴ· οὐσία γὰρ ἡ κατὰ τὸν λόγον.
 τοῦτο δὲ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῷδὲ σώματι, καθάπερ εἴ τι
 τῶν ὁργάνων φυσικὸν ἦν σῶμα, οἷον πέλεκυς· ἦν μὲν γὰρ ἂν
 τὸ πελέκει εἶναι ἡ οὐσία αὐτοῦ, καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτο· χωρι-
 σθείσης γὰρ ταύτης οὐκ ἂν ἔτι πέλεκυς ἦν, ἀλλ' ἡ ὁμωνύ-
 15 μως. νῦν δ' ἔστι πέλεκυς· οὐ γὰρ τοιοῦτου σώματος τὸ τί

4. *ΦΜ*: δέ *ESTV*. || κοινὸν] καὶ *V*. || 5. *M*: ἡ πρώτη ἐντ. *WXΦ*. ||
M: ὁργανικοῦ φυσικοῦ *S*. || 6. καὶ ante οὐ om *V*. || ψυχὴ κατὰ τὸ εἶδος *V*. ||
 8. *M*: οὗ ἡ ὕλη *ETV*. || 9. λέγεται om *SUWX*. || 10. *ΣΜ*: τὸν om pr *S*. ||
 12. ἦν φυσικὸν *V*. || μὲν e codice *E* (Trend. Buss.) recepi. om reliqui et
 scripti et impressi. || ἂν om *X*. || 13. τὸ] τῷ *ETW* et rc *X*. || τοῦτω *V*. ||
 14. γὰρ] δέ *ETUVW*. || αὐτῆς *S*. || ἂν om *V*. || 15. νῦν δ' ἔστι πέλεκυς libri
 et scripti et impressi. Aristoteles scripsisse videtur νῦν δ' οὐκ ἔστιν, idque
 videtur in quibusdam libris legisse *Φ*, quamquam etiam vulgatam interpretatur.

[Editio prior.]

αμφ[ω γὰρ ἔλκει τὴν τροφήν. εἰ δὴ τι κοινὸν ἐπὶ πά-]
 20 σης [ψυχῆς δεῖ λέγειν, εἴη ἂν ἐντελέχεια ἡ πρώτη σώμα-]
 τοσφ[υσικοῦ ὁργανικοῦ. διὸ καὶ οὐ δεῖ ζητεῖν εἰ ἐν ἡ ψυχῇ]
 καὶ [τὸ σῶμα, ὥσπερ οὐδὲ τὸν κηρὸν καὶ τὸ σχῆμα, οὐδ' ὅλως]
 τὴν [ἐκάστου ὕλην καὶ τὸ οὗ ὕλη. τὸ γὰρ ἐν καὶ τὸ εἶναι ἐπεὶ]
 πλ[εοναχῶς, τὸ κυρίως ἡ ἐντελέχειά ἐστιν. καθόλου μὲν]
 25 ουν[εἴρηται τί ἐστιν ἡ ψυχὴ· οὐσία γὰρ ἡ κατὰ τὸν λόγον. τοῦ-]
 το [δὲ τὸ τί ἦν εἶναι τῷ τοιῷδὲ σώματι, καθάπερ εἴ τι]
 τω[ν ὁργάνων φυσικὸν ἦν σῶμα, οἷον πρίων. ἦν γὰρ ἂν τὸ πρί-]
 ον[εἶναι ἡ οὐσία αὐτοῦ καὶ ἡ ψυχὴ τοῦτο· χωρισθείσης γὰρ ταύτης]
 ον[κ ἂν ἔτι πρίων ἦν, ἀλλ' ἡ ὁμωνύμως. νῦν δὲ οὐκ ἔστιν·]
 30 ου [γὰρ τοιοῦτου σώματος τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος ἦν ἡ ψυχῇ,]

[Editio posterior.]

ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος ἡ ψυχὴ, ἀλλὰ φυσικοῦ τοιοῦδὶ ἔχον-
 9 τος ἀρχὴν κινήσεως καὶ στάσεως ἐν ἑαυτῷ. θεωρεῖν δὲ καὶ
 ἐπὶ τῶν μερῶν δεῖ τὸ λεχθέν. εἰ γὰρ ἦν ὁ ὀφθαλμὸς ζῶον,
 ψυχὴ ἂν ἦν αὐτοῦ ἡ ὄψις· αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἡ
 κατὰ τὸν λόγον. ὁ δ' ὀφθαλμὸς * * ὕλη ὄψεως, ἧς ἀπολει- 20
 πούσης οὐκέτ' ὀφθαλμὸς, πλὴν ὁμωνύμως, καθάπερ ὁ λί-
 θινος καὶ ὁ γεγραμμένος. δεῖ δὲ λαβεῖν τὸ ἐπὶ μέρους ἐφ'
 ὅλου τοῦ ζῶντος σώματος· ἀνάλογον γὰρ ἔχει ὡς τὸ μέ-
 ρος πρὸς τὸ μέρος, οὕτως ἡ ὅλη αἴσθησις πρὸς τὸ ὅλον
 10 σῶμα τὸ αἰσθητικόν, ᾧ τοιοῦτον. ἔστι δὲ οὐ τὸ ἀποβεβληκὸς 25
 τὴν ψυχὴν τὸ δυνάμει ὃν ὥστε ζῆν, ἀλλὰ τὸ ἔχον. τὸ δὲ

16. *ΦΜ*: τοῦ Alex. *Ἀπ. καὶ Ἀύ.* 2. *ξέ.* p. 144. *Sp.* || 17. *ΦΜ*: αὐτῷ
X, αὐτῷ *SUVW* Alex. l. l. || 18. ἦν ὁ om *pr S.* || 19. ἦν om *VX.* || 20. τὸν om
W. || ὁ δ' ὀφθαλμὸς ὕλη ὄψεως cum libris interpretes. Aristoteles videtur
 scripssisse ὁ δ' ὀφθαλμὸς τὸ σύνολον, ἡ δὲ κόρη ὕλη ὄψεως. cf prioris edi-
 tionis reliquiae. || *M*: ἀπολειπούσης *TVWΘΣ.* || 21. οὐκέτ' e Themistio sus-
 cepti, qui totum locum laudat. οὐκέτι *EXM*, οὐκ ἔστιν *STUVWde.* || *Θ*:
 ὁμωνύμως *E.* || λίθος *X.* || 22. ὁ om *W.* || δὲ *VX.* || λαβεῖν] λέγειν *S.* || 24. οὐ-
 τως om *UVWX.* || 25. ᾧ] ἡ *V.* || τοιοῦτο *UW* et (Bekk. Trend.) *E*, et de, τοι-
 οῦτον *ΦSTVX* et (Buss.) *E*.

[Editio prior.]

ἀλλὰ φυσικοῦ τοιοῦδὶ ἔχοντος κινήσεως καὶ στάσεως]
 ἀρχὴν ἐν αὐτῷ. θεωρεῖν δὲ δεῖ καὶ ἐπὶ τῶν με-]
 ρω[ν τὸ λεχθέν. εἰ γὰρ ἦν ὁ ὀφθαλμὸς ζῶον, ψυχὴ ἂν ἦν αὐτοῦ]
 ἡ[ψις· αὕτη γὰρ οὐσία ὀφθαλμοῦ ἡ κατὰ τὸν λόγον. ὁ δὲ]
 οφ[θαλμὸς τὸ σύνολον, τὸ δὲ σῶμα τοῦ ὀφθαλμοῦ ὕλη ὄψεως, ἧς] 35
 α[πολειπούσης οὐκ ἔστιν ὀφθαλμὸς πλὴν ὁμωνύμως.]
 litura [δεῖ δὲ λαβεῖν τὸ ἐπὶ μέρους ἐφ' ὅλου τοῦ ζῶντος σώμα-]
 τ[ος· ἀνάλογον γὰρ ἔχει, ὡς τὸ μέρος πρὸς τὸ μέρος, οὕτως ἡ]
 [ὅλη αἴσθησις πρὸς τὸ ὅλον σῶμα τὸ αἰσθητικόν ᾧ το]ιουτον v°
 [ἔστιν δὲ οὐ τὸ ἀποβεβληκὸς τὴν ψυχὴν τὸ δυνάμει ὃ]ν ὥστε
 [ζῆν, ἀλλὰ τὸ ἔχον. τὸ δὲ σπέρμα καὶ ὁ καρπὸς τὸ δυν]αμειτοι

r° 37. in litura videtur fuisse εἰδ.

[Editio posterior.]

σπέρμα καὶ ὁ καρπὸς τὸ δυνάμει τοιονδὶ σῶμα. ὡς μὲν 11
 οὖν ἡ τμησις καὶ ἡ ὄρασις, οὕτω καὶ ἡ ἐργήγορσις ἐντελέ-
 413^a χεια, ὡς δ' ἡ ὄψις καὶ ἡ δύναμις τοῦ ὁργάνου, ἡ ψυχὴ·
 τὸ δὲ σῶμα τὸ δυνάμει ὄν. ἀλλ' ὥσπερ ὁφθαλμὸς ἡ
 κόρη καὶ ἡ ὄψις, κακεῖ ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶμα ζῶον.
 ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ χωριστὴ τοῦ σώματος, ἡ μέρη 12
 5 τινὰ αὐτῆς, εἰ μεριστὴ πέφυκεν, οὐκ ἄδηλον· ἐνίων γὰρ ἡ
 ἐντελέχεια τῶν μερῶν ἐστὶν αὐτῶν. οὐ μὴν ἀλλ' ἐνία γε
 οὐθὲν κωλύει, διὰ τὸ μηθενὸς εἶναι σώματος ἐντελεχειας.
 ἔτι δὲ ἄδηλον εἰ οὕτως ἐντελέχεια τοῦ σώματος ἡ ψυχὴ 13
 ὥσπερ πλωτὴρ πλοίου. τύπῳ μὲν οὖν ταύτῃ διωρίσθω καὶ
 10 ὑπογεγράφθω περὶ ψυχῆς.

II Ἐπεὶ δ' ἐκ τῶν ἀσαφῶν μὲν φανερωτέρων δὲ γίγνε-
 ται τὸ σαφές καὶ κατὰ τὸν λόγον γνωριμώτερον, πειρατέον

27. τοιονδε Alex. l. 1. || 28. καὶ post οὕτω om SX. || 413^a 1. ἡ primum
 om V. || 2. ὥσπερ ὁ ὁφθ. TUVXde. || 3. σῶμα τὸ ζ. SUWXde. || 5. τι-
 να om W. || Φ: ἡ om Σ. || 6. ΣΦ: οὐ μὴν om X. || 7. κωλύει εἶναι διὰ V. ||
 ΣΦ: μηδὲν X. || 8. Φ: τε E. || 9. περ om Φ. || οὖν om W. || 11. μὲν om X. ||
 μὲν τῇ φύσει φαν. W. τῇ φύσει non legi dicit Φ. || 12. τὸν om V.

[Editio prior.]

[ονδὶ σῶμα. ὡς μὲν οὖν ἡ πρίσις καὶ ἡ ὄρασις, οὕτως] ηεγγρη
 5 [γορσις ἐντελέχεια, ὡς δ' ἡ ὄψις καὶ ἡ δύναμις τοῦ] οργα
 [νου, ἡ ψυχὴ. τὸ δὲ σῶμα τὸ δυνάμει ὄν. ἀλλ' ὥσπερ ὁ ὁφθαλ-
 [μὸς ἡ κόρη καὶ ἡ ὄψις, κακεῖ τὸ ζῶον ἡ ψυχὴ καὶ τὸ σῶ] μασι
 [μὲν οὖν οὐκ ἔστιν ἡ ψυχὴ τοῦ σώματος χωρι]στην
 [δὲ μέρη τινὰ αὐτῆς, εἰ μεριστὴ πέφυκεν, οὐκ ἄδη]λον
 10 [νίων γὰρ ἡ ἐντελέχεια τῶν μερῶν ἐστὶν αὐτῶν. οὐ μ]ηναλλ.
 [ἐνία γε οὐθὲν κωλύει, διότι οὐκ εἰσὶν ἐντελέχεια] ιουθε
 [νὸς σώματος. ἔτι δὲ ἄδηλον εἰ οὕτω τοῦ σώματος ἐντε]λεχεια
 [ὥσπερ πλωτὴρ πλοίου. τύπῳ μὲν οὖν ταύτῃ διωρίσθω π]εριψυ
 [χῆς καὶ ὑπογεγράφθω. ἐπεὶ δὲ ἐκ τῶν ἀσαφῶν]νμενφα
 15 [νερωτέρων δὲ γίγνεται τὸ σαφές καὶ κατὰ τὸν λ]ογον

v^o 4. voluit ἐργήγορσις.

[Editio posterior.]

πάλιν οὕτως ἐπελθεῖν περὶ αὐτῆς· οὐ γὰρ μόνον τὸ ὅτι
 δεῖ τὸν ὀριστικὸν λόγον δηλοῦν, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ὄρων
 λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ τὴν αἰτίαν ἐνυπάρχειν καὶ ἐμφαίνε- 15
 σθαι. νῦν δ' ὥσπερ συμπεράσμαθ' οἱ λόγοι τῶν ὄρων εἰσὶν·
 οἷον τί ἐστι τετραγωνισμός; τὸ ἴσον ἑτερομήκει ὀρθογώνιον
 εἶναι ἰσόπλευρον. ὁ δὲ τοιοῦτος ὅρος λόγος τοῦ συμπεράσμα-
 τος. ὁ δὲ λέγων ὅτι ἐστὶν ὁ τετραγωνισμὸς μέσης· εὗρεσις,
 2 τοῦ πράγματος λέγει τὸ αἷτιον. λέγομεν οὖν ἀρχὴν λαβόν- 20
 τες τῆς σκέψεως, διωρίσθαι τὸ ἐμφυχον τοῦ ἀψύχου τῷ
 ζῆν. πλεοναχῶς δὲ τοῦ ζῆν λεγομένου, καὶ ἔν τι τούτων
 ἐνυπάρχει μόνον, ζῆν αὐτό φάμεν, οἷον νοῦς, αἰσθησις, κί-

13. οὕτως γ' ἐπελθεῖν E, οὕτως ἐπανελθεῖν SΣΦ. || 17. τίς X. || ἐστὶν
 ὁ τετρ. ESTUX. || 18. λόγος om ETV. || 19. ὅτι τί V. || ὁ om WX. || μέσου
 T, ὅτι μέσης V. || εὗρεσις TUW'X. || 20. Φ: λέγωμεν TW' Alex. Ἀπ. καὶ
 Λύ. 2. κζ. p. 145. Sp. || Φ: οὖν τὴν ἀρχὴν Alex. || Φ: λαβόντες ante 21.
 διωρίσθαι W' Alex. || 21. Φ Alex.: τῆς om SX. || σκέψεως σκέψεως τοῦ
 πράγματος SUWX Alex. || 22. Φ: ζῆν] ζῶν ἐχοντι σώματι Alex. || 23. ὑπ-
 ἀρχη SWX.

[Editio prior.]

[γνωριμώτερον, πειρατέον πάλιν οὕτως ἐπελ]θεῖν πε
 [ρὶ αὐτῆς· οὐ γὰρ μόνον τὸ ὅτι δεῖ δηλοῦν τ]ον οριστι
 [κὸν λόγον, ὥσπερ οἱ πλεῖστοι τῶν ὄρων λέγουσιν, ἀλλὰ καὶ] τηναι
 [τίαν ἐνυπάρχειν. νῦν δ' ὥσπερ συμπεράσμαθ' αἱ λ]ογοι
 [τῶν ὄρων εἰσὶν· οἷον τί ἐστὶν τετραγωνισμός; τὸ ἴσον ἐτ]ετρο 20
 [μήκει ὀρθογώνιον εἶναι ἰσόπλευρον. οὗτος μὲν] αερος
 [λόγος τοῦ συμπεράσματος. ὁ δὲ λέγων ὅτι ἐστὶν ὁ τετρε]γωνι
 [σμὸς μέσης εὗρεσις, τοῦ πράγματος λέγει τὸ αἷ]τιον
 [ἄλλην οὖν ἀρχὴν δεῖ λαβεῖν τῆς σκέψεως. λέγομε]ν δέ
 [διωρίσθαι τὸ ἐμφυχον τοῦ ἀψύχου τῷ ζῆν. τοῦ δ]ε ζῆν 25
 [λεγομένου πλεοναχῶς, καὶ ἔν τι τούτων μόν]ον
 [υπάρχει, ζῆν αὐτό φάμεν· λέγω δὲ νοῦν, αἰσθησις, κίνησις] την

24. λέγομεν δέ] voluit λέγομεν δὴ.

[Editio posterior.]

νῆσις καὶ στάσις ἢ κατὰ τόπον, ἔτι κίνησις ἢ κατὰ τρο-
 25 φὴν καὶ φθίσις τε καὶ αὔξησις. διὸ καὶ τὰ φυόμενα 3
 πάντα δοκεῖ ζῆν· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτοῖς ἔχοντα δύναμιν
 καὶ ἀρχὴν τοιαύτην, δι' ἧς αὔξησίν τε καὶ φθίσιν λαμ-
 βάνουσι κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους· οὐ γὰρ ἄνω μὲν αὔξε-
 30 ται, κάτω δ' οὐ, ἀλλ' ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ πάντοσε· καὶ
 τρέφεται τε καὶ ζῇ διὰ τέλους ἕως ἂν δύνῃται λαμβάνειν
 τροφήν. χωρίζεσθαι δὲ τοῦτο μὲν τῶν ἄλλων δυνατόν, τὰ 4
 δ' ἄλλα τούτου ἀδύνατον ἐν τοῖς θνητοῖς. φανερόν δ' ἐπὶ
 τῶν φυομένων· οὐδεμία γὰρ αὐτοῖς ὑπάρχει δύναμις ἄλλη
 413^b ψυχῆς. τὸ μὲν οὖν ζῆν διὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑπάρχει τοῖς
 ζῶσι, τὸ δὲ ζῶον διὰ τὴν αἰσθησιν πρώτως· καὶ γὰρ τὰ
 μὴ κινούμενα μὴδ' ἀλλάττοντα τόπον, ἔχοντα δ' αἰσθησιν

25. καὶ om *V*. || φθίσιν *SUWX*. || τε om *W*. || αὔξησιν *SUWX*. || καὶ om
W. || 26. ἐν om *X*. || 28. *M*: ἄνω μὲν] ἄνωθεν *V*. || 29. πάντη ὅσα αἰ
 τρέφεται *ETH*, πάντη ἐκτρέφεται *SUX*. πάντη etiam *M*. || post πάντοσε
 colon om *de*. || 30. τε om *VWde*. || post τέλους virgulam *de*. || 32. ἐν γε τοῖς
T. || 33. γὰρ δύναμις τούτοις ὑπάρχει *W*. || 413^b 1. τοῖς ζ.] πᾶσι τοῖς ζῶσι
SUΘM, τοῖς ζῶσι πᾶσι *X*. || 3. μὴ om *X*. || αἰσθησιν δ' ἔχοντα *V*.

[Editio prior.]

[κατὰ τόπον καὶ στάσιν, ἔτι κίνησιν τὴν κατὰ τρο]φειν
 [καὶ φθίσιν τε καὶ αὔξησιν. διὸ καὶ τὰ φυόμενα πάν]τα
 30 [δοκεῖ ζῆν· φαίνεται γὰρ ἐν αὐτοῖς ἔχοντα δύναμιν] τει
 [αὐτὴν καὶ ἀρχήν, δι' ἧς αὔξησίν τε καὶ φθίσιν λα]μ
 [βάνουσι κατὰ τοὺς ἐναντίους τόπους· οὐ γὰρ ἄ]νω
 [μὲν αὔξεται κάτω δὲ οὐ, ἀλλὰ ὁμοίως ἐπ' ἄμφω καὶ π]αν
 [τοσε, καὶ τρέφεται τε καὶ ζῇ διὰ τέλους ἕως ἂν δύνῃται]
 35 [λαμβάνειν τροφήν. χωρίζεσθαι δὲ τοῦτο μὲν τῶν] αλ
 [λων δυνατόν, τὰ δ' ἄλλα τούτου ἀδύνατον ἐν τοῖς θνητοῖς]
 [φανερόν δ' ἐπὶ τῶν φυομένων· οὐδεμία γὰρ αὐτοῖς ὑπάρ]χει
 [δύναμις ἄλλη ψυχῆς. τὸ μὲν οὖν ζῆν διὰ τὴν ἀρχὴν ταύτην ὑ]παρ

28. τροφειν] voluit τροφήν.

- 5 ζῶα λέγομεν καὶ οὐ ζῆν μόνον. αἰσθήσεως δὲ πρῶτον ὑπάρ-
χει πᾶσιν ἀφή. ὥσπερ δὲ τὸ θρεπτικὸν δύναται χωρίζε- 5
σθαι τῆς ἀφῆς καὶ πάσης αἰσθήσεως, οὕτως ἡ ἀφή τῶν
ἄλλων αἰσθήσεων. θρεπτικὸν δὲ λέγομεν τὸ τοιοῦτον μόριον
τῆς ψυχῆς οὗ καὶ τὰ φνόμενα μετέχει· τὰ δὲ ζῶα πάντα
φαίνεται τὴν ἀπτικὴν αἴσθησιν ἔχοντα· δι' ἣν δ' αἰτίαν
6 ἐκάτερον τούτων συμβέβηκεν, ὕστερον ἐροῦμεν. νῦν δ' ἐπὶ το- 10
σοῦτον εἰρησθῶ μόνον, ὅτι ἐστὶν ἡ ψυχὴ τῶν εἰρημένων τούτων
ἀρχὴ καὶ τούτοις ὠρίσται, θρεπτικῷ, αἰσθητικῷ, διανοη-
7 τικῷ, κινήσει. πότερον δὲ τούτων ἕκαστόν ἐστι ψυχὴ ἢ μόριον
ψυχῆς, καὶ εἰ μόριον, πότερον οὕτως ὥστ' εἶναι χωριστὸν
λόγῳ μόνον ἢ καὶ τόπῳ, περὶ μὲν τινῶν τούτων οὐ χαλεπὸν 15
8 ἰδεῖν, ἔνια δὲ ἀπορίαν ἔχει. ὥσπερ γὰρ ἐπὶ τῶν φντῶν ἔνια
διαιρούμενα φαίνεται ζῶντα καὶ χωρίζόμενα ἀπ' ἀλλήλων,
ὡς οὔσης τῆς ἐν τούτοις ψυχῆς ἐντελεχείᾳ μὲν μιᾷς ἐν ἑκάστῳ
φντῷ, δυνάμει δὲ πλειόνων, οὕτως ὀρῶμεν καὶ περὶ ἐτέρας
διαφορὰς τῆς ψυχῆς συμβαῖνον ἐπὶ τῶν ἐντόμων ἐν τοῖς 20
διατεμνομένοις· καὶ γὰρ αἰσθησιν ἐκάτερον τῶν μερῶν ἔχει
καὶ κίνησιν τὴν κατὰ τόπον, εἰ δ' αἰσθησιν, καὶ φαντασίαν
καὶ ὄρεξιν· ὅπου μὲν γὰρ αἰσθησις, καὶ λύπη τε καὶ ἡδονή,
9 ὅπου δὲ ταῦτα, ἐξ ἀνάγκης καὶ ἐπιθυμία. περὶ δὲ τοῦ νοῦ
καὶ τῆς θεωρητικῆς δυνάμεως οὐδὲν πω φανερόν, ἀλλ' ἔοικε 25
ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι, καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχεται χωρί-
10 ζεσθαι, καθάπερ τὸ αἰδιδιον τοῦ φθαρτοῦ. τὰ δὲ λοιπὰ μόρια

4. ζῶα λέγομεν ante 3. ἔχοντα X. || 4. ὑπάρχει πρῶτον πᾶσιν S, πᾶ-
σιν ὑπάρχει πρῶτον X. || 5. Φ: δι] γὰρ X. || 8. φντὰ SU¹Xde. || φαίνεται
ἅπαντα X. || 13. ἐστὶν ἡ ψ. X. || 15. μὲν] μὲν οὖν X. || τούτων om SU¹W¹XM.
|| 16. ὡς T. || 17. φαίνεται καὶ ζῶντα SX. || 18. αὐτοῖς SU¹F¹XM. || 19. φντῷ
om V. || ὀρῶμεν post 20. ψυχῆς W. || 20. ἀπὸ W. || ἐν τοῖς τεμνομένοις U,
τῶν τεμνομένων W. || 21. ἔχει ἕκαστον τῶν μερῶν V. || 23. καὶ ante λ. om
SU¹W¹X. || ἡδονή τε καὶ λύπη W. || 24. ὅπου] παρακολουθεῖ ὅπου T. || Φ et
semel Θ: νοῦ—25. δυνάμει] θεωρητικοῦ νοῦ Θ bis. || 25. Θ ter et Φ semel:
οὐδέ TU¹V¹W¹XM et semel Φ. || 26. Θ bis et Φ et Alex. ap. Φ: ἕτερον γένος
Θ semel. || bis Φ et semel Θ: καὶ τοῦτο] τοῦτο καὶ τοῦτο Θ bis, τοῦτο S et
Alex. ap. Φ. || Φ ter et M: ἐνδέχεσθαι Θ ter et Φ bis et Alex. ap. Φ. || Θ
ter et Φ quater: χωρίζεσθαι om X et Alex. ap. Φ.

τῆς ψυχῆς φανερόν ἐκ τούτων ὅτι οὐκ ἔστι χωριστά, καθάπερ
 τινές φασιν· τῷ δὲ λόγῳ ὅτι ἕτερα, φανερόν· αἰσθητικῷ
 30 γὰρ εἶναι καὶ δοξαστικῷ ἕτερον, εἴπερ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι
 τοῦ δοξάζειν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἄλλων ἕκαστον τῶν εἰρημέ-
 νων. ἔτι δ' ἐνίοις μὲν τῶν ζώων ἅπανθ' ὑπάρχει ταῦτα, 11
 τισὶ δὲ τινὰ τούτων, ἑτέροις δὲ ἐν μόνον· (τοῦτο δὲ ποιεῖ δια-
 414^a φορὰν τῶν ζώων) διὰ τίνα δ' αἰτίαν, ὕστερον ἐπισκεπτέον.
 παραπλήσιον δὲ καὶ περὶ τὰς αἰσθήσεις συμβέβηκεν· τὰ
 μὲν γὰρ ἔχει πάσας, τὰ δὲ τινας, τὰ δὲ μίαν τὴν ἀναγ-
 καιοτάτην, ἀφῆν. ἐπεὶ δὲ ᾧ ζῶμεν καὶ αἰσθανόμεθα διχῶς 12
 5 λέγεται, καθάπερ ᾧ ἐπιστάμεθα, λέγομεν δὲ τὸ μὲν ἐπι-
 στήμην τὸ δὲ ψυχὴν· ἑκατέρῳ γὰρ τούτων φαινόμενα ἐπίστα-
 σθαι· ὁμοίως δὲ καὶ ᾧ ὑγιαίνομεν, τὸ μὲν ὑγίειά, τὸ δὲ
 μορίῳ τινὶ τοῦ σώματος ἢ καὶ ὅλῳ· τούτων δ' ἡ μὲν ἐπιστήμη
 τε καὶ ὑγίεια μορφή καὶ εἶδος τι καὶ λόγος καὶ οἶον ἐνέρ-
 10 γεια τοῦ δεκτικοῦ, ἡ μὲν τοῦ ἐπιστημονικοῦ, ἡ δὲ τοῦ ὑγιαστι-
 κοῦ· (δοκεῖ γὰρ ἐν τῷ πάσχοντι καὶ διατιθεμένῳ ἢ τῶν ποιη-
 τικῶν ὑπάρχειν ἐνέργεια) — ἡ ψυχὴ δὲ τοῦτο ᾧ ζῶμεν καὶ
 αἰσθανόμεθα καὶ διανοοῦμεθα πρῶτως· ὥστε λόγος τις ἂν εἴη
 καὶ εἶδος, ἀλλ' οὐχ ὕλη καὶ τὸ ὑποκείμενον. τριχῶς γὰρ 13
 15 λεγομένης τῆς οὐσίας, καθάπερ εἴπομεν, ὧν τὸ μὲν εἶδος,
 τὸ δὲ ὕλη, τὸ δὲ ἐξ ἀμφοῖν· τοιούτων δ' ἡ μὲν ὕλη δύναμις,
 τὸ δὲ εἶδος ἐντελέχεια· ἐπεὶ δὲ τὸ ἐξ ἀμφοῖν ἐμψυχον, οὐ
 τὸ σῶμά ἐστιν ἐντελέχεια ψυχῆς, ἀλλ' αὕτη σῶματός τι-
 νος. καὶ διὰ τοῦτο καλῶς ὑπολαμβάνουσιν οἷς δοκεῖ μήτ' 14

29. φασί τινες X. || 32. ἔστι W, ὅτι U. || ὑπάρχειν X, ὑπάρχοντα W. ||
 33. post μόνον punctum de. || τοῦτο — 414, 1. ζώων] parentheses signum
 om de. || 33. φ: ποιήσει ETVW, ἐποίησε M. || ΦΜ: διαφορὰς TVX. ||
 414^a 1. αἰτίαν] αἰτίαν γέγονεν UX. || σκεπτέον ὕστερον W. || 2. τὰς om E
 et re T. || 3. πάσας ἔχει U. || 5. λέγομεν] videtur fuisse λέγω. || 7. ὑγίειαν
 scripsi Trendelenburgii secutus conjecturam. ὑγίειαν X et pr S, ceteri et de
 ὑγίειαν. || 8. post ὅλῳ punctum de. || 9. τε om TU. || τι om V. || καὶ ante οἶον
 om SUX. || 10. τῶν δεκτικῶν XΦ. || ὑγιαστοῦ X. || 12. ἐνέργεια ὑπάρχειν
 W. || ante ἡ ψυχὴ δὲ posui signum apodoseos post orationem longius ex-
 tractam incipientis. || ἡ om S. || ᾧ ζῶμεν om V. || 13. post πρῶτως virgulam
 de. || 14. οὐχ] οὐχὶ ἢ W, οὐχ ὥς SUVX. || 15. ὕλη τὸ δὲ εἶδος UX. || 17. δὲ]
 τ' S. || δὲ] τα E, om UVWX. || 19. καλῶς om V.

ἄνευ σώματος εἶναι μήτε σῶμά τι ἢ ψυχῇ· σῶμα μὲν 20
 γὰρ οὐκ ἔστι, σώματος δέ τι, καὶ διὰ τοῦτο ἐν σώματι
 ὑπάρχει, καὶ ἐν σώματι τοιοῦτον, καὶ οὐχ ὥσπερ οἱ πρότε-
 ρον εἰς σῶμα ἐνήρμοζον αὐτήν, οὐθὲν προσδιορίζοντες ἐν τίνι
 καὶ ποίῳ, καίπερ οὐδὲ φαινομένου τοῦ τυχόντος δέχεσθαι τὸ
 15 τυχόν. οὕτω δὲ γίνεται καὶ κατὰ λόγον· ἐκάστων γὰρ ἢ ἐν- 25
 τελέχεια ἐν τῷ δυνάμει ὑπάρχοντι καὶ τῇ οἰκείᾳ ὕλῃ πέ-
 φυκεν ἐγγίνεσθαι. ὅτι μὲν οὖν ἐντελέχεια τίς ἐστι καὶ λόγος
 τοῦ δυνάμει ἔχοντος εἶναι τοιούτου, φανερόν ἐκ τούτων.

III Τῶν δὲ δυνάμεων τῆς ψυχῆς αἱ λεχθεῖσαι τοῖς μὲν
 ὑπάρχουσι πᾶσαι, καθάπερ εἵπομεν, τοῖς δὲ τινες αὐτῶν, 30
 ἐνίοις δὲ μία μόνη. δυνάμεις δ' εἵπομεν θρεπτικόν, ὀρε-
 2 κτικόν, αἰσθητικόν, κινητικὸν κατὰ τόπον, διανοητικόν. ὑπ-
 ἀρχει δὲ τοῖς μὲν φυτοῖς τ' θρεπτικόν μόνον, ἑτέροις δὲ
 τοῦτο τε καὶ τὸ αἰσθητικόν. εἰ δὲ τὸ αἰσθητικόν, καὶ τὸ ὀρε- 414^b
 κτικόν· ὀρεξεις μὲν γὰρ ἐπιθυμία καὶ θυμὸς καὶ βούλη-
 σις, τὰ δὲ ζῶα πάντ' ἔχουσι μίαν γε τῶν αἰσθήσεων, τὴν ἀφήν·
 ᾧ δ' αἰσθησις ὑπάρχει, τοῦτω ἡδονή τε καὶ λύπη καὶ τὸ
 ἡδύ τε καὶ λυπηρόν, οἷς δὲ ταῦτα, καὶ ἡ ἐπιθυμία· τοῦ 5
 3 γὰρ ἡδέος ὀρεξεις αὕτη. ἔτι δὲ τῆς τροφῆς αἰσθησιν ἔχουσιν·
 ἡ γὰρ ἀφή τῆς τροφῆς αἰσθησις· ξηροῖς γὰρ καὶ ὕγραῖς
 καὶ θερμοῖς καὶ ψυχροῖς τρέφεται τὰ ζῶα πάντα, τούτων
 δ' αἰσθησις ἀφή· τοῖς δ' ἄλλοις αἰσθητοῖς κατὰ συμβεβη-
 κός· οὐθὲν γὰρ εἰς τροφήν συμβάλλεται ψόφος οὐδὲ χρώμα 10
 οὐδὲ ὁσμή. ὁ δὲ χυμὸς ἐν τι τῶν ἀπτῶν ἐστίν. πεῖνα δὲ καὶ

20. μὲν om *SUX*Θ. || 21. δὲ εἰδός τι *V*. || 22. ἐν om *S*. || 23. προσδιο-
 ρίσαντες *SUX*. || 24. οὐ *S*. || 25. δὴ *W*. || 27. γίνεσθαι *SU*. || καὶ λόγος om
V. || 28. Θ: τοιουδὲ εἶναι *SUX*. || 30. Θ*M*: ὥσπερ εἵπομεν *W*, om *ET*. ||
 31. Θ*M*: μόνη μία *V*. || Θ*M*: ὀρεκτικόν post 32. αἰσθητικόν *UX*, om *W*.
 || 414^b 1. αὐτό *SW*Χ*M*. || *M*: τε om *V*. || *M*: εἰ δὲ τὸ αἰσθητικόν om *UX* et
 pr *S*. || 2. ὀρεξεις *E* (Trend. Buss.) || 3. μίαν ἔχουσι *W*. || 4. *M*: τοῦτω καὶ
 ἡδονή *Φ*. || *M*: τε om *Φ*. || *Φ*: καὶ τὸ] ἢ τὸ *M*. || 5. *M*: τε om *ET*Φ. || *M*:
 καὶ τὸ λυπηρόν *V*Φ. || καὶ ἡ om *SU*, ἡ om *V*Φ*M*. || 6. Φ: ὀρεξίς ἐστίν
 αὕτη *STUX*. || δὲ om *EW*. || 7. καὶ ὕγραῖς om *V*. || 8. ζῶντα *ESW*Θ. || 9. δ'
 ἢ αἱ. Θ. || τοῖς δ' ἄλλοις αἰσθητοῖς scripsi secutus *M*. τῶν δ' ἄλλων αἰ-
 σθητῶν libri scripti et impressi et Φ et Alex. ap. Φ. || 10. Φ: οὐδὲ *X*. ||
 Φ*M*: οὐδὲ χρώμα om *E*.

Aristot. de Anima libri III.

[Editio posterior.]

δίψα ἐπιθυμία, καὶ ἡ μὲν πείνα ξηροῦ καὶ θερμοῦ, ἡ δὲ
 δίψα ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ· ὁ δὲ χυμὸς οἶον ἥδυσμά τι τούτων
 ἐστίν· διασαφητέον δὲ περὶ αὐτῶν ὕστερον, νῦν δ' ἐπὶ τοσοῦτον
 15 εἰρήσθω, ὅτι τῶν ζώων τοῖς ἔχουσιν ἀφὴν καὶ ὄρεξις ὑπάρ-
 χει· περὶ δὲ φαντασίας ἀδήλων, ὕστερον δ' ἐπισκεπτέον. ἐνί- 4
 οῖς δὲ πρὸς τούτοις ὑπάρχει καὶ τὸ κατὰ τόπον κινητικόν,
 ἑτέροις δὲ καὶ τὸ διανοητικόν τε καὶ νοῦς, οἷον ἀνθρώποις καὶ
 εἴ τι τοιοῦτον ἕτερόν ἐστιν ἢ καὶ τιμιώτερον. δῆλον οὖν ὅτι τὸν 5
 20 αὐτὸν τρόπον εἰς ἃν εἴη λόγος ψυχῆς τε καὶ σχήματος·
 οὔτε γὰρ ἐκεῖ σχῆμα παρὰ τὸ τρίγωνόν ἐστι καὶ τὰ ἐφεξῆς,
 οὐτ' ἐνταῦθα ψυχὴ παρὰ τὰς εἰρημένας· γένοιτο δ' ἂν καὶ
 ἐπὶ τῶν σχημάτων λόγος κοινός, ὃς ἐφαρμόσει μὲν πᾶσιν,
 ἴδιος δ' οὐδενὸς ἔσται σχήματος· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ ταῖς εἰ-

12. ΘΜ: θερμοῦ καὶ ξηροῦ ΣΧ. || 13. Θ: ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ ΧΜ, καὶ
 ὑγροῦ καὶ ψυχροῦ S. || τι om SUPX. || 15. διωρίσθω SUPXΘ. || 18. καὶ
 ante τὸ om W. || ἀνθρώπος VX. || ΘΜ: καὶ ΧΦ. || 19. Μ: ἐστιν ἕτερον
 SUPΘ, ἐστιν om Φ. || Θ: ἡ καὶ ἡ ESTVWM, καὶ Φ. || 21. ἐστι om V. ||
 22. Μ: ἐνταῦθα ἡ ψυχὴ EVΣ. || γένοιτο ETW. || 23. σχημάτων ὁ λ. W. ||
 24. ἐστι VX, εἴη T.

[Editio prior.]

E fol 1 r°

δεχμωσσωσπερηόσματουτοισεστιν· ὁσπερσσεχειτωνζωνων
 αφηνηπασινυπαρχεικαιορεξις· περιδεφαντασιασαδηλον
 καιυστερονεπισκεπτες· ενιοισδεταυτατευπαρχεικαιτοκα
 5 τατοσπνηκνητικοντοισδεπιπροστούτοισδιανοιακαινοσ
 οισανθρωπω· καιειτιαλλοζωνετερονεστιντοισυτηνηκαιτι
 μιωτερον· δηλονοινωσμοιωσσχηματοςκαιψυχρσειςαν
 ειηλογος· ουτεγαρεκισχημαπαρাত্রιγωνονεστινκαιταεφε
 ξης· ουτενταυθαψυχηπαρτασειρημενας· γενοιτοδεαν
 10 καιεπιτωσχηματωνλογοςσεφαρμωσειπασι· ουκεσταιμεν
 ταιδωσουξενωσσχηματος· ομοιωσδεκαιειτιασειρημεναισ

4. δεπιπροσ] voluit δ' εἶτι πρὸς. || 7. παρατριγωνον] lege παρὰ τὸ τρί-
 γωνον. || 10. ταιδωσ] voluit τοι ἴδιος.

[Editio posterior.]

ρημέναις ψυχαῖς. διὸ γελοῖον ζητεῖν τὸν κοινὸν λόγον καὶ 25
ἐπὶ τούτων καὶ ἐφ' ἑτέρων, ὅς οὐδενὸς ἔσται τῶν ὄντων ἴδιος
λόγος, οὐδὲ κατὰ τὸ οἰκεῖον καὶ ἄτομον εἶδος, ἀφέντας τὸν
6 τοιοῦτον. παραπλησίως δ' ἔχει τῷ περὶ τῶν σχημάτων καὶ
τὰ κατὰ ψυχὴν· αἰεὶ γὰρ ἐν τῷ ἐφεξῆς ὑπάρχει δύναμις
τὸ πρότερον ἐπὶ τε τῶν σχημάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων, 30
οἷον ἐν τετραγώνῳ μὲν τρίγωνον, ἐν αἰσθητικῷ δὲ τὸ θρεπτι-
κόν. ὥστε καὶ καθ' ἕκαστον ζητητέον, τίς ἐκάστου ψυχῆ, οἷον τίς
7 φυτοῦ καὶ τίς ἀνθρώπου ἢ θηρίου. διὰ τίνα δ' αἰτίαν τῷ ἐφε-
ξῆς οὕτως ἔχουσι, σκεπτέον. ἄνευ μὲν γὰρ τοῦ θρεπτικοῦ τὸ 415a
αἰσθητικὸν οὐκ ἔστιν· τοῦ δ' αἰσθητικοῦ χωρίζεται τὸ θρεπτι-
κόν, οἷον ἐν τοῖς φυτοῖς. πάλιν δ' ἄνευ μὲν τοῦ ἀπτικοῦ τῶν

26. Θ: ἐστι *SUX*. || 27. κατὰ] πρὸς *W*. || καὶ τὸ ἄτομον *ET*. || 28. τὰ *S*.
|| παρὰ *S*, ἐπὶ *V*. || καὶ τὰ—30. σχημάτων *om V*. || 29. κατὰ] περὶ τὴν
SUX. || 31. μὲν τὸ *τρί. VM*. || 32. καὶ *suscepi e primā editione*. *Omittant libri*
scripti et impressi et M. || 33. τὸ *UM*, *om V*. || *M*: οὕτως ἔχουσιν ἐφεξῆς
V. || 415a2. τῆς δὲ αἰσθητικῆς *V*. || *M*: τὸ θρεπτικὸν χωρίζεται *W*. || 3. οἷον
suscepi e primā editione. *Om libri et scripti et impressi*.

[Editio prior.]

ψυχαις· διογελοῖον ζητεῖν τὸν κοινὸν λόγον καὶ ἐπὶ αὐτῶν καὶ
ἐπὶ τούτων οὐ κεστὰ τοῦ θρεπτικῶν τῶν ἐμψύχων οὐδε κατὰ
τοῦ οἰκεῖου καὶ τοῦ ἀτομοῦ οὐδὲ τὸν τοῦ ἀφέντα· παραπλησί-
ως δὲ ὡς περ καὶ ἐπὶ τῶν σχημάτων νεχεῖ καὶ ταπεριτὴν ψυχὴν·
αἰεὶ γὰρ ἐν τῷ ἐφεξῆς ὑπάρχει δύναμις τοῦ προτέρου ἐπιτε- 15
τῶν σχημάτων καὶ ἐπὶ τῶν ἐμψύχων· λεγώδεως περ ἐν τετρα-
γώνῳ μὲν τρίγωνον· ἐν αἰσθητικῷ δὲ τὸ θρεπτικόν· ὥστε καὶ
καθ' ἕκαστον δεῖξαι τὴν ἐν τῇ καστῷ ψυχῇ· οἷον τὸ φυτὸν καὶ
τὸν ἀνθρώπον· καὶ τὸ θηρίον· διὰ τίνα δ' αἰτίαν τοῦ ἐφεξῆς
οὕτως ἔχουσιν σκεπτέον· ἀνευ μὲν γὰρ τοῦ θρεπτικοῦ οὐδεστιν 20
αἰσθητικόν· τοῦ δ' αἰσθητικοῦ χωρίζεται τὸ θρεπτικόν· οἷον ἐν
τοῖς φυτοῖς· πάλιν δ' ἀνευ τοῦ ἀπτικοῦ οὐδεμία τῶν αὐτῶν

16. καὶ ἐπιτετῶν] τε *perperam repetitum*. || 17. θρεπτικόν] *voluit θρε-*
πτικόν. || 19. καὶ τῆς θ.] *voluit καὶ τίς θ*. || τοῦ ἐφεξῆς] *lege τῷ ἐφεξῆς*. τὸ *etiam*
M: *male*.

[Editio posterior.]

ἄλλων αἰσθήσεων οὐδεμία ὑπάρχει, ἀφ᾽ ἧς δ' ἄνευ τῶν ἄλλων
 5 ὑπάρχει· πολλά γὰρ τῶν ζώων οὐτ' ὄψιν οὐτ' ἀκοὴν ἔχου-
 σιν οὐτ' ὁσμῆς αἰσθησιν. καὶ τῶν αἰσθητικῶν δὲ τὰ μὲν
 ἔχει τὸ κατὰ τόπον κινητικόν, τὰ δ' οὐκ ἔχει. τελευταῖον
 δὲ καὶ ἐλάχιστα λογισμὸν καὶ διάνοιαν· οἷς μὲν γὰρ ὑπ-
 10 ἄρχει λογισμὸς τῶν φθαρτῶν, τούτοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα,
 οἷς δ' ἐκείνων ἕκαστον, οὐ πᾶσι λογισμὸς, ἀλλὰ τοῖς μὲν
 οὐδὲ φαντασία, τὰ δὲ ταύτῃ μόνῃ ζῶσιν. περὶ δὲ τοῦ θεωρη-
 τικοῦ νοῦ ἕτερος λόγος. ὅτι μὲν οὖν ὁ περὶ τούτων ἕκαστον
 λόγος οὗτος οἰκειότατος καὶ περὶ ψυχῆς, δῆλον.

IV Ἀναγκαῖον δὲ τὸν μέλλοντα περὶ τούτων σκέψιν ποι-
 15 εῖσθαι λαβεῖν ἕκαστον αὐτῶν τί ἐστίν, εἰδ' οὕτως περὶ τῶν ἔχο-

5. *M*: γὰρ] δὲ *SX*. || 6. ὁσμῆς ὅλως αἰσθησιν *STUXMde*, ὁσμὴν
 οὐτ' ἄλλην αἰσθησιν *V*. || δὲ om *WXM*. || 7. τελευταία *M*. || 8. *M*: ἐλάχι-
 στον *SUVWX*. || διάνοιαν, οἶον ὁ (ὁ om margo *E*) ἄνθρωπος ἢ εἶ (om *et*
W et margo *E* et ant. *Φ* ῥ.) τι τοιοῦτον ἄλλο (ἕτερον *M*, ἄλλο εἶδος ant. *Φ*
 ῥ.) ὑπάρχει. οἷς *W* et margo *E*, a primā ut Trendelenburgio videtur manu,
 et antiqua Philoponi ῥητά cum interpretatione commixta et *M*. || 9. τῶν φθαρ-
 τῶν etiam *ΘΣΦM*. || 11. *ΘΦM*: μόνῃ ταύτῃ *W*, ταύτῃ μόνον *SUX*. ||
 12. *Φ*: νοῦ om *V* et pr *S* et *M*. || *M*: ἕκαστου om *V*. || 14. ποιήσασθαι *W*
ΘΦ. || 15. *Φ*: τί ἐστίν om *SUX*. || οὕτω καὶ περὶ *W*.

[Editio prior.]

αἰσθησεωναφῆδεανευτωναλλωνπαρχειπολλαγαρεστι
 τωνζωωναουτεοψινεχειουτεακοην* καιτωναισθητικων
 25 δεκινησιστοισμενυπαρχειτοισδεουκπαρχει* τελουταιον
 δεδιακαιλογισμος* οισμεγαρυπαρχειλογισμοσκαιτων
 αλλωνεκαστοντωνειρημενων* οισδεεκεινωεκαστονουπα
 σινυπαρχειλογισμος* αλλαταμενουδεφαντασιανεχειμο
 νον* στιμενουνοπεριτουτωνεκαστουλογοςοικειοτατοσπε
 30 ριψυχησεστινδῆλον* αναγκηδετονπεριτςτωνμελλοντα
 πραγματευσθαιλαβειντιεκαστοναυτωνεστινειδου
 τωπεριτωνεχομενωνκαιτωναλλωνποιεισθαιτηνεπισκεψιν*
 ει δεδειλεγειντιεκαστονιοντιτονοητικονητιτοαισθητι

25. voluit οὐχ ὑπ. || 26. δεδιακαι] voluit δὲ διάνοια καὶ.

[Editio posterior.]

μένων καὶ περὶ τῶν ἄλλων ἐπιζητεῖν. εἰ δὲ χρὴ λέγειν τί ἕκα-
στον αὐτῶν, οἷον τί τὸ νοητικὸν ἢ τὸ αἰσθητικὸν ἢ τὸ θρεπτι-
κόν, πρότερον ἔτι λεκτέον τί τὸ νοεῖν καὶ τί τὸ αἰσθάνεσθαι·
πρότεραι γάρ εἰσι τῶν δυνάμεων αἱ ἐνέργειαι καὶ αἱ πράξεις κα-
τὰ τὸν λόγον. εἰ δ' οὕτως, τούτων δ' ἔτι πρότερα τὰ ἀντικείμε- 20
να δεῖ τεθεωρηκέναι, περὶ ἐκείνων πρῶτον ἂν δεοί διορίσαι διὰ
τὴν αὐτὴν αἰτίαν, οἷον περὶ τροφῆς καὶ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ.
2 ὥστε πρῶτον περὶ τροφῆς καὶ γεννήσεως λεκτέον· ἡ γὰρ θρε-
πτικὴ ψυχὴ καὶ τοῖς ἄλλοις ὑπάρχει, καὶ πρώτη καὶ κοινοτάτη
δύναμις ἐστὶ ψυχῆς, καθ' ἣν ὑπάρχει τὸ ζῆν ἅπασιν. ἥς ἐστὶν 25
ἔργα γενῆσαι καὶ τροφῇ χρῆσθαι. φυσικώτατον γὰρ τῶν

16. καὶ] ἢ καὶ *SUXde*. || καὶ περὶ τῶν ἄλλων om Θ: τῶν ἄλλων certe *Σ*
legit. || περὶ om *T*. || 17. τούτων Θ. || Θ: τί om *TU*. || τὸ] τί τὸ Θ, om *W*. || ἢ τί
τὸ αἰσθ. *SΘ*. || 18. ἔτι om *V*. || 19. πρότερον γὰρ *STUVXde* et *E* (*Bekk.*),
πρότεραι γὰρ Θ et *E* (*Trend. Buss.*) || αἱ ἐνέργειαι τῶν δυνάμεων *W*. ||
20. τὸν om *E*. || Φ: δ' ante ἔτι om *E*. || πρότερον *UΦ*. || 21. ἀντ. καὶ δεῖ *SU*
X. || δεῖ τεθεωρηκέναι om *W*. || πρῶτον ἂν δεοί] δ' ἂν πρῶτον *W*. || ὁρί-
σαι *U*. || 22. περὶ] ἐπὶ *TV*. || 24. καὶ ante τοῖς om *V*, ante πρ. om *UVXΦ*. ||
25. Φ: ψυχῆς om *V*. || Φ: ἥς ἐστὶν] οἷς ἐστὶν *VW*, ἥς *M*. || 26. γεννῆσαι
τε καὶ *WΦM*. || Φ: χρῆσασθαι *STUVXM*. || φυσικώτατα *V*, φυσικώτερον
E (*Trend. Buss.*) || *M*: τῶν ἔργων τοῖς ζώοις *S*, τοῖς ζώοις τῶν ἔργων *X*,
ἔργον τοῖς ζώοις *W*.

[Editio prior.]

κονηθρεπτικὸν πρότερον λεκτέον τι το νοεῖν καὶ τι ταισθάνε-
σθαι· αἱ γὰρ πράξεις καὶ αἱ ἐνέργειαι πρότεραι κατὰ τὸν 35
λόγον εἰσὶν τῶν δυνάμεων ἀλλαγήματα πρότερον
εἰσι τοῦ τῶν διορίστων τὰ ἀντικείμενα· οἷον περὶ τροφῆς
καὶ αἰσθητοῦ καὶ νοητοῦ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν· ὥστε πρῶτον
περὶ τροφῆς καὶ γεννήσεως λεκτέον αὐτὴν γὰρ ψυχὴ καὶ τοῖς 40
ἄλλοις ὑπάρχει πρῶτη καὶ κοινοτάτη· ψυχῆς δὲ οὗ τοῦ δυναμὸς
καθ' ἣν ὑπάρχει τὸ ζῆν ἅπασιν ἡ σὲρ γονεστὶν γεννήσας καὶ το
χρῆσθαι τροφῇ· τοῦτο γὰρ ἐργον μάλιστα τῶν φυσικῶν 45
ζώων

ν^ο 2. lege ἄλλοις ὑπάρχει, καὶ πρώτη καὶ κοινοτάτη ψυχῆς ἐστὶν δύ-
ναμις, || 3. πασις] voluit πᾶσιν. || 4. φυσικῶν] voluit φυσικὸν πᾶσι.

[Editio posterior.]

ἔργων τοῖς ζῶσιν, ὅσα τέλεια καὶ μὴ πηρώματα, ἣ τὴν γένε-
 σιν αὐτομάτην ἔχει, τὸ ποιῆσαι ἕτερον ὅλον αὐτό, ζῶον μὲν
 ζῶον, φυτὸν δὲ φυτόν, ἵνα τοῦ αἰὶ καὶ τοῦ θείου μετέχωσιν ἣ
 415^b δύνανται· πάντα γὰρ ἐκείνου ὀρέγεται, καὶ ἐκείνου ἕνεκα πράττει
 ὅσα πράττει κατὰ φύσιν. τὸ δ' οὐ ἕνεκα διττόν, τὸ μὲν οὐ, τὸ
 δὲ ᾧ. ἐπεὶ οὐν κοινωνεῖν ἀδυνατεῖ τοῦ αἰὶ καὶ τοῦ θείου τῇ συν-
 εχίᾳ, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδέχασθαι τῶν φθαρτῶν ταῦτο καὶ ἐν
 5 ἀριθμῷ διαμένειν, ἣ δύνανται μετέχειν ἕκαστον, κοινωνεῖ
 ταύτῃ, τὸ μὲν μᾶλλον τὸ δ' ἥττον· καὶ διαμένει οὐκ αὐτὸ
 ἀλλ' ὅλον αὐτό, ἀριθμῷ μὲν οὐχ ἓν, εἶδει δ' ἓν. ἔστι δὲ ἣ 3

28. Θ: αὐτόματον *SUWM*. || μετέχουσιν *U* et *E* (Trend. Buss.), με-
 τάσχωσιν *V*. || 415^b 1. καὶ ἐκείνου *SX* et *E* (Bekk. Trend.) et *M*, καὶ ἐκείνου
TUVW et *E* (Buss.) et *Θ*. || 2. κατὰ φύσιν πράττει *W*. || τὸ δ' οὐ—3. ᾧ] haec
 hoc loco interpretantur *ΘΣΦΜ*. Suspicionis signo notat *e*. || 2. διττόν *XΘ*. ||
 4. Θ: τὸ αὐτὸ *SUXM*. || 5. μετέχειν δύνανται *X*. || ταύτῃ κοινωνεῖ *SUX*. ||
 7. δ' ἓν] δ' ἐν *T*. Addunt διόπερ τὸ σπέρμα τῶν ζώων καὶ φυτῶν ὄργα-
 νόν ἐστιν *Um* et, qui φυτῶν etiam pro ζώων, *X*. διόπερ τὸ σπέρμα τῶν ζ.
 καὶ τῶν φ. ὄργανόν ἐστι τῆς ψυχῆς. ἔστι *T* et, transpositis τὸ σπέρμα post
 τῶν ζώων, *V*. || Θ: ἡ om *V*.

[Editio prior.]

5 οσαμητελητηπηρωματαεστινηαυτοματονεχειτηγγενεσιν
 τοιποιησαιαυτοοιονετερωνζωνμενζωαφυτονδεφυτα·
 ινατουαικαιτουθειουμετεχηεκαστονονδυναταιτροπον·
 πανταγαρεκεινουορεγεταικαικεκινουενεκαπραττειοσαπρατ
 τεικαταφυσιν· τουγαρουενεκαδιττοντομενουτοδω· *Ε*πειουν
 10 ουτησυνεχειατουαικαιτουθειουδυναταικοινωνειν·
 ουγαρενδεχεταιτουαυτοαιεαριθμωειναιουθεντωνφθαρ
 των· οντροπονεπιβαλλειντουτονεκαστονοιγαγει· τομεγαλ
 λοντοδεηττον· καιδιαμενειουκαυτοαλλασιοναυτοαρει
 μωμενουχενειδειδεν· εστινδεηψυχηαρχητουζωντοσσω

6. lege τὸ ποιῆσαι, οἷον αὐτό, ἕτερον, ζ. Ipse scriba significavit οἷον
 ante αὐτό legendum esse, sic: αὐτο οἷον || 9. φουσιν τουγαρ] voluit φύσιν· τὸ
 γὰρ || ἐπει primam litteram habet majusculam. || ουν et 10. ουτη incerta snot. ||
 12. voluit ἐπιβάλλει. || voluit θιγγάνει.

[Editio posterior.]

ψυχὴ τοῦ ζῶντος σώματος αἰτία καὶ ἀρχή. ταῦτα δὲ πολ-
 λαῶς λέγεται. ὁμοίως δ' ἡ ψυχὴ κατὰ τοὺς διωρισμένους
 τρόπους τρεῖς αἰτία· καὶ γὰρ ὁθεν ἡ κίνησις αὐτῇ, καὶ οὗ
 4 ἕνεκα, καὶ ὡς ἡ οὐσία τῶν ἐμψύχων σωμάτων ἡ ψυχὴ
 αἰτία. ὅτι μὲν οὖν ὡς οὐσία, δῆλον· τὸ γὰρ αἴτιον τοῦ εἶναι
 πᾶσιν ἡ οὐσία, τὸ δὲ ζῆν τοῖς ζῶσι τὸ εἶναι ἔστιν, αἰτία δὲ
 καὶ ἀρχὴ τούτων ἡ ψυχὴ. ἔτι τοῦ δυνάμει ὄντος λόγος ἡ
 5 ἐντελέχεια. φανερόν δ' ὡς καὶ οὗ ἕνεκεν ἡ ψυχὴ αἰτία· 15
 ὥσπερ γὰρ ὁ νοῦς ἕνεκά του ποιεῖ, τὸν αὐτὸν τρόπον καὶ ἡ
 φύσις, καὶ τοῦτ' ἔστιν αὐτῆς τέλος. τοιοῦτον δ' ἐν τοῖς ζῴοις ἡ
 ψυχὴ [καὶ] κατὰ φύσιν· πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ σώματα
 τῆς ψυχῆς ὄργανα, καὶ καθάπερ τὰ τῶν ζώων, οὕτω καὶ

9. ὁμοίως *ETV* et *Φ* et antiqua *Φ* δητά, ὅμως *SUF* X. || δ' om *S*. ||
Φ: κατὰ om *SUX* et antiqua *Φ* δητά. || antiqua *Φ* δητά: διηρημένους *SU* et
 pr *X* et *M*. || 10. ant *Φ* ῥ: τρεῖς τρόπους ἔστιν αἰτία *W*. τρεῖς om pr *X*. ||
ΘM: αὐτῇ *ES*. || *Θ*: καὶ τὸ οὗ *T*, καὶ ὡς οὗ *M*. || 11. ἡ post ὡς om *UXΦ*. ||
 12. *Φ*: ὡς om *SU*. || 13. αἴτιον *E*. || 14. ἔτι—15. ἐντελέχεια] haec hoc loco
 legerunt *ΣΦM*. || 14. τοῦ ἐν δυνάμει *SUX*. || ἡ] ἡ *T*. || 15. δὲ καὶ ὡς οὗ *W*,
 δὲ καὶ ὡς τὸ οὗ *V*. || ἕνεκα *STUVWX*. || αἰτία ἡ ψυχὴ *X*. || 16. *Φ*: ὁ om
V. || *Φ*: νοεῖ *ESTV*. || 17. *Φ*: αὐτῇ *UVWXMde*. || τέλος *E*. || ζῶσιν *V*. ||
 18. *ΣM*: καὶ om *Ue*. Nos uncis inclusimus. || σώματα om *S*. || 19. καὶ om *SU*
X. || 19 et 20. τὰ om *X*.

[Editio prior.]

ματσαλληαρχηκαιτοιαιτιονλεγεταιπολλαχως· ομωσδε 15
 ηψυχητουστρειστροπουσαιτιατουσδιωρισμενουσ· καιγαρ
 οξενηκητισκαιουνεκακαιωσσυσιατωνεμψυχωνσω
 ματωνεστινηψυχη· οτιμενοιηωσσυσιαδηλοντοιγαρειναι
 ηουσιααιτιονπασιν· τοδεζηηταισζωσιντοειναιεστιναιτι
 ονδεκαιαρχηηψυχητουττουεστινφανερονδεκαιωσ τοουενε 20
 καιηψυχηκαιαρηφυσινεκατουπικειωσπερονουσαιτουτε
 στιναυτηστοτελος· καιηψυχηττοιουτενεντοισκαταφυ
 σινκαιπαντοσωμαοργανοντηψυχη· ωσπερδετοτωνζωων

21. voluit ἡ φύσις ἕνεκά του.

[Editio posterior.]

- 20 τὰ τῶν φυτῶν, ὡς ἔνεκα τῆς ψυχῆς ὄντα. διττῶς δὲ τὸ οὐ
 ἔνεκα, τό τε οὐ καὶ τὸ ᾧ. ἀλλὰ μὴν καὶ ὄθεν πρῶτον ἢ 6
 κατὰ τόπον κίνησις, ψυχῇ· οὐ πᾶσι δ' ὑπάρχει τοῖς ζῶσιν
 ἢ δύναμις αὐτῇ. ἔστι δὲ καὶ ἀλλοίωσις καὶ αὔξησις κατὰ
 ψυχὴν· ἢ μὲν γὰρ αἰσθησις ἀλλοιώσεις τις εἶναι δοκεῖ, αἰ-
 25 σθάνεται δ' οὐθὲν ὃ μὴ μετέχει ψυχῆς. ὁμοίως δὲ καὶ περὶ αὐ-
 ξήσεώς τε καὶ φθίσεως ἔχει· οὐθὲν γὰρ φθίνει οὐδ' αὖξεται
 φυσικῶς μὴ τρεφόμενον, τρέφεται δ' οὐθὲν ὃ μὴ κοινωνεῖ
 ζωῆς. Ἐμπεδοκλῆς δ' οὐ καλῶς εἴρηκε τοῦτο, προστιθεὶς τὴν 7
 αὔξησιν συμβαίνειν τοῖς φυτοῖς κάτω μὲν συρριζουμένοις
 416^a διὰ τὸ τὴν γῆν οὕτω φέρεσθαι κατὰ φύσιν, ἄνω δὲ διὰ τὸ
 πῦρ ὡσαύτως. οὔτε γὰρ τὸ ἄνω καὶ κάτω καλῶς λαμβά-

20. *ἔνεκεν S.* || διττῶς—21. *ᾧ*] haec hoc loco interpretantur ΣΦΜ. ||
 20. Σ: διχῶς ΧΜ, δισῶς Φ. || 22. *ὑπάρχει V.* || Φ: *ζώοις X.* || 23. *ἔστι*
δὲ om V. || 24. *αἰσθάνεσθαι UX.* || 25. *ψυχὴν ἔχει SUXM,* *ἔχει ψυχὴν*
Wdo. || 26. *τε om X.* || οὐδὲ X. || αὐθάνεται *TVX.* || 27. *M:* *κοινωνεῖ ζωῆς*
μετέχει ψυχῆς W. || 28. *εἴρηκεν εἰς τοῦτο V.* || τὴν *om U.* || 29. *ῥιζουμένοις*
TM, *ῥιζουμένων SUVWX.* (τὰ γὰρ φυτὰ φησι κάτω μὲν ῥιζοῦσθαι...
 Θ.) || 416^a 1. οὕτω] κάτω *V.*

[Editio prior.]

- καίτοι των φυτων ἀλλαγή καὶ οὐθεν κίνησις πρῶτον ἡ κα-
 25 τατοποντοῦτο ἐστὶν ψυχῇ· ἀλλὰ οὐ πασὶν τοῖς ζῶοις ἡτοιμα-
 τη ὑπάρχει δύναμις ἐτιδεῖ ἀλλοιωσὶς καὶ αὐξήσις κατὰ
 ψυχὴν· ἢ μεν γὰρ αἰσθησις δοκεῖ τὴν ἀλλοιωσὶς εἶναι μὴ ἐχόν
 δεῖ ψυχῆν· οὐθεν αὖτις τοῦτο· ὁμοίως δὲ καὶ περὶ αὐξήσεως
 καὶ φθίσεως· ἐχέουθεν γὰρ αὐξάνεται οὐδὲ φθίνει φυσικῶς
 30 μητρεφόμενον· οὐδὲ τρέφεται μὴ ζῶον μετέχον· ἀλλὰ τοῦτο
 ἔμπεδοκλῆς οὐκ εἰρηκεν ὁρῶν ὅτι προστιθεὶς τὴν αὐξήσιν συμβα-
 ίνειν τοῖς φυτοῖς κατὰ μὲν διὰ τὴν γῆν φυσικῶς οὐ τῶν
 σφαιρανῶν διὰ τὸ πυρρὸν τε γὰρ το κατὰ καὶ ἀνω λαμβάνει

24. *voluit ὄθεν ἢ κίνησις* || 28. *voluit αἰσθάνοιτο* || 30. *lege μὴ τρεφόμε-
 νον οὐδὲ τρ.*

[Editio posterior.]

νει· οὐ γὰρ τὸ αὐτὸ πᾶσι τὸ ἄνω καὶ κάτω καὶ τῇ παντί,
 ἀλλ' ὡς ἡ κεφαλὴ τῶν ζώων, οὕτως αἱ ῥίζαι τῶν φυτῶν,
 εἰ χρεὶ τὰ ὄργανα λέγειν ἕτερα καὶ ταῦτ' αὖ τοῖς ἔργοις. 5
 πρὸς δὲ τοῦτοις τί τὸ συνέχον εἰς τὰναντία φερόμενα τὸ πῦρ
 καὶ τὴν γῆν; διασπασθήσεται γάρ, εἰ μὴ τι ἔσται τὸ κο-
 λύνον· εἰ δ' ἔσται, τοῦτ' ἔστιν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ αἷτιον τοῦ αὐ-
 8 ξάνεσθαι καὶ τρέφεσθαι. δοκεῖ δὲ τισιν ἡ τοῦ πυρὸς φύσις
 ἀπλῶς αἰτία τῆς τροφῆς καὶ τῆς αὐξήσεως εἶναι· καὶ γὰρ 10
 αὐτὸ φαίνεται μόνον τῶν σωματίων [ἢ τῶν στοιχείων] τρεφό-
 μενον καὶ αὐξόμενον. διὸ καὶ ἐν τοῖς φυτοῖς καὶ ἐν τοῖς
 ζῴοις ὑπολάβοι τις ἂν τοῦτο εἶναι τὸ ἐργαζόμενον. τὸ δὲ
 συναίτιον μὲν πῶς ἔστιν, οὐ μὴν ἀπλῶς γε αἷτιον, ἀλλὰ
 μᾶλλον ἡ ψυχὴ· ἡ μὲν γὰρ τοῦ πυρὸς αὐξήσις εἰς ἅπει- 15
 ρον, ἕως ἂν ᾗ τὸ καυστόν, τῶν δὲ φύσει συνισταμένων πάν-
 των ἔστι πέρας καὶ λόγος μεγέθους τε καὶ αὐξήσεως· ταῦτα
 9 δὲ τῆς ψυχῆς, ἀλλ' οὐ πυρὸς, καὶ λόγον μᾶλλον ἢ ὕλης. ἐπεὶ
 δ' ἡ αὕτη δύναμις τῆς ψυχῆς θρεπτικὴ καὶ γεννητικὴ, περὶ
 τροφῆς ἀναγκαῖον διωρίσθαι πρῶτον· ἀφορίζεται γὰρ πρὸς 20

3. τὸ αὐτὸ Θ et E (Bass.), ταῦτο praeter ceteros codices idem E (Bekk. Trend.) et M et de. || καὶ τὸ x. V. || 5. Θ: εἰ—ἐργοις om W. Post ἐργοις addunt τὸ δ' αὐτὸ λέγειν ὄργανον ᾧ ἂν ᾗ τὸ αὐτὸ ἔργον ac. In margine 'Clausula haec glossula potius est quam textus' c. fallitur: fluxit enim e primâ editione. || 6. πρὸς δὲ] καὶ πρὸς W. || 7. M: τι om W. || M: ἔστι X. || κο- λύνον SUVW Mde. || 8. ἔστι V. || καὶ τὸ αἷτ. om X, τὸ om T. || 11. αὐτὸ] καὶ αὐτὸ V. || ἡ τῶν στοιχείων sine uncis de. || 12. αὐξανόμενον SUVW X. || ἐν alterum om W. || 14. Θ: μὲν post πῶς S, om V. || 15. ἡ ante ψ. om EW. || 17. πέρας ἔστι X. || μεγέθους τε] καὶ μεγέθους SΘ, μεγέθους TUVX. || τοῦτο VW. || 18. τῆς om SUVW Xde. || 19. Φ: περὶ] καὶ περὶ ETW. || 20. Φ: διορίσαι UW.

[Editio prior.]

ορθωσουγαρτοαυτοεκαστουτοανωκαιτωκατωκαιτουπαν
 τος· αλλωσσηκεφαλητωνζωνωνουτωσχηριζατωνφυτων
 εστιν· τοδεαυτοδειλεγεινοργανωνωννητοαυτοεργον·
 ειτιδετιτοσυνεχονεισταναντιαφερομενωντουτογαρι
 τιοντοτησαυξησεωσκαιτροφησ· ειδημηουθενκαιλυσειδι

τὰς ἄλλας δυνάμεις τῷ ἔργῳ τούτῳ. δοκεῖ δ' εἶναι ἡ τροφή
 τὸ ἐναντίον τῷ ἐναντίῳ, οὐ πᾶν δὲ παντί, ἀλλ' ὅσα τῶν
 ἐναντίων μὴ μόνον γένεσιν ἐξ ἀλλήλων ἔχουσιν ἀλλὰ καὶ
 αὐξῇσιν· γίνεται γὰρ πολλὰ ἐξ ἀλλήλων, ἀλλ' οὐ πάντα
 25 ποσά, οἷον ὑγιᾶς ἐκ κάμνοντος. φαίνεται δ' οὐδ' ἐκεῖνα τὸν
 αὐτὸν τρόπον ἀλλήλοις εἶναι τροφή, ἀλλὰ τὸ μὲν ἵδωρ
 τῷ πυρὶ τροφή, τὸ δὲ πῦρ οὐ τρέφει τὸ ἵδωρ. ἐν μὲν οὖν
 τοῖς ἀπλοῖς σώμασι ταῦτ' εἶναι δοκεῖ μάλιστα τὸ μὲν
 τροφή τὸ δὲ τρεφόμενον. ἀπορίαν δ' ἔχει· φασὶ γὰρ οἱ 10
 30 μὲν τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ τρέφεσθαι, καθάπερ καὶ αὐξά-
 νεσθαι, τοῖς δ' ὥσπερ εἵπομεν τοῦμπαλιν δοκεῖ, τὸ ἐναντίον
 τῷ ἐναντίῳ, ὡς ἀπαθοῦς ὄντος τοῦ ὁμοίου ὑπὸ τοῦ ὁμοίου,
 τὴν δὲ τροφήν μεταβάλλειν καὶ πέττεσθαι· ἡ δὲ μετα-
 βολὴ πᾶσιν εἰς τὸ ἀντικείμενον ἢ τὸ μεταξύ. ἔτι πάσχει
 35 τι ἡ τροφή ὑπὸ τοῦ τρεφομένου, ἀλλ' οὐ τοῦτο ὑπὸ τῆς
 416^b τροφῆς, ὥσπερ οὐδ' ὁ τέκτων ὑπὸ τῆς ἑλγῆς, ἀλλ' ἐπ' ἐκεί-
 νου αὐτῇ· ὁ δὲ τέκτων μεταβάλλει μόνον εἰς ἐνέργειαν ἐξ
 ἀργίας. πότερον δ' ἐστὶν ἡ τροφή τὸ τελευταῖον προσγινό- 11
 μενον ἢ τὸ πρῶτον, ἔχει διαφοράν. εἰ δ' ἄμφω, ἀλλ' ἡ
 5 μὲν ἄπεπτος ἡ δὲ πεπεμμένη, ἀμφοτέρως ἂν ἐνδέχοιτο τὴν
 τροφήν λέγειν· ἡ μὲν γὰρ ἄπεπτος, τὸ ἐναντίον τῷ ἐναν-
 τίῳ τρέφεται, ἡ δὲ πεπεμμένη, τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ. ὥστε
 φανερόν ὅτι λέγουσιν τινα τρόπον ἀμφοτέροι καὶ ὀρθῶς καὶ
 οὐκ ὀρθῶς. ἐπεὶ δ' οὐθὲν τρέφεται μὴ μετέχον ζωῆς, τὸ ἔμ- 12
 10 ψυχον ἂν εἴη σῶμα τὸ τρεφόμενον, ἡ ἔμψυχον, ὥστε καὶ
 ἡ τροφή πρὸς ἔμψυχόν ἐστι καὶ οὐ κατὰ συμβεβηκός. ἐστὶ 13
 δ' ἕτερον τροφή καὶ αὐξητικῇ εἶναι· ἡ μὲν γὰρ ποσὸν τι
 τὸ ἔμψυχον, αὐξητικόν, ἡ δὲ τόδε τι καὶ οὐσία, τροφή·
 σώζει γὰρ τὴν οὐσίαν, καὶ μέχρι τούτου ἐστὶν ἕως ἂν καὶ
 15 τρέφηται· καὶ γενέσεως ποιητικόν, οὐ τοῦ τρεφομένου, ἀλλ'

21. Φ: ἡ τροφή εἶναι *W*. || 23. γέννησιν *E*. || 24. πάντα om *SUX* et
 corr *E*. || 25. ποσά om *UW* et pr *E*. || οὐκ *V*. || 28. ἄλλοις *SUX*. || 32. ὑπὸ
 τοῦ ὁμοίου om *EW*. || 34. ἡ καὶ *XΘ*. || τὸ om *E*. || 416^b 3. ἡ om *V*. || *M*:
 προσκρινόμενον *Θ*. || 4. εἰ δ' ἄμφω om *S*. || 5. ἂν δ' ἂν *X*. || 6. τῷ ἐναν-
 τίῳ om *S*. || 11. πρὸς καὶ πρὸς *V*, πρὸς τὸ *ΘΣ*. || *Θ*: ἐστὶ καὶ | ἐστὶ καὶ
VM. || 14. ἂν καὶ τρέφηται *TW* et *E* (*Bekk.*), ἂν τρέφηται *E* (*Trend. Buss.*). ||
 15. *ΘΦ*: γενήσεως *ESM*. || post ποιητικόν virgulam om *de*. || ἀλλ' οἷον τὸ
 τρεφόμενον om *V*, post 16. ἡ οὐσία ponunt *WM*.

οἷον τὸ τρεφόμενον· ἥδη γὰρ ἔστιν [αὐτὴ ἡ οὐσία], γεννᾷ δ' οὐθὲν αὐτὸ ἐαυτό, ἀλλὰ σώζει. ὥσθ' ἡ μὲν τοιαυτὴ τῆς ψυχῆς ἀρχὴ δύναμις ἐστὶν οἷα σώζειν τὸ ἔχον αὐτὴν ἢ τοιοῦτον, ἡ δὲ τροφή παρασκευάζει ἐνεργεῖν. διὸ στερηθὲν 20 τροφῆς οὐ δύναται εἶναι. † ἐπεὶ δ' ἐστὶ τρία, τὸ τρεφόμενον καὶ ᾧ τρέφεται καὶ τὸ τρέφον, τὸ μὲν τρέφον ἐστὶν ἡ πρώτη ψυχὴ, τὸ δὲ τρεφόμενον τὸ ἔχον αὐτὴν σῶμα, ᾧ 15 δὲ τρέφεται, ἡ τροφή. † ἐπεὶ δὲ ἀπὸ τοῦ τέλους ἅπαντα προσαγορεύειν δίκαιον, τέλος δὲ τὸ γενῆσαι οἷον αὐτό, εἴη ἂν ἡ πρώτη ψυχὴ γεννητικὴ οἷον αὐτό. ἔστι δὲ ᾧ τρέ- 25 φεται διττόν, ὥσπερ καὶ ᾧ κυβερνᾷ, ἡ χεὶρ καὶ τὸ πηδάλιον, τὸ μὲν κινοῦν καὶ κινούμενον, τὸ δὲ κινοῦν μόνον. πᾶσαν δ' ἀναγκαῖον τροφὴν δύνασθαι πέττεσθαι, ἐργάζεται δὲ τὴν πέψιν τὸ θερμόν· διὸ πᾶν ἔμψυχον ἔχει θερμότητα. τύπῳ μὲν οὖν ἡ τροφή τί ἐστὶν εἴρηται· διασαφητέον δ' 30 ἐστὶν ὕστερον περὶ αὐτῆς ἐν τοῖς οἰκείοις λόγοις.

V Διωρισμένων δὲ τούτων λέγωμεν κοινῇ περὶ πάσης αἰσθήσεως. ἡ δ' αἰσθησις ἐν τῷ κινεῖσθαι τε καὶ πάσχειν συμβαίνει, καθάπερ εἴρηται· δοκεῖ γὰρ ἀλλοιώσις τις εἶναι. φασὶ δὲ τινες καὶ τὸ ὅμοιον ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχειν. 35 τοῦτο δὲ πῶς δυνατὸν ἢ ἀδύνατον, εἰρήκαμεν ἐν τοῖς καθόλου 417^a 2 λόγοις περὶ τοῦ ποιεῖν καὶ πάσχειν. ἔχει δ' ἀπορίαν διὰ τί καὶ τῶν αἰσθήσεων αὐτῶν οὐ γίνεται αἰσθησις, καὶ διὰ τί

16. γάρ ἐστιν *de*. || ἐστὶν] *ἐξ W*. || αὐτὴ ἡ οὐσία *EU* et sine uncis *de*, αὐτοῦ ἡ οὐσία *STVWX*M. || 17. αὐτὸ *om TVW* et *E* (Trend. Buss.) || 18. ἔχον] *δεχόμενον EW*. || 22. ταύτην *TX* et *E* (Buss.) || 23. ἐπεὶ δὲ—25. εἶναι] *haec videntur collocanda esse ante 20*. ἐπεὶ δὲ. || 25. γεννητικὸν *ESTW* X. || τρέφει *T*. || 26. καὶ *om SUWX*. || ἡ] καὶ ἡ *EV*. || 27. Σ et apud Φ *Alex.*: κινοῦν μόνον] *κινούμενον E* (Trend. Buss.), *κινούμενον μόνον ΘΦ*. || 28. πέττεσθαι *X*. || 29. θερμότητος *S*. || 30. ἡ τροφή τίς ἐστὶν *SU*, τί ἐστὶν ἡ τροφή *VΘ*. || 31. Θ: ἐστὶν *om X* et antiqua Philoponi ῥητά. || 32. τε *X*. || *Alex.* *Ἀπ. καὶ Αὐ.* 3, γ'. p. 154, 20. Sp.: λέγομεν *VWX*M. || 33. τε] *τι STWX*, *τι τὸ αἰσθητήριον V*. — ἐν τῷ κινεῖσθαι πῶς καὶ π. Θ, ἐν τῷ κινεῖσθαι τε καὶ π. ΣΦ *Alex.* p. 155, 1, ἐν τῷ κινεῖσθαι τε καὶ π. *idem Φ* et *Alex.* p. 161, 22, *om τε vel τι M*. || 417^a 1. τοῦτο—2. πάσχειν *om U*. || 1. εἰρήκαμεν] *εἰρήκαμεν καὶ TWX*, *εἴρηται μὲν Σ*, *εἴρηται μὲν καὶ S et Φ et Alex. ap. Φ*, *εἴρηται V*. || 2. post πάσχειν addit *Alex. ap. Φ* *λεχτέον δὲ καὶ νῦν*, *negant haec in suis addi ΣΦ*. || 3. οὐ post 2. τί *SUX*.

ἄνευ τῶν ἔξω οὐ ποιοῦσιν αἰσθῆσιν, ἐνότος πυρὸς καὶ γῆς καὶ
 5 τῶν ἄλλων στοιχείων, ὧν ἐστὶν ἡ αἰσθησις καθ' αὐτὰ ἢ τὰ
 συμβεβηκότα τούτοις. δῆλον οὖν ὅτι τὸ αἰσθητικὸν οὐκ ἔστιν
 ἐνεργεῖα, ἀλλὰ δυνάμει μόνον. διὸ καθάπερ τὸ καυστὶν οὐ
 καίεται αὐτὸ καθ' ἑαυτὸ ἄνευ τοῦ καυστικοῦ· ἔκαιε γὰρ ἂν
 ἑαυτό, καὶ οὐθὲν ἐδεῖτο τοῦ ἐντελεχείᾳ πυρὸς ὄντος. ἐπειδὴ
 10 δὲ τὸ αἰσθάνεσθαι λέγομεν διχῶς, (τό τε γὰρ δυνάμει ἀκοῦον
 καὶ ὁρῶν ἀκούειν καὶ ὁρᾶν λέγομεν, καὶ τύχῃ καθευδόν, καὶ
 τὸ ἥδη ἐνεργοῦν,) διχῶς ἂν λέγοιτο καὶ ἡ αἰσθησις, ἡ μὲν
 ὡς δυνάμει, ἡ δὲ ὡς ἐνεργεῖα. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθη-
 τόν, τό τε δυνάμει ὄν καὶ τὸ ἐνεργεῖα. πρῶτον μὲν οὖν ὡς 3
 15 τοῦ αὐτοῦ ὄντος τοῦ πάσχειν καὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ τοῦ ἐνεργεῖν
 λέγωμεν· καὶ γὰρ ἔστιν ἡ κίνησις ἐνέργειά τις, ἀτελὴς μὲν-
 τοι, καθάπερ ἐν ἐτέροις εἴρηται. πάντα δὲ πάσχει καὶ κι-
 νεῖται ὑπὸ τοῦ ποιητικοῦ καὶ ἐνεργείᾳ ὄντος. διὸ ἔστι μὲν ὡς
 ὑπὸ τοῦ ὁμοίου πάσχει, ἔστι δὲ ὡς ὑπὸ τοῦ ἀνομοίου, καθά-
 20 περ εἵπομεν· πάσχει μὲν γὰρ τὸ ἀνόμοιον, πεπονθὸς δ'
 ὁμοίον ἐστίν. διαιρετέον δὲ καὶ περὶ δυνάμεως καὶ ἐντελε- 4
 χείας· νῦν γὰρ ἀπλῶς † λέγομεν περὶ αὐτῶν. ἔστι μὲν γὰρ
 οὕτως ἐπιστημόν τι ὡς ἂν εἵπομεν ἄνθρωπον ἐπιστήμονα, ὅτι
 ὁ ἄνθρωπος τῶν ἐπιστημόνων καὶ ἐχόντων ἐπιστήμην· ἔστι δ'
 25 ὡς ἥδη λέγομεν ἐπιστήμονα τὸν ἔχοντα τὴν γραμματικὴν·

4. αἰσθήσεις *SUX*. || 5. ἡ om *SU*. || 6. ἔρεστιν *SU*. || 7. διὸ om *VW*. ||
Σ: καθάπερ] καὶ καθάπερ *U*, οὐκ αἰσθάνεται καθάπερ *TX*, καθάπερ οὐκ
 αἰσθάνεται *S*. || 8. αὐτὸ om *W*. || καθ' αὐτὸ *TWXdε*, ὑφ' ἑαυτοῦ *S*, ὑφ'
 αὐτοῦ *UV*. || ἔκαιε *X*. || ἂν om *W*. || 9. αὐτὸ *S*, αὐτὸ *UX*. || ὄντος] εἶναι
W. || ἐπεὶ *X*. || 10. διχῶς λέγομεν *W*, λέγ. διττῶς *T*. || ὁρῶν καὶ ἀκοῦον
codex nescio quis: nam *E* certe vulgatam tuetur. ἀκοῦον om *V*. || 11. καὶ
 ἂν *UX*. || 13. τὸ αἰσθητὸν scripsi ex *Alexandro*, p. 155, 24. *Sp. Libri et*
scripti et impressi τὸ αἰσθάνεσθαι, item *ΘΣΦ*. || 14. οὖν om *V*. || 15. τοῦ
 ante *π*. om *V*. || τοῦ ante *ἐν*. om *EVW* et bis *φ*. || 16. λέγομεν *STUWX* et
 bis *φ*. || 17. εἴρηται ἐν ἐτέροις *W*. || 18. καὶ ὑπὸ *U*. || 19. τοῦ alterum om
V. || 20. εἴρηται *T*. || *Alex.* p. 156, 3. *Sp.*: μὲν om *X*. || τὸ ἀνόμοιον] τὸ ἀνό-
 μοιον ὄν *U*, ἀνόμοιον *S* et *Alex.* p. 156, 3. *Sp.* Volebant ἀνόμοιον ὄν. ||
 21. καὶ post δὲ om *SX*. || 22. νῦν μὲν γὰρ *TW*. || videtur legendum ἐλέγομεν.
 || 23. εἵπομεν *ETUVW*. || 24. ἐχόντων ἐπιστήμην καὶ ἐπιστημόνων *W*. ||
 καὶ τῶν ἐχόντων *SUX*. || 25. ἐπίστασθαι *SX*. || τὴν om *X*. || post γραμμ.
 punctum *de*.

(ἐκάτερος δὲ τούτων οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον δυνατὸς ἐστίν, ἀλλ' ὁ μὲν ὅτι τὸ γένος τοιοῦτον καὶ ἡ ὕλη, ὁ δ' ὅτι βουληθεὶς δυνατὸς θεωρεῖν, ἂν μὴ τι κωλύσῃ τῶν ἔξωθεν) τρίτος δ' ὁ ἡδὴ θεωρῶν, ἐντελεχεῖα ὣν καὶ κυρίως ἐπιστάμενος τότε τὸ *A*. ἀμφοτέροι μὲν οὖν οἱ [πρῶτοι] κατὰ δύνάμιν ἐπιστήμονες * *, 30 ἀλλ' ὁ μὲν διὰ μαθήσεως ἀλλοιωθεὶς καὶ πολλάκις ἐξ ἐναντίας μεταβαλὼν ἔξωθεν, ὁ δ' ἐκ τοῦ ἔχειν τὴν † αἴσθησιν ἢ τὴν γραμματικὴν, μὴ ἐνεργεῖν δ' εἰς τὸ ἐνεργεῖν ἄλλον 417^b 5 τρόπον. οὐκ ἔστι δ' ἀπλοῦν οὐδὲ τὸ πάσχειν, ἀλλὰ τὸ μὲν φθορά τις ὑπὸ τοῦ ἐναντίου, τὸ δὲ σωτηρία μᾶλλον τοῦ δυνάμει ὄντος ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ ὁμοίου οὕτως ὡς δύναμις ἔχει πρὸς ἐντελέχειαν· θεωροῦν γὰρ γίγνεται τὸ ἔχον 5 τὴν ἐπιστήμην, ὅπερ ἢ οὐκ ἔστιν ἀλλοιοῦσθαι, (εἰς αὐτὸ γὰρ ἢ ἐπίδοσις καὶ εἰς ἐντελέχειαν) ἢ ἕτερον γένος ἀλλοιώσεως. διὸ οὐ καλῶς ἔχει λέγειν τὸ φρονεῖν, ὅταν φρονῇ, ἀλλοιοῦσθαι, ὥσπερ οὐδὲ τὸν οἰκοδόμον ὅταν οἰκοδομῇ. τὸ μὲν οὖν εἰς ἐντελέχειαν † ἄγον ἐκ δυνάμει ὄντος [κατὰ] τὸ νοοῦν καὶ 10 φρονεῖν οὐ διδασκαλίαν ἀλλ' ἑτέραν ἐπωνυμίαν ἔχειν δίκαιον· τὸ δὲ [ἐκ δυνάμει ὄντος] μανθάνον καὶ λαμβάνον ἐπιστήμην ὑπὸ τοῦ ἐντελεχείᾳ ὄντος καὶ διδασκαλικοῦ ἦτοι οὐδὲ πάσχειν φρενέον, ὥσπερ εἴρηται, ἢ δύο τρόπους εἶναι ἀλ-

26. ἐκάτερος — 28. ἔξωθεν] addidi parenttheseos signum. || 27. *M*: τοιοῦτον τὸ γένος *V*. || βουληθείη *V*. || 28. ἂν *SUVΣ*. || κωλύη *Σ*, fort. recte. || τρίτος δ' ὁ ἡδὴ scripsi e *M*. Libri et scripti et impressi ὁ δ' ἡδὴ. || 29. post θεωρῶν virgulam om *de*. || ὦν om *V*. || τότε τὸ δὲ τὸ *S*. || 30. Aristoteles videtur scripsisse ἀμφοτέροι μὲν οὖν οἱ κατὰ δύνάμιν ἐπιστήμονες ἐνεργεῖα γίνονται ἐπιστήμονες, ἀλλ'. || 32. μεταβάλλον *SX*. || τὴν αἴσθησιν non videtur scripsisse Aristoteles: fortasse τὴν ἀριθμητικὴν, quod est Themistii. || 417^b 2. δὲ τὸ πάσχον ἀπλῶς *W*. πάσχον etiam *V*. || 3. δὲ γένεσις καὶ σωτ. *V*. || μᾶλλον ὑπὸ τοῦ *X*. || 4. ἐντελεχεῖα ὄντος om *X*. || ὁμοῦ *S*. || post ὁμοίου virgulam *de*. || 6. Alex. *Λπ. καὶ Λυ.* 3, β'. p. 151, 11. 152, 4. 157, 24. Sp. et Φ: τὴν om *SX*. || ΘΦ: ἢ om Alex. p. 151, 12. 152, 4. 158, 4. cf 157, 25. Sp. || Alex. p. 151, 13. 152, 5. 157, 28. ΘΣΦ: *ἑαυτοῦ ΧΜ, αὐτοῦ e*. || 7. Alex. ΘΣΦ: εἰς ἐντ.] ἢ ἐντελέχεια *V*. || Alex. ΘΣΦ: εἶδος *V*. || 9. Alex. p. 152, 9: ὥσπερ om *V*. || 10. ἄγον] videtur legendum ἄγειν. || κατὰ videtur esse delendum. || νοοῦν καὶ φρονεῖν] νοεῖν καὶ φρονεῖν Alex. l. i. || 11. Alex. l. i.: διδασκαλία *W*. || 12. ἐκ δυνάμει ὄντος sine uncis *de*. || ὄντος κατὰ τὸ νοοῦν καὶ φρονεῖν μανθ. *X*. || 13. ἦτοι] εἶτα *V*. || οὐδὲν *X*. || 14. ὥσπερ εἴρηται om *SUXΘΦ*.

- 15 λοιώσεως, τὴν τε ἐπὶ τὰς στερητικὰς διαθέσεις μεταβολὴν
καὶ τὴν ἐπὶ τὰς ἔξεις καὶ τὴν φύσιν. τοῦ δ' αἰσθητικοῦ ἢ μὲν 6
πρῶτη μεταβολὴ γίνεται ὑπὸ τοῦ γεννῶντος· ὅταν δὲ γεν-
νηθῇ, ἔχει ἤδη ὥσπερ ἐπιστήμην καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι. καὶ
τὸ κατ' ἐνέργειαν δὲ ὁμοίως λέγεται τῷ θεωρεῖν· διαφέρει
20 δέ, ὅτι τοῦ μὲν τὰ ποιητικὰ τῆς ἐνεργείας ἔξωθεν, τὸ ὁρατὸν
καὶ τὸ ἀκουστόν, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ λοιπὰ τῶν αἰσθητῶν.
αἴτιον δ' ὅτι τῶν καθ' ἕκαστον ἢ κατ' ἐνέργειαν αἰσθησις, ἢ
δ' ἐπιστήμη τῶν καθόλου· ταῦτα δ' ἐν αὐτῇ πῶς ἐστι τῇ
ψυχῇ. διὸ νοῆσαι μὲν ἐπ' αὐτῷ, ὁπόταν βούλῃται, αἰσθά-
25 νεσθαι δ' οὐκ ἐπ' αὐτῷ· ἀναγκαῖον γὰρ ὑπάρχειν τὸ αἰσθη-
τόν. ὁμοίως δὲ τοῦτ' ἔχει καὶ ταῖς ἐπιστήμας ταῖς τῶν αἰ-
σθητῶν, καὶ διὰ τὴν αὐτὴν αἰτίαν, ὅτι τὰ αἰσθητὰ τῶν καθ'
ἕκαστα καὶ τῶν ἔξωθεν. ἀλλὰ περὶ μὲν τούτων διασαφῆσαι
καιρὸς γένοιτ' ἂν καὶ εἰσαυθίς. νῦν δὲ διωρίσθω τοσοῦτον, ὅτι 7
30 οὐκ ἀπλοῦ ὄντος τοῦ δυνάμει λεγομένου, ἀλλὰ τοῦ μὲν ὥσπερ
ἂν εἴποιμεν τὸν παῖδα δύνασθαι στρατηγεῖν, τοῦ δὲ ὡς τὸν ἐν
ἡλικίᾳ ὄντα, οὕτως ἔχει τὸ αἰσθητικόν. ἐπεὶ δ' ἀνώνυμος
418a αὐτῶν ἢ διαφορὰ, διωρίσται δὲ περὶ αὐτῶν ὅτι ἕτερα καὶ
πῶς ἕτερα, χρῆσθαι ἀναγκαῖον τῷ πάσχειν καὶ ἀλλοι-
οῦσθαι ὡς κυρίοις ὀνόμασιν. τὸ δ' αἰσθητικὸν δυνάμει ἐστὶν
οἷον τὸ αἰσθητὸν ἤδη ἐντελεχεῖα, καθάπερ εἴρηται. πάσχει
5 μὲν οὖν οὐκ ὁμοιον ὄν, πεπονθὸς δ' ὁμοίωται καὶ ἔστιν οἷον
ἐκεῖνο.

VI Λεκτέον δὲ καθ' ἑκάστην αἰσθησιν περὶ τῶν αἰσθη-
τῶν πρῶτον. λέγεται δὲ τὸ αἰσθητὸν τριχῶς, ὧν δύο μὲν καθ'
αὐτὰ φαμεν αἰσθάνεσθαι, τὸ δὲ ἐν κατὰ συμβεβηκός. τῶν
10 δὲ δύο τὸ μὲν ἰδίον ἐστὶν ἐκάστης αἰσθήσεως, τὸ δὲ κοινόν

16. τὴν ante ἐπὶ om *V*. || 18. Alex. p. 159, 21: καὶ post αἰσθ. om *EU*,
καὶ τὸ om *V*. || 19. Alex. l. 1.: δὲ om *SV*, post ὁμοίως ponit *E*. || δὲ αἰσθά-
νεσθαι ὁμ. Alex. l. 1. || τὸ *T*. || θεωρεῖν] θεωρεῖν τε καὶ νοεῖν Alex. l. 1. ||
21. λοιπὰ] ἄλλα *X*, λοιπὰ ἀπὸ *S*. || 24. ὅταν *VH'X*. || βούλεται *V*. || 26. *M*:
τούτω *UX*, τούτοις *S*. || *M*: ταῖς om *X*. || 28. ἕκαστον *V*. || 29. ἂν om *X*.
|| *M*: δ' ἐπὶ τοσοῦτον διωρίσθω *W*, δὲ διωρίσθω τοῦτο *ST*. || 31. εἰπω-
μεν *SUX*. || 418a 2. ἕτερα καὶ ὅτι ἕτερα χρ. *W*. || *ΦM*: χρῆσθαι δ' ἂν. *S*
et Alex. p. 161, 1 Sp. || τὸ *T* et *E* (Trend. Buss.) || 3. δ' om *ES*. || 4. ἥδη ὡς
ἐντελέχεια *S*. || 5. ὄν om *S*. || 8. ὡς *S*. || δυοῖν *SUX*. || 10. μὲν ἐν ἰδίον *V*. ||
ἐκάστης τῆς αἰσθήσεως *W*. || αἰσθήσεως om *V*.

- 2 πασῶν. λέγω δ' ἴδιον μὲν ὃ μὴ ἐνδέχεται ἑτέρᾳ αἰσθῆσει
αἰσθάνεσθαι, καὶ περὶ ὃ μὴ ἐνδέχεται ἀπατηθῆναι, οἷον
ὄψις χρώματος καὶ ἀκοή ψόφου καὶ γεῦσις χυμοῦ. ἢ
δ' ἀφῇ πλείους μὲν ἔχει διαφοράς· — ἀλλ' ἑκάστη γε κρίνει
περὶ τούτων, καὶ οὐκ ἀπατᾶται ὅτι χρῶμα οὐδ' ὅτι ψόφος, 15
3 ἀλλὰ τί τὸ κεχρωσμένον ἢ ποῦ, ἢ τί τὸ ψοφοῦν ἢ ποῦ. τὰ
μὲν οὖν τοιαῦτα λέγεται ἴδια ἑκάστου, κοινὰ δὲ κίνησις, ἡρε-
μία, ἀριθμός, σχῆμα, μέγεθος· τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐδεμιᾶς
ἐστὶν ἴδια, ἀλλὰ κοινὰ πάσαις· καὶ γὰρ ἀφῇ κινήσις τίς
4 ἐστὶν αἰσθητὴ καὶ ὄψει. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰ- 20
σθητόν, οἷον εἰ τὸ λευκὸν εἴη Διάρους υἱός· κατὰ συμβε-
βηκὸς γὰρ τούτου αἰσθάνεται, ὅτι τῷ λευκῷ συμβέβηκε
τούτου οὐ αἰσθάνεται. διὸ καὶ οὐδὲν πάσχει ἢ τοιοῦτον ὑπὸ τοῦ
αἰσθητοῦ. τῶν δὲ καθ' αὐτὰ αἰσθητῶν τὰ ἴδια κυρίως ἐστὶν
αἰσθητά, καὶ πρὸς ἃ ἡ οὐσία πέφνκεν ἑκάστης αἰσθήσεως. 25
VII Οὗ μὲν οὖν ἐστὶν ἡ ὄψις, τοῦτ' ἐστὶν ὄρατόν. ὄρατόν
δ' ἐστὶ χρῶμά τε, καὶ ὃ λόγῳ μὲν ἐστὶν εἰπεῖν, ἀνώνυμον δὲ
τυγχάνει ὄν· διῆλον δὲ ἔσται ὃ λέγομεν προελθοῦσι μά-
λιστα. τὸ γὰρ ὄρατόν ἐστι χρῶμα. τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ ἐπὶ τοῦ
καθ' αὐτὸ ὄρατοῦ· καθ' αὐτὸ δὲ οὐ τῷ λόγῳ, ἀλλ' ὅτι ἐν 30
ἐαυτῷ ἔχει τὸ αἷτιον τοῦ εἶναι ὄρατόν. πᾶν δὲ χρῶμα κινη-
τικόν ἐστι τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφανοῦς, καὶ τοῦτ' ἐστὶν αὐτοῦ 418^b

14. πλείστας T. || post διαφοράς addidi signum orationis imperfectae. ||
15. τούτου V. || 16. ἢ ποῦ om U. || ἢ τί — ποῦ om V, ἢ ποῦ om W. || 17. ἐκά-
στη X, ἐκάστης W, ἐκάστης εἶναι αἰσθήσεως Θ, fort. recte. || 19. πάσαις
om UX et pr S. πάντων re S. || γὰρ ἢ ἀφῇ E. || τις V, om U. || 20. αἰ-
σθητικῇ S. || post ὄψει editi ante Bekkerum omnes ut videtur καθ' αὐτὰ
μὲν οὖν ἐστὶν αἰσθητὰ ταῦτα, legitque M. || 21. M: Διάρους υἱός] διαρ-
ρους υἱός ET, διαρρου υἱός V, διάρους, W, Διάρης Φ, qui addit 'τι-
νὰ δὲ τῶν ἀντιγράφων ἔχουσι Διάρους υἱός'. Etiam Θ utramque novit:
'αἰσθητὸς γὰρ ὁ Διάρους υἱὸς ἢ ὁ Διάρης οὐχ ἢ Διάρης ἀλλ' ἢ' κτε. ||
22. αἰσθάνεσθαι UX. || τὸ λευκὸν W. || 23. ᾧ V. || καὶ om SUV. || ἢ om SU
X. || 24. κυρίως τὰ ἴδια W. || 25. ἐκάστου T. || 26. οὖν om T. || ἢ om SU. ||
ἐστὶν ὄρατόν. ἐστὶ δὲ χρ. X. || 27. τε] μὲν EW. || 28. ὃ λέγομεν om U, post
ὄρατόν ponunt SX. || μάλιστα om SUV. || 29. ὄρατόν τέ ἐστὶ S. || ἐστὶ ante
χρ. om U. || τοῦ — 30. ὄρατοῦ] τῶν — ὄρατῶν TW et E (Buss.) || 31. αὐτῷ X,
αὐτῷ UVΣ. || ἔχει om T.

ἡ φύσις. διόπερ οὐχ ὁρατὸν ἄνευ φωτός, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐκάστου
 χρώμα ἐν φωτὶ ὁράται. διὸ περὶ φωτός πρῶτον λεκτέον τί
 ἐστίν. ἔστι δὴ τι διαφανές. διαφανές δὲ λέγω ὃ ἔστι μὲν 2
 5 ὁρατόν, οὐ καθ' αὐτὸ δὲ ὁρατὸν ὡς ἀπλῶς εἰπεῖν, ἀλλὰ δι'
 ἀλλότριον χρώμα. τοιοῦτον δὲ ἐστὶν ἄηρ καὶ ὕδωρ καὶ πολλὰ
 τῶν στερεῶν· οὐ γὰρ ἡ ὕδωρ οὐδ' ἡ ἄηρ διαφανές, ἀλλ' ὅτι
 ἐστὶ τις φύσις ὑπάρχουσα ἢ αὐτῇ ἐν τούτοις ἀμφοτέροις καὶ
 ἐν τῷ αἰδίῳ τῷ ἄνω σώματι. φῶς δὲ ἐστὶν ἡ τούτου ἐνέργεια,
 10 τοῦ διαφανοῦς ἢ διαφανές. δυνάμει δέ, ἐν ᾧ τοῦτ' ἐστὶ, καὶ τὸ
 σκότος. τὸ δὲ φῶς οἷον χρώμά ἐστι τοῦ διαφανοῦς, ὅταν ἡ
 ἐντελεχεία διαφανές ὑπὸ πυρὸς ἢ τοιοῦτου οἷον τὸ ἄνω
 σῶμα· καὶ γὰρ τούτῳ τι ὑπάρχει ἐν καὶ ταῦτόν. τί μὲν οὖν
 τὸ διαφανές καὶ τί τὸ φῶς, εἴρηται, ὅτι οὔτε πῦρ οὐδ' ὄλως
 15 σῶμα οὐδ' ἀπορροή σώματος οἰδενός, (εἴη γὰρ ἂν σῶμα τι καὶ
 οὕτως,) ἀλλὰ πυρὸς ἢ τοιοῦτου τινὸς παρουσία ἐν τῷ διαφα-
 νεῖ· οὐδὲ γὰρ δύο σώματα ἅμα δυνατόν ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι.
 δοκεῖ τε τὸ φῶς ἐναντίον εἶναι τῷ σκότει· ἔστι δὲ τὸ σκότος 3
 στέρησις τῆς τοιαύτης ἕξεως ἐκ διαφανοῦς, ὥστε δηλόν ὅτι
 20 καὶ ἡ τούτου παρουσία τὸ φῶς ἐστίν. καὶ οὐκ ὀρθῶς Ἐμπε-
 δοκλῆς, οὐδ' εἰ τις ἄλλος οὕτως εἴρηκεν, ὥς φερομένου τοῦ
 φωτός καὶ γιγνομένου ποτὲ μεταξὺ τῆς γῆς καὶ τοῦ περι-
 έχοντος, ἡμᾶς δὲ λανθάνοντος· τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ παρὰ
 τὴν τοῦ λόγου ἐνάργειαν καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα· ἐν μι-

418b 2. πάντως ἕκαστον *SUXΘ*. || 3. *M*: ὁρατόν *SUVWXΘde*. || *Θ*: πρό-
 τερον *W*. || *Θ*: ληπτέον *X*. || 5. εἰπεῖν ἀπλῶς *UX*. || 6. καὶ ante *ὑδ*. om *X*. || 7.
 στερεῶν οἷον ὕελος κρύσταλλος. οὐ *T* et margo *U*. || οὐδ'] *ἢ SX*. || *ἡ* om *X*. ||
 8. τις om *ESTVWde*. || ἐνυπάρχουσα *SUVXde*. || 9. post ἐνέργεια om virgula-
 lam *de*. || 10. post δέ om virgulam *de*. || οἷς *UΘΦ*. || τοῦτο ante ἐν *W*. || 11. *ἡ*
 om *E*. || 12. ὑπὸ τοῦ πυρὸς *X*. || 13. τοῦτο *SM*. || ὑπάρχει τι *SX*. || 14. τὸ
 ante *δ*. om *X*. || εἴρηται καὶ τί τὸ φῶς *V*. || 15. videntur post σῶμα transfe-
 renda quae nunc 17. leguntur, ita: σῶμα, (οὐδὲ γὰρ δύο σώματα ἅμα δυνα-
 τὸν ἐν τῷ αὐτῷ εἶναι,) οὐδ' ἀπορροή . . || 15. οὔτε *TVW*. || 17. οὔτε *UX*. ||
 δυνατόν ante ἅμα *SX*, post αὐτῷ *V*. || 18. τε] δὲ *TUVXde*. || εἶναι om *V*. ||
 σκότῳ *ES*. || ὁ *TU*, om *V*. || 19. τῆς om *S*. || 20. τὸ φῶς ἢ τούτου παρου-
 σία *SUX*. || εἰ om *V*. || *M*: ὡσαύτως *T*, περὶ τούτου *X*, om *S*. || 22. *Θ*: τει-
 νομένου *EV*. || τότε *V*. || 23. περὶ *V*. || 24. τὴν ἐν τῷ λόγῳ *SUXΘde*. ||
 ἐνέργειαν *E* (Trend. Buss.) et *M*, ἀλήθειαν *E* (Bekk.) et *SUVXΘde*. ||
 καὶ om *W*.

κρῶ μὲν γὰρ διαστήματι λάθοι ἄν, ἀπ' ἀνατολῆς δ' ἐπὶ 25
 4 δυσμᾶς τὸ λανθάνειν μέγα λίαν τὸ αἴτημα. ἔστι δὲ χρώ-
 ματος μὲν δεκτικὸν τὸ ἄχρουν, ψόφου δὲ τὸ ἄψοφον.
 ἄχρουν δ' ἔστι τὸ διαφανές καὶ τὸ ἀόρατον ἢ τὸ μόλις
 ὁρώμενον, οἷον δοκεῖ τὸ σκοτεινόν. τοιοῦτον δὲ τὸ διαφανές
 μὲν, ἀλλ' οὐχ ὅταν ἢ ἐντελεχεῖα διαφανές, ἀλλ' ὅταν δυ- 30
 νάμει· ἡ γὰρ αὕτη φύσις ὅτε μὲν σκότος ὅτε δὲ φῶς
 ἔστιν. οὐ πάντα δὲ ὁρατὰ ἐν φωτὶ ἔστιν, ἀλλὰ μόνον ἐκάστου 419^a
 τὸ οἰκεῖον χρῶμα· ἔνια γὰρ ἐν μὲν τῷ φωτὶ οὐχ ὁράται,
 ἐν δὲ τῷ σκότεινι ποιεῖ αἰσθησιν, οἷον τὰ πυρῶδη φαινόμενα
 καὶ λάμποντα, (ἀνώνυμα δ' ἔστι ταῦτα ἐνὶ ὁνόματι,) οἷον
 μύκης, κέρας, κεφαλαὶ ἰχθύων καὶ λεπίδες καὶ ὀφθαλ- 5
 μοί· ἀλλ' οὐδενὸς ὁράται τούτων τὸ οἰκεῖον χρῶμα. δι' ἣν
 5 μὲν οὖν αἰτίαν ταῦτα ὁράται, ἄλλος λόγος· νῦν δ' ἐπὶ το-
 σοῦτον φανερόν ἐστιν, ὅτι τὸ μὲν ἐν φωτὶ ὁρώμενον χρῶμα.
 διὸ καὶ οὐχ ὁράται ἄνευ φωτός· τοῦτο γὰρ ἦν αὐτῷ τὸ
 χρώματι εἶναι, τὸ κινητικῷ εἶναι τοῦ κατ' ἐνέργειαν διαφα- 10
 νοῦς· ἡ δ' ἐντελέχεια τοῦ διαφανοῦς φῶς ἔστιν. σημειῶν δὲ τού-
 του φανερόν· ἐὰν γὰρ τις θῇ τὸ ἔχον χρῶμα ἐπ' αὐτὴν
 τὴν ὕψιν, οὐκ ὄψεται· ἀλλὰ τὸ μὲν χρῶμα κινεῖ τὸ δια-
 φανές, οἷον τὸν ἀέρα, ὑπὸ τοίτου δὲ συνεχοῦς ὄντος κινεῖται
 6 τὸ αἰσθητήριον. οὐ γὰρ καλῶς τοῦτο λέγει Δημόκριτος οἰό- 15
 μενος, εἰ γένοιτο κενὸν τὸ μεταξύ, ὁρᾶσθαι ἂν ἀκριβῶς καὶ
 εἰ μύρμηξ ἐν τῷ οὐρανῷ εἴη· τοῦτο γὰρ ἀδύνατόν ἐστιν. πά-
 σχοντος γάρ τι τοῦ αἰσθητικοῦ γίνεται τὸ ὁρᾶν· ὑπ' αὐτοῦ
 μὲν οὖν τοῦ ὁρωμένου χρώματος ἀδύνατον, λείπεται δὲ ὑπὸ
 τοῦ μεταξύ, ὥστ' ἀναγκαῖόν τι εἶναι μεταξύ· κενοῦ δὲ γενο- 20

25. Θ: μένον *W*. || 26. δὲ] μὲν *S*. || 28. ἄχρουν *V*. || μόγις *X*. || 29. ἐσκο-
 τισμένον *W*. || ἄφανές *T*. || 419^a 1. ὁράται *X*, omisso *max* ἔστιν. || ἐκάστω
V. || 3. σκότοι *E*. || πυρῶδη *E*. || 4. εἰσὶ *T*. || ταῦτα om *U*. || 5. καὶ om *UX*. ||
 λοιπίδες *E*. || καὶ om *X*. || 6. τούτων τὸ] τοῦτο *T*. || 7. ὁρατὰ *E*. || 9. καὶ om
EUWM. || Θ: γὰρ καὶ ἦν *M*. || Θ*M*: αὐτὸ *W*^e. || *M*: τῷ *W*, om *SΘ*. || 10.
 post εἶναι virgulam om *de*. || Θ*M*: κινητήν *S*. || 11. ἡ δ' — 17. εἴη om *pr V*. ||
 12. Θ: εἰ γὰρ ἂν τις *W*. || Θ: θείη *WX*. || 14. δὲ] δὴ *ETW*, δὲ ἡδὴ Θ, fort.
 recte. || 16. γένηται *W*. || τὸ μεταξύ κενόν *V*. || ἂν om *W*. || ἀκριβῶς om *X*. ||
 17. εἰ ὁ μ. *W*. || ἔστιν ἀδύνατον *SUX*. || 18. τι om *SU*. || αἰσθητήριον *VW*. ||
 19. οὖν om *SU*. || δὴ *ETW*. || 20. ὥστ' — μεταξύ om *SUX*.

μένου οὐχ ὅτι ἀκριβῶς, ἀλλ' ὅλως οὐθὲν ὁφθῆσεται. δι' ἣν 7
 μὲν οὖν αἰτίαν τὸ χρώμα ἀναγκαῖον ἐν φωτὶ ὁρᾶσθαι, εἴρη-
 ται. πῦρ δὲ ἐν ἀμφοῖν ὁρᾶται, καὶ ἐν σκότει καὶ ἐν φωτὶ,
 καὶ τοῦτο ἐξ ἀνάγκης· τὸ γὰρ διαφανὲς ὑπὸ τούτου γίνεται
 25 διαφανές. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ περὶ ψόφου καὶ ὁσμῆς 8
 ἐστίν· οὐθὲν γὰρ αὐτῶν ἀπτόμενον τοῦ αἰσθητηρίου ποιεῖ τὴν
 αἴσθησιν, ἀλλ' ὑπὸ μὲν ὁσμῆς καὶ ψόφου τὸ μεταξὺ κι-
 νεῖται, ὑπὸ δὲ τούτου τῶν αἰσθητηρίων ἐκάτερον· ὅταν δ' ἐπ'
 αὐτὸ τις ἐπιθῇ τὸ αἰσθητήριον τὸ ψοφοῦν ἢ τὸ ὄζον, οὐδεμίαν
 30 αἴσθησιν ποιήσει. περὶ δὲ ἀφῆς καὶ γεύσεως ἔχει μὲν
 ὁμοίως, οὐ φαίνεται δέ· δι' ἣν δ' αἰτίαν, ἵστερον ἔσται δῆλον.
 τὸ δὲ μεταξὺ ψόφων μὲν * * ἀήρ * *, † ὁσμῆς δ' ἀνώνυμον· κοι- 9
 νὸν γὰρ δὴ τι πάθος· ἐπ' αἲρος καὶ ἵδαιός ἐστιν, ὥσπερ τὸ δια-
 φανὲς χρώματι, οὕτω τῷ ἔχοντι ὁσμὴν ὃ ἐν ἀμφοτέροις
 35 ὑπάρχει τοῖτοις· φαίνεται γὰρ καὶ τὰ ἔνδρα τῶν ζώων
 419^b ἔχειν αἴσθησιν ὁσμῆς. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν
 ὅσα ἀναπνεῖ, ἀδυνατεῖ ὁσμᾶσθαι μὴ ἀναπνέοντα * * ἢ δ' αἰ-
 τία καὶ περὶ τούτων ἵστερον λεχθήσεται.

VIII Νῦν δὲ * * πρῶτον * περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς διορίσωμεν.
 5 ἔστι δὲ διτιλὸς ὁ ψόφος· ὁ μὲν γὰρ ἐνεργεῖα τις, ὁ δὲ δυνάμει·
 τὰ μὲν γὰρ οὗ φαμεν ἔχειν ψόφον, οἷον σπόγγον, ἔρια, τὰ
 δ' ἔχειν, οἷον χαλκὸν καὶ ὅσα στερεὰ καὶ λεῖα, ὅτι δύνα-

23. σκότει *EM.* || 29. τις ἐπιθῇ *om pr E.* || τὸ ante αἰσθ. *om E.* || 31. δ' *om X.* || 32. τὸ δὲ — κοινόν] haec esse mutila et corrupta ipsa res ostendit. Themistius pleniora videtur habuisse atque integra. ex cujus interpretatione conjicio haec fere ab Aristotele scripta fuisse τὸ δὲ μεταξὺ ψόφου μὲν καὶ ὁσμῆς ἀήρ τε καὶ ἕδωρ· τὸ δὲ κοινὸν ἀνώνυμον· κοινὸν . . . || 33. δὴ *om SUFWX.* || 34. ὃ ἐν] *om SX,* ἐν *TV.* || 35. καὶ *om V.* || 419^b 1. ὁσμῆς *T et E (Bekk.),* ὁσμῆς *E (Trend. Buss.)* || ἀλλ' — 4. διορίσωμεν] consideranti mihi Θ et M interpretationes videtur Ar. haec fere scripsisse ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμᾶσθαι μὴ ἀναπνέοντα, τὰ δὲ ἔνδρα ὁσμᾶται καὶ μὴ ἀναπνέοντα. ἢ δ' αἰτία καὶ περὶ τούτων ἵστερον λεχθήσεται. νῦν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων δῆλον τί ἐστὶν ὁψις. Cap. 8. Μετὰ δὲ ταῦτα λεπτέον περὶ ἀκοῆς καὶ ἀσφρήσεως· καὶ πρῶτον μὲν περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς διορίσωμεν. || 2. ὁσμᾶσθαι *ET.* || 4. πρῶτον *om V.* || ἀκοῆς] ἀσφρήσεως *EFWM.* || 5. δὲ *om S.* || ἐνεργεῖα *E (Trend. Buss.),* ἐνεργεῖα ΘΣΦΜ, ἐνεργεῖα *E (Bekk.) et SUFWXdo.* || δυνάμει *EΘΣΦΜ,* δύναμις *SUFWXdo.* || 7. χαλκὸς *T.*

- ται ψοφῆσαι. τοῦτο δ' ἐστὶν αἰτοῦ μεταξὺ καὶ τῆς ἀκοῆς
 2 ἐμποιῆσαι ψόφον ἐνεργεία. γίνεται δ' ὁ καὶ ἐνέργειαν ψό-
 φος αἰεὶ τινος πρὸς τι καὶ ἐν τινι· πληγὴ γὰρ ἐστὶν ἡ ποι- 10
 οὔσα. διὸ καὶ ἀδύνατον ἐνὸς ὄντος γενέσθαι ψόφον· ἕτερον
 γὰρ τὸ τύπτον καὶ τὸ τυπτόμενον· ὥστε τὸ ψοφῶν πρὸς τι
 ψοφεῖ. πληγὴ δ' οὐ γίνεται ἄνευ φορᾶς. ὥσπερ δ' εἵπομεν,
 οὐ τῶν τυχόντων πληγὴ ὁ ψόφος· οὐθένα γὰρ ποιεῖ ψόφον
 ἔρια ἂν πληγῇ, ἀλλὰ χαλκὸς καὶ ὅσα λεία καὶ κοῖλα, 15
 ὁ μὲν χαλκός, ὅτι λείος· τὰ δὲ κοῖλα τῇ ἀνακλάσει πολ-
 λὰς ποιεῖ πληγὰς μετὰ τὴν πρώτην, ἀδυνατοῦντος ἐξελθεῖν
 τοῦ κινήθεντος. ἔτι ἀκούεται ἐν αἴρι καὶ ἴδατι, ἀλλ' ἥτιον].
 3 οὐκ ἐστὶ δὲ ψόφου κίριος ὁ αἶρ οὐδὲ τὸ ἴδιον· ἀλλὰ δεῖ στε-
 ρεῶν πληγὴν γενέσθαι πρὸς ἄλληλα* καὶ πρὸς τὸν αἶρα. 20
 τοῦτο δὲ γίνεται, ὅταν ὑπομένη πληγὴς ὁ αἶρ καὶ μὴ δια-
 χυθῇ. διὸ ἐὰν ταχέως καὶ σφοδρῶς πληγῇ, ψοφεῖ· δεῖ
 γὰρ φθάσαι τὴν κίνησιν τοῦ ῥαπίζοντος τὴν θρύψιν τοῦ αἵ-
 ρος, ὥσπερ ἂν εἰ σωρὸν ἢ ὀρμαθὸν ψάμμου τύπτει τις φε-
 4 ρόμενον ταχύ. ἤχῳ δὲ γίνεται, ὅταν αἶρος ἐνὸς γενομέ- 25
 ρου διὰ τὸ ἀγγεῖον τὸ διορίσαν καὶ κωλύσαν θριφθῆναι
 πάλιν ὁ αἶρ ἀπωσθῇ, ὥσπερ σφαῖρα. ἔοικε δ' αἰεὶ γίνεσθαι
 ἤχῳ, ἀλλ' οὐ σαφές· ἐπεὶ συμβαίνει γε ἐπὶ τοῦ ψόφου
 καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ φωτός· καὶ γὰρ τὸ φῶς αἰεὶ ἀνακλά-
 ται, (οὐδὲ γὰρ ἂν ἐγένετο πάντῃ φῶς, ἀλλὰ σκότος ἔξω τοῦ 30
 ἡλιουμένου·) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀνακλάται ὥσπερ ἀφ' ἴδατος
 ἢ χαλκοῦ ἢ καὶ τινος ἄλλου τῶν λείων, ὥστε σκιὰν ποιεῖν,

11. *M*: γένεσθαι *X*, γενέσθαι τὸν *E*. || 14. ψόφον ποιεῖ *W*. || 15. *M*:
 ἔριον ἢ πατάξαν ἢ πληγὴν, ἀλλὰ *VX* et margo *U*: ipse enim *U* sola habet
 ἔριον ἀλλὰ. || 18. ἐν] ὡς *T*. Videtur legendum μὲν ἐν. || ἀλλ' ἡσσον *X*, om *M*.
 Sine uncis *de*. || 19. *ΣM*: κυρίως *STV*. || *M*: ὁ om *Σ*. || *ΣM*: οὔτε *TW*, οὔτε
 δὲ *E*. || *Φ*: ἀλλὰ διὰ στ. *X*, ἀλλὰ δεῖ καὶ στ. *M*. || 20. *M*: γενέσθαι πληγὴν
X, ὡς γενέσθαι πληγὴν *Φ*. || καὶ] legendum videtur ἢ καὶ. || 21. ὑπομένη
E. || 22. ἂν *W*, καὶ ἐὰν *M*. || 24. ἂν om *STUX*. || ἄμμου *X*. || τύπτει *W*,
 τύπτει *X*. || 25. ὅταν ἀπὸ τοῦ αἶρος *ETH^b de*. Praepositionem non legisse
 videtur *Σ*, legisse Alex. de An. fol. 131^b. De *Θ* et *Φ* dubito. || γινομένου
UVW^bX. || 30. *M*: οὐ *STUVX*. || 31. *Φ*: ἡλωμένου *SXΘ*. || 32. ἢ καὶ ἢ *SV*,
 καὶ *W*.

ὥ τὸ φῶς ὀρίζομεν. * † τὸ δὲ κενὸν ὀρθῶς λέγεται κύριον τοῦ 5
 ἀκούειν. δοκεῖ γὰρ εἶναι κενὸν ὁ ἀήρ, οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ποιῶν
 35 ἀκούειν, ὅταν κινηθῇ συνεχῆς καὶ εἰς. ἀλλὰ διὰ τὸ ψαθυρὸς
 420^a εἶναι οὐ γεγωνεῖ, ἂν μὴ λείον ἢ τὸ πληγέν. τότε δὲ εἰς γί-
 νεται * ἅμα * διὰ τὸ ἐπίπεδον· ἐν γὰρ τὸ τοῦ λείου ἐπίπεδον.
 ψοφητικὸν μὲν οὖν τὸ κινητικὸν ἐνὸς ἀέρος συνεχεῖα μέχρις 6
 ἀκοῆς. ἀκοῇ δὲ συμφυῆς ἀήρ· διὰ δὲ τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, κινουμέ-
 5 νου τοῦ ἔξω ὁ εἶσω κινεῖται. διόπερ οὐ πάντῃ τὸ ζῶον ἀκούει,
 οὐδὲ πάντῃ διέρχεται [ὁ ἀήρ]· οὐ γὰρ πάντῃ ἔχει ἀέρα, * τὸ κι-
 νησόμενον μέρος καὶ † ἔμψυχον. αὐτὸς μὲν δὴ ἄψοφον ὁ ἀήρ
 διὰ τὸ εὐθρυπτον· ὅταν δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι, ἡ τοῦτου
 κίνησις ψόφος. ὁ δ' ἐν τοῖς ὤσιν ἐγκατακοδύμνεται πρὸς τὸ
 10 ἀκίνητος εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθάνηται πάσας τὰς δια-
 φορὰς τῆς κινήσεως. διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν ὕδατι ἀκούο-
 μεν, ὅτι οὐκ εἰσέρχεται πρὸς αὐτόν [τὸν συμφυῆ ἀέρα· ἀλλ'
 οὐδ' εἰς τὸ οὗς διὰ τὰς ἑλικας]. ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, οὐκ
 ἀκούει· οὐδ' ἂν ἡ μῆνιγξ κάμη, ὥσπερ τὸ ἐπὶ τῇ κόρῃ δέρ-
 15 μα ὅταν κάμη. [ἀλλὰ καὶ σημείον τοῦ ἀκούειν ἢ μὴ τὸ
 ἡχεῖν αἰεὶ τὸ οὗς ὥσπερ τὸ κέρας· αἰεὶ γὰρ οἰκείαν τινὰ κί-

33. ὅ scripti e Philopono. *M* atque libri et scripti et impressi ἦ. || 33. τὸ δὲ—35. εἰς] vid. Comment. Crit. || 35. κινήσθαι *S*. || ψαθυρὸν *X*. || 420^a 1. γεγώνει *S*. || ἂν] ἀλλ' εἰ *W*. || 2. suspicor Aristotelem scripsisse τότε δὲ εἰς γίνεται καὶ ἅμα ἀφάλλεται, διὰ τὸ ἐπίπεδον. || ἅμα γὰρ διὰ *U*. || 3. Θ: μέ-
 χρι *Σ*, μέχρι τῆς *Φ*. || 4. post ἀκοῆς virgulam *de*. || ἀκοῇ δὲ συμφυῆς ἀήρ] sic *WΦ*. Ceteri libri et scripti et impressi et Θ: ἀκοῇ δὲ συμφυῆς ἀέρι. || 5. ΘΣ
 Φ: ὁ] τὸ *SUVXde*. || ἔσω *SU*. || ΘΣΦ: κινεῖ *STVWde*. || διὸ *V*. || οὐ παντὶ
 μέρει τὸ ζῶον ἀκούει ἀλλ' ὡσὶν, οὐδὲ πανταχοῦ τοῦ σώματος
 διέρχεται· οὐ γὰρ *W*. Legit haec *Φ* et fort. Θ, quum *M* vulgatam teneat.
 Sunt nisi fallor e priore hujus operis editione. ἀλλ' ὡσὶν videtur interpreta-
 mentum esse. || 6. ὁ ἀήρ videtur interpretamentum esse. || excidit ἀλλὰ post
 ἀέρα. Legisse videtur *Φ*. || 7. ἔμψυχον] lege ἔμψοφον. || ὥσπερ ἡ κόρη
 τὸ ὕγρον post ἔμψ. addunt *W* et margo *U*. Habent antiqua *Φ* ῥητά cum
 interpret. commixta. Legerunt *ΦM*. Sunt e priore hujus operis editione. ||
 αὐτὸς scripsi ex Θ. Libri omnes et scripti et impressi αὐτὸ. || 9. ὡς γινέ-
 ται. ὁ *W*. || 12. τὸν συμφυῆ ἀέρα videtur interpretamentum esse. Legit qui-
 dem *M*. || ἀλλ'—13. ἑλικας videntur additamentum esse. || 14. οὐτ' *ET*. ||
 μῆνιξ *U*. || 15. ὅταν κάμη om *ETW'M*. || ἀλλὰ—18. ἰδιος sine uncis *de*. ||
 16. *M*: αἰεὶ om *SVX*, in interpret. om *ΣΦ*. Suspectum est.

νησιν ὁ ἀήρ κινεῖται ὁ ἐν τοῖς ὠσίν· ἀλλ' ὁ ψόφος ἀλλό-
 τριος καὶ οὐκ ἴδιος.] καὶ διὰ τοῦτο φασιν ἀκοῦειν τῷ κενῷ καὶ
 7 ἡχοῦντι, ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὠρισμένον τὸν ἀέρα. πότερον
 δὲ ψοφεῖ τὸ τυπτόμενον ἢ τὸ τύπτον; ἢ καὶ ἄμφω, τρώ- 20
 πον δ' ἕτερον· ἔστι γὰρ ὁ ψόφος κίνησις τοῦ δυναμένου κι-
 νεῖσθαι τὸν τρόπον τοῦτον ὥνπερ τὰ ἀφαλλόμενα ἀπὸ τῶν
 λείων, ὅταν τις κρούσῃ. οὐ δὴ πᾶν, ὥσπερ εἴρηται, ψοφεῖ
 τυπτόμενον καὶ τύπτον, οἷον ἐὰν πατάξῃ βελόνη βελόνην·
 ἀλλὰ δεῖ τὸ τυπτόμενον ὁμαλὸν εἶναι, ὥστε τὸν ἀέρα ἀθροῦν 25
 8 ἀφάλλεσθαι καὶ σείεσθαι. αἱ δὲ διαφοραὶ τῶν ψοφούντων
 ἐν τῷ κατ' ἐνέργειαν ψόφῳ δηλοῦνται· ὥσπερ γὰρ ἄνευ
 φωτός οὐχ ὁράται τὰ χρώματα, οὕτως οὐδ' ἄνευ ψόφου τὸ
 ὄξύ καὶ τὸ βαρὺ. ταῦτα δὲ λέγεται κατὰ μεταφορὰν ἀπὸ
 τῶν ἀπτῶν· τὸ μὲν γὰρ ὄξύ κινεῖ τὴν αἰσθησιν ἐν ὀλίγῳ 30
 χρόνῳ ἐπὶ πολὺ, τὸ δὲ βαρὺ ἐν πολλῷ ἐπ' ὀλίγον. οὐ δὴ
 ταχὺ τὸ ὄξύ, τὸ δὲ βαρὺ βραδύ, ἀλλὰ γίνεται τοῦ μὲν
 διὰ τὸ τάχος ἢ κίνησις τοιαύτη, τοῦ δὲ διὰ βραδυτήτα.
 καὶ ἔοικεν ἀνάλογον ἔχειν τῷ περὶ τὴν ἀφῆν ὀξεῖ καὶ ἀμ- 420^b
 βλεῖ· τὸ μὲν γὰρ ὄξύ οἷον κεντεῖ, τὸ δ' ἀμβλὺ οἷον ὠθεῖ
 διὰ τὸ κινεῖν τὸ μὲν ἐν ὀλίγῳ τὸ δὲ ἐν πολλῷ, ὥστε συμ-
 βαίνει τὸ μὲν ταχὺ τὸ δὲ βραδὺ εἶναι. περὶ μὲν οὖν ψόφου
 9 ταύτῃ διωρίσθω. ἢ δὲ φωνὴ ψόφος τίς ἐστὶν ἐμψύχον· τῶν 5
 γὰρ ἀψύχων οὐθέν φωνεῖ, ἀλλὰ καθ' ὁμοιότητα λέγεται
 φωνεῖν, οἷον αὐλὸς καὶ λύρα καὶ ὅσα ἄλλα τῶν ἀψύχων
 ἀπότασιν ἔχει καὶ μέλος καὶ διάλεκτον· ἔοικε γὰρ ὅτι
 καὶ ἡ φωνὴ ταύτ' ἔχει. πολλὰ δὲ τῶν ζώων οὐκ ἔχουσι
 φωνήν, οἷον τὰ τε ἄναιμα καὶ τῶν ἐναίμων ἰχθύες. καὶ 10
 τοῦτ' εὐλόγως, εἴπερ ἀέρος κινήσις τίς ἐστὶν ὁ ψόφος, [ἀλλ'

17. *M*: κινεῖται ὁ ἀήρ *SUV*. || *M*: ὁ ante ἐν om *STUW*^x. || 19. *Σ*: τὸν om *SUV*^x. || 22. *Θ*: ἀλλόμενα *SPX*, σφαλλόμενα *W*. || 23. περ om *T*. || 24. καὶ τύπτον om *SUV*^x. || ἄν *W*. || 25. *Φ*: ἀθροόν *STUW*^x. || 26. ἀφελέ-σθαι *S*. || ψόφων *TΘ*, ψόφων τῶν *U*: || 27. ἐν om *T*. || δηλονότι *V*. || 31. ἐπ' om *SUVW*. || *ΣΦ*: οὐ δὴ] ὥστε οὐχὶ *TW*^m, ὥστε οὐδὲ *V*, οὕτω *X*, οὕτω δὴ idem *Σ*. || 32. τὸ δὲ] οὐδὲ τὸ *V*. || 33. τοιαύτη] τοῦ ταύτης *S*, om *T*. || 420^b 1. ἔχειν ἀνάλ. *X*. || ἀκοήν *W*. || 3. *Φ*: συμβαίνειν *ES*. || 6. φωνὴ *U*. || 8. γὰρ] δὲ *SUV*. || 9. καὶ om *S*. || post ἔχει virgulam de. || 10. φωνεῖν *W*. || 11. εἴπερ — ψόφος] de his dubito an corruptelam contraxerint. || 11. τις om

- οἱ λεγόμενοι φωνεῖν, οἶον ἐν τῷ Ἀχελώφ, ψοφοῦσι τοῖς
 βραγχίοις ἢ τινι ἑτέρῳ τοιοῦτῳ.] φωνή δ' ἐστὶ ζῶον ψόφος, * 10
 καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ· ἀλλ' ἐπεὶ πᾶν ψοφεῖ τύπτοντός
 15 τινος καὶ τι καὶ ἐν τινι, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀήρ, εἰλόγως ἂν
 φωνοίη ταῦτα μόνα ὅσα δέχεται τὸν ἀέρα. ἤδη γὰρ τῷ
 ἀναπνεομένῳ καταχρῆται ἡ φύσις ἐπὶ δύο ἔργα, καθάπερ
 τῇ γλώττῃ ἐπὶ τε τὴν γεῦσιν καὶ τὴν διάλεκτον, ὣν ἡ μὲν
 γεῦσις ἀναγκαῖον, (διὸ καὶ πλείοσιν ὑπάρχει,) ἡ δ' ἐρμη-
 20 νεία ἔνεκα τοῦ εὐ· οὕτω καὶ τῷ πνεύματι πρὸς τε τὴν θερ-
 μότητα τὴν ἐντὸς ὡς ἀναγκαῖον, (τὸ δ' αἴτιον ἐν ἑτέροις εἰ-
 ρήσεται,) καὶ πρὸς τὴν φωνήν, ὅπως ὑπάρχη τὸ εὐ. ἥρα- 11
 νον δὲ τῇ ἀναπνοῇ ὁ φάρυγξ· οὗ δ' ἔνεκα καὶ τὸ μόριόν
 ἐστὶ τοῦτο, πλείμων· τούτῳ γὰρ τῷ μορίῳ πλείστον ἔχει τὸ
 25 θερμὸν τὰ περὶ τῶν ἄλλων. δεῖται δὲ τῆς ἀναπνοῆς καὶ
 ὁ περὶ τὴν καρδίαν τόπος πρῶτος. διὸ ἀναγκαῖον εἶσω ἀνα-
 πνεομένου εἰσιέναι τὸν ἀέρα. ὥστε ἡ πληγὴ τοῦ ἀναπνεομένου
 ἀέρος ὑπὸ τῆς ἐν τούτοις τοῖς μορίοις ψυχῆς πρὸς τὴν κα-
 λουμένην ἀρτηρίαν φωνή ἐστίν. οὐ γὰρ πᾶς ζῶον ψόφος φωνή,
 30 καθάπερ εἵπομεν, (ἐστὶ γὰρ καὶ τῇ γλώττῃ ψοφεῖν καὶ
 ὡς οἱ βήττοντες,) ἀλλὰ δεῖ ἔμψυχόν τε εἶναι τὸ τύπτον
 καὶ μετὰ φαντασίας τινός· σημαντικὸς γὰρ δὴ τις ψόφος
 ἐστὶν ἡ φωνή· καὶ οὐ τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος, ὥσπερ ἡ βήξ,
 421^a ἀλλὰ τούτῳ τύπτει τὸν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς αὐτήν. σημεῖον 12
 δὲ τὸ μὴ δύνασθαι φωνεῖν ἀναπνέοντα μηδ' ἐκπνέοντα,

SUF X. || *ΣΜ*: ὁ ψόφος] ἡ φωνή Θ. || post ψόφος punctum *de*. || ἀλλ' — 13.
 τοιοῦτῳ] uncos om *de*. Legerunt quidem ΘΦ.

12. οἶον om Φ. || ἀχελώφ *Ιχθύες ψοφοῦσι* *SF*. || 13. ψόφος ζῶον *W*. ||
 post ψόφος videtur excidisse οὐ πᾶς δέ. || 14. Θ: καὶ om *M*. || post μορίῳ
 punctum *de*. || 15. antiqua Φ ρ.: καὶ om *M*. || *M* et antiqua Φ ρ.: καὶ om *TW*.
 || ἐστὶν ὁ ἀήρ Θ. || 18. Θ: τε om *SUFWX*. || 19. Θ: καὶ om *ET*. || 20. ἔνεκεν
STUFWX. || 21. Φ: τὸ — εἴρηται post 22. φωνήν *W*, om Θ. εἴρηται
 etiam *SFXM*. || 22. ὑπάρχοι *EF*, ὑπάρχει *TW*. || 23. ἔνεκεν *SA*. || καὶ om
ESUW. || 24. πνεύμων *STUFWX*. || πλείον *SUFWΘ*, πλέον *T*. || 26. πρῶ-
 τος τόπος *UM*. || ἀναπνεομένου εἶσω *WΦ*. || 27. ἀναπνεομένου om *W*. ||
 28. ψυχικῆς δυνάμεως πρὸς *W*. || 30. καὶ prius om *SUF* X, posterius *EW*. ||
 31. ὥσπερ οἱ *W*. || δεῖ] δὴ *UV*. || *M*: τι *SUF* X. || *M*: τὸ τύπτον post δέ *X*.
 || 32. *M*: δὴ om *SUFWXΘ*. || 33. post φωνή virgulam, post βήξ colon *de*. ||
ΣΜ: βήξις *ETΘ*. || 421^a 1. Θ*M*: τοῦτο τύπτει *X*, τούτῳ τύπτει τοῦτο *Σ*.

[Editio posterior.]

ἀλλὰ κατέχοντα· κινεῖ γὰρ τοῦτω ὁ κατέχων. φανερόν δὲ
καὶ διότι οἱ ἰχθύες ἄφωνοι· οὐ γὰρ ἔχουσι φάρυγγα. τοῦτο
δὲ τὸ μόριον οὐκ ἔχουσιν, ὅτι οὐ δέχονται τὸν ἀέρα οὐδ' ἀνα- 5
πνεύουσιν. δι' ἣν μὲν οὖν αἰτία, ἕτερός ἐστι λόγος.

IX Περὶ δὲ ὁσμῆς καὶ ὁσφραντοῦ ἦττον εὐδιόριστόν ἐστι
τῶν εἰρημένων· οὐ γὰρ δῆλον ποῖόν τί ἐστιν ἡ ὁσμή, οὕτως ὡς ὁ
ψόφος ἢ τὸ χρώμα. αἴτιον δ' ὅτι τὴν αἰσθησιν ταύτην οὐκ
ἔχομεν ἀκριβῆ, ἀλλὰ χεῖρω πολλῶν ζώων· φανίως γὰρ 10
ἄνθρωπος ὁσμάται, καὶ οὐθενὸς ὁσφραίνεται τῶν ὁσφραντῶν
ἄνευ τοῦ λυπηροῦ ἢ τοῦ ἡδέος, ὡς οὐκ ὄντος ἀκριβοῦς τοῦ αἰ-
σθητηρίου. εὔλογον δ' οὕτω καὶ τὰ σκληρόφθαλμα τῶν χρωμά-
των αἰσθάνεσθαι, καὶ μὴ διαδήλους αὐτοῖς εἶναι τὰς δια-
φορὰς τῶν χρωμάτων πλὴν τῷ φρενὶ καὶ ἀφόβῳ. οὕτω 15

3. ἀλλὰ κατέχοντα om E. || τοῦτω STUXΦM, τοῦτο EVWde. || M: δὲ] γὰρ STUVW. || 5. ἀναπνεύουσιν. ἀλλ' οἱ λέγοντες οὕτως ἀμαρτάνουσιν. δι' SVW, ἀλλ' οἱ λέγοντες ὅτι φωνοῦσιν οἱ ἰχθύες διαμμιρτάνουσιν. δι' X. Legit Φ, qui haec habet: 'καὶ ὅσοι φωνεῖν αὐτοὺς νομίζουσι διὰ τὸ ποφεῖν τοὺς ἐν τῷ Ἀχελώφ ἰχθύας, οὗτοι διαμαρτάνουσι'. || 6. μὲν οὖν] δ' VX, om SU. || ἔσται SUVX, ἔστω antiqua Φ ρ., om T. || 7. ὁδμῆς W. || Φ: fort. scribendum καὶ τοῦ ὁσφρ. e priore editione. || 8. Σ: ἡ om SUX. || ὁδμή ETW. || 9. ψ. ἢ τὸ φῶς ἢ TWXΣΦ. Etiam Θ in interpr. habet ψ. et φ. et χρ., contra M nihil nisi ψ. et χρ. || 10. χείρονα SW, χείρων E, χείρον X. || γὰρ ὁ ἄνθρωπος W. || 11. ὁσφραίνεται] αἰσθάνεται SUVXde. || 14. διαλλήλους S. || τὰς διαφορὰς εἶναι X.

[Editio prior.]

οτιουδεχονταιτοναεραουδεαναπνεουσιν· διηνδεαιτιαν
ετεροσεσταιπεριαυτωνλογος· περιδεοσμησκαίτουςσφραν
τουσνεστινραιδιονδιορισαιομοιωστοισειρημενοιςαισθητοις
τιεστινηοσμηκυτωσσωσφοφσκαίτοφωσ· αιτιονδοτικε
χομενακριβη· ταυτηντηναισθησιν· αλλαχειριστασμα 5
ταιανθρωποστωνζωνωνκαιουδεμιανευτουλυπηρουκαι
ηδεοσδυναταιαισθησθαισμην· ωστουαισθητηριουσιν
τοσουκακριβους· ωσπερουντειςκληροφθαλμοισαδηλου
εικοσινεαιτασδιαφραστωνχρωματωνκαισυγκεχυμεν ..

r^o 9. lege συγκεχυμένης. compendium scribendi in fine est, mihi ignotum.

E fol 2 r°

5

[Editio posterior.]

- δὲ καὶ τὰς ὁσμάς τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος. ἔοικε μὲν γὰρ ἀνάλογον ἔχειν πρὸς τὴν γεῦσιν καὶ ὁμοίως τὰ εἶδη τῶν χυμῶν τοῖς τῆς ὁσμῆς, ἀλλ' ἀκριβεστέραν ἔχομεν τὴν γεῦσιν διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν ἀφήν τινα, ταύτην δ' ἔχειν τὴν αἰσθησιν τὸν ἄνθρωπον ἀκριβεστάτην· ἐν μὲν γὰρ ταῖς ἄλλαις
 20 λείπεται πολλῶν τῶν ζῴων, κατὰ δὲ τὴν ἀφήν πολλῶν τῶν ἄλλων διαφερόντως ἀκριβοῦς. διὸ καὶ φρονημώτατόν ἐστι τῶν ζῴων. σημεῖον δὲ τὸ καὶ ἐν τῇ γένει τῶν ἀνθρώπων παρὰ τὸ αἰσθητήριον τοῦτο εἶναι εὐφρεῖς καὶ ἀφρεῖς, παρ' ἄλλο
 25 δὲ μηδέν· οἱ μὲν γὰρ σκληρόσαρκοι ἀφρεῖς τὴν διάνοιαν, οἱ δὲ μαλακόςαρκοι εὐφρεῖς. ἔστι δ', ὥσπερ χυμὸς ὁ μὲν 3 γλυκὺς ὁ δὲ πικρὸς, οὕτω καὶ ὁσμαί. ἀλλὰ τὰ μὲν ἔχουσι τὴν ἀνάλογον ὁσμὴν καὶ χυμόν, λέγω δὲ οἷον γλυκεῖαν

16. ὁσμάς *ETW*. || 18. ἀκριβεστέραν *T*. || 19. αὐτὴν εἶναι *SUV*. || τὴν αἰσθησιν *om V*. | 20. ἀκριβ. τὸν ἄνθρ. *W*. || 21. Σ: πολλῶ *ESUVd*. || τῶν *om X*. || πολλῶ τῶν ἄλλων *om X*. πολλῶν τῶν ἄλλων *d*, *nulla codicum auctoritate. correxit e*. || 23. καὶ τὸ *ESTW*. *om* καὶ *X*. || περὶ *W*. || 24. εἶναι *ἐστίν X*. || 27. ὁσμαί *et 28 et 29*. ὁσμὴν *E*.

[Editio prior.]

- 10 αλλατωφβερωκαιτωαφοβωδιοριζεινμονονουτωσκατα
 περιτασοςμαστοισανθρωπισεπειοικεντεναλογονε
 χεινπροσγευσινκαιομιαταειδητωνχυμωντοιστης . . σμησ
 αλλατηνγευσινεχόμενακριβεστερανδιατοειναιαφήν
 15 τινα· αυτηνδεχειτηναισθησινακριβεστατηνανθρωπος· εν
 μενγαρταισ αλλαισλειπεταιπολλωνζωνωντωνδεαπταν
 αισθανεταιμαιοσταακριβωσ· διοκαιφρονημωτατοντωνζω
 ωνεστιν· σημειονδεκαιγραυτωντωνανθρωπων· ευφυ
 εισιδιαφνεισειςινπαρουδεναισθητηριονετεροναλλαπα
 20 ρααυτην· ωνμενγαρσαρξμαλακηευφνεισειςιδεσκληρο
 σαρκιοαφνειστηνδιανειαν· εστινδωσπερχυμοσςμενγλυ
 κυσδεπικροσκαιοσμαιτοναυτονεχουσαιτροπεν· αλ

11. lege ἔοικεν γε ἄν. || 12. lege τῆς ὁσμῆς. || 14. lege τινα αὐτὴν· ταύτην δ' ἔχει. Simili errore *M* ταύτην scribit omissio αὐτὴν. || 19. lege cum *M* γὰρ ἢ σὰρξ.

[Editio posterior.]

ὁσμὴν καὶ γλυκὴν χυμὸν, τὰ δὲ τοῦναντίον. ὁμοίως δὲ καὶ
 δριμεῖα καὶ αὐστηρὰ καὶ ὀξεῖα καὶ λιπαρὰ ἔστιν ὁσμή. 30
 ἀλλ' ὥσπερ εἴπομεν, διὰ τὸ μὴ σφόδρα διασθήλους εἶναι
 τὰς ὁσμὰς ὥσπερ τοὺς χυμοὺς, ἀπὸ τούτων εἴληφε τὰ ὀνό-
 ματα καθ' ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων· ἡ μὲν γὰρ γλυ- 421^b
 κεῖα, κρόκον καὶ μέλιτος, ἡ δὲ δριμεῖα, θύμου καὶ τῶν
 4 τοιούτων τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἔστι δ'
 ὥσπερ καὶ ἡ ἀκοὴ καὶ ἐκάστη τῶν αἰσθήσεων, ἡ μὲν τοῦ ἀκου-
 στοῦ καὶ ἀνηκούστου, ἡ δὲ τοῦ ὁρατοῦ καὶ ἀοράτου, καὶ ἡ ὄσφρη- 5
 σις τοῦ ὀσφραντοῦ καὶ ἀνοσφράντου. ἀνόσφραντον δὲ τὸ μὲν
 παρὰ τὸ ὅλως ἀδύνατον ἔχειν ὁσμὴν, τὸ δὲ μικρὰν ἔχον
 5 καὶ τὸ φαίλῃ. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ ἄγευστον λέγεται. ἔστι δὲ

29. τὰ δὲ τοῦναντίον ante 28. λέγω *SUVX*. || 30. ἔστιν ἡ ὁσμή *E*. ||
 32. ὁσμὰς *E*. || ὥσπερ καὶ τοὺς *W*. || 421^b 1. γὰρ om *WX*. || Σ: γλυκεῖα
 ἀπὸ τοῦ *x*. *Ede*. || 2. Σ: καὶ τοῦ *μ*. *Tde*. || 3. *Ξι* *VX*. || 4. καὶ ἡ om *SUVX*,
 καὶ om *Wde*. || 5. καὶ τοῦ ἀνηκούστου *TX*. || ὁρατοῦ καὶ τοῦ ἀορ. *TX*, ἀορ.
 καὶ ὁρατοῦ *U*. || ἡ om *SUX*. || 6. καὶ τοῦ ἀνοσφρ. *STUX*. || 7. ὅλως ἀδ.] μὴδ'
 ὅλως *W*. || ὁσμὴν *EW*. || τί δὲ τὸ *μ*. *V*. || 8. Θ: τὸ om *SWXde*. || δὲ om *W*. ||
 Φ: καὶ τὸ γευστὸν καὶ τὸ *SUVΘ*.

[Editio prior.]

λαταμενεχειτηναυλογονοσμηκαιχυμονταδετοναν
 τιονομοισωδεκαιδριμειακαιαυστηρακαιοξειακαιλιπαρ
 εστινοσμηαλλαωσπερειρηταιδιατομησφοδραδιαθλοῦ
 ειναιτασσομασσωσπερτουσχυμουσασποτετουτωνειληφε 25
 ταονοματακαιμοιοτητατωνπραγματων. ημενγλυκει
 ακροκουκαιμελιτοςσηδεδριμειαθυμουκαιτωντοιουτων
 τοναυτονδετροπονκαιεπιτωναλλων· εστινδεωσπερκαιη
 ακοηκαιεαστητηναισθησεωντουτεακουστουκαιανη
 κουστουκαιορατουκαιερατουκαιησφρησιςτουσφρητου 30
 καιανοςφραντου. ανοςφραντονδετορμενπαραιολωσ
 αδυνατονεχεινοσμηνητοδεμικρανεχονκαιτοφαληνηωσπερ

25. vocabuli *εἶναι* prima litera in liturâ. || dele *τε*. || 26. *και* voluit *καθ'*.
 || 27. vocabuli *δριμεια* tertia litera in liturâ. || 28. vocabuli *τρόπον* litera pen-
 ultima in liturâ. Videtur fuisse *ω*. || 30. lege *ὀσφραντοῦ*.

[Editio posterior.]

καὶ ἡ ὁσφρησις διὰ τοῦ μεταξὺ, οἷον ἀέρος ἢ ὕδατος· καὶ
 10 γὰρ τὰ ἔνδρα δοκοῦσιν ὁσμῆς αἰσθάνεσθαι, ὁμοίως καὶ
 ἔναιμα καὶ ἄναιμα, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ἀέρι· καὶ γὰρ
 τούτων ἔνια πόρρωθεν ἀπαντᾷ πρὸς τὴν τροφήν ὑποσμα
 γινόμενα. διὸ καὶ ἄπορον φαίνεται, εἰ πάντα μὲν ὁμοίως 6
 ὁσμιᾶται, ὃ δ' ἄνθρωπος ἀναπνέων μὲν, μὴ ἀναπνέων δὲ
 15 ἀλλ' ἐκπνέων ἢ κατέχων τὸ πνεῦμα οὐκ ὁσμιᾶται, οὔτε
 πόρρωθεν οὔτ' ἐγγύθεν, οὔδ' ἂν ἐπὶ τοῦ μυκτῆρος ἐντὸς τεθῇ.
 καὶ τὸ μὲν ἐπ' αὐτῷ τιθέμενον τῷ αἰσθητηρίῳ ἀναίσθητον
 εἶναι κοινὸν πάντων· ἀλλὰ τὸ ἄνευ τοῦ ἀναπνεῖν μὴ αἰσθά-
 νεσθαι ἴδιον ἐπὶ τῶν ἀνθρώπων· δῆλον δὲ πειρωμένοις. ὥστε
 20 τὰ ἄναιμα, ἐπειδὴ οὐκ ἀναπνέουσιν, ἑτέραν ἂν τιν' αἰσθησιν

9. καὶ om S. || ἡ om W'. || ἢ om SU. || καὶ — 10. αἰσθάνεσθαι om W'. ||
 10. ὁσμῆς E, om V. || post αἰσθάνεσθαι punctum de. || ὁμοίως δὲ καὶ
 E (Bekk.) et SUVX, δὲ om E (Trend. Buss.) et TW. || καὶ τὰ ἐν. καὶ τὰ ἄν.
 SUVXde. || ὥσπερ γὰρ καὶ U. || 13. καὶ om E. || 14 et 15. ὁσμ. E. || 14. μὲν
 μὲν ὁσμιᾶται W, om ET. || μὴ ἀναπνέων δὲ om SUVX. || 15. ἀλλ' ἐκπνέων
 om W. || οὐδὲ U. || 18. εἶναι καὶ κοινὸν X.

[Editio prior.]

τοαγευστονωσασαυτωσλεγειται· εστινδεκαηροσφρησιςδιατου
 μεταξυοιονυδατσκαιαεροσκαιγαρταενυδραφαινε
 35 ταιαισθανομενασμησκαιταεναιμακαιαναιμασμοιῷ
 ωσπερκαιταεντωαερικαιγαρτουτωνενιαπορρωθενα
 πανταιπροστηντροφηγιασθανομενατηνοσμην· διοκαι
 εχειαποριανειπανταμενωσασαυτωσσματα· οδεανθρω
 v^o ποσαναπνεωμηαναπνεων· δαλλαηκατεχωντοπνευμαηεκπνε
 ωνουκοσματαιουτεπορρωτουτεγγυσ· ουδανεπιθητισειστομν
 κτηραεντοσκαιτομενεπαυτωτωαισθητηριωτιθεμενοναναι
 σθητονειναικοινονπαντων· αλλατοανευτουαναπνεεινμηαι
 5 σθανεσθαιιδιονεπιτωνανθρωπωνεστιν· τουτοδεπειρωμε
 νυδῆλον· ειουντααναιμαμηαναπνεεινετεραναντιναεχοιαι

37. τῆς ὁσμῆς M. || 38. ἀποριαν] i correctum. || v^o 1. lego ἀναπνέων
 μὲν, μὴ ἀναπνέων. || 6. lego ἀναπνεῖ cum M.

[Editio posterior.]

ἔχοι παρὰ τὰς λεγομένας. ἀλλ' ἀδύνατον, εἴπερ τῆς ὁσμῆς αἰσθάνεται· ἡ γὰρ τοῦ ὁσφραντοῦ αἰσθησις καὶ δυσώδους καὶ εὐώδους ὁσφρησίς ἐστιν. ἔτι δὲ καὶ φθειρόμενα φαίνεται ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ὁσμῶν ἔφ' ὧνπερ ἄνθρωπος, οἷον ἀσφάλτου καὶ θείου καὶ τῶν τοιούτων. ὁσφραίνεσθαι μὲν οὖν ἀναγ- 25
 7 καῖον, ἀλλ' οὐκ ἀναπνέοντα. ἔοικε δὲ τοῖς ἀνθρώποις διαφέρειν τὸ αἰσθητήριον τοῦτο πρὸς τὸ τῶν ἄλλων ζώων ὥσπερ τὰ ὅμματα πρὸς τὰ τῶν σκληροφθάλμων· τὰ μὲν γὰρ ἔχει φράγμα καὶ ὥσπερ ἔλκτρον τὰ βλέφαρα, ἃ μὴ κινήσας μὴδ' ἀνασπάσας οὐκ ὁρᾷ· τὰ δὲ σκληροφθαλμα οὐ- 30
 δὲν ἔχει τοιοῦτον, ἀλλ' εὐθέως ὁρᾷ τὰ γινόμενα ἐν τῷ διαφανεῖ· οὕτως οὖν καὶ τὸ ὁσφραντικὸν αἰσθητήριον τοῖς μὲν ἀκάλυφτος εἶναι, ὥσπερ τὸ ὅμμα, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα δεχο- 422^a

21. ἔχει *TV*. || περὶ *W*. || 22. δυσώδους καὶ εὐώδους *T*, δυσ. καὶ εὐωδίας *W*. || 23. δὴ *E*. || 26. τοῖς] τοῦ *W*. || 29. φρ.] πῶμα *W*. || ἃ ἂν μὴ *X*. || 31. εὐθὺς *SUF*ΧΘ. || τὸ γινόμενον *UX*.

[Editio prior.]

σθῆσιν παρὰ τὰς λεγομένας ἀλλὰ εἰπερ τῆς ὁσμῆς αἰσθάνεται
 ἀδύνατον· ἡ γὰρ τοῦ ὁσφραντοῦ αἰσθησις καὶ δυσώδους καὶ
 σθῆσιν παρὰ τὰς λεγομένας ἀλλὰ εἰπερ τῆς ὁσμῆς αἰσθάνεται
 σθῆσιν παρὰ τὰς λεγομένας ἀλλὰ εἰπερ τῆς ὁσμῆς αἰσθάνεται
 ἰσχυρῶν ὁσμῶν ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ὁσμῶν ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν ὁσμῶν
 10 θείου καὶ τῶν τοιούτων· ὁσφραίνεσθαι μὲν οὖν ἀναγ-
 καῖον ἀλλ' οὐκ ἀναπνέοντα· ἔοικε δὲ τοῖς ἀνθρώποις δια-
 φέρεσθαι τὸ αἰσθητήριον τοῦτο πρὸς τὸ τῶν ἄλλων ζώων ὥ-
 σπερ τὰ ὅμματα πρὸς τὰ τῶν σκληροφθάλμων· τὰ μὲν γὰρ ἔχει
 φράγμα καὶ ὥσπερ ἔλκτρον τὰ βλέφαρα, ἃ μὴ κινήσας μὴδ'
 15 ἀνασπάσας οὐκ ὁρᾷ· τὰ δὲ σκληροφθαλμοὶ οὐδὲν ἔχει
 τοιοῦτον, ἀλλ' εὐθέως ὁρᾷ τὰ γινόμενα ἐν τῷ διαφανεῖ·
 οὕτως οὖν καὶ τὸ ὁσφραντικὸν αἰσθητήριον τοῖς μὲν ἀκά-
 λυφτος εἶναι, ὥσπερ τὸ ὅμμα, τοῖς δὲ τὸν ἀέρα δεχο-

9. φθειρόμενα] *ei correctum est. fuit i.* || 12. ἀλλὰ οὐκ ἀναπνέειν] *haec corrupta sunt. μὴ ἐν τῷ ἀναπνέειν δέ M. Aristoteles videtur scripsisse ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ἀναπνέειν.* || 14. τομην] *lege τὰ μὲν.*

[Editio posterior.]

μένοις ἔχειν ἐπικάλυμμα, ὃ ἀναπνεόντων ἀποκαλύπτεσθαι, διευρυνομένων τῶν φλεβίων καὶ τῶν πόρων. καὶ διὰ τοῦτο 8 τὰ ἀναπνέοντα οὐκ ὁσμᾶται ἐν τῷ ὑγρῷ· ἀναγκαῖον γὰρ 5 ὁσφρανθῆναι ἀναπνεύσαντα, τοῦτο δὲ ποιεῖν ἐν τῷ ὑγρῷ ἀδύνατον. ἔστι δ' ἡ ὁσμὴ τοῦ ξηροῦ, ὥσπερ ὁ χυμὸς τοῦ ὑγροῦ· τὸ δὲ ὁσφραντικὸν αἰσθητήριον δυνάμει τοιοῦτον.

X Τοῦ δὲ γευστόν ἐστιν ἀπτόν τι· καὶ τοῦτ' αἵτιον τοῦ μὴ εἶναι αἰσθητὸν διὰ τοῦ μεταξὺ ἀλλοτριῶν ὄντος σώματος· 10 οὐδὲ γὰρ ἡ ἀφή. καὶ τὸ σῶμα δὲ ἐν ᾧ ὁ χυμὸς, τὸ γευστόν, ἐν ὑγρῷ ὡς ὕλη· τοῦτο δ' ἀπτόν τι. διὸ καὶ εἰ ἐν ὕδατι εἴμεν, αἰσθανοίμεθ' ἂν ἐμβληθέντος τοῦ γλυκέος·

422^a 2. ἔχειν] ὥσπερ X. || ἀνακαλύπτεσθαι U. || 3. φλεβῶν ETΘ. || 7. αἰσθ. τὸ δ. SUXΘ. || 9. Φ: ὄντος ἀλλοτρίου U. || 10. Σ: δὲ om SUX. || 11. ὕλη codices Bekk. ὕλη E (Trend.), ὕλη E (Buss.). Nominativum Σ, dativum Φ, ὕδατι Alex. ap. Φ. || καὶ SUVWX. || 12. ἤμεν STUVWX (et fort. pr. E, qui ei in literâ, Trend.) et ΦM et e. || αἰσθανοίμεθ' T, ἡσθάνομεθα SUVWXΦMe.

[Editio prior.]

εραεχεινεπικαλυμμααναπνεοντωναποκαλυπτεσθαιδιευ
20 ρυνομενωντωνφλεβωνκαιτωνπορωνκαιδιατουτοταανα
πνεονταεντωυγρωουκοσματοιστιαναγκηαναπνευσαν
τοσοσφρανθηναγενετωυγρωαδυνατονποιειν· εστινδηροσ
μητουξηρουωσπεροχυμωστουυγρου· τδεοσφραντικονκαι
σθητηριοντδδυναμειτοιουτον· τδεγευστονεστιναπτοντικαι
25 τουτοαιτιοντουμηναιαισθητονδιατουμεταξυαλλοτριου
οντοσσωματοσοουδεγαρηαφη· καιτοσσωμαενωχυμοστο
γευστονευγρωωσλητουτδαπτοντι· διοκανειενδυατει
ημεναισθανομεθαεμβληθεντοσγλυκεοσουδιατουμετα
ξυδεημηνηαισθησιςαλλατωμυχθηναιτωυγρωωσπερπο

19. ἀποκαλύπτεται M: male. || 21. ἀναπνεύσαντα M. || 22. ἀδύνατον τοῦτο ποιεῖν nisi fallor. || 23. χυν deleta fere. || τὸ ante αἰσθ. et 24. ante δυν. om M. || 28. αἰσθανοίμεθα] lege αἰσθανοίμεθα ἂν. ἡσθάνοίμεθα ἂν M. || 29. vocabulī μιχθῆναι prius i correctum. fuit ei.

[Editio posterior.]

οὐκ ἦν δ' ἂν ἡ αἴσθησις ἡμῖν διὰ τοῦ μεταξὺ, ἀλλὰ τῷ
 μιχθῆναι τῷ ὑγρῷ, καθάπερ ἐπὶ τοῦ ποτοῦ. τὸ δὲ χρῶμα
 2 οὐχ οὕτως ὁράται, τῷ μίγνυσθαι, οὐδὲ ταῖς ἀπορροαῖς. ὥς 15
 μὲν οὖν τὸ μεταξὺ οὐθὲν ἐστίν· ὥς δὲ χρῶμα τὸ ὁρατόν, οὕτω
 τὸ γευστόν ὁ χυμός. οὐθὲν δὲ ποιεῖ χυμοῦ αἴσθησιν ἄνευ
 ὑγρότητος, ἀλλ' ἔχει ἐνεργεία ἢ δυνάμει ὑγρότητα, οἷον τὸ
 ἀλμυρόν· εὐτηχτόν τε γὰρ αὐτὸ καὶ συντηκτικὸν γλώττης.
 3 ὥσπερ δὲ καὶ ἡ ὄψις ἐστὶ τοῦ τε ὁρατοῦ καὶ τοῦ ἀοράτου, (τὸ 20
 γὰρ σκότος ἀόρατον, κρίνει δὲ καὶ τοῦτο ἡ ὄψις,) ἔτι τοῦ
 λίαν λαμπροῦ, (καὶ γὰρ τοῦτο ἀόρατον, ἄλλον δὲ τρόπον τοῦ
 σκοτούς,) ὁμοίως δὲ καὶ ἡ ἀκοὴ ψόφου τε καὶ σιγῆς, ὥν
 τὸ μὲν ἀκουστόν τὸ δ' οὐκ ἀκουστόν, καὶ μεγάλου ψόφου,
 καθάπερ ἡ ὄψις τοῦ λαμπροῦ· ὥσπερ γὰρ ὁ μικρὸς ψόφος 25
 ἀνήκουστος τρόπον τινά, καὶ ὁ μέγας τε καὶ ὁ βίαιος· ἀό-
 ρατον δὲ τὸ μὲν ὅλως λέγεται, ὥσπερ καὶ ἐπ' ἄλλων τὸ

14. τὸ ὑγρὸν *W*. || χρῶμα δὲ *W*. || 15. οὐδὲν *V*. || 16. τὸ μ. || τῷ μ. *X*. ||
 οὕτω καὶ τὸ *V*. || 17. αἴσθησιν χυμοῦ *SUF*. || 18. ἀλλ' — ὑγρότητα *om*
E, post ἀλμυρόν ponit *T*. || ἡ δυνάμει ἢ ἐνεργεία *W*. || ὑγρότητος *ST*. || 19.
 ἀλμυροῦν *X*, ἀλμυροῦν *S*. || τηχτόν *SUX*. || συντηκτικόν *X*. || γλώσσης *SUF*.
 || 20. ἡ *om U*. || τε *om EW*. || τοῦ *om STUW*. || 21. ἐτι τι τοῦ *E* (*Buss.*) || 23.
 τε καὶ || τε κριτική καὶ *V*. || 25. ὥς γὰρ *X*. || 26. ὁ ante β. *om W*.

[Editio prior.]

τω· τοδεχρωμασυχουτωσοραταιτωμινυσθαιουδεταισ 30
 απορροαις· ωςμενυντομεταξυουθενσινωσδεχρωμα
 τοορατονσυτγωιστονχυμος· ουθενδεποιαισθηνσινχυμος
 ανευυγροτητοσαλλεχειενεργειαηδυναμειυγροτητα
 σιοντοαλμυροντηκτοντεγαρωτοκσιςυντηκτικοντηςγλωτ
 της· ωςπερδεκαιηοψιςεστιντυτεκρατουκαιτουαορατου 35
 ογαρσκοτοσαςκρατοσκρινειδεκαιτυτενηοψιςεπιτοιλι
 αναλμπρου· καιγαρτυτοπωσαςκρατοναλλοντροπον
 καιοσκοτοσ· ομοιωσδεκαιηακοηψοφουτεκαισιγηςωντο

32. lege οὕτω τὸ γευστόν. || 34. συντηκτικόν] η correctum. fuit ι. || 36.
 επι] lege ἐτι.

ἀδύνατον, τὸ δ', ἐὰν περικλῇ μὴ ἔχῃ ἢ φαύλως, ὥσπερ
 τὸ ἄπουν καὶ τὸ ἀπύρηνον· οὕτω δὲ καὶ ἡ γεύσις τοῦ γευστοῦ
 30 τε καὶ ἀγεύστου· τοῦτο δὲ τὸ μικρόν ἢ φαῖλον ἔχον χυμὸν
 ἢ φθαρτικὸν τῆς γεύσεως. δοκεῖ δ' εἶναι ἀρχὴ τὸ ποτόν καὶ
 ἄποτον· γεῦσις γάρ τις ἀμφοτέρω· ἀλλὰ τὸ μὲν φαύλη
 καὶ φθαρτικὴ τῆς γεύσεως, τὸ δὲ κατὰ φύσιν· ἔστι δὲ κοι-
 4 ρὸν ἀφῆς καὶ γεύσεως τὸ ποτόν. ἐπεὶ δ' ἔγερὸν τὸ γευστόν,
 422^b ἀνάγκη καὶ τὸ αἰσθητήριον αὐτοῦ μήτε ἔγερὸν εἶναι ἐντελε-
 χεῖα μήτε ἀδύνατον ὑγραίνεσθαι· πάσχει γάρ τι ἡ γεῦ-
 σις ὑπὸ τοῦ γευστοῦ, ἢ γευστόν. ἀναγκαῖον ἄρα ὑγραθῆναι
 τὸ δυνάμενον μὲν ὑγραίνεσθαι σωζόμενον, μὴ ἔγερὸν δέ, τὸ
 5 γευστικὸν αἰσθητήριον. σημεῖον δὲ τὸ μήτε κατὰξήρον οὖσαν
 τὴν γλώτταν αἰσθάνεσθαι μήτε λίαν ὑγράν· αὕτη γὰρ ἀφῆ
 γίνεται τοῦ πρώτου ὑγροῦ, ὥσπερ ὅταν προγευματίσας τις
 ἰσχυροῦ χυμοῦ γεῖται ἐτέρου· καὶ οἷον τοῖς κάμνουσι πικρὰ
 πάντα φαίνεται διὰ τὸ τῇ γλώττῃ πλήρει τοιοῦτης ὑγρό-
 10 τητος αἰσθάνεσθαι. τὰ δ' εἶδη τῶν χυμῶν, ὥσπερ καὶ ἐπὶ 5
 τῶν χρωμάτων, ἀπλᾶ μὲν τάναντία, τὸ γλυκὺ καὶ τὸ πι-
 κρόν, ἐχόμενα δὲ τοῦ μὲν τὸ λιπαρόν, τοῦ δὲ τὸ ἀλμυρόν·
 μεταξὺ δὲ τούτων τό τε δριμύ καὶ τὸ αὐστηρόν καὶ στριφνόν
 καὶ ὀξύ· σχεδὸν γὰρ αὐταὶ δοκοῦσιν εἶναι διαφοραὶ χυμῶν.
 15 ὥστε τὸ γευστικὸν ἔστι τὸ δυνάμει τοιοῦτον, γευστόν δὲ τὸ
 ποιητικὸν ἐντελεχεῖα αὐτοῦ.

XI Περὶ δὲ τοῦ ἄπτοῦ καὶ περὶ ἀφῆς ὁ αὐτὸς λόγος· εἰ γὰρ
 ἡ ἀφῆ μὴ μία ἐστὶν αἰσθησις ἀλλὰ πλείους, ἀναγκαῖον καὶ τὰ
 ἄπτα αἰσθητὰ πλείω εἶναι. ἔχει δ' ἀπορίαν πότερον πλείους
 20 εἶσιν ἢ μία, καὶ τί τὸ αἰσθητήριον τὸ τοῦ ἄπτοῦ ἀπτικόν, πό-

28. ἄν E. || 29. ἄπτον S, ἄπλουν E. || τὸ om ETU. || ἀπύρηνον ST. || δὲ
 ETUWΣ. || 30. τε om SΣ. || Σ: καὶ τοῦ ἀγεύστου SV. || ἢ καὶ VΧΣ. || 32.
 γὰρ ἂν τις U. || M: φαῖλον καὶ φθαρτικὸν Σ et, ut videtur, Φ. || 33. post
 φύσιν punctum de. || 422^b 1. καὶ om STVΧ. || 2. ὑγραίνεσθαι ἀδύνατον WΧ.
 || 4. Φ: μὲν om. SUVWΧ. || 6. γλώσσαν TUVW. || αἰσθάνεσθαι ante τὴν
 T. || αὕτη codices et M, τότε Θ. Videtur Ar. scripsisse αὐτοῦ. || ΦM: γὰρ ἡ
 ἀφῆ EZ. || 7. γένηται W. || 8. χυμοῦ om E. || τὴν γλώτταν πλήρη TW. ||
 13. τὸ om SVW. || 16. post αὐτοῦ excidit nisi fallor οἷον αὐτό. Legisse vide-
 tur Θ. || 17. καὶ περὶ καὶ SUVΧde, καὶ τῆς W. || post λόγος punctum de. ||
 19. πλείω αἰσθητὰ εἶναι V, πλείω εἶναι αἰσθητὰ S. || 20. τὸ αὐτο τοῦ om

τερον ἢ σάρξ καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις τὸ ἀνάλογον, ἢ οὐ, ἀλλὰ
 τοῦτο μὲν ἐστὶ τὸ μεταξύ, τὸ δὲ πρῶτον αἰσθητήριον ἄλλο τί
 2 ἐστὶν ἐντός. πᾶσά τε γὰρ αἰσθησις μιᾷς ἐναντιώσεως εἶναι
 δοκεῖ, οἷον ὄψις λευκοῦ καὶ μέλανος καὶ ἀκοή ὀξέος καὶ
 βαρέος καὶ γεύσις πικροῦ καὶ γλυκέος· ἐν δὲ τῷ ἀπτιῷ 25
 πολλαὶ ἐνεῖσιν ἐναντιώσεις, θερμὸν ψυχρόν, ξηρόν ὑγρόν,
 σκληρόν μαλακόν, καὶ τῶν ἄλλων ὅσα τοιαῦτα. ἔχει δέ
 τινα λύσιν πρὸς γε ταύτην τὴν ἀπορίαν, ὅτι καὶ ἐπὶ τῶν
 ἄλλων αἰσθησέων εἰσὶν ἐναντιώσεις πλείους, οἷον ἐν φωνῇ οὐ
 μόνον ὀξύτης καὶ βαρύτης, ἀλλὰ καὶ μέγεθος καὶ μικρότης 30
 καὶ λειότης καὶ τραχύτης φωνῆς καὶ τοιαῦθ' ἕτερα. εἰσὶ δὲ
 καὶ περὶ χρώμα διαφοραὶ τοιαῦται ἕτεραι. ἀλλὰ τί τὸ ἐν
 τὸ ὑποκείμενον, ὥσπερ ἀκοῇ ψόφος, οὕτω τῇ ἀφῇ, οὐκ ἐστὶν
 3 ἐνδῆλον. πρότερον δ' ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον ἐντός, ἢ οὐ, ἀλλ' εὐ-
 θέως ἢ σάρξ, οὐδὲν δοκεῖ σημεῖον εἶναι τὸ γίνεσθαι τὴν αἰ- 423^a
 σθησιν ἅμα θιγγανομένον. καὶ γὰρ νῦν εἴ τις περὶ τὴν σάρ-
 κα περιτείνειεν οἷον ἑμένα ποιήσας, ὁμοίως τὴν αἰσθησιν εὐ-
 θέως † ἀψάμενος ἐνσημαίνει· καίτοι δῆλον ὡς οὐκ ἐστὶν ἐν τού-
 τῳ τὸ αἰσθητήριον· εἰ δὲ καὶ συμφυεῖς γένοιτο, θάπτον ἔτι δι- 5
 4 ικνοῖτ' ἂν ἡ αἰσθησις. διὸ τὸ τοιοῦτο μόριον τοῦ σώματος ἔστι-
 κεν οὕτως ἔχειν ὥσπερ ἂν εἰ κύκλῳ ἡμῖν περιεπεφύκει ὁ
 ἀήρ· ἐδοκοῦμεν γὰρ ἂν ἐνί τινι αἰσθάνεσθαι καὶ ψόφον καὶ
 χρώματος καὶ ὁσμῆς, καὶ μία τις αἰσθησις εἶναι ὄψις ἀκοή
 ὁσφρησις. νῦν δὲ διὰ τὸ διωρίσθαι δι' οὗ γίνονται αἱ κινήσεις, 10

SVX. || ἀπτιῷ ἀπτιχόν] de conject. scripsit Bekk., egregie. ἀπτιχοῦ ESTU
 VX, ἀπτιοῦ W.

21. ἢ om SUVW. || ἐν τοῖς ἄλλοις] τῶν ἄλλων W. || 23. ἐστὶ καὶ ἐν-
 τός V. || τε om X. || 24. καὶ ἡ ἀκοή W. || βαρέος καὶ ὀξέος V. || 26. εἰσὶν
 STUVX. || 28. τὴν ἀπ. ταύτην W. || 31. τελειότης S. || 34. ἐνδῆλον W et Σ
 Φ, ἐν δῆλον E, ἐν δῆλον T, δῆλον SUVX. || 423^a 1. post σάρξ signum in-
 terrogationis de. || εἶναι om X. || τῷ E. || 2. νῦν om SUV. || 3. ἐπιτείνειεν T.
 ὁμως Θ. || 4. ἀψάμενος] ἀψαμένους vel ἀψαμένῳ legendum proponit Trend.
 ἀψαμένους videtur legisse Θ. Mihi videtur scripsisse Ar. ἀψαμένον. || ἐνση-
 μήνιει X, ἂν ἐνσημαίνει T. || 5. γίγνοιτο S. || θάπτον X. || 6. τοιοῦτον ST
 UVWX. || 7. Θ videtur legisse οὕτως ἔχειν ὥσπερ ἔλντρον· ὥσπερ ἂν εἰ-
 male. || ἂν om X. || 9. ὁδμῆς ETW. || εἶναι] ἦν ἡ X. || ὄψις καὶ ἀκοή S. || ἀ-
 κοή καὶ ὁσφρησις W. || 10. κινήσεις] κινήσεις καὶ ἡ αἰ αἰσθησέων U, αἰσθη-
 σεις χ S.

φανερά τὰ εἰρημένα αἰσθητήρια ἕτερα ὄντα. ἐπὶ δὲ τῆς ἀφῆς
 τοῦτο νῦν ἀθλον· ἐξ ἀέρος μὲν γὰρ ἡ ὕδατος ἀδύναμιον συ-
 στῆναι τὸ ξιψυχον σῶμα· δεῖ γάρ τι στερεὸν εἶναι. λείπεται
 δὲ μικτὸν ἐκ γῆς καὶ τούτων εἶναι, οἷον βούλεται * * ἡ σὰρξ καὶ
 15 τὸ ἀνάλογον· ὥστε ἀναγκαῖον τὸ σῶμα εἶναι τὸ μεταξὺ τοῦ
 ἀπτικτοῦ προσπεφυκός, δι' οὗ γίνονται αἱ αἰσθήσεις πλείους οὖ-
 σαι. δηλοῖ δ' ὅτι πλείους ἢ ἐπὶ τῆς γλώττης ἀφή· ἀπάντων 5
 γὰρ τῶν ἀπτῶν αἰσθάνεται κατὰ τὸ αὐτὸ μόριον καὶ χυμοῦ.
 εἰ μὲν οὖν καὶ ἡ ἄλλη σὰρξ ἡσθάνετο τοῦ χυμοῦ, ἐδόκει ἂν ἡ
 20 αὐτὴ καὶ μία εἶναι αἰσθησις ἡ γεῦσις καὶ ἡ ἀφή· νῦν δὲ
 δύο διὰ τὸ μὴ ἀντιστρέφειν. ἀπορήσειε δ' ἂν τις, εἰ πᾶν 6
 σῶμα βάρους ἔχει· τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ τρίτον μέγεθος· ὧν δ' ἐστὶ
 δύο σωμάτων μεταξὺ σῶμά τι, οὐκ ἐνδέχεται ταῦτα ἀλλή-
 λων ἅπτεσθαι· τὸ δ' ἔγρον οὐκ ἔστιν ἄνευ σώματος, οὐδὲ τὸ
 25 διερόν, ἀλλ' ἀναγκαῖον ὕδωρ εἶναι ἢ ἔχειν ὕδωρ· τὰ δὲ
 ἀπτόμενα ἀλλήλων ἐν τῷ ὕδατι, μὴ ξηρῶν τῶν ἄκρων ὄν-
 των, ἀναγκαῖον ὕδωρ ἔχειν μεταξὺ, οὐ ἀνάπλεα τὰ ἔσχατα·
 εἰ δὲ τοῦτ' ἀληθές, ἀδύνατον ἄψασθαι ἄλλο ἄλλον ἐν ὕδατι.
 τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἐν τῷ αἵρι· ὁμοίως γὰρ ἔχει ὁ αἶρ
 30 πρὸς τὰ ἐν αὐτῷ καὶ τὸ ὕδωρ πρὸς τὰ ἐν τῷ ὕδατι. λαν-
 θάνει δὲ μᾶλλον ἡμᾶς, ὥσπερ καὶ τὰ ἐν τῷ ὕδατι ζῶα,
 423^b εἰ διερόν διεροῦ ἅπτεται. πότερον οὖν πάντων ὁμοίως ἐστὶν ἡ 7
 αἰσθησις, ἢ ἄλλων ἄλλως; καθάπερ νῦν δοκεῖ ἡ μὲν γεῦσις

11. εἰρημένα om X. || 12. τοῦτο μὲν νῦν *ETW*. || 13. τι om *UX*. || 14. δὴ *VWde*. || post βούλεται videntur excidisse εἶναι καὶ. || 15. post ἀνάλογον un-
 cis inclusa c ponit haec: εἰ γὰρ πᾶσα αἰσθησις διὰ τοῦ μεταξὺ, καὶ ἡ ἀφή,
 et in margine: 'Haec clausula superflua videtur, cum pleraque exemplaria
 eam non habeant. Est autem Themistii.' Nihil de his ΣΖ. || ἀναγκαῖον
 ἀναγκαῖον εἶναι καὶ *E*, ἀναγκαῖον καὶ *STVWXde*. || εἶναι τὸ σῶμα *U*. ||
 τὸ ante μετ. om *ESUVWde*. || 16. αἶ om *VW*. || 17. γλώσσης *X*. || πάντων
X. || 18. αἰσθεται *STU*. || 19. Θ: καὶ om *SU*. || ἡ om *V*. || αἰσθάνεται *W*. ||
 τοῦ om *SX*. || ἂν om *SUX*. || 20. εἶναι καὶ μία *X*. || 21. ἀπορήσειε — 28. ὕδα-
 τι] haec quum unam comprehensionem efficiant, traditam interpunctionem mu-
 tavimus. || 22. βάρος *S*. || 23. δύο om *SUVXΘ*. || μεταξὺ σωμάτων *W*. || αὐ-
 τὰ *EW*. || 25. ΣΜ: ὕδατος *SVX*. || 27. Μ: ἔχειν ὕδωρ *X*. || ΘΜ: ὁ *STUV*
X. || 29. ἀληθές omittit *M*. || ἄψασθαι *S*, ἄψασθαι post ἄλλον *T*. || 29. ἔχει
 καὶ ὁ *W*. || 30. τὸ om *T* et *E* (Trend. Buss.). || ἐν αὐτῷ τῷ *ETW*. || 31. μᾶλ-
 λον om *X*. || 423^b 1. ὁμοίως πάντων *X*, ἀπάντων ὁμοίως *SUVW*. || 2. post
 ἄλλως virgulam de. || μὲν γὰρ γεῦσις *W*.

[Editio posterior.]

καὶ ἡ ἀφή τῷ ἄπτεσθαι, αἱ δ' ἄλλαι ἄποθεν. τὸ δ' οὐκ
 ἔστιν, ἀλλὰ καὶ τὸ σκληρὸν καὶ τὸ μαλακὸν δι' ἑτέρων αἰ-
 σθανόμεθα, ὥσπερ καὶ τὸ ψοφητικὸν καὶ τὸ ὄρατὸν καὶ τὸ 5
 ὁσφραντόν· ἀλλὰ τὰ μὲν πόρωθεν, τὰ δ' ἐγγύθεν· διὸ
 λανθάνει· ἐπεὶ αἰσθανόμεθά γε πάντων διὰ τοῦ μέσου· ἀλλ'
 ἐπὶ τούτων λανθάνει. καίτοι καθάπερ εἴπαμεν καὶ πρότερον,
 καὶ εἰ δι' ἑμένους αἰσθανοίμεθα τῶν ἀπτιῶν ἀπάντων λανθά-
 νοντος ὅτι διείργει, ὁμοίως ἂν ἔχοιμεν ὥσπερ καὶ νῦν ἐν 10
 τῷ ὕδατι καὶ ἐν τῷ αέρι· δοκοῦμεν γὰρ αὐτῶν ἄπτεσθαι
 8 καὶ οὐδὲν εἶναι διὰ μέσου. ἀλλὰ διαφέρει τὸ ἀπτὸν τῶν ὄρα-
 τῶν καὶ τῶν ψοφητικῶν ὅτι ἐκείνων μὲν αἰσθανόμεθα τῷ
 τὸ μεταξὺ ποιεῖν τι ἡμᾶς, τῶν δὲ ἀπτῶν οὐχ ὑπὸ τοῦ με-
 ταξὺ ἀλλ' ἅμα τῷ μεταξὺ, ὥσπερ ὁ δι' ἀσπίδος πλη- 15
 γεῖς· οὐ γὰρ ἡ ἀσπίς πληγεῖσα ἐπάταξεν, ἀλλ' ἅμ' ἕμφω
 9 συνέβη πληγῇ· ὅλως δ' ἔοικεν ἡ σὰρξ καὶ ἡ γλῶττα, ὥς
 ὁ ἀήρ καὶ τὸ ὕδωρ πρὸς τὴν ὄψιν καὶ τὴν ἀκοὴν καὶ τὴν

3. ἀφ' ἐν τῷ X. || 5. ψοφητὸν SX. || 6. τὸ SVX. || τὸ SUVX. || post
 ἐγγύθεν punctum de. || 7. post λανθάνει virgulam de. || 8. ἐπεὶ X. εἰπομεν
 STUVWX. || καὶ om X. || 9. αἰσθανοίμεθα E, αἰσθανόμεθα STUVX. ||
 11. ἐν om SVW. || γὰρ νῦν αὐτῶν ETW. || 12. τὸ om X. || ὄρατικῶν ET. ||
 13. τῶν om E et antiqua Φ ῥ. || ἐκείνα ESTUVX. || 14. τι ποιεῖν T. || 16.
 M: ἅμ' om excepto E omnes et scripti et impressi. || 17. γλῶσσα STUVX. ||
 18. ὁ om STVX.

[Editio prior.]

εἰρηταιπροτερονοτικαἰδιωμενοςανπαντων· αἰσθανοιμεθατων
 απτωνκανειλανθανοιδιευρωναμοιωσανεχοιμενωσπερηνυντω
 υδατικαιεντωαεριοσκουμενγαρυτωνσιγγανεινκαιουθενειναι
 διαμεσουαλλαδιαφερειτουττωαπτατωνορατωνκαιψοφητι
 κωνοτικεινωναισθανομεθατωτομεταξυποειντινημαστων 5
 δαπτωνουχυποτουμεταξυαλλαματωμεταξυ· ωσπεροδια
 τησασπιδοςπληγεντες· ουτεγαρησπισπληγεισπεπαταξεναλλα
 μααμφοινσυνεβηπληγηναι· ὅλωςδεοικενκαιησαρξκαιηγλωττα
 ωσασηρκαითουδωρπροστηνοψινκαιτηνακηνακαιοσφρησιν

E fol 176 r^a

5

[Editio posterior.]

ὁσφρησιν ἔχουσιν, οὕτως ἔχειν πρὸς τὸ αἰσθητήριον ὥσ-
 20 περ ἐκείνων ἕκαστον. αὐτοῦ δὲ τοῦ αἰσθητηρίου ἀπτομένου
 οὐτ' ἐλεῖ οὐτ' ἐνταῦθα γένοιτ' ἂν αἴσθησις, ὅλον εἴ τις τὸ σῶμα
 τὸ λευκὸν ἐπὶ τοῦ ὅμματος θείη τὸ ἔσχατον. ἥ καὶ δῆλον
 ὅτι ἐντὸς τὸ τοῦ ἀπτοῦ αἰσθητικόν. οὕτω γὰρ ἂν συμβαίνοι
 ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἐπιτιθεμένων γὰρ ἐπὶ τὸ αἰσθητή-
 25 ριον οὐκ αἰσθάνεται, ἐπὶ δὲ τὴν σάρκα ἐπιτιθεμένων αἰσθά-
 νεται· ὥστε τὸ μεταξὺ τοῦ ἀπτικοῦ ἢ σάρξ. ἀπταὶ μὲν οὖν εἰ- 10
 σὶν αἱ διαφοραὶ τοῦ σώματος ἢ σώμα· λέγω δὲ διαφορὰς
 αἱ τὰ στοιχεῖα διορίζουσι, θερμὸν ψυχρόν, ξηρὸν ὑγρόν, περὶ
 ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς περὶ στοιχείων. τὸ δὲ αἰσθη- 11
 30 τήριον αὐτῶν τὸ ἀπτικόν, καὶ ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἀφή ὑπάρ-
 χει πρῶτον, τὸ δυνάμει τοιοῦτόν ἐστι μόριον· τὸ γὰρ αἰσθά-

20. ἀπτομένων UVX. || 21. ἂν UVX. || τι W. || το addidi e primâ sump-
 tum editione. || 22. τὸ ante λευκὸν om SUVX. || ἢ W, om SUV. || 23. τὸ om
 W, ante ἐντὸς ponit T. || αἰσθητήριον TW. || γὰρ συμβαίνει W. || 24. ὡσ-
 περ SUVX. || καὶ om STUVWX. || 26. τὸ om X. || ἀπτὰ TUVW. || εἰσὶν
 αὐταὶ αἱ W. || 28. αἰς SUVXM. || 29. ΣΜ: περὶ τῶν στ. ET. || 30. ὑπάρχει
 αἴσθησις πρῶτη E, ὑπάρχει αἴσθησις καὶ πρῶτη TW, πρῶτη ὑπάρχει Θ.

[Editio prior.]

10 ἐχουσιν οὕτως ἔχειν πρὸς τὸ αἰσθητήριον ὥσπερ ἐκείνων ἕκαστον
 αὐτοῦ δὲ τοῦ αἰσθητηρίου ἀπτομένου οὐτε ἐκεῖ οὐτε ἐνταῦθα
 γένοιτο αἴσθησις, ὅλον εἴ τις τὸ σῶμα τὸ λευκὸν ἐπὶ τοῦ ὅμματος
 θείη τὸ ἔσχατον. καὶ δῆλον ὅτι ἐντὸς τοῦ αἰσθητικόν. οὕτω γὰρ ἂν συμβαίνοι
 ὅπερ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· ἐπιτιθεμένων γὰρ ἐπὶ τὸ αἰσθητή-
 15 ριον οὐκ αἰσθάνεται, ἐπὶ δὲ τὴν σάρκα ἐπιτιθεμένων αἰσθάνεται· ὥστε
 τὸ μεταξὺ τοῦ ἀπτικοῦ ἢ σάρξ. ἀπταὶ μὲν οὖν εἰσὶν αἱ διαφοραὶ τοῦ
 σώματος· λέγω δὲ διαφορὰς αἱ τὰ στοιχεῖα διορίζουσι, θερμὸν καὶ
 ψυχρόν, ξηρὸν καὶ ὑγρόν, περὶ ὧν εἰρήκαμεν πρότερον ἐν τοῖς στοιχείων·
 20 τὸ δὲ αἰσθητήριον αὐτῶν τὸ ἀπτικόν, καὶ ἐν ᾧ ἡ καλουμένη ἀφή ὑπάρχει
 πρῶτον τὸ δυνάμει τοιοῦτόν ἐστι μόριον· τογάραισθάνεται

12. voluit γένοιτο ἂν αἴσθησις || 15. voluit αἰσθάνεται.

[Editio posterior.]

νεσθαι πάσχειν τι ἐστίν. ὥστε τὸ ποιοῦν οἶον αὐτὸ ἐνεργεῖα, 424^a
 τοιοῦτον ἐκεῖνο ποιεῖ τὸ δυνάμει ὄν. διὸ τοῦ ὁμοίως θερμοῦ
 καὶ ψυχροῦ ἢ σκληροῦ καὶ μαλακοῦ οὐκ αἰσθανόμεθα, ἀλλὰ
 τῶν ὑπερβολῶν, ὡς τῆς αἰσθήσεως οἶον μεσότητός τινος οὔσης
 τῆς ἐν τοῖς αἰσθητοῖς ἐναντιώσεως. καὶ διὰ τοῦτο κρίνει τὰ 5
 αἰσθητά. τὸ γὰρ μέσον κριτικόν· γίνεται γὰρ πρὸς ἑκάτερον
 αὐτῶν θάτερον τῶν ἄκρων· καὶ δεῖ ὥσπερ τὸ μέλλον αἰσθή-
 σεσθαι λευκοῦ καὶ μέλανος μηδέτερον αὐτῶν εἶναι ἐνεργεῖα,
 δυνάμει δ' ἄμφω, (οὔτω δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων,) καὶ ἐπὶ τῆς
 12 ἀφῆς μήτε θερμὸν μήτε ψυχρόν. ἔτι δ' ὥσπερ ὁρατοῦ καὶ 10
 ἀοράτου ἦν πως ἡ ὄψις, ὁμοίως δὲ καὶ αἱ λοιπαὶ τῶν ἀντι-
 κειμένων, οὔτω καὶ ἡ ἀφή τοῦ ἀπτοῦ καὶ ἀνάπτου· ἀναπτὸν
 δ' ἐστὶ τό τε μικρὰν ἔχον πάμπαν διαφορὰν τῶν ἀπτῶν,

424^a 2. τὸ om libri et scripti et impressi. Addidimus primam secuti edi-
 tionem. || ὁμοίον TUX. || 3. καὶ] ἢ SUW. || ἢ] καὶ V. || καὶ] ἢ SUW. || 5. καὶ
 om E. || 6. αἰσθητήρια STUX. || 8. εἶναι om WX. || 9. οὔτω—ἄλλων] paren-
 theses signum et post ἄλλων virgulam om de. || δὴ SUW de, om X. || ἐπὶ αὐτε
 τῆς om STVX. || 12. καὶ post οὔτω om X. || 13. π. ἔχειν X.

[Editio prior.]

πασχειν τις τινωσ τε τοιοῦτον αὐτο ενεργεια τοιοτον ποιειε
 κεινο το δυναμειον δι τοιομοιωσ θερμου η ψυχρου η σκληρου
 η μαλακου και σ θανσμεθα αλλα των υπερβολων των σωσ αν του
 αισθητηριου τησ αισθησεωσ οιον μεσο τησ τινος ουσης τησ εν
 25 τοις αισθητοις εναντιωσεωσ και δια τουτο κρινει τα αισθητα·
 το γαρ μεσον ποτερον αν των θατερον των ακρων και δι
 ωσπερ το μελλον λευκου και θανσθαι μελανοσ μηδετερον
 ειναι ενεργεια αλλα δυναμει· ουτω δε και επι των αλλων και επι
 30 τησ αφησ μητε θερμον μητε ψυχρον επι τουσ περ του τε ορατου
 και του ασρατου ην πως το οψις· ομοιωσ δε και αι αλλα των αν
 τικειμενων τουτων και η αφη του απτου και αναπτου· αναπτου δε το
 τε μικραν παμπαν χονδια φοραν των απτων οιον πεπονθεο

22. lege ὥστε τὸ ποιοῦν, οἶον αὐτὸ ἐνεργεῖα, τοιοῦτον ποιεῖ ἐκεῖνο,
 τὸ δυνάμει ὄν. || 24—25. expungendum erat τοῦ αἰσθητηρίου || 27. lege τὸ
 γὰρ μέσον κριτικόν· γίνεται γὰρ πρὸς ὅποτερον οὖν θάτερον τῶν ἄκρων.

[Editio posterior.]

οἷον πέπονθεν ὁ ἄρρ, καὶ τῶν ἀπτῶν αἱ ὑπερβολαί, ὥσπερ
15 τὰ φθαρτικά. καθ' ἑκάστην μὲν οὖν τῶν αἰσθήσεων εἴρηται
τύπω.

XII Καθόλου δὲ περὶ πάσης αἰσθήσεως δεῖ λαβεῖν ὅτι ἡ
μὲν αἴσθησίς ἐστι τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν ἄνευ τῆς
ἕλης· οἷον ὁ κηρὸς τοῦ δακτυλίου ἄνευ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ
20 χρυσοῦ δέχεται τὸ σημεῖον, λαμβάνει δὲ τὸ χρυσοῦν ἢ τὸ
χαλκὸν σημεῖον, ἀλλ' οὐχ ἢ χρυσοῦς ἢ χαλκός· ὁμοίως δὲ
καὶ ἡ αἴσθησις ἑκάστου ὑπὸ τοῦ ἔχοντος χρώμα ἢ χυμὸν ἢ
ψόφον πάσχει, ἀλλ' οὐχ ἢ ἕκαστον ἐκείνων λέγεται, ἀλλ'
ἢ τοιονδί, καὶ κατὰ τὸν λόγον. αἰσθητήριον δὲ πρῶτον ἐν 2
25 ᾧ ἡ τοιαύτη δύναμις. ἔστι μὲν οὖν ταῦτό, τὸ δ' εἶναι ἕτε-
ρον· μέγεθος μὲν γὰρ ἂν τι εἴη τὸ αἰσθανόμενον· οὐ μὲν τό-
γε αἰσθητικῷ εἶναι οὐδ' ἡ αἴσθησις μέγεθος ἐστίν, ἀλλὰ λό-

17. διαλαβεῖν *W*. || 18. αἰσθητῶν] ἀναισθήτων *S*, εἰδὼν *Φ*, αἰσθητῶν
εἰδῶν *ETFW* *de*. || 19. post ἕλης virgulam, post χαλκός (21.) punctum ponunt
de. || 19. ὁ om *ET*. || 20. λαμβάνει—21. σημεῖον om *W*. || 21. χαλκόν *U*. || ἢ
ὡς *U*. || χαλκός ἢ χρυσοῦς *X*. || 24. ἢ *X*. || τὸν om *E* (*Trend. Buss.*). || 25. ταυτὰ
SX, ταυτόν *EUFW* *Φde*. || 26. τι εἴη] ἦν *X*. || τό] τῷ *S*. || 27. post εἶναι vir-
gulam *de*.

[Editio prior.]

αἱρεκαὶ αὐπερβολαὶ τῶν ἀπτῶν ἀναπτωσπερταφθαρτικά·
35 καθ' ἑκάστην μὲν οὖν αἰσθησιν εἴρηται ὡς ἐν τυπικῇ περὶ καὶ φθαρτικῶν
δε περιπατήσας αἰσθησεως δὲ λαβεῖν οὐ τι σημαῖσιν αἰσθησεσιν τὸ
δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν ἀνευ τῆς ὑλῆς οἰον κηρὸς τοῦ δακτυ-
λου ἀνευ τοῦ σιδήρου καὶ τοῦ χρυσοῦ δέχεται τὸ σημεῖον· λαμ-
v^o βανειθετο χαλκὸν ἢ χρυσοῦς ἢ χυμὸν αἰσθητῶν χαλκὸς ἢ χρυσοῦς·
ὁμοίως δὲ καὶ αἰσθησεως καθ' ἑκάστην οὕτως ὡς ἔχοντος χρωμα ἢ ψόφον
ἢ χυμὸν πάσχει αἰσθητῶν καθ' ἑκάστην οὕτως ὡς ἔχοντος χρωμα ἢ ψόφον
δε καὶ κατὰ τὸν λόγον· αἰσθητήριον δὲ πρῶτον ἐν τῇ αἰσθητῇ
5 δύναμις· ἐστὶ μὲν οὖν ταῦτό, τὸ δ' εἶναι ἕτερον· μέγεθος μὲν γὰρ
ἀντιειρητο αἰσθανόμενον οὐ μὲν τοιοῦτο γὰρ αἰσθητικῶν αἰσθησεως
σεῖ μέγεθος εἶναι αἰσθητῶν αἰσθησεως καὶ δύναμις εἶναι· φα

37. voluit δακτυλίου. || v^o 1. voluit σημεῖον.

[Editio posterior.]

3 γος τις καὶ δύναμις ἐκείνου. φανερόν δ' ἐκ τούτων καὶ διὰ
 τί ποτε τῶν αἰσθητῶν αἱ ὑπερβολαὶ φθείρουσι τὰ αἰσθητή-
 ρια· ἐὰν γὰρ ἢ ἰσχυροτέρα τοῦ αἰσθητηρίου ἢ κίνησις, λυέ- 30
 ται ὁ λόγος, (τοῦτο δ' ἦν ἡ αἰσθησις,) ὥσπερ καὶ ἡ συμ-
 4 φωνία καὶ ὁ τόνος κρουομένων σφόδρα τῶν χορδῶν. καὶ διὰ
 τί ποτε τὰ φυτὰ οὐκ αἰσθάνεται, ἔχοντά τι μόριον ψυχι-
 κὸν καὶ πάσχοντά τι ὑπὸ τῶν ἀπτῶν· καὶ γὰρ ψύχεται
 καὶ θερμαίνεται· αἷτιον γὰρ τὸ μὴ ἔχειν μεσότητα, μηδὲ 424^b
 τοιαύτην ἀρχὴν οἷαν τὰ εἶδη δέχεσθαι τῶν αἰσθητῶν, ἀλλὰ
 5 πάσχειν μετὰ τῆς ἔλξης. ἀπορίσεις δ' ἂν τις εἰ πᾶθαι ἂν
 ὑπ' ὁσμῆς τὸ ἀδύνατον ὁσφρανθῆναι, ἢ ὑπὸ χρώματος τὸ
 μὴ δυνάμενον ἰδεῖν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. εἰ δὲ 5
 τὸ ὁσφραντὸν ὁσμῇ, εἴ τι ποιεῖ, τὴν ὁσφρησιν ἢ ὁσμὴ ποιεῖ.

28. ἐκεῖνο E. || 30. ἂν γὰρ *ισχ.* VX. || 31. post λόγος colon ponunt, omisso
 parentheseos signo, de. || Θ: ἦν om *ETH*. || καὶ om *W*. || 32. κρουομένων
 σφόδρα) καὶ ἡ κρούσις X. || 34. τι om *SUXΘ*. || Θ: ἀπτῶν αὐτῶν. καὶ *ET*
W. || 424^b 1. γὰρ) δὲ U. || μηδὲ) καὶ X. || 2. ἀρχὴν E (Trend. Buss.). ||
 δέχεσθαι τὰ εἶδη *SVX*. || 3. τῆς om *W*. || ἂν) ἂν τι *SUXΘdo*. || 4. ὁσμῆς
ET. || 5. δὴ τῶν ὁσφραντῶν U. || 6. ὁσμῇ E, ἢ ὁσμῇ *W*. || virgulam post ποιεῖ
 omissam post ὁσφρησιν ponit d. Correx it Trend. || ἢ *UW*, om *SVX*. || ὁσμῇ E.

[Editio prior.]

νερονδεκτοντωνκαιδιατιποτετωναἰσθητῶνὑπερβολαι
 φθιρουσινταισαισθησεις· αναρηκηνησιςισχυρωτερατον
 αισθητηριουλυεταιιολογος· τουτοδεηγαισθησις· ωσπερανειη 10
 συμφωνιακαιτονοσσοσφοδρακρουομενωντωνχορδων· και
 διατιποτεταφυταουκαισυνεταιεχοντατιμοριονψυχικον
 καιπασχονταυποταναπτωνκαιγαρψυχεταικαιθερμε
 νεται· ετιονδετομηεχεινμεσστηταμηδετσιαυτηναρχην
 οιονταιειδητωναἰσθητωνδεχεταιλλαμετατησυλησπα 15
 σχειναπορησειεδαντισαραπαθιανυποοσμηστομηδυνα
 μενοσσφρανθηνανυποχρωματοςτομηδυναμενονιδειν
 ομοιωσδεκαιεπιτωνἄλλων· ειδησμητοσφραντοειτι

9. voluit φθείρουσιν τὰς αἰσθ. || 10. lege ἦν ἡ αἰσθ. || 13—14. voluit
 θερμαίνεται· αἷτιον δὲ || 15. lege οἷαν. || 17. lege ὁσφρανθῆναι ἢ ὑπὸ.

[Editio posterior.]

- ὥστε τῶν ἀδυνάτων ὁσφρανθῆναι οὐθὲν οἷόν τε πάσχειν ὑπ' ὁσμῆς· ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων· οὐδὲ τῶν δυνατῶν, ἀλλ' ἢ αἰσθητικὸν ἕκαστον. ἅμα δὲ δῆλον καὶ οὕτως.
- 10 οὔτε γὰρ φῶς καὶ σκότος οὔτε ψόφος οὔτε ὁσμὴ οὐδὲν ποιεῖ τὰ σώματα, ἀλλ' ἐν οἷς ἐστίν, οἷον ἄηρ ὁ μετὰ βροντῆς διίστησι τὸ ξύλον. ἀλλὰ τὰ ἀπτά καὶ οἱ χυμοὶ ποιοῦσιν· εἰ 6 γὰρ μὴ, ὑπὸ τίνος ἂν πάσχοι τὰ ἄνθη καὶ ἀλλοιοῖτο; ἄρ' οὐν κάκεῖνα ποιήσει; ἢ οὐ πᾶν σῶμα παθητικὸν ὑπ' ὁσμῆς
- 15 καὶ ψόφου· καὶ τὰ πάσχοντα ἀόριστα, καὶ οὐ μένει, οἷον ἄηρ· ὅξει γὰρ ὥσπερ παθὼν τι. τί οὐν ἐστὶ τὸ ὁσμάσθαι παρὰ τὸ πάσχειν τι; ἢ τὸ μὲν ὁσμάσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, ὁ δ' ἄηρ παθὼν ταχέως αἰσθητὸς γίνεται.

7. οὐθὲν] μὴ *V*. || ὑπ' ὁσμῆς om *SUX*. || 9. δὲ om *SV*. || καὶ οὕτως om *V*. || 11. ὁ ἄηρ *S*, ὁ ἄηρ ὁ *UWX*, ἄηρ *V*. || 13. οὐλλοιοῖτο *V*. || 14. ἐμποιεῖ *ETW*, ἐμποιήσει *U*. || ὁσμῆς *ETV*. || 16. ἀνὴρ *X*, ὁ ἄηρ *W*. || 16 et 17. τι om *SUX*. || 17. περὶ *W*. || καὶ om *STUVWXΦδε* et *E* (Bekk. Trend.), addidit *E* (Bass.).

[Editio prior.]

- 20 ποιεῖτην ὁσφρησιν ποιεῖσθαι ὥστε οὐ πάσχειν τῶν ἀδυνατῶν ὁσφρανθῆναι οὐδ' αὐτοσλογοσκαίεπι τῶν ἄλλων· οὐ δ' ἐτι δυνατὸν ἀλλαγαῖς θητικὸν ἐκαστὸν ἀμαδεῖν ἄλλον καὶ οὐ τὸ σφραγισθὲν οὐτε τοφωσκαί σκότης οὐτε ῥοσμῆς θητικὸν ποιεῖ τὰ σώματα ἀλλ' αἰσθητικὸν ἀναρῶμετα τῆς βροντῆς διέστη
- 25 σέτοξυλον ἀλλὰ δὴ τὰ ἀπτά καὶ οἱ χυμοὶ ποιοῦσιν ἐγὼ μὲν ποτὶν οὐκ ἀσχοίται ἀψυχα ἄλλοιοιτο· ἀρα οὐκ ἀκαίενα ποιεῖ οὐ πᾶν σῶμα παθητικὸν οὐ ποσθῆσθαι καὶ ψόφου· καὶ τὰ πασχόντα ἀόριστα καὶ οὐ μένει· οἷον ἄηρ ὅξει γὰρ ὥσπερ παθὼν τι· οἷον ἐστὶν οὐ ποσθῆσθαι παρὰ τὸ πάσχειν τι τομὸς ποσθῆσθαι αἰσθάνεσθαι
- 30 νεσθῆσθαι· ὁ δ' αἰσθητὸς τῶν τῶν ταχέως αἰσθητὸς γίνεται:

ἀριστοτελοῦς περιψυχῆς Γ'·

19. lege ποιεῖ, τὴν ὁσφρησιν ποιεῖ ἢ ὁσμῇ. || 21. voluit δυνατῶν. || καὶ οὕτως per compendium scriptum est. || 26. ου] lege ἢ οὐ. || 27. lege παθὼν τι. 28. voluit ὁσμάσθαι καὶ αἰσθ. || 29. voluit παθὼν.

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΟΥΣ

ΠΕΡΙ ΨΥΧΗΣ Γ.

§ 1 — 2 Trend.

424^b 22 — 425^a 2 Bekk.

Ὅτι δ' οὐκ ἔστιν αἰσθησις ἑτέρα παρὰ τὰς πέντε, (λέγω δὲ ταύτας ὄψιν, ἀκοήν, ὁσφρησιν, γεῖσιν, ἀφῆν,) ἐκ τῶνδε πιστεύσειεν ἄν τις. εἰ γὰρ παντὸς οὐ ἔστιν αἰσθησις ἀφῆ, καὶ νῦν αἰσθησιν ἔχομεν, (πάντα γὰρ τὰ τοῦ ἀπτοῦ ἢ ἀπτὸν πάθη 25 τῇ ἀφῇ ἡμῖν αἰσθητά ἐστιν,) ἀνάγκη τ', εἴπερ ἐκλείπει τις αἰσθησις, καὶ αἰσθητήριόν τι ἡμῖν ἐπλείπειν· καὶ ὅσων μὲν αὐτῶν ἀπτόμενοι αἰσθανόμεθα, τῇ ἀφῇ αἰσθητά ἐστιν, ἣν τυγχάνομεν ἔχοντες· ὅσα δὲ διὰ τῶν μεταξὺ καὶ μὴ αὐτῶν ἀπτόμενοι, τοῖς ἀπλοῖς, λέγω δ' οἷον ἀέρι καὶ ὕδατι· 30 2 ἔχει δ' οὕτως ὥστ' εἰ μὲν δι' ἐνὸς πλείω αἰσθητά ἑτέρα ὄντα ἀλλήλων τῷ γένει, ἀνάγκη τὸν ἔχοντα τὸ τοιοῦτον αἰσθητήριον ἀμφοῖν αἰσθητικὸν εἶναι· οἷον εἰ ἐξ ἀέρος ἐστὶ τὸ αἰσθητήριον, καὶ ἔστιν ὁ ἀήρ καὶ ψόφον καὶ χροᾶς· εἰ δὲ πλείω τοῦ αὐτοῦ, οἷον χροᾶς καὶ ἀήρ καὶ ὕδωρ, (ἄμφω γὰρ διαφα- 425^a νῇ,) καὶ ὁ τὸ ἕτερον αὐτῶν ἔχων μόνον αἰσθησέται τοῦ δι' ἀμ-

22. Hinc etiam *P* Trendelenburgii et *L*. || Θ: παρὰ τὰς πέντε ἑτέρα *W*. || 23. γεῖσιν καὶ ἀφῆν *W*. || τούτων *EW**M*, τῶνδε δὴλον *SX*. || 24. εἰ—425^a 13. αἰσθησις.] hanc comprehensionem punctis inutilibus liberavimus. || 25. Alex. Ἀπ. καὶ Ἀύ. III. στ' et Σ: ἔχομεν αἰσθησιν *STUW*. || πάθη ἢ ἀπτὸν ἀφῇ *P*. || 26. ἀνάγκη — 28. αἰσθητά ἐστιν margo *T*. || 26. Alex.: δ' *X*. || Alex.: ἐκλείπει Σ. || 27. Alex. Σ: τι om *L*, post ἡμῖν ponit *W*. || Σ: ἐκλείπειν *E*. || 28. ΣΦ*M*: αὐτοὶ *TW* Alex. || 30. virgulam post ἀπτόμενοι omis- sam post (29.) μεταξὺ ponunt *de*. || Alex. Φ*M*: ἀπλοῖς διαστήμασι λ. *PTW* et margo *U*, ἀπλοῖς ἀποστήμασι λ. Σ. || καὶ om *P*. || 31. post οὕτως virgulam *de*. || Alex. Σ: ὄντα τῷ γένει ἀλλ. *X*, ἀλλήλων ὄντα τῷ γένει *PSTUVW*. || 32. Alex.: τὸ om *PTU*. || 34. δ καὶ ἔστιν *P*. || ἀήρ καὶ ἀήρ Σ. || χροῖας *W*. || 425^a 1. Σ: γὰρ] δὲ *V*. || 2. Σ: τοῦ δι'] τοῖν *L*, om *ESUVXΦd*.

φοῖν· τῶν δὲ ἀπλῶν ἐκ δύο τούτων αἰσθητήρια μόνον ἐστίν, 3
 5 ἐξ ἄερος καὶ ὕδατος· ἡ μὲν γὰρ κόρη ὕδατος, ἡ δ' ἀκοή
 ἄερος, ἡ δ' ὁσφρησις θατέρου τούτων· τὸ δὲ πῦρ ἢ οὐθενός ἢ
 κοινὸν πάντων· οὐθὲν γὰρ ἄνευ θερμότητος αἰσθητικόν· γῆ δὲ
 ἢ οὐθενός, ἢ ἐν τῇ ἀγῇ μάλιστα μέμιχται ἰδίως· διὸ λείποιτ'
 ἂν μηθὲν εἶναι αἰσθητήριον ἔξω ὕδατος καὶ ἄερος· ταῦτα δὲ
 καὶ νῦν ἔχουσιν ἔνια ζῶα· πᾶσαι ἕρα αἱ αἰσθήσεις ἔχονται 4
 10 ὑπὸ τῶν μὴ ἀτελῶν μηδὲ πεπηρωμένων· φαίνεται γὰρ καὶ
 ἡ ἀσπάλαξ ἐπὶ τὸ δέρμα ἔχουσα ὀφθαλμούς· ὥστ' εἰ μὴ τι
 ἑτερόν ἐστι σῶμα, καὶ πάθος ὃ μηθενός ἐστι τῶν ἐνταῦθα
 σωματίων, οὐδεμία ἂν ἐκλείποι αἰσθήσις· ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τῶν 5
 κοινῶν οἷον τ' εἶναι αἰσθητήριόν τι ἴδιον, ὧν καὶ ἐκάστη αἰσθή-
 15 σει αἰσθανόμεθα, * κατὰ συμβεβηκός, οἷον κινήσεως, στάσεως,
 σχήματος, μεγέθους, ἀριθμοῦ, ἑνός· ταῦτα γὰρ πάντα κοι-
 νῇ αἰσθανόμεθα, οἷον * μέγεθος κινήσει. ὥστε καὶ σχῆμα·
 † μέγεθος γάρ τι τὸ σχῆμα· τὸ δ' ἡρεμοῦν τῷ μὴ κινεῖσθαι·
 ὃ δ' ἀριθμὸς τῇ ἀποφάσει τοῦ συνεχοῦς καὶ τοῖς ἰδίοις· ἐκάστη
 20 γὰρ ἐν αἰσθάνεται αἰσθησις· ὥστε δηλόν ὅτι ἀδύνατον ὅπου οὖν

4. ἡ μὲν—ὕδατος om pr T. || 6. Φύ: γῆ δὲ] ἡ δὲ γῆ SUW. || 7. ἡ om pr
 E (Trend. Buss.) et W, ἡ οὐθενός ἡ om SUV. || ἰδίως om LPUVX. || διὸ om
 E (pr E Trend.) LSUVX. || 9. ζώων W. || ΣΜ: πᾶσαι] οὐ πᾶσαι X, πᾶσαι
 οὖν P. || Μ: αἱ om WX. || 10. πεπληρωμένων S. || γὰρ καὶ] δὲ καὶ S, δὲ X.
 || 11. πάλαξ P, σπάλαξ ESd. ἀσπάλαξ etiam ΘΣΦΜ. || ἔχουσα τοὺς ὀφθαλ-
 μοὺς PTUV. || 13. μία ἂν ἐκλείποι S et Θ et Alex., μία ἂν ἐλλείποι LP,
 μία ἂν λείποιτο T, μία ἂν ἐκλείποι UVWXde, μίαν λιποῖ E. || αἰσθησιν X.
 || 14. τι ἴδιον om P. || καὶ excepto E omnes et scripti omittunt et impressi. ||
 15. lege αἰσθανόμεθα, οὐ κατὰ σ. || 16. post ἀριθμοῦ virgulam om de. ||
 ἑνός om V. || κοινῇ ex Σ revocavi. Libri et scripti et impressi κινήσει. ||
 17. post οἷον lacuna est sic explenda: κίνησιν. τὸ δὲ || κιν. μέγ. U. || καὶ τὸ
 σχ. PW. || 18. lege μεγέθους. || ΦΜ: τι καὶ τὸ LTW. || 20. ὥστε—30. ἰδία]
 ὥστε δηλόν ὅτι ἀδύνατον ὅπου οὖν ἰδίαν αἰσθησιν εἶναι τούτων, οἷον κι-
 νήσεως·

prior editio: εἰ δὲ μή, οὐδαμῶς ἂν
 ἀλλ' ἡ κατὰ συμβεβηκός ἡσθάνεμε-
 θα, οἷον τὸν Κλέωνος υἱὸν οὐχ ὅτι
 Κλέωνος υἱός ἀλλ' ὅτι λευκός, τούτῳ
 δὲ συμβεβηκεν υἱῷ Κλέωνος εἶναι.
 τῶν δὲ κοινῶν ἡδὴ ἔχουσαν αἰσθησιν

posterior editio: οὕτω γὰρ ἔσται
 ὥσπερ νῦν τῇ ὅψει τὸ γλυκὺ αἰ-
 σθανόμεθα· τοῦτο δ' ὅτι ἀμφοῖν
 ἔχοντες τυγχάνομεν αἰσθησιν, ἢ
 καὶ ὅταν συμπέσωσιν ἅμα γνωρί-
 ζομεν. τῶν δὲ κοινῶν ἡδὴ ἔχουσαν

ἰδίαν αἰσθησιν εἶναι τούτων, οἷον κινήσεως· οὕτω γὰρ ἔσται
 6 ὥσπερ νῦν τῇ ὅψει τὸ γλυκὺ αἰσθανόμεθα· τοῦτο δ' ὅτι
 ἀμφοῖν ἔχοντες τυγχάνομεν αἰσθησιν, ἥ καὶ ὅταν συμπέ-
 σωσιν ἅμα γνωρίζομεν. εἰ δὲ μή, οὐδαμῶς ἂν ἀλλ' ἢ κατὰ
 συμβεβηκὸς ἡσθάνομεθα, οἷον τὸν Κλέωνος υἱὸν οὐχ ὅτι 25
 Κλέωνος υἱὸς ἀλλ' ὅτι λευκός, τούτῳ δὲ συμβέβηκεν νύϋ
 7 Κλέωνος εἶναι. τῶν δὲ κοινῶν ἥδη ἔχομεν αἰσθησιν κοινήν,
 οὐ κατὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρ' ἔστιν ἰδία· οὐδαμῶς γὰρ ἂν
 ἡσθάνομεθα ἀλλ' ἢ οὕτως ὥσπερ εἴρηται [τὸν Κλέωνος υἱὸν
 ἡμᾶς ὁρᾶν]. τὰ δ' ἀλλήλων ἴδια κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάν- 30
 νονται αἱ αἰσθήσεις, οὐχ ἡ αὐταί, ἀλλ' ἡ μία, ὅταν
 ἅμα γένηται ἡ αἰσθησις ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ, οἷον χολήν ὅτι πι- 425^b
 κρὰ καὶ ξανθή· οὐ γὰρ δὴ ἐτέρας γε τὸ εἰπεῖν ὅτι ἄμφω
 ἐν· διὸ καὶ ἀπατάται, καὶ ἐὰν ἡ ξανθὸν, χολήν οἶεται εἶ-
 8 ναι. ζητήσῃς δ' ἂν τις τίνος ἔνεκα πλείους ἔχομεν αἰσθήσεις,
 ἀλλ' οὐ μίαν μόνην. ἡ ὅπως ἦττον λανθάνη τὰ ἀκολουθοῦντα 5
 καὶ κοινά, οἷον κίνησις καὶ μέγεθος καὶ ἀριθμός· εἰ γὰρ
 ἦν ἡ ὅψις μόνη, [καὶ αὐτὴ λευκοῦ,] ἐλάνθανεν ἂν μᾶλλον
 κἂν ἐδόκει ταυτὸ εἶναι πάντα διὰ τὸ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις
 † ἅμα χρῶμα καὶ μέγεθος. νῦν δ' ἐπεὶ καὶ ἐν ἐτέρῳ αἰσθητῷ

κοινήν, οὐ κατὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρ'
 ἔστιν ἰδία· οὐδαμῶς γὰρ ἂν ἡσθάνο-
 μεθα ἀλλ' ἢ οὕτως ὥσπερ εἴρηται.

αἰσθησιν κοινήν, οὐ κατὰ συμβε-
 βηκός· οὐκ ἄρ' ἔστιν ἰδία.

τὰ δ' ἀλλήλων ἴδια || 20. ἀδύνατον δηλονότι P.

21. τούτων ἰδίαν αἰσθησιν εἶναι W. || 23. Σ: ἔχομεν τυγχάνοντες X. ||
 καὶ om LPSTUVW'X. || 24. ἅμα γνωρίζομεν] γνωρίζομεν LPSUVW'X,
 ἀγνωρίζομεν Tde. In interpretatione ἅμα habet Σ. || μηδαμῶς W. || 25.
 αἰσθανόμεθα L, αἰσθάνομεθα EPTUVW. || 26. κλέωνος γὰρ υἱὸς STV
 W. || post υἱὸς virgulam, post λευκός colon ponunt de. || ἄλλο τὸ λευκόν U.
 λευκόν etiam S. || τοῦτο LVX. || 27. ἔχομεν ἥδη αἰσθησιν LTUW, ἔχομεν
 αἰσθησιν ἥδη SVX. || 28. ἄρ' om T. || ἐστὶν de. || 29. ἡ om ELTV. || τὸν —
 30. ὁρᾶν sine uncis de. || 29. τοῦ S. || ἡμᾶς υἱὸν U. || 31. ΣM: ἡ] αἱ EL, ἡ at
 PSUde. || αὐτὰι XM. || 425^b 1. γένηται om SUV. || ὅτι χολή PSTUVW'X. ||
 2. δῆ] δι' S. || 3. καὶ ἐὰν] διὸ καὶ ἐὰν E. || 4. τις διὰ τίνος ST. || πλείους
 PTHW. || 5. μόνον SUX. || Σ: ἦττον] μὴ PTVW'X, ἡ S. || 7. ἡ om STUVW'X.
 || μόνον L, om pr E. || καὶ αὐτὴ λευκοῦ sine uncis de. Legerunt quidem ΣM.
 || ἂν] κἂν E. || 8. κἂν] καὶ PEde. || ταυτὸν TX, ταυτὰ ELV, τοῦτο SU. || 9.
 ἅμα] lege αἱ. || καὶ post ἐπεὶ om X. || ἐν om L et pr E.

10 τὰ κοινὰ ὑπάρχει, δῆλον ποιεῖ ὅτι ἄλλο τι ἕκαστον αὐτῶν.

Ἢ Ἐπεὶ δ' αἰσθανόμεθα ὅτι ὁρῶμεν καὶ ἀκούομεν, ἀνάγκη ἢ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι ὅτι ὁρᾷ, ἢ ἑτέρᾳ. ἀλλ' ἡ αὐτὴ ἔσται τῆς ὄψεως καὶ τοῦ ὑποκειμένου χρώματος. ὥστε ἡ δύο τοῦ
 15 αὐτοῦ ἔσονται ἢ αὐτὴ αὐτῆς. ἔτι δ' εἰ καὶ ἑτέρα εἴη ἢ τῆς ὄψεως αἰσθησις, ἢ εἰς ἄπειρον εἰσιν ἢ αὐτὴ τις ἔσται αὐτῆς. ὥστ' ἐπὶ τῆς πρώτης τοῦτο † ποιητέον. ἔχει δ' ἀπορίαν· εἰ γὰρ 2
 τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι ἔστιν ὁρᾶν, ὁρᾶται δὲ χρῶμα ἢ τὸ ἔχον, εἰ ὄψεται τις τὸ ὁρῶν, καὶ χρῶμα ἔξει τὸ ὁρῶν πρῶ-
 20 τον. φανερόν τοίνυν ὅτι οὐχ ἔν τὸ τῇ ὄψει αἰσθάνεσθαι· καὶ 3
 γὰρ ὅταν μὴ ὁρῶμεν, τῇ ὄψει κρίνομεν καὶ τὸ σκότος καὶ τὸ φῶς, ἀλλ' οὐχ ὡσαύτως. ἔτι δὲ καὶ τὸ ὁρῶν ἔστιν ὡς κε-
 χρωμάτισται· τὸ γὰρ αἰσθητήριον δεκτικὸν τοῦ αἰσθητοῦ ἄνευ
 τῆς ὕλης ἕκαστον. διὸ καὶ ἀπελθόντων τῶν αἰσθητῶν ἐνεῖσιν
 25 αἱ αἰσθήσεις καὶ φαντασίαι ἐν τοῖς αἰσθητηρίοις. ἡ δὲ τοῦ 4
 αἰσθητοῦ ἐνέργεια καὶ τῆς αἰσθήσεως ἡ αὐτὴ μὲν ἔστι καὶ μία, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς· λέγω δ' οἷον ὁ ψόφος ὁ κατ' ἐνέργειαν καὶ ἡ ἀκοὴ ἡ κατ' ἐνέργειαν· ἔστι γὰρ ἀκοὴν ἔχοντα μὴ ἀκούειν, καὶ τὸ ἔχον ψόφον οὐκ ἀεὶ ψοφεῖ. ὅταν δ' ἐνεργῇ
 30 τὸ δυνάμενον ἀκούειν καὶ ψοφῇ τὸ δυνάμενον ψοφεῖν, τότε ἡ κατ' ἐνέργειαν ἀκοὴ ἅμα γίνεται καὶ ὁ κατ' ἐνέργειαν ψό-
 426^a φος, ὧν εἴπειεν ἂν τις τὸ μὲν εἶναι ἄκουσιν τὸ δὲ ψόφησιν.

10. τῇ τε *P.* || 13. ἑτέρῳ *P.* || 15. δ') δὴ *L.* || καὶ εἰ *E*, om καὶ *P.* || ἡ ex-
 cepto *E* omnes omittunt et scripti et impressi. || 16. ἡ om *X.* || ἄνευσιν *LW*
X. || ἔστιν *X.* || 17. ποιητέον] sic libri scripti et impressi et *ΦM*. Videtur
 aut θετέον legendum, idque ego probo, aut, quod *ΣΘ* legisse videntur, δοτέον.
 || 18. τὸ om *W.* || δὲ τὸ χρ. *W.* || 19. ὁρᾶν *X.* || καὶ τὸ χρ. *W.* || 20. τὸ om *P.*
 || τῇ *E* (*Bekk. Buss.*), τῆς *E* (*Trend.*). || 21. σκότος ἢ καὶ *X.*, σκότος ἢ καὶ *S*,
 σκότος ἢ τὸ *P.* || 22. ὡς ὡς καὶ *X.* || *M*: κέχρωσται *T.* || 24. αἰσθητηρίων
S. || 25. αἱ om *SWXΘΣM.* || *ΘΣM*: αἰσθησις *S.* || *ΘΣM*: καὶ αἱ φ. *T.* || ἐν
 om *W.* || 27. οὐ τὸ αὐτὸ αὐταῖς *E* (*Trend. Buss.*) et *L*, αὐταῖς οὐ τὸ αὐτό *Θ*,
 αὐταῖς οὐ ταυτὸν *PSTUVW*, αὐτοῦ οὐ ταυτὸν *X*, οὐ ταυτὸν αὐταῖς *E* (*Bekk.*)
 et *de.* || ὁ ante ψ. om *STUVXde.* || 28. ἡ post καὶ om *SUVWXde*, καὶ — ἐνέρ-
 γειαν om *T.* || 29. ψόφον ἔχον *W.* || ψοφεῖν *W.* || 30. τότε — 31. γίνεται om
E (*Trend. Buss.*) || 30. τότε καὶ ἡ *TW.* || 426^a 1. ὧν ὥστ' *TW*, ὥστε καὶ
SUV. || εἰποιεν *EL*, εἶποι *P*, φήσειεν *SUVX*.

5 εἰ δὴ ἐστὶν ἡ κίνησις καὶ ἡ ποίησις καὶ τὸ πάθος ἐν τῷ ποιου-
 μένῳ, ἀνάγκη καὶ τὸν ψόφον καὶ τὴν ἀκοὴν τὴν κατ' ἐνέρ-
 γειαν ἐν τῇ κατὰ δύναμιν εἶναι· ἡ γὰρ τοῦ ποιητικοῦ καὶ κινη-
 τικοῦ ἐνέργεια ἐν τῷ πάσχοντι ἐγγίνεται. διὸ οὐκ ἀνάγκη τὸ 5
 κινεῖσθαι. ἡ μὲν οὖν τοῦ ψοφητικοῦ ἐνέργειά ἐστι ψόφος
 ἢ ψόφησις, ἡ δὲ τοῦ ἀκουστικοῦ ἀκοή ἢ ἄκουσις· διττὸν γὰρ ἡ
 6 ἀκοή, καὶ διττὸν ὁ ψόφος. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλ-
 λων αἰσθησέων καὶ αἰσθητῶν. ὥσπερ γὰρ ἡ ποίησις καὶ ἡ πά-
 θησις ἐν τῷ πάσχοντι ἀλλ' οὐκ ἐν τῷ ποιοῦντι, οὕτω καὶ ἡ τοῦ 10
 αἰσθητοῦ ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ αἰσθητικοῦ ἐν τῷ αἰσθητικῷ. ἀλλ'
 ἐπ' ἐνίων μὲν ὠνόμασται, οἷον ἡ ψόφησις καὶ ἡ ἄκουσις, ἐπὶ
 δ' ἐνίων ἀνώνυμον θάτερον· ὅρασις γὰρ λέγεται ἡ τῆς ὄψεως
 ἐνέργεια, ἡ δὲ τοῦ χρώματος ἀνώνυμος, καὶ γεῦσις ἡ τοῦ
 7 γευστικοῦ, ἡ δὲ τοῦ χυμοῦ ἀνώνυμος. ἐπεὶ δὲ μία μὲν ἐστὶν 15
 ἡ ἐνέργεια ἡ τοῦ αἰσθητοῦ καὶ ἡ τοῦ αἰσθητικοῦ, τὸ δ' εἶναι ἑ-
 τερον, ἀνάγκη ἅμα φθίρεσθαι καὶ σώζεσθαι τὴν οὕτω λεγο-
 μένην ἀκοὴν καὶ ψόφον, καὶ χυμὸν δὴ καὶ γεῦσιν καὶ τὰ
 ἄλλα ὁμοίως· τὰ δὲ κατὰ δύναμιν λεγόμενα οὐκ ἀνάγκη.

2. εἰ — 12. οἷον] εἰ δὴ ἐστὶν ἡ κίνησις καὶ ἡ ποίησις καὶ τὸ πάθος ἐν
 τῷ ποιούμενῳ, ἀνάγκη καὶ τὸν ψόφον καὶ τὴν ἀκοὴν τὴν κατ' ἐνέργειαν
 ἐν τῇ κατὰ δύναμιν εἶναι·

prior editio: ὥσπερ γὰρ ἡ ποίησις καὶ
 ἡ πάθησις ἐν τῷ πάσχοντι ἀλλ' οὐκ
 ἐν τῷ ποιοῦντι, οὕτω καὶ ἡ τοῦ αἰσθη-
 τοῦ ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ αἰσθητικοῦ ἐν
 τῷ αἰσθητικῷ.

posterior editio: ἡ γὰρ τοῦ ποιητι-
 κοῦ καὶ κινητικοῦ ἐνέργεια ἐν τῷ
 πάσχοντι ἐγγίνεται. διὸ οὐκ ἀν-
 ἀγκη τὸ κινεῖσθαι.

ἡ μὲν οὖν τοῦ ψοφητικοῦ ἐνέργειά ἐστι ψόφος ἢ ψόφησις, ἡ δὲ τοῦ ἀκου-
 στικοῦ ἀκοή ἢ ἄκουσις· (διττὸν γὰρ ἡ ἀκοή, καὶ διττὸν ὁ ψόφος.) ὁ δ' αὐ-
 τὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθησέων καὶ αἰσθητῶν· ἀλλ' ἐπ' ἐνίων
 μὲν ὠνόμασται, οἷον || 2. δὴ ἐστὶν scripsi secutus *M* et *LPSTUVX* et *E*
 (*Trend. Buss.*). δ' ἐστὶν *Wde* et *E* (*Bekk.*). || *M*: ἡ ante κίν. om *W*. || 4. ἐν
 τῇ ἐν τῇ *V*, ἐν *pr P*, ἐν τῷ *re P*. || καὶ κινητικοῦ om *P*. || 5. *M*: γίνεται *W*.
 || διὸ καὶ οὐκ *M*. || 6. ἐστὶν ante ἐνέργεια *EL*, post 7. ψόφησις *PT*, om *M*.
 || 9. ὥσπερ γὰρ] καὶ ὥσπερ *PTW*, ὥσπερ γὰρ καὶ *EL*. || 10. φθ: ἀλλ' καὶ
LTU. || 11. ἐνέργεια καὶ ἡ τοῦ αἰσθητικοῦ om *TUW*. || 12. μὲν καὶ ὠνόμα-
 σται *PTUWX* φθ. || ἐπ' ἐνίων δ' *L*. || 13. γὰρ] δὲ *S*. || 16. ἡ primum excepto
E omnes omittunt et scripti et impressi. Ponit *M*. || ἡ secundum om *PTVW*
M. || ἡ tertium Bekkero addidit *E*. Omittit etiam *M*. || 17. ἅρα φθ. *PST*, φθ.
 ἅμα *L*. || 19. *M*: δὲ] γὰρ *S*.

20 ἄλλ' οἱ πρότερον φυσιολόγοι τοῦτο οὐ καλῶς ἔλεγον, οὐθὲν 8
οἰόμενοι οὔτε λευκὸν οὔτε μέλαν εἶναι ἄνευ ὀψευς, οὔδ' χυ-
μὸν ἄνευ γεύσεως. τῇ μὲν γὰρ ἔλεγον ὀρθῶς, τῇ δ' οὐκ ὀρ-
θῶς· διχῶς γὰρ λεγομένης τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ αἰσθη-
τοῦ, τῶν μὲν κατὰ δύναμιν τῶν δὲ κατ' ἐνέργειαν, ἐπὶ τού-
25 των μὲν συμβαίνει τὸ λεχθέν, ἐπὶ δὲ τῶν ἐτέρων οὐ συμ-
βαίνει. ἀλλ' ἐκεῖνοι ἀπλῶς ἔλεγον περὶ τῶν λεγομένων οὐχ
ἀπλῶς. εἰ δ' ἡ συμφωνία φωνῇ τίς ἐστιν, ἡ δὲ φωνὴ καὶ 9
ἡ ἀκοὴ ἐστὶν ὡς ἓν ἐστι [καὶ ἐστὶν ὡς οὐχ ἓν τὸ αὐτό], λό-
γος δ' ἡ συμφωνία, ἀνάγκη καὶ τὴν ἀκοὴν λόγον τινὰ εἶ-
30 ναι. καὶ διὰ τοῦτο καὶ φθαίρει ἕκαστον ὑπερβάλλον, καὶ τὸ
ὀξύ καὶ τὸ βαρὺ, τὴν ἀκοὴν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐν χυμοῖς τὴν
426^b γεῦσιν, καὶ ἐν χρώμασι τὴν ὄψιν τὸ σφόδρα λαμπρὸν ἢ
ζοφερὸν, καὶ ἐν ὀσφρήσει ἡ ἰσχυρὰ ὀσμὴ καὶ γλυκεῖα
καὶ πικρά, ὡς λόγου τινὸς ὄντος τῆς αἰσθήσεως. διὸ καὶ
ἡδέα μὲν, ὅταν εἰλικρινῇ καὶ ἀμιγῇ ὄντα ἄγεται εἰς τὸν λόγον,
5 οἷον τὸ ὀξύ ἢ γλυκὺ ἢ ἀλμυρὸν· ἡδέα γὰρ τότε· ὅλως δὲ
μᾶλλον τὸ μικτόν· [συμφωνία ἢ τὸ ὀξύ ἢ βαρὺ. ἀφῇ δὲ
τὸ θερμαντὸν ἢ ψυχτόν·] ἡ δ' αἰσθησις ὁ λόγος· ὑπερβάλ-
λοντα δὲ λυπεῖ ἢ φθαίρει. ἕκαστη μὲν οὖν αἰσθησις τοῦ ὑπο-
κειμένου αἰσθητοῦ ἐστίν, ὑπάρχουσα ἐν τῷ αἰσθητηρίῳ ἢ αἰσθη-
10 τήριον, καὶ κρίνει τὰς τοῦ ὑποκειμένου αἰσθητοῦ διαφοράς, οἷον
λευκὸν μὲν καὶ μέλαν ὄψις, γλυκὺ δὲ καὶ πικρὸν γεῦσις.

20. ΘΜ: πρότεροι UVW. || 21. Μ: εἶναι οὔτε μέλαν Χ. || 22. γὰρ ἔλε-
γον] λέγοντες Ρ. || 23. αἰσθητικοῦ V. || 24. τῶν δὲ] τὸ δὲ S. || περὶ ESTV. ||
25. μὲν om Ρ. || τὸ—συμβαίνει om S. || δὲ τῶν] δ' Χ. || 27. δ' ἢ] δὴ E
(Trend. Buss.) et PSX et Plut. Athen. ap. Σ et ΣΦΜε, δὴ ἡ W. || 28. ἡ om
LPSTUVX. || ἓν ἐστι] ἓν excepto E omnes libri scripti et ΦΜ. || καὶ ἐστὶν
ὡς οὐχ ἓν τὸ αὐτό sine uncis de. Interpretantur quidem ΣΦΜ. || Μ: τὸ αὐ-
τό] ἢ οὐ τὸ αὐτό PSTX, οὐδὲ τὸ αὐτό V, om Φ. || 30. Μ: καὶ post τοῦτο
om LW. || φθαίρεσθαι S, φθαίρει ὡς W. || 31. ὁμοίως δὲ om PSTUVWX.
|| 426^b 1. ἢ τὸ ζ. PSTUVWX. || 3. πικρά] λιπαρὰ EL. || διὸ om SX et pr U,
διὸ καὶ om V. || 4. εἰλικρινῇ καὶ om Χ. || Μ: ἀμιγῇ ὄντα] ἀμικτα ὄντα PS
TVWXΣ, ἀμιγῇ ἢ ὄντα L, ἀμιγῇ Ede. || ἄγεται EL, ἄγεται post ὅταν PST
UVWX. || 5. post τότε punctum de. || ὅλως om Ρ. || 6. μᾶλλον om Χ. || συμ-
φωνία—7. ψυχτόν sine uncis de. Interpretantur quidem ΣΦΜ. || 6. ἢ βα-
ρὺ] ἢ τὸ βαρὺ E (Trend. Buss.), καὶ βαρὺ UVW, καὶ τὸ βαρὺ L. || ἀφῇ E
(Buss.) PΣΦε, ἀφῇ reliqui codices et d. || 7. ΣΦΜ: θερμαντικὸν WX. || ΣΦ
Μ: ψυχτικὸν WX, χυρὸν V. || 8. δὲ] δὲ ἢ W.

- ὁμοίως δ' ἔχει^ζτοντο καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων. ἐπεὶ δὲ καὶ τὸ
 λευκὸν καὶ τὸ γλυκὺ καὶ ἕκαστον τῶν αἰσθητῶν πρὸς ἕκαστον
 κρίνομεν, τίνι καὶ αἰσθανόμεθα ὅτι διαφέρει; ἀνάγκη δὴ αἰ-
 11 σθήσει· αἰσθητὰ γὰρ ἔστιν. ἥ καὶ δῆλον ὅτι ἡ σὰρξ οὐκ ἔστι 15
 τὸ ἔσχατον αἰσθητήριον· ἀνάγκη γὰρ ἂν ἦν ἀπτόμενον αὐτοῦ
 κρίνειν τὸ κρίνον. οὔτε δὲ κεχωρισμένοις ἐνδέχεται κρίνειν ὅτι
 ἕτερον τὸ γλυκὺ τοῦ λευκοῦ, ἀλλὰ δεῖ ἐνὶ τινι ἄμφω δῆλα
 εἶναι. οὕτω μὲν γὰρ καὶ εἰ τοῦ μὲν ἐγὼ τοῦ δὲ σὺ αἰσθοιοι,
 δῆλον ἂν εἴη ὅτι ἕτερα ἀλλήλων. δεῖ δὲ τὸ ἐν λέγειν ὅτι 20
 ἕτερον· ἕτερον γὰρ τὸ γλυκὺ τοῦ λευκοῦ. λέγει ἄρα τὸ αὐτό.
 12 ὥστε ὡς λέγει, οὕτω καὶ νοεῖ καὶ αἰσθάνεται. ὅτι μὲν οὖν οὐχ
 οἶόν τε κεχωρισμένοις κρίνειν τὰ κεχωρισμένα, δῆλον· ὅτι δ'
 οὐδ' ἐνὶ ἐν κεχωρισμένῳ χρόνῳ, ἐντεῦθεν. ὥσπερ γὰρ τὸ αὐτὸ
 λέγει ὅτι ἕτερον τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν, οὕτω καὶ ὅτε θά- 25
 τερον λέγει ὅτι ἕτερον, καὶ θάτερον, οὐ κατὰ συμβεβηκὸς τὸ
 ὅτε· λέγω δ', οἶον νῦν λέγω ὅτι ἕτερον, οὐ μέντοι ὅτι νῦν ἕτε-
 ρον· ἀλλ' οὕτω λέγει καὶ νῦν καὶ ὅτι νῦν· ἅμα ἄρα. ὥστε
 13 ἀχώριστον καὶ ἐν ἀχωρίστῳ χρόνῳ. ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον ἅμα
 τὰς ἐναντίας κινήσεις κινεῖσθαι τὸ αὐτὸ ἢ ἀδιαίρετον καὶ ἐν 30
 ἀδιαίρετῳ χρόνῳ. εἰ γὰρ γλυκὺ, ὠδὶ κινεῖ τὴν αἰσθησιν

12. τούτω X. || καὶ post δὲ om PTUVW. || 14. τινὰ L, τινὲ d. Correx-
 it Trend., qui post διαφέρει interrogationis signum posuit. || 16. ἔσχατον τῶν
 αἰσθητηρίων W. || ἂν excepto W omnes om et scripti et impressi. || 18. γλυκὺ
 καὶ τοῦ P. || δῆλα om X. || 19. μὲν om PT. || γὰρ] ἔχει LV, γὰρ ἔχει E. || καὶ
 εἰ] ἂν εἰ καὶ P. || 20. δῆλον—23. δῆλον·] δῆλον ἂν εἴη ὅτι ἕτερα ἀλλήλων.
 prior editio: λέγει ἄρα τὸ αὐτό. || posterior editio: δεῖ δὲ τὸ ἐν λέγειν
 ὥστε ὡς λέγει, οὕτω καὶ νοεῖ καὶ αἰ- || ὅτι ἕτερον· ἕτερον γὰρ τὸ γλυκὺ
 σθάνεται. || τοῦ λευκοῦ.

ὅτι μὲν οὖν οὐχ οἶόν τε κεχωρισμένοις κρίνειν τὰ κεχωρισμένα, δῆλον· ||
 20. λέγειν τὸ ἐν P. || 21. λέγεται P. || 22. φ: καὶ om STV. || φ: νοεῖ] φρονεῖ
 UX. || 23. κεχωρισμένων X. || 24. ἐνὶ excepto E omnes om et scripti et im-
 pressi. || ἐν om E. || κεχωρισμένῳ ἐστὶ χρόνῳ S. || 25. ὅτι δι' ἕτερον S. || τὸ
 post καὶ om ELP. || ὅτι S. || 26. ἕτερον τότε καὶ PT. || καὶ θάτερον καὶ οὐ
 W. || 27. οἶον καὶ νῦν S. || 28. ante ἀλλ' punctum de. || οὕτω] αὐτῷ W. || καὶ
 νῦν] ὁ νῦν P. || ante καὶ utrumque virgulas de. || καὶ νῦν] ὅτι νῦν X. || 30. ἢ
 X. || Θ: διαίρετον E (sic Bekk.: pr E Trend. Buss.: 'α addidit antiqua manus'
 Trend.). || ἐν om W. || 31. γὰρ] μὲν γὰρ ἔστι P. || γὰρ τὸ γλυκὺ TW et re E
 et de.

- 427^a ἢ τὴν νόησιν, τὸ δὲ πικρὸν ἐναντίως, καὶ τὸ λευκὸν ἐτέρως.
 ἄρ' οὖν ἅμα μὲν καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον τὸ
 κρῖνον, τῷ εἶναι δὲ κεχωρισμένον; ἔστι δὴ πως ὡς τὸ διαι-
 ρετὸν τῶν διηρημένων αἰσθάνεται, ἔστι δ' ὡς ἡ ἀδιαίρετον· τῷ
 5 εἶναι μὲν γὰρ διαιρετόν, τόπῳ δὲ καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον. ἢ 14
 οὐχ οἷόν τε; δυνάμει μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ διαιρετὸν καὶ ἀδιαί-
 ρετον, τῷ δ' εἶναι οὐ, ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖσθαι διαιρετόν, καὶ
 οὐχ οἷόν τε ἅμα λευκὸν καὶ μέλαν εἶναι, ὥστ' οὐδὲ τὰ εἶδη
 πάσχειν αὐτῶν, εἰ τοιοῦτον ἡ αἰσθησις καὶ ἡ νόησις. ἀλλ' 15
 10 ὥσπερ ἦν καλοῦσι τινες στιγμὴν, ἡ μία καὶ ἡ δύο, ταύτη
 καὶ ἀδιαίρετος καὶ διαιρετή· ἡ μὲν οὖν ἀδιαίρετον, ἐν τῷ κρῖ-

427^a 1. ἢ—7. τῷ δ' εἶναι] ἢ τὴν νόησιν, τὸ δὲ πικρὸν ἐναντίως, καὶ τὸ λευκὸν ἐτέρως.

prior editio: ἔστι δὴ πως ὡς το δι-
 αιρετὸν τῶν διηρημένων αἰσθάνεται,
 ἔστι δ' ὡς ἡ ἀδιαίρετον· τῷ εἶναι
 μὲν γὰρ διαιρετόν, τόπῳ δὲ καὶ ἀριθ-
 μῷ ἀδιαίρετον.

posterior editio: ἄρ' οὖν ἅμα μὲν
 καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώρι-
 στον τὸ κρῖνον, τῷ εἶναι δὲ κεχω-
 ρισμένον;

ἢ οὐχ οἷόν τε; δυνάμει μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ διαιρετὸν καὶ ἀδιαίρετον, τῷ δ'
 εἶναι || 1. ἢ καὶ *STW*. || 2. Alex. *Απ.* καὶ *Λύ.* III, θ'. p. 179. Sp.: καὶ om
W. || Alex.: ἀριθμῷ ἐν ἀδιαίρετον pr *E* (Trend. Buss.), ἐν ἀριθμῷ ἀδιαί-
 ρετον re *E* (Trend. Buss.). || Alex.: οὐ διαιρετὸν *T*. || Alex.: καὶ χρόνῳ
 ἀχώριστον *PU* et re *E* in lit. (Trend. Buss.). || Alex.: τὸ κρῖνον om corr
E (Trend. Buss.). || 3. εἶναι ἀριθμῷ *P*. || Alex.: δὴ δέ *SU*. || 4. Alex.:
 ὡς om *TH*. || ἢ τὸ *X*, om Alex. || Alex.: διαιρετον pr *E*. || τὸ *T*. || 5. γὰρ
 εἶναι μὲν *P*. || Alex.: καὶ χρόνῳ καὶ ἀριθμῷ *U*. || Alex.: οὐ διαιρετόν *T*. ||
 6. Θ: διαιρετόν] οὐ διαιρετόν *T*, ἀδιαίρετον *X*, om *ELSV* et Alex. et
de. || Alex. Θ: ἀδιαίρετον] διηρημένον *TX*. || ἀδιαίρετον τάναντία τῷ *LST*
VWX et Alex. et *de*, ἀδιαίρετον καὶ τάναντία τῷ *EU*. || 7. Alex.: ἀλλὰ τὸ
 ἐν *S*. || Alex.: ἐνεργεῖσθαι] εἶναι *W*. || διαιρετόν] fort. διαιρεῖται. || Alex.:
 καὶ om *S*. || 8. post εἶναι punctum *d*. Correx. Trend. || 9. post νόησις virgu-
 lam *d*. Correx. Trend. || 10. ἡ μία καὶ ἡ] ἡμία καὶ *L*, ἡ μία ἡ *E*, ἡ μία ἡ
TUW, ἡ μία ἡ αἶ *V*, ἡ μία αἶ *PS*, ἡ μία οὐ *X*, ἡ μίαν ἡ Alex. p. 180, 1. Sp.,
 ἡ μία αἶ Alex. p. 183, 8. || 11. καὶ ἀδ.—16. εἶναι] καὶ ἀδιαίρετος καὶ διαι-
 ρετή.

prior editio: ἡ μὲν οὖν ὡς δυσὶ χρῆ-
 ται τῷ πέρατι, δύο κρῖνοι, καὶ κεχω-
 ρισμένα ἔστιν ὡς κεχωρισμένων· ἢ δ'
 ἓν, ἐνὶ καὶ ἅμα.

posterior editio: ἡ μὲν οὖν ἀδιαίρε-
 τον, ἐν τῷ κρῖνόν ἐστι καὶ ἅμα· ἢ
 δὲ διαιρετὸν ὑπάρχει, οὐχ ἓν· δις
 γὰρ τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα.

περὶ μὲν οὖν τῆς ἀρχῆς ἡ φασὲν τὸ ζῶον αἰσθητικὸν εἶναι, || 11. καὶ ἀδι-

νόν ἐστι καὶ ἅμα, ἥ δὲ διαιρετὸν ὑπάρχει, οὐχ ἔν· δις γὰρ τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα. ἥ μὲν οὖν * δυσὶ χρῆται τῷ πέρατι, δύο κρίνει, καὶ κεχωρισμένα ἔστιν ὡς κεχωρισμένῳ· ἥ δ' ἔν, ἐνὶ καὶ ἅμα. περὶ μὲν οὖν τῆς ἀρχῆς ἥ φασὲν τὸ ζῶον αἰσθητικὸν 15 εἶναι, διωρίσθω τὸν τρόπον τοῦτον.

III Ἐπεὶ δὲ δύο διαφοραῖς ὀρίζονται μάλιστα τὴν ψυχὴν, κινήσει τε τῇ κατὰ τόπον καὶ τῷ κρίνειν καὶ νοεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι, * * δοκεῖ δὲ καὶ τὸ νοεῖν καὶ τὸ φρονεῖν ὥσπερ αἰσθάνεσθαι τι εἶναι· ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τούτοις κρίνει τι ἢ 20 ψυχὴ καὶ γνωρίζει τῶν ὄντων· καὶ οἱ γε ἀρχαῖοι τὸ φρονεῖν καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι ταῦτόν εἶναι φασιν, ὥσπερ καὶ Ἑμπεδοκλῆς εἴρηκε 'πρὸς παρεὸν γὰρ μῆτις ἀέξεται ἀνθρώποισιν' καὶ ἐν ἄλλοις 'ὅθεν σφίσιν αἰεὶ καὶ τὸ φρονεῖν ἀλλοῖα παρίσταται.' τὸ δ' αὐτὸ τούτοις βούλεται καὶ τὸ Ὀμή- 25

αίρετος καὶ διαιρετὴ scripsi secutus Θ. Om καὶ ἀδιαίρετος cum Alexander tum libri omnes et scripti et impressi. || Alex. bis: καὶ ante δι. om L. || post διαιρετὴ punctum de. || ἀδιαίρετος (ita ut ε in liturā sit Trend. Buss.) E et STU et Alex.

12. καὶ ἅμα om P. || ὑπάρχει οὐχ ἔν ita pr E (Bekk.) et abc. οὐχ ἔν ὑπάρχει PTM, ὑπάρχει E corr et LSUVWX Alex. de. || δις γὰρ τῷ ita TW et pr E (Bekk.) et (qui διὸ γὰρ τῷ) P et abc. Om γὰρ E corr. et LSUVX Alex. de. || 13. σημείῳ χρᾶται X. || δυσὶ videtur legendum ὡς δυσὶ. || virgulam post πέρατι omisam ante τῷ ponunt de. || 14. Alex. M: καὶ τὰ κεχ. T. || ἔστιν ὡς ipse scripsi secutus Trendelenburgii conjecturam. ἔστιν ὡς de. || κεχωρισμένων SVde, καὶ κεχωρισμένων WX, τε καὶ κεχωρισμένα P, κεχωρισμένων τε καὶ κεχωρισμένως U, τῷ κεχωρισμένῳ Alex., κεχωρισμένον M. || Alex.: ἐν om ELSVXM. || Alex.: ἐνὶ om pr U. || 15. οὖν om V. || ἥς X. || αἰσθητικὸν εἶναι τὸ ζῶον STU. || 16. ὀρίσθω E. || 17. ἐπειδὴ δὲ P. || γοραῖς X. || 18. τε om P. || καὶ τῷ κρίνειν καὶ νοεῖν ita nisi fallor ΣΦ. καὶ τὸ κρίνειν καὶ νοεῖν W, καὶ τῷ νοεῖν καὶ τῷ φρονεῖν SUV, καὶ τῷ νοεῖν καὶ τῷ κρίνειν ἦ P, καὶ τῷ νοεῖν καὶ τῷ κρίνειν ELTXde. || ΣΦ: καὶ αἰσθάνεσθαι om SUV. || 19. post αἰσθάνεσθαι in margine haec e, recte nisi fallor: 'Deesse videntur hic quae Argyropulus reddidit his verbis: Considerandum si quid intersit inter intelligere et sentire, σκεπτόν ἐστι διαφέρει τὸ νοεῖν τοῦ αἰσθάνεσθαι.' || καὶ post δὲ om LT. || 20. γὰρ] τε γὰρ ESU. || κρίνει τε ἢ ψυχὴ T, ἢ ψυχὴ κρίνει τι PSUVW, ἢ ψυχὴ κρίνει τε X. || 21. γνωρίζει τι τῶν TX. || post ὄντων virgulam de. || γε corr E, τε SUV. || φρονεῖν τε καὶ X. || 22. εἶναι] ἀριθμῷ P. || 23. Θ: ἐναύξεται E, ἀνέξεται P. || ἀνθρώποισι Θ. || 24. αἰεὶ X. || τὸ φαντίζεσθαι καὶ ὀνειρώττειν φρονεῖν T. || ἀλλ' οἷα X. || 25. καθίσταται T. || βούλεται τούτοις PSTUVW, βούλεται τούτων X.

ρου 'τοῖος γὰρ νόος ἐστίν.' πάντες γὰρ οὗτοι τὸ νοεῖν σωμα- 2
 τικὸν ὥσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι ὑπολαμβάνουσιν, καὶ αἰσθάνε-
 σθαί τε καὶ φρονεῖν τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, ὥσπερ καὶ ἐν τοῖς
 κατ' ἀρχὰς λόγοις διωρίσαμεν. καίτοι ἔδει ἅμα καὶ περὶ
 427^b τοῦ ἡπατῆσθαι αὐτοὺς λέγειν· οἰκειότερον γὰρ τοῖς ζῴοις,
 καὶ πλείῳ χρόνον ἐν τούτῳ διατελεῖ ἡ ψυχὴ. διὸ ἀνάγκη
 ἦτοι ὥσπερ ἔνιοι λέγουσι, πάντα τὰ φαινόμενα εἶναι ἀληθῆ,
 ἢ τὴν τοῦ ἀνομοίου θίξιν ἀπάτην εἶναι· τοῦτο γὰρ ἐναντίον τῷ
 5 τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον γνωρίζειν. δοκεῖ δὲ καὶ ἡ ἀπάτη καὶ
 ἡ ἐπιστήμη τῶν ἐναντίων ἡ αὐτὴ εἶναι. ὅτι μὲν οὖν οὐ ταύ- 3
 τόν ἐστι τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ φρονεῖν, φανερόν· τοῦ μὲν
 γὰρ πᾶσι μέτεστι, τοῦ δὲ ὀλίγοις τῶν ζῴων. ἀλλ' οὐδὲ τὸ
 νοεῖν ἐν ᾧ ἐστὶ τὸ ὀρθῶς καὶ τὸ μὴ ὀρθῶς, τὸ μὲν ὀρθῶς
 10 φρόνησις καὶ ἐπιστήμη καὶ δόξα ἀληθῆς, τὸ δὲ μὴ ὀρθῶς
 τὰναντία τούτων· οὐδὲ τοῦτο δ' ἐστὶ ταῦτο τῷ αἰσθάνεσθαι· ἡ
 μὲν γὰρ αἰσθήσις τῶν ἰδίων αἰεὶ ἀληθῆς, καὶ πᾶσιν ὑπάρ-
 χει τοῖς ζῴοις, διανοεῖσθαι δ' ἐνδέχεται καὶ ψευδῶς, καὶ
 οὐδενὶ ὑπάρχει ᾧ μὴ καὶ λόγος· φαντασία γὰρ ἕτερον καὶ 4
 15 αἰσθήσεως καὶ διανοίας· αὐτὴ τε οὐ γίγνεται ἄνευ αἰσθή-
 σεως, καὶ ἄνευ ταύτης οὐκ ἔστιν ὑπόληψις. ὅτι δ' οὐκ ἔστιν
 ἡ αὐτὴ νόησις καὶ ὑπόληψις, φανερόν. τοῦτο μὲν γὰρ τὸ
 πάθος ἐφ' ἡμῖν ἐστίν, ὅταν βουλώμεθα, (πρὸ ὁμμάτων γὰρ
 ἔστι ποιήσασθαι, ὥσπερ οἱ ἐν τοῖς μνημονικοῖς τιθέμενοι καὶ
 20 εἰδωλοποιοῦντες,) δοξάζειν δ' οὐκ ἐφ' ἡμῖν· ἀνάγκη γὰρ ἢ
 ψεύδεσθαι ἢ ἀληθεύειν. ἔτι δὲ ὅταν μὲν δοξάσωμεν δεινόν
 τι ἢ φοβερόν, εὐθὺς συμπάσχομεν, ὁμοίως δὲ καὶ θαρρα-

26. ἐστὶν ἐπιχρονίων ἀνθρώπων οἷον ἐπῆμαρ ἄγῃσι πατὴρ ἀνδρῶν
 τε θεῶν τε. πάντες pr E. || 27. ὥσπερ καὶ τὸ *SUVM*. || 28. τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅ-
 μοιον καὶ φρονεῖν *T*. || 2. *SM*: τοῦτοις *PSTV*. || 4. τῷ τὸ *S*, ὦ *L*, om
TU. || 5. τὸ ὅμοιον τῷ ὁμοίῳ *PSTUVX* et *E* (Trend. Buss.) || post γνω-
 ρίζειν colon *de*. || ἡ ἀπάτη καὶ om *P*. || 6. ἡ om *X*. || ἡ αὐτὴ om *X*, post
 εἶναι ponit *P*. || τὸ αὐτὸ pr *E* (Trend. Buss.) et *P*. || 9. post νοεῖν virgulam *de*.
 || τὸ post καὶ om *T*. || μὲν γὰρ ὀρθῶς *PTUW* et *re E*. || καὶ δ.] ἢ δ. *P*. || 11.
 δ' om *P* et *Φδ*. || ταυτὸν *L*, τὸ αὐτὸ *STUVWX*. || 15. αὐτῇ] ἡ αὐτὴ *SWX* et
Φδ. || τε] γὰρ *V*. || 16. ὅταν *X*. || 17. *ΣΦ*: νόησις] φαντασία *margo U*, om *P*.
 || μὲν om *P*. || 18. γὰρ] γοῦν *V*, om *U*. || 19. ἔστι] ἐστι τι *E*, om *U*. || 20. ἢ om
PSTUVX. || 21. ἔτι δὲ om *X*. || μὲν] μὲν τι *W*. || δοξάζωμεν *LSUW*. || 22.
 πάσχομεν *V*. || καὶ] καὶ ἐὰν *PT*, καὶ ἐὰν ἢ *SUVWX*.

λέον· κατὰ δὲ τὴν φαντασίαν ὡσαύτως ἔχομεν ὥσπερ ἂν
 5 οἱ θεώμενοι ἐν γραφῇ τὰ δεινὰ ἢ θαρραλέα. εἰσὶ δὲ καὶ
 αὐτῆς τῆς ὑπολήψεως διαφοραί, ἐπιστήμη καὶ δόξα καὶ 25
 φρόνησις καὶ τὰναντία τούτων, περὶ ὧν τῆς διαφορᾶς ἕτε-
 ρος ἔστω λόγος. περὶ δὲ τοῦ νοεῖν, ἔπει ἕτερον τοῦ αἰσθάνε-
 σθαι, τούτου δὲ τὸ μὲν φαντασία δοκεῖ εἶναι τὸ δὲ ἐπόλη-
 ψις, περὶ φαντασίας διορίσαντας οὕτω περὶ θατέρου λεκτέον.
 6 εἰ δὴ ἔστιν ἡ φαντασία καθ' ἣν λέγομεν φάντασμα τι ἡ- 428^a
 μῖν γίνεσθαι καὶ μὴ εἶ τι κατὰ μεταφορὰν λέγομεν,
 μία τίς ἐστι τούτων δύναμις ἢ ἔξις, καθ' ἣν κρῖνομεν καὶ
 ἀληθεύομεν ἢ ψευδόμεθα. τοιαῦται δ' εἰσὶν αἰσθησις, δόξα,
 7 ἐπιστήμη, νοῦς. ὅτι μὲν οὖν οὐκ ἔστιν αἰσθησις, δῆλον ἐκ τῶν- 5
 δε. αἰσθησις μὲν γὰρ ἦτοι δύναμις ἢ ἐνέργεια, οἷον ὄψις
 καὶ ὄρασις, φαίνεται δέ τι καὶ μηδετέρου ὑπάρχοντος τού-
 των, οἷον τὰ ἐν τοῖς ὕπνοις. εἴτα αἰσθησις μὲν αἰεὶ πάρεστι,
 φαντασία δ' οὐ. εἰ δὲ τῇ ἐνεργείᾳ τὸ αὐτό, πᾶσιν ἂν ἐν-
 δέχοιτο τοῖς θηρίοις φαντασίαν ὑπάρχειν· δοκεῖ δ' οὐ, οἷον 10
 μύρμηκι μὲν ἢ μελίττῃ, σκώλῃ δ' οὐ. εἴτα αἰ μὲν ἀληθεῖς αἰ-
 εὶ, αἰ δὲ φαντασίαι γίνονται αἰ πλείους ψευδεῖς. ἔπειτ' οὐδὲ
 λέγομεν, ὅταν ἐνεργῶμεν ἀκριβῶς περὶ τὸ αἰσθητόν, ὅτι φαί-
 νεται τοῦτο ἡμῖν ἄνθρωπος, ἀλλὰ μάλλον ὅταν μὴ ἐναρ-
 γῶς αἰσθανώμεθα, τότε ἢ ἀληθὺς ἢ ψευδής. καὶ ὅπερ δὲ 15
 8 ἐλέγομεν πρότερον, φαίνεται καὶ μύουσιν ὁράματα. ἀλλὰ

23. περ om T. || 24. οἱ et ELPSUVX. || ἢ καὶ PSTUVWX. || 25. ὑπο-
 λήψεως αἱ διαφοραὶ W. || 26. τὰ ἐναντία SUVWX. || ἕτερος om pr W. ||
 27. ἔσται X. || 29. διορίσασιν U. || 428^a 1. ἡ om W et pr E. || 2. γενέσθαι
 STVX, ἐγγίγνεσθαι P, ἐγγίνεσθαι WΘ. || εἰ μὴ T. || λέγωμεν X, λέγεται
 T. || 3. ἐστι om SX. || καθ' ἣν] fort. legendum est καθ' ἧς. αἷς Θ. || καὶ] ἢ ESU
 WX. || 4. ἢ καὶ ESTUV. || Θ: τοιαῦτα PSV, ταῦτα LWX. || 5. νοῦς ἐπιστή-
 μη STUVX. || οὖν om SUX. || αἰσθησις ἡ φαντασία δῆλον P. || δῆλον δ' ἐκ
 X || 6. μὲν om P. || 7. καὶ] ἢ T, om P. || δὴ X. || τούτων ὑπάρχοντος STUV
 X. || 8. εἴτα φαντασία μὲν αἰεὶ πάρεστιν, αἰσθησις δ' οὐ: sic nisi fallor Θ.
 Male. || 9. δέχοιτο X. || 10. δοκεῖ δ' οὐ, οἷον μύρμηκι μὲν ἢ μελίττῃ, σκώ-
 λῃ δ' οὐ ipse scripsi secutus ΘM. Libri et scripti et impressi δοκεῖ δ' οὐ,
 οἷον μύρμηκι ἢ μελίττῃ ἢ σκώλῃ. || 11. αἰεὶ P. || 12. ἐπειτ'] ἐτι T et corr
 E. || 14. ἐνεργῶς E. || 15. τότε — ψευδής sine uncis de. ὅτε καὶ ἀληθὺς καὶ
 ψευδής ut videtur Σ, om Θ. || 15. ἢ καὶ U, καὶ ἢ T, καὶ ἢ SV, om E, incer-
 tus P. || ἢ καὶ ἢ SV. || δὴ PSTUVX.

Aristot. de Anima libri III.

μὴν οὐδὲ τῶν αἰὲ ἀληθευόντων οὐδεμία ἔσται, οἷον ἐπιστήμη
 ἢ νοῦς· ἔστι γὰρ φαντασία καὶ ψευδής. λείπεται ἄρα ἰδεῖν εἰ
 δόξα γίνεται γὰρ δόξα καὶ ἀληθής καὶ ψευδής. ἀλλὰ
 20 δόξη μὲν ἔπεται πίστις, (οὐκ ἐνδέχεται γὰρ δοξάζοντα οἷς
 δοκεῖ μὴ πιστεύειν,) τῶν δὲ θηρίων οὐθενὶ ὑπάρχει πίστις,
 φαντασία δὲ πολλοῖς. ἔτι πάσῃ μὲν δόξη ἀκολουθεῖ πίστις,
 πίστει δὲ τὸ πεπεισθαι, πειθοῖ δὲ λόγος· τῶν δὲ θηρίων
 ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει, λόγος δ' οὐ. φανερόν τοίνυν 9
 25 ὅτι οὐδὲ δόξα μετ' αἰσθήσεως, οὐδὲ δι' αἰσθήσεως, οὐδὲ συμ-
 πλοκὴ δόξης καὶ αἰσθήσεως * φαντασία ἂν εἴη, διὰ τε ταῦτα
 καὶ δῆλον ὅτι οὐκ ἄλλου τινός ἐστιν ἡ δόξα, ἀλλ' ἐκείνου,
 εἴπερ ἐστίν, οὐ καὶ ἡ αἰσθησις· λέγω δ', ἐκ τῆς τοῦ λευκοῦ δό-
 ξης καὶ αἰσθήσεως [ἢ συμπλοκῇ] φαντασία ἐστίν· οὐ γὰρ δὴ
 30 ἐκ τῆς δόξης μὲν τῆς τοῦ ἀγαθοῦ, αἰσθήσεως δὲ τῆς τοῦ
 428^b λευκοῦ. τὸ οὖν φαίνεσθαι ἔσται τὸ δοξάζειν ὅπερ αἰσθάνεται
 μὴ κατὰ συμβεβηκός. φαίνεται δὲ καὶ ψευδῇ περὶ ὧν 10
 ἅμα ὑπόληψιν ἀληθῆ ἔχει, οἷον φαίνεται μὲν ὁ ἥλιος πο-
 διαῖος, πέπεισται δ' εἶναι μείζων τῆς οἰκουμένης· συμβαί-
 5 νει οὖν ἦτοι ἀποβεβληκέναι τὴν ἑαυτοῦ ἀληθῆ δόξαν, ἣν εἶχε,

17. αἰὲ om T. || ἔσται om X. Fortasse legendum ἐστίν. || 18. λείπεται
 — 25. δι' αἰσθήσεως] λείπεται ἄρα ἰδεῖν εἰ δόξα· γίνεται γὰρ δόξα καὶ
 ἀληθής καὶ ψευδής.

prior editio: ἀλλὰ πάσῃ μὲν δόξη ἀκο-
 λουθεῖ πίστις, πιστεῖ δὲ τὸ πεπει-
 σθαι, πειθοῖ δὲ λόγος· τῶν δὲ θη-
 ρίων ἐνίοις φαντασία μὲν ὑπάρχει, λό-
 γος δ' οὐ.

posterior editio: ἀλλὰ δόξη μὲν ἔ-
 πεται πίστις, (οὐκ ἐνδέχεται γὰρ
 δοξάζοντα οἷς δοκεῖ μὴ πιστεύειν,)
 τῶν δὲ θηρίων οὐθενὶ ὑπάρχει π-
 στις, φαντασία δὲ πολλοῖς.

φανερόν τοίνυν ὅτι οὐδὲ δόξα μετ' αἰσθήσεως, οὐδὲ δι' αἰσθήσεως. || 20.
 γὰρ τὸν δ. V. || 21. M: δοκεῖ] δοξάζει LUW⁴F. || 22. δὲ] δ' ἐν EL. || πάσῃ
 εἰ πάσῃ²PSX, εἰ πᾶσι W. || 25. ὅτι om W. || οὐδὲ ἡ δόξα U. || 26. lego ἡ φ. ||
 27. ἄλλη τις STVW, ἄλλης τινός P. || ἡ om SVX. || ἐκείνη ST, ἐκείνης P. || 28.
 εἴπερ ἐστίν] ἥσπερ ἐστι P, ἥπερ ἐστίν S, περ ἐστίν X, ἐστὶν ELUV et (omis-
 sis virgulis) de. || οὐ καὶ ἡ] οὐ καὶ ELde, καὶ ἡ P, οὐπερ ἐστι καὶ ἡ UV. || ἐκ
 εἰ Ve, ὅτε ἐκ P. || τοῦ om X. || 29. ἡ συμπλοκὴ sine uncis de. || δὴ om W. ||
 428^b 1. ἔσται scripsi secutus Trendelenburgii conjecturam. Libri et scripti
 et impressi ἐστι. | 2. δὲ] δέ γε PSTUVWX. || καὶ ψευδῇ] ψευδής P. || 3. ὑ-
 πόληψις ἀληθῆς UW. || ἔχειν ES. || πόδιος pr E. || 4. πεπλότευται EPVW
 de, πιστεύεται L. || εἶναι post 3. ποδιαῖος W. || μείζων LUW⁴Xde. || 5. γοῦν
 X. || αὐτοῦ EL. || ἀληθῇ post εἶχεν SUWX.

- σωζομένον τοῦ πράγματος, μὴ ἐπιλαθόμενον μηδὲ μεταπει-
σθέντα, ἢ εἰ ἔτι ἔχει, ἀνάγκη τὴν αὐτὴν ἀληθῆ εἶναι καὶ
ψευδῆ. ἀλλὰ ψευδὴς ἐγίνετο, ὅτε λάθοι μεταπεισὸν τὸ
πραῖγμα. οὐτ' ἄρα ἐν τι τούτων ἐστὶν οὐτ' ἐκ τούτων ἢ φαντα-
11 σία. ἀλλ' ἐπειδὴ ἐστὶ κινήθentos τουδὲ κινεῖσθαι ἔτερον ὑπὸ 10
τούτου, ἢ δὲ φαντασία κινήσις τις δοκεῖ εἶναι καὶ οὐκ ἄνευ
αἰσθήσεως γίνεσθαι ἀλλ' αἰσθανομένοις καὶ ὧν αἰσθησίς
ἐστίν, ἐστὶ δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθή-
σεως, καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει, εἴη ἂν
αὕτη ἢ κίνησις οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη οὔτε μὴ αἰ-
12 σθανομένοις ὑπάρχειν, καὶ πολλὰ καὶ αὐτὴν καὶ ποιεῖν 15
καὶ πάσχειν τὸ ἔχον, καὶ εἶναι καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ. τοῦτο
δὲ συμβαίνει διὰ τὰδε. ἢ αἰσθησις τῶν μὲν ἰδίων ἀληθὴς
ἐστὶν ἢ ὅτι ὀλίγιστον ἔχουσα τὸ ψεῦδος. δεύτερον δὲ τοῦ † συμ-
βεβηκέναι ταῦτα· καὶ ἐνταῦθα ἤδη ἐνδέχεται διαψεύδε- 20
σθαι· ὅτι μὲν γὰρ λευκόν, οὐ ψεύδεται, εἰ δὲ τοῦτο τὸ λευ-
κὸν ἢ ἄλλο τι, ψεύδεται. τρίτον δὲ τῶν κοινῶν καὶ ἐπομέ-
νων τοῖς συμβεβηκόσιν οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια, λέγω δ' οἷον
κίνησις καὶ μέγεθος[, ἃ συμβέβηκε τοῖς αἰσθητοῖς]. περὶ ἃ
13 μάλιστα ἤδη ἐστὶν ἀπατηθῆναι κατὰ τὴν αἰσθησιν. ἢ δὲ κί- 25
νησις ἢ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη διοίσει [τῆς αἰσθήσεως]

6. ἐπιλανθανόμενον *LTUVWX*. || 7. εἰ ἔτι ὅτι *L*. || τὴν αὐτὴν om *pr E*, ante ἀνάγκη ponunt *PLW*. || καὶ ψευδῆ εἶναι *X*. || 8. ἀλλὰ—9. πραῖγμα] haec suspicionem movent. || 8. ἐγένετο *ETWde*. (ἐγίνετο etiam *E*, ita ut *i* in liturā sit, Trend. Buss.). || 9. οὐκ *ELPTW*, οὐ *X*. || ἄρα] γὰρ *X*, om *S*. || ἂν *X*. || 10. Φ: τοῦδε *PSUV*. || 11. ἢ—12. αἰσθησίς ἐστίν] vercor ne haec verba, etsi sunt Aristotelis, in posteriore editione non fuerint scripta. || 11. τις] τε *X*, om *pr W*. || 12. αἰσθήσεις εἰσὶν *TUVW* et omisso verbo *S*. || 13. γενέσθαι *UX*. || 14. ἀνάγκη ante ὁμοίαν *V*, post εἶναι *S*. || 15. αὕτη *S*, αὐτῆς *E*. || 16. ὑπάρχει *E*. || κατὰ ταύτην *EL*. || καὶ om *PTVX*. || 17. ΣΦ: καὶ post εἶναι om *W*. || ΣΦ: καὶ ψ. *S*, ἢ ψ. *U*. || 18. ἢ om *S*. || 19. ὅτι om *S*. || ὀλίγοστων *LSUVX*. || τοῦ συμβεβηκέναι ταῦτα *E* (Bekk. Trend.) et *PSTUVWde*, τοῦ συμβεβηκότος ταῦτα *X*, τῷ συμβεβηκέναι ταῦτα *E* (Buss.) et *L*, τοῦ ᾧ συμβέβηκε καὶ ταῦτα *abc*, τοῦ ᾧ συμβέβηκε ταῦτα nisi fallor *Θ*. Aristoteles videtur scripsisse τοῦ ὃ συμβέβηκε τούτοις. || ἐνδέχεται ἤδη *P*. || διαψεύσασθαι *EΘ*. || 21. διαψεύδεται *PSUVX*. || τὸ om *ESVX*. || 22. τι et 24. ἃ ante συμβ. om *STUVWX*. || 23. post συμβεβηκόσιν virgulam *de*. || 24. ἃ—αἰσθητοῖς sine ancis *de*. || 25. δὲ] δὴ *TU*, δ' ἢ *W*. || 26. ἢ om *T*. || κινουμένη *W*. || τῆς αἰσθήσεως sine uncis *de*, τῶν αἰσθήσεων *TΦ*.

ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων. καὶ ἡ μὲν πρώτη παρ-
 ούσης τῆς αἰσθήσεως ἀληθείας, αἱ δ' ἑτεραι καὶ παρούσης καὶ
 ἀπούσης εἶεν ἂν ψευδεῖς, καὶ μάλιστα ὅταν πόρρω τὸ αἰσθη-
 30 τὸν ἦ. εἰ οὖν μηθὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα [ἢ ἡ φαν-
 429^a τασία], τοῦτο δ' † ἐστὶ τὸ λεχθέν, ἡ φαντασία ἂν εἴη κίνησις
 ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν γιγνομένη. ἐπεὶ δ' ἡ 14
 ὄψις μάλιστα αἰσθησίς ἐστι, καὶ τὸ ὄνομα ἀπὸ τοῦ φάους εἵ-
 ληφεν, ὅτι ἄνευ φωτὸς οὐκ ἔστιν ἰδεῖν. καὶ διὰ τὸ ἐμμένειν 15
 5 καὶ ὁμοίας εἶναι ταῖς αἰσθήσεσι, πολλὰ κατ' αὐτὰς πράτ-
 τει τὰ ζῷα, τὰ μὲν διὰ τὸ μὴ ἔχειν νοῦν, οἷον τὰ θηρία,
 τὰ δὲ διὰ τὸ ἐπικαλύπτεσθαι τὸν νοῦν ἐνίοτε πάθει ἢ νόσοις
 ἢ ὕπνῳ, οἷον οἱ ἄνθρωποι. περὶ μὲν οὖν φαντασίας, τί ἐστι
 καὶ διὰ τί ἐστιν, εἰρήσθω ἐπὶ τοσοῦτον.
 10 IV Περὶ δὲ τοῦ μορίου τοῦ τῆς ψυχῆς ᾧ γινώσκει τε ἡ
 ψυχὴ καὶ φρονεῖ, εἴτε χωριστοῦ ὄντος εἴτε καὶ μὴ χωριστοῦ
 κατὰ μέγεθος ἀλλὰ κατὰ λόγον, σκεπτέον τίν' ἔχει δια-
 φοράν, καὶ πῶς ποτὲ γίνεται τὸ νοεῖν. εἰ δὴ ἐστὶ τὸ νοεῖν 2
 ὥσπερ τὸ αἰσθάνεσθαι, ἢ πάσχειν τι ἂν εἴη ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἢ
 15 τι τοιοῦτον ἕτερον. ἀπαθὲς ἄρα δεῖ εἶναι, δεκτικὸν δὲ τοῦ εἶ- 3
 δους, καὶ δυνάμει τοιοῦτον ἀλλὰ μὴ τοῦτο, καὶ ὁμοίως ἔχειν,

27. Φ: ἡ] τῆς de sine ullo libro scripto, secuti veteres quasdam editiones (bc). ἡ etiam a. || ἡ — αἰσθήσεων om UVW, ἡ — καὶ om S. || 29. ἂν om X. || αἰσθητήριον TUVWX. || 30. εἰ — 429^a 1. κίνησις] scripsit nisi fallor hunc ad modum Aristoteles: εἰ οὖν μηθὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα, τοῦτο δ' ἔχει, ἡ φαντασία ἂν εἴη κίνησις. . || 30. μὲν om STUVWXφ. || ἔχει LP, ἔχοι ἢ E. || ἡ ἢ φαντασία om Φ. Suspicionis signum ego addidi. || ἡ ἢ] ἢ LP STUVXac, ἢ E, ἢ μὴ de sine ullo libro scripto, secuti editionem Sylburgianam (b). || φαντασίαν Sabede. || 429^a 1. ἐστὶ τὸ λεχθέν] lege ἔχει. || 2. ἀπὸ L. || γιγνομένη pr E (Trend. Buss.) et LPΦφ, γιγνομένης reliqui codices et d. || 3. ἐστὶ om STUVWX. || 5. ὁμοίας E (Trend. Buss.) et TUXΘ, ὁμοίως E (Bekk.) et LSVWde. || ταισθήσεσιν E (Trend. Buss.). || κατὰ ταύτας ELP. || πράττειν E. || 6. οἷον om P. || 7. ἐνίοτε τὸν νοῦν W. || νόσω TV. || 8. οἱ om PX. || Θ: τίς SU VX. || 9. Θ: διότι E. || ἐστιν om P. || 10. δὲ τοῦ τῆς ψυχῆς μορίου P. || Θ: τοῦ ante τῆς om LSTUVX et Φ ρ. || Φ ρ: τε] τι T, om W. || 11. Φ: καὶ post εἴτε om E (Buss.). || 12. Φ: κατὰ τὸ μ. W. || 13. ΘΦ: τὸ νοεῖν γίνεται W. || Σ: εἰ δὴ ἐστὶ τὸ νοεῖν om pr T. || 14. Σ: τὸ om SV. || Σ: ἢ π.] καὶ π. M. || Σ: πάσχειν post εἴη T. || Σ: τι] ὅτι EL. || 16. Θ: ἔχειν om pr X.

ὥσπερ τὸ αἰσθητικὸν πρὸς τὰ αἰσθητά, οὕτω τὸν νοῦν πρὸς τὰ νοητά. ἀνάγκη ἄρα, ἐπεὶ πάντα νοεῖ, ἀμιγῆ εἶναι, ὥσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, ἵνα κρατῇ, τοῦτο δ' ἐστὶν ἵνα γνωρίξῃ· παρεμφαινόμενον γὰρ κωλύει τὸ ἀλλότριον καὶ ἀντι- 20 φράττει· ὥστε μὴδ' αὐτοῦ εἶναι φύσιν μηδεμίαν ἀλλ' ἢ ταύτην, ὅτι δυνατόν. ὁ ἄρα καλούμενος τῆς ψυχῆς νοῦς, (λέγω δὲ νοῦν ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει ἢ ψυχῇ,) οὐθέν ἐστιν ἐνεργεῖα τῶν ὄντων πρὶν νοεῖν. διὸ οὐδὲ μεμιῆχθαι εὐλογον αὐτὸν τῷ σώματι· ποίός τις γὰρ ἂν γίγνοιτο, ψυ- 25 χρὸς ἢ θερμός, ἢ καὶ ὄργανόν τι εἴη, ὥσπερ τῷ αἰσθητικῷ· νῦν δ' οὐθέν ἐστιν. καὶ εὖ δὴ οἱ λέγοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τόπον εἰδῶν, πλὴν ὅτι οὔτε ὅλη ἀλλ' ἢ νοητικὴ, οὔτε ἐντελε- 5 χεῖα ἀλλὰ δυνάμει τὰ εἶδη. ὅτι δ' οὐχ ὁμοία ἢ ἀπάθεια τοῦ αἰσθητικοῦ καὶ τοῦ νοητικοῦ, φανερόν ἐπὶ τῶν αἰσθητηρίων 30 καὶ τῆς αἰσθήσεως. ἡ μὲν γὰρ αἰσθησις οὐ δύναται αἰσθάνεσθαι ἐκ τοῦ σφόδρα αἰσθητοῦ, οἷον ψόφου ἐκ τῶν μεγάλων 429^b ψόφων, οὐδ' ἐκ τῶν ἰσχυρῶν χρωμάτων καὶ ὁσμῶν οὔτε ὁρᾶν οὔτε ὁσμάσθαι· ἀλλ' ὁ νοῦς ὅταν τι νόησιν σφόδρα νοητόν, οὐχ ἥττον νοεῖ τὰ ὑποδεέστερα, ἀλλὰ καὶ μᾶλλον, τὸ

17. ὥσπερ—28. εἰδῶν] ὥσπερ τὸ αἰσθητικὸν πρὸς τὰ αἰσθητά, οὕτω τὸν νοῦν πρὸς τὰ νοητά.

prior editio: ὁ ἄρα καλούμενος τῆς ψυχῆς νοῦς, (λέγω δὲ νοῦν ᾧ διανοεῖται καὶ ὑπολαμβάνει ἢ ψυχῇ,) οὐθέν ἐστιν ἐνεργεῖα τῶν ὄντων πρὶν νοεῖν. διὸ οὐδὲ μεμιῆχθαι εὐλογον αὐτὸν τῷ σώματι· ποίός τις γὰρ ἂν γίγνοιτο, ψυχρὸς ἢ θερμός, ἢ καὶ ὄργανόν τι εἴη, ὥσπερ τῷ αἰσθητικῷ· νῦν δ' οὐθέν ἐστιν.

posterior editio: ἀνάγκη ἄρα, ἐπεὶ πάντα νοεῖ, ἀμιγῆ εἶναι, ὥσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, ἵνα κρατῇ, τοῦτο δ' ἐστὶν ἵνα γνωρίξῃ· παρεμφαινόμενον γὰρ κωλύει τὸ ἀλλότριον καὶ ἀντιφράττει· ὥστε μὴδ' αὐτοῦ εἶναι φύσιν μηδεμίαν ἀλλ' ἢ ταύτην, ὅτι δυνατόν.

καὶ εὖ δὴ οἱ λέγοντες τὴν ψυχὴν εἶναι τόπον εἰδῶν. . || 17. τὸ νοοῦν *V*. || 18. ἐπειδὴ *PSUVWX*. || 20. ἀντιφράζει *SVX*, ἀντιφράξει *PUIW*. || 21. ante ὥστε virgulam de. || φύσιν εἶναι *W*. || μὴδ.] τινὰ μὴδ. *SUV*. || 25. αὐτὸν τῷ αὐτῷ *V*. || τι *P*. || γὰρ ἂν τις *LSTUVWX*. || ἢ ψ. ἢ θ. *E*, *θ*. ἢ ψ. *STU VWX*, ἢ θ. ἢ ψ. *P*. || 26. ἢ καὶ καὶ καὶ *S*, καὶ *TW*, καὶ *UVX*. || 27. aut οὐθενί aut οὐθενί ἐστιν *P*. || 28. ἀλλ' ἢ om *SUX*. || 30. αἰσθητοῦ *SX*. || τοῦ om *Θ*. || 429^b 1. οἷον τοῦ ψ. *STVX*, οἷον ἐκ τοῦ ψ. *E*. || ἐκ om *E*. || 2. ἐκ ἐπὶ *W*.

- 5 μὲν γὰρ αἰσθητικὸν οὐκ ἄνευ σώματος, ὁ δὲ χωριστός. ὅταν 6
 δ' οὕτως ἕκαστα γένηται ὡς ὁ ἐπιστήμων λέγεται ὁ κατ' ἐνέρ-
 γειαν, (τοῦτο δὲ συμβαίνει, ὅταν δύνηται ἐνεργεῖν δι' αὐτοῦ,)
 ἔστι μὲν καὶ τότε δυνάμει πῶς, οὐ μὴν ὁμοίως καὶ πρὶν
 μαθεῖν ἢ εὔρεῖν· καὶ αὐτὸς δὲ αὐτὸν τότε δύναται νοεῖν.
 10 ἔπει δ' ἄλλο ἐστὶ τὸ μέγεθος καὶ τὸ μεγέθει εἶναι καὶ 7
 ὑδωρ καὶ ὑδατὶ εἶναι· οὕτω δὲ καὶ ἐφ' ἐτέρων πολλῶν, ἀλλ'
 οὐκ ἐπὶ πάντων· ἐπ' ἐνίων γὰρ ταῦτόν ἐστι· τὸ σαρκὶ εἶναι
 καὶ σάρκα ἢ ἄλλῳ ἢ ἄλλως ἔχοντι κρίνει· ἢ γὰρ σὰρξ
 οὐκ ἄνευ τῆς ὕλης, ἀλλ' ὥσπερ τὸ σιμόν, τόδε ἐν τῷδε. τῷ
 15 μὲν οὖν αἰσθητικῷ τὸ θερμὸν καὶ τὸ ψυχρὸν κρίνει, καὶ ὧν
 λόγος τις ἢ σὰρξ· ἄλλῳ δὲ ἥτοι χωριστῷ, ἢ ὡς ἡ κεκλα-
 σμένη ἔχει πρὸς αὐτὴν ὅταν ἐκταθῇ, τὸ σαρκὶ εἶναι κρί-
 νει. πάλιν δ' ἐπὶ τῶν ἐν ἀφαιρέσει ὄντων τὸ εὐθὺ ὡς τὸ 8
 σιμόν· μετὰ συνεχοῦς γάρ· τὸ δὲ τί ἦν εἶναι, εἰ ἔστιν ἕτερον
 20 τὸ εὐθεῖ εἶναι καὶ τὸ εὐθύ, ἄλλῳ· ἔστι γὰρ δυάς. ἐτέρῳ
 ἄρα ἢ ἐτέρως ἔχοντι κρίνει. καὶ ὅλως ἄρα ὡς χωριστὰ τὰ
 πράγματα τῆς ὕλης, οὕτω καὶ τὰ περὶ τὸν νοῦν. ἀπορήσεις 9
 δ' ἂν τις, εἰ ὁ νοῦς ἀπλοῦν ἐστὶ καὶ ἀπαθὲς καὶ μηθεὶν μηθέν
 ἔχει κοινόν, ὥσπερ φησὶν Ἀναξαγόρας, πῶς νοήσει, εἰ τὸ
 25 νοεῖν πάσχειν τί ἐστιν. ἢ γὰρ τι κοινὸν ἀμφοῖν ὑπάρχει, τί
 μὲν ποιεῖν δοκεῖ τὸ δὲ πάσχειν. ἔτι δ' εἰ νοητὸς καὶ αὐτός.
 ἢ γὰρ τοῖς ἄλλοις ὁ νοῦς ὑπάρξει, εἰ μὴ κατ' ἄλλο αὐτὸς 10

5. αἰσθητὸν *X*. || 6. ἕκαστα οὕτως *W*. || ὁ post ὡς om *SWde*. || ὁ om *SUVWX*. || 8. ἔστι *V*. || μὲν ὁμοίως καὶ libri scripti et impressi. Omisi ὁμοίως cum pr *E* et *Θ*. || ὁμοίως om *SUX*. || 10. τὸ post ἐστὶ om *W*. || 11. καὶ τὸ ὑδατὶ *E*. || οὕτω δὲ om *LT*. || ἐτέρων δὲ π. *T*. || 12. γὰρ] μὲν γὰρ *W*. || ταυτο *E* (Trend. Buss.). || colon post ἐστὶ omisum ponit 13. post σάρκα *d*. Correxuit Trend. || 13. ἢ ἄλλῳ] καὶ ἢ ἄλλῳ *E*. || *Θ*: ἔχοντι om *ELSVF*. || κρίνει ὁ νοῦς ἢ *EL*. || 14. virgulam post σιμόν om *de*. || τόδε om *V*. || 15. τὸ *Θ*. καὶ τὸ *ψ*. om *V*. || τὸ ante *ψ*. om *EL*. || ὧν ὁ λόγος *E*. || 16. δὲ om *V*. || ἢ om *SUVWX*. || κεχωρισμένη *X*. || 17. εἶναι καὶ κρίνει *LS*. || 18. ἐν om *X*. || 19. εἰ om *L*. || ἔστι δ' ἐτερον *V*. || 20. τὸ εὐθεῖ] τῷ εὐθεῖ *X*. || virgulam post εὐθύ om *d*. Correxuit Trend. || ἄλλο *TVX*. || 21. ἐτέρῳ *X*. || καὶ ὅλως ἄρα ὡς] ὡς γὰρ *Θ*. || καὶ om *LSTUVXΦ*. || *Φ*: ἄρα om pr *E*. || 23. ἀπλοῦς *V*. || ἀπαθὲς pr *E* (Buss.). || 24. ἔχειν *X*, ἔχων *SUV*. || φασιν ὁ ἀναξαγόρας *X*. || νοήσειεν *TVX*. || εἰ— 25. ἐστὶν om pr *W*. || 25. ἢ] ἢ *L*. || 26. δ' om pr *E*. || 27. *Φ*: ὁ om *ELV*.

- νοητός, ἐν δέ τι τὸ νοητὸν εἶδει, ἢ μεμιγμένον τι ἔξει, ὃ
 11 ποιῇ νοητὸν αὐτὸν ὥσπερ τᾶλλα. ἢ τὸ μὲν πάσχειν * κατὰ
 κοινόν τι * † διήρηται πρότερον, ὅτι δυνάμει πῶς ἐστι τὰ νοητά 30
 ὁ νοῦς, ἀλλ' ἐντελεχείᾳ οὐδέν, πρὶν ἂν νοῇ. δεῖ δ' οὕτως * ὥσ-
 περ ἐν γραμματείῳ ᾧ μὴθὲν ὑπάρχει ἐντελεχείᾳ γεγραμ- 430^a
 12 μένον· ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τοῦ νοῦ. καὶ αὐτὸς δὲ νοητός ἐστιν
 ὥσπερ τὰ νοητά. ἐπὶ μὲν γὰρ τῶν ἄνευ ὕλης τὸ αὐτό ἐστι
 τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον· ἡ γὰρ ἐπιστήμη ἡ θεωρητικὴ καὶ
 τὸ οὕτως ἐπιστητὸν τὸ αὐτό ἐστιν. τοῦ δὲ μὴ αἰεὶ νοεῖν τὸ αἶ- 5
 τιον ἐπισκεπτέον. ἐν δὲ τοῖς ἔχουσιν ὕλην δυνάμει ἑκαστὸν
 ἐστι τῶν νοητῶν. ὥστ' ἐκείνοις μὲν οὐχ ὑπάρξει νοῦς, (ἄνευ
 γὰρ ὕλης δύναμις ὁ νοῦς τῶν τοιοῦτων,) ἐκείνῳ δὲ τὸ νοητὸν
 ὑπάρξει.

V Ἐπεὶ δ' ὥσπερ ἐν ἀπάσῃ τῇ φύσει ἐστὶ τι τὸ μὲν ὕλη 10
 ἐκαστῷ γένει, (τοῦτο δὲ ὃ πάντα δυνάμει ἐκείνα,) ἕτερον δὲ
 τὸ αἷτιον καὶ ποιητικόν, τῷ ποιεῖν πάντα, οἷον ἡ τέχνη
 πρὸς τὴν ὕλην πέπονθεν, ἀνάγκη καὶ ἐν τῇ ψυχῇ ὑπάρχειν
 ταύτας τὰς διαφοράς. καὶ ἐστὶν ὁ μὲν τοιοῦτος νοῦς τῷ πάντα
 γίνεσθαι, ὁ δὲ τῷ πάντα ποιεῖν, ὡς ἔξις τις, οἷον τὸ φῶς· 15
 τρόπον γὰρ τινα καὶ τὸ φῶς ποιῇ τὰ δυνάμει ὄντα χρώ-
 ματα ἐνεργείᾳ χρώματα. καὶ οὗτος ὁ νοῦς χωριστὸς καὶ
 2 ἀπαθὴς καὶ ἀμιγής, τῇ οὐσίᾳ ὧν ἐνέργεια· αἰεὶ γὰρ τιμιώτε-

28. τι ἔξει] τῇ ἔξει S. || 29. ἡ—31. νοῇ] haec mutila et corrupta sunt.
 Videntur sic emendanda esse: ἢ τὸ μὲν πάσχειν καὶ ποιεῖν κατὰ κοινόν τι
 γίγνεται, ὁ δὲ νοῦς, ὥσπερ εἴρηται πρότερον, δυνάμει πῶς ἐστι τὰ νοητά,
 ἀλλ' ἐντελεχείᾳ οὐδὲν πρὶν ἂν νοῇ. || 29. πάσχειν om V. || 30. διήρηται S.
 || 31. οὐδὲν—430, 1. ἐντελεχείᾳ om L. || ἂν] ἂν μὴ VW et inter versus UX,
 om E. || post οὕτως videtur excidisse ὑπολαβεῖν. || 430^a 1. ᾧ om EPSUVX.
 || ὑπάρχειν SUVX. || καταγεγραμμένον EL, om pr T. || 2. ante ὅπερ pun-
 ctum de. || ὥσπερ S. || 3. ἐστι καὶ τὸ P. || 4. ἡ ante θ. om E. || 5. ἐπιστ.] θεω-
 ρητικὸν P et pr T. || ταυτὸ T. || ante τοῦ colon de. || 6. δυνάμει μόνον ἔκ. P.
 || 8. δύναμις ἐστὶν ὁ LSUVWX, δύναμις καὶ ὁ P. || ἐκείνο T. || ἀνόητον P.
 || 10. ἐπειδὴ W. || Θ: πάσχη PT et, s. l. c., Theophr. ap. Θ. || Θ: τῇ om, s. l.
 c., Theophr. ap. Θ. || 11. δ] ὅτι UVX, om P. || ἐκείνο E. || 12. καὶ τὸ π. LW.
 || τῷ] ὁ τῷ LTX. || ἡ om V. || 13. πέπονθε πρὸς τὴν ὕλην S. || 14. τῷ] τὸ S.
 || 16. καὶ om V. || ὄντα om Θ, post 17. ἐνεργείᾳ ponit W. || 17. οὗτος] οὐχ
 ὡς S. || 18. Θ bis et Σ ter: ἀμιγής καὶ ἀπαθὴς PSTUVWX et bis Φ. || 18.
 post ἀμιγής virgulam om de. || ὧν] ὡς ὧν P. || ἐνέργεια scripsi secutus Θ et
 Φ. ἐνεργείᾳ libri et scripti et impressi.

ρον τὸ ποιοῦν τοῦ πάσχοντος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὕλης. τὸ δ'
 20 αὐτό ἐστιν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμη τῷ πράγματι· ἡ δὲ
 κατὰ δύναμιν χρόνῳ προτέρα ἐν τῷ ἐνί, ὅλως δὲ οὐδὲ χρόνῳ·
 ἀλλ' ὅτε μὲν νοεῖ ὅτε δ' οὐ νοεῖ. χωρισθεῖς δ' ἐστὶ μόνον
 τοῦθ' ὅπερ ἐστί, καὶ τοῦτο μόνον ἀθάνατον καὶ αἰδίων. οὐ μνη-
 μονεύομεν δέ, ὅτι τοῦτο μὲν ἀπαθές, ὁ δὲ παθητικὸς νοῦς
 25 φθαρτός, καὶ ἄνευ τούτου οὐδὲν νοεῖ.

VI Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀδιαιρέτων νόησις ἐν τοῖτοις περὶ ἃ
 οὐκ ἔστι τὸ ψεῦδος· ἐν οἷς δὲ καὶ τὸ ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθές, σύν-
 θεσίς τις ἥδη νοημάτων ὥσπερ ἐν ὄντων, καθάπερ Ἐμπεδο-
 κλῆς ἔφη ἥ πολλῶν μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλάστησαν,
 30 ἔπειτα συντίθεται τῇ φιλίᾳ. οὕτω καὶ ταῦτα κεχωρισμένα
 συντίθεται, ὅσον τὸ ἀσύμμετρον καὶ ἡ διάμετρος ἢ τὸ σύμ-
 μετρον καὶ ἡ διάμετρος. ἂν δὲ γενομένων ἢ ἐσομένων, τὸν 2

19. *M*: τὸ δ' αὐτό] τὸ αὐτὸ δ' *PSTUVWX*. || 21. *M*: οὐδὲ] οὐδὲ ἐν *Θ*
bis, οὐ *ELΦδε*. || 22. ἀλλ' ὅτε *PWΣ* et Theophr. ap. *Φ* et Plut. Athen. ap. *Φ*,
 ἀλλ' οὐχ ὅτε *ELSTUVXδε* et *Θ* quater et *Φ* et apud Philoponum Alex. Plo-
 tin. Marin. || ἐστι om *V*, post μόνον ponit *W*. || 23. *ΣΦ*: αἰδίων καὶ ἀθάνα-
 τον *W*. || μνημονεύομεν—431^b 16. *ἐκείνα* desunt *E*, exciso inter folia 200
 et 201 folio. || 26. ἡ μὲν οὖν—430^b 6. *ἐκαστον*.] Ἡ μὲν οὖν τῶν ἀδιαιρέτων
 νόησις ἐν τοῖτοις περὶ ἃ οὐκ ἔστι τὸ ψεῦδος·

prior editio: τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν συν-
 θεσίαι ἀεί· καὶ γὰρ ἂν τὸ λευκὸν οὐ
 λευκὸν καὶ τὸ μὴ λευκὸν λευκὸν συν-
 ἰσθῆκεν. ἐνδέχεται δὲ καὶ διαίρεσιν
 φάνει ταῦτα. ἀλλ' οὖν ἐστὶ τὸ
 ψεῦδος ἢ ἀληθές οὐ μόνον ὅτι λευ-
 κὸς Κλέων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἦν ἢ
 ἴσται.

posterior editio: ἐν οἷς δὲ καὶ τὸ
 ψεῦδος καὶ τὸ ἀληθές, σύνθεσίς
 τις ἥδη νοημάτων ὥσπερ ἐν ὄντων,
 καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς ἔφη ἥ πολ-
 λῶν μὲν κόρσαι ἀναύχενες ἐβλά-
 στησαν, ἔπειτα συντίθεται τῇ
 φιλίᾳ· οὕτω καὶ ταῦτα κεχωρισμέ-
 να συντίθεται, ὅσον τὸ ἀσύμμετρον
 καὶ ἡ διάμετρος ἢ τὸ σύμμετρον
 καὶ ἡ διάμετρος. ἂν δὲ γενομένων
 ἢ ἐσομένων, τὸν χρόνον προσεν-
 νοῶν.

τὸ δὲ ἐν ποιοῦν, τοῦτο ὁ νοῦς ἐκαστον. || 27. καὶ om *E*. || *ψ*. ἥδη καὶ *PST*
UVWX. || 28. σύνθεσις *L*, συνθεμένων *W*. || *τις*] τε *τις V*, om *W*. || ἥδη τῶν
ν. W. || 30. συντεθεῖσαι *Σ*. || 31. *Σ*: συντίθεται *PSTVW*. || ἢ τὸ σύμμε-
 τρον καὶ ἡ διάμετρος add *WΣ*. Potest idem et *Φ* legisse: *Θ* vero legisse
 prope certum est. Omittunt libri impressi. || 32. *ΘΣ*: γενομένων *VWΧδε*.

χρόνον προσεννοῶν [καὶ συντιθείς]. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν συν- 430b
 θέσει ἀεί· καὶ γὰρ ἂν τὸ λευκὸν μὴ λευκὸν καὶ τὸ μὴ
 λευκὸν * συνέθηκεν. ἐνδέχεται δὲ καὶ διαίρεσιν φάναι
 † πάντα. ἀλλ' οὖν † ἔστι γε οὐ μόνον τὸ ψεῦδος ἢ ἀληθές
 ὅτι λευκὸς Κλέων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἦν ἢ ἔσται. τὸ δὲ ἐν 5
 3 ποιοῦν, τοῦτο ὁ νοῦς ἔκαστον. τὸ δ' ἀδιαίρετον ἐπεὶ διχῶς, ἢ
 δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ, οὐθὲν κωλύει νοεῖν τὸ * ἀδιαίρετον, ὅταν
 νοῇ τὸ μῆκος, (ἀδιαίρετον γὰρ ἐνεργείᾳ,) καὶ ἐν χρόνῳ ἀδιαί-
 ρέτῳ· ὁμοίως γὰρ ὁ χρόνος διαιρετὸς καὶ ἀδιαίρετος τῷ
 μήκει. οὐκ οὖν ἔστιν εἰπεῖν ἐν τῷ ἡμίσει τί ἐνόει ἐκατέρῳ· οὐ 10
 γὰρ ἐστίν, ἂν μὴ διαιρεθῇ, ἀλλ' ἢ δυνάμει. χωρὶς δ' ἐκά-
 τερον νοῶν τῶν ἡμίσεων διαιρεῖ καὶ τὸν χρόνον ἅμα· τότε

430b 1. τῶν χρόνων X. || Σ: πρὸς ἐν νοῶν LX. || καὶ συντιθείς] suspi-
 cionis signum addidi. Legit Σ. || 2. ἀεί om X. || videtur scripsisse Ar. καὶ γὰρ ἂν
 τὸ λευκὸν οὐ λευκὸν καὶ τὸ μὴ λευκὸν λευκὸν συνέθηκεν, idque ipsum videtur
 legisse Φ. De ΘΣ dubito. || καὶ ante τὸ excepto T omnes om et scripti libri et
 impressi. Virgulam ante τὸ ponit d, τὸ μὴ λευκὸν uncis inclusit e. Lacunae
 signum ipse addidi. || 4. πάντα libri. Legendum videtur ταῦτα. In interpreta-
 tione τὰ τοιαῦτα Θ, ἄμφω Φ. || ἔστι γε] fuit nisi fallor ἔστιν. Ceterum verba
 videntur male transposita esse: vide supra. || τὸ om W. || 5. ἔσται] ἐστὶ X. ||
 δὴ UX. || 6. τὸ δ' ἀδιαίρετον—21. στέρησις.] τὸ δ' ἀδιαίρετον ἐπεὶ διχῶς,
 ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ, οὐθὲν κωλύει νοεῖν τὸ διαιρετὸν ἢ ἀδιαίρετον, οἷον
 ὅταν νοῇ τὸ μῆκος, (ἀδιαίρετον γὰρ ἐνεργείᾳ) καὶ ἐν χρόνῳ ἀδιαίρετῳ.
 prior editio: ἐνεστι γὰρ κἄν τούτοις
 τι ἀδιαίρετον, ἀλλ' ἴσως οὐ χωρι-
 στόν, ὃ ποιεῖ ἓνα τὸν χρόνον καὶ τὸ
 μῆκος. καὶ τοῦθ' ὁμοίως ἐν ἅπαντί
 ἐστι τῷ συνεχεῖ καὶ χρόνῳ καὶ μήκει.

posterior editio: ὁμοίως γὰρ ὁ χρό-
 νος διαιρετὸς καὶ ἀδιαίρετος τῷ
 μήκει.

οὐκ οὖν ἔστιν εἰπεῖν ἐν τῷ ἡμίσει τί ἐνόει ἐκατέρῳ· οὐ γὰρ ἔστιν ἂν μὴ
 διαιρεθῇ ἀλλ' ἢ δυνάμει. χωρὶς δ' ἐκότερον νοῶν τῶν ἡμίσεων διαιρεῖ
 καὶ τὸν χρόνον ἅμα· τότε δ' οἷονεὶ μῆκη. εἰ δ' ὥς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ ἐν τῷ
 χρόνῳ τῷ ἐπ' ἀμφοῖν. τὸ δὲ μὴ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον ἀλλὰ τῷ εἶδει νοεῖ
 ἐν ἀδιαίρετῳ χρόνῳ καὶ ἀδιαίρετῳ τῆς ψυχῆς· κατὰ συμβεβηκὸς δέ, καὶ
 οὐχ ἢ ἐκείνα, διαιρετὰ ὅς νοεῖ καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ. ἢ δὲ στιγμή καὶ πᾶσα δι-
 αίρεσις καὶ τὸ οὕτως ἀδιαίρετον δηλοῦται ὡς περ ἢ στέρησις. || 6. ἢ τὸ δ.
 SUX. || 7. lege τὸ διαιρετὸν ἢ ἀδιαίρετον, idque ipsum videtur legisse Φ. ||
 ὅταν] Ar. videtur scripsisse οἷον ὅταν. || 8. post μῆκος colon de. lidem mox
 parenteseos signum et ante καὶ virgulam omittunt. || 9. Σ: καὶ ἀδ.] καὶ οὐ
 διαιρετὸς T, om X et pr W. || 10. ἐνόεις P, ἐννοεῖν TUW, ἐννοεῖ SPXdo. ||
 12. τῶν ἡμίσεων ante νοῶν SU, om TX. || τότε δ' X.

δ' οίονει μήκη. εἰ δ' ὡς ἐξ ἀμφοῖν, καὶ ἐν τῷ χρόνῳ τῷ
 ἐπ' ἀμφοῖν. τὸ δὲ μὴ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον ἀλλὰ τῷ εἶ- 4
 15 δει νοεῖ ἐν ἀδιαίρετῳ χρόνῳ καὶ ἀδιαίρετῳ τῆς ψυχῆς·
 κατὰ συμβεβηκὸς δέ, καὶ οὐχ ἧ' ἐκεῖνα, διαιρετὰ ᾧ νοεῖ
 καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ, ἀλλ' ἧ' ἀδιαίρετα]. ἔνεστι γὰρ κὰν τούτοις
 τι ἀδιαίρετον, ἀλλ' ἴσως οὐ χωριστόν, ὃ ποιεῖ ἓνα τὸν χρόνον
 καὶ τὸ μήκος. καὶ τοῦθ' ὁμοίως ἐν ἅπαντί ἐστι τῷ συνεχεῖ
 20 καὶ χρόνῳ καὶ μήκει. ἡ δὲ στιγμὴ καὶ πᾶσα διαίρεσις, καὶ 5
 τὸ οὕτως ἀδιαίρετον, δηλοῦται ὥσπερ ἡ στέρησις. καὶ ὁμοιος
 ὁ λόγος ἐπὶ τῶν ἄλλων, οἷον πῶς τὸ κακὸν γνωρίζει ἡ
 τὸ μέλαν· τῷ ἐναντίῳ γὰρ πῶς γνωρίζει. δεῖ δὲ δυνάμει 6
 εἶναι τὸ γνωρίζον καὶ * ἐν εἶναι † αὐτῷ. εἰ δέ † τι μὴ ἐστὶν
 25 ἐναντίον τῶν † αἰτίων, αὐτὸ ἑαυτὸ γινώσκει καὶ ἐνεργεῖα ἐστὶ
 καὶ χωριστόν. ἔστι δ' ἡ μὲν † φάσις τι κατὰ τινος, ὥσπερ καὶ ἡ 7
 κατάφασις, καὶ ἀληθείης ἢ ψευδοῦς πᾶσα· ὁ δὲ νοῦς οὐ πᾶς,
 ἀλλ' ὁ τοῦ τί ἐστὶ κατὰ τὸ τί ἦν εἶναι ἀληθείης, καὶ οὐ τί
 κατὰ τινος· ἀλλ' ὥσπερ τὸ ὁρᾶν τοῦ ἰδίου ἀληθές, εἰ δ' ἄν-
 30 θρωπος τὸ λευκὸν ἢ μὴ, οὐκ ἀληθές ἀεὶ, οὕτως ἔχει ὅσα
 ἄνευ ὕλης.

431^a VII Τὸ δ' αὐτό ἐστὶν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμη τῷ πράγ-

13. ΣΦ: μήκει STU. || ὡς om S. || ἐν om TVW. || χρ. τὸ U. || 14. κατὰ
 τὸ π. TX. || 15. διαιρετῷ χρ. X. || καὶ τῷ ἀδ. Σ in interpr. ter. || ψυχῆς νο-
 ῆσει κατὰ TV. || 16. virgulam ante διαιρετὰ omissam post διαιρετὰ ponunt
 de. || ᾧ fuit nisi fallor ᾧ τε. || 17. ἀλλ' ἢ ἀδιαίρετα] suspicionis signum addidi.
 || ἧ] ἢ X. || ἔνεστι γὰρ om X. || 18. ποιεῖ καὶ ἓνα W. || 19. παντί W. || 21. οὐ-
 τως] οὔτε V. || ὁμοίως T. || 22. πῶς καὶ τὸ W. || 24. γνωρίζειν V. || καὶ * ἐν
 εἶναι † αὐτῷ] legendum videtur καὶ μὴ ἐν εἶναι αὐτῶν. || ἐν εἶναι LTVWX,
 ἐνεῖναι PSUSΦde. || αὐτῷ] ἐν αὐτῷ LPSTUVXde. || εἰ δέ τι μὴ ἐστὶν] Ar.
 videtur scripsisse εἰ δέ τι μηδενὶ ἐστὶν. || 25. αἰτίων] ἐναντίων S. Aut sic aut
 ὄντων legendum. || αὐτὸ αὐτῷ S, ᾧ τὸ αὐτὸ W. || ἐνέργεια Θ. fortasse recte. ||
 26. videtur scripsisse Ar. ἔστι δ' ἡ μὲν κατάφασίς τι κατὰ τινος, ὥσπερ
 καὶ ἡ ἀπόφασις. || 26. τις L. || καὶ post ὥσπερ libri excepto W et scripti et
 impressi om omnes. || 27. ἧ] καὶ L. || 28. ἐστὶν ἢ κατὰ X. || τὶ post οὐ om X. ||
 29. τοῦ ἰδίου] τὸ δι' V. || 30. ἀληθείης X. || ὅσα om W. || 31. ἄνευ τῆς ὕλης
 V. || ἄνευ ὕλης] jam sequuntur quae legis 431^a 8. τὸ μὲν οὖν αἰσθάνεσθαι
 κτλ. || 431^a 1. τὸ δ' αὐτό — 3. γιγνώμενα et 4. φανίνεται — 7. τετελεσμέ-
 νον.] hae laciniae alieno loco positae sunt. Legerunt interpretes, nisi quod
 priorem praeterit Θ. || 1. αὐτὸ δ' PTUVX.

ματι. ἡ δὲ κατὰ δύναμιν χρόνῳ προτέρα ἐν τῷ ἐνί, ὅλως
δὲ οὐδὲ χρόνῳ· ἔστι γὰρ ἐξ ἐντελεχείας ὄντος πάντα τὰ γι-
γνόμενα. φαίνεται δὲ τὸ μὲν αἰσθητὸν ἐκ δυνάμει ὄντος τοῦ
αἰσθητικοῦ ἐνεργείᾳ ποιοῦν· οὐ γὰρ πάσχει οὐδ' ἀλλοιοῦται. 5
διὸ ἄλλο εἶδος τοῦτο κινήσεως· ἡ γὰρ κίνησις τοῦ ἀτελοῦς
ἐνέργεια ἦν, ἡ δ' ἀπλῶς ἐνέργεια ἑτέρα ἢ τοῦ τετελεσμένου.
2 τὸ μὲν οὖν αἰσθάνεσθαι ὅμοιον τῷ φάναι μόνον καὶ νοεῖν·
ὅταν δὲ ἡδὺ ἢ λυπηρόν, οἷον καταφᾶσα ἢ ἀποφᾶσα, διώ-
κει ἢ φεύγει· καὶ ἔστι τὸ ἡδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι τὸ ἐνεργ- 10
γεῖν τῇ αἰσθητικῇ μεσότητι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἢ τοι-
αῦτα. καὶ ἡ φυγὴ δὲ καὶ ἡ ὀρεξις τοῦτο ἢ κατ' ἐνέργειαν,
καὶ οὐχ ἕτερον τὸ ὀρεκτικὸν καὶ φρεντικόν, οὐτ' ἀλλήλων οὔτε
3 τοῦ αἰσθητικοῦ· ἀλλὰ τὸ εἶναι ἄλλο. τῇ δὲ διανοητικῇ ψυχῇ
τὰ φαντάσματα οἷον αἰσθήματα ὑπάρχει. ὅταν δὲ ἀγαθὸν 15
ἢ κακόν [φήσῃ ἢ ἀποφήσῃ], φεύγει ἢ διώκει. διὸ οὐδέποτε
νοεῖ ἄνευ φαντάσματος ἢ ψυχῇ. ὥσπερ δὲ ὁ ἀῆρ τὴν κό-
ρην τοιανδί ἐποίησεν, αὕτη δ' ἕτερον, καὶ ἡ ἀκοή ὡσαύτως,
τὸ δὲ ἔσχατον ἔν, καὶ μία μεσότης, τὸ δ' εἶναι αὐτῇ
4 πλείω... τίτι δ' ἐπικρίνει τί διαφέρει γλυκὺ καὶ θερμόν, εἴ- 20
ρηται μὲν καὶ πρότερον, λεκτέον δὲ καὶ ὧδε. ἔστι γὰρ ἔν
τι· οὕτω δὲ καὶ ἡ στιγμή καὶ ὅλως ὁ ὅρος. καὶ ταῦτα ἐν τῷ

2. ποτέρα U. || ἐνί ὧ ἐνί T. || ' τινὰ τῶν βιβλίων ἔχουσιν ὅλως, τινὰ δὲ
ἀπλῶς' Φ. || 3. γινόμενα M. || 4. Θ: αἰσθητήριον SVX. || 4. Θ: ἐν X. || 6.
εἶδος om SX, post τοῦτο ponunt TUVΘ, post κινήσεως W. || 7. Θ: ἐνεργεία
S. || ἦν om LSUVXΘΣ. || ἑτέρα ἐστὶν ἡ Θ. || Θ: ἡ τοῦ] ἢ τοῦ X, τοῦ L. || 8.
τῷ] τὸ TX. || 10. καὶ λ.] ἢ λ. TUVWΣ. || 11. ΣΦ: ἢ κακόν om S. || ΣΦ: ἢ
τοιούτῳ L, (recte fortasse, ita tamen ut omittendum sit quod praecedat ἢ κα-
κόν,) om X. || 12. δὴ UWX, om TV. || ταυτὸν T, τὸ αὐτὸ LV. Legendum vi-
detur τὸ αὐτὸ τοῦτο. || ἡ om V. || 13. τὸ] τι V. || καὶ τὸ φ. L. || 14. δὴ S. ||
16. φήσῃ ἢ ἀποφήσῃ] haec sine uncis de, καταφήσῃ ἢ ἀποφήσῃ P, φησὶν
ἢ ἀπόφῃσι TX, κατάφῃσιν ἢ ἀπόφῃσι U, κατάφῃσις ἢ ἀπόφῃσις W, ἔστι
κατάφῃσιν ἢ ἀπόφῃσιν V, ἔστι καταφῃσεῖν ἢ ἀποφῃσεῖν corr S. || φεύγει]
ἢ φεύγει P, καὶ φεύγει STUVWX. || 17. post ψυχῇ virgulam de. || ὥσπερ —
b 1. λευκόν] haec a re propositā aliena sunt. || 17. Σ: τὴν κόρην om X. || 18.
Σ: αὐτῇ PUVWde. || ἡ om T. || post ὡσαύτως et (19.) post μεσότης colon de.
|| 19. αὐτῇ om SUVX. || 20. post πλείω punctum de, nullo addito enunciati non
absoluti signo. || 20. τί] ἢ T. || 21. καὶ post μὲν om W, post δὲ P. || ὧδε] νῦν
PTWΦ. || 22. post τι virgulam de. || καὶ ἡ στιγμή καὶ ὅλως ὁ ὅρος] de con-

ἀνάλογον καὶ τῷ ἀριθμῷ ὃν ἔχει πρὸς ἑκάτερον * [ὡς ἐκεῖνα
 πρὸς ἄλληλα]· τί γὰρ διαφέρει τὸ ἀπορεῖν πῶς τὰ μὴ ὁμογενῇ
 25 κρίνει ἢ τὰ ἐναντία, οἷον λευκὸν καὶ μέλαν; ἔστω δὴ ὡς τὸ *A* τὸ
 λευκὸν πρὸς τὸ *B* τὸ μέλαν, τὸ *Γ* πρὸς τὸ *A* ὡς ἐκεῖνα
 πρὸς ἄλληλα· ὥστε καὶ ἐναλλάξ. εἰ δὴ τὰ *ΓA* ἐνὶ εἴῃ
 ὑπάρχοντα, οὕτως ἔξει ὥσπερ † καὶ τὰ *AB*, τὸ αὐτὸ μὲν
 καὶ ἐν, τὸ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό· † κακέينو ὁμοίως. ὁ δ' αὐτὸς
 431^b λόγος καὶ εἰ τὸ μὲν *A* τὸ γλυκὺ εἴῃ, τὸ δὲ *B* τὸ λευ-
 κόν. τὰ μὲν οὖν εἶδη τὸ νοητικὸν ἐν τοῖς φαντάσμασι νοεῖ, 5
 καὶ ὡς ἐν ἐκείνοις ὠρισταὶ αὐτῷ τὸ διωκτὸν καὶ φευκτὸν,
 καὶ ἐκτὸς τῆς αἰσθήσεως, ὅταν ἐπὶ τῶν φαντασμάτων ἦ,
 5 κινεῖται· οἷον αἰσθανόμενος τὸν φευκτὸν, [ὅτι πῦρ,] τῇ κινήσει
 γνωρίζει, ὁρῶν κινούμενον, ὅτι πολέμιος. ὅτε δὲ τοῖς ἐν τῇ 6
 ψυχῇ φαντάσμασιν ἢ νοήμασιν ὥσπερ ὁρῶν λογίζεται
 καὶ βουλεύεται τὰ μέλλοντα πρὸς τὰ παρόντα· καὶ ὅταν
 εἴπῃ ὡς ἐκεῖ τὸ ἡδὺ ἢ λυπηρὸν, ἐνταῦθα φεύγει ἢ διώκει,
 10 καὶ ὅλως ἐν πράξει. καὶ τὸ ἄνευ δὲ πράξεως, τὸ ἀληθές
 καὶ τὸ ψεῦδος, ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ καὶ κα-
 κῷ· ἀλλὰ τῷ γε ἀπλῶς διαφέρει καὶ τινί. τὰ δὲ ἐν ἀφαι- 7

ject. scripsi. καὶ ὁ ὅρος *PX*, ἡ σιγμὴ καὶ ὁ ὅρος *T*, καὶ ὡς ὅρος *UWde*,
 τὸ ὅρος *S*, om *LV*. || ἐν] ἐν *LSVX*. || Φ: καὶ τῷ ἀρ.] ἢ τῷ ἀρ. *PL*, ἢ ἀρ. *UV*
WX. ἀρ. *S*. Σ alio loco καὶ, alio ἢ habet in interpr.

23. ἐκότερα Σ. Post ἐκότερον videtur excidisse ἐναντίον. || ὡς ἐκεῖνα
 πρὸς ἄλληλα sine uncis de. || 24. τὸ τοδὶ *W*. || πῶς om *X*. || ΦM: μὴ om *PT*
VWΣde. || 25. τὰναντία *PSWXde*. || ὡς ἐν τῷ α *P*. || 26. πρὸς καὶ *S*. || πρὸς]
 ἀέρος *X*. || 27. ὥστε] οὕτως *W*. || τὰ om *SX*. || ἐν *PT*. || 28. καὶ τὰ] legendum
 videtur καὶ εἰ τὰ. || τὰ] τὸ *STV*. || 29. καὶ ἐν om *UVX*, ἐν om *S*. || δ' ante
 εἶναι om *X*. || post αὐτὸ virgulam de. || κακέينو] lege κακέινα. || 431^b 1. καὶ]
 καὶ *SUVX*. || μὲν τὸ *SUVWX*. || τὸ ante γλυκὺ et λευκόν om *W*. || 3. Σ: ἐν
 om *P*. || ὠριστο *UXΣ* et corr *S*. || 4. αἰσθ. ὃν ὅταν *STUVX*, αἰσθ. ὃν ὅταν
W. || 5. Σ: κινῆται *X*. || ΘΣΦ: φευκτὸν *TUVWX*. || ὅτι πῦρ sine uncis de.
 Legerunt ΣΦ. || κινήσει margo c et interpres nescio qui apud Φ. κοινῇ libri
 scripti et impressi omnes. || 8. βούλεται *S*. || 9. ἡδὺ ἢ τὸ λυπηρὸν *L*, λυπηρὸν
 ἢ ἡδὺ *W*. || λυπηρὸν καὶ ἐντ. *P*. || post ἐνταῦθα exciderunt fortasse τὸ ἀγα-
 θὸν ἢ κακόν, || 10. πράξεως καὶ τὸ *P*. || 11. τὸ om *L*. || γένει] γὰρ Φ. || virgu-
 lam post ψεῦδος omissam post ἐστὶ ponunt de. || καὶ] καὶ τῷ *LUX*, ἢ τῷ *W*. ||
 12. τό *LX*. || γε om *PSW*. || 12. τὰ δὲ—19. ὕστερον] haec a re proposita aliena
 sunt. || 12. τὰ δὲ—16. ἐκεῖνα.] haec corrupta sunt. Videntur vero sic fore
 scripta fuisse: τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα νοεῖ ὥσπερ ἂν εἰ τὸ σιμόν· ἢ

ρέσει λεγόμενα νοεῖ ὥσπερ ἂν εἰ τὸ σιμόν, ἢ μὲν σιμόν, οὐ κεχωρισμένως, ἢ δὲ κοῖλον, εἴ τις ἐνόει ἐνεργεία, ἄνευ τῆς σαρκὸς ἂν ἐνόει ἐν ἡ τὸ κοῖλον. οὕτω τὰ μαθηματικά 15 οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα νοεῖ, ὅταν νοῇ ἐκεῖνα. ὅλως δὲ ὁ νοῦς ἐστὶν ὁ κατ' ἐνέργειαν τὰ πράγματα. ἄρα δ' ἐνδέχεται τῶν κεχωρισμένων τι νοεῖν ὄντα αὐτὸν μὴ κεχωρισμένον μεγέθους, ἢ οὐ, σκεπτέον ἕστερον.

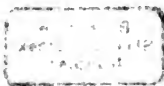
VIII Νῦν δὲ περὶ ψυχῆς τὰ λεχθέντα συγκεφαλαιώσαν- 20 τες, εἴπωμεν πάλιν ὅτι ἡ ψυχὴ τὰ ὄντα πῶς ἐστὶ πάντα. ἢ γὰρ αἰσθητὰ τὰ ὄντα ἢ νοητά, ἐστὶ δ' ἡ ἐπιστήμη μὲν τὰ ἐπιστητά πως, ἢ δ' αἰσθησις τὰ αἰσθητά· πῶς δὲ τοῦτο, 2 δεῖ ζητεῖν. τέμνεται οὖν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ αἰσθησις † εἰς τὰ πράγματα, ἡ μὲν δυνάμει εἰς δυνάμεις, ἡ δ' ἐντελεχείᾳ εἰς ἐν- 25 τελεχείας. τῆς δὲ ψυχῆς τὸ αἰσθητικὸν καὶ τὸ ἐπιστημονικὸν δυνάμει ταῦτά ἐστι, τὸ μὲν ἐπιστημονικὸν τὸ ἐπιστητόν, τὸ δὲ

μὲν σιμόν, οὐ κεχωρισμένως· ἢ δὲ κοῖλον, εἴ τις ἐνόει ἐνεργεία, ὥσπερ ἄνευ τῆς σαρκὸς ἂν ἐνόει ἐν ἡ τὸ κοῖλον, οὕτω τὰ μαθηματικά οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα νοεῖ ὅταν νοῇ ἐκεῖνα. || 12. ἐν om STUX.

13. ἂν om SVX. || εἰ om P. || alterum σιμόν om L. σιμότης X. || 14. ἢ δὲ κοῖλον] ἢ δὲ καμπύλον ΣΦ et (nisi quod εἰ δὲ) X. || εἴ τις] εἴ τι LPΣ, om X. || ἐννοεῖ S, ἐννόει V. || 15. ἐννοῇ X. || Σ: ἐν ἡ om SUV. || 16. οὐ κεχωρισμένα ὄντα ὡς κεχωρισμένα Φ ῥ. 'διπλῇ δὲ ἡ γραφὴ φέρεται, ἢ οὕτως, οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα, ἢ οὐ κεχωρισμένως ὡς κεχωρισμένως' Σ, οὐ κεχωρισμένων ὡς κεχωρισμένα X, οὐ κεχωρισμένα ὡσεὶ κεχωρισμένα T, οὐ κεχωρισμένα τῇ ὑποστάσει L, οὐ κεχωρισμένα τῇ ὑποστάσει ὡς κεχωρισμένα W. || ὅτε νοεῖ W. || ἐκεῖνο X. || 17. πράγματα νοῶν. ἄρα PSTV WXS et re E et de. || 18. αὐτὸν ὄντα PSVWX. || κεχωρισμένον μεγέθους] κεχωρισμεγέθους E (Trend. Buss.). || 19. ἕστερον σκεπτέον P. || 20. λεχθέντα πάντα σ. Σ. || 21. ἐστὶ τὰ πάντα X. || 22. γὰρ om L, ante ἡ ponant (h. e. ἐστίν. πάντα γὰρ ἡ.). EM. Fuit nisi fallor ἐστὶ πάντα. πάντα γὰρ ἡ αἰσθητὰ τὰ ὄντα ἢ νοητά. || 22. τὰ om X. || δ'] δὴ EL. || 24. M et Φ ῥ: ζητεῖν δεῖ U. || verbi τέμνεται litteras εται corr E. τέμνει erasâ unâ litterâ M. || εἰς τὰ πρ.] lege ὥσπερ καὶ τὰ πράγματα. Sic, ut videtur, Θ. τὰ πράγματα E LM. || 25. δυνάμεις L et pr E, τὰς δυνάμεις M, τὰ δυνάμει reliqui libri et scripti et impressi. || ἐντελεχείας] τὰς ἐντελεχείας SXM, τὰ ἐντελεχείας PTUVW de. || 26. M: τὸ ante ἐπ. om ELSUVX || 27. M: ταῦτόν ELd. || τὸ μὲν ἐπιστημονικὸν τὸ ἐπιστητόν τὸ δὲ αἰσθητικὸν τὸ αἰσθητόν] de conject. scripsi. τὸ μὲν ἐπιστητόν τὸ δὲ αἰσθητόν ELPTWXM de, τὸ μὲν ἐπιστημονικὸν τὸ δὲ αἰσθητικὸν S, τὸ μὲν ἐπιστημονικὸν τὸ δὲ αἰσθητόν UV.

- αἰσθητικὸν τὸ αἰσθητόν. ἀνάγκη δ' ἢ αὐτὰ ἢ τὰ εἶδη εἶναι.
 αὐτὰ μὲν γὰρ δὴ οὐ· οὐ γὰρ ὁ λίθος ἐν τῇ ψυχῇ, ἀλλὰ τὸ εἶ-
 432^a δος· ὥστε ἡ ψυχὴ ὥσπερ ἡ χεὶρ ἐστίν· καὶ γὰρ ἡ χεὶρ
 ὄργανόν ἐστιν ὀργάνων, καὶ ὁ νοῦς εἶδος εἰδῶν καὶ ἡ αἰ-
 σθησις εἶδος αἰσθητῶν. ἐπεὶ δὲ οὐδὲ πρᾶγμα οὐθέν ἐστι 3
 παρὰ τὰ μεγέθη, ὥς δοκεῖ, τὰ αἰσθητὰ κεχωρισμένον, ἐν
 5 τοῖς εἶδεσι τοῖς αἰσθητοῖς τὰ νοητὰ ἐστὶ, τὰ τε ἐν ἀφαι-
 ρέσει λεγόμενα, καὶ ὅσα τῶν αἰσθητῶν ἔξεις καὶ πάθη.
 καὶ διὰ τοῦτο οὔτε μὴ αἰσθανόμενος μὴθὲν οὐθέν ἂν μάθοι
 οὐδὲ ξυνείη· ὅταν τε θεωρῇ, ἀνάγκη ἅμα φάντασμα τι
 θεωρεῖν· τὰ γὰρ φαντάσματα ὥσπερ αἰσθητά ἐστι,
 10 πλὴν ἄνευ ὕλης. ἐστὶ δ' ἡ φαντασία ἕτερον φάσεως καὶ
 ἀποφάσεως· συμπλοκὴ γὰρ νοημάτων ἐστὶ τὸ ἀληθές ἢ
 ψεῦδος. τὰ δὲ πρῶτα νοήματα τίνι διοίσει τοῦ μὴ φαν-
 τάσματα εἶναι; ἢ οὐδὲ ταῦτα φαντάσματα, ἀλλ' οὐκ
 ἄνευ φαντασμάτων.
- 15 IX Ἐπεὶ δὲ ἡ ψυχὴ κατὰ δύο ὥριται δυνάμεις ἡ τῶν
 ζώων, τῷ τε κριτικῷ, ὃ διανοίας ἔργον ἐστὶ καὶ αἰσθήσεως,
 καὶ ἔτι τῷ κινεῖν τὴν κατὰ τόπον κίνησιν, περὶ μὲν αἰσθη-
 σεως καὶ νοῦ διωρίσθω τσαῦτα, περὶ δὲ τοῦ κινουῦντος,
 τί ποτέ ἐστι τῆς ψυχῆς, σκεπτέον, πότερον ἐν τι μόριον
 20 αὐτῆς χωριστὸν ὢν ἢ μεγέθει ἢ λόγῳ, ἢ πᾶσα ἡ ψυχὴ,
 καὶ εἰ μόνον τι, πότερον ἰδιὸν τι παρὰ τὰ εἰρηθότα λέγε-
 σθαι καὶ τὰ εἰρημένα, ἢ τούτων ἐν τι. ἔχει δὲ ἀπορίαν 2
 εὐθὺς πῶς τε δεῖ μόνον λέγειν τῆς ψυχῆς καὶ πόσα.

28. ἢ ante τὰ om X. || εἶναι] ἐστίν X. || 29. M: γὰρ ante δὴ om LVW et pr E. || γὰρ δὴ ὁ M. || ὁ om EL. || 432^a 1. ἐστίν om P. || 2. νοῦς] νοῦς ἐστίν PS V, νοῦς δὲ TW. || εἶδος om E || 3. οὐδὲ] οὕτως Σ. || 4. Σ: μεγέθει S. || 5. τὸ νοητόν X. || ἐν om ELSUV. || 6. ἔξεις X. || 7. οὐδὲ P. || αἰσθανόμενον L et (Trend. Buss.) E. || μὴθὲν om P. || 8. οὐδὲ] οὐδ' ἂν W. || ξυνείη d. ξυνίη P LSφ et, si Bekkero fides, X, ξυνίη ETUVW et, si Bekkero fides, X. || δὲ TUV. || Φ: ἅμα] ἄρα UX. || φαντάσματα θ. SFWX. || 10. M: καὶ ἀποφάσεως om SUV. ἢ ἀποφάσεως margo W. || 11. ἐστὶ νοημάτων SUV. || Σ: ἢ τὸ ψ. W. || 12. τί PSTUVWXΘ. || φάντασμα E. || 13. ταῦτα scripsi ex Θ. Libri et scripti et impressi omnes τὰλλα, etiam Σ. Φ utrumque interpretatur. || Θ: οὐκ om Φ. || 15. M: ὥρισθαι P. || ἢ ante τῶν om E (pr E Buss.) LM. || 18. ταῦτα M. || 20. M: χωριστὸν αὐτῆς W. || ἢ post ὢν om SUM. || 23. M: τε] ποτε W, om L. || λέγειν ψυχῆς X, ψυχῆς λέγειν PSTUVW M.

τρόπον γάρ τινα ἄπειρα φαίνεται, καὶ οὐ μόνον ἅ τινες
λέγουσι διορίζοντες, λογιστικὸν καὶ θυμικὸν καὶ ἐπιθυμη- 25
κόν, οἱ δὲ τὸ λόγον ἔχον καὶ τὸ ἄλογον· κατὰ γὰρ τὰς
διαφορὰς δι' ἃς ταῦτα χωρίζουσι, καὶ ἄλλα φανεῖται
μόρια μείζω διάστασιν ἔχοντα τούτων, περὶ ὧν καὶ νῦν εἴ-
ρηται, τό τε θρεπτικόν, ὃ καὶ τοῖς φυτοῖς ὑπάρχει καὶ
πᾶσι τοῖς ζώοις, καὶ τὸ αἰσθητικόν, ὃ οὔτε ὡς ἄλογον οὔτε 30
3 ὡς λόγον ἔχον θεῖν ἂν τις ῥαδίως. ἔτι δὲ τὸ φανταστικόν,
ὃ τῷ μὲν εἶναι πάντων ἕτερον, τίνι δὲ τούτων ταυτὸν ἢ ἔτε- 432^b
ρον, ἔχει πολλὴν ἀπορίαν, εἴ τις θήσῃ κεχωρισμένα μό-
ρια τῆς ψυχῆς. πρὸς δὲ τούτοις τὸ ὀρεκτικόν, ὃ καὶ λόγῳ
καὶ δυνάμει ἕτερον ἂν δόξειεν εἶναι πάντων. καὶ ἄτοπον δὴ τὸ
[τοῦτο] διασπᾶν· ἐν τε τῷ λογιστικῷ γὰρ ἡ βούλησις γίνεται, 5
καὶ ἐν τῷ ἀλόγῳ ἡ ἐπιθυμία καὶ ὁ θυμός· εἰ δὲ τρία ἢ
4 ψυχὴ, ἐν ἑκάστῳ ἔσται ὄρεξις. καὶ δὴ καὶ περὶ οὗ νῦν ὁ
λόγος ἐνέστηκε, τί τὸ κινεῖν κατὰ τόπον τὸ ζῶν ἔστιν; τὴν
μὲν γὰρ κατ' αὔξῃσιν καὶ φθίσειν κίνησιν, ἅπασιν ὑπάρχου-
σαν, τὸ πᾶσιν ὑπάρχον δόξειεν ἂν κινεῖν τὸ γεννητικόν καὶ 10
θρεπτικόν· περὶ δὲ ἀναπνοῆς καὶ ἐκπνοῆς καὶ ὕπνου καὶ
ἐγρηγόρσεως ὕστερον ἐπισκεπτέον· ἔχει γὰρ καὶ ταῦτα πολ-
5 λὴν ἀπορίαν. ἀλλὰ περὶ τῆς κατὰ τόπον κινήσεως, τί τὸ
κινεῖν τὸ ζῶν τὴν πορευτικὴν κίνησιν, σχεκτέον. ὅτι μὲν οὖν
οὐχ ἡ θρεπτικὴ δύναμις, δηλον· ἀεὶ τε γὰρ ἕνεκά του ἡ κίνησις 15
αὕτη, καὶ ἡ μετὰ φαντασίας ἢ ὀρέξεώς ἐστιν· οὐδὲν γὰρ

25. *M*: λέγοντες διορίζονται *PX*. || 26. *M*: τὸ post καὶ om *W*. || 27. *M*: ταύτας *EL*. || *M*: φαίνεται *PTUWX*, φαίνονται *LSV*. || 28. *M*: καὶ] γε *W*. || 29. *M*: τε] δὲ *P*, om *STUVWX*. || *M*: ὃ om *SUV*. || 30. *M*: τὸ om *X*. || *M*: ὃ om *SUV*. || 31. *M*: θῆ *X*. || 432^b 1. *M*: δ om *E*. || *M*: τῷ] τὸ *EL*. || τινὲ *d*. Correxuit Trend. || *M*: ταυτὸν ἔστιν ἢ *W*. || 2. θεῖν *M*. || 3. *M*: ὀρεκτὸν *X*. || 4. εἶναι δόξειε *M*. || *M*: πάντων om *PW*. || *M*: καὶ om *PTUVW*. || *M*: δὴ τὸ] δὲ τὸ *W*, δὴ *LSUXde*, δὲ *PTV*. || 5. τοῦτο sine uncis *de*. || *M*: τοῦτο φάναι διασπᾶν *VW*. || τε om *P*. || 6. ἀλόγῳ δὲ ἢ *W*. || 7. ἔστιν *X*. || ὁ λόγος νῦν *W*. || 9. *M*: αὔξην *E* (Trend. Buss.), αὔξιν *E* (Bekk.). || 9. *M*: ἅπασιν ὑπάρχουσιν] ἢ πᾶσιν ὑπάρχουσα *W*, αἱ πᾶσιν ὑπάρχουσι *PLSTUVX*. || 10. *M*: καὶ θρεπτικόν] καὶ τὸ θρεπτικόν *S*, om *EL*. || 11. *M*: καὶ ante ὕπνου om *E*. || 13. *M*: τί om *E*. || 14. *M*: σκεπτέον· ἔχει γὰρ καὶ ταῦτα πολλὴν ἀπορίαν. ὅτι *V*. || οὖν om *M*. || 15. *M*: δύναμις τὸ κινεῖν ἐστὶ, δηλον *Φ δ*. || *Φ δ*: τε om *PLSUVWX*. || *M*: ἢ om *E* (Trend. Buss.). || 16. Σ et *Φ δ*: ἢ post καὶ om *SW*.

μὴ ὀρεγόμενον ἢ φεῦγον κινεῖται ἀλλ' ἢ βία. ἔτι καὶ τὰ
 φυτὰ κινητικὰ ἦν, καὶ εἶχε τι μόριον ὀργανικὸν πρὸς τὴν
 κίνησιν ταύτην. ὁμοίως δὲ οὐδὲ τὸ αἰσθητικόν· πολλὰ γὰρ
 20 ἔστι τῶν ζώων ἃ αἰσθῆσιν μὲν ἔχει, μόνιμα δ' ἔστι καὶ ἀκί-
 νητα διὰ τέλους. εἰ οὖν ἡ φύσις μήτε ποιεῖ μάτην μηδὲν
 μήτε ἀπολείπει τι τῶν ἀναγκαίων, πλὴν ἐν τοῖς πηρώμασι
 καὶ ἐν τοῖς ἀτελέσιν· τὰ δὲ τοιαῦτα τῶν ζώων τέλεια καὶ
 οὐ πηρώματά ἐστιν· σημεῖον δ' ὅτι ἔστι γεννητικὰ καὶ ἀκμὴν
 25 ἔχει καὶ φθίσιν· ὥστ' εἶχεν ἂν καὶ τὰ ὀργανικὰ μέρη τῆς
 πορείας. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ τὸ λογιστικὸν καὶ ὁ καλούμενος νοῦς 7
 ἔστιν ὁ κινῶν· ὁ μὲν γὰρ θεωρητικὸς οὐθὲν νοεῖ πρακτόν, οὐδὲ
 λέγει περὶ φευκτοῦ καὶ διωκτοῦ οὐθὲν, ἡ δὲ κίνησις ἢ φεύγον-
 τός τι ἢ διώκοντός τί ἐστιν. ἀλλ' οὐδ' ὅταν θεωρῇ τι τοιοῦτον,
 30 ἥδη κελεύει φεύγειν ἢ διώκειν, οἷον πολλάκις διανοεῖται
 φοβερόν τι ἢ ἡδύ, οὐ κελεύει δὲ φοβεῖσθαι, ἢ δὲ καρδία
 433a κινεῖται, ἂν δ' ἡδύ, ἑτερόν τι μόριον. ἔτι καὶ ἐπιτάττοντος 8
 τοῦ νοῦ καὶ λεγούσης τῆς διανοίας φεύγειν τι ἢ διώκειν οὐ κιν-
 εῖται, ἀλλὰ κατὰ τὴν ἐπιθυμίαν πράττει, οἷον ὁ ἀκρατής.
 καὶ ὅλως δὲ ὀρωμεν ὅτι ὁ ἔχων τὴν ἱατρικὴν οὐκ ἰᾶται, ὥς
 5 ἑτέρου τινὸς κυρίου ὄντος τοῦ ποιεῖν κατὰ τὴν ἐπιστήμην, ἀλλ'
 οὐ τῆς ἐπιστήμης. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ ὄρεξις ταύτης κυρία τῆς
 κινήσεως· οἱ γὰρ ἐγκρατεῖς ὀρεγόμενοι καὶ ἐπιθυμοῦντες οὐ
 πράττουσιν ὧν ἔχουσι τὴν ὄρεξιν, ἀλλ' ἀκολουθοῦσι τῷ νῷ.

X Φαίνεται δὲ γε δύο ταῦτα κινοῦντα, ἢ ὄρεξις ἢ νοῦς, εἴ

17. καὶ] καὶ *SUX*. || 19. δὴ *X*. || 20. δ' ἐστὶ] δὲ *PW*. || καὶ ἀκ. διατελεῖ
W. || 21. *ΣΜ*: εἰ] ἢ *L*. || ἡ φύσις μήτε ποιεῖ μάτην οὐδὲν *P*, ἡ φύσις μή-
 ποτε ποιεῖ μάτην μηδὲν *X*, ἡ φύσις μήτε μηδὲν ποιεῖ μάτην *V*, μηδὲν τι
 ἡ φύσις μάτην ποιεῖ *W*, μήτε μηδὲν ἡ φύσις ποιεῖ μάτην *S*. || 22. *M*: τι
 om *PLSTUWXΣ*. || *M*: ἐν om *X*. || 23. *M*: ἐν om *LTV*. || τέλειά εἰσι καὶ *M*.
 || 24. *M*: ἔστι om *PLSTUVWX*. || 25. *M*: φύσιν *V*. || 26. λογ.] νοητικὸν *L*.
 || 27. ἐστὶν om *W*. || κινῶν] ἐκείνων pr *E*. || νοεῖ] θεωρεῖ *EL*. || πρακτικὸν *T*.
 || 28. διωκτοῦ καὶ φευκτοῦ *U*. || ἡ δὲ] εἰ δὲ pr *E*, αἰ δὲ *P* et corr *E*, αἰ δὲ
 ἡ *STUVX*. || 29. τι ante ἡ om *E*. || οὐχ *W*. || 30. κελεύει *X*. || διώκειν ἢ φεύ-
 γειν *EL*. || 31. τι φοβερόν *TUV*. || καρδία δὲ *L*. Videtur legendum: φοβεῖ-
 σθαι· ἢ δὲ γε καρδία κτλ. || 433a 3. πράττειν *E* (Trend. Buss.). || ὁ om *PS*
TUX. || ἀκρατεῖς *W*, ἀκροατής *TX*. || 4. ὁ om *L*. || τὴν om *TW*. || 6. οὐ μό-
 ρης τῆς *W*. || 7. κινήσεως] αἰσθήσεως *P*. || 9. δὲ om *S*. || ταῦτα δύο *EL*. || ἢ
 ὁ νοῦς *U*.

τις τὴν φαντασίαν τιθεῖν ὡς νόησιν τινα· πολλὰ γὰρ παρὰ 10
τὴν ἐπιστήμην ἀκολουθοῦσι ταῖς φαντασίαις, καὶ ἐν τοῖς ἄλ-
λοις ζώοις οὐ νόησις οὐδὲ λογισμός ἐστιν, ἀλλὰ φαντασία.
ἄμφω ἄρα ταῦτα κινητικὰ κατὰ τόπον, νοῦς καὶ ὄρεξις,
2 νοῦς δὲ ὁ ἕνεκά τοῦ λογιζόμενος καὶ ὁ πρακτικός· διαφέρει
δὲ τοῦ θεωρητικοῦ τῷ τέλει. καὶ ἡ ὄρεξις ἕνεκά τοῦ πᾶσα· οὐ 15
γὰρ ἡ ὄρεξις, αὕτη ἀρχὴ τοῦ πρακτικοῦ νοῦ· τὸ δ' ἔσχατον
ἀρχὴ τῆς πράξεως. ὥστε εὐλόγως ταῦτα δύο φαίνεται τὰ
κινουῦντα, ὄρεξις καὶ διάνοια πρακτική. τὸ ὁρεκτὸν γὰρ κι-
νεῖ, καὶ διὰ τοῦτο ἡ διάνοια κινεῖ, ὅτι ἀρχὴ αὐτῆς ἐστὶ τὸ
3 ὁρεκτόν. καὶ ἡ φαντασία δὲ ὅταν κινῇ, οὐ κινεῖ ἄνευ ὁρέ- 20
ξεως. ἐν δὲ τι τὸ κινουῦν, τὸ ὁρεκτικόν. εἰ γὰρ δύο, νοῦς καὶ
ὄρεξις, ἐκίνουν, κατὰ κοινὸν ἂν τι ἐκίνουν εἶδος. νῦν δὲ ὁ μὲν
νοῦς οὐ φαίνεται κινῶν ἄνευ ὁρέξεως· ἡ γὰρ βούλησις ὄρεξις·
ὅταν δὲ κατὰ τὸν λογισμὸν κινήται, καὶ κατὰ βούλησιν κι-
νεῖται. ἡ δ' ὄρεξις κινεῖ καὶ παρὰ τὸν λογισμὸν· ἡ γὰρ ἐπι- 25

10. Σ: θεῖν *W* Φ. || περὶ *W*. || 11. ἀκολουθεῖ Φ. || Σ: ταῖς] ἐν ταῖς *L*. ||
Φ: ἄλλοις] ἀλλογοῖς *W* Σ. || 12. ΣΦ: οὐ] οὐχ ἡ *L*, ἡ *STVX*. || ΣΦ: οὐδὲ] οὐ
TVX et pr *E*. || 13. ἄμφω — 21. δύο,] ἄμφω ἄρα ταῦτα κινητικὰ κατὰ τό-
πον, νοῦς καὶ ὄρεξις, νοῦς δὲ ὁ ἕνεκά του λογιζόμενος καὶ ὁ πρακτικός·
διαφέρει δὲ τοῦ θεωρητικοῦ τῷ τέλει. καὶ ἡ ὄρεξις ἕνεκά του πᾶσα. ὥστε
εὐλόγως ταῦτα δύο φαίνεται τὰ κινουῦντα, ὄρεξις καὶ διάνοια πρακτική.
prior editio: τὸ ὁρεκτὸν γὰρ κινεῖ, | posterior editio: οὐ γὰρ ἡ ὄρεξις,
καὶ διὰ τοῦτο ἡ διάνοια κινεῖ ὅτι ἀρχὴ | αὕτη ἀρχὴ τοῦ πρακτικοῦ νοῦ·
αὐτῆς ἐστὶ τὸ ὁρεκτόν.

τὸ δ' ἔσχατον ἀρχὴ τῆς πράξεως. καὶ ἡ φαντασία δὲ ὅταν κινῇ, οὐ κινεῖ
ἄνευ ὁρέξεως. ἐν δὲ τι τὸ κινουῦν, τὸ ὁρεκτικόν. εἰ γὰρ δύο, || 13. ἄρα] γὰρ
Σ. || Σ: νοῦς καὶ ὄρεξις κατὰ τόπον *SV*. || post ὄρεξις punctum *de*. || 14. δὲ
ὁ corr *E*. || 15. θεωρητικοῦ *E*. || οὐ] οὐ *L*. 'χρῆ δὲ θασύναι τὸ οὐ' Σ. 'θα-
σέως ἀνάγκωθι' Φ. || 16. αὕτη *X*. || 17. δύο ταῦτα *PSTUVX*. || φαίνονται
P. || τὰ om *E*. || 18. δ. ἡ pr. *TX*. || ὁρεκτόν *E*. Ceteri et Σ ὁρεκτικόν. || 19.
ἐστὶν αὐτῆς *X*, ταύτης ἐστὶ Σ. || 20. ὁρεκτόν *EL*. Ceteri et Σ ὁρεκτικόν. ||
Σ: ἡ om *SU*. || Σ: οὐ κινεῖ] οὐκ pr *E*. || 21. Θ: τι τοίνυν τὸ *W*. || κινουῦν] κι-
νουῦν πρώτως Θ. || Θ: τὸ] κατὰ τὸ *LW*. || ὁρεκτόν *ELW* Θ^{de}. 'εἰ μὲν οὖν ἐν
ἀρχῇ τοῦ λόγου (h. e. hoc loco) τὸ ὁρεκτικὸν γράφοιτο, σεσαφηνίσται κα-
λῶς ὅπως ἐστὶ τοῦτο ὡς ἐν κινητικόν· εἰ δὲ τὸ ὁρεκτὸν εἴη γεγραμμέ-
νον, . . . ' Σ. || 22. *M*: ἐκίνει *X*. || εἶδος ἐκίνουν *PSUVWXM*. Videtur omit-
tendum esse εἶδος. || 25. post κινεῖ addidi καὶ ex ΘΦ. Omittunt libri et scripti
et impressi. || περὶ *W*.

θυμία ὄρεξις τις ἐστίν. νοῦς μὲν οὖν πᾶς ὀρθός· ὄρεξις δὲ καὶ 4
 φαντασία καὶ ὀρθή καὶ οὐκ ὀρθή. διὸ αἰεὶ κινεῖ μὲν τὸ ὀρε-
 κτόν, ἀλλὰ τοῦτ' ἐστὶν ἢ τὸ ἀγαθόν ἢ τὸ φαινόμενον ἀγα-
 θόν· οὐ πᾶν δέ, ἀλλὰ τὸ πρακτὸν ἀγαθόν. πρακτὸν δ' ἐστὶ
 30 τὸ ἐνδεχόμενον καὶ ἄλλως ἔχειν. ὅτι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη δύ- 5
 νამις κινεῖ τῆς ψυχῆς ἡ καλουμένη ὄρεξις, φανερόν. τοῖς δὲ
 433b διαιροῦσι τὰ μέρη τῆς ψυχῆς, ἐὰν κατὰ τὰς δυνάμεις δι-
 αιρῶσι καὶ χωρίζωσι, πάμπολλα γίνεται, θρεπτικόν, αἰ-
 σθητικόν, νοητικόν, βουλευτικόν, ἔτι ὀρεκτικόν· ταῦτα γὰρ
 πλέον διαφέρει ἀλλήλων ἢ τὸ ἐπιθυμητικόν καὶ θυμικόν.
 5 ἐπεὶ δ' ὀρέξεις γίνονται ἐναντίαι ἀλλήλαις, τοῦτο δὲ συμ- 6
 βαίνει ὅταν ὁ λόγος καὶ ἡ ἐπιθυμία ἐναντίαι ὦσι, γίνεται
 δ' ἐν τοῖς χρόνου αἰσθησιν ἔχουσιν· (ὁ μὲν γὰρ νοῦς διὰ τὸ
 μέλλον ἀνθέλκειν κελεύει, ἡ δ' ἐπιθυμία διὰ τὸ ἥδη· φαι-
 νεται γὰρ τὸ ἥδη ἡδὺ καὶ ἀπλῶς ἡδὺ καὶ ἀγαθὸν ἀπλῶς,
 10 διὰ τὸ μὴ ὄρᾶν τὸ μέλλον·) εἶδει μὲν ἐν ἂν εἶη τὸ κινεῖν, τὸ
 ὀρεκτικόν, ἢ ὀρεκτικόν, πρῶτον δὲ πάντων τὸ ὀρεκτόν, (τοῦτο
 γὰρ κινεῖ οὐ κινούμενον τῷ νοηθῆναι ἢ φαντασθῆναι,) ἀριθμῶ
 δὲ πλείω τὰ κινεῖντα. ἐπειδὴ δ' ἐστὶ τρία, ἐν μὲν τὸ κινεῖν, 7
 δεύτερον δ' ὃ κινεῖ, ἔτι τρίτον τὸ κινούμενον· τὸ δὲ κινεῖν διτ-
 15 τόν, τὸ μὲν ἀκίνητον, τὸ δὲ κινεῖν καὶ κινούμενον· ἔστι δὲ τὸ
 μὲν ἀκίνητον τὸ πρακτὸν ἀγαθόν, τὸ δὲ κινεῖν καὶ κινούμενον
 τὸ ὀρεκτικόν, (κινεῖται γὰρ τὸ ὀρεγόμενον ἢ ὀρέγεται, καὶ ἡ

26. οὖν] γὰρ *W*. || ὀρθός ἐστιν· ὄρεξις *PSTUVWX*. || 27. διὸ καὶ αἰεὶ
W. || μὲν κινεῖ *PSTUVWX*. || *Σ*: ὀρεκτικόν *X*. || 29. ante οὐ punctum po-
 nunt *de*. || πρακτικὸν ἀγαθόν *L*. || 31. *Θ*: κινεῖ] κοινὴ *W*. || 433b 2. αἰσθ.
 ὀρεκτικὸν νοητ. *X*. || 3. ὀρεκτικὸν νοητικὸν βουλευτικόν *P*. || ἔτι] ἔτι δὲ *ST*
UVWX. || ὀρεκτόν *X*. || 4. πλείον *LSU*, πλείω *PTVWX*. || τὸ om *L* et (Trend.
 Buss.) *E*. || 5. δὲ αἰ ὀρέξεις *U*. || γίν. καὶ ἐν *SUV*. || 6. ὅτε λόγος καὶ αἰ ἐπι-
 θυμία *EW*. || γίνονται *L*. || 8. *M*: μέλλειν *X*. || 9. ἥδη om *E*. || *Θ*: καὶ ἀ-
 πλῶς ἡδὺ om *W*. || ἀπλῶς ἀγαθόν *P*. || 10. μὲν] μὲν οὖν *PTVX*, μὲν ὃ *W*.
 || ἂν εἶη ἐν *SUV*. || κινεῖ *S*. || 11. ἢ] ἢ τὸ *S*. || ὀρεκτικόν *SW*. || 13. ἐπεὶ *EPΣ*,
 ἐπειδὴ reliqui codices et *Φ* et ap. *Φ* Alex. et Plut. Athen. || μὲν οὖν τὸ *S*. ||
 14. ἔτι τρίτον *LS* et (Trend. Buss.) *E*. καὶ ἔτι τρίτον *PTX*, τρίτον *UVW* et
 (Bekk.) *E* et *de*. || 15. κινήτὸν *L*. || κινεῖ *S*. κινεῖν καὶ om *E*. || 17. τὸ om
ELSUV. || ὀρεκτόν corr *E* (Trend. Buss.), ὀργανικόν *M*. || ὀρεγόμενον] κι-
 νοῦν *Φ* ῥ, κινούμενον *ELSUVWΣΦde*. || ἡ om *X*.

ὄρεξις κίνησις τίς ἐστιν ἢ ἐνεργεία,) τὸ δὲ κινούμενον τὸ ζῶον·
 ὃ δὲ κινεῖ ὀργάνῳ ἢ ὄρεξις, ἥδη τοῦτο σωματικόν ἐστιν· διὸ
 ἐν τοῖς κοινοῖς σώματος καὶ ψυχῆς ἔργοις θεωρητέον περὶ 20
 8 αὐτοῦ. νῦν δὲ ὡς ἐν κεφαλαίῳ εἰπεῖν, τὸ κινεῖν ὀργανικῶς
 ὅπου ἀρχὴ καὶ τελευτὴ τὸ αὐτό, ὅλον ὁ γιγγλυμός· ἐν-
 ταῦθα γὰρ τὸ κυριὸν καὶ κοῖλον τὸ μὲν τελευτὴ τὸ δ'
 ἀρχή· διὸ τὸ μὲν ἰσμεῖ τὸ δὲ κινεῖται, λόγῳ μὲν ἔτερα
 ὄντα, μεγέθει δ' ἀχώριστα· πάντα γὰρ ὥσει καὶ ἔλξει 25
 νεῖται. διὸ δεῖ ὥσπερ ἐν κύκλῳ μένειν τι, καὶ ἐντεῦθεν ἄρ-
 χεσθαι τὴν κίνησιν. ὅλως μὲν οὖν, ὥσπερ εἴρηται, ἡ ὀρεκτικὸν
 τὸ ζῶον, ταύτῃ αὐτοῦ κινητικόν· ὀρεκτικὸν δὲ οὐκ ἄνευ φαν-
 τασίας· φαντασία δὲ πᾶσα ἢ λογιστικὴ ἢ αἰσθητικὴ. ταύ-
 τῃς μὲν οὖν καὶ τὰ ἄλλα ζῶα μετέχει. 30

XI σκεπτέον δὲ καὶ περὶ τῶν ἀτελῶν, τί τὸ κινεῖν ἐστίν,
 οἷς ἀφ᾽ ἑνὸς μόνου ὑπάρχει αἰσθησις, πότερον ἐνδέχεται φαν- 434^a
 τασίαν ὑπάρχειν τοῦτοις, ἢ οὐ, καὶ ἐπιθυμίαν. φαίνεται γὰρ
 λύπη καὶ ἡδονὴ ἐνοῦσα. εἰ δὲ ταῦτα, καὶ ἐπιθυμίαν ἀνάγκη.
 φαντασία δὲ πῶς ἂν ἐνείη; ἢ ὥσπερ καὶ κινεῖται ἀορίστως,
 2 καὶ ταῦτ' ἐνεστι μὲν, ἀορίστως δ' ἐνεστιν. ἢ μὲν οὖν αἰσθητικὴ 5
 φαντασία, ὥσπερ εἴρηται, καὶ ἐν τοῖς ἄλλοις ζῴοις ὑπάρ-
 χει, ἢ δὲ βουλευτικὴ ἐν τοῖς λογιστικοῖς· πότερον γὰρ πρά-
 ξει τόδε ἢ τόδε, λογισμοῦ ἥδη ἐστὶν ἔργον· καὶ ἀνάγκη ἐν

18. ΣΦ: κίνησις ὄρεξις ELd. Correxat Trend. || τις om PTW^X. || ἢ
 ἐνεργεία ipse scripsi. ἢ ἐνέργεια E, ἢ ἐνέργεια UΦ, ἢ ἐνέργεια reliqui et Σ
 et de. || 19. ἢ om SV. || 21. αὐτῶν LPUVW et (Trend. Buss.) E. || ἐν om W. ||
 virgulam post εἰπεῖν omissam post ὀργανικῶς ponunt de. || κινεῖν— 24. τὸ
 δὲ om P. || 22. ὅπου ἂν ἀρχὴ EW. || γιγγλυμός d et ΣΦ et ap. Σ Alex. et
 Plut. Athen., γιγγλυμός Ee, γιγγλυμός X, γιγγλυσμός STV, γιγγλισμός UW
 X. || 23. τὸ post γὰρ re add E (Trend.). Primae esse manus voluit Bekk. Buss.
 || καὶ τὸ κοῖλον XM et, si Buss. fides, re E. Negant enim de E Bekk. Trend.
 || 26. ἐνταῦθα P. || 27. M: περ om X. || 28. αὐτοῦ V, δ' αὐτοῦ M, δ' αὐτοῦ
 EL. || 29. λογικὴ P. || 30. perperam post μετέχει novum caput incipimus. || 31.
 καὶ om E. || ἀτελῶν ἄλλων L, ἀπλῶν P. || ἐστίν om W. || 434^a 1. αἰσθ.] ἢ
 αἰσθησις E, ἢ αἰσθησις L. || 3. ἔχουσα E. || 4. εἶη LSUVW. || ἢ om ES. ||
 ἀόριστος LPTUVWX. || 5. καὶ] ἢ W. καὶ—ἀορίστως om SV. || ταῦτ'] τού-
 τοις LX, ταύτας vel ταύταις E. || ἀόριστος P. || 6. ἀλόγοις PTWΣ. || 7. λο-
 γικοῖς PWX. || γὰρ] δὲ W. || 8. ἐστιν ἥδη L. || ἔργον ἐστίν P. || Θ: ἀνάγκη
 αἰ μετρεῖν ἐνί W.

μετρεῖν· τὸ μειζον γὰρ διώκει. ὥστε δύναται ἐν ἐκ πλειό-
 10 νων φαντασμάτων ποιεῖν. † καὶ αἴτιον τοῦτο τοῦ δόξαν μὴ δο-
 κεῖν ἔχειν, ὅτι τὴν ἐκ συλλογισμοῦ οὐκ ἔχει, αὕτη δὲ ἐκεί-
 νην. † διὸ τὸ βουλευτικὸν οὐκ ἔχει ἢ ὄρεξις. νικᾷ δ' ἐνίστε καὶ 3
 κινεῖ τὴν βούλησιν· † ὅτε δ' ἐκείνη ταύτην, ὥσπερ σφαῖραν σφαῖ-
 ρα, ἢ ὄρεξις τὴν ὄρεξιν, ὅταν ἀκρασία γένηται. φῦσει δὲ αἰεὶ ἢ
 15 ἄνω ἀρχικωτέρα καὶ κινεῖ. ὥστε τρεῖς φορὰς ἤδη κινεῖσθαι.
 τὸ δ' ἐπιστημονικὸν οὐ κινεῖται, ἀλλὰ μένει. ἐπεὶ δ' ἡ μὲν 4
 καθ' ὅλου ὑπόληψις καὶ λόγος, ἢ δὲ τοῦ καθ' ἕκαστα, (ἡ μὲν
 γὰρ λέγει ὅτι δεῖ τὸν τοιοῦτον τὸ τοιόνδε πράττειν, ἢ δὲ ὅτι
 τὸδε τοῖνον τοιόνδε, καὶ γὰρ δὲ τοιόσδε,) ἤδη αὕτη κινεῖ ἢ
 20 δόξα, οὐχ ἢ καθόλου; ἢ ἄμφω, ἀλλ' ἡ μὲν ἡρεμοῦσα μάλ-
 λον, ἢ δ' οὐ.

XII Τὴν μὲν οὖν θρεπτικὴν ψυχὴν ἀνάγκη πᾶν ἔχειν ὅτι
 περ ἂν ζῇ, καὶ ψυχὴν ἔχει ἀπὸ γενέσεως καὶ μέχρι φθορᾶς·
 ἀνάγκη γὰρ τὸ γενόμενον αἰξήσειν ἔχειν καὶ ἀκμὴν καὶ
 25 φθίσειν, ταῦτα δ' ἄνευ τροφῆς ἀδύνατον· ἀνάγκη ἄρα ἐνεῖναι
 τὴν θρεπτικὴν δύναμιν ἐν πᾶσι τοῖς φνομένοις καὶ φθίνουσιν.
 αἰσθῆσιν δ' οὐκ ἀναγκαῖον ἐν ἅπασι τοῖς ζῶσιν· οὔτε γὰρ 2
 ὄσων τὸ σῶμα ἀπλοῦν, ἐνδέχεται ἀφὴν ἔχειν, οὔτε ἄνευ
 ταύτης οἷόν τε οὐθὲν εἶναι ζῶον· οὔτε ὅσα μὴ δεκτικὰ τῶν

9. πλειόνων E. || 10. καὶ αἴτιον—12. ὄρεξις] haec videntur mutila vel corrupta esse. Legerunt interpretes. || 12. νικᾷ—14. γένηται.] haec videntur sic esse legenda: νικᾷ δ' ἐνίστε καὶ κινεῖ τὴν βούλησιν, ὅταν ἀκρασία γένηται· ὅτε δ' ἐκείνη ταύτην· ὅτε δ', ὥσπερ σφαῖραν σφαῖρα, ἢ ὄρεξις τὴν ὄρεξιν. || 13. τὴν βούλησιν om SVW. || σφαῖραν σφαῖρα] σφαῖραν praebeant Pa, omittunt ceteri, σφαῖρα praebeant ELSTUVW Xbde, om Pa. || 14. αἰεὶ om P. || 15. post κινεῖ virgulam de. || ὡς SV. || 16. κινεῖ TWX. || μὲν] μὲν τοῦ P. || 17. καθόλου libri scripti et impressi. || ἕκαστον EP. || 18. ὅτι τοῦτον δεῖ ita τὸ S, ὅτι δεῖ τοῦτον τὸ U. δεῖ—τὸ om X. || 19. Σ: τοῖνον] τὸ νῦν E (sed ita ut lacuna sit minuta inter τὸ et νῦν Trend. Buss.) et de, νῦν PX, om LSTUVW. || κάτω L. || δὲ om Σ. || ἤδη] καὶ P. || 20. οὐχί x. S. || post καθόλου punctum de. || 22. ὅπερ W. || 23. post ζῇ virgulam om de. || ἐξῇ PXde. || ἀπὸ γενέσεως om W. || καὶ om PTUVXde. || μέχρι] ἕως PX, om S. || 25. ἐν εἶναι L. || 27. alios ζῶσιν alios ζώους legere narrat Φ. || 28. ὄσων] ὧν EL et Φ ῥ, ὧν X. || Φ ῥ: ἀφὴν ἐνδέχεται SUV. || οὔτε—29. ζῶον] sine un-
 eis de. Suspecta fuerunt Julio Pacio et Trendelenburgio. Legit Σ, non vide-
 tur legisse Φ. || 29. Σ: οὐθὲν οἷόν τε LTW. || Σ: ὅσα μὴ] δὲ ὅσα μὴ T, μηδ' ὅσα X, ὅσα μηδὲ V. || Σ: τῶν ἐιδῶν om P.

- 3 εἰδῶν ἄνευ τῆς ὕλης. τὸ δὲ ζῶον ἀναγκαῖον αἰσθῆσιν ἔχειν, 30
εἰ μὴθὲν μάτην ποιεῖ ἡ φύσις. Ἐνεκά του γὰρ πάντα ὑπάρ-
χει τὰ φύσει, ἢ συμπτώματα ἔσται τῶν ἔνεκά του. εἰ οὖν
† πᾶν σῶμα πορευτικὸν μὴ ἔχον αἰσθῆσιν, φθαίροιτο ἂν καὶ
εἰς τέλος οὐκ ἂν ἔλθοι, ὅ ἐστι φύσεως ἔργον· πῶς γὰρ θρέ- 434^b
ψεται; τοῖς μὲν γὰρ μονίμοις ὑπάρχει τὸ ὄθεν πεφύκασιν.
4 οὐχ οἷόν τε δὲ σῶμα ἔχειν μὲν ψυχὴν καὶ νοῦν κριτικόν, αἰ-
σθῆσιν δὲ μὴ ἔχειν, μὴ μόνιμον ὄν, γενητὸν δέ. [ἀλλὰ μὴν
οὐδὲ ἀγένητον] διὰ τί γὰρ ἔξει; ἢ γὰρ τῇ ψυχῇ βέλτιον 5
ἢ τῷ σώματι. νῦν δ' οὐδέτερον· ἡ μὲν γὰρ οὐ μᾶλλον νοήσει,
τὸ δ' οὐθὲν ἔσται μᾶλλον δι' ἐκεῖνο. οὐθὲν ἄρα ἔχει ψυχὴν
5 σῶμα μὴ μόνιμον ἄνευ αἰσθήσεως. ἀλλὰ μὴν εἴγε αἰσθῆ-
σιν ἔχει, ἀνάγκη τὸ σῶμα εἶναι ἢ ἀπλοῦν ἢ μικτόν. οὐχ
οἷόν τε δὲ ἀπλοῦν· ἀφὴν γὰρ οὐχ ἔξει, ἔστι δὲ ἀνάγκη 10
6 ταύτην ἔχειν. τοῦτο δὲ ἐκ τῶνδε δῆλον. ἐπεὶ γὰρ τὸ ζῶον
σῶμα ἑμψυχόν ἐστι, σῶμα δὲ ἅπαν ἀπτόν, ἀπτόν δὲ τὸ
αἰσθητὸν ἀφῆ, ἀνάγκη καὶ τὸ τοῦ ζώου σῶμα ἀπτικὸν
εἶναι, εἰ μέλλει σώζεσθαι τὸ ζῶον. αἱ γὰρ ἄλλαι αἰ-
σθήσεις δι' ἐτέρων αἰσθάνονται, οἷον ὄσφρησις ὄψις ἀκοή· 15
ἀπτόμενον δέ, εἰ μὴ ἔξει αἰσθῆσιν, οὐ δυνήσεται τὰ μὲν
φεύγειν τὰ δὲ λαβεῖν· εἰ δὲ τοῦτο, ἀδύνατον ἔσται σώζε-

30. ἔχειν αἰσθῆσιν *W*. || 31. μῆ-] exit *E*. || ἅπαντα *LTVX*. || 33. πᾶν] lege εἴη vel γένοιτο. || 434^b 2. τὸ ταῦτα *W*, τοῦτο *PSTUVXc*. || ὄθι *U*, ὅτι *SVX*. || post πεφύκασιν colon *d*. Correx. Trend. || 3. μὲν τὴν *ψ*. *L*. || 4. μόνι-
μον ὄν] μόνον *SV*. || γενητὸν *Σ*. Libri et scripti et impressi γεννητὸν. || ἀλλὰ
μὴν οὐδὲ ἀγένητον] haec insiticia sunt. Habent libri omnes et scripti et im-
pressi, legerant *ΘΦΜ* et apud *Σ* Alex. et Plut. Athen. Simplicius noverat libros
quibus deessent: 'ἐν τισὶ δὲ ἀντιγράφοις προσκεῖται τὸ ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀγέ-
νητον' || 5. ἀγένητον *Σ*. Ceteri ἀγέν. || *ΘΣΦ* et apud *Σ* et *Φ* Alex: γὰρ ἔξει;]
γὰρ οὐχ ἔξει; *PTUVWM* et apud *Σ* et *Φ* Plut. Athen. || 6. *Θ*: δ' om *S*. || 7. τὸ]
τῷ *LW*. || δ' οὐ μᾶλλον οὐθὲν ἔσται *P*. || 8. εἴγε] εἰ δὲ *P*. || 9. *Φ*: ἔχοι *L*, om
SUV. || *Φ*: ἀναγκαῖον *W*. || *Φ*: εἶναι post μικτόν *W*. || 11. *Φ*: ἔχειν] εἶναι
PT. || τοῦδε *Φ*. || *Θ*: ἐπειδὴ *T*. || 14. μέλλοι *T*. || 17. post λαβεῖν punctum
de. || εἰ δὲ—23. φανερόν] εἰ δὲ τοῦτο, ἀδύνατον ἔσται σώζεσθαι τὸ ζῶον.

prior editio: ὥστε καὶ τὴν γεῦσιν
ἀνάγκη ἀφὴν εἶναι τινα, διὰ τὸ τοῦ
ἀπτοῦ καὶ θρεπτικοῦ αἰσθῆσιν εἶναι.

posterior editio: διὸ καὶ ἡ γεῦσις
ἐστιν ὥσπερ ἀφῆ τις· τροφῆς γὰρ
ἐστιν, ἡ δὲ τροφή τὸ σῶμα τὸ
ἀπτόν.

σθαι τὸ ζῶον. διὸ καὶ ἡ γεῦσις ἐστὶν ὥσπερ ἀφή τις· τρο- 7
 φῆς γὰρ ἐστὶν, ἡ δὲ τροφή τὸ σῶμα τὸ ἀπτόν. ψόφος δὲ
 20 καὶ χρῶμα καὶ ὁσμὴ οὐ τρέφει, οὐδὲ ποιεῖ οὐτ' αὖξησιν οὔτε
 φθίσιν. ὥστε καὶ τὴν γεῦσιν ἀνάγκη ἀφήν εἶναι τινα, διὰ
 τὸ τοῦ ἀπτοῦ καὶ θρεπτικοῦ αἰσθῆσιν εἶναι. αὗται μὲν οὖν
 ἀναγκαῖαι τῷ ζῳῷ, καὶ φανερόν ὅτι οὐχ οἷον τε ἄνευ
 ἀφῆς εἶναι ζῶον. αἱ δὲ ἄλλαι τοῦ τε εὐ ἕνεκα καὶ γένει 8
 25 ζῶων ἥδη οὐ τῷ τυγχόντι, ἀλλὰ τισίν, οἷον τῷ πορευτικῷ
 ἀνάγκη ὑπάρχειν· εἰ γὰρ μέλλει σῶζεσθαι, οὐ μόνον δεῖ
 ἀπτόμενον αἰσθάνεσθαι ἀλλὰ καὶ ἅποθεν. τοῦτο δ' ἂν εἴη,
 εἰ διὰ τοῦ μεταξὺ αἰσθητικὸν εἶη τῷ ἐκείνῳ μὲν ὑπὸ τοῦ
 αἰσθητοῦ πάσχειν καὶ κινεῖσθαι, αὐτὸ δ' ὑπ' ἐκείνου. ὥσπερ 9
 30 γὰρ τὸ κινοῦν κατὰ τόπον μέχρι του μεταβάλλειν ποιεῖ,
 καὶ τὸ † ὥσαν ἕτερον ποιεῖ ὥστε ὠθεῖν, καὶ ἔστι † διὰ μέσου
 ἢ κίνησις, καὶ τὸ μὲν πρῶτον [κινοῦν] ὠθεῖ οὐκ ὠθούμενον, τὸ
 δ' ἔσχατον μόνον ὠθεῖται οὐκ ὥσαν, τὸ δὲ μέσον ἄμφω,
 435^a πολλὰ δὲ μέσα, οὕτως ἐπ' ἀλλοιώσεως, πλὴν ὅτι μένοντος
 ἐν τῷ αὐτῷ τόπῳ ἀλλοιοῖ· οἷον εἰ εἰς κηρὸν βᾶψει τις,
 μέχρι τούτου ἐκινήθη, ἕως ἔβαιψεν· λίθος δὲ οὐδέν, ἀλλ'
 ὕδωρ μέχρι πόρρω. ὁ δ' ἀήρ ἐπὶ πλείστον κινεῖται καὶ
 5 ποιεῖ καὶ πάσχει, ἐὰν μένη καὶ εἷς ἧ. διὸ καὶ [περὶ ἀνα-
 κλάσεως] βέλτιον ἢ τὴν ὕψιν ἐξιούσαν ἀνακλᾶσθαι, τὸν ἀέρα

ψόφος δὲ καὶ χρῶμα καὶ ὁσμὴ οὐ τρέφει, οὐδὲ ποιεῖ οὐτ' αὖξησιν οὔτε
 φθίσιν. αὗται μὲν οὖν ἀναγκαῖαι τῷ ζῳῷ, καὶ φανερόν || 17. ἔστι *TX*.

18. τις] τῆς *PU*. || 19. Θ: ψόφοι *PU*. || 20. Θ: χρῶματα *W*. οὐτ' αὖξη-
 σιν οὔτε φθίσιν] αὖξησιν οὐδὲ φθ. Θ. || 21. τινα εἶναι *P*. || 24. Θ: εἶναι τὸ
 ζ. *L*. || τε om *LΘ*. || 26. ἀναγκαῖον *W*. || γὰρ] γε nescio quis codex: non enim
 quem dicit Bekkerus, *S*. || μέλλοι *W*. || οὐ] οὐδὲν *TUX*. || μόνον om *TX*. || 27.
 αἰσθάνεσθαι] σῶζεσθαι *THX*. || 28. εἰ om *SX*. || 29. Σ: περ om *TX*. || 30.
 του] τούτου *S*, τοῦ ceteri libri et scripti et impressi. μέχρι τινός recte in-
 terpretatur *M*. || 31. ὥσαν] lege ὠσθέν. || καὶ ἔστι διὰ μέσου ἢ κίνησις] haec
 corrupta sunt. Videtur scripsisse *Ar*. καὶ ἔστι ταῦτα διὰ μέσου. Corrupta le-
 git etiam *M*. || 32. καὶ τὸ μὲν πρ.] καὶ δὴ τὸ μὲν πρ. *PVde*, καὶ μὲν δὴ τὸ
 πρ. *SU*, καὶ τὸ πρ. μὲν *TX*, τὸ δὲ πρ. *L*. || κινοῦν sine uncis *de*. κινεῖ καὶ
LP. || 33. ὠθοῦν *X*. || 435^a 1. legendum videtur οὕτω δὴ ἐπ' vel οὕτω δὴ
 καὶ ἐπ' || ὅτε *V*. || μένοντα *VWXe*. || 2. ἀλλοιοῖ] ἀλλ' *S*. || εἰ om *S*. || 3. τοῦ
UX. || ἕως οὗ ἔβ. *V*. || 5. μένη *PSUX*. || περὶ ἀνακλάσεως sine uncis *de*. || 6.
 κλᾶσθαι *PSTUVXd*.

πάσχειν ὑπὸ τοῦ σχήματος καὶ χρώματος, μέχρι περ οὐ
 ἂν εἰς ἦ. ἐπὶ δὲ τοῦ λείου ἐστὶν εἰς· διὸ πάλιν οὗτος τὴν ὄψιν
 κινεῖ, ὥσπερ ἂν εἰ τὸ ἐν τῷ κηρῷ σημεῖον διεδίδοδοτο μέχρι
 τοῦ πέρατος. 10

XIII Ὅτι δ' οὐχ οἷόν τε ἀπλοῦν εἶναι τὸ τοῦ ζῴου σῶμα,
 φανερόν, λέγω δ' οἷον πύρινον ἢ ἀέρινον. ἄνευ μὲν γὰρ
 ἀφῆς οὐδεμίαν ἐνδέχεται ἄλλην αἰσθησιν ἔχειν· τὸ γὰρ
 σῶμα ἀπτικὸν τὸ ἐμψυχον πᾶν, ὥσπερ εἴρηται. τὰ δὲ
 ἄλλα ἔξω γῆς αἰσθητήρια μὲν ἂν γένοιτο, πάντα δὲ τῷ 15
 δι' ἑτέρου αἰσθάνεσθαι ποιεῖ τὴν αἰσθησιν καὶ διὰ τῶν με-
 ταξύ. ἡ δ' ἀφῆ τῷ αὐτῶν ἀπτεσθαι ἐστίν, διὸ καὶ τοῦνομα
 τοῦτο ἔχει. καίτοι καὶ τὰ ἄλλα αἰσθητήρια ἀφῆ αἰσθάνε-
 ται, ἀλλὰ δι' ἑτέρου· αὕτη δὲ δοκεῖ μόνῃ δι' αὐτῆς. ὥστε
 τῶν μὲν τοιοῦτων στοιχείων οὐθὲν ἂν εἴη σῶμα τοῦ ζῴου. οὐδὲ 20
 δὴ γῆινον. πάντων γὰρ ἡ ἀφῆ τῶν ἀπτῶν ἐστὶν ὥσπερ με-
 σότης, καὶ δεκτικὸν τὸ αἰσθητήριον οὐ μόνον ὅσαι διαφο-
 ραὶ γῆς εἰσὶν, ἀλλὰ καὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ τῶν ἄλ-
 λων ἀπτῶν ἀπάντων. καὶ διὰ τοῦτο τοῖς ὁστοῖς καὶ ταῖς
 θριξὶ καὶ τοῖς τοιοῦτοις μορίοις οὐκ αἰσθανόμεθα, ὅτι γῆς 25
 ἐστίν. καὶ τὰ φντὰ διὰ τοῦτο οὐδεμίαν ἔχει αἰσθησιν, ὅτι 435^b
 γῆς ἐστίν· ἄνευ δὲ ἀφῆς οὐδεμίαν οἷόν τε ἄλλην ὑπάρχειν,
 τοῦτο δὲ τὸ αἰσθητήριον οὐκ ἐστὶν οὔτε γῆς οὔτε ἄλλου τῶν
 2 στοιχείων οὐδενός. φανερόν τοίνυν ὅτι ἀνάγκη μόνῃς ταύτης
 στερισκόμενα τῆς αἰσθήσεως τὰ ζῶα ἀποθνήσκειν· οὔτε γὰρ 5
 ταύτην ἔχειν οἷόν τε μὴ ζῶον, οὔτε ζῶον ὃν ἄλλην ἔχειν
 ἀνάγκη πλὴν ταύτης. καὶ διὰ τοῦτο τὰ μὲν ἄλλα αἰσθη-
 τὰ ταῖς ὑπερβολαῖς οὐ διαφθείρει τὸ ζῶον, οἷον χρώμα

7. ἂν οὐ ἢ εἰς L, οὐ ἂν ἢ εἰς TWX. || 8. τελείον PX. || διότι T, διόπερ M. || M: πάλιν] πάλιν καὶ W, om L. || 9. ἐκίνει X. || εἰ τὸ deest in lac P. || 11. ἀπλοῦν εἶναι post σῶμα L. || 12. λέγομεν PU. || 13. ἄλλην ἐνδέχεται SU V. || 14. περ om P. || 15. αἰσθητικὰ VW. || μὲν om TX. || πᾶν TX. || τοῦ P, τὸ X. || 17. τῷ αὐτῶν] τῷ ἀπτῶν W, τῶν ἀπτῶν P. || ἀπτεσθαι τε ἐστι X. || 18. αἰσθητικὰ P. || 19. ἑτέρων LV. || 22. αἰσθητικὸν P. || 23. καὶ θερμοῦ om P. || 25. γῆ S. || 435^b 1. αἰσθησιν ἔχει LW. || 2. γῆ S. || εἰσὶν TVX. || ἄλλην οἷόν τε PVW. || 5. αἰσθήσεως ἀφῆς τὰ TX. || ἀποθνήσκει L. || 6. οἷόν τε μὴ ζῶον ὃν ἔχειν W. || ὃν om SUP, post prius ζῶον ponit P. || 7. ταύτην PUX, ταύτην (supra posito s) T. || 8. διαφθ. φέρει W.

- καὶ ψόφος καὶ ὁσμή, ἀλλὰ μόνον τὰ αἰσθητήρια, ἂν μὴ
 10 κατὰ συμβεβηκός, οἷον ἂν ἅμα τῷ ψόφῳ ὥσις γένηται
 καὶ πληγὴ, καὶ ὑπὸ ὁραμάτων καὶ ὁσμῆς ἕτερα κινεῖται,
 ἃ τῇ ἀφῇ φθείρει. καὶ ὁ χυμὸς δὲ ἧ ἅμα συμβαίνει
 ἀπτικὸν εἶναι, ταύτῃ φθείρει. ἡ δὲ τῶν ἀπτῶν ὑπερβολή, 3
 οἷον θερμῶν καὶ ψυχρῶν καὶ σκληρῶν, ἀναιρεῖ τὸ ζῶον.
 15 παντὸς μὲν γὰρ αἰσθητοῦ ὑπερβολὴ ἀναιρεῖ τὸ αἰσθητήριον,
 ὥστε καὶ τὸ ἀπτὸν τὴν ἀφῆν, ταύτῃ δὲ ὥρισται τὸ ζῆν.
 ἄνευ γὰρ ἀφῆς δέδεικται ὅτι ἀδύνατον εἶναι ζῶον. διὸ ἡ
 τῶν ἀπτῶν ὑπερβολὴ οὐ μόνον τὸ αἰσθητήριον φθείρει, ἀλλὰ
 καὶ τὸ ζῶον, ὅτι ἀνάγκη μόνην ἔχειν ταύτην. τὰς δ' ἄλ-
 20 λας αἰσθήσεις ἔχει τὸ ζῶον, ὥσπερ εἴρηται, οὐ τοῦ εἶναι
 ἕνεκα ἀλλὰ τοῦ εὔ, οἷον ὅσιν, ἐπεὶ ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι,
 ὅπως ὀρεῖ, ὅλως δ' ἐπεὶ ἐν διαφανεῖ, γεῦσιν δὲ διὰ τὸ
 ἡδὺ καὶ λυπηρόν, ἵνα αἰσθάνηται τὸ ἐν τροφῇ καὶ ἐπιθυμῇ
 καὶ κινῆται, ἀκοὴν δὲ ὅπως σημαίνεται αὐτῷ, γλωτταν
 25 δὲ ὅπως σημαίνει τι ἐτέρῳ].

9. ἂν μὴ om *TX*. || καὶ post ψ. om *P*. || 10. κατὰ] ἢ κατὰ *L*. || ἂν om *W*.
 || 12. ἃ om *L*. || δὲ om *U*. || 13. ταύτην *P*. || 14. θερμὸν καὶ ψυχρὸν καὶ σκλη-
 ρὸν *L*. || 15. ὑπερβολὴ αἰσθητοῦ *LW*, αἰσθητικοῦ ὑπερβολὴ *TUV*. || αἰσθη-
 τικόν *P*. || 16. καὶ om *W*. || διώρισται *STUX*. || ζῶον *TX*. || 17. εἶναι τὸ ζ.
W. || διὸ καὶ ἡ *V*. || 19. μόνον *UX*. || ταύτην ἔχειν *W*. || 21. ἐν om *X*. || 22.
 πῶς *L*, om *PSU*. || ὀρεῖ om *U*. || ὅλως] καὶ ὅλως *X*. || διαφανεῖ *P*. || γεῦσις *P*.
 || δὲ διὰ] τε διὰ *PTVde*. || τὸ ἐν τροφῇ om *W*. || 24. κινεῖται *PU*. || σημαίνη-
 ται] σημαίνῃ τι *TUX*, σημαίνῃ τι *PSVWde*. Θ passivum legit. || αὐτῷ ipse
 scripsi. Libri et scripti et impressi αὐτῷ. || γλωτταν—25. ἐτέρῳ sine uncis
de. || γλωτταν δὲ] καὶ γλωτταν *L*.

COMMENTARIUS CRITICUS.

Nonnunquam his siglis usi sumus: A, B: quae significant priorem (A) et posteriorem librorum de Animâ recensionem. In secundo libro quum ipsius secundae recensionis duae observentur familiae, distinximus minus perfectam scripturam (B^a) ab ultimâ manu.

LIBER PRIMUS.

CAPUT PRIMUM.

§. 1. 402^a 1. *Τῶν* — 4. *τιθεῖμεν*.

A

Τῶν καλῶν καὶ τιμίῳ τὴν εἰδοῖσιν ὑπολαμβάνοντες, μᾶλλον δ' ἑτέραν ἑτέρας ἢ κατ' ἀκρίβειαν ἢ τῷ βελτιόνων τε καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι, δι' ἀμφοτέρα ταῦτα τὴν τῆς ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθεῖμεν.

B

Τῶν καλῶν καὶ τιμίῳ τὴν εἰδοῖσιν ὑπολαμβάνοντες, μᾶλλον δ' ἑτέραν ἑτέρας ἢ κατ' ἀκρίβειαν ἢ τῷ βελτιόνων καὶ θαυμασιωτέρων εἶναι, δι' ἀμφοτέρα τὴν περὶ τῆς ψυχῆς ἱστορίαν εὐλόγως ἂν ἐν πρώτοις τιθεῖμεν.

B ex solo codice E petenda est: in cujus scripturâ ne litera quidem est mutanda. Nam quum in universo primo libro hic codex accuratissime scriptus sit, tum in primis certe paginis vix ullum scripturae vitium inest. Quo minus esse credibile in primâ statim periodo ita lapsum esse librarium ut τέ omitteret post βελτιόνων, deinde ταῦτα post ἀμφοτέρα, denique τὴν τῆς ψυχῆς ἱστορίαν mutaret in τὴν περὶ τῆς ψυχῆς ἱστ. Igitur non librarius, sed ipse Aristoteles vel, si id negas, editor quisquis fuit censendus est haec correxisse. Neque profecto sine causâ correxit. Nam duae sunt causae cur psychologiam in principibus ponamus disciplinis. Prima causa simplex est: κατ' ἀκρίβειαν alia disciplina alii praestat: secunda vero, quum simplex sit et ipsa, duabus rebus conjunctis

exprimitur: τῷ βελτιόνων τε καὶ θανμασιωτέρων εἶναι. Illud τέ non bene positum est. Nam τέ — καί a simplici καί ita differt ut simplex καί jubeat cogitari res conjunctas tanquam conjunctas, τέ — καί res conjunctas quidem jubeat cogitari, sed quatenus distinctae sint. Unde intelligitur cur minus bene hoc loco τέ — καί scribatur. Sequitur enim ἀμφοτέρα: quod quo referatur obscurum est si ponitur τέ, si non ponitur, non obscurum. Refertur nimirum ad res particulis ἥ — ἥ disjunctas. At si ponatur τέ — καί, quas particulas et ipsas disjunctionem quandam efficere docuimus, facile fiet ut auditor vel lector ἀμφοτέρα referat ad eas res quae, quum per τέ — καί disjunctae quodammodo sint, proxime praecedunt. Eandem ob causam omissum est ταῦτα, quod vocabulum consuevit referri ad id quod postremo loco erat positum. Postremo τὴν τῆς ψυχῆς ἱστορίαν mutavit in τὴν περὶ τῆς ψ. ἰ. Similiter de Part. An. A 1. 641^a 36. prima editio (SU) omittit περί, addit secunda (EY). ἀπορήσεις δ' ἂν τις εἰς τὸ νῦν λεχθέν ἐπιβλέψας πότερον περὶ πάσης ψυχῆς τῆς φυσικῆς ἐστὶ τὸ εἰπεῖν ἢ περὶ τι-νος. εἰ γὰρ περὶ πάσης, οὐδεμία λείπεται παρὰ τὴν φυσικὴν ἐπιστήμην φιλοσοφία. ὁ γὰρ νοῦς τῶν νοητῶν. ὥστε περὶ πάντων ἢ φυσικῇ γνῶσις ἂν εἴη. Ibi quanto melius dicatur ἢ φυσικῇ φιλοσοφία εἴη ἂν περὶ πάντων γνῶσις quam πάντων γνῶσις facile apparet: ἢ πάντων γνῶσις enim et subjecta omnia et praedicata omnia complectitur, quod ab humanā imbecillitate alienum est: περὶ πάντων indicat sola subjecta, de quibus quaedam quae praedicantur cognita habemus. Eodem modo ἢ περὶ τῆς ψυχῆς ἱστορία multo modestius dictum est quam ἢ τῆς ψυχῆς ἱστορία. Contraria correctio facta est de Coelo A5. 271^b 5. τὸ γὰρ οὕτως ἢ ἐκεί-ως ἔχειν οὐ τι σμικρὸν ἀλλ' ὅλον διαφέρει καὶ πᾶν πρὸς τὴν τῆς ἀληθείας θεωρίαν: sic posterior editio (EL), quum prior habeat πρὸς τὴν περὶ τῆς ἀληθείας θεωρίαν, quod minus bene dictum erat: veritas enim non est subjectum cujus quaerimus praedicata, sed ipsa quaeritur veritas et inventa consideratur. — Quae si cui videantur paulo λογικώτερον esse disputata, age in ipsam hujus loci sententiam altius descendamus. Est autem ἱστορία vocabulum τῶν διχῶς λεγομένων: aut enim cognitionem significat aut indagationem et investigationem. Utro igitur significato hoc loco positum est? Nempe secundo, ut sit investigatio. Universam enim hanc periodum sic recte interpreteris: Quarum rerum cognitio pulchra et honore digna est, earum etiam investigatio est pulchra et honore digna: quarum igitur illa magis est honore digna, earum et haec. At pulcherrima facile est animae cognitio: pulcherrima igitur etiam investigatio ejus quid sit. — Τὴν ἱστορίαν vero loco nostro non esse eandem ac τὴν εὑρίσκειν, sed significare indagationem et investigationem, ex universi prologi ratione intelligitur: omnia enim

spectant ad viam ac rationem qua ad animae cognitionem perveniatur: 7. ἐπιζητούμεν θεωρῆσαι καὶ γινῶναι. 10. ἐστὶ τῶν χαλεπωτάτων λαβεῖν τινὰ πίστιν περὶ αὐτῆς. 14. μέθοδος. 15. ζητητέον τὴν μέθοδον. 17. μέθοδος. 20. πολλὰς ἀπορίας ἔχει καὶ πλάνας ἐκ τίνων δεῖ ζητεῖν. cetera. — Quodsi ἡ ἱστορία significat indagacionem, multo rectius dicitur ἡ περὶ τῆς ψυχῆς ἱστορία quam ἡ τῆς ψυχῆς: non enim ipsam animam indagamus, h. e. subjectum, sed ea quae de illà recte possint praedicari. Ex his apparet quam docte quamque prudenter ex A sit effecta B et quam certis Aristoteles in corrigendo usus sit principiis iisque iisdem ubique non in hac solum πραγματείᾳ sed in ceteris quoque.

§ 2. 402^a 15. ὥσπερ. Solus S hoc loco ex A servavit ὥσπερ ἴσως, nisi quod transponit, ἴσως ὥσπερ. Postquam casu excidit ἴσως, codex S alieno loco inseruit, ceteri omiserunt.

§ 2. 402^a 19. ἀποδείξεις τις. Τίς quod in quibusdam libris omittitur, id casu factum est. Nam quoniam 15. posuimus demonstrationem esse τῶν κατὰ συμβεβηκὸς ἰδίων, si demonstratio etiam est τῆς οὐσίας καὶ τοῦ τί ἐστίν, erit sane alia species demonstrationis, ἀποδείξεις τις. Met. K 1. 1059^a 30. εἰ γὰρ περὶ γε τὰ συμβεβηκότα ἀποδείξεις ἐστίν, περὶ τὰς οὐσίας οὐκ ἐστίν. B 2. 997^a 2 sqq., e quibus haec apponimus, *25. ἐτι δὲ πότερον περὶ τὰς οὐσίας ἡ θεωρία μόνον ἐστὶν ἢ καὶ περὶ τὰ συμβεβηκότα ταῖταις. . . . εἰ μὲν γὰρ τῆς αὐτῆς, ἀποδεικτική τις ἂν εἴη καὶ ἡ τῆς οὐσίας. οὐ δοκεῖ δὲ τοῦ τί ἐστίν ἀποδείξεις εἶναι. Diligentius haec quaestio tractatur Anal. Post. B 3.

§ 5. 402^b 5. εὐλαβητέον—8. ὕστερον.] Καθ' ἕκαστον (A) non male mutatum est in καθ' ἑκάστην, quod non dubito quin repetitis curis debeatur. Quamquam enim notum est substantiva cuiuslibet generis si repetuntur per pronomina vel adjectiva pronominalia, haec posse neutro quod vocamus genere poni, id tamen hoc loco minus commode factum erat: nam καθ' ἕκαστον vult quidem illud referri ad animam, quum vero ζῶον interjectum esset, verendum erat ne ad ζῶον videretur referendum. Accuratius igitur et ab omni ambiguitate remotum καθ' ἑκάστην. — Porro colon quod ponebatur ante haec: τὸ δὲ ζῶον τὸ καθόλου ἦτοι οὐθέν ἐστίν ἢ ὕστερον, illud igitur colon necessario tollendum erat: non suam enim Aristoteles proponit sententiam sed eorum qui negant universae animae esse definitionem. Poterat etiam de animā dicere, ἡ δὲ ψυχὴ ἢ καθόλου cet., sed quum modo usus esset exemplo animalis, (animal enim notius videtur esse animā,) satius habuit continuare exemplum.

§ 5. 402^b 8. ὁμοίως δὲ καὶ εἴ τι κοινὸν ἄλλο κατηγορεῖται.] Κατηγοροῖτο, quod erat editionis A, non sine causā mutavit in κατηγορεῖται. Multa enim sunt κοινά quae dubitaveris an non

admittant definitionem. Nec vero lubidini permittitur utrum κοινά illa praedices necne (εἴ τι κατηγοροῖτο), sed praedicanda sunt, si res postulat, ac praedicantur, κατηγορεῖται.

§ 7. 402^b 15. εἰ τὰ ἀντικείμενα πρότερα τούτων ζητή-
τέον. Legebant πρότερον, deteriores secuti libros. Conf. 415^a 20.

§ 9. 403^a 5. φαίνεται δὲ τῶν μὲν πλείστων οὐθὲν ἄνευ τοῦ σώματος πάσχειν οὐδὲ ποιεῖν. Quod ME (h. e. B) addunt μὲν et τοῦ, id non sine causā factum est. Nam verbis φαίνεται δὲ τῶν μὲν respondent 7. μάλιστα δ' ἔοικεν. Porro οὐκ ἄνευ τοῦ σώματος dicitur, non ἄνευ σώματος, quia subjectum est anima, quasi dicas ἄνευ τοῦ σώματος ἐν ᾧ ἐστίν. Non est subjectum anima 9—10., ideoque omittitur ibi articulus.

§ 10. 403^a 10. εἰ μὲν—15. σώματος τινός ἐστιν. In his verbis gravis inest difficultas: quaeritur enim utrum legendum sit 12. καθάπερ τῷ εὐθεί, ἢ εὐθύ, πολλὰ συμβαίνει, an καθάπερ τῷδε τῷ εὐθεί ἢ εὐθύ πολλὰ συμβαίνει: hoc enim Sophonias praebet, cujus exemplar quum in universum hoc certe in libro cum E codice consentiat, ita in nonnullis etiam praestantius est. Sic 14. οὗτω χωρισθὲν codex E, scripturae vitio: Sophoniam τούτου χωρισθὲν legisse certum est. Verba ejus haec sunt: καθάπερ τῷδε τῷ εὐθεί τῷ ἐν χαλκῷ ἢ ἐν λίθῳ ἢ εὐθύ πολλὰ συμβαίνει, οἷον τὸ ἄπτεσθαι τῆς χαλκῆς σφαίρας κατὰ στιγμήν ... οὐ μέντοι γε ἄψεται χωρισθὲν τοῦ ὑποκειμένου τοῦ εὐθύ ... ἀναλογεῖτω γὰρ τῇ μὲν εὐθύτητι ἡ ψυχὴ, τὸ συναμφότερον δὲ τῷ ἀπενθυσμένῳ σώματι, τὰ δὲ αἰσθητὰ καὶ ὧν ἀντιλαμβάνεται (ἢ) ψυχὴ τῇ χαλκῇ σφαίρα. Aristotelis sententia haec est. Si sunt, inquit, quaedam operationes vel passiones animae propriae et quas anima sola sine corporis ope operetur vel patiatur, cogitari potest eam posse etiam solutam corpore per se esse: sin non sunt, sed in omnibus rebus corpore anima indiget, non erit separabilis. Sic rectum, (quod comparatur cum animā,) puncto tangit, (quae res componitur cum animae actione vel passione,) globum aëneum, (h. e. res sensiles): non tangeret rectum si a corpore cui inest separaretur: quamquam hoc fieri nequit, quia rectum semper est in aliquo corpore. — Quod rectum vocatur ἀχώριστον, id non ita est intelligendum quasi non possit per cogitationem abstrahi a corpore: 429^b 18 sqq.: imo ideo res mathematicae vocantur ἐξ ἀφαιρέσεως. Sed hoc loco non quaeritur de materiā mathematicā: nam Ar. dicit 13. ἄπτεσθαι τῆς χαλκῆς σφαίρας: ergo etiam τὸ εὐθύ non est in materiā mathematicā sed in ligno vel aere. Hoc igitur concedes τόδε τὸ εὐθύ concinere universae sententiae et imprimis aëneo globo et verbis 14. τούτου χωρισθὲν: τοῦτο enim rem sensilem quasi digito monstrat. Quodsi certum esset Sophoniam in egregio suo libro invenisse τῷδε τῷ εὐθεί, id Aristoteli esset restituen-

dum. Sed potest etiam interpretando Sophonias hoc τῶδε addidisse. Videndum igitur est an necessarium sit. Erit autem necessarium si τὸ εὐθύ ἢ εὐθύ aut significat abstractam recti notionem, τὸ τί ἦν εἶναι, τὴν οὐσίαν τὴν κατὰ τὸν λόγον, quae non aliam habet materiam nisi quae in definitione ponitur, aut rectum mathematicum quod mathematico corpori insit. Posse significare concessum est: quaeritur an necesse sit significet alterum utrum. Ac quod additur ἢ εὐθύ, id quidem ad hanc rem nihil facit: significat enim τὸ εὐθύ οὐχ ἢ συμβέβηκεν αὐτῷ ξύλω ἢ χαλκῷ ἢ ἐν ὑλῇ νοητῇ εἶναι ἀλλ' ἢ εὐθύ καὶ καθ' ὃ εὐθύ. Quod si verum est, nulla apparet causa cur τὸ εὐθύ ἢ εὐθύ necessario significet aut definitionem recti aut lineam rectam mathematicam: potest etiam in materiā sensili esse expressum. Ergo ad sententiam τῶδε non est necessarium. At si non est necessarium, non est addendum, quia Sophonias potest per interpretationem addidisse. Idque verum esse existimo.

§ 10. 403^a 16. ἔοικε — 24. φοβούμενον.] In his solus codex B quorundam verborum servavit veram et genuinam formam et quae eorum originem manifesto demonstret: 18. ἅμα τούτοις πάσχει τὸ σῶμα: vetus enim lector in libri sui margine haec appinxit, unde postea in Aristotelis verba illata sunt. Ceteri libri omnes veram horum verborum condicionem oblitteraverunt, quum scribant: ἅμα γὰρ τούτοις πάσχει τι τὸ σῶμα, cum specie quadam nexūs qui nullus est. Verum id esse ex ipsā Aristotelis sententiā facile intelligitur. Demonstrare vult animam non esse separabilem, siquidem in omnibus suis actionibus et passionibus (excepto τῷ νοεῖν) corpore utatur tanquam instrumento. Ejus rei duo ponit σημεία, 19. τὸ ποτὲ — 22. ὀργίζεται et 23. μηθενὸς — 24. φοβούμενον: a, facile homo in aliquem affectum (v. c. iram) incidit si propter causas aliquas naturales corpus praeparatum est et ita affectum ut in irā sese habet (προωδοποιῖται, Rhet. B 2. 1379^a 21.), etiam si res quae animam irritet non sit per se magna: sin corpus non est ita affectum et dispositum, aequo animo homo fert res multo majores; b, hoc σημείω etiam manifestius est alterum, quod dispositio illa corporis, si ad extremum processerit, ita animum sollicitat ut quasi secum trahat, etiamsi nihil acciderit quod per se animam commoveat. Aristoteles igitur sic concludit: si corpus hoc aut alio modo dispositum maximum habet momentum ad efficiendos aut impediendos affectus, prorsus incredibile est, si corpus omnino non esset, nihilo minus fore ut anima in affectus incideret. — Quam ingeniose haec σημεία sint excogitata vides ipse: contra absurdum est quod interponitur ἅμα τούτοις πάσχει τὸ σῶμα: quasi id quidquam faciat ad eam quaestionem quae agitur. Ut enim quam maxime corpus patiatur simul cum animā: cur non per animam patietur corpus?

id quod et verum est et quotidie usu videmus venire. At ex hac quidem re nemo sanus colliget animam non posse pati sine corpore.

Porro utrum 19. σημείον an μηνύει sit legendum per se non posset dijudicari nisi in universum editio B alteri esset praeferenda. Σημεῖον quum sit terminus technicus, paulo severius hoc est illo. De σημείῳ notus est locus Anal. Prior. B 27. Μηνύειν legitur 1102^b 34. 1104^b 16. 1368^a 26. al.

Denique 23. utique ἐτι δὲ τούτου μᾶλλον φανερόν legendum est, ut τούτου ad id σημείον referatur quod absolutum est.

§ 11. 403^b 9. ἐκείνων — 16. φιλόσοφος. Legebatur 10. τὰ μὴ χωριστά, μηδ' ἢ χωριστά, et recte Trend. observavit requiri potius τὰ μὴ χωριστά, ἢ τε μὴ χωριστά. At non hoc voluit Aristoteles. Deletā virgulā et grammatica ratio constat et philosophica. Dicit enim hoc: οὐκ ἔστι τις ὁ περὶ τὰ πάθη τῆς ἕλης ἀχώριστα ὄντα μηδ' ἢ χωριστά τὴν ἐπίσχεψιν ποιούμενος, 'ne ita quidem quatenus separabiles sunt', h. e. quatenus generales sunt: genus enim a rebus singulis χωρίζεται vel quod nos dicimus abstrahitur. — Deinde 12. legebatur ὅποσα δὲ μὴ ἢ τοιαῦτα: scripsimus ὅσα δὲ μὴ ἢ τοιαῦτα, et ὅσα quidem ex codice E, ἢ vero ex Simplicio: 'μὴ ἢ τοιαῦτα, τοιτέστι μὴ ἢ χωριστά: quae interpretatio etsi falsa est, de eo quod legerit Simplicius dubitationem non relinquit. Ceterum e scripturā unciali HI modo ἢ modo ἢ factum est. At profecto universa evertitur Aristotelis ratio si vulgatam retinueris. Nam non hoc differunt artifex et mathematicus a physico quod illi alias res considerent, alias hic, ὅσα μὴ ἢ τοιαῦτα: eadem quidem res sunt, sed illi non considerant quatenus certis quibusdam qualitatibus praeditae sunt, ἢ τοιαῦτα. Foret id platonicum, ὅσα μὴ ἢ τοιαῦτα: Plato enim diversas putabat esse res mathematicas a rebus naturalibus, utrasque ab earum ideis. Contra ex Aristotelis sententiā res mathematicorum disciplinae subjectae sunt illae quidem eadem atque res naturales, sed alio modo considerantur: mathematicus enim missas facit earum qualitates, abstrahit solam quantitatem. Item artifex easdem res naturales tractat earumque affectiones, sed non quatenus τοιαῦτα sunt, h. e. secundum generales earum qualitates: artifex enim res singulas tractat quatenus singulae sunt, v. c. medicus hunc aegrotum: quā de causā dicit καὶ περὶ τινῶν μὲν τεχνίτης, h. e. de rebus singulis. Poterat etiam scribere et fortasse scripsit καὶ περὶ τῶν τινῶν μὲν τεχνίτης: Sophonias: περὶ δὲ τῶν τινῶν καὶ μερικῶν τεχνίτης ἂν τύχη, τέκτων ἢ ἰατρός. — Mathematici a physico discrimen clarissime expositum invenies Met. M 3. 1077^b 14 sqq. Conf. praeterea Met. E 1. Phys. B 2. de Part. An. A 1. 641^a 15 — 32. — Ceterum praeoccupasse videtur emendationem nostram cl. Bonitzius:

in Commentario enim quem in *Metaphysica* conscripsit p. 284, ubi nostrum locum adhibet, ἡ τοιαῦτα impressum legimus.

CAPUT SECUNDUM.

§ 1. 403^b 21. Virgula non post *προελθόντας* sed ante ponebatur: quasi scriptum esset *προϊόντας*. Id quod adeo non potest ferri ut speciem quandam nanciscatur quorundam codicum emendatio *προδιελθόντας* et *διελθόντας* scribentium: quod tamen cum *συμπααραλαμβάνειν* male quadrat. Mutatâ distinctione facile intelligitur sententia.

§ 3. 404^a 4. In editione A scriptum est ὦν τὴν πανσπερμίαν στοιχεῖα λέγει τῆς ὅλης φύσεως. In editione B additum invenimus μὲν: ὦν τὴν μὲν πανσπερμίαν, cui opponitur 6. τούτων δὲ τὰ σφαιροειδῆ, tanquam pars toti. Deinde *στοιχεῖα* ita positum erat ut primarius in id vocabulum accentus caderet: quasi elementis aliquid opponeretur quod non esset elementum. Id igitur ita correxit ut jam τῆς ὅλης φύσεως principem accentum trahat, cui postea (6.) accentus vocis *ψυχὴν* respondet. — Ad rem conferatur de Spir. cap. 4.

§ 8. 404^b 28. Legebatur *γνωριστικόν, οὕτως ἔνιοι συνέπλεξαν*. Sed cf Met. iota 1. 1053^a 13. καὶ ταῦτα πάντα ἐν τι οὕτως, οὐχ ὡς κοινόν τι τὸ ἐν, ἀλλ' ὥσπερ εἴρηται. Virgulam post οὕτως transtulimus, ne inane esset οὕτως neve vocabulo *γνωριστικόν* deesset circumscriptio necessaria: nisi enim ponitur animam esse *γνωριστικόν οὕτως*, h. e. τῷ ἐκ τῶν στοιχείων εἶναι, causa non intelligitur quam propter Xenocrates definierit animam esse numerum. Quae ratio haec est: quum substantia eorum quae sunt numerus sit, cognoscatur vero simile simili (^b17.), cognoscat vero anima, sequitur ut anima numerus sit.

§ 12. 405^a 8. ἀποσπινόμενος A, ἀποφαινόμενος B. Similiter 414^a 23. προσδιορίζαντες B^a, προσδιορίζοντες B^b.

§ 12. 405^a 10. In priore editione Ar. videtur scripsisse τοῦτο δ' εἶναι ἐκ τῶν πρώτων καὶ ἀδιαίρετων σωμάτων, deinde in posteriore expunxisse illud ἐκ. Recte sane: nam id quod constat ex elementis, quodammodo diversum est ab iis: elementa enim plura, hoc unum est. At Democritus animam esse voluit potius ipsa rudia elementa nullo unitatis vinculo comprehensa: 404^a 10—16. Emendatio est philosopho digna et a grammaticorum more abhorrens.

§ 12. 405^a 11. λεπτομέρειαν. Habes exemplum ejus observationis quam in Praefatione posuimus, codices posterioris editionis e codicibus prioris editionis passim esse correctos: item vice versâ. Nam quum in A Ar. scripsisset μικρομέρειαν, in B λεπτομέρειαν, in codice E videmus λεπτο a recentiori manu mutatum in μικρο:

contra codex *T*, qui *A* praebet, ex *B* accivit *λεπτομέρειαν*: codex *S* derivatur a codice qui in textu habuit *μικρομέρειαν*, in margine *λεπτο*, unde illud monstrum conflatum est quod nunc in codice *S* legimus, *μικρολεπτομέρειαν*. (Conferatur quod *S* habet ^a 9.) Simile quid factum est in libro de Partibus An. quarto, c. 12. 694^b 28: ibi enim quum in priore editione scriptum fuisset *συγκεκαμμένω*, in posteriore id editione ita correxit Aristoteles ut scriberet *ἐπικεκαμμένω*. Codex vero Bekkeri *P*, cujus qui parentem scripsit librarius utrâque usus est editione, vocem praebet ex utrâque conflata *ἐπισυγκεκαμμένω*.

§ 16. 405^a 27. Legebatur *καὶ ἀσωματώτατον δὴ καὶ ῥέον αἶε*: ubi *δὴ* quid sibi velit vereor ut satis explicari possit. Correximus ex *EM*. *Τὲ καί* saepe hanc vim habet ut id quod ante *τέ* ponitur vel condicio sit sine quâ non possit esse quod post *καί* ponitur vel etiam causa cur hoc sit. Ita in hujus ipsius paginae versu 7. dictum erat *κινεῖται τε καὶ κινεῖ*: nam si non moveretur, non moveret, cf 404^a 7. 406^b 20. Itaque *τὸ ἀσωματώτατον εἶναι* vel condicio est vel etiam causa *τοῦ αἶε ῥεῖν*, hoc vero in causâ est cur anima intelligat, *τὸ δὲ κινούμενον* (plus minusve vero omnes res fluunt, quoque magis fluunt, eo magis cognoscuntur) *κινουμένων γινώσκεσθαι*.

§ 19. 405^b 7. Critias putabat nihil magis animae proprium esse quam ut sentiret, *τοῦτο δ' ὑπάρχειν διὰ τὴν τοῦ αἵματος φύσιν*. At qui sanguis sentit? Non id quidem, sed sanguis ad cor affluit eoque ex toto corpore sensa devehit. Conjicias igitur *διὰ τὴν τοῦ αἵματος φύσιν*: quo vocabulo utitur noster de Part. An. *B* 1. 647^b 3. Ego vero *φύσιν* genuinum esse existimo: nempe haec ipsa sanguinis natura est ut ad cor affluat. Conf. Empedocl. v. 327 — 9. Stein. (315 Karst.) Ceterum ne quis de verborum ^b 5. *ἕτεροι* — 7. *φύσιν* iniquius sentiat, (videntur enim quae sequuntur *πάντα γὰρ τὰ στοιχεῖα κριτὴν εἴληφεν* ad ὕδωρ, ^b 2, referenda esse, non ad sanguinem, quod non est elementum:) cf Phys. *B* 1. 193^a 17 — 20. Meteor. *A* 10. 388^a 20 sqq.

§ 23. 405^b 26. *διὸ* — 29. *ψυχὴν*. Non sine causâ in editione *B* γάρ additum est (27). Ex voce *λέγοντες* sumitur *λέγουσιν*. Si omittitur γάρ, bis audiendum est *λέγοντες*, quod quum paulo durius dictum esset, facile poterant verba *τὸ θερμὸν λέγοντες* cum solo *ἀκολουθοῦσιν* conjungi et *ὅτι* pro eo quod est quia accipi, ita: quapropter etiam nomina sectantur, animam dicentes Calidum esse, quia nimirum inde etiam *τὸ ζῆν* nominatum sit. Quae falsa interpretatio, satis obvia illa quidem, addito γάρ excluditur. Sententia igitur haec est: quâ de causâ etiam nomina sectantur eoque rem suam adstruunt: ii enim qui Calidum ponunt esse rerum principium idemque animae substantiam, dicunt etiam *τὸ ζῆν ἀπὸ τοῦ*

ζέειν nuncupatum esse: qui vero Frigidum, ii dicunt animam nomen traxisse a respiratione ac refrigeratione.

CAPUT TERTIUM.

§ 3. 406^a 16. εἰ — 22. μετέχει. Codex E praebet 18. ὑπάρχει, ceteri ὑπάρξει. Per se futurum in colligendâ conclusione recte ponitur ubi propositiones ἐξ ὑποθέσεως sumptae sunt, cf Bon. Obs. in Metaph. p. 62. Etiam in propositione negativâ quae ex positivâ efficitur, id quod hoc loco fit, futurum nihil per se habet quod offendant: εἰ τὸ λευκόν, aut οὐκ ἔσται aut οὐκ ἂν εἴη οὐ λευκόν. Sed tamen notum est ibi potissimum tale futurum poni ubi demonstratur quid ex adversarii propositione, si vera esset, foret ut consequeretur, et ad absurdum ubi adversarius deducitur. Haec re verâ hujus loci ratio est: sed absurdum quod ex ipsis Platoniorum verbis colligitur non hoc est, οὐ κατὰ συμβεβηκός αὐτῇ τὸ κινεῖσθαι ὑπάρξει, (id enim nihil habet quod non libenter concedant,) sed 21. demum legitur, τῆς δὲ ψυχῆς ἔσται. Igitur non prorsus incredibile est ab ipso Aristotele futurum mutatum esse in praesens, ne falsa species oriretur quasi illud esset absurdum ad quod fatendum adversarios vellet adducere. Nec tamen impetrare a me potui ut scriberem ὑπάρχει: habet enim aliquid minus urbanum atque invenustum. Plane similis res est ^a 14. εἰ δὲ κινεῖται μὴ κατὰ συμβεβηκός, φέσει ἂν ὑπάρχοι κινήσις αὐτῇ, et ^b 10. ἀλλὰ μὲν καὶ εἰ κινεῖ γὰρ αὐτὴ αὐτήν, καὶ αὐτὴ κινεῖτ' ἂν: cur igitur non hoc quoque loco usus est optativo et voculâ ἂν si nolebat futurum ponere? Igitur tutius visum est in futuro acquiescere.

§ 4. 406^a 22. Aut scribendum est εἴ τι aut certe intelligendum. Quae enim sequuntur ostendunt haec in universum dici, non de solâ animâ.

§ 6. 406^b 3. In editione A videtur fuisse εἰ δὲ τοῦτο, ἐνδέχοιτ' ἂν καὶ ἐξελεθούσαν εἰσιέναι πάλιν: videtur autem correxisse quia paulo ante usus erat formulâ eâ quae est εἰ δὲ τοῦτο, ^a 32.

§ 8. 406^b 14. εἰ — 15. αὐτήν. Post κινεῖ Bekk. punctum posuerat, Trend. colon: minus recte, siquidem omnia ex εἴ suspensa sunt. — Ἡ κινήσις ἐστὶ τῆς οὐσίας τῆς ψυχῆς significat ἡ οὐσία τῆς ψυχῆς κινεῖται: est sane haec motio καθ' αὐτήν, sed tales pleonasmos Aristoteles vitat. Non dubito quin καθ' αὐτήν sit interpretamentum in margine primum adjectum, deinde in Aristotelis verba illatum.

§ 13. 407^a 6. ὁ δὲ νοῦς εἰς καὶ συνεχὴς ὥσπερ καὶ ἡ νόησις. Post συνεχὴς virgula ponebatur: id quod recte fieret si hoc diceret Ar.: et intellectus unus est et continuus et intellectio. Sed senten-

tia haec est: intellectus vero unus est et continuus eodem modo quo intellectio. Igitur et hoc loco et compluribus qui huic similes sunt distinctionem sustuli.

§ 13. 407^a 10. πῶς γὰρ δὴ καὶ νοήσει μέγεθος ὧν ὀτρῶν τῶν μορίων τῶν αὐτοῦ; Sic Bekk. scripsit: quae esse mutila facile intelligitur. Quod Trendelenburgium secutus particulas disjunctivas πότερον — ἢ recepi, id nemo improbabit qui universam rationem hujus loci usque ad 19. μεριστῶ expenderit. Sed quod καθόλου scripsit vir doctissimus, sequi eum non potui. Agitur enim de tangendo: at καθόλου θιγγάνει pro eo quod est ὅλος θιγγάνει vel καθ' ὅλον τὸ μέγεθος θιγγάνει, id ne graece quidem videtur dictum esse. Scripsi igitur καθ' ὅλον,*) id quod et Simplicius et Philoponus in interpretatione non semel scribunt sed persaepe: videas ipsos: huc ex Simplicio haec sufficiat transtulisse: ἢ καθ' ὅλον ἑαυτὸ εἴσεται τὸ γνωστόν ἢ κατὰ τι τῶν αὐτοῦ. καὶ εἰ καθ' ὅλον . . . — Superest ut dicamus de θιγῶν, quod addidimus. In his verbis de tangendo esse locutum Aristotelem liquido demonstrat altera pars dilemmatis, 15. εἰ δ' ἱκανὸν θιγεῖν ὀτρῶν τῶν μορίων, cui respondet prior pars, quae bipartita est, 12. εἰ μὲν οὖν κατὰ στιγμήν et 14. εἰ δὲ κατὰ μέγεθος. At qui quaeso fieri potest ut ea sic suppleantur: εἰ μὲν οὖν (νοεῖ) κατὰ στιγμήν (θιγῶν)? nam ne verbum quidem adhuc de tangendo dictum erat. In loco igitur manifesto mutilo non potui non addere verbum necessarium. Neque vero in hac re omni externā auctoritate destitui-mur. De Simplicio et Sophonia dubito: Philoponum vero et Themistium legisse θιγῶν prope certum est. Themistii verba haec sunt: ἢ γὰρ τῶν μορίων ἕκαστη θιγγάνων τὸ ὅλον νοήσει, ἢ οὐχ ἕκαστη μὲν τῶν μορίων, ὅλη δὲ τῇ τοῦ κύκλου περιφορᾷ, ἢ ἕκαστη μὲν τῶν μορίων τὰ μόρια, ὅλη δὲ τὸ ὅλον. Sed haec dubitationem movent: potest enim videri Aristoteles non dilemma vulgare sed τρίχα διειλημμένον posuisse, sic ut ex Platonis sententiā necesse sit aut totus orbis tangendo intelligat aut singulae ejus partes aut et totus et partes. Similia Simplicius, . . . ἢ καὶ κατὰ τι τῶν ἑαυτοῦ ἕκαστον καὶ καθ' ὅλον τὸ πᾶν· ὅπερ ὡς εὐλογώτερον πρῶτον ὑποτίθεται. Suspiceris igitur plura excidisse, deinde damnum male resartum esse. Verum sive Simplicius illa ut pleniorrem redderet demonstrationem de suo addidit: nihil moror: non raro id faciunt interpretes graeci: sive etiam in suo libro haec invenit, id quod affirmare Simplicius videtur: interpolatus fuit ejus liber. Nam si tertium illud membrum, (quod est: et totus et singulis partibus,) Aristoteles adjunxisset, non potuisset refutationis nomine addere quae legimus 18. τίς ἐστιν ἢ τοῖς μορίοις θίξις; nec πῶς νοή-

*) Καθ' ὅλον συνεχῆς legitur de Part. An. A 12. 694^b 5.

σει τὸ μεριστὸν ἀμερεῖ ἢ τὸ ἀμερὲς μεριστῷ; Obvia enim et parata erat ad haec Platoni responsio.

§ 14. 407^a 18. ἔτι δὲ πῶς νοήσει τὸ μεριστὸν ἀμερεῖ ἢ τὸ ἀμερὲς μεριστῷ; Haec pertinent ad dilemma de quo ad 11. dictum est. Si totus orbis intelligit vel etiam partes magnitudinem habentes, quum eae continuae sint, non videtur orbis posse intelligere individuum et quod partibus careat: sin puncta, quae individua sunt, non intelliget continuum: similia enim similibus.

§ 14—15. 407^a 19. ἀναγκαῖον — 22. [νόησις.] Hoc vocabulum cancellis circumscribendum fuit: est enim interpretamentum verborum ἡ τοιαύτη περιφορά, verum quidem illud sed quod propter ἡ τοιαύτη, quibus quae jam dicta sunt repetuntur, ferri non possit. Ut ostenderet hunc Platonis orbem (τὸν κύκλον τοῦτον) esse mentem, id quod diserte Plato nusquam dicit, (cf 3—5,) Aristoteles hanc ponit proportionem:

κύκλος: περιφορά = νοῦς: νόησις

Quodsi ἡ νόησις est περιφορά τις, sequitur ut ὁ νοῦς sit κύκλος τις. Qualis vero orbis? nimirum cujus motio talis, ἡ τοιαύτη, hoc est νόησις, est.

§ 15. 407^a 22. δὴ τί. Interrogationem esse et ipsa sententia ostendit et Philoponus Simpliciusque: quorum ille ἐρωτᾷ οὖν τί αἰεὶ νοήσει; hic τί οὖν τοῦτό ἐστιν; Legebatur δὴ τι.

§ 15. 407^b 26. αἱ μὲν οὖν ἀποδείξεις. In editione A fuit αἱ δ' ἀποδείξεις: minus bene, siquidem partitionis alterum membrum (24. αἱ θεωρητικαὶ νόησεις) iterum dividitur: aut enim demonstrationes sunt (αἱ μὲν οὖν ἀποδείξεις) aut definitiones (30. οἱ δ' ὀρισμοί).

§ 15. 407^a 27. εἰ δὲ μὴ περατοῦνται, ἀλλ' οὐκ ἀνακάμπουσιν γε πάλιν ἐπ' ἀρχήν, προσαναλαμβάνουσαι δ' αἰεὶ μέσον καὶ ἄκρον εὐθυποροῦσιν. Ut de sententiâ constet, conferantur Anal. Post. A 22. 84^a 36. τῷ γὰρ ἐντὸς ἐμβάλλεσθαι ὅρον ἀλλ' οὐ τῷ προσλαμβάνεσθαι ἀποδείκνυται τὸ ἀποδείκνυμενον. Eadem dicit cap. 23. 84^b 33, ubi quod illic προσλαμβάνεσθαι, jam ἐξωτέρῳ λαμβάνεσθαι. Quae ne repugnare videantur iis quae in libro de Animâ dicit, tenendum est illic de unâ eademque demonstratione agi, nostro vero loco de serie complurium demonstrationum. In unâ demonstratione non adnectuntur novi termini, sed interjiciuntur. Nam ut demonstretur A dici de G, probatur E de G per medium F, et sic deinceps usque dum perveniatur ad AC: unde etiam AG. Sed in serie infinitâ diversarum demonstrationum probatur primum AC per medium B, deinde CE per medium D, et ita deinceps: unde intelligitur novos terminos et medios et ex altero genere extremos adscisci. Cf Anal. Post. A 12. 78^a 14. αὖξεται δ' οὐ διὰ τῶν μέσων, ἀλλὰ τῷ προσλαμβάνειν, οἷον τὸ A τοῦ B,

τοῦτο δὲ τοῦ Γ, πάλιν τοῦτο τοῦ Δ, καὶ τοῦτ' εἰς ἄπειρον. Recte igitur Aristoteles προσαναλαμβάνουσαι δ' (αἱ ἀποδείξεις) αἰ μέσον καὶ ἄκρον εὐθυποροῦσιν: quaeritur solummodo utrum recte ex solo codice E scripserimus προσαναλαμβάνουσαι nec vero, quod ceteri habent et scripti et impressi, προσλαμβάνουσαι. Ac profecto omnibus Analyticorum locis quos quidem inspexerim Ar. dicit προσλ., non προσαναλ., idemque videtur in nostrorum librorum editione A scripsisse. Sed optime correxit. In ceteris enim locis, si activo utitur, subjectum est homo demonstrans, ὁ ἀποδεικνύων, si passivo, auditur ὑπὸ τοῦ ἀποδεικνύοντος: hoc nostro loco ipsae demonstrationes sunt subjectum, quae minus recte dicuntur adhibere vel adjicere, προσλ., optime in se recipere vel sibi adsciscere vel assumere, προσαναλαμβάνειν, quae quasi in itinere suo invenerint, novos terminos medios et extremos. Videantur Indices Xenophontis ceterorumque rerum gestarum scriptorum s. v. Ἀναλαμβάνειν.

§ 18. 407^b 1. εἰ δ' ἐστὶν ἡ κίνησις αὐτῆς μὴ οὐσία nec ex Aristotelis nec vero e communi Graecorum more esse dictum pro certo affirmari potest. Deinde ne verum quidem est, si motio non sit essentia alicujus rei, eam rem, si moveatur, vi moveri. Non est essentia hominis ut ambulet: nec tamen ideo vi ambulat homo cum ambulat. Themistium certum est negationem non legisse. — Emendatio hujus loci petenda est ex 406^b 12. ὥστ' εἰ πᾶσα κίνησις ἔκστασις ἐστὶ τοῦ κινουμένου ἢ κινεῖται, καὶ ἡ ψυχὴ ἐξίσταται ἂν ἐκ τῆς οὐσίας, εἰ μὴ κατὰ συμβεβηκὸς αὐτὴν κινεῖ. Ex Platonis sententiā anima se ipsam movet, movetur autem non per accidens sed secundum essentiam suam, hoc est quatenus anima est. Id vero est suam ipsius essentiam deserere, ἔκστασις τοῦ κινουμένου ἢ κινεῖται. Expetet igitur anima suum interitum, id quod παρὰ φύσιν est: φύσει enim omne quod est id agit ut conservet essentiam suam, non ut destruat. Hinc sequitur vel, ut minimum dicam, veri simile est Aristotelem scripsisse εἰ δ' ἐστὶν ἡ κίνησις αὐτῆς ἢ οὐσία, ut sententia haec sit: si anima movetur non secundum locum vel qualitatem vel quantitatem sed quatenus essentia est, contra naturam movetur, παρὰ φύσιν: id vero est βίαιον: violentum non est ῥάδιον: quod non est facile, non est μακάριον: at Plato dicebat animae motionem beatam esse.

§ 21. 407^b 10. κύκλῳ ποιεῖν φέρεσθαι, quod est editionis A, recte mutavit in ποιεῖν κύκλῳ φέρεσθαι, ne omnis vis sententiae in κύκλῳ consisteret: quae enim sequuntur, utrumque spectant singulatim et τὸ φέρεσθαι et τὸ κύκλῳ.

CAPUT QUARTUM.

§ 1. 407^b 27. καὶ ἄλλη — 29. λόγοις. Cur dixit λόγους δεδωκῆναι, non λόγον, quum illud apud atticos certe scriptores non videatur legi? an ut Platonicos designaret, quos 1050^b 35. τοὺς ἐν τοῖς λόγοις appellat? (cf Bon. ad h. l.) praesertim si de Phaedone agitur. — Themistius haec: δεδωκῆναι δὲ λόγους καὶ ἐξη-
 τασμένη καὶ ἐν τοῖς κοινοῖς λόγοις καὶ ἐν τοῖς ἰδίοις. Unde ille καὶ ἐν ἰδίοις? Num ex libris nostris exciderunt? poterant sane facile propter homoeoteleuton, γιγνομένοις λόγοις καὶ ἐν ἰδί-
 οῖς. Quid quod codex S verba γιγνομένοις λόγοις sic concidit: λεγομένοις, latius paulo manante eodem genere corruptelae. The-
 mistius paulo post, πιθανότητα μὲν οὖν ὁ λόγος ἔχει, διελή-
 λεγκται δὲ πολλαχού καὶ ὑπ' Ἀριστοτέλους καὶ ὑπὸ Πλάτωνος. καὶ γὰρ ὅτι τὸ μὲν πρῶτον τοῦ σώματος (h. e. ἡ ψυχὴ
 πρότερον τοῦ σώματος) . . . ἁρμονία δὲ ὕστερον· καὶ ὅτι τὸ μὲν
 ἄρχει καὶ ἐπιστατεῖ τῷ σώματι καὶ μάχεται πολλάκις, ἁρμο-
 νία δ' οὐ μάχεται τοῖς ἡρμωσμένοις· καὶ ὅτι τὸ μᾶλλον καὶ
 ἦττον ἁρμονία μὲν δέχεται, ψυχὴ δ' οὐ· καὶ ὡς ἁρμονία μὲν
 σωζομένη οὐ προσίεται ἀναρμωσίαν, ψυχὴ δὲ κακίαν προσίε-
 ται· καὶ ὅτι εἴπερ τοῦ σώματος ἡ ἀναρμωστία νόσος ἐστὶν ἢ
 αἰσχος ἢ ἀσθένεια, ἡ ἁρμονία τοῦ σώματος κάλλος ἀν εἴη καὶ
 ὑγίεια καὶ δύνάμις ἄλλ' οὐ ψυχῇ· ταῦτα μὲν ἅπαντα εἴρηται
 ὑπὸ τῶν φιλοσόφων ἐν ἄλλοις. — Hoc certe fatendum videtur
 auctorem Eudemi dialogi haud inepte potuisse scribere: λόγον δ'
 ὥσπερ εὐθύνας δεδωκῆναι καὶ ἐν τοῖς ἐν κοινῷ γενομένοις λό-
 γοις καὶ ἐν ἰδίοις, h. e. tum in illis sermonibus quos Plato mecum
 (nam de Aristotele Platonico omnia nota sunt) et cetero discipulorum
 coetu instituere solebat et quorum summam in Phaedone consigna-
 vit, tum in eo dialogo quem ipse de animae immortalitate conscripsi.
 — Sed haec et audaciora sunt quam quibus vel minimum confidam
 neque videntur ullam necessitatem habere. Nam illud καὶ quod
 post δεδωκῆναι legitur potest significare: quae rationem reddidit
 etiam in iis sermonibus qui vulgo fieri solent. Deinde nullus apud
 Aristotelem locus invenitur quo significetur aliquis ex iis libris quos
 ad commune magis iudicium popularemque intelligentiam accom-
 modatos composuit. Denique, si scholae Platonis describuntur his
 verbis, οἱ ἐν κοινῷ γενομένοι λόγοι, non satis concinne oppo-
 nuntur iis οἱ ἴδιοι λόγοι: nam hi quoque in communi haud dubie
 fiebant. Quae quum ita sint, mihi persuasum est nec Themistium
 plura legisse quam quae hodieque apud Aristotelem extant et τοὺς
 ἐν κοινῷ γιγνομένους λόγους neque Phaedonem neque Eudemum
 significare dialogos sed eas disputationes quales homines elegantio-
 res instituere solent.

§ 5. 408^a 5. *ἔτι δ' εἰ λέγομεν*: legebatur *λέγομεν*. Optativo hoc loco locus non est: est enim ipsius Aristotelis ceterorumque Graecorum sententia.

§ 6. 408^a 13. *ὁμοίως δὲ ἄτοπον καὶ τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι τὴν ψυχὴν*.] Quum prima huius libelli folia jam essent absoluta, vitium inesse his verbis docuit me H. Bonitzius, Arist. Studien I, 97. not. 1, qui τὸν in τὸ mutatum vult: τὸ λόγον τῆς μίξεως εἶναι. Veri tamen similis est utrumque scripsisse Aristotelem, et τὸ et τὸν, sic: τὸ τὸν λόγον τῆς μίξεως εἶναι: idque peto a lectoribus ut in suo quisque exemplo rescribant. Adnotatio critica sic est corrigenda: τὸ om ESTUWde. || τὸν om VX. ||

§ 7—8. 408^a 18. *ἀπατήσεις*—29. *ἀπολειπούσης*; Parenthesin significavi, ut intelligeretur verba 29. *ὅτι — ψυχὴν* non colligi ex iis quae in *παρεκβάσει* de Empedocle dicta sunt, sed ex eā disputatione quam ante versum 18. legimus, sicut verba * 30. *οὔτε κύκλῳ περιφέρεισθαι* ad caput praecedens referenda sunt. Si quis quaerit quid sit quod Aristotelem in hunc de Empedocle excursum detulerit: videtur Empedocles non dixisse quidem nec putasse animam esse proportionem elementorum mixtorum: (de hac enim opinione agitur:) sed quum de proportionem elementorum mixtorum multa ille, de animā vero nihil fere tradat quod quidem distinctum sit (cf de Gen. et Corr. B 6. 334^a 9—14.), jure Aristoteles in utramque partem disputans lacunam indicat quae apud Empedoclem observetur, *) demonstratque ex iis quae apud Emp. posita inveniuntur hanc de quā agimus quaestionem non posse solvi, sive eandem dicas animam atque τὸν λόγον τῆς μίξεως sive diversam. — Quod 19. *αὐτῶν* legimus nullo praegresso substantivo, intelligendum est τῶν μερῶν vel quod 17. legitur τῶν ἐκ τῶν στοιχείων μεμιγμένων. Idem legitur 21. *τοῖς μέρεσιν*: hoc enim reduxi pro eo quod erat *μέλεσιν*. Qui *μέρεσιν* mutavit in *μέλεσιν*, homo ut mihi videtur haud indoctus, de Parmenidis fortasse versu cogitavit praepostere, qui versus a nostro laudatur Met. I' 5. 1009^b 24. At profecto non de artubus agitur neque artus Empedocles *λόγῳ τινί* genuerat, sed ea quae Aristoteles vocare solet τὰ ὁμοιομερῆ. Cf de Gen. et Corr. A 1. 314^a 26—28. Ac diserte quidem videtur Empedocles de solis ossibus verba fecisse, eaque ratio ab Aristotele ad ceteras partes similes, (carnem, cetera,) esse traducta. Cf de Part. An. A 1. 642^a 17 *ἀρχὴ γὰρ ἡ φύσις μᾶλλον τῆς ἴλης. ἐνιαχοῦ δὲ πον αὐτῇ καὶ Ἐμπεδοκλῆς περιπίπτει, ἀγόμενος ὑπ' αὐτῆς τῆς ἀληθείας, καὶ τὴν οὐσίαν καὶ τὴν φύσιν ἀναγκάζεται φάναι τὸν λόγον εἶναι, οἷον ὁσοῦν ἀποδιδοῦς τί ἐστίν· οὔτε γὰρ ἐν τι τῶν στοιχείων λέγει αὐτὸ οὔτε δύο ἢ τρία οὔτε πάντα,*

*) Cf Zell. Ph. d. Gr. I, p. 551 ed. secundae.

ἀλλὰ λόγον τῆς μίξεως αὐτῶν. δῆλον τοίνυν ὅτι καὶ ἡ σὰρξ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐστὶν καὶ τῶν ἄλλων τῶν τοιοῦτων μορίων ἕκαστον. Videantur quoque quae de sanguine et carne apud Emp., et quam ea incerte dicta sint, v. 203—7 (215—19 Karst.) — Versu 23. αὕτη de amicitia esse dictum recte monuit Trendelenburgius. Verba 24. εἰ—26. ζῶον sic sunt intelligenda: si anima prorsus diversa est a proportionemixtionis, cur sublata mixtionis proportionem ipsa anima tollitur? — Ex partibus similaribus unam nominavit carnem quia carni cum tactu intima est conjunctio, tactu vero sublato ipsum emoritur animal, 435^b 4. Jam intelligitur cur servaverimus 26. τῷ. Simplicius quidem et Philoponus τό legerunt. Alexander, si Philopono fides, et τό novit et in aliis codicibus neutrum vocabulum videtur invenisse, siquidem Al. haec habet: εἰ δ' ἐστὶν ἕτερον ἢ ψυχὴ τῆς μίξεως, τί δὴ ποτε ἅμα τῷ σαρκὶ εἶναι ἀναιρεῖται (int. ἢ ψυχῇ) καὶ (omisso τῷ vel τὸ) τοῖς ἄλλοις μορίοις τοῦ ζῶον; Rectius Themistius: πάλιν γὰρ εἰ παντελῶς ἕτερον ἢ ψυχὴ τῆς μίξεως καὶ τῆς κράσεως, διὰ τί τούτων φθειρομένων φθαίρεται εὐθὺς ἡ ψυχὴ; λυομένου γὰρ τοῦ λόγον τῆς σαρκὸς καὶ τῶν ἄλλων ἑκάστου τῶν τοιοῦτων, λύεται εὐθὺς καὶ ἡ ψυχὴ. Sed proxima Them. non intellexit: pergit enim sic: ἀλλὰ καὶ ἔμπαν ἀπορητέον· διὰ τί τῆς ψυχῆς ἀπολιπούσης φθαίρεται καὶ ἡ κράσις καὶ ἡ μῖξις, ἣν φησιν ἀρμονίαν τοῦ σώματος. εἰ γὰρ καὶ τῆς κράσεως φθειρομένης φθαίρεται ἡ ψυχὴ καὶ τῆς ψυχῆς ἀπολιπούσης φθαίρεται ἡ κράσις, οὐ πόρρω ἂν εἴη ταῦτα ἀλλήλων. Haec interpretatio ferri non potest primum propter verba 26. πρὸς δὲ τοῖς, quae demonstrant haec in eandem partem disputari ac superiora, deinde quia Themistius verborum 27. εἴπερ μὴ ἕκαστον τῶν μορίων ψυχὴν ἔχει nullam habet rationem. Verba 27. τί ἐστὶν δ' φθαίρεται videntur corrupta esse: facilis enim et parata est responsio ὁ λόγος τῆς μίξεως φθαίρεται, neque ullum apparet incommodum nec deducitur ad absurdum.

§ 11. 408^b 9. Dubito utrum ἢ τῷ τοῦτο ἴσως ἢ ἕτερόν τι Aristoteles scripserit an ἢ τῷ τοῦτο ἢ ἴσως ἕτερόν τι an simile quid. Vulgata certe corrupta est.

§ 19. 409^a 10. δόξειε — 15. ὅτι ποσόν.] Dubites quid sit 13. ἐν αὐτῷ. Nam ad τὸ ποσόν (13.) referri non potest, quia non hoc affirmat, secuturum esse ut moveatur τὸ ποσόν, (quod genus est punctorum,) sed ut ex ipsis punctis alia moveantur alia moveantur. Quum ἐν αὐτοῖς ut videtur Simplicius habeat, ἐν αὐταῖς Sophonias et nisi fallor Themistius, hoc verum putaveris. Sed nihil mutandum est: significat enim αὐτό totum quod ex punctis (vel atomis) componitur, eo vocabuli αὐτό usu de quo diximus in scriptione quam inscripsimus Die authentica der Berliner ausgabe des Aristoteles, in

Philologo, t. XII, 3. p. 525—6: ex quâ huc transscribam locum qui legitur de Gen. et Corr. A 1. 314^a 21. *Λημόκριτος δὲ καὶ Λεύκιππος ἐκ σωμάτων ἀδιαιρέτων τὰλλα συγκεῖσθαι φασί, ταῦτα δ' ἄπειρα καὶ τὸ πλήθος εἶναι καὶ τὰς μορφάς, αὐτὰ δὲ (h. e. non corpuscula individua sed res ex iis compositae) πρὸς αὐτὰ διαφέρειν τοῖτοις ἐξ ὧν εἰσὶ καὶ θέσει καὶ τάξει τούτων.* — Eodem tendit quod additur ὥσπερ ἐν τῷ συνεχεῖ: nam αὐτό quidem, quippe quod constet sive ex atomis sive ex punctis, non est continuum: λέγω δ' εἶναι συνεχὲς ὅταν ταῦτὸ γένηται καὶ ἐν τὸ ἑκατέρον πέρασ οἷς ἄπτονται, Phys. E 3. 227^a 11. Res continua vero si ipsa se ipsam moveat, deprehendi in eâ partem quae moveat et partem quae moveatur demonstratum est Phys. Θ 5. 257^a 31 sqq. Dicit igitur Aristoteles in animâ xenocrateâ et corpore democriteo, quamquam non sint continua, idem usu venturum, ut in iis pars moveat pars moveatur, haud minus atque in continuo, ὥσπερ ἐν τῷ συνεχεῖ.

§ 22. 409^a 29. τὰς στιγμὰς] Legebatur τὰς ψυχὰς, quod esse ex interpretatione ortum vel numerus prodit pluralis: nam in universâ hac Xenocratis refutatione singulari hujus vocabuli utitur, nec ulla causa erat cur ad pluralem transiret. Propositionem majorem Aristotelem tanquam omnibus notam omittit: Platonicos voluisse separari animam a corpore. Recte Sophonias: *ἔτι εἴπερ χωριστὴ ἡ ψυχὴ, πῶς οἷόν τε χωρίζεσθαι τὰς στιγμὰς καὶ ἀπολύεσθαι τῶν σωμάτων, ἃς δὴ ψυχὴν ἐπετίθεντο; οὐ γὰρ εἰς στιγμὰς τὰς στιγμὰς (l. γραμμὰς) διαιρήσομεν, (οὐ μέρη γὰρ αὐτῶν), οὔτε εἰς γραμμὰς τὰ ἐπίπεδα.*

CAPUT QUINTUM.

Sine ullâ ratione novum hic caput incipiunt.

§ 1—3. 409^a 31. συμβαίνει — ^b 11. ταύτας. In his verba quae ^b 1. leguntur ἴδιον τὸ ἄτοπον spuria esse facile demonstrari potest. Aristoteles dicit Xenocrateis ex iis quae ponant duo gravissima incommoda oriri: unâ enim ex parte coguntur idem concedere quod ii qui animam tenue corpus esse dicunt, alterâ ex parte coguntur fateri animal eodem modo moveri ab animâ quo Democritus moveri vult, (ὡς αὐτὴ κινεῖται, cf 406^b 15—22). Haec leguntur 409^a 31 — ^b 1. ψυχῆς. Deinde demonstrat priorem partem: sicut illic, (si anima est tenue corpus,) eveniet ut duo corpora in uno eodemque spatio sint, ita Platonici ut in uno puncto multa puncta. Haec leguntur ^b 1. εἰ — 7. στιγμῶν. Superest ut demonstraretur altera pars, quae demonstratio legitur ^b 7. συμβαίνει τε — 11. ταύτας. Demonstrat vero, quemadmodum apud Democritum corpus moveatur eo quod animae globuli moveantur, eodem modo apud Xe-

nocratem fore ut corpus moveatur eo quod puncta moveantur. Hoc igitur est illud quod ^b 1. vocatur ἴδιον ἄτοπον: apparet vero minime esse proprium Xenocratis, sed cum Democrito commune: id quod etiam ipse statim initio dixerat ^a 32. τῇ δ' ὥσπερ Δημόκριτος κινεῖσθαι φησιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς. Jure igitur damnavimus ἄτοπον illud ἴδιον τὸ ἄτοπον, natum ex deficiente ut videbatur post τῇ δέ (^a 32.) infinitivo: qui tamen facile auditur: τῇ δέ (λέγειν κινεῖσθαι) ὥσπερ Δ. κινεῖσθαι φησιν ὑπὸ τῆς ψυχῆς. — Sed post haec verba excidisse videtur τὸ ζῶον: cf ^b 7. κινεῖσθαι τὸ ζῶον ὑπὸ τοῦ ἀριθμοῦ. ^b 11. κινεῖν τὸ ζῶον τῷ κινεῖσθαι ταύτας. Simili modo τὸ σῶμα additur 406^b 15 — 22. — Porro ^b 5. videtur καί legendum, non ἥ: non enim alterum altero excluditur, sed res absurda absurdā aliā augetur. — Versu 6. editio A praebet ἐν τῷ σώματι, quod vix posset non referri ad solum corpus animatum. Jure igitur mutavit in ἐν τοῖς σώμασιν, ut diceret: in omnibus corporibus qualiacunque sunt.

§ 6. 410^a 5. τὰ δύο. Numerus dualis generis feminini τὰ δύο, quae est vulgata, scribi non potest propter μερέων, nec μοιρέων potest, quod alii volunt, propter 6. τέσσαρα. Aut igitur cum Henrico Steinio (Emped. Fragm. v. 200) δοίω legendum aut, si id audacius factum videtur, τὼ δύο, praesertim quum optimi codices τῶν praebeant. Nam quod H. Steinius articulo ante δύο justam sedem esse negat, id vereor ne nimis severe judicatum sit. — In eandem conjecturam video Carolum Steinhartum incidisse: videantur ejus Symbolae Criticae. — Porro versu sexto λευκὰ γέγοντο scripsi cum Steinio: perexiguam enim in talibus rebus esse codicum fidem atque auctoritatem nemo ignorat. Legebatur autem λεύκ' ἐγένοντο.

§ 7. 410^a 18. ἥ — 21. ποσόν. Haec ita dicta sunt quasi repugnet ἐκ τῶν τοῦ ποσοῦ στοιχείων οὐσίαν εἶναι καὶ μὴ ποσόν his εἶσται ἄρα ποσόν καὶ ποιόν καὶ οὐσία: quod non repugnat. Repugnaret si anima οὐσία esset, ποσόν (ex adversariorum sententiā) non esset. Neque vero refutatio in eo sita est quod anima futura sit ποσόν: debebat enim ita pergere: ἀδύνατον δὲ ποσόν εἶναι. Contra ejectis iis verbis quae in suspicionem vocavi omnia recte procedunt. Volunt ex omnium generum elementis constare eam substantiam quae est anima. At quaedam ex his elementis quae ad fingendam substantiam adhibent non possunt substantiam efficere: aderunt igitur illa quidem μάτην: anima vero non erit substantia, siquidem ad eam substantiam quae est anima efficiendam et omnium generum elementa necessaria sunt nec vero ea omnia ita comparata sunt ut substantia ex iis fieri possit. Cf Met. Z 13. 1038^b 23 — 29. N. 2. 1088^b 2 — 4. Phys. A 6. 189^a 33.

§ 9. 410^a 27. πολλάς — 29. λεχθέν. Haec esse corrupta facile apparet. Lacuna infuit, quam male suppleverunt additis μαρ-

τυρεῖ τὸ νῦν λεχθέν, quasi praecederet πολλὰς δ' ἀπορίας ἔχειν τὸ λέγειν, non ἔχοντας τοῦ λέγειν. Accedit quod nova prorsus ratio additur, 30. ὅσα γὰρ ἐστὶν κτέ, de quā nondum dictum est. Τὸ λεχθέν vero non significare τὸ λεχθησόμενον, quamvis id velint interpretes graeci, nec licere τὸ λεχθησόμενον corrigere, id quod quidam faciunt libri scripti, non est quod dicam. Et structura et sententiarum nexus rite procederet si interpolator lacunam sic fere supplevisset: πολλὰς δ' ἀπορίας . . ἔχοντας τοῦ λέγειν . . ὥς τοῖς σωματικοῖς στοιχείοις ἕκαστα γνωρίζεται καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, οὐχ ἥκιστα καὶ τόδε ἄτιπον· ὅσα γὰρ ἐστὶν κτέ. Ac vix dubitari potest quin tale quid ab Aristotele scriptum fuerit, quamquam ipsa verba non praestiterim. — Certior est medela alterius loci corrupti. Quid enim hoc est ὥς τοῖς σωματικοῖς στοιχείοις ἕκαστα γνωρίζεται καὶ πρὸς τὸ ὅμοιον? (Non advocanda sunt quae 416^b 10. leguntur ὥστε καὶ ἡ ψυχὴ πρὸς ἔμψυχόν ἐστιν: alia enim ejus loci ratio.) Revocavi igitur in quo universus locus versatur καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον: (cf etiam ^b 1. ὥστε οὐδὲ τῶν ὁμοίων): idque nisi magnopere fallor Philoponus in suo libro invenit: interpretatur certe. Sophonias etiam ipsa verba affert: πολλὰς οὖν ἀπορίας καὶ δυσχερείας ἔχοντας τοῦ λέγειν καθάπερ Ἐμπεδοκλῆς καὶ εἴ τις ἄλλος εἰρηκεν, ὥς τοῖς σωματικοῖς στοιχείοις ἕκαστα γνωρίζεται καὶ τῷ ὁμοίῳ τὸ ὅμοιον, καίπερ ἱκανῶς ἐληλεγμένον τοῖς φθάσασιν, εἰ μαρτυρήσει καὶ τὰ ἐξῆς λεχθησόμενα. μάλιστα γὰρ ὅσα ἐστὶν ἐν — ^b 2. προσῆκεν.

§ 10. 410^b 4. συμβαίνει — 7. ἕκαστον. De voce συμβαίνειν haec Bon. (ad 989^a 21.): 'Verbum συμβαίνειν, quod significat concludendi ex propositionibus quibusdam necessitatem, (Anal. Pr. A 1. 24^a 19, Trendel. de An. p. 191.) saepe usurpat Aristoteles ad significandas eas difficultates et repugnantias ad quas in redarguendo adigit alios philosophos, factis ex eorum doctrinā conclusionibus, cf. ^b 1. 16. 990^b 19. B 2. 998^a 9. 17. al. Breier Anaxag. p. 29.' Similis est vis et usus futuri condicionalis (de quo post alios luculenter disputavit idem Bon. in Obs. ad Met. p. 62). Qua de causā recte sine dubio scribere poterat Ar. ^b 6. γνωριεῖ: nisi forte ipse Emp. aperte dixit deum non nosse discordiam. Quod si dixisset, per se id quidem minime esset absurdum: cur enim non dicat poeta, ut hoc utar exemplo, Christum non nosse peccatum, pro eo quod est nihil Christo cum peccato esse commune. Ut vero Empedoclem credam id non dixisse,*) eo adducor quod in loco simillimo Ar. manifesto eandem rem ex Empedoclis verbis colligendo efficit, non tanquam ab eo dictam narrat: id quod certe non fecisset Ar., quā est in philosophis refutandis severitate, si ipse Emp. apertis verbis

*) Cf Zell. Ph. d. Gr. I, p. 554. n. 1.

idem affirmasset. Legimus enim Met. B 4. 1000^b 3—6. διὸ καὶ συμβαίνει αὐτῷ τὸν εὐδαιμονέστατον θεὸν ἦττον φρόνιμον εἶναι τῶν ἄλλων· οὐ γὰρ γνωρίζει τὰ στοιχεῖα πάντα· τὸ γὰρ νεῖκος οὐκ ἔχει, (cf Emp. v. 175. τῶν δὲ συνερχομένων ἐξ ἔσχατον ἴστατο Νεῖκος) ἢ δὲ γνῶσις τοῦ ὁμοίου τῷ ὁμοίῳ. Hujus loci ratio adeo nostro est similis atque eadem ut aut in utroque γνωριεῖ scribendum sit aut in neutro. At Metaphysicorum libri praesens tempus non variant, in Psychologiae loco codex E, quem ultimam repraesentare Aristotelis manum diximus, γνωρίζει prae-
bet. Unde sequitur ut hoc recipiendum sit. Reliquum est ut causa quaeratur cur Ar. in retractando hoc libro expuncto futuro praesens scripserit tempus. Quae res facillime ex Metaphysicorum loco intelligitur. Nam post συμβαίνει si γνωριεῖ scribitur, qui ea legit non poterit non arbitrari hoc γνωριεῖ esse absurdum illud quod se ex Empedoclis verbis eliciturum Aristoteles per συμβαίνει vocabulum pollicitus est: quum non id sed τὸν θεὸν εἶναι ἦττον φρόνιμον τῶν ἄλλων (vel ἀφρονέστατον) sibi demonstrandum Ar. sumpserit. Optime igitur Aristoteles, ut erroris causam removeret, praesens tempus scripsit in Metaphysicis, eandemque ob causam, quum Psychologiam retractavit, futurum tempus expunxit. — Verba ἐκ πάντων γὰρ ἕκαστον non possunt esse Aristotelis. Qui ea margini sui libri illeivit, de Anaxagora videtur somniasse. Debat sic fere interpolator: τὰ δὲ θνητὰ πάντα καὶ τοῦ νείκους μετέχει. (Cf Met. B 4. 1000^a 28.) Empedoclem vero voluisse in unâquâque re mortali et singulâ, v. c. in hac aquâ vel in hoc aëre, omnia inesse elementa, id neque facit quidquam ad eam rem quae demonstranda est, modo discordia insit, nec aliunde notum est: quâ de causâ recte Zellerus (Philosophie der Griechen, I 510. ed. secundae): ‘Sie (elementa) sind ferner der masse nach gleich, wenn sie auch in den einzeldingen nach den verschiedensten verhältnissen gemischt, und nicht alle in jedem enthalten sind.’

§ 13—14. 410^b 16. πάντες—27. μιᾶς. Ar. agit cum duobus generibus adversariorum et utrosque demonstrat non de omni animâ loqui, h. e. definitionem animae quam instituant non esse universalem, 18. οὐ περὶ πάσης λέγουσι ψυχῆς. Alteram sectam his verbis describit, 16. οἱ διὰ τὸ γνωρίζειν καὶ αἰσθάνεσθαι τὰ ὄντα τὴν ψυχὴν ἐκ τῶν στοιχείων λέγοντες αὐτήν, alteram sic, 17. οἱ τὸ κινητικώτατον (λέγοντες αὐτήν). Prioris sententiae refutationem orditur vocabulo 18. οὔτε, posterioris verbis 21. ὁμοίως δέ. Facilis est prior refutatio: est autem ejus sententiae quam loco posuit posteriore: omnis anima, si movet, loco movet: quaedam corpora animâ praedita non moventur loco: ergo non omnis anima movet. Alterius sectae adversarii sic concludebant: quidquid intellectu et sensu percipit res quae sunt eo percipit quod ipsum ex

elementis earundem rerum compositum est: anima intellectu et sensu percipit res quae sunt: ergo ex elementis rerum anima constat. Hunc syllogismum ita evertit Ar. ut demonstret terminum medium non posse sumi universaliter, h. e. falsum esse omnem animam sentire et intelligere. Excipit autem plantas primum, quae quum animā sint praeditae non sentiant: deinde quasdam animantes intellectu carere. — Ex his quae adhuc disputavimus intelligitur verba 23. *φωρᾶς οὐδέ* esse damnanda. Ut enim quam maxime immobiles sint plantae, non sequitur ut non omnis anima sentiat, nec motio-nis gratiā ex elementis isti animam procreaverant. Porro ejicienda sunt verba 22. *τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθητικόν*. Ponamus ea esse scripta ab Aristotele: adversariorum syllogismus sic se habebit: quidquid sentit et intelligit, id eo sentit et intelligit quod ex elementis rerum compositum est: intellectus et sensus intelligit et sentit: ergo intellectus et sensus ex elementis rerum compositus est. Taceo de ridiculā hujus syllogismi *ταυτολογία*: sed quid est quod adversariis vitio vertit quod non de omni animā loquantur? id pro-fecto non potest objici nisi iis qui quum dicant se de omni animā loqui non loquuntur de omni sed de quadam. At adversarii fatentur, si verba *τὸν νοῦν καὶ τὸ αἰσθητικόν* genuina sunt, se non de omni animā loqui. Etiam absurdus est quod iis plantas et bruta animalia objicit: quasi non dicant illi diserte se de intellectivā et sensitivā animā verba facere. Ergo verba illa necessario damnanda sunt, nisi forte quis credat Aristotelem summum artis logices et magistrum et artificem non ratiocinari sed alucinari. —

Demonstravit igitur Aristoteles adversarios non de omni animā loqui. Jam sic pergit: *εἰ δέ τις καὶ ταῦτα παραχωρήσειε: ταῦτα* referendum est ad ea quae dicta sunt 21. *ὁμοίως*—24. *ἔχειν*, id quod ipse significat quum addat *καὶ θείη τὸν νοῦν μέρος τι τῆς ψυχῆς*, h. e. si quis det intellectum simpliciter cum omni animā conjunctum esse, *ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθητικόν*, ut adversarii, quantum ad hoc, universaliter et de omni animā videri possint esse locuti, *οὐδ' ἂν οὕτω λέγοιεν περὶ πάσης ψυχῆς*: sunt enim quaedam animae quibus praeter vim intellectivam et sensitivam aliae facultates insunt: id quod continuo sic explicat: *οὐδὲ περὶ ὅλης μιᾶς*, nec de totā unā. Sunt animae quibus *τὸ ὁρεκτικόν* inest, quae res ex istorum principiis non consequitur, quum ex elementis animam componant. Aut igitur non de omni animā loquuntur, v. c. de humanā, aut si humanam quoque complecti volunt, non loquuntur certe de totā illā, siquidem de eo quod est *τὸ ὁρεκτικόν* tacent. — Falsus esset si quis scriberet *οὐδὲ περὶ ὅλης οὐδεμιᾶς*: sunt enim animae de quibus universis loquantur: item si scriberet *οὐδὲ περὶ ὅλης οὐδὲ μιᾶς* vel *οὐδὲ περὶ ὅλης οὐδὲ περὶ μιᾶς*: cur enim non de unā saltem etsi non totā? Verba vero *οὐδὲ περὶ μιᾶς* ad

opprimendum Averroismum esse dicta, quod quosdam voluisse video, id mihi non persuadetur. Quis enim id intelligat? aut qui fieri potest ut haec: non loquuntur de unâ animâ, significant: non demonstrant omnes animas esse unam? — Qui illi sint quos hoc loco dicit animam et mentem idem esse voluisse, pro certo dici non potest: cf de Democrito 404^a 27. 405^a 9. de Anaxagorâ 404^b 1. 405^a 13. deinde propter μετεμψύχωσιν de Empedocle cogitari potest: Pythagoreos Met. A 5. 985^b 30. τὸ δὲ τοιονδὶ ψυχὴ καὶ νοῦς ipse ait eandem animae et mentis fecisse definitionem. — Quod legebatur 26. καθόλου περὶ πάσης ψυχῆς, vocem καθόλου cum nonnullis libris scriptis omittendum censui. Ut enim talis pleonasmus per se vehementer offendit apud Aristotelem, ita diu quaerenti mihi non contigit ut alterum ejus rei exemplum invenirem. Unus extat locus quem quis asserat Met. B 3. 999^a 20. τοιοῦτον δέ τι παρὰ τὸ καθ' ἑκάστον εἶναι διὰ τί ἂν τις ὑπολάβοι πλὴν ὅτι καθόλου κατηγορεῖται καὶ κατὰ πάντων; Sed ejus loci propter καί, quod explicandi vim habet, alia est ratio: vid. de καί explicativo Waitz. ad 93^b 26. — Met. E 1. 1026^a 27. ἡ δὲ καθόλου subjectum est, de quo praedicatur πασῶν κοινή. — Simili modo καθόλου irrepsit Met. A 1. 981^a 6, ubi codices trajiciunt.

§ 19—21. 411^a 11. ἐπιζητήσεις—23. παντός. Primum haec verba, 11. ἐπιζητήσεις—13. ἀθανατωτέρα, significavimus parenthesin esse et quasi e superfluo addi: ita enim facilius intelligetur quae sequantur non ut haec refellantur adjungi sed ut redarguatur principalis adversariorum propositio 7. ἐν τῷ ὅλῳ τὴν ψυχὴν μεμΐχθαι. — Verba 16. ὑπολαβεῖν κτέ. difficillima sunt: de quibus Themistius ταύτης δὲ τῆς λέξεως ait ὅτι μὴ κατεκράτησαν οἱ πρὸ ἡμῶν, ῥάδιον συνιδεῖν τοῖς βουλομένοις. Ipse hanc habet explicationem: ὑπολαβεῖν δ' εἰκότασι τὴν ψυχὴν εἶναι ἐν ὅλοις τοῖς ἀπλοῖς σώμασιν, οἷον ἐν ὅλῳ τῷ ἀέρι καὶ ἐν ὅλῳ τῷ ὕδατι, ὅτι ἐώρων ἑκάστον τούτων τοῖς ἑαυτοῦ μορίοις ὁμοειδές. ὥστε εἴπερ τὸ ἐν ἡμῖν ὕδωρ ἐμψυχον, καὶ τὸ πᾶν ὕδωρ. ὥσπερ γὰρ τὰ μόρια τῶν ἀπλῶν σωμάτων ἐναπολαμβάνονται τοῖς ζώοις σύνθετα αὐτὰ ἐκ πάντων ποιεῖ, οὕτω καὶ τὰ μόρια τῆς ἑκάστου τῶν στοιχείων ψυχῆς ἐμψυχα αὐτὰ ἀπεργάζεται. ἀρ' οὖν ὥσπερ τὸ σῶμα ὁμοειδές τοῦ ἀέρος τό τε ἐν ἡμῖν καὶ τὸ τοῦ ὅλου, οὕτω καὶ τῆς ψυχῆς τῆς ἐν τῷ ὅλῳ ἀέρι ὁμοειδές μόνον τὸ ἐν ἡμῖν; ἀλλὰ ὁμοειδές μὲν οὐ φασί· βελτίω γὰρ ἐκείνην καὶ ἀθανατωτέραν τιθέσιν. ἀνομοειδές δὲ εἴπερ εἴη, οὐκ ἐστὶ ἂν αὐτοῖς ὁδῷ προβαίνειν τὸ εὐλογον τοῦ λόγον ᾧ ἡκολούθησαν, ὅτι διὰ τοῦτο ἐμψυχος ὁ ὅλος ἀνὴρ ἐπειδὴ καὶ τὸ μόνον αὐτοῦ τὸ ἐν ἡμῖν. εἰ γὰρ ἄλλο μὲν ἐν τούτῳ εἶδος ψυχῆς ἄλλο δὲ ἐν ἐκείνῳ ἐστὶ καὶ τὸ μὲν τι ὑπάρχει τῆς ψυχῆς εἶδος τῷ ἀέρι τῷ ἐν ἡμῖν τὸ δὲ τι οὐκ ἐστὶ ἄλλὰ τῷ ὅλῳ, ἡ οὖν

οὐ δὴτέον τὴν μὲν ἐν τῷ ὅλῳ τῷ ἀέρι ἀθάνατον τὴν δὲ ἐν ἡμῖν οὐκ εἶναι, ἢ οὐδεμία ἀνάγκη, ὅσον ἐκ τῶν παρ' αὐτῶν λεγομένων, ἐπειδὴ τὰ ἐν ἡμῖν στοιχεῖα ἔχει ψυχὴν, καὶ τὰ ἐν τῷ παντί στοιχεῖα ἐμψυχα εἶναι. Haec ratio speciem quandam haberet nisi duobus vocabulis usus esset Ar. quae nullo modo cum illâ possunt conciliari: sunt autem ea 21. ἀνομοιομερὲς et 23. ὁμοιομερῆ. Ad efficiendum ἔλεγχον Ar. non hoc utitur, qui est Themistii error, quod ex adversariorum sententiâ anima cum elementis permixta et confusa vincat virtute animas corporibus viventibus insitas iisque sit generosior. Imo propositionem quae in refutatione efficiendâ minor est tanquam ab omnibus concessam ne ponit quidem, animam nimirum humanam differre ab animâ ceterorum animalium, a plantae animâ utramque. Adversarii enim illi et ante Averroem Averroistae volebant unam esse numero animam eandemque in cunctis elementis et in corporibus mixtis et viventibus universis eamque ἐν τῷ ὅλῳ μεμῖχθαι, ut individuorum animae illius sint particulae, μόρια. Anima, ait, quae inest corporibus viventibus non est ὁμοιομερὲς: at debebat esse ut aliquam vim haberet adversariorum argumentum quod legimus 16 — 17. Igitur 18. ὥστε ἀναγκαῖον αὐτοῖς λέγειν καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοιεῖν τοῖς μορίοις (h. e. ὁμοιομερῇ) εἶναι est absurdum illud ad quod detrudit eos qui unam numero universam animam dicunt. — In verbis 21. τὸ μὲν τι αὐτῆς ὑπάρξει δῆλον ὅτι τὸ δ' οὐχ ὑπάρξει turbat quod quum rei cardo vertatur in secundâ enunciati parte, τὸ δ' οὐχ ὑπάρξει, haec ita dicta sunt ut omnis vis in primam cadat particulam, τὸ μὲν τι αὐτῆς ὑπάρξει δῆλον ὅτι. Quâ de causâ putaverim Aristotelem scripsisse τὸ μὲν τι αὐτῆς τὸ δ' οὐχ ὑπάρξει, structurâ pereleganti et quâ vocis mentisque vis in secundam partem trahatur: ad quam interpretandam in margine addiderint ὑπάρξει δηλονότι. Cf 421^b 14—15. de Gen. et Corr. B 6. 333^b 12. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ἡ φιλία καὶ τὸ νεῖκος συγκρίσεως γὰρ μόνον, τὸ δὲ διακρίσεως αἰτίον. de Part. An. A 11. 692^a 7. οὐδέν—8. κεφαλῇ. Met. A 1. 981^b 9. καὶ διὰ τοῦτο τὴν τέχνην τῆς ἐμπειρίας οἰόμεθα μᾶλλον ἐπιστήμην εἶναι· δύνανται γάρ, οἱ δ' οὐ δύνανται διδάσκειν, et quem ad h. l. in partes vocat Bonitzius, Krügerum in Gr. Gr. § 50, 1. A. 12.

§ 23. 411^b 2. καὶ κινούμεθα] desunt vulgatae, omissa in quibusdam libris propter homoeoteleuton ut videtur, αἰσθανόμεθα, κινούμεθα.

§ 24. 411^b 5 et 6. In primâ recensione ἄλλω fuit. Sed nec calumniatus est Platonem quum ἄλλο corrigeret et conveniebat incommodum augere quaestionem jam moturo quid tandem diversas et dissipatas per corpus animae partes contineret.

§ 26. 411^b 21. γάρ] Legebatur γοῦν, quod est primae recen-

sionis. *Γοῦν* dicitur ubi ex re minus notā et quam conjecturā magis quam scientiā teneamus reditur ad rem certam et exploratam. At unam esse specie animam quae in utrāque parte ejusdem animantis viget haud dubium videtur Aristoteli: lege modo quae sequuntur 24. *ἀλλ' οὐδὲν ἦπτον κτέ*, coll. 413^b 16 sqq. Jure igitur γάρ posuit. Conferantur etiam de Partt. Ann. *Α* 5. 682^a 1—8.

§ 26. 411^b 25. *ὁμοειδεῖς εἰσὶν ἀλλήλαις*] Legebatur *ὁμοειδῇ εἰσὶν ἀλλήλοις*: male, quia ipsae animae ejusdem generis sunt, non animae partes vel facultates: nam *τὸ ὀρεκτικόν* opinor ex alio genere est ac *τὸ αἰσθητικόν*, et cetera simili modo. Scripserunt ita propter genus neutrum quod sequitur, *χωριστὰ ὄντα*: id vero non est appositivum dictum, sed accusativus est absolutus, sic, *ὡς τὰ μόρια τῆς ψυχῆς οὐ χωριστὰ ὄντα ἀλλήλων*, sicuti mox sequitur genitivus absolutus, *ὡς τῆς ὅλης ψυχῆς διαιρετῆς οὔσης*. Quae- rat aliquis cur non priore quoque loco usus sit genitivo. An quia fieret ut propter *ἀλλήλων* e *χωριστῶν* suspensio constructio confunderetur. Porro si quis quaerit, si sint casus absoluti, cur non primo statim loco posuerit vocabulum *ὡς*, id quod fere fit: sic magis sentitur oppositio verborum *ἀλλήλων* et *τῆς ὅλης ψυχῆς*.

§ 27. 411^b 28. *ψυχῇ ἀρχή τις*] Legebatur *ἀρχή ψυχῇ τις*, pessumdato sensu. Aristoteles postquam demonstravit singulas animae facultates non separari sed totam esse in qualibet animam, significat commune omnium animarum et idem fundamentum, quae est anima nutritiva, cui fundamento in quibusdam quaedam, in aliis plures vel etiam omnes facultates superstructae sunt. Diligentius, quod illic quidem res postulabat, persecutus est hunc locum *B* 3.

LIBER SECUNDUS.

CAPUT PRIMUM.

(§ 1.) ad fol. 186^v 29—30. Quum in libro tertio multi extant loci bis scripti ac semper locus geminus geminum excipiat nullo alio interjecto, idem hoc loco factum esse videmus. Monuisse enim sat est Aristotelem non sic potuisse scribere: *τὰ παραδεδομένα παρὰ τῶν ἄλλων ἐφ' ὅσον ἕκαστος ἀπεφίνατο τῶν πρότερον*. Scripsit igitur primum *ἐπεὶ δὲ τὰ παραδεδομένα περὶ ψυχῆς παρὰ τῶν ἄλλων εἴρηται σχεδόν*: deinde *ἐπεὶ δὲ τὰ παραδεδομένα περὶ ψυχῆς, ἐφ' ὅσον ἕκαστος ἀπεφίνατο τῶν πρότερον, εἴρηται σχεδόν*. Denique tertio, quum totum retractaret, scripsit quod solum antehac vulgatum erat *τὰ μὲν δὴ ὑπὸ τῶν πρότερον παραδεδομένα περὶ ψυχῆς εἴρησθω*.

§ 1. 412^a 4. coll. fol. 186^v 31. Quaeritur num recte dictum sit *ἄλλων* δ' ὥστερ ἐξ ὑπαρχῆς ἐπανίωμεν et *νῦν* ὥστερ ἐξ ἀρ-

κῆς πάλιν ἐπανίωμεν: videtur enim hoc subabsurdum esse, reverti ex initio. Unde aliquis conjiciat scribendum esse ἐπίωμεν, praesertim quum paulo infra in re simili codices discrepent: nam 413^a 13. πειρατέον πάλιν οὕτως ἐπελθεῖν, in his codex S et Simplicius et Philoponus ἐπανελθεῖν habent. Sed primum monendum est non eodem modo se habere ἐπιέναι ad ἐπανιέναι quo ἐπελθεῖν ad ἐπανελθεῖν: nam ἐπιέναι (τῷ λόγῳ) omnino non dicitur quo sensu saepissime legimus ἐπελθεῖν, nisi forte apud infimae notae scriptores. Deinde vero minime absurdum est ἐπανελθεῖν ἐξ ἀρχῆς: significat enim ex digressionem reverti ad rem propositam postquam primum reverteris ad id quod ejus rei investigandae initium esse vel principium cognovisti. Sic Plato in Parmenide, 142. B. βούλει οὖν ἐπὶ τὴν ὑπόθεσιν πάλιν ἐξ ἀρχῆς ἐπανελθῶμεν, ἐάν τι ἡμῖν ἐπανιοῦσιν ἄλλοιον φανῇ; Sic etiam de aranea Ar. in Hist. An. iota 39 . . . πάλιν ὁρμαῖ inquit πρὸς τὴν θήραν, ἀκεσαμένη πρῶτον τὸ διερωγός· ἐάν δέ τι μεταξὺ ἐμπεση, πρῶτον ἐπὶ τὸ μέσον (quod est in rebus rotundis principium) βαδίζει, κάκειθεν ἐπανερχεται πρὸς τὸ ἐμπεσόν ὡς περ ἀπ' ἀρχῆς. Praeterea de Partt. Ann. A 5. 682^a 30 sqq. — Conferatur etiam Waitz. ad 93^a 16.

§ 4. 412^a 16. ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ σῶμα τοιονδε] Καί, quod addidimus, cum τοιονδε est conjungendum. Contracta haec sunt in editione B^b, quum eorum loco codex S (h. e. B^a) haec praebeat: ἐπεὶ δ' ἐστὶ καὶ σῶμα καὶ τοιονδὶ τοῦτο: eadem fuisse in editione A ex computato literarum numero intelligitur, fol. 187 bis r^o 4.

(§ 6.) ad fol. 187 bis r^o 15. τοιοῦτον] Fortasse fuit τοῦτο: certe huic loco scholion adscriptum est τοῦτο φησὶ τὸ δυνάμει ζῶν ἔχον. Item fortasse ὅπερ, non ὅ: pergit enim sic eadem manus, quae antiqua est: ὅπερ ἂν ἡ ὀργανικόν· οὐ γὰρ ἡ πρώτη τοῦ πυρὸς ἐντελέχεια ψυχὴ· λέγω δὲ (voluit δὲ) ἡ θερμομαντικὴ δύναμις· καίτοι καὶ τοῦτο φυσικόν ἐστὶ σῶμα· ἀλλ' ἐπεὶ οὐκ ὀργανικόν, οὐκ ἐστὶν ἡ πρώτη αὐτοῦ ἐντελέχεια ψυχὴ· ὀργανικόν δὲ ἐστὶ τὸ ἔχον ὄργανα δι' ὧν αἱ κατὰ τὸ ζῆν ἐνεργεῖαι μίνονται.

(§ 7.) ad fol. 187 bis r^o 24. ἐπεὶ πλεοναχῶς] Quod in editione B^b additur λέγεται, id computato literarum numero in editione A omittendum duxi: omittit etiam S, hoc est editio B^a.

§ 8. 412^b 12. ἣν μὲν γὰρ] Μέν in editione B^b additum est propter δέ quod sequitur 15. Jure non posuit loco ceterum similimo 18. εἰ γὰρ ἣν: ibi enim nullum additur νῦν δέ.

(§ 8.) ad fol. 187 bis r^o 28. Hujus versis primae literae quum sint ονι, dubium non est quin Ar. in editione A usus sit exemplo πρίονι, quum in editionibus B^a et B^b scripserit πελέκει. Item igitur πρίων scribendum fuit fol. 187 bis r^o 27 et 29, et πρίσις

¶ 4. *Πρίσις* legitur etiam 645^b 16—18 et aliis quibusdam locis. Si quis miratur mutatum exemplum: eadem res abservatur 641^a 9: ibi enim quum altera editio (*SU*) *τρύπανον ἢ σκέπαρον* praebeat, altera (*EPY*) exhibet *πέλεκυν ἢ τρύπανον*. Ceterum nostro loco Themistius utroque exemplo utitur, Sophonias solo *πρίονι*, (qui tamen paulo post etiam securis mentionem facit,) Simplicius et Philoponus solo *πελέκει*.

§ 8. 412^b 15. *νῦν δ' ἐστὶ πέλεκυς*.] Ita libri omnes. Absurda esse facile intelligitur. Ponamus, ait Aristoteles, securim non arte esse factam sed naturā: forma quā securis est (*τὸ πελέκει εἶναι*) foret essentia ejus atque anima. Sed anima non est, quia non talis corporis (arte facti) essentia est anima sed corporis naturalis. — Haec et vera sunt et optime oratio procedit. Contra *νῦν δ' ἐστὶ πέλεκυς*, si quem sensum haberent, deberent significare *νῦν δ' οὐκ ἐστὶ σῶμα φυσικὸν ἀλλὰ πέλεκυς*, coll. 11—12: quamquam vel id durum esset, praesertim quum praecesserit 14. *οὐκ ἂν ἐτι πέλεκυς ἦν*, quae si excipiuntur his *νῦν δ' ἐστὶ πέλεκυς*, vix poterit lector haec enuntiata alterum ad alterum non referre: id quod, si fieret, absurdum foret. Sed ne ei quidem sententiae quam aliquem habere sensum supra diximus locus est: sequitur enim γάρ, hoc est ratio: ratio autem quae redditur, *οὐ γὰρ τοιοῦτον σώματος τὸ τί ἦν εἶναι καὶ ὁ λόγος ἡ ψυχὴ*, non demonstrat securim non esse corpus naturale, sed ejus formam non esse animam, *νῦν δ' οὐκ ἐστὶν* (int. *ψυχὴ τοῦτο*, cf 13).

§ 9. 412^b 20. *ὁ δ' ὀφθαλμὸς ὕλη ὥψεως*. Haec mutila sunt. Oculus non est oculus nisi videns, ideoque substantia est oculus ex formā et materiā composita: ergo non est materia sola, *ὕλη ὥψεως*. Cf Meteor. A fin. 390^a 10—13. Accedit quod ipse dicit 413^a 2. pupillam corpori respondere, visum animae, animali oculum. Adjiciam tertiam rationem: fol. 178 bis 1° versu trigesimo quinto numerus literarum longe inferior solito erit nisi restitueris verba *τὸ σύνολον τὸ δὲ σῶμα τοῦ ὀφθαλμοῦ*. Ceterum librario errandi causam fuisse vocem *ὀφθαλμ.*, quae in eodem versu bis posita erat, facile intelligitur.

CAPUT SECUNDUM.

(§ 2.) ad fol. 187 bis 1° 28—29. Quum versus 28 in *φειν* exeat, id ex librarii errore esse ortum puto, qui *[τρο]φην* voluerit scribere. Non negaverim tamen *φειν* posse esse sincerum. Nam Sophonias, quem editione A passim esse usum constat, haec habet: *ἐτι δὲ καὶ ἡ κατὰ τὸ τρέφειν καὶ αὐξάνεσθαι καὶ φθίνειν κίνησις*. Quod cur scripserit, nisi si in his Sophonias A editionem secutus est, vix quisquam dicat. Poteram igitur sic explere versus:

.. ἔτι κίνησιν τὴν κατὰ τὸ τρέφειν
[καὶ αὐξάνεσθαι τε καὶ φθίνειν] .

Sed quum diversa futura essent infinitivorum subjecta, veritus sum ne his receptis injuriam Aristoteli facerem.

§ 3. 413^a 30. *τρέφεται τε καὶ ζῇ*] Τέ non potest omitti. Aristoteles hoc dicit: nutritur, et propterea quod nutritur vivit. Videantur quae de *τε καὶ* diximus ad 405^a 27.

§ 9. 413^b 24. *περὶ δὲ τοῦ νοῦ* — 27. *αἰδίων τοῦ φθαρτοῦ*. Mira in his est exegetarum variatio. Themistius ubi accuratissime Aristotelis verba transscribere videtur habet haec: *περὶ δὲ τοῦ θεωρητικοῦ νοῦ οὐδὲν πω φανερόν, ἀλλ' ἔοικε ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι τοῦτο, καὶ τοῦτο μόνον ἐνδέχεσθαι χωρίζεσθαι, καθάπερ τὸ αἰδίων τοῦ φθαρτοῦ*. Alio loco, ubi e memoria videtur scribere, eadem habet nisi quod *ἔοικε τῆς ψυχῆς ἕτερον γένος εἶναι*, manifesto memoriae lapsu. Tertio loco vulgata praebet excepto uno verbo *ἐνδέχεται*, cujus loco *ἐνδέχεσθαι* ponit. Philoponus quum plus uno loco haec Aristotelis verba adhibeat, aut integram opponit vulgatam aut ita mutata illam uti in tertiâ Themistii scripturâ mutata apparet, h. e. *ἐνδέχεσθαι* pro eo quod est *ἐνδέχεται*. Hic nisi fallor fortuitus error est: sicuti 274^b 12. pro *ἐνδέχεσθαι* *φέρεσθαι* inverso corruptelae genere unus liber habet *ἐνδέχεται* *φέρεσθαι*. Sed quam Themistii primam posui scripturam, num ea quoque casui attribuenda est? Non crediderim, praesertim quum et bis ea apud eum legatur et praeterea ea quae nobis vulgata est. Imo vix potest dubitari quin illam Themistius ex libro editionis A transcripserit. Usum autem esse Themistium utrâque editione inde apparet quod et *πρίονι* et *πελέκει* utitur exemplo eo loco de quo diximus ad fol. 187 bis ^r 28. — Sed Philoponus *φέρεται δὲ* inquit *καὶ ἄλλη γραφή, ἣ κέχρηται καὶ Ἀλέξανδρος 'ἀλλ' ἔοικε ψυχῆς γένος ἕτερον εἶναι τοῦτο μόνον ἐνδέχεσθαι' (καθάπερ τὸ αἰδίων τοῦ φθαρτοῦ)*. Dolerem si calumniatus essem virum egregium et de Aristotele optime meritum: sed quum ex Alexandri libellis constet eum negasse non modo animam sed intellectum esse immortalem, vereor ne datâ operâ Alexander mutaverit Aristotelis verba. E scriptis nostris libris nullus videtur cum Alexandro facere: nam quod S omittit *καὶ* (26.), *χωρίζεσθαι* omittit X, id casu factum existimo.

§ 12. 414^a 7. *ἐγχείλα*] Trendelenburgio obtemperantes dativum scripsimus: in his enim nulla codicum fides. *Τὸ μὲν* et *τὸ δέ* hoc loco non esse ad substantivi sed ad adverbii instar posita demonstrant quae sequuntur *τὸ δέ μορῶν τινί*. — Haec est causa cur putem 5. Aristotelem scripsisse non *λέγομεν δέ* vel *τούτων δέ λέγομεν* (hoc enim Basil.) *τὸ μὲν ἐπιστήμην τὸ δέ ψυχὴν*, praesertim quum eadem sententia statim sequatur, *ἐκατέρω γὰρ τούτων*

φαμέν ἐπίστασθαι: non hoc igitur scripsisse sed λέγω δὲ τὸ μὲν ἐπιστήμην τὸ δὲ ψυχὴν ('ich meine einerseits . . anderseits . .').

CAPUT TERTIUM.

§ 3. 414^b 9. Legebatur τῶν δ' ἄλλων αἰσθητῶν κατὰ συμβεβηκός: pessime. Nihil enim ad ea verba supplenda intelligi potest nisi aut ἄπτεται aut αἰσθάνεται. Sed ratione quam addit Ar. (οὐθὲν γὰρ — ὁσμή) non id probatur sed hoc: τοῖς δ' ἄλλοις αἰσθητοῖς κατὰ συμβεβηκός int. τρέφεται. Dicit τοῖς ἀπτοῖς, οἷσπερ τρέφεται, συμβαίνει ἅμα καὶ ὁρατοῖς ἢ ὁσφραντοῖς εἶναι. Tangit Pythagoreos quosdam: cf de Sensu et Sensili 5. 445^a 16.

§ 3. 414^b 14. ἕστερον] h. e. de Sensu et Sensili, cap. 4.

§ 6. 414^b 32. Nisi fallor etiam in secundā et tertiā recensione Ar. scripsit quod legitur in primā: ὥστε καὶ καθ' ἕκαστον. Postquam enim generalem animae definitionem tradidit (B 1, cf 412^b 9. καθόλου μὲν οὖν εἴρηται τί ἐστὶν ἡ ψυχὴ), in capite secundo transit ad declarandas animas singulas, (413^a 11. ἐπεὶ δέ, quod respondet illi μὲν). Utrumque definitionis genus necessarium: quare rectius ὥστε καὶ καθ' ἕκαστον ζητητέον.

§ 7. 415^a 2. Quum in primā editione scripserit Ar. τὸ θρεπτικόν, οἷον ἐν τοῖς φντοῖς, non intelligo cur vocem οἷον in secundā et tertiā omiserit. Poterat facili negotio omitti a librario: θρεπτικὸν οἷον ἐν. Cf Bon. ad 985^b 6. Waitz. ad 1^b 18 et 4^b 23. Οἷον passim omittitur a librariis: 314^a 19. (om H.) 403^a 7. (om W.) 405^b 25. (om TV.) cet.

§ 7. 415^a 6. Cur in secundā et tertiā editione scripsit οὗτ' ὁσμῆς αἰσθησιν, nec vero οὗτ' ὁσμήν? An ambiguitatis vitandae causā, quia οὐκ ἔχουσιν ὁσμήν et οὐκ ὄζουσιν potest significare et οὐκ ὁσφραίνονται?

§ 7. 415^a 7. τελευταῖον δὲ καὶ ἐλάχιστα λογισμὸν καὶ διάνοιαν.] Miror haec Aristotelem scripsisse pro τελευταῖον δὲ ἐστὶ λογισμὸς καὶ διάνοια, καὶ ἐλάχιστα ἔχει ταῦτα. Minus etiam placent quae haud scio an aliquis pro secundā recensione habeat, τελευταῖον δὲ καὶ ἐλάχιστον λογισμὸν καὶ διάνοιαν, in quibus nemo sane aliud ad τελευταῖον aliud ad ἐλάχιστον verbum addat, id quod tamen necessarium est. Omnium facillimum est quod in primā editione scripsit, τελευταῖον δὲ διάνοια καὶ λογισμὸς, ac ratio quam subjungit non ad hoc minus apte quam ad illud accommodata est. Haec ita comparata sunt ut de scripturā secundae et tertiae recensione dubitaverim num sincera sit.

§ 7. 415^a 11. τὰ δὲ ταύτῃ μόνῃ ζῶσιν.] Haec verba quum desint primae editioni, ne quis de iis dubitet, conferat Met. A 1. 980^b 26. τὰ μὲν οὖν ἄλλα ταῖς φαντασίαις ζῇ καὶ ταῖς μνή-

μαῖς, ἐμπειρίας δὲ μετέχει μικρόν. Rhet. B 12. 1389^a 21. (οἱ νέοι) ζῶσι τὰ πλείστα ἐλπίδι, et B 13. 1390^a 6. Porro ne quis in μόνη vocabulo offendant, (nam quae φαντασίᾳ, eadem etiam ὀρέξει praedita sunt, 413^b 22sq. 414^b 4sq.): ζῶσι μόνη hoc loco idem fere significat ac ζῶσι μάλιστα.

CAPUT QUARTUM.

§ 2. 415^b 3. ἐπεὶ—7. δ' ἔν. Haec magnā difficultate premuntur. Docet Ar. quomodo natura perennitatem quam individuo praestare non possit compenset perennitate generis et serie non interruptā quā semper filius excipiat patrem: 'quasi cursores' enim 'vitae lampada tradunt'. De sententiā dubitari nequit. Sed quid est quod dicit animalia et plantas ἀδυνατεῖν κοινωνεῖν τοῦ αἰεὶ καὶ τοῦ θείου τῇ συνεχείᾳ? Ἡ συνέχεια non est perennitas et ut ita dicam perpetuitas unius numero individui: eam potius diceres αἰδιότητα vel ἀθανασίαν: imo ἡ συνέχεια est id ipsum quod animalibus concessum est, series non interrupta generis. Cf Phys. E 3. 227^a 10—17. de Gen. et Corr. B 10. Sed quoquo me verto, non habeo quomodo hunc locum corrigam. Prima huius loci recensio videtur quidem confirmare vulgatam et omnem de posterioris editionis verbis suspicionem remove: sed vocabula οὐνοῦτη in codice ita non potuerunt legi ut magis mente quam oculis viderim. Praeterea, ut recte legerim, grammatica ratio evincit censendum esse οὐ negationem a librario esse transpositam, ut quam post θείου debuerit ponere post οὐ posuerit. Themistius dubito utrum castigatiora habuerit exemplaria an, quod veri est similis, tacitus sententiam depravatam correxerit. Scribit enim quum eleganter tum verissime: τούτῳ (h. e. τῷ ἐν γενέσει) γὰρ περιποιῆσαι βούλεται εἰκόνα θειότητος καὶ αἰδιότητος ἢ φύσιν καθ' ὅσον δύναται. δύναται δὲ τῇ συνεχείᾳ μόνη, διὰ τὸ μηδὲν ἐνδέχασθαι τῶν φθαρτῶν ταῦτό καὶ ἐν ἀριθμῷ διαμένειν. ἡ οὖν δύναται μετέχειν ἑκαστον, ταύτῃ κοινωνεῖ τοῦ θείου, τὸ μὲν μᾶλλον τὸ δὲ ἥττον· μᾶλλον μὲν ὅσων ἡ γένεσις ἐξ ἀλλήλων οὐδεπώποτε διαλείπει, ἥττον δὲ ὡς ἐπὶ τινων ζώων ἃ ταῖς ὥραις δοκεῖ ποτὲ μὲν φθείρεσθαι ὁλόκληρα ποτὲ δὲ γίνεσθαι. Ut igitur dicam quod sentio: ipse philosophus in utendo hoc vocabulo quod est συνέχεια hoc loco negligentius videtur esse versatus.

§ 5. 415^b 18. Legitur τοιοῦτον δ' ἐν τοῖς ζῴοις ἡ ψυχὴ καὶ κατὰ φύσιν: nullo idoneo sensu. Ar. dicit naturae in iis animalibus quae κατὰ φύσιν gignuntur finem esse animam: in quibusdam enim natura non assequitur, quae vel mortua nascuntur vel πετηρωμένα: sed id non est κατὰ φύσιν. Quaeri potest an legendum sit ἡ ψυχὴ τοῖς κατὰ φύσιν, id quod a primā scriptione proxime abest.

Necessarium sane non est, modo deleatur vocula καί, quae vel ex dittographiâ vocis κατά orta est vel etiam ex versu 19. (καὶ καθάπερ) perperam huc illata: ibi enim quidam libri omittunt. — De iis quae sequuntur dubito: nimis late enim patere videtur quod dicit πάντα γὰρ τὰ φυσικὰ σώματα τῆς ψυχῆς ὄργανα, quum haud dubie etiam elementa et inanima corpora his verbis comprehendantur. Multo melius A: καὶ πᾶν τὸ σῶμα ὄργανον τῇ ψυχῇ. An scripserit ἐμψυχα σώματα?

§ 5. 415^b 20. διττῶς δὲ τὸ οὗ ἔνεκα, τό τε οὗ καὶ τὸ ᾧ. Quum paulo supra dixerit (2.) τὸ δ' οὗ ἔνεκα διττόν, τὸ μὲν οὗ, τὸ δὲ ᾧ, existimet aliquis altero utro loco hanc sententiam esse ejiciendam, praesertim quum posteriori loco editioni A desit. Sed fallitur si quis Aristotelem his idem dixisse putat. Illic enim in univ-ersum monuerat duplicem esse verborum τὸ οὗ ἔνεκα sensum: hic dicit utroque sensu animam esse τὸ τέλος καὶ οὗ ἔνεκα. Ideo illic διττόν scripsit, hic διττῶς, illic μὲν — δέ, hic τέ — καί. Verum id esse quod dicit (ut utroque sensu anima sit finis.) facile apparet si quis perspexerit quid in illâ formulâ significet οὗ, quid ᾧ: videatur praeter Trendelenburgium Bonitzium ad 1072^b 2 (Comment. p. 499.). Videatur etiam Phys. B 2. 194^a 35, quo loco non sine causâ διχῶς, non διττῶς, scriptum est.

§ 6. 415^b 25. In editione A scripsit μὴ ἔχον δὲ ψυχὴν οὐθὲν ἂν αἰσθοίτο, in B^a αἰσθάνεται δ' οὐθὲν ὃ μὴ ψυχὴν ἔχει, in B^b αἰσθάνεται δ' οὐθὲν ὃ μὴ μετέχει ψυχῆς. Quod postremum scripsi, voluit corrigendo efficere etiam librarius codicis W: sed casu factum ut non haec corrigeret sed quae 27. leguntur ὃ μὴ κοινωνεῖ ζωῆς: eorum enim loco scripsit ὃ μὴ μετέχει ψυχῆς. Luculentum hoc exemplum est ejus rei de quâ saepius verba fecimus: alterius editionis libros passim esse correctos adhibitibus libris alterius editionis, nec id semper satis accurate esse factum.

§ 7. 415^b 28. προστιθεῖς] προσθέσει scribendum censet Karsten Emped. p. 454, prorsus ejectum vult vocabulum Zeller, Ph. d. Gr. I, p. 537, n. 1: frustra. Nova nunc vocabulo ex alterâ editione auctoritas accessit. Aristoteles dicit Empedoclem incrementa plantarum recte repetiisse ex nutritione, sed hoc non bene ab eo additum, graves nutrimenti particulas deorsum, leves sursum ferri.

§ 8. 416^a 11. μόνον τῶν σωμάτων ἢ τῶν στοιχείων] Quis unquam talia legit apud Aristotelem? Ἡ τῶν στοιχείων, ipsum nisi fallor ex ἤτοι στοιχείων factum, interpretamentum est τῶν σωμάτων. Si Ar. necessarium duxisset ut elementa accuratius significaret, (quamquam quis est qui non intelligat quae dicat σώματα?) scripserisset profecto τῶν ἀπλῶν σωμάτων, sicut hac ipsâ paginâ (28) et innumeris prope locis, praecipue in Physicis.

§ 13. 416^b 16. ἥδη γὰρ ἔστιν] int. τὸ τρεφόμενον. Quod libri scripti addunt, αὐτοῦ ἢ οὐσία vel αὐτῇ ἢ οὐσία, id tam superfluum est vel potius ineptum, (quasi filius non sit οὐσία,) ut pro interpretamento satis infelici sit habendum.

§ 15. 416^b 23. ἐπεὶ δὲ—25. αὐτό. Haec trajecta sunt: nam et hoc loco incommode interpellant institutam demonstrationem trium illarum rerum quae in nutritione distinguuntur, et pertinent ad superiorem disputationem (20.), quae erat de animā nutritivā. Causa erroris fuit quod utriusque enunciati prima verba sunt ἐπεὶ δέ. Restituto ordine si quis universum locum legere velit, sentiet quam bene et concinne omnia procedant.

CAPUT QUINTUM.

§ 2. 417^a 13. Haec Alexandro debemus: legebatur ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθάνεσθαι, non τὸ αἰσθητόν. Sententiarum nexus hic est: 9. ἐπειδὴ δὲ τὸ αἰσθάνεσθαι λέγομεν διχῶς . . 12. διχῶς ἂν λέγοιτο καὶ ἡ αἰσθησις . . 13. ὁμοίως δὲ καὶ τὸ αἰσθητόν. Ergo et absolutum jam est τὸ αἰσθάνεσθαι nec hoc loco ferri potest propter ὃν quod sequitur, τὸ δυνάμει ὃν αἰσθάνεσθαι.

§ 4. 417^a 22. λέγομεν] Lege ἐλέγομεν, et intellige 14—21: nam περὶ αὐτῶν est περὶ τοῦ πάσχειν καὶ τοῦ κινεῖσθαι καὶ τοῦ ἐνεργεῖν, 15.

§ 4. 417^a 22. ἔστι μὲν—^b 2. τρόπον. Primum videamus de verbis 24. ἔστι δ' ὡς ἡδὴ λέγομεν ἐπιστήμονα τὸν ἔχοντα τὴν γραμματικὴν: offendit enim illud ἡδὴ, quod per sensum non licet cum λέγομεν conjungere nec cum τὸν ἔχοντα per positum. Aut igitur post ἔχοντα transponendum est (coll. Phys. Θ 4. 255^a 33. ἔστι δὲ δυνάμει ἄλλως ὁ μανθάνων ἐπιστήμων καὶ ὁ ἔχων ἡδὴ καὶ μὴ θεωρῶν), aut, si id propter 28. ὁ ἡδὴ θεωρῶν minus aptum videtur esse, pro notulā alicujus legis margini adscriptā habendum erit. Quod SX praebent, ὡς ἡδὴ λέγομεν ἐπίστασθαι τὸν ἔχοντα τὴν γρ., id propter ἡδὴ illud corrigendo videtur scriptum esse. — Sed altius descendit corruptela quā hic locus infectus est. Quod 29. legitur, ὁ θεωρῶν ἐντελεχεῖα ὢν, id non potest ita ἀσυνδέτως scriptum fuisse, nec vero dixeris ἐντελεχεῖα ὢν praedicari de eo quod est ὁ θεωρῶν: foret enim non ὢν sed ἐστί. Deinde frustra quaeris verbum, quod omnibus his nominativis lucem affundat et sensum addat. Porro universa hujus loci structura debilis est et manca. Pertinet enim homo contemplans ad recensum τῶν ἐπιστημόνων quem inde a versu 22. instituit. Qui vero hoc ferri potest: ἔστι μὲν γὰρ οὕτως ἐπιστημόν τι . . (24.) ἔστι δ' ὡς λέγομεν ἐπιστήμονα . . (28.) ὁ δ' ἡδὴ θεωρῶν? Manifestum est desiderari vocabulum quo significetur institutum recensum conti-

nuari, praesertim quum ὁ θεωρῶν ἐπιστήμων ceteris ἐπιστήμοσι, qui δυνατοί tantum sunt, quodammodo opponatur. Id vero vocabulum peropportune servavit Sophonias, quum scribat τρίτος δὲ . . ὁ . . ἤδη θεωρῶν. Verba ejus haec sunt: (ad 26.) φανερόν οὖν ὡς οὐ τὸν αὐτὸν τρόπον ἐκάτερος τούτων δυνατός ἐστιν, ἀλλ' ὁ μὲν ὅτι τὸ γένος τοιοῦτον καὶ ἡ ὕλη, ὁ δὲ ὅτι βουληθεὶς δυνατὸς θεωρεῖν καὶ ἐνεργεῖν, ἂν μὴ τι κωλύσοι (l. κωλύσῃ) τῶν ἔξωθεν. τρίτος δὲ παρὰ τούτους ὁ κατ' ἐνέργειαν καὶ ἡδὴ θεωρῶν, ἐντελεχείᾳ ὣν καὶ κυρίως ἐπιστάμενος τόδε τὸ α.

Deinde verba 30. ἀμφοτέροι μὲν οὖν οἱ πρῶτοι κατὰ δύναμιν ἐπιστήμονες sana esse non possunt, propter duas causas. Postquam enim non solum illos esse potentiā sed etiam quomodo sint potentiā dictum est, ridiculum esset repetere eos esse potentiā. Deinde id quod dicitur non est verum. Describuntur homo qui nihil adhuc didicit, v. c. puer infans, et homo qui scientiā instructus est, sed eā nunc non utitur. Ad eum quem posteriorem posui consensu omnium pertinent verba 32. ὁ δ' ἐκ τοῦ ἔχειν τὴν αἰσθησιν ἢ τὴν γραμματικὴν, μὴ ἐνεργεῖν δ' εἰς τὸ ἐνεργεῖν ἄλλον τρόπον, quamcunque institueris eorum verborum interpretationem: priori igitur describendo inserviunt verba 31. ὁ μὲν διὰ μαθήσεως ἀλλοιωθεὶς cet. Sed hoc manifesto absurdum est: infans enim nondum didicit. Accedit quod, ut nunc universus locus legitur, ἡλλοιωμένος scribendum erat, non ἀλλοιωθεὶς. — Diu haec animum sollicitum habuerant: sentiebam corruptelam, medela in promptu non erat. Quaesivi igitur quo tenderet Aristoteles, ut ex fine et termino viae de ipsā viā quam tenuisset conjecturam facerem. Vult autem demonstrare veram sentiendi naturam: vulgo enim pati sentiendi sensum et alterari dicunt. Est vero alius transitus ex privatione ad habitum, quo transitu in fetu immaturo nondum oculis praedito nascuntur oculi, alius ex habitu et potestate ad usum et actum, si quis oculos, quibus videre potest, aperit ut videat, ^b 17. τοῦ — 19. θεωρεῖν. Illustrat hanc rem exemplo scientiae, quae notior est: manifestum enim est alium esse transitum pueri ex ignorantia ad scientiam, quae res discendo fit, alium ex scientiā qua homo literatus nunc non utitur ad ejus usum, quae est contemplatio. Jam apparet quid desit: desideratur notio transeundi. Quam facillime sic posse Aristoteli restitui arbitror: ἀμφοτέροι μὲν οὖν οἱ κατὰ δύναμιν ἐπιστήμονες ἐνεργεῖα γίνονται ἐπιστήμονες, ἀλλ' ὁ μὲν διὰ μαθήσεως ἀλλοιωθεὶς καὶ πολλάκις ἐξ ἐναντίας μεταβαλὼν ἔξωθεν, ὁ δ' ἐκ τοῦ ἔχειν . . εἰς τὸ ἐνεργεῖν (int. μεταβάλλον) ἄλλον τρόπον (int. ἐνεργεῖα γίνονται). Sic et aoristus suum locum habet et cetera quae exposui incommoda jam nulla sunt. Ἐπιστήμονες parvo intervallo repetitum libraria causa fuit errandi: postquam mutilatus fuit locus, illatum est πρῶτοι, ut

aliquod sententiae simulacrum existeret, ἀμρότεροι οἱ πρῶτοι κατὰ δυνάμιν εἰσιν ἐπιστήμονες. Alexandrum pleniora hoc loco habuisse Aristotelis verba quam quae in libris scriptis tradita sunt affirmare non ausim: sententiam certe recte exposuit: ὁ μὲν πρῶτος λεγόμενος δυνάμει ὁ κατὰ τὸ πεφυκέναι οὐκ ἄλλως εἰς τὸ ἐνεργεῖα γενέσθαι μεταβάλλει εἰ μὴ διὰ τοῦ παθεῖν τε καὶ ἀλ-
λοιωθῆναι διὰ μαθήσεως, ὁ δὲ ἤδη ἔχων εἰς τὸ ἐνεργεῖν οὐ διὰ πάθους ἔτι καὶ ἀλλοιώσεως μεταβάλλει. p. 157. Sp.

Denique moneo pessime scribi τὴν αἴσθησιν, 32. Recte sine dubio Themistius τὴν ἀριθμητικήν: quod tamen in Aristotelis verba recipere non sum ausus, quia consentaneum est in paraphrasi multa mutari. Non potest vero scripsisse Ar. τὴν αἴσθησιν quia a versu 14. πρῶτον μὲν οὖν usque ad ^b 11. φύσιν omnia eum ad finem diriguntur ut via muniatur ad recte intelligendam sentiendi rationem, quae nominatim ^b 16. demum (τοῦ δ' αἰσθητικοῦ cet.) explicatur. Non licet igitur hoc loco de eo quod demonstrandum est loqui quasi de re concessa et in vulgus notā. Τὴν ἀριθμητικήν ἢ τὴν γραμματικήν referuntur ad 29. ἐπιστάμενος τόδε τὸ Α: potest enim τὸ Α et numeri et syllabae elementum significare. *)

§ 5. 417^b 4. Virgulam quae post ὁμοίον ponebatur delevi, ne quis dubitaret conjungere οὕτως ὁμοίον ὡς . .

§ 5. 417^b 6. εἰς αὐτό] Sic scribendum esse, non εἰς αὐτό, demonstravi in scriptione quam laudavi ad 409^a 10—15.

§ 5. 417^b 9. τὸ μὲν οὖν—16. φύσιν. Legitur τὸ μὲν οὖν εἰς ἐντελέχειαν ἄγον ἐκ δυνάμει ὄντος κατὰ τὸ νοοῦν καὶ φρονοῦν: velim scire quo sensu. Ergo τὸ εἰς ἐντελέχειαν ἄγον si est figura geometrica, ea figura non est διδασκαλία vocanda? At quis tam insanus est ut figuram vocet doctrinam? Vides legendum esse τὸ . . ἄγειν εἰς ἐντελέχειαν, cujus verbi deinde objectum est τὸ νοοῦν καὶ φρονοῦν: sic enim legendum est: κατὰ τὸ νοοῦν sensu caret. Simili modo 5. τὸ ἔχον ἐπιστήμην, 8. τὸ φρονοῦν, 12. τὸ μανθάνον καὶ λαμβάνον ἐπιστήμην. — Porro 12. legitur τὸ δ' ἐκ δυνάμει ὄντος μανθάνον καὶ λαμβάνον ἐπιστήμην. At id ipsum quod discit quo tempore discit est δυνάμει ὄν. Potest igitur dici τὸ δυνάμει ὄν μανθάνει vel τὸ δυνάμει ἐπιστήμον μανθάνει, nullo modo dici potest μανθάνει ἐκ δυνάμει ὄντος vel ἐκ δυνάμει ἐπιστήμονος. Igitur pro certo affirmaverim verba ἐκ δυνάμει ὄντος perperam huc esse illata e versu 10. Non ita multo latius patet hujus loci corruptela qualis in codice X legitur: is enim

*) Universum hunc locum cum omnibus corruptelis laudat Joh. Philoponus, κατὰ Πρόκλου, περὶ αἰδιότητος τοῦ κόσμου Δ', ζ, sic: 417^a 21. διαίρετόν — 23. ἀνθρώπον, ὅτι ἀνθρώπος τῶν — 28. κωλύη τῶν ἐξωθεν· ὁ δ' ἤδη θεωρῶν — ^b 2. τρόπον.

liber post ἐκ δυνάμει ὄντος haec addit: κατὰ τὸ νοοῦν καὶ φρονοῦν, petita illa ex eodem versu decimo.

CAPUT SEXTUM.

§ 2. 418^a 13. ἡ—16. ποῦ. Addidi post διαφοράς (14.) signum orationis interruptae: nam nisi moneatur, vix poterit qui haec legit non putare opponi inter se μέν et ἀλλά—γέ, quod tamen a vero longe abest. Ipse Themistius in eum errorem incidit: εἰ καὶ πλείω ταύτη τὰ ὑποκείμενα . . οὐ μὴν ἕτερον τρόπον ἐνεργεῖ περὶ αὐτὰ ἢ ὥνπερ ἐκάστη τῶν λοιπῶν περὶ τὰ ἴδια. — Postquam mentio facta χρῶματος et ψόφου et γεύσεως eo detulit Aristotelem ut moneret tactus non esse eodem modo unum objectum, (422^b 32. ἀλλὰ τί τὸ ἐν τῷ ὑποκείμενον, ὥσπερ ἀκοῇ ψόφος, οὕτω τῇ ἀφῇ, οὐκ ἔστιν ἐνδηλον,) quia ea res non potest paucis absolvi, interpellat se atque orationem eo revocat unde aberravit. Diligenter tractatus est hic locus B 11.

§ 3. 418^a 17. ἐκάστου] Corrigendum est nisi fallor ἐκάστης vel, quod Themistius habet, ἐκάστης αἰσθήσεως: nunc enim quum αἰσθητηρίου supplendum sit, id justo durius videtur esse.

CAPUT SEPTIMUM.

§ 1. 418^b 2. διόπερ οὐχ ὁρατὸν ἄνευ φωτός, ἀλλὰ πᾶν τὸ ἐκάστου χροῶμα ἐν φωτὶ ὁρᾶται. In prior editione ὁρατὸν fuit etiam secundo loco. Mutavit ut intelligeretur 2. ὁρατὸν actu esse visibile, et vitandae tautologiae gratiā. Cf 419^a 9. Similis ratio est verborum 419^a 1—2. οὐ πάντα δὲ ὁρατὰ ἐν φωτὶ ἔστιν . . ἔνια γὰρ ἐν μὲν τῷ φωτὶ οὐχ ὁρᾶται.

§ 2. 418^b 8. Legebatur ἀλλ' ὅτι ἔστι φύσις ἐνυπάρχουσα ἡ αὐτὴ ἐν τούτοις ἀμφοτέροις: correximus loco usi gemino, de Sensu et Sensili 3. 439^a 23. ὁ δὲ λέγομεν διαφανές, οὐκ ἔστιν ἴδιον ἀέρος ἢ ὕδατος οὐδ' ἄλλον τῶν οὕτω λεγομένων σωματῶν, ἀλλὰ τίς ἐστι κοινὴ φύσις καὶ δύναμις, ἡ χωριστὴ μὲν οὐκ ἔστιν, ἐν τούτοις δ' ἔστιν. Quo loco collato intelligitur pro eo quod est κοινὴ nostro loco esse scriptum ὑπάρχουσα ἡ αὐτὴ, (id enim κοινόν est quod quum idem sit a pluribus participatur,) et jungenda esse verba sic: ὅτι ἔστι τις φύσις ἐν τούτοις ἀμφοτέροις, ἡ αὐτὴ ὑπάρχουσα. Hanc τοῦ κοινοῦ notionem magni in hac re fuisse Aristoteli momenti apparet etiam ex iis quae paulo post dicit (13.) καὶ γὰρ τούτῳ τι ὑπάρχει ἐν καὶ ταῦτόν.

§ 2. 418^b 9 et 10. Virgulam posui post ἐνέργεια, quia τοῦ διαφανοῦς ἢ διαφανές epexegesis est vocabuli τούτου: item post δυνάμει δέ, quo facilius intelligeretur sententia: ἐν ᾧ τὸ φῶς

ἐστίν, ἐν τούτῳ δυνάμει καὶ τὸ σκότος. Cf 30—31. et de Sensu et Sens. 3. 439^b 14—17.

§ 3. 418^b 18. δοκεῖ τε] Legebatur δοκεῖ δέ: male. Aristoteles definiuit lucem esse παρουσίαν quandam, 16. Id primum per eversam contradictionem demonstravit, sic: lux si non est παρουσία illa, corpus erit vel corporeum. At corpus quidem non est, quia non possunt duo corpora in eodem esse. Ergo lux est παρουσία illa. Alterum argumentum petiitum est a privatione lucis, 18. δοκεῖ τε τὸ φῶς ἐναντίον εἶναι τῷ σκότει — 20. φῶς ἐστίν. Nulla igitur his inest oppositio, δοκεῖ δέ, sed alterum argumentum altero continuatur. Ex multis locis ubi tale τέ legitur apponimus hos: 438^b 1. 1112^a 8—9. 1172^b 24. 1173^b 4. 1174^a 1 et 4.

§ 3. 418^b 22. Codex E non γιγνομένου praebeat sed τεινομένου: secundisne id curis debetur, ut vox sit quā ipse Empedocles in hac re utatur? In iis quidem Empedoclis versibus qui casu ad nostram aetatem pervenerunt non legitur lucem τείνεσθαι: quamquam per se id haud indignum censuerim esse poetā, ut sit lux quasi σείρῃ χρυσείῃ:

φῶς τέταται τηλαυγὲς ἀπ' οὐρανόθεν πεδλονδς:

liceat enim versiculi periculum facere. Sed quidquid est, in Aristotelis loco notio τοῦ τείνεσθαι minus apta videtur, propterea quod quaeritur utrum moveatur lux necne, et utrum tempore quodam opus sit ut lux hinc illuc perveniat necne. Idem apparet ex loco gemino, de Sensu et Sensili 6. 446^a 25—^b 2, ad quae respondetur ^b 27 sqq. Igitur TEINOMENOY pro falsā scripturā habendum est ejus quod est ΓΙΓΝΟΜΕΝΟΥ: nec video quomodo haec ratio possit labefactari nisi quis dicat alio loco qui sit de eodem Empedocle legi ἄλογον δὲ ὅλως τὸ ἐξιόντι τινὲ τὴν ὄψιν ὁρᾶν καὶ ἀποτείνεσθαι μέχρι τῶν ἀστρῶν, de Sensu et Sensili 2. 438^a 25: quodsi visus dici possit exire et ἀποτείνεσθαι, cur non etiam lucem, quae obviam visui eat? Cf de Mem. 2. 452^b 10. de Coel. B 8. 290^a 17 et 22. Respondeo longe diversum esse ἀποτείνεσθαι a simplici τείνεσθαι: illud enim motum quandam significat. Demus igitur eo loco de cujus scripturā agitur potuisse scribere Aristotelem ἀποτεινομένου, id quod non concedimus: si ea optio datur ut aut servemus quod traditum est γιγνομένου aut ipsi corrigamus ἀποτεινομένου, nemo jam ambiget quid faciendum sit.

§ 3. 418^b 24. In priorē editione scripserat τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ παρὰ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθειαν καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα, in alterā παρὰ τὴν τοῦ λόγου ἐνάργειαν. — Ἡ ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθεια non est veritas rationis, (ἡ τοῦ λόγου ἀλήθεια,) sed veritas in ratione allatā manifesta et quasi per se elucens, τὸ μὴ λαθάνον. Ingeniose profecto dictum. Sed quum prima et ad etymon proxime accedens vocabuli ἀληθείης significatio longo usu evanida

et quasi detrita esset, verendum erat Aristoteli ne lectores quales vulgo sunt sententiam parum intelligerent. Correxuit igitur posuitque quod neminem posset latere *παρὰ τὴν τοῦ λόγου ἐνάρgeϊαν*.

§ 9. 419^a 32. τὸ δὲ μεταξὺ — ^b 4. διορίσμεν. Haec tribus in locis mutilata sunt et corrupta: quibus de locis singillatim agemus: ac primum quidem de ^a32. τὸ δὲ μεταξὺ — 33. ὑδατός ἐστιν. Ibi non recte dicitur τὸ δὲ μεταξὺ ψόφων μὲν ἀήρ, quum aqua quoque medii locum teneat, ^b 18. ἐτι ἀκούεται ἐν αέρι καὶ ὕδατι. Ridiculum vero est ὁσμῆς δ' ἀνώνμων, quum quaedam animalia in aëre, alia in aqua olfaciant, 421^b 8 — 13: quae elementa non carent opinor nomine. Utrumque igitur medium quum utrique sensui inserviat, aut utrumque ἀνώνμων est aut neutrum. De re conferatur de Sensu et Sensili caput quintum. Denique in verbis (32.) κοινὸν γὰρ δὴ τι πάθος illud δὴ nullo modo dici potest quid sibi velit, si vulgatam teneas. — Sententia Aristotelis obscura non est. Quum enim id quod in aqua et aëre et caelesti corpore pellucidum est hoc ipso τοῦ διαφανούς nomine significetur, caremus nomine quo id significemus quod in aëre et aqua sono inserviat, item quod olfactui. Adhibita igitur Themistii paraphrasi, qui hoc in loco videtur integro usus esse exemplari, Aristotelis verba magna cum probabilitate possunt restitui. Themistius haec habet: τὸ δὲ μεταξὺ ψόφον καὶ ὁσμῆς ἀήρ καὶ ὕδωρ· ἀλλ' ὥσπερ τὸ διαφανὲς κοινὸν ἦν πάθος τῶν δύο μάλιστα τούτων στοιχείων δι' οὗ παραπέμπει (1. -εται) τὰ χρώματα, οὕτως ἄλλο τι ὑποληπτέον κοινὸν εἶναι πάθος τῶν αὐτῶν τούτων στοιχείων δ' παραπέμπει τοὺς ψόφους καὶ αὖ ἄλλο δ' παραπέμπει τὰς ὁσμάς. ὀνομάζουσι δὲ οἱ ἐξηγηταὶ τὸ μὲν διηχές, τὸ δὲ δίοσμον· οὐ γὰρ αὐτός γε Ἀριστοτέλης.

Secundo deest post ^b 1. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμάσθαι μὴ ἀναπνέοντα, post haec igitur verba membrum deest integrum quo de aquatilibus doceatur animalibus. Et Simplicius quidem expressis verbis dicit nihil respondere illi μὲν: ex Themistii vero et Sophoniae paraphrasi quae desunt facili negotio possunt refingi. Themistii verba mox apponam: Sophonias φαίνεται γὰρ inquit καὶ τὰ ἐνδρα τῶν ζώων ἔχειν αἰσθῆσιν ὁσμῆς καὶ ψόφων· ἐστὶ γὰρ πῶς καὶ τὸ ὕδωρ διηχές καὶ δίοσμον ὥς καὶ ὁ ἀήρ. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμάσθαι μὴ ἀναπνέοντα, τὰ δὲ ἐνδρα ὁσμάται μὲν, οὐκ ἀναπνεῖ δέ. ἡ δὲ αἰτία καὶ περὶ τούτων ὕστερον λεχθήσεται. Conferatur praeterea de Sensu et Sens. 5. 444^b 22.

Denique initium capituli octavi foede corruptum est: cuius rei indicia sunt quod πρῶτον (4.) sensu cassum est: deinde *EWX* codices habent νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψόφον καὶ ὁσφρήσεως διο-

ἐστίν, ἐν τούτῳ δυνάμει καὶ τὸ σκότος. Cf 30 — 31. et de Sensu et Sens. 3. 439^b 14 — 17.

§ 3. 418^b 18. δοκεῖ τε] Legebatur δοκεῖ δέ: male. Aristoteles definiuit lucem esse παρουσίαν quandam, 16. Id primum per eversam contradictionem demonstravit, sic: lux si non est παρουσία illa, corpus erit vel corporeum. At corpus quidem non est, quia non possunt duo corpora in eodem esse. Ergo lux est παρουσία illa. Alterum argumentum petitum est a privatione lucis, 18. δοκεῖ τε τὸ φῶς ἐναντίον εἶναι τῷ σκότει — 20. φῶς ἐστίν. Nulla igitur his inest oppositio, δοκεῖ δέ, sed alterum argumentum altero continuatur. Ex multis locis ubi tale τέ legitur apponimus hos: 438^b 1. 1112^a 8 — 9. 1172^b 24. 1173^b 4. 1174^a 1 et 4.

§ 3. 418^b 22. Codex E non γιγνομένου praebet sed τεινομένου: secundisne id curis debetur, ut vox sit quā ipse Empedocles in hac re utatur? In iis quidem Empedoclis versibus qui casu ad nostram aetatem pervenerunt non legitur lucem τείνεσθαι: quamquam per se id haud indignum censuerim esse poetā, ut sit lux quasi σειρή χερσεῖη:

φῶς τέταται τηλαυγὲς ἀπ' οὐρανόθεν πεδιόνδε:
liceat enim versiculi periculum facere. Sed quidquid est, in Aristotelis loco notio τοῦ τείνεσθαι minus apta videtur, propterea quod quaeritur utrum moveatur lux necne, et utrum tempore quodam opus sit ut lux hinc illuc perveniat necne. Idem apparet ex loco gemino, de Sensu et Sensili 6. 446^a 25 — ^b 2, ad quae respondetur ^b 27 sqq. Igitur TEINOMENOY pro falsā scripturā habendum est ejus quod est ΓΙΓΝΟΜΕΝΟΥ: nec video quomodo haec ratio possit labefactari nisi quis dicat alio loco qui sit de eodem Empedocle legi ἄλλογον δὲ ὅλως τὸ ἐξιόντι τινὶ τὴν ὄψιν ὁρᾶν καὶ ἀποτείνεσθαι μέχρι τῶν ἀστρῶν, de Sensu et Sensili 2. 438^a 25: quodsi visus dici possit exire et ἀποτείνεσθαι, cur non etiam lucem, quae obviam visui eat? Cf de Mem. 2. 452^b 10. de Coel. B 8. 290^a 17 et 22. Respondeo longe diversum esse ἀποτείνεσθαι a simplici τείνεσθαι: illud enim motum quendam significat. Demus igitur eo loco de cujus scripturā agitur potuisse scribere Aristotelem ἀποτεινομένου, id quod non concedimus: si ea optio datur ut aut servemus quod traditum est γιγνομένου aut ipsi corrigamus ἀποτεινομένου, nemo jam ambiget quid faciendum sit.

§ 3. 418^b 24. In prior editione scripserat τοῦτο γὰρ ἐστὶ καὶ παρὰ τὴν ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθειαν καὶ παρὰ τὰ φαινόμενα, in alterā παρὰ τὴν τοῦ λόγου ἐνάργειαν. — Ἡ ἐν τῷ λόγῳ ἀλήθεια non est veritas rationis, (ἡ τοῦ λόγου ἀλήθεια,) sed veritas in ratione allatā manifesta et quasi per se elucens, τὸ μὴ λανθάνον. Ingeniose profecto dictum. Sed quum prima et ad etymon proxime accedens vocabuli ἀληθείης significatio longo usu evanida

et quasi detrita esset, verendum erat Aristoteli ne lectores quales vulgo sunt sententiam parum intelligerent. Correxuit igitur posuitque quod neminem posset latere *παρὰ τὴν τοῦ λόγου ἐνάρgeϊαν*.

§ 9. 419^a 32. τὸ δὲ μεταξὺ — ^b 4. διορίσωμεν. Haec tribus in locis mutilata sunt et corrupta: quibus de locis singillatim agemus: ac primum quidem de ^a32. τὸ δὲ μεταξὺ — 33. ὕδατος ἐστίν. Ibi non recte dicitur τὸ δὲ μεταξὺ ψόφων μὲν ἀήρ, quum aqua quoque medii locum teneat, ^b 18. ἐτι ἀκούεται ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι. Ridiculum vero est ὁσμῆς δ' ἀνώνυμον, quum quaedam animalia in aëre, alia in aquâ olfaciant, 421^b 8 — 13: quae elementa non carerent opinor nomine. Utrumque igitur medium quum utrique sensui inserviat, aut utrumque ἀνώνυμον est aut neutrum. De re conferatur de Sensu et Sensili caput quintum. Denique in verbis (32.) κοινὸν γὰρ δὴ τι πάθος illud δὴ nullo modo dici potest quid sibi velit, si vulgatam teneas. — Sententia Aristotelis obscura non est. Quum enim id quod in aquâ et aëre et caelesti corpore pellucidum est hoc ipso τοῦ διαφανοῦς nomine significetur, caremus nomine quo id significemus quod in aëre et aquâ sono inserviat, item quod olfactui. Adhibita igitur Themistii paraphrasi, qui hoc in loco videtur integro usus esse exemplari, Aristotelis verba magnâ cum probabilitate possunt restitui. Themistius haec habet: τὸ δὲ μεταξὺ ψόφου καὶ ὁσμῆς ἀήρ καὶ ὕδωρ· ἀλλ' ὥσπερ τὸ διαφανὲς κοινὸν ἦν πάθος τῶν δύο μάλιστα τούτων στοιχείων δι' οὗ παραπέμπει (1. -εται) τὰ χρώματα, οὕτως ἄλλο τι ὑποληπτέον κοινὸν εἶναι πάθος τῶν αὐτῶν τούτων στοιχείων δ' παραπέμπει τοὺς ψόφους καὶ αὖ ἄλλο δ' παραπέμπει τὰς ὁσμάς. ὀνομάζουσι δὲ οἱ ἐξηγηταὶ τὸ μὲν διηχές, τὸ δὲ δίοσμον· οὐ γὰρ αὐτός γε Ἀριστοτέλης.

Secundo deest post ^b 1. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμάσθαι μὴ ἀναπνέοντα, post haec igitur verba membrum deest integrum quo de aquatilibus doceatur animalibus. Et Simplicius quidem expressis verbis dicit nihil respondere illi μὲν: ex Themistii vero et Sophoniae paraphrasi quae desunt facili negotio possunt refingi. Themistii verba mox apponam: Sophonias φαίνεται γὰρ inquit καὶ τὰ ἐνδρα τῶν ζώων ἔχειν αἰσθῆσιν ὁσμῆς καὶ ψόφου· ἐστὶ γὰρ πῶς καὶ τὸ ὕδωρ διηχές καὶ δίοσμον ὥς καὶ ὁ ἀήρ. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμάσθαι μὴ ἀναπνέοντα, τὰ δὲ ἐνδρα ὁσμάται μὲν, οὐκ ἀναπνεῖ δέ. ἡ δὲ αἰτία καὶ περὶ τούτων ὕστερον λεχθήσεται. Conferatur praeterea de Sensu et Sens. 5. 444^b 22.

Denique initium capitis octavi foede corruptum est: cuius rei indicia sunt quod πρῶτον (4.) sensu cassum est: deinde EWX codices habent νῦν δὲ πρῶτον περὶ ψόφου καὶ ὁσφρήσεως διο-

ρίσωμεν, non καὶ ἀκοῆς, quod vix erit qui fortuito factum autemet. Sed felici casu Themistius, qui in universo hoc loco Aristotelis vestigiis instat, hanc quoque lacunam explet: cujus rei quo fidem faciam, integrum transscribam locum. φαίνεται γὰρ καὶ τὰ ἔνδρα τῶν ζώων ἔχειν αἰσθησιν ὁσμῆς. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν ζώων ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμᾶσθαι μὴ ἀναπνέοντα, τὰ δὲ ἔνδρα καὶ μὴ ἀναπνέοντα ὁμῶς ὁσμᾶται (h. e. τὰ δὲ ἔνδρα ὁσμᾶται καὶ μὴ ἀναπνέοντα, quae verba propter homoeoteleuton ex Aristotelis textu exciderunt). ἡ δ' αἰτία καὶ περὶ τούτων ὑστερον λεχθήσεται. νῦν δὲ ἐκ τῶν εἰρημένων δηλὸν ἐστὶ τί ποτὲ ἐστὶν ἡ ὄψις· ἡ γὰρ δύναμις ἡ δεχομένη τοὺς τῶν χρωμάτων λόγους ἀνευ τῆς ὕλης διὰ τοῦ μεταξὺ διαφανοῦς ὄψις ἂν εἴη. μετὰ δὲ τὴν ὄψιν περὶ ἀκοῆς ῥητέον καὶ πρὸ γε τῆς ἀκοῆς περὶ ψόφου. Hactenus Themistius. Jam vero non inutile erit universum Aristotelis locum describere qualem fuisse existimo. * 32. τὸ δὲ μεταξὺ ψόφου μὲν καὶ ὁσμῆς ἀήρ τε καὶ ὕδωρ· τὸ δὲ κοινὸν ἀνώνυμον· κοινὸν γὰρ δὴ τι πάθος ἐπ' ἀέρος καὶ ὕδατος ἐστὶν, ὥσπερ τὸ διαφανὲς χρώματι, οὕτω τῶν ἔχοντι ὁσμὴν, ὃ ἐν ἀμφοτέροις ὑπάρχει τούτοις· φαίνεται γὰρ καὶ τὰ ἔνδρα τῶν ζώων ἔχειν αἰσθησιν ὁσμῆς. ἀλλ' ὁ μὲν ἄνθρωπος καὶ τῶν πεζῶν ὅσα ἀναπνεῖ ἀδυνατεῖ ὁσμᾶσθαι μὴ ἀναπνέοντα, τὰ δὲ ἔνδρα ὁσμᾶται καὶ μὴ ἀναπνέοντα. ἡ δ' αἰτία καὶ περὶ τούτων ὑστερον λεχθήσεται. νῦν δ' ἐκ τῶν εἰρημένων δηλὸν τί ἐστὶν ὄψις. Μετὰ δὲ ταῦτα λεκτέον περὶ ἀκοῆς καὶ ἀσφρήσεως. καὶ πρῶτον μὲν περὶ ψόφου καὶ ἀκοῆς διορίσωμεν.

CAPUT OCTAVUM.

§ 2. 419^b 18. ἀλλ' ἦτον non potest ab Aristotele scriptum esse. Qui id scripsit, voluit quidem ille dicere in aquâ minus bene audiri quam in aëre: debebat igitur scribere ἔτι ἀκούεται, ὥσπερ ἐν τῷ αἵρι, οὕτω καὶ ἐν ὕδατι, ἀλλ' ἦτον: ac talia videtur habuisse archetypum codicis T. Sed universa haec sententia ab hoc loco aliena est, quum nihil ea valeat ad id demonstrandum quod sibi demonstrandum sumsit Aristoteles: τὸ μεταξὺ non esse κύριον τοῦ ψόφου. Restituto denique illo μὲν quod ante ἐν excidit haec erit hujus enunciati forma genuina: ἔτι ἀκούεται μὲν ἐν αἵρι καὶ ὕδατι, οὐκ ἔστι δὲ ψόφου κύριος ὁ ἀήρ οὐδὲ τὸ ἴδιον.

§ 3. 419^b 20. Nisi magnopere fallor, Ar. scripsit ἀλλὰ δεῖ στερεῶν πληγὴν γενέσθαι πρὸς ἄλληλα ἢ καὶ πρὸς τὸν αἶρα. Hae duae res sunt ac diversae. Quum enim supra (10.) dixisset sonum semper fieri τινὸς πρὸς τι καὶ ἐν τινι, jam ei in mentem venit stridor ille vel sibilus quem virgâ vel flagro efficimus celeriter discusso aëre: ibi enim τὸ ἐν ᾧ quodammodo etiam τοῦ πρὸς ὃ

vices gerit: quam rem deinde (21. τοῦτο δὲ γίνεται—25. ταχύ) luculenter explicat. Themistius *τηνικαῦτα δέ αἰτ τοὺς δύο ἀναδέχεται λόγους ὁ ἀήρ, τὸν τε τοῦ τυπτομένου σώματος καὶ τὸν τοῦ ἐν ᾧ τύπτεται*. Cf etiam Alexandri locus quem descripsit Trend. Comment. p. 381—2.

§ 4—6. 419^b 25. ἤχῳ—420^a 19. ἀέρα.] In his multa corrupta sunt atque ita corrupta ut non possim omnia emendare: nam testimonia non suppetunt. Sed vel indicato morbo aliquid saltem consecuti esse videbimur. — Verba de quibus agendum diximus duobus locis continentur. Prior locus est de ἤχοι, isque locus ab initio pertinet ad 420^a 2. *λείον ἐπίπεδον*. Deinde agit de aëre cum ipso auditu concreto, qui in cavitate tympani includitur, 420^a 3. *ψοφητικόν*—19. ἀέρα. Sed intra prioris loci fines interposita sunt quaedam quae ad secundum locum pertinent: dico autem 419^a 33. *τὸ δὲ κενὸν ὁρῶς λέγεται κύριον τοῦ ἀκούειν· δοκεῖ γὰρ εἶναι κενὸν ὁ ἀήρ*, (intellige ὁ ἐν τοῖς ὤσιν ἐγκαταφροδομημένος,) *οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ποιῶν ἀκούειν*: quae verba manifesto cognata sunt cum his, quae in altero loco leguntur: *καὶ διὰ τοῦτό φασιν ἀκούειν τῷ κενῷ καὶ ἡχοῦντι, ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὠρισμένον τὸν ἀέρα*, 420^a 18. Utroque loco explicatur opinio quaedam popularis: quum enim sub tympani membranâ vacuum esse videretur, dicebant nos vacuo audire. Cf de Partt. Ann. B 10. 656^b 15. Quo igitur pertineant verba illa (419^b 33—34) postquam demonstratum est, jam videamus cur eo loco quo nunc posita sunt non possint ferri. Primum enim quomodo et quando fiat ἤχῳ Ar. enarrat, 419^b 25. ἤχῳ—27. *σφαῖρα*. Deinde demonstrat omnem sonum reperiendi quidem sed ita reperiendi ut auditum non feriat nisi a superficie planâ vel, quod ipse dicit, laevi reperiendi. Illustrat hoc ipsius lucis exemplo: nam in luce quoque utrumque usu venit, ut et semper reperiendi et, nisi a superficie laevi, adeo reperiendi obscure ut vix lucem voces: quia videlicet lux diffusa non efficit umbram, qua re definimus lucem. Eodem modo, inquit, etiam sonus reperiendi, modo aër motus continuus sit et unus: sed propter aëris naturam, quia facile diffluit, auditum non stringit nisi a superficie laevi reperiendi: sin ita, unus est aër, et omnes aëris moti particulae simul reperiuntur, propter superficie naturam, quam laevem esse posuimus: una enim est rei laevis superficies. — Hanc esse Aristotelis sententiam vix erit qui neget. At jam quaeso haec conferas cum iis quae apud Aristotelem nunc scripta inveniuntur. Ac primum apparet verba illa de quibus sermo incidit, *τὸ δὲ κενὸν κτῆ*, loco esse posita tam inepto ut non possint ineptiori: nihil enim cum re propositâ habent commune. Deinde vero intercederunt ea verba quibus a comparatione lucis ad sonum reditur, nec quidquam ex iis reliqui est nisi haec: *ὅταν κινηθῇ συνεχῆς καὶ*

εἷς, 419^b 35. Ut igitur sententiam meam uno quasi obtutu comprehendas, totum locum describam suppletis aliquo modo iis verbis quae exciderunt. 419^b 27. *εἵκοι δ' αἰεὶ γίνεσθαι ἡχώ, ἀλλ' οὐ σαφές· ἐπεὶ συμβαίνει γε ἐπὶ τοῦ ψόφου καθάπερ καὶ ἐπὶ τοῦ φωτός· καὶ γὰρ τὸ φῶς αἰεὶ ἀνακλᾶται, (οὐδὲ γὰρ ἂν ἐγένετο πάντῃ φῶς, ἀλλὰ σκότος ἔξω τοῦ ἡλιουμένου) ἀλλ' οὐχ οὕτως ἀνακλᾶται ὥσπερ ἀπ' ὕδατος ἢ χαλκοῦ ἢ καὶ τινος ἄλλου τῶν λείων, ὥστε σκιὰν ποιεῖν, ὥ τὸ φῶς ὀρίζομεν. οὕτω δὲ καὶ ὁ ψόφος ἀνακλᾶται μὲν αἰεὶ ὅταν καὶ μὴ ἢ συνεχῆς καὶ εἷς ὁ ἀήρ, ἀλλὰ διὰ τὸ ψαθυρὸς εἶναι οὐ γεγωνεῖ ἂν μὴ λείων ἢ τὸ πληγνέ. τότε δὲ εἷς γίνεται, καὶ ἅμα ἀφάλλεται, διὰ τὸ ἐπίπεδον· ἐν γὰρ τὸ τοῦ λείου ἐπίπεδον.* — Haec eam nisi fallor habent probabilitatem quae in talibus rebus jure postulari potest: nam si in scriptis libris invenirentur, nemo sane aut in sentiis aut in verborum conformatione offenderet. Ex verbo *κινήθη* (419^b 35) lenissimā medelā effeci καὶ μὴ ἢ: quae enim nunc leguntur, *ὅταν κινήθη συνεχῆς καὶ εἷς*, ea ὧν participium adeo desiderant ut ne graece quidem dicta putem. Quae vero in loco interpolato post lacunam posita vitium contraxerunt, ea non correxisse religioni duxi. — Ut hic locus absolvatur, verbo monuisse sat est 420^a 1. *τότε δὲ εἷς γίνεται ἅμα διὰ τὸ ἐπίπεδον* intelligi non posse et esse corrupta. Jam quum Themistius dicat καὶ ἀποπάλλεται, ὥς εἷς, καὶ ἅμα, (quamquam Themistio hoc loco minus confido,) Aristotelem quoque scripsisse arbitror *τότε δὲ εἷς γίνεται, καὶ ἅμα ἀφάλλεται, διὰ τὸ ἐπίπεδον*. Errandi causa librario videtur fuisse quod -εται bis in his verbis legitur.

Ut summam rei persequeremur, distulimus dicere de duobus locis paginae superioris, quos emendavimus. Nam 419^b 33. *legebatur ὥστε σκιὰν ποιεῖν, ἢ τὸ φῶς ὀρίζομεν*. Prorsus necessarium visum est scribere ὥ τὸ φῶς ὀρίζομεν. Nam si de ipsis rebus sermo esset, non de earum definitione, scripsisset profecto ἢ τὸ φῶς ὀρίζεται, umbra quā terminatur lux. Ergo de definitione quadam agitur lucis vulgari ac minus accuratā: lux est id quod umbram efficit: id vero est ὥ, h. e. ὀρίζομεν τὸ φῶς τῷ σκιὰν ποιεῖν.

Deinde dicendum est de fide verborum ἀπὸ τοῦ, quae leguntur in his, 419^b 25. *ἡχώ δὲ γίνεται ὅταν ἀπὸ τοῦ ἀέρος ἐνὸς γενομένου διὰ τὸ ἀγγεῖον τὸ διορίσαν καὶ κωλύσαν θρυφθῆναι πάλιν ὁ ἀήρ ἀπωσθῇ, ὥσπερ σφαῖρα.* — Ἠχώ igitur sit quum aër repercutitur sicut pila: hactenus clara res est. Additur repercuti aërem ἀπὸ τοῦ ἀέρος κτέ, h. e. ab aëre qui unus factus sit propter vas quo terminatur atque impeditur quominus diffluat. Loquitur de saxis vel domuum muris ita positis ut aërem motum vel sonum cohibeant. Qua in re turbat quod ab aëre dicit ita coartato repercuti sonum: nam particula illa moti aëris quam vocamus sonum

ipsa pars est aëris intra muros inclusi: at pars non repellitur a suo toto: porro quod addit *ὡσπερ σφαῖρα*: nam ludentium pila non ab aëre repercutitur sed ab ipso muro. Videtur igitur haec sententia et a rei veritate abhorreere et ipsa parum sibi constare. Omnia plana erunt si omittimus verba *ἀπὸ τοῦ*, id quod faciunt codices *SUVX*: ita enim fiet ut nec sonus ab aëre repercutiatur, id quod subabsurdum videtur, sed a corpore solido, et verba illa *ἀέρος ἐνός γενομένου* condicionem tantum addant quā neglectā non fiat *ἡχώ*. Quid igitur sensit Aristoteles? sonum ab aëre repercuti an a muro? Nam haec inter se pugnant: alterum verum sit necesse est, alterum falsum. In genuinis Aristotelis libris et quae indubitatae sint fidei non invenio quo hanc quaestionem dirimam. Rejicimur igitur ad Problemata, quae sicut nonnulla habent quae et digna sunt Aristotele et cum aliquā probabilitate ei adscribuntur, ita magnā ex parte ab Aristotele sunt abjudicanda. Sed videamus problema vigesimum tertium sectionis *IA*, 901^a 16. *Διὰ τί, εἴπερ ἡ φωνὴ ἐστὶν ἀήρ τις ἐσχηματισμένος καὶ φερόμενος, διαλύεται πολλὰκις τὸ σχῆμα, ἡ δὲ ἡχώ, ἢ γίνεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρὸς τι στερεόν, οὐ διαλύεται αὐτή, ἀλλὰ σαφῶς ἀκούομεν αὐτῆς; ἢ ὅτι ἀνάκλασις ἐστὶν, ἀλλ' οὐ κατάκλασις; οὕτω δὲ τὸ θ' ὅλον διαμένει καὶ δύο μέρη* (h. e. sonus qui prior fuit et percussus sonus) *ὁμοιοσχημονα ἐξ αὐτοῦ γίνεται· πρὸς ὁμοίαν γὰρ γωνίαν ἐστὶν ἡ ἀνάκλασις. διὸ καὶ ὁμοία γίνεται ἡ τῆς ἡχὸς φωνῇ τῇ ἐξ ἀρχῆς*. Haec et scripta sunt tam bene et cum universā Aristotelis doctrinā tantopere concinunt ut, si quod aliud, hoc problema pro genuino sit habendum. Manifesto igitur non ab aëre aer repercutitur sed a solido corpore: *ἢ γίνεται πληγέντος τοῦ τοιούτου πρὸς τι στερεόν*. Posset igitur acta res videri nisi contraria quoque opinio haberet quo inniteretur. Nam hujus ipsius problematis posteriorem partem codex *y* talem praebet ut ei sententiae patrocinetur ex quā sonus ab aëre repercutitur: scribit enim . . . *ἀλλὰ σαφῶς ἀκούεται; ἢ διότι ἀνάκλασις, οὐ κατάκλασις ἐστὶν; τοῦτο δὲ ὅλον ἀφ' ὅλου εἰς τὸ πάθος ἀφομοιοῦται· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀέρος ἀνακλάται καὶ (dele καὶ) τοῦ ἐν τῷ κοίλῳ, οὐκ ἀπὸ τοῦ κοίλου*. At haec interpolata esse facile apparet, et interpolata quidem perabsurde, siquidem supposita cum germanis aperte pugnant. Eadem repugnantia ex interpolatione orta cernitur in problemate ejusdem sectionis quinquagesimo primo, 904^b 27: atque ibi quidem omnes codices in eodem additamento conspirant. Postquam enim problematis vigesimi tertii quae genuina sunt verba paucis mutatis repetiverunt, addunt haec: *εἰτα τὸ πάθος ἀφ' ὁμοίου· ἀπὸ γὰρ τοῦ ἀέρος ἀνακλάται* (adde τοῦ) *ἐν τῷ κοίλῳ, οὐκ ἀπὸ τοῦ κοίλου*. Aliquanto modestius versatus est interpolator problematis septimi ejusdem sectionis, 899^b 18. Postquam enim ipse Ar. ea disputavit quae ex

ejus sententiâ, ex quâ a muro motus aër repercutitur, necessario consequuntur, his deinde interpolator benigne addit quae nisi aër ab aëre repercutitur nullum habent sensum: *συμβάλλεται δὲ ἴσως καὶ ἡ ἀκίνησις τοῦ αἵματος· ἀθρόος γὰρ ἰὼν (lege ὦν) μᾶλλον ἀποπλήττεται τὸν προσπίπτοντα.* Impugnatur igitur Ar. ab interpolatore quodam sententiae patrono ab Aristotelis sententiâ toto caelo diversae. Quod vero in problematis, idem etiam in psychologiâ usu venit. Quae quum ita sint, non potuimus non recidere verba illa *ἀπὸ τοῦ* unde universa haec disputatio initium sumpsit,

Ne vero rem inchoatam reliquisse videamur, quaeramus si placeat quid in causâ fuerit cur philosophi ejus aetatis quae Aristotelis aetatem excipit negaverint ab ipso pariete sonum repercuti. Principium ejus quaestionis solvendae sumendum est inde quod dicit Ar. *τὴν ἡχώ* esse *ἀνάκλασιν*, non *κατάκλασιν*. At ex Aristotelis sententiâ sonus et vox est *ἃς τις ἐσχηματισμένος καὶ φερόμενος*, Probl. *IA* 23. coll. 51. *διαλύεται πολλάκις τὸ σχῆμα*, ibid. de Sensu et Sensili 6. 446^b 6. *ῥητοὶ δὲ τοῦτο καὶ ἡ τῶν γραμμάτων μετασχημάτισις*. At si aër certâ figurâ indutus percutit parietem, qui fit ut figura ea non diruatur, praesertim in tam tenui elemento? Quam difficultatem ut effugerent alii hoc excogitare ut dicerent aërem non a pariete repercuti sed ab alio aëre, molliore scilicet et elementiore quam asper ille murus: alii universum *σχηματισμόν* negaverunt, quorum in numero est auctor libelli qui in corpore aristoteleo fertur *περὶ ἀκουστικῶν*: dicit enim statim initio, 800^a 1. *τὰς δὲ φωνὰς ἀπάσας συμβαίνει γίνεσθαι καὶ τοὺς ψόφους . . οὐ τῷ τὸν αἶρα σχηματίζεσθαι, καθάπερ οἶονταί τινες*: unde transit ad tradendum rationem quandam undulatoriam ab hodiernâ non ita multum diversam. —

Postquam priorem hujus loci particulam quantum fieri poterat correximus et correctâ explicavimus, idem faciendum est in particulâ secundâ, quae a 420^a 3. *ψοφητικόν* ad 19. *αἶρα* extenditur. Ea vero particula non, ut altera, lacunis deformatur sed perversâ quadam abundantâ. Universum autem hunc librum a medicis antiquis diligenter et assidue esse lectitatum consentaneum est: quare mirari non possumus si qui gratiosi ordinis socius doctam aliquam vel quae ipsi docta videretur observationem in margine libri sui illevis etaque postea in Aristotelis verba est recepta. In talium observationum numero ponenda est quae legitur 420^a 15. *ἀλλὰ καὶ σημείον τοῦ ἀκούειν ἢ μὴ τὸ ἡχεῖν αἰεὶ τὸ οὖς ὥσπερ τὸ κέρας· αἰεὶ γὰρ οἰκείαν τινὰ κίνησιν ὃ ἃς κινεῖται ὃ ἐν τοῖς ὠσίν· ἀλλ' ὃ ψόφος ἀλλότριος καὶ οὐκ ἴδιος*. Quod quam absurde dictum sit si quis ab Aristotele dictum putet, facile apparebit consideratâ aristoteleâ auditûs ratione. Sicut enim visus aquâ utitur, ita auditus aëre (de Sensu et Sensili 2. 438^a 12 — 16. ^b 16 — 21.

et saepissime). Is autem aër sub tympani membranâ, τῇ μήνιγγι, 420^a 14, inclusus est et in aure tanquam sede suâ et domo habitat, ἐγκαταχωροῦνται, 9. Cur? nimirum ut omnes aëris motus, (aëris dico externi, qui extrinsecus tympani membranam tangit,) incluso aëri mandentur, qui ipse eos ad sensûs sedem deferat: 4. ἀκοῇ δὲ συμφωνῆς ἀήρ. διὰ δὲ τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, κινουμένου τοῦ ἔξω ὃ εἴσω κινεῖται. Is igitur aër, quem συμφωνῇ vocat, per se motu careat necesse est, sicut aqua in oculo inclusa per se ἄχρους est. Si enim vel auditûs vel visûs instrumentum per se haberet sonum vel colorem, is profecto impediret externum sonum vel colorem quominus accurate perciperetur. Hoc ipse luculente docet Ar. quum dicit 19. ὁ δ' ἐν τοῖς ὤσιν ἐγκαταχωροῦνται πρὸς τὸ ἀκίνητος εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθάνηται πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως. Jam haec conferas quaeso cum verbis quae supra in suspicionem vocavimus: nonne haec contraria dicunt, atque ita contraria ut nullo modo cum illis possint conciliari? Qui aër altero loco in aure inclusus est πρὸς τὸ ἀκίνητος εἶναι, idem altero οἰκείαν τινὰ κίνησιν κινεῖται: unde colligitur ut non possit ἀκριβῶς αἰσθάνεσθαι πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως. Ridiculum vero est quod additur ἀλλ' ὁ ψόφος ἀλλότριος καὶ οὐκ ἴδιος. Fac enim motionem illam aëris in aure inclusi, quum non sit ἄλλοτρία sed ἰδίᾳ, non debere vocari sonum: num ideo minus officiet motus internus externo supervenienti? (Possem etiam Problemata laudare *IA* 33 et 44, nisi eorum fides aut exigua esset aut nulla.) Quae quum ita sint, dubitari non potest quin verba illa quae in suspicionem vocavimus sint ex glossemate orta. Sed nisi fallor ipsa sunt corrupta. Nam τὸ ἡχεῖν αἰεὶ τὸ οὖς ὥσπερ τὸ κέρας veritati repugnat, quia ne tum quidem quum summa est externi strepitûs quies auditur ille βόμβος nisi obturato auris orificio. Quare suspicor scriptum fuisse αὐτὸ τὸ οὖς, h. e. per se et nullo adveniente extrinsecus sono.

Secundum additamentum invenitur ^a 12. οὐκ εἰσέρχεται πρὸς αὐτὸν τὸν συμφωνῇ ἀέρα, in quibus τὸν συμφωνῇ ἀέρα manifesto interpretamentum est vocabuli αὐτόν. Poterat alterum utrum scribere: sed πρὸς αὐτὸν τὸν σ. ἀ., ad ipsum aërem concretum, ratione vacat.

Tertium additamentum est quod legitur ibidem, ^a 12. ἀλλ' οὐδ' εἰς τὸ οὖς, διὰ τὰς ἑλικας: hoc enim nihil ad rem. Praeterea ipsa ratio quae affertur, διὰ τὰς ἑλικας, absona est.

Correxì quod ^a 4. legebatur ἀκοῇ δὲ συμφωνῆς ἀέρι ex codice W et Philopono, qui soli recte ἀκοῇ δὲ συμφωνῆς ἀήρ. Loquitur Ar. de aëre ἐγκαταχωροῦντῃ in auribus, qui est sub tympani membranâ. Ille vero aër concrevit cum auditu, ac ridiculum est dicere auditum concrevisse cum aëre.

Porro correxi quod legebatur 4 — 5. *κινουμένου τοῦ ἔξω τὸ εἶσω κινεῖ*, quod sensu caret. Nam si τὸ εἶσω esset accusativus, debebat scribere *κινούμενος ὁ ἔξω τὸν εἶσω κινεῖ*. Restitui *κινουμένου τοῦ ἔξω ὁ εἶσω κινεῖται*: per aërem externum motum eo motu qui est sonus movetur aër in aure inclusus.

Porro in his verbis 6. *οὐ γὰρ πάντα ἔχει ἄερα τὸ κινήσμενον μέρος καὶ ἔμψυχον* duo deprehenduntur vitia, quibus correctis sic haec legenda sunt: *οὐ γὰρ πάντα ἔχει ἄερα, ἀλλὰ τὸ κινήσμενον μέρος καὶ ἔμψυχον*. In corpore animato quum non sola auricula sit *ἔμψυχος*, apparet huic vocabulo hic non esse locum. *Ἐμψυχον* est τὸ ψόφον ἔχον, eaque vox ita est efficta ut *ἔγγυμος*, *ἔνθεος*, *ἐνθηρος*, *ἐννοος*, *ἐντριχος*, alia complura. *Ψόφος* vero is est de quo Ar. in principio hujus capituli verba fecit, ὁ δυνάμει. Haec correctio omnibus nisi fallor probabitur: quamquam, ut fere sit, morbus medicinā manifestior est. Excidisse vero ἀλλὰ post ἄερα, id nolo demonstrare, ne lectori parum confisus esse videar.*) Neque magis necessarium est explicare cur 7. cum Themistio scripserim *αὐτὸς μὲν δὴ ἄψυχον ὁ ἀήρ*, nec vero *αὐτό*.

Jam dicendum est de codice W: is enim nonnullis in locis alia praebet quam ceteri. Primum enim * 5, ubi ceteri *διόπερ οὐ πάντα τὸ ζῶον ἀκούει, οὐδὲ πάντα διέρχεται ὁ ἀήρ*, ibi igitur codex W haec habet: *διόπερ οὐ παντὶ μέρει τὸ ζῶον ἀκούει ἀλλ' ὥσιν, οὐδὲ πανταχοῦ τοῦ σώματος διέρχεται*. Deinde vero post verba 6. (*liceat enim correctam scribere*) *οὐ γὰρ πάντα ἔχει ἄερα, ἀλλὰ τὸ κινήσμενον μέρος καὶ ἔμψυχον*, codex W addit *ὥσπερ ἡ κόρη τὸ ὕγρον*. Haec ita comparata sunt ut, qui probe intellexerit rationem quae intercedit inter primam et secundam hujus operis editionem, ubi quidem utraque superstes est, eum vix dubitaturum putem haec priori editioni adscribere. Sed, sicuti secundae editionis exemplaria in hac universa particulā corruptelis scatent, ita ne prior quidem editio ab omni corruptelā immunis videtur fuisse: certe verba *ἀλλ' ὥσιν*, nimis insipida illa quidem, non dubito pro additamento habere. — Jam si quaerimus quid possimus ex his prioris editionis reliquiis utilitatis derivare, primum apparet verba 6. ὁ ἀήρ non ab omni suspitione esse libera. Nam et superflua sunt, quandoquidem aër non potest non intelligi quum praecedat *κινουμένου τοῦ ἔξω ὁ εἶσω κινεῖται*, nec in priore editione le-

*) Addi potest locus Theophrasti qui legitur in libello de Sensu et Sensili scripto, c. 57: ex quo intelligitur Aristotelem hoc loco cum Democrito rem habere: *ἀτοπον δὲ καὶ δι' ὧν* (I. καὶ τὸ λέγειν) *κατὰ πᾶν τὸ σῶμα τὸν ψόφον εἰσιέναι, καὶ ὅταν εἰσέλθῃ διὰ τῆς ἀκοῆς, διαχεῖσθαι κατὰ πᾶν, ὥσπερ οὐ ταῖς ἀκοαῖς ἀλλ' ὅλην τὴν σῶματι τὴν αἰσθήσιν οὖσαν*. Cf c. 55, et de visu similia c. 54. *ἀτοπον δὲ καὶ τὸ μὴ μόνον τοῖς ὀμμασιν ἀλλὰ καὶ τῷ ἄλλῳ σῶματι μεταδιδόναι τῆς αἰσθήσεως*.

guntur. Multo vero gravius est quod videmus in hac hujus operis parte antiquo sane tempore adhibitam esse priorem editionem, ut vulgatam ex illâ supplerent: hoc enim utile est ad solvendam quaestionem quae est de 419^b 33. τὸ δὲ κενὸν ὁρθῶς λέγεται κύριον τοῦ ἀκούειν. δοκεῖ γὰρ εἶναι κενὸν ὁ ἀήρ, οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ποιῶν ἀκούειν. Hanc sententiam cognatam esse supra demonstravimus cum eâ quae legitur 420^a 18. καὶ διὰ τοῦτό φασιν ἀκοῦειν τῷ κενῷ καὶ ἡχοῦντι, ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὠρισμένον τὸν ἄερα. Has igitur sententias si diligenter excutimus, apparet non tantum cognatas esse sed unam eandemque vario modo dictam. Quae res sicuti obscura esset nisi de duabus hujus operis editionibus compertum haberemus, ita nunc facilem habet explicatum si ponimus verba prioris editionis principio fuisse scripta in margine secundae, deinde vero sive casu sive consilio esse detrusa in lacunam illam quam esse post 419^b 33. ὀρίζομεν supra demonstravimus.

Superest ut totum hunc locum ita describam qualem fuisse censeo in libris qui perantiquo quodam tempore optimi fuere.

(420^a 3.) ψοφητικὸν μὲν οὖν τὸ κινητικὸν ἐνὸς ἀέρος συνεχεῖα μέχρις ἀκοῆς. ἀκοῇ δὲ συμφυῆς ἀήρ· διὰ δὲ τὸ ἐν ἀέρι εἶναι, κινουμένον τοῦ ἕξω ὃ εἴσω κινεῖται.

editio prior: διόπερ οὐ παντὶ μέρει τὸ ζῶον ἀκούει, οὐδὲ πανταχοῦ τοῦ σώματος διέρχεται· οὐ γὰρ πάντῃ ἔχει ἀέρα, ἀλλὰ τὸ κινήσόμενον μέρος καὶ ἔμψοφον, ὥσπερ ἡ κόρη τὸ ὑγρόν. αὐτὸς μὲν δὲ ἄψοφον ὁ ἀήρ διὰ τὸ εὐθρυπτον· ὅταν δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι, ἢ τούτου κίνησις ψόφος γίνεται.

editio posterior: διόπερ οὐ πάντῃ τὸ ζῶον ἀκούει, οὐδὲ πάντῃ διέρχεται· οὐ γὰρ πάντῃ ἔχει ἀέρα, ἀλλὰ τὸ κινήσόμενον μέρος καὶ ἔμψοφον. αὐτὸς μὲν δὲ ἄψοφον ὁ ἀήρ διὰ τὸ εὐθρυπτον· ὅταν δὲ κωλυθῇ θρύπτεσθαι, ἢ τούτου κίνησις ψόφος.

ὁ δ' ἐν τοῖς ὡσὶν ἐγκατεροδόμηται πρὸς τὸ ἀκίνητος εἶναι, ὅπως ἀκριβῶς αἰσθάνηται πάσας τὰς διαφορὰς τῆς κινήσεως. διὰ ταῦτα δὲ καὶ ἐν ὕδατι ἀκούομεν, ὅτι οὐκ εἰσέρχεται πρὸς αὐτόν. ὅταν δὲ τοῦτο συμβῇ, οὐκ ἀκούει· οὐδ' ἂν ἡ μῆνηγξ κάμη, ὥσπερ τὸ ἐπὶ τῇ κόρῃ δέρμα ὅταν κάμη.

prior editio: τὸ δὲ κενὸν ὁρθῶς λέγεται κύριον τοῦ ἀκούειν· ὁσκεῖ γὰρ εἶναι κενὸν ὁ ἀήρ, οὗτος δ' ἐστὶν ὁ ποιῶν ἀκούειν.

posterior editio: καὶ διὰ τοῦτό φασιν ἀκοῦειν τῷ κενῷ καὶ ἡχοῦντι, ὅτι ἀκούομεν τῷ ἔχοντι ὠρισμένον τὸν ἀέρα.

πότερον δὲ ψοφεῖ τὸ τυπτόμενον ἢ τὸ τύπτον; κτε.

§ 8. 420^a 31. οὐ δὴ ταχὺ τὸ ὀξύ,] καθάπερ φασὶν οἱ κατὰ τοὺς ἀριθμοὺς ἀρμονικοί, Top. A 15. 107^a 15.

§ 9—10. 420^b 9. πολλὰ—14. μορίῳ. Quod in superiore loco, qui est de sono, accidisse demonstravimus, ut observationibus quibusdam virorum doctorum in Aristotelis textum illatis sententiarum nexus solveretur et severa argumentandi ratio perturbaretur, id in hac quoque particulâ, quae est de voce, factum videmus: nam quae nunc de piscibus mussitantibus legimus qui in Acheloo flumine inveniuntur, ea non sunt Aristotelis. Nolo ejus rei hoc afferre argumentum, quamvis id verum sit, quod ejusmodi exempla ab hujus operis indole summam ac principia in omnibus persequentis aliena sunt. Aliquanto plus nisi fallor hoc valet. Demonstrandum est πολλὰ τῶν ζώων μὴ ἔχειν φωνήν (9), sed ea tantum ὅσα δέχεται τὸν ἀέρα (16). Quodsi voluisset Ar. obviam ire exceptionibus quibus aliquis uti posset ad contrariam tuendam sententiam, non arripuisset rem paucissimis notam, dico autem pisces illos, sed eam posuisset quae vel cuilibet statim in mentem venit, τὸν βόμβον et murmur insectorum. Nunc vero contrarium factum videmus: tacet de insectis, de piscibus illis loquitur. Sed tertium est argumentum idque firmissimum. Felici enim casu factum est ut additamentum illud quod est de Acheloi piscibus non eo loco poneretur a librario quo refertur et cui inservit illustrando, sed loco tam importuno ut quae necessario conjungenda sunt, ea jam distraherentur. Utraque res liquide potest demonstrari. Apparet enim piscium exemplum ad pisces pertinere, sic: πολλὰ δὲ τῶν ζώων οὐκ ἔχουσι φωνήν, οἷον τὰ τε ἀναιμα καὶ τῶν ἐναιμίων ἰχθύες. ἀλλ' οἱ λεγόμενοι φωνεῖν, οἷον ἐν τῷ Ἀχελύῳ, ψοφοῦσι τοῖς βραγχίοις ἢ τινι ἐτέρῳ τοιούτῳ: ac si ita inveniremus scriptum, multo difficilius sentiremus interpolationem. Nunc vero, quod diximus, peropportune evenit ut librariorum stupor illud exemplum uno versu infra in Aristotelis verba inferret: unde factum est ut haec absurda existeret sententia: πολλὰ δὲ τῶν ζώων οὐκ ἔχουσι φωνήν, οἷον τὰ τε ἀναιμα καὶ τῶν ἐναιμίων ἰχθύες. καὶ τοῦτ' εὐλόγως, εἴπερ ἀέρος κίνησίς τις ἐστὶν ὁ ψόφος. Ergo quia sonus est motio quaedam aëris, voce carent insecta, quae aërem movent? Quid obsecro diceret summus artis logicae magister si talia videret tanquam sua venditari? Quodsi ejicimus verba illa quibus ejusdem argumenti partes dimidia discinduntur, hanc habebimus sententiam: 'neque id caret ratione. Nam sonus quidem est aëris motio, sed non omnis sonus vox est: vox enim est animalis sonus, neque vero is omnis neque qui qualibet sit animalis parte.' — Quamquam haec sufficiunt ad pisces musicos, qui suo loco recurrunt Hist. An. A 9. 535^b 14, ex hoc loco removendos, non prorsus spernendae sunt duae observationes. Primum enim, si haec genuina essent,

Ar. scripsisset οἱ λεγόμενοι φωνεῖν, οἷον οἱ ἐν τῷ Ἀρχελώρῳ, non οἷον ἐν τῷ Α. Deinde ἀλλὰ illud plus quam suspectum est: debebat enim scribi aut οἱ δὲ λεγόμενοι aut οἱ γὰρ λ. Sed qui ejusmodi additamenta in margine adscripserunt, videntur valde amantes fuisse particulae ἀλλὰ: nam fere ubique eam ponunt: 419^b 18. ἀλλ' ἦτιον. 420^a 5. (in iis quae W praebet) ἀλλ' ὥσιν. 420^a 12. ἀλλ' οὐδ' εἰς τὸ σὺς, διὰ τὰς ἑλικας. 420^a 15. ἀλλὰ καὶ σημειῶν... postremo hoc loco ἀλλ' οἱ λεγόμενοι... Idem ἀλλὰ invenies 421^a 5, ubi post verba διότι οἱ ἰχθύες ἄφωνοι quidam libri addunt ἀλλ' οἱ λέγοντες οὕτως (al. ὅτι φωνοῦσιν) ἀμαρτάνουσιν.

Hactenus de verbis 11. ἀλλ' οἱ — 13. τοιοῦτῳ hinc removendis. Quamquam nondum absolutus est locus. Quod enim demonstravimus additamentum illud in medium quoddam argumentum esse illatum, cujus argumenti duas partes necessario conjungendas divelli jam ac scindi, id in causā fuisse videtur ut secunda ejus argumenti pars mutilaretur. Ar. enim non videtur sic scripsisse: 13. φωνὴ δ' ἐστὶ ζῶον ψόφος, καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ. Haec enim verba quum duabus contineantur partibus, eae partes non possunt per particulam καὶ conjungi, propterea quod altera pars non continuatur alterā sed contrahitur et angustioribus finibus coërcetur. Themistius quidem ζῶον μὲν οὖν ψόφος ait ἡ φωνή, οὐ παντὸς δέ, ὡς περ ἐφην, ἀλλ' οὐδὲ παντὶ μορίῳ· οὐ γὰρ τῷ τυχόντι. Quae eo ducunt ut eum legisse existimemus φωνὴ δ' ἐστὶ ζῶον ψόφος, οὐ παντὸς δέ καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ. Sed οὐ παντὸς δέ non potest scripsisse Ar., quia hoc ipsum est demonstrandum. Collatis igitur iis quae paulo infra leguntur (29.) οὐ γὰρ πᾶς ζῶον ψόφος φωνή, καθάπερ εἵπομεν, scribendum censeo φωνὴ δ' ἐστὶ ζῶον ψόφος, οὐ πᾶς δέ, καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ.

Ejectis igitur ejiciendis, additis addendis, universus locus hanc accipiet formam: 9. πολλὰ δὲ τῶν ζῶων οὐκ ἔχουσι φωνήν, οἷον τὰ τε ἄναιμα καὶ τῶν ἐν αἵμων ἰχθύες. καὶ τοῦτ' εὐλόγως, εἵπερ ἀέρος κίνησις τίς ἐστὶν ὁ ψόφος, φωνὴ δ' ἐστὶ ζῶον ψόφος, οὐ πᾶς δέ καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ· ἀλλ' ἐπεὶ πᾶν ψοφεῖ τύπτοντός τινος καὶ τι καὶ ἐν τινι, τοῦτο δ' ἐστὶν ἀήρ, εὐλόγως ἂν φανοίη ταῦτα μόνα ὅσα δέχεται τὸν αέρα. Vides universum argumentum non absolvi nisi his ultimis verbis, ubi non sine causā εὐλόγως vocabulum, quod idem initio positum erat, repetitur.

Haec fere sunt quae ad sanandum hunc locum afferri possunt. Fateor tamen ne sic quidem persanatum mihi videri. Quid enim? εἵπερ ἀέρος κίνησις τίς ἐστὶν ὁ ψόφος, φωνὴ δ' ἐστὶ ζῶον ψόφος, haec tam invenusta sunt et scabra ut prorsus abhorreant a

simplici illâ Aristotelis elegantia. Accedit, id quod etiam gravius est, quod hoc loco, quo a genere ad speciem descenditur, desideratur vocula μέν. Nihil offenderem si sic invenirem scriptum: καὶ τοῦτ' ἐλόγως, εἶπερ ὁ μὲν ψόφος κίνησις τις ἐστὶν ἀέρος, φωνή δ' ἐστὶ ζῴου ψόφος, οὐ πᾶς δέ, καὶ οὐ τῷ τυχόντι μορίῳ.

§ 11—12. 421^a 1 et 3 quum alii libri τούτῳ praebeant alii τοῦτο, quaeritur hoc an illud legendum sit utroque loco, an altero alterum et, si ita est, utrum utro. Igitur quod ubique faciendum duximus, ut locos singulos ex universâ sententiâ dijudicaremus et ubi opus esset adhibitis codicum et exegetarum subsidiis corrigere-mus, id nunc quoque, si modo possumus, faciemus. Quodsi non verbum verbo sed sententiam sententiâ interpretari volumus, Ar. hoc videtur dicere. Si quis spiritum emittit, nondum vocem emittit: ergo non ipse spiritus quem respirando reddimus vocem efficit, 420^b 33. (ἡ φωνή οὐκ ἐστὶ) τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος. Imo ut vox fiat necesse est cohibeas spiritum, 421^a 2. τὸ μὴ δύνασθαι φωνεῖν ἀναπνέοντα μηδ' ἐκπνέοντα, ἀλλὰ κατέχοντα. Illud κατέχειν (τὸ πνεῦμα) non ita est intelligendum ut paulo post, 421^b 15, ut omnino spiritus non emittatur nec intromittatur: sic enim nulla fiet vox. Sed quum vox ita fiat ut ligulae glottidis plus minusve tendantur atque paulatim emittatur spiritus per rimam glottidis jam coartatam, hanc voluntatis actionem, quae per nervos et musculos, (τὸ ἐμψυχον), exercetur, significare voluit Ar. illo κατέχειν, quod latine veritas regere vel moderari. Quod enim persaepe videmus fieri, ut divinatione quadam magis quam certâ scientiâ rem assequatur Ar., id in hac quoque re usu venit: nam glottidis ligulas earumque tensionem vereor ne Ar. non noverit. — Quae omnia si conjungimus, haec existit sententia. Distinguendus est aër qui est in faucibus ab eo aëre qui ex pulmonibus emittitur: non ab hoc efficitur vox, sed per hunc, quia per hunc ille qui est in faucibus alliditur ad ipsas fauces: (ἡ φωνή οὐκ ἐστὶ) τοῦ ἀναπνεομένου ἀέρος, ἀλλὰ τούτῳ (h. e. τῷ ἀναπνεομένῳ ἀέρι) τύπτει (τὸ ἐμψυχον) τὸν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς αὐτήν, et, ut Aristotelis more loquar, ὁ ἀναπνεόμενος ἀήρ non est δ' sed δι' οὗ sive ὧ. Dativus igitur legendus est et hoc loco et 421^a 3. κινεῖ γὰρ τούτῳ (τὸν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς αὐτήν) ὁ κατέχων. — Una superest quaestio an scribendum sit ^a 1. ἀλλὰ τούτῳ τύπτει τοῦτο τὸν ἐν τῇ ἀρτηρίᾳ πρὸς αὐτήν: sic enim Simplicium habuisse manifestum est quum scribat: 'ἀλλὰ τούτῳ, τῷ ἀναπνεομένῳ δηλαδή, 'τύπτει' τὸ ἐμψυχον· 'τούτο' γὰρ τὸ ἐμψυχον εἰρηκε. Possunt nonnulla dici ad commendandam hanc lectionem: necessaria non est, quia subjectum verbi τύπτει facile intelligitur. Ego illud τοῦτο pro ditographiâ habuerim.

CAPUT NONUM.

§ 1. 421^a 8. Prior editio quum habeat οὕτως ὡς ὁ ψόφος καὶ τὸ φῶς, posterior οὕτως ὡς ὁ ψόφος ἢ τὸ χρῶμα, sunt qui haec conjungant, codices TWX et ex interpretibus Simplicius et Philoponus et fortasse Themistius, suppletā alterā ex alterā editione.

§ 3. 421^b 1. Legebatur ἡ μὲν γὰρ γλυκεῖα ἀπὸ τοῦ κρόκου καὶ τοῦ μέλιτος, intell. εἴληφε τὸ ὄνομα. Sed verum non est odorem dulcem a croco esse appellatum: nam dulcem dicimus, non croceum odorem. — Qui ἀπὸ τοῦ addidit, debebat certe eadem addere ante θύμον, 2: id quod in iis libris factum videmus e quibus Basileensis et Aldina derivatae sunt editiones. Verba quae huic interpolationi ansam dederunt, leguntur ^b 1. καθ' ὁμοιότητα τῶν πραγμάτων, quae πράγματα bonus vir putavit esse τὸν κρόκον et τὸ μέλι et τὸν θύμον. Imo quas res Ar. dicit esse similes, sunt ἡ ὁσμὴ ἢ γλυκεῖα et ὁ χυμὸς ὁ γλυκὺς, item ἡ ὁσμὴ ἢ δριμύτης et ὁ χυμὸς ὁ δριμύς. Inter haec saporis praediti sunt nominibus, odores per se carent: sed quum odor quisque saporis cujusque similis sit, etiam nomen traxit ab eo. Cf de Sensu et Sens. 4. 440^b 30. ἐναργέστερον δ' ἐστὶν ἡμῖν τὸ τῶν χυμῶν γένος ἢ τὸ τῆς ὁσμῆς.

§ 4. 421^b 8. καὶ τὸ φάύλην.] De articulo restituendo cf 422^a 30.

§ 5. 421^b 10. τὰ ἔνδρα . . καὶ ἔναιμα καὶ ἄναιμα.] Articulus recte posse omitti demonstrant quae 22. leges τοῦ ὁσφραντοῦ καὶ θυσώδους καὶ εὐώδους. Cf 426^b 2 — 3. Ceterum hic locus idoneus est ad illustrandos tres illos perfectionis gradus de quibus saepe dictum est. Nam quum editio A habeat καὶ γὰρ τὰ ἔνδρα φαίνεται αἰσθανόμενα ὁσμῆς, καὶ τὰ ἔναιμα καὶ ἄναιμα ὁμοίως, B^a praebet haec: καὶ γὰρ τὰ ἔνδρα δοκοῦσιν ὁσμῆς αἰσθάνεσθαι, ὁμοίως δὲ καὶ τὰ ἔναιμα καὶ τὰ ἄναιμα: postremo B^b καὶ γὰρ τὰ ἔνδρα δοκοῦσιν ὁσμῆς αἰσθάνεσθαι, ὁμοίως καὶ ἔναιμα καὶ ἄναιμα.

§ 7. 421^b 29. φράγμα] πῶμα W, ex editione A huc illatum. Πῶμα legitur etiam de Spir. 11. 476^a 34 et de Sensu et Sens. 5. 444^b 23: quem locum velim conferas cum hoc.

§ 8. 422^a 6. ἐστὶ δ' ἡ ὁσμὴ τοῦ ξηροῦ, ὥσπερ ὁ χυμὸς τοῦ ὑγροῦ. Haec difficultatem habent. Quod objectum olfactus, τὴν ὁσμὴν, esse dicit siccum, num id de materiā intelligendum est an de eo quod materiam informat? item objectum gustatus, τὸν χυμόν, quod humidum esse vult, num id humidum forma est et τὸ ποιοῦν, an materia et τὸ πάσχον? (Cf Meteor. 1 4.) Paulo infra, v. 10, dicit Humidum esse materiam gustatus: cf 17 — 19. Ergo etiam Siccum materia est, non forma, rei olentis, et ut aliquid gustetur necesse est in humido contineatur, item ut odoratu percipiatur, in

sicco. Cui rei adversari videtur quod quaedam animalia in aëre odorantur, alia in aquâ, quorum elementorum utrumque humidum esse constat. Sed haec difficultas facile discutitur si quis recorderetur gustatum quidem nullo uti corpore intermedio, 422^a 15. *ὡς μὲν οὖν τὸ μεταξὺ οὐθέν ἐστιν*, olfactum vero corpore intermedio non carere, 421^b 8. *ἔστι δὲ καὶ ἡ ὁσφρησις διὰ τοῦ μεταξὺ, οἷον ἀέρος ἢ ὕδατος*. Unde sequitur ut eo loco de quo agimus sermo non sit de corpore *τῷ διαφορθεύοντι*, sed de ipsâ re olente: ejus igitur materiam esse siccam. At multi olent liquores: quam rem quis putet Aristotelem ignorasse? Deinde vero de Sensu et Sens. 5. init. legimus haec: *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον* (int. *ὅνπερ καὶ περὶ τῶν χυμῶν*) *δεῖ νοῆσαι καὶ περὶ τὰς ὁσμάς· ὅπερ γὰρ ποιεῖ ἐν τῷ ὑγρῷ τὸ ξηρόν, τοῦτο ποιεῖ ἐν ἄλλῃ γένει τὸ ἐγχυμον ὑγρόν, ἐν ἀέρι καὶ ὕδατι ὁμοίως*: h. e. rei gustabilis forma est τὸ ξηρόν, materia τὸ ὑγρόν: item rei odorabilis forma τὸ ἐγχυμον ὑγρόν, materia ἄλλο γένος. Sed haec rei gustabilis et odorabilis comparatio claudicat: videmus enim ex iis quae sequuntur illud ἄλλο γένος esse τὸ δίοσμον, hoc est τὸ μεταξὺ, quale in gustatu est nullum. Praeterea jure aliquis quaerat an legendum sit τὸ ἐγχυμον ξηρόν, non ὑγρόν: cf 443^a 6. *εἰ οὖν τις θεῖη καὶ τὸν ἀέρα καὶ τὸ ὕδωρ ἄμφω ὑγρά, εἴη ἂν ἡ ἐν ὑγρῷ τοῦ ἐγχύμου ξηροῦ φύσις ὁσμή*. 443^a 1. ^b 4—5. 445^a 13. Sed quidquid est, facere non possum quin ingenue confitear in his rebus Aristotelem videri mihi parum sibi constitisse. Nec id possumus mirari, quia manifesto quatuor illae naturales qualitates, dico autem calidum frigidum humidum siccum, non sufficiunt ad gignenda innumera prope rerum naturalium discrimina.

CAPUT DECIMUM.

§ 1. 422^a 11. Utrum legendum est *διὸ καὶ ἐν ὕδατι εἰ-
μεν, αἰσθανόμεθ' ἂν ἐμβληθέντος τοῦ γλυκέος*, an *ἡμεν ἐ-
ῆσθανόμεθ' ἂν*? Illud Bekkerus scripsit, hoc Trendelenburgius. — Est quidam locus de eadem re et ceterum simillimus de Sensu et Sens. 6. 447^a 6. *ἦν δ' ἂν καὶ τὸ γεύεσθαι ὥσπερ ἡ ὁσμή εἰ
ἐν ὑγρῷ ἡμεν καὶ πορρωτέρω ἔτι πρὶν θιγεῖν αὐτοῦ ἡσθανό-
μεθα*: quo inspecto vix ulla videtur dubitatio relinqui quin illic quoque imperfectum sit scribendum. Sed cavendum est ne falsâ specie decipiamur. Primum enim optativus haud minus quam imperfectum recte ponitur ubi agitur de re quae fieri non potest: differunt hae structurae, si de re impossibili agitur, ita ut, qui imperfecto utitur, expresse dicat rem fieri non posse, qui optativo, non dicat, sed cogitationis vi, quae magna est, pro facto ponat quod rerum natura non admittit. Locum quem ex libello de Sensu et Sensili

petivi qui recte intelligere vult, necesse est universum legat caput inde ab 446^a 20. Quo facto inveniet hunc esse illorum verborum sensum. Nec tactus gustatusque nec visus in tempore fiunt, sed puncto temporis, quamquam diversas ob causas. Contra sono et odori tempore opus est ut ab objecto perveniant ad sensum. Quodsi homo in aquâ viveret, etiam gustus earum rerum quas solvit aqua sensim ad eum deferretur, et videretur ei gustatus eodem modo fieri quo nunc odoratio. — Alia est ac diversa ratio loci 422^a 11. Gustatus, inquit, nullo utitur corpore medio, sed ipsam rem gustamus. Verum quidem est rem gustabilem, ut gustetur, non posse egere aquâ: sed aqua non tenet medii locum, imo in aquâ tanquam in materiâ continetur res gustabilis. Quod ut exemplo illustretur, ponamus hominem vivere in aquâ: sentiet homo procul rem dulcem in aquam infusam (εἰ — εἶμεν, — αἰσθάνοιμεθ' ἂν. .): non tamen, si ita esset, ideo medii locum aqua teneret, sed gustaremus dulce propterea quod cum aquâ misceretur. — Vides posteriorem tantum particulam, non priorem, ita dici ut simul negetur. Cf 423^b 8—11.

§ 3. 422^a 33. Post φύσιν lenius distinxi, quia quae sequuntur ἔστι δὲ κοινὸν ἀφῆς καὶ γεύσεως τὸ ποτὶόν rationem reddunt verborum 31. δοκεῖ δ' εἶναι ἀρχὴ τὸ ποτὶόν καὶ ἄποτον. Quae vero media interjecta sunt, poterant ea parentheses signo cancellari.

§ 5. 422^b 16. Addendum esse οἶον αὐτό, sic: γευστὸν δὲ τὸ ποιητικὸν ἐντελεχείᾳ αὐτοῦ οἶον αὐτό, suadent quae legimus 418^a 3—6 et praecipue 424^a 1—2.

CAPUT UNDECIMUM.

§ 1. 422^b 17. Legebatur περὶ δὲ τοῦ ἀπτοῦ καὶ ἀφῆς ὁ αὐτὸς λόγος, h. e. de his duabus rebus eandem valere rationem quam de reliquis. Restitui καὶ περὶ ἀφῆς, ut sententia haec sit: quae ratio est τοῦ ἀπτοῦ, eadem est τῆς ἀφῆς. Eâdem de causâ punctum maximum tollendum erat quod ponebatur post λόγος.

§ 3. 423^a 4. ἀψάμενος] Lege ἀψαμένον. Cf ad 435^a 1.

§ 4. 423^a 14. Legebatur οἶον βούλεται ἡ σὰρξ καὶ τὸ ἀνάλογον· ὥστε ἀναγκαῖον καὶ τὸ σῶμα εἶναι μεταξὺ τοῦ ἀπτικοῦ προσπεφυκός: legendum est οἶον βούλεται εἶναι καὶ ἡ σὰρξ καὶ τὸ ἀνάλογον· ὥστε ἀναγκαῖον τὸ σῶμα εἶναι τὸ μεταξὺ τοῦ ἀπτικοῦ προσπεφυκός. Sententia haec est. Si pars aëris corpori circumfusi cum eo concrevisset, viderentur nobis visus auditus olfactus unus quidam sensus esse: quum vero aër a corpore animantis separatus sit (10.), non latet nos sensus illos esse tres. In tangendo vero quod medii vice fungitur, id concretum est cum corpore, (cujus rei ratio redditur 12—14,) unde fit ut sensus qui

plures sint videantur nobis esse tantum unus. — Igitur summa sententiae in his sita est: τὸ σῶμα τὸ μεταξὺ προσπεφυκέναι vel εἶναι προσπεφυκός. Restituendus igitur erat ante μεταξὺ articulus. Deinde καὶ illud quod legebatur (15.) ante τὸ σῶμα apparet sensu carere: nullum enim aliud corpus intermedium cum animato corpore concrevit. Porro legendum est οἷον (h. e. μικτὸν ἐκ γῆς καὶ τούτων) βούλεται εἶναι καὶ ἡ σὰρξ: nam nec βούλεται sine εἶναι dicere consuevit Ar. et praeter carnem ceterae quoque (h. e. καὶ) corporis animati partes mixtae sunt. — In libro ex quo codex *E* vel descriptus vel correctus est videntur suā sede fuisse verba εἶναι καί: infelici casu vero accidit ut haec verba a librario omissa alieno loco insererentur: habet enim ille liber in versu qui hunc excipit (15.) ὥστε ἀναγκαῖον εἶναι καὶ τὸ σῶμα εἶναι. Facile autem fieri poterat ut in his βούλεται εἶναι καὶ καὶ scribentis oculi ita aberrarent ut omitterentur εἶναι καί.

§ 9. 423^b 22. τὸ ἔσχατον. Ignoro cur id addiderit Ar.

§ 11. 424^a 2. Legebatur ποιεῖ δυνάμει ὄν. Sed sic δυνάμει ὄν non potest non videri subjecto appositum, quum re verā appositum sit objecto. Scripsi igitur τὸ δυνάμει ὄν, primam secutus editionem.

CAPUT DUODECIMUM.

§ 1. 424^a 18. Legebatur ἡ μὲν αἰσθησίς ἐστι τὸ δεκτικὸν τῶν αἰσθητῶν εἰδῶν ἄνευ τῆς ἕλης. In his εἰδῶν manifesto est interpretamentum verborum τῶν αἰσθητῶν ἄνευ τῆς ἕλης: sunt enim haec τὰ εἶδη. Quum igitur εἰδῶν omittatur non solum in codicibus *SUX* sed etiam in primā editione, non dubitavi expellere. Cf etiam 425^b 23.

§ 5. 424^b 6. Quum in verbis εἰ δὲ τὸ ὁσφραντὸν ὁσμή subjectum sit haud dubie ὁσμή, non sine causā aliquis suspicetur legendum esse ἡ ὁσμή. Sed vereor ne nimis multi sint loci apud Aristotelem mutandi si hanc ubique sequamur legem.

§ 6. 424^b 17. Scripsi ἡ τὸ μὲν ὁσμάσθαι καὶ αἰσθάνεσθαι, suscepto καὶ ex codice *E* (Buss.) et e priorē editione, quae αἰ habet. Quod καὶ si abest valde desideratur. Postquam enim demonstravit Ar. quomodo res sensu carentes patiantur a rebus sensus ferientibus, v. c. ab odore, jam sese interpellat hac quaestione, quae supra (*B* 5) eā quā debuit diligentia excussa est: utrum sentiendi actus sit mera passio. Neque id sine causā quaerit: nam si aër haud minus quam nares ab odore patiuntur, ambigat aliquis an aër etiam odoretur. (Non mirarer si quis Pythagoreus id contendisset.) Respondet igitur Ar.: non eodem modo nares quo aër ab odore afficiuntur: nam odorari est (praeter passionem) etiam

sentire: de sentiendo vero demonstratum est recte quidem passionem praedicari, sed eam tantum passionem quae est *ἐπίδοσις εἰς αὐτό καὶ εἰς ἐντελέχειαν*. — Verum quidem est opponi inter se τὸ αἰσθάνεσθαι et τὸ αἰσθητὸν γίνεσθαι, quorum illud est sensus, hoc rei intermediae: sed locus qui legitur 425^b 22 sqq. documento est ipsum quoque sensorium quodammodo αἰσθητὸν fieri: unde colligitur non simpliciter opponi inter se τὸ αἰσθάνεσθαι et τὸ αἰσθητὸν γίνεσθαι, ut alterum altero excludatur: sed τὸ αἰσθάνεσθαι est et αἰσθητὸν γίνεσθαι et praeterea aliud quid, h. e. propria sensus actio. Igitur minime inane est illud καὶ quod addidimus. — Ceterum, ne quam difficultatem tacitus praetermisisse videar, fateor me ignorare quid in ultimo versu sibi velit illud ταχέως vel, quod prior editio praebet, ταχύ.

LIBER TERTIUS.

Arabes Γ 1—3 ad librum superiorem adjungunt.

CAPUT PRIMUM.

§ 1—4. 424^b 24. εἰ—425^a 13. αἰσθησις. Haec unam efficiunt comprehensionem, cujus ἀπόδοσις incipit 425^a 11. ὥστε: quā de causā sustulimus puncta quibus ea antea discerpebatur. Videtur autem post Aristotelem nemo hanc demonstrationem intellexisse: videantur Simplicius, Philoponus, Sophonias, Alexander (in *Ἀπορ. καὶ Αὐ. Γ' ζ*, p. 169 Sp.), Averroës, Iulius Pacius, denique Trendelenburgius. Nec ego intelligo. Videtur autem Ar. sic argumenta nectere. Si omnia corpora quae in hoc mundo sunt eorumque passionem omnes sentimus, aliud vero praeter quatuor illa elementa nullum est nec passio ulla vel affectio quae nullius sit horum elementorum, apparet nullum nobis deesse sensum. — Vides hoc argumentum esse ἐξ ὑποθέσεως: cum quā re congruit quod statim initio dixit ἐκ τῶνδε πιστεύσει ἐν ἄν τινι. Propositio prior miro modo demonstratur, sic ferme. Corpora quae sunt in hoc mundo eorumque affectiones sensu percipimus omnia. Nam si deficeret nos aliquis sensus ad ea percipienda natus, deficeret etiam sensorium. At nullum sensorium ad ea percipienda natum deficit nos: ergo objectas quoque sensoriis quae habemus res omnes percipimus. Quā in demonstratione falsus est Ar., si modo est Aristotelis qualis nunc legitur. Nam ubi actus est, necesse est adsit instrumentum, non vice versa. — Ea vero plane non intelligo quae leguntur 424^b 31. εἰ—34. χρώας: nam id si verum esset, sequeretur ut qui oculis orbatus auditum haberet, is etiam colores perciperet.

— Scripsi quidem cum Trendelenburgio τοῦ δι' ἀμφοῖν, 425^a 2, quia ea scriptura aliquo modo probabilior videtur alterā. Attamen tenendum est in universā hac scribendā comprehensione nos ariolari magis quam certā agere et definitā ratione, quandoquidem summam sententiae non intelligimus. Eandem ob causam nolui expellere quae loco ἀτοπωτάτῳ de talpā dicuntur. Videantur quoque quae de Acheloi piscibus ad 420^b 11. dicta sunt. Nam ubi omnia obscura sunt, praestat quae tradita sunt servasse.

§ 5 — 7. 425^a 13. ἀλλὰ μὴν — 30. ὁρᾶν. 'At ne communium quidem rerum sensibilium potest sensorium esse proprium, earum dico quas praeterea (ὧν καὶ ἐκάστη) singulis quibusque sensibus percipimus non per accidens.' De addendā negatione cf B 6: quod caput nisi quis probe intellexerit, non poterit iudicium facere de emendandā huius loci scripturā. Cf etiam 425^a 27. τῶν δὲ κοινῶν ἤδη ἔχομεν αἰσθῆσιν κοινήν, οὐ κατὰ συμβεβηκός. Desiderari negationem intellexerunt exegetae, ex quibus Them. σχεδόν addit: male. Simplicius οὐ μὴν ἀληθές inquit ὅτι κατὰ συμβεβηκός, ὡς εἰθ' ἴς δείκνυσιν. Philoponus ὅρα inquit ὡς ἁσαφῶς τὸ κατὰ συμβεβηκός εἶπεν.

Deinde quaeritur num genuinum sit (16.) post ἀριθμοῦ vocabulum ἐνός, quod in codice V omittitur. Is vero liber quum audacissimis interpolationibus scateat atque corruptelis, exigui est momenti, praesertim quum exegetae ἐνός legerint omnes. Quod vero in earundem rerum recensu qui B 6. instituitur Unum omittitur, id poterat fieri siquidem Unum, quod est numeri elementum, quodammodo in ipso numero continetur. Quid quod de Sensu et Sens. 1. 437^a 9 omittitur etiam στάσις, quae est privatio motūs. Hoc vero loco probabile est Aristotelem scripsisse Unum consideranti (19.) ὁ δ' ἀριθμὸς τῇ ἀποφάσει τοῦ συνεχοῦς καὶ τοῖς ἰδίοις· ἐκάστη γὰρ ἐν αἰσθάνεται αἰσθήσις. Nam negatio continui videtur binarium generare numerum, quum corpus corpore tangatur. Unius vero notionem Ar. repetit ἀπὸ τῶν ἰδίων quae sensibus objecta sunt: sonus est unum quid, item color, cetera. Cf de Sensu et Sens. 7. 447^b 24.

Versu 16. legebatur ταῦτα γὰρ πάντα κινήσει αἰσθανόμεθα, οἷον μέγεθος κινήσει. . . Scribendum censeo ταῦτα γὰρ πάντα κοινῇ αἰσθανόμεθα, οἷον κίνησιν. τὸ δὲ μέγεθος κινήσει. . . Primum enim, quum verba ταῦτα πάντα etiam τὴν κίνησιν complectantur, ineptum est dicere motionem motione sentiri. Deinde nemo intelligit, si verba qualia ante nos legebantur sana sunt, cur post οἷον μέγεθος addatur κινήσει: praecedat enim idem vocabulum. Quae quum ita sint, peropportune accidit ut Simplicius post explicatam vulgatam haec scribat: τὸ δὲ 'καὶ τοῖς ἰδίοις' (19.) . . . ἵνα συνάψῃς πρὸς τὸ 'πάντα γὰρ ταῦτα κοινῇ αἰσθανόμεθα'.

μεθα' τὸ 'καὶ τοῖς ἰδίοις': pessime sane quod ad interpretationem attinet, optime ad emendanda Aristotelis verba. Postquam enim ea quae vocat κοινά recensuit, simpliciter addit Ar. ταῦτα γὰρ πάντα κοινῇ αἰσθανόμεθα, οἷον κίνησιν, quibus simillima sunt quae B 6. legimus: κοινὰ δὲ κινήσεις, ἡρεμία, ἀριθμός, σχῆμα, μέγεθος· τὰ γὰρ τοιαῦτα οὐδεμιᾶς ἐστὶν ἴδια ἀλλὰ κοινὰ πάσαις· καὶ γὰρ ἀφ' ἧς κινήσεως τίς ἐστὶν αἰσθητὴ καὶ ὄψει. Cf etiam 425^a 20. ὥστε δῆλον ὅτι ἀδύνατον ὁπουοῦν ἰδίαν αἰσθῆσιν εἶναι τούτων, οἷον κινήσεως: quo in versu etiam ὥστε illud non nihil facit ad confirmandam emendationem quae est κοινῇ: nam de ὥστε recte dubitavit Trend. quid sibi vellet. Verba autem sic sunt conjungenda: 16. ταῦτα γὰρ πάντα κοινῇ αἰσθανόμεθα· (20.) ὥστε δῆλον ὅτι ἀδύνατον ὁπουοῦν ἰδίαν αἰσθῆσιν εἶναι τούτων.

Deinde legebatur (17.) ὥστε καὶ σχῆμα· μέγεθος γὰρ τι τὸ σχῆμα: quasi τὰ μεγέθη dividantur in figuras et alias quasdam res. Id vero omnibus credo notum est τὰ μεγέθη ubique Aristoteli esse quas nos vocamus magnitudines extensas sive continuas, nunquam ea numeros completi. Legendum est μεγέθους γὰρ τι τὸ σχῆμα. Apparet enim figura in magnitudine extensâ nec est sine illâ: nec vero quaedam μεγέθη figurae sunt, alia non sunt.

In iis quae sequuntur duae recensiones confusae sunt: quibus separatis omnia rite procedunt. Quae in posteriore recensione Ar. posuit, haec sunt: ὥστε δῆλον ὅτι ἀδύνατον ὁπουοῦν ἰδίαν αἰσθῆσιν εἶναι τούτων, οἷον κινήσεως· οὕτω γὰρ ἐστὶ ὥσπερ νῦν τῇ ὄψει τὸ γλυκύ αἰσθανόμεθα. τοῦτο δ' ὅτι ἀμφοῖν ἔχοντες τυγχάνομεν αἰσθῆσιν, ἧ καὶ ὅταν συμπέσωσιν ἅμα γνωρίζομεν. τῶν δὲ κοινῶν ἤδη ἔχομεν αἰσθῆσιν κοινήν, οὐ κατὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρ' ἐστὶν ἴδια. Quae si ad severam artis logicae formam revocamus, haec habebimus:

Definitio. Si quis sensus (v. c. ἡ ὄψις) praeter objectum ad quod percipiendum natum est (τὸ χρώμα) etiam aliud percipit objectum (τὸ γλυκύ) quod alio sensu (τῇ γεύσει) percipitur καθ' αὐτό, prior ille sensus alterum illud objectum percipit κατὰ συμβεβηκός.

Propositio major. Si est sextus aliquis sensus ad percipienda communia natus, quinque nostri sensus res communes non poterunt percipere nisi κατὰ συμβεβηκός.

Propositio minor. Atqui quinque sensus res communes non percipiunt κατὰ συμβεβηκός sed per se (B 6.).

Conclusio. Ergo nullus est sensus ad percipienda communia natus.

Haec ratio expedita est et facilis. Minus dilucida illa cujus loco Ar. postea hanc posuit. Verba haec sunt: ὥστε δῆλον ὅτι ἀδύνατον ὁπουοῦν ἰδίαν αἰσθῆσιν εἶναι τούτων, οἷον κινήσεως· εἰ δὲ μή,

οὐδαμῶς ἂν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ᾗσανόμεθα, οἷον τὸν Κλέωνος υἱὸν οὐχ ὅτι Κλέωνος υἱὸς ἀλλ' ὅτι λευκός, τοῦτω δὲ συμβέβηκεν νῖψ Κλέωνος εἶναι. τῶν δὲ κοινῶν ἤδη ἔχομεν αἰσθησιν κοινήν, οὐ κατὰ συμβεβηκός· οὐκ ἄρ' ἔστιν ἰδίᾳ· οὐδαμῶς γάρ ἂν ᾗσανόμεθα ἀλλ' ἢ οὕτως ὥσπερ εἴρηται. Quae ut recte intelligantur, primum tenendum est exemplum quod est de filio Cleonis sic fere esse interpretandum: οἷον τὸν Κλέωνος υἱὸν οὐχ ὁρῶμεν ὅτι Κλέωνος υἱὸς ἀλλ' ὅτι λευκός, τῷ δὲ λευκῷ συμβέβηκεν νῖψ Κλέωνος εἶναι· ὥστε κατὰ συμβεβηκὸς ἂν ὁρῶμεν τὸν Κλέωνος υἱόν. Cf 418^a 20. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰσθητόν, οἷον εἰ τὸ λευκὸν εἴη Διόφρονος υἱός· κατὰ συμβεβηκὸς γάρ τούτου αἰσθάνεται, ὅτι τῷ λευκῷ συμβέβηκε τοῦτο οὐ αἰσθάνεται. — Deinde sive est sive non est rerum communium sensus peculiaris, nihilo minus sensus suum quisque obiectum percipient: quodsi dicit Ar. οὐδαμῶς ἂν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκὸς ᾗσανόμεθα, haec non possunt significare fore ut oculus non percipiat colorem, quem καθ' αὐτό percipit, sed hoc dicit: sensus praeter id quod proprium cuiusque obiectum est, τὸ ἴδιον, nihil perciperent nisi rei subjectae existentiam, non perciperent res communes. — Jam interpretemur locum propositum. Objectionum, ait, omnibus sensibus communium non potest esse sensus peculiaris. Nam si esset (εἰ δὲ μή, cf Krügeri Gr. Gr. § 65, 5, 12.), ceteris sensibus praeter id quod proprium est cuiusque nihil relinqueretur percipiendum nisi existentia substantiae cuius illi quaedam qualitates percipiunt per se. Id quod aliter esse notum est: percipimus enim quinque nostris sensibus non tantum τὰ ἴδια, quae καθ' αὐτό percipimus, et id quod κατὰ συμβεβηκὸς percipimus, dico autem substantiam, sed etiam τὰ κοινά, quae καθ' αὐτά percipi definivimus. Unde consequitur ut rerum communium sensus peculiaris, si esset, supervacaneus esset. — Vides summam rei sitam esse in notione supervacanei, τοῦ μάρτην, quae quamquam non ponitur animo scribentis obversabatur. Quam ob rem quum minus perspicua esset haec demonstratio, hoc Aristoteli in causâ videtur fuisse cur eam reprobarer ejusque loco aliam poneret eamque multo faciliorem. Praeterea vero eo nomine non immerito illam demonstrationem aliquis reprehendat quod ad rem obscuram illustrandam usus sit Ar. re etiam obscuriore, dico autem existentiam subjecti per sensum perceptam: notius enim et manifestius multo est alterum exemplum, τῇ ὄψει τὸ γλυκὺ αἰσθάνεσθαι: h. e. τῇ ὄψει αἰσθανόμεθα τὸ ξανθόν, ᾧ συμβέβηκε μέλιτι εἶναι· τοῦτω δὲ συμβέβηκε γλυκεῖ εἶναι. Itaque dulce quod videmus accidens est: nihil tamen minus hoc facilius intelligitur quam simplex accidens, τὸ λευκὸν ᾧ συμβέβηκεν νῖψ Κλέωνος εἶναι. De hac re videantur Anal. Post. A 22, ubi ostendit non

solum dici: lignum est album, sed etiam: Album illud est lignum: εἰ δὴ δεῖ νομοθετῆσαι, ἔστω τὸ οὕτω λέγειν (lignum est album) κατηγορεῖν, τὸ δ' ἐκείνως μηδαμῶς κατηγορεῖν, ἢ κατηγορεῖν μὲν μὴ ἀπλῶς, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ κατηγορεῖν. Cf ibid. 19. 81^b 25. et Prior. A 27. 43^a 35.

Adduntur in fine post εἴρηται verba τὸν Κλέωνος τὶδὸν ἡμᾶς ὁρᾶν: quod sine dubio interpretamentum est verborum οὕτως ὥσπερ εἴρηται. Quodsi quis quaerit an etiam verba οὐδαμῶς γὰρ ἂν ᾔσθάνομεθα ἀλλ' ἢ οὕτως ὥσπερ εἴρηται inutilis sit repetitio, nego. Postquam enim exemplo illustravit quid sit τὸ κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάνεσθαι, minime superfluum erat vel potius necessarium revocare legentis mentem ad ea verba quae in hac re potissima sunt.

Aliud nihil novavi nisi quod pro ἀναγνωρίζομεν (24.) scripsi ἅμα γνωρίζομεν, collatis 425^a 30—^b 3.

Haec hactenus. Fateor tamen in hac re me mihi non satisfacisse. Id quidem recte mihi videor vidisse, duas recensiones ejusdem demonstrationis esse, non unam: quod ut credam adducor primum propter inextricabilem hujus loci confusionem, quae nullo alio modo potest explicari: (videantur modo interpretes graeci, arabes, germani:) deinde quod duobus utitur Ar. exemplis ejus quod est κατὰ συμβεβηκὸς αἰσθάνεσθαι: cujus rei rationem reddere non possumus nisi suppositis duabus ejusdem argumenti recensionibus. Atque ea quidem recensio quam posteriorem esse diximus omnibus numeris absoluta est, dilucida, brevis, elegans. Altera vero recensio adeo mihi displicet ut vix dignam esse arbitrer quae ab Aristotele scriberetur, ne tum quidem quum opus profligaret. Videant alii.

§ 7. 425^a 31. Legebatur οὐχ ἢ αἱ αὐταί, sensu nullo. Aristoteles dicit αἱ αἰσθήσεις αἰσθάνονται τὰ ἀλλήλων ἴδια οὐχ ἢ αὐταί, (h. e. ἢ ὅψις ἢ ὅψις, ἢ γεῦσις ἢ γεῦσις, vel ut uno verbo dicam ἢ τοιαύτη,) ἀλλ' ἢ μία, h. e. quatenus omnes sensus in sensum communem desinunt.

§ 8. 425^b 6. εἰ—9. μέγεθος. Ar. ostendit quem ad finem plus uno sensu habeamus. Etenim si solum visum haberemus, quoniam color semper in re extensā apparet, accideret ut idem putaremus esse colorem et rem extensam vel rei extensionem. Nunc vero, quia etiam tactu rem extensam percipimus, scimus colorem a re in quā apparet esse diversum. — Legebatur εἰ γὰρ ἦν ἢ ὅψις μόνη, καὶ αὐτὴ λευκοῦ, ἐλάνθανεν ἂν μᾶλλον καὶ ἐδόκει ταῦτο εἶναι πάντα διὰ τὸ ἀκολουθεῖν ἀλλήλοις ἓμα χρῶμα καὶ μέγεθος: verbis et interpolatis et corruptis. Nam si solo visus sensu praediti essemus, nec sequeretur ἐκ τῶν κειμένων nec ad demonstrationem necessarium vel etiam utile esset ut visus nullum colo-

rem perciperet nisi album. Taceo de pronomine αὐτῇ: posses enim facili negotio αὐτῇ scribere. Verum haec non sunt Aristotelis. — Deinde et abundat ἅμα post ἀκολουθεῖν et desideratur notio in hac re summi momenti ac prorsus necessaria: nam hanc solam ob causam quod semper magnitudo conjuncta appareret cum colore, ideo visus si solus esset falleretur. Qua de causā ἅμα in αἰεὶ mutandum est. Saepe etiam πάντα in suspicionem mihi venit an in ταῦτα esset mutandum: καὶν ἐδόκει ταὐτὸ εἶναι ταῦτα, h. e. unā ex parte τὸ τῆς μιᾶς αἰσθήσεως ἴδιον, alterā ex parte τὰ κοινά. Sed ne emendandi studio abreptus corrupisse videar atque interpolasse Aristotelem, nihil de eā re definio.

CAPUT SECUNDUM.

§ 1. 425^b 15. ἔτι — 17. ποιητέον. Ὁ articulus necessario addendus erat in his: εἰ καὶ ἑτέρα εἴη ἢ τῆς ὀψεως αἰσθησις, h. e. εἰ ἢ τῆς ὀψεως αἰσθησις ἑτέρα εἴη τῆς αἰσθήσεως τῆς τοῦ ὑποκειμένου χρώματος. — Res illustratur de Sensu et Sens. 2. 437^a 26sq. — Corruptum esse ποιητέον nulli dubium est: quid vero ejus loco Ar. scripserit ambigi potest. Trendelenburgius fertur voluisse θετέον, id quod Brandisius me docuit, Aristot. II. p. 1119. not. 129: ac non solum τιθέναι innumeris prope locis sic usurpatum invenitur sed etiam ipsum θετέον saepe: 104^a 5. 168^b 20. 1098^a 6. 1100^a 12. 1143^b 28. 1146^b 10. al. Idne igitur scribendum sit dubito an δοτέον, quo vocabulo bis utitur Simplicius ubi hunc locum interpretatur. Themistius συγχωρεῖν habet: τί δὴ ποτε τοῦτο οὐχὶ καὶ τῇ ὀψει αὐτῇ συγχωρεῖ; Συγχωρεῖν vero notum est esse synonymum verbi διδόναι, Met. Γ 4. 1006^a 24. coll. 26. Ad sententiam facilius videtur θετέον, a literis traditis paulo propius abest δοτέον. Ὑπέχω.*)

*) Ceterum universa haec Aristotelis ratio jam apud antiquos invenit qui contradicerent. Joannes Philopon. O, v r^o: Ἀλέξανδρος δὲ ἐν τῷ ὑπομνήματι τὰς μὲν πέντε αἰσθήσεις τῶν ὑποκειμένων αὐταῖς αἰσθητῶν βούλεται εἶναι ἀντιληπτικές, τὴν δὲ κοινὴν αἰσθησιν εἶναι βούλεται καὶ τῶν ὑποκειμένων καὶ τῶν ἐνεργειῶν αὐτῶν ἀντιληπτικήν. Πλούταρχος δὲ (Atheniensis) λογικῆς ψυχῆς ἔφη εἶναι ἔργον τὸ γινῶναι τὰς ἐνεργείας τῶν αἰσθήσεων. φησὶ γάρ ὅτι κατὰ τὸ ἄτιμον μέρος τῆς λογικῆς ψυχῆς, ὅπερ ἐστὶν ἡ δόξα, (loquitur Platonice), τοῦτο γίνεται.... οἱ δὲ γε νεώτεροι ἐξηγεῖται, μητε τὴν Ἀλεξάνδρου καταιδεσθέντες ὁφρὺν μήτε Πλουτάρχῳ περὶδόμενοι, ἀλλὰ καὶ αὐτὸν Ἀριστοτέλη ἀπώσαμενοι, νεωτέραν ἐφεύρον ἐξηγήσιν. φασὶ γάρ ὅτι τοῦ προσεκτικῆς μέρους (ut Herbartius) τῆς λογικῆς ψυχῆς ἐστὶ τὸ ἀντιλαμβάνεσθαι τῶν ἐνεργειῶν τῶν αἰσθήσεων.... καὶ λέγει ἐγὼ ἐνόησα, ἐγὼ διανοήθην, ἐγὼ ἐδόξασα, ἐγὼ ἐθυμώθην, ἐγὼ ἐπεθύμησα. ἀπλῶς τοῦτο... διὰ πασῶν τῶν δυνάμεων δέισιν. — Quid quod alio loco Ar. negat sensum ipsum sentire se sentire: οὐ γὰρ δὴ τῇ γε ὀψει ὁρᾷ ὅτι ὁρᾷ, idque negotium communi attribuit sensui: ἐστὶ δὲ τις καὶ κοινὴ δύναμις

§ 3. 425^b 22. *Κέχρωσται*, quod *T* praebebat, per se quidem non est reprehendendum, cf *Top. B* 2. 109^b 3. 8. 10. Sed vide de *Sensu et Sensili* 3. 439^b 1. 2.

§ 4. 425^b 27. Legebatur *οἷον ψόφος ὁ κατ' ἐνέργειαν καὶ ἀκοή ἢ κατ' ἐνέργειαν*: si sola verba spectas, elegantissime. Sed non sine causâ melioris notae libri articulos addunt ante *ψόφος* et *ἀκοή*. Non enim hoc dicere vult Ar., omnem sonum idem esse atque omnem auditum, sed cuique sono auditum quemque respondere eosque, ut Aristotelis more loquar, non εἶδει τὰντὸ esse, sed ἀριθμῶ, ita tamen ut τὸ εἶναι sit ἕτερον. Cf hujus paginae versus 31 et 426^a 3. De *Sensu et Sens.* 3. 439^a 14. et ibid. 7. 447^b 13: ἐνὸς μὲν γὰρ ἀριθμῶ ἢ κατ' ἐνέργειαν μία (int. αἰσθησις), εἶδει δ' ἢ κατὰ δύναμιν μία.

§ 5—6. 426^a 2. εἰ—15. ἀνώνυμος. Versu 2. δὴ scribendum erat, quia nova instituitur quaestio, quae est de eo in quo fiat sensatio. — Ceterum bis in his idem dici non erit credo qui neget. Ut in omnibus his locis geminatis, ea quae ad priorem editionem pertinent posita sunt post secundae editionis verba: sed hoc quidem loco illa paulo inferius illata sunt: verba enim 6. ἡ μὲν—8. ψόφος media interjecta sunt; unde factum est ut verba 11. ἀλλ' ἐπ' ἐνίων κτέ. foede distraherentur ab iis verbis quae ab illis excipiuntur 8. ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ ἐπὶ τῶν ἄλλων αἰσθήσεων καὶ αἰσθητῶν. Perturbationis factae indicium etiam hoc est quod (9.) quidam libri ὥσπερ γὰρ habent, alii καὶ ὥσπερ, alii ὥσπερ γὰρ καὶ.

§ 9. 426^a 27. εἰ—29. εἶναι. Sine dubio ἡ συμφωνία subjicitur, praedicatur φωνή τις. Negari quidem non potest, si quis nihil spectet nisi formam logicam, hoc enunciatum vitio laborare: de qua re videantur interpretes. Sed si ipsam rem spectas, difficultas facili negotio tollitur. Contentus enim ultimum atque supremum est ad quod percipiendum possit auditus adscendere, ideoque maxime est κατὰ φύσιν. Igitur Ar. nihil dicit nisi hoc: quandoquidem auditus contentum percipere potest, contentus vero ratio quaedam est, sequitur ut intima auditus natura et ipsa sit ratio quaedam. — Hanc hujus loci interpretationem, quamquam veram esse

ἀκολουθοῦσα πάσαις, ἣ καὶ ὅτι ὁρᾷ καὶ ἀκούει καὶ αἰσθάνεται: ubi miror ultimum καὶ non esse a Bekkero deletum, praesertim quum et *LU* libri omitant et *EY* cur ponant facile intelligatur: omittunt enim hi illud καὶ quod ante κοινή in ceteris invenitur, frequenti in corrigendo errore. Leguntur autem haec in libelli qui est de Somno et Vigiliâ capite altero, 455^a 15—17. Hic locus non praetermittendus est si quis de tempore quaerere velit quo libri quique Aristotelis sint conscripti: tempus autem dico non annum sed τὸ πρότερον καὶ ὕστερον et seriem: annus enim in paucissimis aliquatenus potest definiri ac circumscribi. Quod vero attinet ad Parva Naturalia, videntur mihi ea magnâ ex parte scripta esse multis annis ante libros qui sunt de Animâ: de Animâ libros dico quos nunc habemus.

credo, argumentis confirmare non possum quia tam pauca de concentu apud Aristotelem. Maxime huc spectant quae legimus 424^a 28—32. Conferantur etiam quae mox dicemus ad 426^b 3—8. — Porro legebatur *ἔστιν ὥς ἔν ἐστι καὶ ἔστιν ὥς οὐχ ἔν τὸ αὐτό*: in quibus τὸ αὐτό esse interpretamentum vocabuli ἔν et ex insolitā atque inauditā copulatione apparet, ἔν τὸ αὐτό, et collatā scripturā quorundam codicum *ἔστιν ὥς οὐχ ἔν ἢ οὐ τὸ αὐτό*. Sed nondum consistendum est. Nam ad demonstrationem efficiendam facit aliquantum quod dicit *ἔστιν ὥς ἔν ἐστι*: atque sic veritati satisfactum est. Sed a proposito alienum erat addere καὶ *ἔστιν ὥς οὐχ ἔν ἐστιν*: nam etiamsi id verum est, tantum abest ut demonstrationem institutam adjuvet ut legentis mentem impediat et a re propositā avertat.

§ 9. 426^b 3. διὸ—8. φθείρει.] Quum sensus sit ratio quaedam, sequitur ut maxime accommodatum sit ad sensum id quod in sonis vocamus concentum sive *συμφωνίαν*: cui rei quod τῇ ἀναλογίᾳ ταῦτό est observatur etiam in ceteris rebus sensibilibus, siquidem etiam in illis apparet quaedam proportio partium et inter se et ad totum relatarum. Quia vero concentus (et τὸ ἀνάλογον) maxime κατὰ φύσιν est sensibus, etiam voluptate eos afficit maxime atque magis quam eae res ex quibus componitur. Id Ar. demonstrat exemplo allato gustatū, qui sensus etiam hebetissimo cuique familiaris est. Dicit autem saporē esse jucundissimos ὅταν εἰλικρινῇ καὶ ἀμιγῇ ὄντα ἄγεται εἰς τὸν λόγον, quia nimirum si simplicia sint elementa, id quod ex iis componitur simplicem habeat rationem ac numerum qui facili negotio a sensu percipiatur: ἡδέα γὰρ τότε. Sed etiamsi numerus non sit simplex et εὐνόητος, tamen dicit in universum (ὅλως) res aliquo modo mixtas et temperatas jucundiores esse quam res puras merasque: ὅλως δὲ μᾶλλον τὸ μικτόν (int. ἡδύ). Cf de Sensu et Sens. 3. 440^b 18—20. 439^b 25—440^a 6. Item ejusdem libri capitis quarti particulam eam quae huc pertinet, 442^a 2—29, non sine fructu leges. Neque est obscurum cur Ar. τῷ μικτῷ majorem attribuat dignitatem: magis enim ἐντελεχείᾳ est, siquidem rerum quae mixtionem ineunt altera formae altera materiae locum tenet: de Gen. et Corr. A 10. — Corruptela quae libris scriptis inest initium sumsit a vocabulo *συμφωνία*: quum enim ad verba ὅλως δὲ μᾶλλον τὸ μικτόν ex praegressis mente repetendum esset ἡδύ ἐστιν, qui id non intellexisset lector aliquis in margine adscripsit *συμφωνία*: quod postquam in Aristotelis verba fuit receptum, alius videtur addidisse ἢ τὸ ὀξύ ἢ βαρύ: unde hanc praeclaram lucramur sententiam: aliquid mixtum magis est mixtio (nam ἡ συμφωνία est μίξις τις) quam quod non mixtum sit (τὸ ὀξύ ἢ βαρύ). Cf de Sensu et Sens. 7. 447^b 2. ἐξ ὀξέος καὶ βαρέος συμφωνία. Sed etiam latius serpsit corruptela: sic enim pergit miser interpolator: ἀφ᾽ ἣ (vel ἀφ᾽ ἣ) δὲ τὸ

θερμαντόν (al. θερμαντικόν) ἢ ψυχτόν (al. ψυκτικόν): quae verba omni sensu carent. Volebat fortasse tale quid: ἀφ᾽ ἧ δὲ τὸ μικτόν (vel potius temperatum) ἦδιον τοῦ θερμοῦ καὶ τοῦ ψυχροῦ.

§ 11. 426^b 16. ἀνάγκη γὰρ ἂν ἦν] In his omittebatur ἂν particula: quam in codice W oblatam orationi nos addidimus. Ar. hoc dicit: quo calidum et album distinguimus, id unum sit necesse est. Jam pone carnem esse ultimum (sive immediatum) tactūs instrumentum: sequetur ut oculus, quum album videt, nullo interjecto medio tangere debeat rem albam. Nam quo discernimus album a calido, id unum est: rem calidam vero tangendo sentit id quod sentit: necesse igitur erit ut etiam albam rem idem illud quod sentit tangendo sentiat. At notum est nos non videre quum rem ipso oculi tangimus. Ergo caro non est id in quo habitat tactus, sed medii locum tenet. Cf B 11, et imprimis 423^b 20—26.

§ 11. 426^b 21. Ἀέγει ἄρα τὸ αὐτὸ .. adeo iners et otiosa repetitio ut vel e margine in textum irrepsisse vel aliud quod corruptum sit in se absconditum habere censeam. Haec Trend.: utinam ne displiceat viro egregio nova quam instituimus ratio ad otiosas has atque inertes repetitiones et removendas et explicandas.

§ 12. 426^b 24. In his alii libri ἐνὶ omittunt alii ἐν. Utrumque sincerum est, id quod et universa loci ratio ostendit et praeterea verba tum quae praecedunt tum quae sequuntur. Nam et sequitur τὸ αὐτό, quod necessarie unum est, et οὐχ οἷόν τε κερωρισμένοις κρίνειν, quod praecedit, idem valet atque ἐνὶ τινι ἀνάγκη κρίνειν. Idem in conclusione apparet (28.): ὥστε ἀχώριστον καὶ ἐν ἀχώριστῳ χρόνῳ.

§ 13. 426^b 31. Legebatur εἰ γὰρ τὸ γλυκύ. Omisimus articulum: praedicatur enim dulce, non subjicitur: εἰ γὰρ γλυκύ (ἔστι τὸ αἰσθητόν), ὥδὲ κινεῖ ..

§ 13—14. 427^a 2. ἄρ' οὖν—9. νόησις. Universus locus qui ab 426^b 12. ἐπεὶ ad finem hujus capituli pertinet optime illustratur ultimo capite libelli qui est de Sensu et Sensili, idque quaeso diligenter excutias. Potest enim intelligi, quamvis non immune sit ab corruptelis: e quibus has possum corrigere: 447^a 29. γίνεται τι: l. γίνεται ἐν τι. 447^b 1. ὧν τὰ ἔσχατα ἐν: l. ὧν τὰ ἔσχατα ἐναντία. 448^a 16. τοῦ μέλανος, l. τοῦ λευκοῦ. 448^a 17. πλείον ἐτι τῷ εἶδει διαφέρει: dele τῷ εἶδει. ibidem ἢ τὸ λευκόν; lege aut ἢ τὸ μέλαν aut ἢ τοῦ πικροῦ. — Redeo ad locum quem initio significavi tractandum esse. Est autem quartus ex iis quos geminos occurrere dicimus. Sicut in ceteris, priore loco ponuntur verba posterioris editionis, posteriore loco verba prioris editionis. Quaerit igitur Ar. an ita solvi possit difficultas proposita ut dicamus animam contraria vel diversa simul sentientem ac discernentem esse quidem illam unam numero nec diversam loco, notione vero differre. Negat:

ἢ οὐχ οἷόν τε, quia actu sentiat anima nec possit actu contraria esse. — Quod si conferes duas ejusdem sententiae recensiones, invenies omnia esse eadem, eadem vero ita ut prior editio priore loco ponat (τῷ εἶναι μὲν γὰρ διαιρετόν) quod editio posterior ponit loco posteriore (τῷ εἶναι δὲ κεχωρισμένον) et vice versà (τόπω δὲ καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον, collatis ἅμα μὲν καὶ ἀριθμῷ ἀδιαίρετον καὶ ἀχώριστον). Ceterum non est obscurum cur Ar. in altera editione hunc locum retractaverit. Nam ad proponendam rationem quam mox ipse redargueret multo aptior erat interrogativa forma (ἄρ' οὖν) quam affirmativa (ἔστι δὴ). — Hactenus de universa hujus loci conformatione. Quod ad singula attinet, v. 6. legebatur *δυνάμει μὲν γὰρ τὸ αὐτὸ καὶ ἀδιαίρετον τάναντία*: in quibus quod *διαίρετόν* addidi ante καὶ ἀδιαίρετον, omisso τάναντία, interpretamento illo manifesto, nolo id quidem defendere, ne legentium judicio minus confisus esse videar. Deinde vero (7.) nisi fallor sic scripsit Ar.: *ἀλλὰ τῷ ἐνεργεῖσθαι διαιρεῖται, non διαιρετόν*: hoc enim nimis vergit ad potentiam, quum omnis sententiae vis sita sit in notione actūs.

§ 15. 427^a 9. ἀλλ' — 14. ἅμα. Quintus hic est locus geminus: quem ex duabus ejusdem sententiae recensionibus esse compositum extra omnem dubitationem positum est. Nam utraque recensio binis membris constat, quae continentur his retinaculis: ἡ μὲν οὖν — ἡ δὲ: continentur dico bina inter se: verum altero posito pari alteri pari locus non est. Quis enim sic scribit: ἡ μὲν οὖν . . ἡ δὲ . . ἡ μὲν οὖν . . ἡ δὲ . . ? Atque uti verba, ita sententiae quoque omnibus numeris eadem sunt. Nam quae in priore recensione secundo loco posita inveniuntur, ea in posteriore recensione loco priore, et vice versà, sic: ἡ ὥς δυοὶ χρῆται τῷ πέρατι, δύο κρίνει, καὶ κεχωρισμένα ἔστιν ὥς κεχωρισμένῳ = ἡ διαιρετόν ὑπάρχει, οὐχ ἔν· δις γὰρ τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα: deinde ἡ ἔν, ἐνὶ καὶ ἅμα = ἡ ἀδιαίρετον, ἐν τὸ κρίνόν ἔστι καὶ ἅμα. — Trans-eamus ad singula. Legebatur 12. ἡ δὲ διαιρετόν ὑπάρχει, δις τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα: quod quum ferri possit, praefereendum tamen duxi quo codicum vestigia ferebant ἡ δὲ διαιρετόν ὑπάρχει, οὐχ ἔν· δις γὰρ τῷ αὐτῷ χρῆται σημείῳ ἅμα. — Quod vero (13.) legitur ἡ μὲν οὖν δυοὶ χρῆται τῷ πέρατι, non dubito quin ὥς exciderit ante δυοί: idque restituendum erit Aristoteli si forte posthac in aliquo libro scripto inveniatur. Phys. Θ 8. 262^a 19 — 21. ^b 25. κέχρηται τῷ ἐνὶ σημείῳ ὥς δύο. 263^a 23. ἂν γάρ τις τὴν συνεξή διαιρη εἰς δύο ἡμίση, οὗτος τῷ ἐνὶ σημείῳ ὥς δυοὶ χρῆται· ποιεῖ γὰρ αὐτὸ ἀρχὴν καὶ τελευτήν. οὕτω δὲ ποιεῖ ὅ τε ἀριθμῶν καὶ ὁ εἰς τὰ ἡμίση διαιρῶν. A 12. 220^a 4. καὶ συνεχῆς τε δὴ ὁ χρόνος τῷ νῦν καὶ διήρηται κατὰ τὸ νῦν· ἀκολουθεῖ γὰρ καὶ τοῦτο τῇ φορᾷ καὶ τῷ φερομένῳ· καὶ γὰρ

ἡ κίνησις καὶ ἡ φορὰ μίᾳ τῷ φερομένῳ ὅτι ἐν, καὶ οὐχ ὁ ποτε ὄν,*) (καὶ γὰρ ἂν διαλίποι,) ἀλλὰ τῷ λόγῳ. καὶ γὰρ ὀρίζει τὴν πρότερον καὶ ὕστερον κίνησιν τοῦτο. ἀκολουθεῖ δὲ καὶ τοῦτό πως τῇ στιγμῇ· καὶ γὰρ ἡ στιγμή καὶ συνέχει τὸ μῆκος καὶ ὀρίζει· ἐστὶ γὰρ τοῦ μὲν ἀρχῇ τοῦ δὲ τελευτῇ. ἀλλ' ὅταν μὲν οὕτω λαμβάνῃ τις, ὥς δυεῖς χρώμενος τῇ μιᾷ, ἀνάγκη ἵστασθαι εἰ ἔσται ἀρχῇ καὶ τελευτῇ ἡ αὐτὴ στιγμή.

CAPUT TERTIUM.

§ 1. 427^a 17. ἐπεὶ δὲ δύο διαφοραῖς ὀρίζονται μάλιστα τὴν ψυχὴν, κινήσει τε τῇ κατὰ τόπον καὶ τῷ κρίνειν καὶ νοεῖν καὶ αἰσθάνεσθαι. . Haec esse imperfecta recte observaverunt editores basileenses, et quum Argyropulus addat 'considerandum est siquid intersit inter intelligere et sentire', ea illi graece non male verterunt sic: σκεπτέον εἴ τι διαφέρει τὸ νοεῖν τοῦ αἰσθάνεσθαι. Videntur autem excidisse haec propter homoeoteleuton. — Porro τῷ κρίνειν primo loco scripsi, quia τὸ κρίνειν est quasi quoddam genus τοῦ νοεῖν et τοῦ αἰσθάνεσθαι (20. ἐν ἀμφοτέροις γὰρ τοῖτοις κρίνει τι ἡ ψυχὴ καὶ γνωρίζει τῶν ὄντων) quorum discrimen exponitur deinde. Cf 432^a 15. ἐπεὶ δὲ ἡ ψυχὴ κατὰ δύο ὠρίσται δυνάμεις ἡ τῶν ζώων, τῷ τε κριτικῷ, ὁ διανοίας ἔργον ἐστὶ καὶ αἰσθήσεως, καὶ ἔτι τῷ κινεῖν τὴν κατὰ τόπον κίνησιν, περὶ μὲν αἰσθήσεως καὶ νοῦ διωρίσθω τοσαῦτα. de Somn. 1. 458^b 1. πότερον τοῦ νοητικοῦ τὸ πάθος ἐστὶ τοῦτο ἢ τοῦ αἰσθητικοῦ· τοῖτοις γὰρ μόνοις τῶν ἐν ἡμῖν γνωρίζομεν τι. Themistius: ἐπειδὴ δὲ φαιμεν οὐκ αἰσθήσει μόνον γνωρίζειν καὶ κρίνειν, ἀλλὰ καὶ λόγῳ καὶ διανοίᾳ, τί ἂν διαφέρει τὰ κριτήρια ταῦτα ἀλλήλων σκεπτέον ἐφεξῆς. Simplicius: καὶ τῷ κατὰ τόπον κινήσει. . τὸ κριτικὸν ἀντιτιθεῖς, ἐν τούτῳ τὸ αἰσθάνεσθαι καὶ τὸ νοεῖν συνείληφεν. Philoponus: ἵστέον δὲ ὅτι τὸ κρίνειν ὡς κοινότερον ἔλαβε. . . τὸ δὲ νοεῖν. . τὸ δὲ αἰσθάνεσθαι. .

§ 7. 428^a 10. Legebatur δοκεῖ δ' οὐ, οἷον μύρμηκι ἢ μελίττῃ ἢ σκώλῃ. Haec igitur animalia negat Ar. φαντασίαν prae-dita esse. Cf 434^a 4—5. At apes certe et formica, prudentissima animalia, ex tam ignobili societate removenda sunt. Τῷ σκώλῃ quidem vix erit qui φαντασίαν tribuat: loco enim est analogiā eodem quo ovum: de Gener. Anim. B 1. 732^a 25. τῶν δὲ ζώων τὰ μὲν τελεσιουργεῖ καὶ ἐκπέμπει θύραζε ὅμοιον ἑαυτῷ, οἷον ὅσα ζυγοτοκεῖ εἰς τοῦμφανές, τὰ δὲ ἀδιάρθρωτον ἐκτίκτει καὶ οὐκ

*) Quid sit ὁ ποτε ὄν docui in Museo Rheno (Mhein. Mus. f. Philol. N. ff. XII. C. 161.). Ad locos ibi laudatos accedunt, quos postmodum inveni, hi: de Part. An. B 2. 649^a 14. B 3. 649^b 24.

ἀπειληφὸς τὴν αὐτοῦ μορφήν. τῶν δὲ τοιούτων τὰ μὲν ἔναιμα
 φωτοκεῖ, τὰ δ' ἄναιμα σκωληκοτοκεῖ. διαφέρει δ' ὥν καὶ
 σκώληξ· ὥν μὲν γὰρ ἔστιν ἐξ οὗ γίνεται τὸ γινόμενον ἐκ μέ-
 ρους, τὸ δὲ λοιπὸν ἔστι τροφή τῷ γινομένῳ (l. γενομένῳ), σκώ-
 ληξ δ' ἐξ οὗ τὸ γινόμενον ὅλου ὅλου γίνεται. ^b 10—14. Hist.
 Anim. A 5. 489^b 6—10. E 19. 550^b 28—30. 552^a 8—10.
 Vides infimum ferme in animalibus locum obtinere τοὺς σκώλη-
 κας: sunt enim animalia alia aliis quum perfectiora in universum
 tum etiam prudentiora: Eth. Nic. Z 7. 1141^a 26—28. Hist. An.
 A 1. 488^a 7—10. de Part. Anim. B 2. 648^a 5—8. ibid. 4. 650^b
 24—27. Rectene igitur factum est quod loco nostro videmus fieri,
 ut apis et formica adeo dicantur omni acumine destitutae ut ne
 φαντασία quidem insit, quum ceteris locis et φρόνιμα vocentur
 ζῶα et πολιτικά et cum ipso homine componantur? Ac Bonitzium
 quidem adeo video nostro loco esse commotum ut (in Commenta-
 rio in Metaph. conscripto, p. 39.) videretur sibi agnoscere dubita-
 tionem quam et de maioribus rebus et de minoribus saepe reperiri
 apud Aristotelem affirmat. Debebat sane vir egregius de scripturâ
 potius hujus loci dubitare ipse quam de Aristotelis constantiâ, prae-
 sertim quum haec res in observatione magis rerum naturalium, quâ
 summus est Ar., quam in opinatione aliquâ et divinatione sita sit.
 Quum bestiae neque δόξαν habeant neque νοῦν (429^a 6. 434^a 5 sqq.
 Hist. An. A 1. 488^b 24.), quâ tandem animi facultate efficitur ar-
 tificiosa illa ac mirabilis illorum animalium vita si ne memoriâ qui-
 dem praedita sunt? quae sine specie perceptâ esse non potest: vi-
 deatur de Memor. cap. 1, ex quo haec apponimus: 450^a 22. τίνος
 μὲν οὖν τῶν τῆς ψυχῆς ἔστιν ἡ μνήμη, φανερόν, ὅτι οὐπερ καὶ
 ἡ φαντασία· καὶ ἔστι μνημονευτὰ καθ' αὐτὰ μὲν ὅσα ἔστι
 φαντασιὰ, κατὰ συμβεβηκὸς δὲ ὅσα μὴ ἄνευ φαντασίας. ibid.
 30. ἡ γὰρ γινομένη κίνησις (h. e. ἡ φαντασία, coll. 429^a 1—2.)
 ἐνσημαίνεται οἷον τύπον τινὰ τοῦ αἰσθήματος, καθάπερ οἱ
 σφραγιζόμενοι τοῖς δακτυλίοις. 451^a 14. τί μὲν οὖν ἔστι μνή-
 μη καὶ τὸ μνημονεύειν, εἴρηται, ὅτι φαντάσματος, ὡς εἰκότος
 οὐ φάντασμα, ἔστις. Dubitari igitur non potest quin ex ipsius Ari-
 stotelis sententiâ animalia illa praedita sint τῇ φαντασίᾳ, siquidem
 memoriâ gaudent. Legantur praeterea Hist. An. A 1. 488^a 7. πο-
 λιτικά δ' ἔστιν ὧν ἐν τι καὶ κοινὸν γίνεται πάντων τὸ ἔργον·
 ὅπερ οὐ πάντα ποιεῖ τὰ ἀγελαῖα. ἔστι δὲ τοιοῦτον ἄνθρωπος,
 μέλιττα, σφήξ, μύρμηξ, γέρας. de Part. An. B 2. 648^a 5. διὸ
 καὶ μέλιττα καὶ ἄλλα τοιαῦτα ζῶα φρονιμώτερα τὴν φύσιν
 ἔστιν ἐν αἰμίῳ πολλῶν. ibid. 4. 650^b 24. διὰ γὰρ τοῦτο καὶ τῶν
 ἀν αἰμίῳ ἐν αἰμίῳ συνετιωτέραν ἔχει τὴν ψυχὴν ἐν αἰμίῳ, . .
 οἷον ἡ μέλιττα καὶ τὸ γένος τὸ τῶν μυρμηκῶν καὶ εἴ τι ἕτερον
 τοιοῦτόν ἐστιν. Met. A 1. 980^b 22—24. Quodsi revertimur ad

locum nostrum, sic scribendus est: δοκεῖ δ' οὐ, οἷον μύρμηκι μὲν καὶ μελίττῃ, σκώλῃκι δ' οὐ: idque legisse videtur Themistius: φαντασία δὲ τοῖς μὲν, τοῖς δ' οὐ· μύρμηκι μὲν ὥσως καὶ μελίττῃ, καὶ πολλῶ μάλλον κυνὶ καὶ ἵππῳ, καὶ ὅσα μετέχει αἰσθήσεως (l. φρονήσεως), σκώλῃκι δ' οὐ. Etiam Sophonias, quamquam loco alieno, sed ita tamen ut manifestum sit eum hunc potissime locum interpretari, fol 46 r° τὸ φανταστικόν, inquit, ὅπερ οὐ παντὶ τῷ κατὰ τόπον πρόσεστι κινουμένῳ. μύρμηξι μὲν γὰρ καὶ μελίτταις καὶ τοῖς ὁμοίοις. . ἀνάγκη παρεῖναι φαντασίαν. . , σκώληκες δὲ καὶ μυῖαι. . ἣ οὐ (v^o) δοκοῦσιν ὅλως ἔχειν ἢ ἀμυδράν τινα.

§ 7. 428^a 15. Verba τότε ἢ ἀληθὴς ἢ ψευδής, quia absurda sunt, cancellis inclusimus. Debebat scribere interpolator τότε λέγομεν ὅτι φαίνεται.

§ 8. 428^a 19. ἀλλὰ—24. δ' οὐ. Locus geminus. Apparet idem argumentum bis esse positum, et in posteriore quidem editione paulo contractius et concinnius. Etiam illud in prior editione minus placere debebat Aristoteli quod dixerat λόγος δ' οὐ, h. e. ἐνίοις τῶν θηρίων οὐχ ὑπάρχει λόγος, quasi aliae bestiae ratione praedita essent.

§ 8. 428^a 21. Utrum δοκεῖ scripserit Ar. an δοξάζει vix erit qui pro certo affirmare audeat. Δοξάζοντες] δόξαντες L^b, 1146^b 27.

§ 9. 428^a 28. Non poterat scribere Ar. ἀλλ' ἐκεῖνον ἐστὶν οὐ καὶ αἰσθησις; nam haec omnia sub condicione dicta sunt. Scripsit igitur aut ἀλλ' ἐκεῖνον ἐστὶν aut ἀλλ' ἐκεῖνον, εἴπερ ἐστὶν: ex quibus quum posterius praeberent quidam libri scripti, necessario reddendum erat Aristoteli. Themistius interpretatur εἶναι προσήκει: non male. — Deinde addendus erat articulus: οὐ καὶ ἡ αἰσθησις.

§ 9. 428^a 30. Verba ἡ συμπλοκή non sunt Aristotelis. Qui corrector libro V auctor fuit vocabuli (28.) ἔκ mutandi in εἰ, is illud soloecae esse dictum sensit, non sensit corruptelae sedem.

§ 10. 428^b 4. πεπίστυνται δ' εἶναι μείζων τῆς οἰκουμένης.] Haec verba per se spectata non movent suspicionem. Verum ille loquendi usus ex quo tertia persona singularis generis activi ita ponitur ut intelligatur certum quidem subjectum sed quod non attingat definiri, quamvis frequens sit apud Aristotelem, haud raro librariorum perturbavit, sicut statim in loco simillimo factum est de Sensu et Sens. 7. 448^b 13. τοῦ γὰρ ἡλίου τὸ μέγεθος ὁρᾷ καὶ τὸ τετραπύχην πόρρωθεν, ἀλλ' οὐ φαίνεται ὅσον: ibi enim liber Bekkeri P habet ὁρᾶται. Tutius igitur visum est scribere μείζω cum EPSTV et πέπεισται cum STUX, praesertim quum omnis argumenti vis in eo posita sit ut eidem homini cui pedalis magnitudinis videatur esse sol, simul persuasum sit majorem esse orbe

terrarum. Eadem tertia persona posita est et ante et post hunc locum, ^b 3. 5. 7.

§ 11. 428^b 10. ἀλλ' — 17. ψευδῆ. Haec verba mirā laborant et prorsus insolitā apud Aristotelem *ταυτολογία* et repetitione: postquam enim omiseris quae omitti possunt, hoc invenies enunciatum: ἐπειδὴ ἡ φαντασία δοκεῖ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίνεσθαι ἀλλ' αἰσθανομένοις καὶ ὧν αἰσθησίς ἐστιν, εἴη ἂν οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη οὔτε μὴ αἰσθανομένοις ὑπάρχειν. Hoc est quod vocant 'idem per idem', et adeo non potest ferri ut pro certo affirmaverim verba 11. ἡ δὲ φαντασία κίνησις τις δοκεῖ εἶναι καὶ οὐκ ἄνευ αἰσθήσεως γίνεσθαι ἀλλ' αἰσθανομένοις καὶ ὧν αἰσθησίς ἐστιν ab Aristotele non hoc esse loco scripta: nam ea Aristotelis esse non negaverim, imo, quantum tam pauca verba possunt, omnibus numeris aristoteleum stilum referunt. Igitur quod aliis locis factum esse videmus, ut lector aliquis antiquus, quae in primā editione legebat, si ad illustrandam alteram aliquid conferre videbantur, ea in margine adscriberet, unde librarii postea ea in contextum posterioris editionis intulerunt, id etiam hoc loco accidisse statuendum est: quamquam, quum hoc loco non totum argumentum quale in priore editione legebatur sed particula tantum ejus adscripta sit, non possum, quod in ceteris fieri poterat locis geminis, utramque scripturam integram repraesentare. Relegatis vero illis verbis sicuti pressius incedit argumentum, ita nihil omittitur quod ad rem faciat: ἀλλ' ἐπειδὴ ἐστὶ κινήθεις τοῦ δι κινεῖσθαι ἕτερον ὑπὸ τούτου, ἔστι δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως, καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει, εἴη ἂν αὕτη ἡ κίνησις οὔτε ἄνευ αἰσθήσεως ἐνδεχομένη οὔτε μὴ αἰσθανομένοις ὑπάρχειν.

§ 12 — 13. 428^b 18. ἡ αἰσθησις — 30. ἡ. Quum in his edendis a vulgatā multum recesserim, necessarium videtur ut sententiam hujus loci exponam: quā intellectā facile quisque judicium faciet meritone an secus nonnulla sint novata.

Demonstrandum est Aristoteli cur species aliae verae sint, falsae aliae: 17. καὶ εἶναι καὶ ἀληθῆ καὶ ψευδῆ (int. ἐνδέχουσιν ἂν τὴν κίνησιν ταύτην: anacoluton est:) τοῦτο δὲ συμβαίνει διὰ τὰς. Species (ἡ φαντασία) est motio quaedam e sensibus traducta (10 sqq.). Qualis igitur est sensatio, talis erit etiam motio ex illā derivata. Sensationes vero veritate differunt: different igitur veritate etiam species inde natae. Hoc est unum principium quo utitur Ar. ad dividendas species. Alterum hoc est: species rei sensu perceptae aut tum oritur quum sensu percipimus aut postquam sensu percipimus. Pone igitur tres esse veritatis gradus in sensationibus: sex erunt genera specierum, τῶν φαντασιῶν. Ex his vero unum tantum genus semper verum est: id quod jam demonstrabimus. Sensatio

enim aut est (1.) ejus rei quae per se sensui cuique objecta est, veluti color visui, sonus auditui: atque ea quidem sensatio semper fere vera est. Aut est sensatio (2.) ejus rei quae subjecta est qualitati per se sensili: nix vel cygnus subjectus est illi albo quod percipimus per se: atque in eâ re percipiendâ jam fallimur nonnunquam. Aut est (3.) earum rerum quae cum subjecto illo de quo modo diximus ita sunt conjunctae idque sequuntur ut aut nunquam aut non omni ex parte possint ab eo separari: quales sunt magnitudo, motio, cetera: atque ea quidem plurimum fallunt. Jam videamus de *φαντασίᾳ*. Apparet autem, quum nec secundum nec tertium sensationis genus immune sit ab errore, multo magis species ex illis natas, praecipue absente re perceptâ, errori esse obnoxias. Ac ne illa quidem species quae est rei per se sensibilis, veluti coloris vel soni, semper ab errore vacua est, sed tum tantum quum sensus operatur in eâ re percipiendâ cujus species animo obversatur. Ergo e sex illis specierum generibus unum tantum ab omni errore liberum est. — Haec hactenus: jam transeamus ad singula. Ac v. 20 legitur, ubi de secundo genere sensationis loquitur Ar.: *δευτερον δὲ τοῦ συμβεβηκέναι ταῦτα*: quae quidem verba non sunt Aristotelis, quia absurda sunt. Loquitur Ar. de re colori vel alii qualitati sensili subjecta: si enim album videmus, dicimus nos nivem videre vel cygnos vel tentorium, quamquam in eâ re facile erramus: (21.) *ὅτι μὲν γὰρ λευκόν, οὐ ψεύδεται, εἰ δὲ τοῦτο τὸ λευκὸν ἢ ἄλλο τι, ψεύδεται*. Haec vero sententia non sic potest dici, sensum esse *τοῦ συμβεβηκέναι ταῦτα*: nam *τὸ συμβεβηκέναι* non est objectum sensûs, sed intellectûs, sicut ceterae notiones abstractae. Sensit incommodum corrector ejus libri ex quo X fluxit: qui *συμβεβηκός* praebet. Quum igitur explosum sit illud *τοῦ συμβεβηκέναι ταῦτα*, nec vero libri scripti a Bekkero adhibiti aliam lectionem suppeditent quae quidem ferri possit, videtur confugiendum esse ad priscos libros impressos, inter quos Aldinus certe e scriptis libris derivatus est. Habent autem illi *τοῦ ὃ συμβέβηκε καὶ ταῦτα*, hoc est, si καὶ dittographia est, *τοῦ ὃ συμβέβηκε ταῦτα*: atque sic videtur legisse Themistius, qui *δευτερον δὲ* inquit *τῶν ὑποκειμένων τοῖς ἰδίοις καὶ οἷς ἐκεῖνα συμβέβηκεν*. (Huc videntur ferre etiam vestigia libri L et, quod dicit Bussemakerus, E: ii enim habent *δευτερον δὲ τῷ συμβεβηκέναι ταῦτα*.) Sed illa scriptura, quum habeat quandam veri speciem, a vero longe abest: scripsit enim Ar. *δευτερον δὲ τοῦ ὃ συμβέβηκε τούτοις*. Nam si album id est quod per se cernitur, homo vero illi albo subjectus per accidens, dicendum est *ὅτι ὁ ἄνθρωπος συμβέβηκε τῷ λευκῷ*, non vice versâ. Utrumque sane recte dici potest, sed non utrumlibet eodem loco. Si a notione et *τῇ κατὰ τὸν λόγον οὐσίᾳ* initium sumis, *τὸ λευκὸν συμβέβηκε τῷ ἄνθρωπῳ*: si initium sumis ab eo quod per se visui est subjectum, *τῷ λευκῷ*, dicendum

erit ὅτι ὁ ἄνθρωπος vel quidquid est συμβέβηκε τῷ λευκῷ. Ad priorem locutionem confirmandam supervacaneum est exempla afferre: alterum dici ubi res postulet, id primum apparet ex iis quae nostro loco statim sequuntur: 22. τρίτον δὲ τῶν κοινῶν καὶ ἐπομένων τοῖς συμβεβηκόσιν οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια. Quid enim? τὰ ἴδια esto color albus: τὸ συμβεβηκὸς ᾧ ὑπάρχει τὸ λευκόν erit homo: τὸ ἐπόμενον τῷ συμβεβηκότι τούτῳ (h. e. homini) sunt magnitudo, motio, numerus, cetera. Idem demonstrari potest collatis 418^a 20. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ λέγεται αἰσθητόν, οἷον εἰ τὸ λευκόν εἴη Διάρους νῖός· κατὰ συμβεβηκὸς γὰρ τούτου αἰσθάνεται, ὅτι τῷ λευκῷ συμβέβηκε τοῦτο οὐ αἰσθάνεται: et 425^a 25. οἷον τὸν Κλέωνος νῖόν οὐχ ὅτι Κλέωνος νῖός ἀλλ' ὅτι λευκός, τούτῳ (h. e. τῷ λευκῷ) δὲ συμβέβηκεν νῖῳ Κλέωνος εἶναι. Facile intelligitur eandem esse rationem eorum locorum in quibus non a re per se sensili initium sumitur sed ab aliā qualibet re, modo non sit ἡ οὐσία ἢ κατὰ τὸν λόγον. Sic, ubi initium sumptum est a relatione heri et servi, accidit hero ut homo sit: Cat. 7. 7^a 31. ἐτι δ' ἐὰν μὲν τι οἰκείως ἀποδεδομένον ἢ πρὸς ὃ λέγεται, πάντων περιαιρουμένων τῶν ἄλλων ὅσα συμβεβηκότα ἐστί, καταλειπομένων δὲ μόνου τούτου πρὸς ὃ ἀπεδόθη οἰκείως, αἰεὶ πρὸς αὐτὸ ῥηθήσεται· οἷον ὁ δοῦλος ἐὰν πρὸς δεσπότην λέγηται, περιαιρουμένων τῶν ἄλλων ἀπάντων ὅσα συμβεβηκότα ἐστί τῷ δεσπότη, οἷον τὸ δίποδι εἶναι καὶ τὸ ἐπιστήμης δεκτικῷ καὶ τὸ ἀνθρώπῳ, καταλειπομένων δὲ μόνου τοῦ δεσπότην εἶναι, αἰεὶ ὁ δοῦλος πρὸς αὐτὸ ῥηθήσεται· ὁ γὰρ δοῦλος δεσπότην δοῦλος λέγεται. — Quamquam igitur dubitari non potest quin scripserit Ar. δεύτερον δὲ τοῦ ὃ συμβέβηκε τούτοις, tamen, quum nullum haberem idoneum testimonium, reducere non sum ausus.

Transeamus ad cetera. Ac v. 24. quod legitur ἃ συμβέβηκε τοῖς αἰσθητοῖς, id mihi videtur interpretamentum esse idque satis infelix. Possunt quidem haec aliquo modo defendi, si quis dicat τὰ αἰσθητά hoc loco non esse τὰ ἴδια (v. c. colorem) sed subjecta οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια (v. c. hominem colore praeditum). Sed et parum accurate haec dicta erunt et, quod maximum est, plane supervacanea erunt post ea quae dicta sunt v. 23. τοῖς συμβεβηκόσιν οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια. Quae si recte disputavimus, hic locus sic legendus est et distinguendus: τρίτον δὲ τῶν κοινῶν καὶ ἐπομένων τοῖς συμβεβηκόσιν οἷς ὑπάρχει τὰ ἴδια, (λέγω δ' οἷον κίνησις καὶ μέγεθος) περὶ ἃ μάλιστα ἤδη ἔστιν ἀπατηθῆναι κατὰ τὴν αἰσθησιν.

Jam adoriamur locum omnium pessime corruptum. Legebatur enim 25. ἢ δὲ κίνησις ἢ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινόμενη διοίσει τῆς αἰσθήσεως τῆς ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων: quibus ne

tantillum quidem sensûs inest. Nam ἡ κίνησις ἡ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη quum sit ἡ φαντασία, habemus haec: ἡ φαντασία διοίσει τῆς αἰσθήσεως. Quasi id non plene et perfecte demonstratum sit 428^a 5 — 19. Sed pejus est quod sequitur: τῆς ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων: ut universa sententia haec sit: species differet a sensatione quae proficiscitur ab his tribus sensationibus. Accedit quod Bekkerus incredibili quodam errore abreptus tanquam e libris scriptis petitus dedit quae in nullo libro scripto leguntur. In adnotatione critica haec habet: 26. ἡ ὁμ *T.* || κινουμένη *W.* || τῶν αἰσθήσεων *T.* || Jam absolutus est versus vigesimus sextus: ergo quae sequuntur, ea non ad hunc versum pertinent sed ad versum septimum et vigesimum. Nihilo minus Bekkerus omisit numerum. Sunt autem quae sequuntur haec: τῆς] ἡ *ELTX.* τῆς — 27. αἰσθήσεων ὁμ *SUVW.* Quae sic erant scribenda: 27. τῆς] ἡ *ELTX.* τῆς — αἰσθήσεων ὁμ *SUVW.* Igitur libri *ELTX* habent ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων, libri *SUVW* totum hoc membrum omittunt. At libri *ELTXSUVW* sunt omnes quos Bekkerus adhibuit. Ergo quae ipse scripsit, τῆς ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων, ea nullus habet liber scriptus ex iis quos contulit Bekkerus. Transierunt autem in Bekkerianam ex Basileensi, cujus ille exemplari in conferendis libris scriptis usus est. Rejectâ igitur Bekkeri scripturâ, quae nec ullo libro scripto nititur et plane absurda est, quaeramus quae codicum scriptura recipienda sit ut Aristotelis sententia quam clarissime enuncietur. Quae vero illa sit sententia supra demonstratum est. Dicit igitur διοίσει, h. e. discrimen habebit: non additur a qua tandem re differat ἡ φαντασία, quia non id quaeritur, sed quae sint τῆς φαντασίας ipsius species ac differentiae. Sunt autem genera tria, quae respondent tribus illis sensationis generibus. Quae si recte disputata sunt, apparet aut verba (26.) τῆς αἰσθήσεως aut verba (27.) ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων pro interpretamento esse habenda. Jam illa in omnibus libris leguntur, (nisi quod *T* pluralem habet, τῶν αἰσθήσεων,) haec omittuntur in libris *SUVW.* Librorum vestigia secuti ponamus haec falsa esse, vera illa: habebimus: ἡ δὲ κίνησις ἡ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη διοίσει τῆς αἰσθήσεως. Sed haec non possunt ab Aristotele scripta fuisse, propterea quod τῆς αἰσθήσεως penderet a διοίσει, quum suspensum esse debeat e verbis ὑπὸ τῆς ἐνεργείας. Transponenda igitur sunt verba illa, sic: ἡ δὲ κίνησις ἡ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη τῆς αἰσθήσεως διοίσει, vel, si ne ita quidem omnis errandi causa legenti erepta erit, sic: ἡ δὲ κίνησις διοίσει ἡ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως γινομένη. Recedendum igitur erit a librorum scripturâ si servare volumus verba τῆς αἰσθήσεως. At si, ut verba suspecta tuearis, spernatur necesse est librorum auctoritas, eodem vel etiam meliore jure ipsa illa verba damna-

veris. Ac suspecta quidem sunt: nam, ut taceam de scripturâ codicis *T*, facile poterat, qui haec legebat, ἡ δὲ κίνησις ἢ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη, in margine adscribere τῆς αἰσθήσεως, quo interpretaretur verba ὑπὸ τῆς ἐνεργείας: quominus vero ipse *Ar.* adderet τῆς αἰσθήσεως, multae obstabant ac dilucidae causae. Primum enim, quoquo loco ponebat τῆς αἰσθήσεως, vix ac ne vix quidem, servatâ aliquâ dicendi elegantia, prohibere poterat quominus qui legeret suspenderet τῆς αἰσθήσεως αὐτοῖσι. Deinde ad sententiam necessaria illa non sunt, non solum propterea quod in iis quae praecedunt semper de sensu verba fecit: (quid quod paulo ante expressis verbis dixerat 13. ἔστι δὲ γίνεσθαι κίνησιν ὑπὸ τῆς ἐνεργείας τῆς αἰσθήσεως:) sed additurus etiam erat ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων. Ea enim verba ita sunt apta ad huius loci sententiam ut vix quisquam ea ab Aristotele abjudicaverit. Quod enim in quibusdam codicibus exciderunt, id casu esse factum non negabit qui codicum varias lectiones ipsâ Bekkeri manu scriptas, (quae Berolini asservantur,) contulerit cum iisdem quales nunc in Academiae Berolinensis editione impressas legimus. Nam liber *S* non sola omittit haec, quod dicitur in editione impressâ, ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων, sed etiam καὶ illud quo ea verba excipiuntur. De *UVW* quidem nihil constat: eorum enim lectionis discrepantia apud Brandisium est: quem librum ante aliquot annos quum commodasset mihi vir egregius, aliis rebus occupato tempus non suppetiit ut eam partem quae Psychologiam continet perscrutarer. Sed quum in universo hoc loco scribendo *SUVW* in omnibus rebus concinant, de *S* vero editum Bekkeri librum falsa tradere demonstraverimus, veri simile, ne dicam certum, est eum de *UVW* quoque falsa tradere. Igitur certum est codicem *S*, quam maxime vero probabile libros *SUVW* sic esse scriptos: ἡ δὲ κίνησις ἢ ὑπὸ τῆς ἐνεργείας γινομένη διοίσει τῆς αἰσθήσεως ἢ μὲν πρώτη. At ante ἢ μὲν πρώτη fortuito omissa sunt haec ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων. καὶ: quae propter duplex illud ἢ quam facile potuerint omitti a scribâ ejus libri ex quo *SUVW* derivati sunt, non est quod moneam. — His omnibus rebus perpensis non potui non genuina putare verba (27.) ἡ ἀπὸ τούτων τῶν τριῶν αἰσθήσεων, νοθεύας damnare (26.) τῆς αἰσθήσεως.

§ 13. 428^b 30—429^a 2. εἰ οὖν μηθὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα ἢ μὴ φαντασίαν, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λεχθέν, ἢ φαντασία ἂν εἴη κίνησις ὑπὸ τῆς αἰσθήσεως τῆς κατ' ἐνέργειαν γινομένης.] In his Bekkerus egregie falsus est: quod enim scribit ἢ μὴ φαντασίαν, non moror quod absurdum est, sed in nullo scripto libro invenitur. Nam *LTUVX* habent ἢ φαντασία, *EW* ἢ ἡ φαντασία: nam *E* hoc certe voluit, quamquam librarii errore ἢ post ἔχει est transpositum. Superest unus codex *S*: at ille non habet ἢ μὴ

φαντασίαν, sed ἡ *φαντασία*, id quod ex notis intellexi ipsius Bekkeri manu scriptis. Quid quod μὴ illud, quod primo in Sylburgianā apparet (vid. Adnot. crit.), typhothetarum errori videtur deberi. Ex illā igitur editione in Bekkerianam transiit: nam in duobus libris, editionis Basileensis et Sylburgianae exemplaribus, Bekkerus et Brandisius codicum discrepantiam suā manū adscripsere eorumque operā Bekkerus suam editionem confecit. Quodsi quis solam laudat et miratur codicum scripturam, ei scribendum est εἰ οὖν μηδὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα ἢ ἡ φαντασία. Verum ut et de his et de iis quae sequuntur recte judicetur, primum quaerendum est quid sibi demonstrandum proposuerit Aristoteles. Vult autem phantasiae definitionem tradere, 429^a 1. ἡ φ. ἂν εἴη κίνησις ὑπὸ τῆς αἰσθησεως τῆς κατ' ἐνέργειαν γιγνομένη. Colligitur autem definitio ex iis quae huc usque disputata sunt, τὰ ὑπάρχοντα κατ' αὐτό. Ea vero ita tradidit ut primo poneret genus, 428^a 3. μία τις ἐστὶ τούτων δύναμις ἢ ἔξις κατ' ἣν (κατ' ἃς;) κρίνομεν καὶ ἀληθεύομεν ἢ ψευδόμεθα: deinde hujus generis eas recensuit species quae ex omnium sententiā illi generi insunt: 428^a 4. τοιαῦται δ' εἰσὶν αἰσθησις, δόξα, ἐπιστήμη, νοῦς. Postremo quaesivit num phantasia eadem esset atque una vel altera ex his speciebus, vel mixta e duabus, an differret ab omnibus. Invenit differre. Qua in quaestione necessario ostendendum erat quid differret phantasia a reliquis quas recensuerat animi facultatibus: vel ut aliis verbis idem dicam, et quaesivit et invenit differentiam phantasiae specificam. Jam igitur justam definitionem traditurus sic pergit: Quodsi nulla alia animi facultas habet eas res quas exposuimus, haec vero habet, sequitur ut phantasia sit cet. Legendum igitur est: εἰ οὖν μηδὲν μὲν ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα, τοῦτο δ' ἔχει, ἡ φαντασία ἂν εἴη κτλ. Jam verba ἡ ἢ φαντασία quin interpretamentum sint vix cuiquam dubium erit. Primum enim Philoponus non legit, qui εἰ οὖν μηδὲν ait ἄλλο ἔχει τὰ εἰρημένα, τούτέστι πλὴν φαντασίας, ἡ δὲ φαντασία ἐστὶν ἡ ἔχουσα (add. τὰ) λεχθέντα, κτλ. Verba τούτέστι πλὴν φαντασίας, quibus interpretatur verba μηδὲν ἄλλο, non addidisset Philoponus si in eo libro quo utebatur expressis verbis positum invenisset ἢ ἡ φαντασία vel εἰ μὴ ἡ φαντασία. Deinde haec verba supervacanea sunt et ab Aristotelis breviloquentiā abhorrent. Porro non scripsisset τοῦτο, sed αὐτή, si ἡ φαντασία praecessisset. — Jam ventum est ad ea quae 429^a 1. leguntur, τοῦτο δ' ἐστὶ τὸ λεχθέν: quae sic ab Aristotele scripta esse non possunt. Nam τοῦτο non potest referri ad τὰ εἰρημένα, (τὰ εἰρημένα ἐστὶ τὸ λεχθέν,) nec ad phantasiam, (ἡ φ. ἐστὶ τὸ λεχθέν,) propterea quod nondum dixit τί ἐστὶν ἡ φαντασία, sed dicturus est. In horum verborum locum substituenda esse τοῦτο δ' ἔχει supra demonstravimus. — Denique in ipsā definitione cum Trendelenburgio scri-

bendum fuit *γιννομένη*, non *γιννομένης*, quod Bekk. dedit, coll. de Somn. 1. 459^a 14. *ἐπεὶ δὲ περὶ φαντασίας ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς εἴρηται, καὶ ἔστι μὲν τὸ αὐτὸ τῷ αἰσθητικῷ τὸ φανταστικόν, τὸ δ' εἶναι φανταστικῷ καὶ αἰσθητικῷ ἕτερον, ἔστι δὲ φαντασία ἡ ὑπὸ τῆς κατ' ἐνέργειαν αἰσθήσεως γιννομένη κίνησις* . .

§ 15. 429^a 5. *Legebatur καὶ ὁμοίως εἶναι ταῖς αἰσθήσεσι*. Correxī coll. 428^b 14. *καὶ ταύτην ὁμοίαν ἀνάγκη εἶναι τῇ αἰσθήσει*.

CAPUT QUARTUM.

Hic librum tertium incipiunt Arabes.

§ 3—4. 429^a 18. *ἀνάγκη—27. οὐθέν ἐστιν*. Locus geminus: videatur Annot. crit. Sicut in ceteris locis geminis, ita hic quoque quae loco superiore scripta est, ea est perfectior et posterior recensio. Sententiae sunt binae, alternis locis positae: 1, intellectus non est mixtus corpori, (*ἀνάγκη ἀμιγῆ εἶναι = οὐδὲ μεμιχθαι εὐλογον*); 2, intellectus non est actu idea antequam cogitet, (*οὐκ ἔστιν αὐτοῦ φύσις οὐδεμία ἀλλ' ἡ αὐτῇ ὅτι δυνατόν = οὐθέν ἐστιν ἐνεργεία τῶν ὄντων πρὶν νοεῖν*). Ceterum huic loco inest aliquid quod dubito num graece dictum sit: videtur enim 25. et 26. *ποιός τις γὰρ ἂν ἐγένετο* scribendum esse et *κἂν ὄργανόν τι ἦν*, collatis 27. *νῦν δ' οὐθέν ἐστιν*. Legitur hoc in eā editione quam priorem esse diximus.

§ 6. 429^b 8. *ὁμοίως* patet post *μὴν*, non post *μέν*, scribendum esse: item quid *ἐν τῷ ἀντιβάλλειν* corrigenti in causā fuerit ut erraret.

§ 7. 429^b 12. *ἐπ' ἐνίων—13. κρίνει*. Prava horum verborum distinctio a Trendelenburgio correctā admodum antiqua est: *οὐκ ἀληθὲς παράδειγμα εἰληφώς*, Simplicius. *ἀνοικεῖω παραδείγματι ἐχρήσατο* . . *διὰ μεγαλοφνῆαν*, Philoponus. Nihil tam absurdum est cui non defensor existat ac laudator. — Themistius verum vidit.

§ 11. 429^b 29. *ἢ τὸ—430^a 2. νοῦ*. Ut de hujus loci scripturā judicium fieri possit, necessario coactus sententiam exponam. Solvit Ar. duas difficultates. Primum enim, — ac de eā solā difficultate nos agemus: altera est quaestio quid differant *τὸ νῶ εἶναι* et *τὸ νοητῶ εἶναι*, — primum igitur non intelligitur qui intellectus sit *ἀπαθής*, si agit per passionem: porro, si simplex est nec quidquam cum ullā re commune habet, qui pati possit: quod enim patitur, id habet aliquid commune cum re agente. Ut enim patiatur quid, necesse est cum re agente esse idem genere, specie diversum: de Gen. et Corr. A 7. 323^b 29. *ἀλλ' ἐπεὶ οὐ τὸ τυχόν πέφυκε πᾶσχειν καὶ ποιεῖν, ἀλλ' ὅσα ἢ ἐναντία ἐστὶν ἢ ἐναντίωσιν*

ἔχει, ἀνάγκη καὶ (dele καὶ) τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον τῷ γένει μὲν ὅμοιον εἶναι καὶ ταυτό, τῷ δ' εἶδει ἀνόμοιον καὶ ἐναντίον· πέφυκε (fort. legendum ἔοικε) γὰρ σῶμα μὲν ὑπὸ σώματος, χυμὸς δ' ὑπὸ χυμοῦ, χρῶμα δ' ὑπὸ χρώματος πάσχειν, ὅλως δὲ τὸ ὁμογενὲς ὑπὸ τοῦ ὁμογενοῦς. τοῦτον δ' αἷτιον ὅτι τὰναντία ἐν ταύτῳ γένει πάντα, ποιεῖ δὲ καὶ πάσχει τὰναντία ὑπ' ἀλλήλων. ὥστ' ἀνάγκη πῶς μὲν εἶναι ταῦτά τό τε ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον, πῶς δ' ἕτερα καὶ ἀνόμοια ἀλλήλοις. ἐπεὶ δὲ καὶ (dele καὶ) τὸ πάσχον καὶ τὸ ποιοῦν τῷ μὲν γένει ταῦτά καὶ ὅμοια τῷ δ' εἶδει ἀνόμοια, τοιαῦτα δὲ τὰναντία, φανερόν ὅτι παθητικά καὶ ποιητικά ἀλλήλων ἐστὶ τὰ τ' ἐναντία καὶ τὰ μεταξύ· καὶ γὰρ ὅλως φθορὰ καὶ γένεσις ἐν τούτοις. διὸ καὶ εὐλογον ἦδη τό τε πῦρ θερμαίνειν καὶ τὸ ψυχρὸν ψύχειν, καὶ ὅλως τὸ ποιητικὸν ὁμοιοῦν ἑαυτῷ τὸ πάσχον. τό τε γὰρ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον ἐναντία ἐστὶ, καὶ ἡ γένεσις εἰς τοῦναντίον· ὥστ' ἀνάγκη τὸ πάσχον εἰς τὸ ποιοῦν μεταβάλλειν· οὕτω γὰρ ἔσται εἰς τοῦναντίον ἡ γένεσις. Ergo τὸ ποιοῦν et τὸ πάσχον habent quod κοινόν sit: ex eodem enim sunt genere. Quodsi intellectus patitur, non verum est quod dicit Anaxagoras τὸν νοῦν ἀπλοῦν εἶναι καὶ μηθεὶν ἔχειν κοινόν. Difficultatem propositam ita solvit Ar. ut neget intellectum eo modo pati quo cetera quae patiuntur. Huic solutioni jam ibi proluserat Ar. ubi dicebat (^a 14.) ἡ πάσχειν τι ἂν εἴη ὑπὸ τοῦ νοητοῦ ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον: ubi duplex ἡ non temere positum est. Dolendum sane est quod solutio Aristotelis non integra extat sed mutila est et corrupta: de ipsâ vero sententiâ dubitari non potest. Verba vero ^b 29. ἡ τὸ μὲν πάσχειν κατὰ κοινόν τι διήρηται πρότερον, ὅτι δυνάμει πῶς ἐστὶ τὰ νοητὰ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἐντελεχείᾳ οὐδέν, πρὶν ἂν νοῇ — haec mutilata esse ac postea male consarcinata, vix est quod demonstratione egeat. Lacuna est post κοινόν τι, ita vero ut etiam ante κατὰ exciderint nonnulla. Collatis igitur ^b 25. ἡ γὰρ τι κοινὸν ἀμφοῖν ὑπάρχει, τὸ μὲν ποιεῖν δοκεῖ τὸ δὲ πάσχειν, his collatis verba illa mutila explentur sic: ἡ τὸ μὲν πάσχειν καὶ ποιεῖν κατὰ κοινόν τι γίγνεται. Hactenus de patiando, quod quidem optimo jure dicitur. Deinde demonstrat Ar. intellectum non eo modo pati dum intelligat ut e contrariâ ejusdem generis specie in contrariam hac agente transeat, veluti quum res frigida per ignem calida fiat. Si de intellectu agitur, id vel ideo fieri nequit quia quod patitur, antequam patiatur, necessario est aliqua res certa ac definita actu: intellectus vero nihil est actu antequam intelligat. Ergo intellectio non fit κατὰ κοινόν τι: nam τοῦ εἶναι καὶ τοῦ μὴ εἶναι οὐδέν ἐστὶ κοινόν (liceat enim hoc graece dicere, quia latine nisi per ambages dici non potest). Redeamus ad verba quae ex hac demonstrationis parte supersunt: sunt autem haec: διήρηται πρότερον

ὅτι δυνάμει πῶς ἐστὶ τὰ νοητὰ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἐντελεχεία οὐδὲν πρὶν ἂν νοῇ. Librarius, quum in superiore enunciatio γίγνετ' *TAI* scribendum esset, aberravit ad εἶρη *TAI*, sic: ἢ τὸ μὲν πάσχειν καὶ ποιεῖν κατὰ κοινόν τι εἶρη *TAI* πρότερον δυνάμει πῶς ἐστὶ τὰ νοητὰ, ἀλλ' ἐντελεχεία οὐδὲν πρὶν ἂν νοῇ. Quae quum sensu destituta essent, diorthota quisquis fuit subjectum posterioris particulae supplevit, quod haud dubie ὁ νοῦς est, scripsitque δυνάμει πῶς ἐστὶ τὰ νοητὰ ὁ νοῦς, ἀλλ' ἐντελεχεία οὐδὲν πρὶν ἂν νοῇ. Deinde, ne duo essent verba ex aequo posita, εἶρηται et ἐστὶ, addidit ὅτι ante δυνάμει. Porro, quum quaereret quid sibi vellent verba ἢ τὸ μὲν πάσχειν καὶ ποιεῖν κατὰ κοινόν τι εἶρηται, peropportune in mentem ei venit illius partitionis quae de patiendi proposita est *B* 5. 417^b 2sq. εἶρηται igitur mutavit in διήρηται, et καὶ ποιεῖν expulit. Praeclaram restitutionem ac dignam viro grammatico: ut enim grammatica ratio constet, de sententiā securi sunt boni viri. Quid enim ad grammaticum quod divisio sit, non secundum differentias specificas, sed secundum id quod rei dividendae universae commune est: τὸ πάσχειν κατὰ κοινόν τι διήρηται. Sed summum ac plane divinum est ὅτι illud explicativum, quo interposito haec fit sententia, si sententia vocanda est quod omni sensu caret: τὸ πάσχειν διήρηται ὅτι ὁ νοῦς ἐστὶ τὰ νοητὰ δυνάμει.

Sed ab his diasceustarum ineptiis revertamur ad verba Aristotelis: sunt autem celeberrima illa de tabulā rasā: quorum quantum fuerit in philosophiā recentiorum hominum excolendā momentum omnes sciunt qui historiae philosophicae operam navaverunt. Ea quoque ut recte possint intelligi nonnihil adjuvabimur e persanato loco quem illa excipiunt, de quo loco paulo ante egimus. Locus enim ille, qui est de tabulā rasā, non avellendus est vel ab iis quae praecedunt vel ab iis quae sequuntur. Sententia vero haec est: Patitur quidem quidque et agit ita ut eodem genere contineantur ambo et specie contraria sint: intellectus vero vel ideo non potest hoc modo pati quia, quum potentiā omnia sit, antequam cogitet nihil est actu: ergo ne contrarium quidem. Sed intellectus passio, si modo passio appellanda est, non ita fit ut e contrario intellectus transeat in contrarium: imo intellectui evenit sicuti libello in quo quum antea nihil scriptum sit, quum possint inscribi omnia, postea inscribuntur quaedam. Nam ne libellum quidem quispiam dicat eodem genere contineri quo literas vel verba, nec esse contraria verba et libellum, nec transiisse libellum in contrarium. Quamquam hoc differunt exemplum et ea res cujus est exemplum quod libellus etiam antequam inscribatur est res quaedam certa et definita, intellectus nisi δυνάμει non est antequam cogitat. — Vides quantum distet Aristotelis sententia ab sensualistarum placitis. A quibus injuriā Aristotelem in partes vocari multi jam viderunt: quid vero tandem sibi voluerit Ar. quum tabulam ra-

sam tanquam exemplum intellectus proponeret, ne ii quidem videntur intellexisse omnes. — Quodsi ad verba Aristotelis animum advertimus, non multum depravata sunt. Ante *ὅπερ συμβαίνει ἐπὶ τοῦ νοῦ* colon posui loco puncti maximi. Inter *οὕτως* et *ὥσπερ* (429^b 31.) excidit infinitivus aoristi, puto *ὑπολαβεῖν*: quo carere non possumus: *δεῖ δ' οὕτως ὑπολαβεῖν (γίγνεσθαι τὸ νοεῖν) ὥσπερ ἐν γραμματείῳ ᾧ μὴθὲν ὑπάρχει ἐντελεχεία γεγραμμένον (γίγνεται τὸ γραφεσθαι)*. Persaepe sic Aristoteles: *δεῖ δὲ κατανοεῖν* 64^a 33. 1052^b 1. *οὕτω γὰρ δεῖ λαμβάνειν* 1053^a 27. *δεῖ δ' ὥσπερ . . οὕτω δεικνύναι* 1145^b 2. *δεῖ γὰρ νοῆσαι ὥσπερ εἴτις μετροῖν τῷ αὐτῷ μέτρῳ ὕδωρ* 321^b 24. *τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον δεῖ νοῆσαι* 442^b 27. *ὁμοίως δ' ὑπολαβεῖν τοῦτο δεῖ* 459^b 1. *δεῖ δ' ὑπολαβεῖν* 480^a 20. Similia innumeris fere locis. Quod *ᾧ* omittitur 430^a 1. in quibusdam, id negligentiae tribuendum est: quo vocabulo omisso quidam *ὑπάρχειν* correxerunt ut forma aliqua esset grammatica. Sed quid est quod ibidem quidam scribunt iique optimi libri *καταγεγραμμένον*, non *γεγραμμένον*? Illud ut verum esse existimarem non potui a me impetrare. Sed quaeri potest an neutrum sit Aristotelis: *T* enim codex omittit. Ac ferri potest omisum. Erunt fortasse qui id probent. Ego, quamquam non intelligo unde illud *κατα* originem traxerit, vulgatam scripturam veram esse arbitror.

CAPUT QUINTUM.

§ 1. 430^a 18. Quod omnes concedunt, intellectum ex Aristotelis sententiā esse actum purum, id, si quo alio loco, hoc erat dicendum. Scripsi igitur *τῇ οὐσίᾳ ὣν ἐνέργεια*. Sic bene distinguitur ab intellectu passivo, qui non *τῇ οὐσίᾳ* sed agente demum intellectu *ποιητικῷ* actu est. Secutus autem sum Themistium et Philoponum, quibuscum etiam Arabes concinunt. Cf. Met. A 7. 1072^a 25. *ἔστι τι δ' οὐ κινούμενον κινεῖ, αἰδίων καὶ οὐσία καὶ ἐνέργεια οὕσα*: quo in loco quum *οὐσία* nimis debilis videatur esse, quippe quod nimis late pateat, dubitavi an scribendum esset *αἰδίων καὶ τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια οὕσα*. — 1072^b 26. *καὶ ζωὴ δὲ γε ὑπάρχει· ἡ γὰρ νοῦ ἐνέργεια ζωή, ἐκείνος δὲ ἡ ἐνέργεια· ἐνέργεια δὲ ἡ καθ' αὐτὴν ἐκείνου* (suspectum est *ἐκείνου*) *ζωὴ ἀρίστη καὶ αἰδίος*. Nam quod his locis de deo agitur, id nihil interest ad eam quaestionem utrum nominativus an dativus scribendus sit, quia *ὁ νοῦς ὁ ποιητικός* analogiā idem est in homine ac deus in mundo universo. Themistii verba haec sunt: *ἡ δὲ οὐσία τοῦ ποιητικοῦ νοῦ ταῦτόν ἐστι τῇ ἐνέργειᾳ*: et *εἴπερ ταῦτόν ἐπ' αὐτῷ ἡ οὐσία τῇ ἐνέργειᾳ*: et *οὕτω γὰρ μόνως ἂν εἴη, καθάπερ φησὶν Ἀρ., ταῦτόν ἢ τε οὐσία αὐτοῦ καὶ ἡ ἐνέργεια*: et *τοῦτο δ' ἐστὶ (l. ἐσται) διαφέρειν ἐπ' αὐτοῦ τὴν οὐσίαν τῆς ἐνέργειας, ὃ διαρρήδην Ἀρ. οὐ*

συγχωρεῖ: et ταὐτὸν ἔχων τῇ οὐσίᾳ τὴν ἐνέργειαν. Similia Philoponus. Item Alexander, περὶ ψυχῆς fol. 139v^o ἀπαθῆς δὲ ὢν καὶ μὴ μεμιγμένος ὕλη τινὶ καὶ ἀφθαρτός ἐστιν, ἐνέργεια ὢν καὶ εἶδος χωρίς δυνάμεως τε καὶ ὕλης.

§ 2. 430^a 19. Legebatur τὸ δ' αὐτό ἐστιν ἡ κατ' ἐνέργειαν ἐπιστήμη τῷ πράγματι· ἡ δὲ κατὰ δύναμιν προτέρα ἐν τῷ ἐνί, ὅλως δὲ οὐ χρόνῳ· ἀλλ' οὐχ ὅτε μὲν νοεῖ ὅτε δ' οὐ νοεῖ: quae ita mutavi ut scriberem ὅλως δὲ οὐδὲ χρόνῳ, secutus locum geminum, 431^a 3, ubi nulla est scripturae variatio. Ac necessarium profecto est οὐδέ: dicit enim Ar. hoc: ὅλως δέ, οὐχ ὅτι τῇ οὐσίᾳ ἢ τῷ λόγῳ (Met. Θ 8.), ἀλλ' οὐδὲ χρόνῳ προτέρα. Nec spernendum esse leve hoc inter οὐ et οὐδέ discrimen Themistii exemplo potest comprobari qui, quum οὐ χρόνῳ in suis inveniret, eo delatus est ut interpretaretur οὐδ' ἐν χρόνῳ, arbitratus de dei sapientiā Aristotelem verba facere, quam dicat non esse in tempore neque tempore concludi. In universum vero non satis possum mirari quam non sibi constet Themistius, ut quoque fere loco dici possit quem potissimum sequatur, utrum Theophrastum vel alium bonae frugis philosophum an aliquem ex auctoribus ejus sectae cui ipse addictus est. Sic fol. 88v^o de parte animae humanae Aristotelem loqui recte intellexit, sed ineunte folio sequenti de deo dici putat. Deinde 89r^o post med. redit ad sanam interpretationem, ex qua quaedam excerpti quae mihi videbatur Themistius a Theophrasto mutuo sumpsisse, quamquam ea res admodum dubia est: ἡμεῖς οὖν ἢ ὁ δυνάμει νοῦς ἢ ὁ ἐνεργεία. εἴπερ οὖν ἄλλο ἐπὶ τῶν συγκειμένων ἐκ τε τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐνεργεία τὸ τόδε καὶ τῷδε, ἄλλο ἂν εἴη τὸ ἐγὼ καὶ τὸ ἐμοὶ εἶναι· καὶ ἐγὼ μὲν ὁ συγκειμένος νοῦς ἐκ τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐνεργεία, τὸ δὲ ἐμοὶ εἶναι ἐκ τοῦ ἐνεργεία ἐστίν· ὥστε καὶ ἂ διανοοῦμεν ταῦτα (fort. διανοοῦμεν, καὶ ταῦτα). καὶ ἂ συγγράφω, γράφει μὲν ὁ σύνθετος νοῦς ἐκ τοῦ δυνάμει καὶ τοῦ ἐνεργεία, γράφει δὲ οὐχ ἢ δυνάμει ἀλλ' ἢ ἐνεργεία. τὸ γὰρ ἐνεργεῖν ἐκείθεν αὐτῷ ἐποχτεύεται. . ὥστε οὖν ἄλλο τὸ ζῶν καὶ ἄλλο τὸ ζῶν εἶναι, καὶ τὸ ζῶν εἶναι παρὰ τῆς ψυχῆς ἐστὶ τοῦ ζῶν, οὕτω καὶ ἄλλο μὲν τὸ ἐγὼ ἄλλο δὲ τὸ ἐμοὶ εἶναι. τὸ οὖν εἶναι ἐμοὶ παρὰ τῆς ψυχῆς, καὶ ταύτης γε οὐ πάσης. . παρὰ τοίνυν μόνου τοῦ ποιητικοῦ (νοῦ) τὸ ἐμοὶ εἶναι. μόνος γὰρ οὗτος εἶδος ἦν ἀκριβῶς, μᾶλλον δὲ οὗτος εἶδος εἰδῶν. Postquam iterum errore vagatus est, fol. 89v^o post med. in viam redit: ἐκ δὲ τῶν αὐτῶν ῥήσεων (Theophrasti) θαυμάσαι κἀκεῖνων ἄξιον ὅσοι τὸν ποιητικὸν τοῦτον νοῦν ἢ τὸν πρῶτον θεὸν ὠήθησαν εἶναι κατὰ Ἀριστοτέλην ἢ τὰς προτάσεις καὶ τὰς ἐξ αὐτῶν ἐπιστήμας, αἱ ὕστερον ἡμῖν παραγίνονται. οἱ μὲν γὰρ τὰς προτάσεις. . οἱ δὲ τὸν πρῶτον θεὸν λέγεσθαι. . ὑπολαμβάνοντες τί δή ποτε ἐν αὐτῇ ταύτῃ τῇ ῥή-

σει ταῦτα παρορῶσι; προειπὼν γὰρ . . ἀνάγκη φησὶ (430^a 13.) καὶ ἐν ψυχῇ ὑπάρχειν ταύτας τὰς διαφορὰς . .

Sed redeundum est unde digressi sumus. In loci propositi sine hoc novavimus ut particulam negativam, ubi priore loco inveniebatur, deleamus: scripsimus enim ἀλλ' ὅτε μὲν νοεῖ ὅτε δ' οὐ νοεῖ. Quod jure esse factum vereor ne non possim ita demonstrare ut omnis legentibus dubitatio eripiat: nolo enim universam Aristotelis de intellectu doctrinam exponere, id quod et alienum est ab hujus libelli indole et per se difficillimum. Quae vero paucis absolvi possunt argumenta, dicam. Ac primum notatu dignum est quod supra (5.) simile quid dictum est: τοῦ δὲ μὴ ἀεὶ νοεῖν τὸ αἰτίον ἐπισκεπτέον, idque ubi ejusdem ἐπιστήμης mentio erat facta: ut hi loci necessario conferendi sint. Dixit vero ibi quaerendum esse cur non semper cogitet mens. Ergo non semper cogitat. At qui sit ut paulo post Ar. dicat οὐχ ὅτε μὲν νοεῖ ὅτε δ' οὐ νοεῖ, h. e. semper cogitat? An sententiam mutavit quum septendecim illos versus exarabat qui interjecti sunt? Cujus rei causam esse quaerendam modo monuit, quae res ei tanti videbatur momenti ut institutam demonstrationem interpellaret, eam rem jam negat ullam esse? contrarium ait esse verum? Hoc unum est argumentum: alterum petitur ex ipsa rei veritate et perspicuitate: quis enim homo sese putet semper cogitare? Tertium est quod unus saltem liber scriptus omittit negationem. Quodsi ais casu ibi omissam esse, imo, respondeo, additur in ceteris consilio. Atque non casu omitti in libro W haud scio an ideo aliquis mecum credat quod omittendae negationis etiam alii extant ac locupletes auctores: dico autem Theophrastum, Plutarchum Atheniensem, Simplicium, ex quibus solus Theophrastus ad rem conficiendam sufficit. Consilio vero additam esse negationem ex ipsius loci naturâ intelligitur. Nam constat post Aristotelem mortuum vel nullum vel paucissimos hunc locum intellexisse: cujusmodi loci importunis hominum imperitorum conjecturis quantopere sint obnoxii omnes sciunt qui arti criticae operam dant. Atque id quidem in quopiam loco fit minus intellecto etiam vulgaris argumenti: si accedit sectae vel religiosae vel philosophicae studium, tum vero homines, si ne violentissimo quidem interpretandi genere id possunt efficere ut scriptor non suam sed ipsorum sententiam videatur affirmare, a nullâ quam ipsi vocant emendatione quamvis absurda sit abstinere. Id quod hoc loco usu venit. Plotinus enim, quo haberet Aristotelem Platoni consentientem, voluit mentem humanam semper cogitare, ut redigeret Aristotelis verba ad ἀεικίνητον illud platonicum. Similia Marinus. Videatur de hac re Philoponus. Vix igitur dubitandum est quin audax illa adverbii negativi interpolatio insano Platoniorum syncretismo debeat.

Interpolandi, adulterandi, supponendi artifices plurimi haud dubie extiterunt ac sceleratissimi in iis disciplinis quae ab auctoritate potissimum pendent. Nec vero philosophica historia ab eâ improbitate pura est. Habeo ejus rei exemplum tam simplex et, si id in re turpi dici potest, ingenuum, ut risum magis quam indignationem moveat: quod quum ab re propositâ alienum non sit, apponere juvat. Feruntur duo libri de Animâ Alexandri Aphrodisiensis nomine: de quorum auctoritate longum est quaerere. Priorem Alexandri esse putaverim, secundum non item, neque eum unius auctoris. In secundo igitur libro, fol. 144r^o, haec leguntur: ἤκουσα δὲ περὶ νοῦ τοῦ θύραθεν παρὰ Ἀριστοτέλους (add. τινά?) ἃ διεσώσασθην. (Vides Aristotelis loco ponendum esse nomen magistri ejus qui haec scripsit.) τὰ γὰρ κινήσαντα Ἀριστοτέλην εἰσαγαγεῖν τὸν θύραθεν νοῦν ταῦτα ἐλέγετο εἶναι. Quae postquam exposuit, sic pergit fol. 145r^o βουλόμενος δὲ τὸν νοῦν ἀθάνατον δεικνύναι καὶ φεύγειν τὰς ἀπορίας . . καὶ ἰδίαν ἐπίνοιαν ἔλεγεν interdum in mortali corpore existere quasi quendam ignem vel aliud quid ejusmodi quod instrumentum esse possit intellectus: idque instrumentum esse τὸν δυνάμει νοῦν. Quodsi forte instrumentum illud intercidit, intellectus est ὡς ὁ τεχνίτης ἀποβαλὼν τὰ ὄργανα: ἐνεργεῖ μὲν καὶ τότε, οὐ μὴν ὑλικὴν καὶ ὀργανικὴν ἐνέργειαν. ἔλεγε δὴ ὅτι εἰ ὅλως ὑπολαμβάνειν χρή κατὰ Ἀριστοτέλην θεῖον καὶ ἀφθαρτον εἶναι τὸν νοῦν, οὕτως ἡγεῖσθαι δεῖν, οὐκ ἄλλως. καὶ τὴν λέξιν δὲ τὴν ἐν τῷ τρίτῳ περὶ ψυχῆς τούτοις προσοικοῦν (l. προσοικεῖον) ἔλεγε δεῖν.

Talem igitur προσοικεῖωσιν etiam a Platonicis censendum est factam esse quum negationem insererent. — De negatione iterum a quibusdam audacter additâ agemus quum perventum erit ad 434^b 5.

De loci interpolati sententiâ quid senserit Plotinus, jam supra significavimus. Alexander et Themistius, ut effluerent incommoda quae cuique obvia sunt, videntur sempiternam intellectus cogitationem de deo dici putasse, deinde a divino ad humanum intellectum traduxisse. Tertia est interpretatio Philoponi: ὅτι ὁ νοῦς αἰεὶ νοεῖ: οὐ γὰρ τὸν ἑνα ἀριθμῶ νοῦν λέγομεν αἰεὶ νοεῖν, ἀλλ' ὅτι ἐν ὅλῳ τῷ κόσμῳ ἀνθρώπινος νοῦς αἰεὶ νοεῖ . . καὶ τῇ διαδοχῇ γίνεται τὸ αἰεῖ . . οὐ γὰρ ποτὲ μὲν ἐνεργεῖ ὁ νοῦς ποτὲ δ' οὐ, ἐν (l. ἐν γε) ὅλῳ τῷ κόσμῳ, ἀλλ' αἰεῖ. Quod ut verum sit, ἀλλ' οὐδὲν πρὸς τὸν Διόνυσον. Quamquam memini ante aliquot annos strenue quaesivisse certos homines ubinam fuerit 'der an und für sich seiende geist' quo tempore nondum fuerit genus humanum.

Locum nullum invenio hoc magis idoneum ad transscribenda verba Theophrasti quae e quinto libro Physicorum, qui fuit de

Animâ secundus, laudavit Themistius. Doleo quod non omnes locos exscripsi ubi Themistius de Theophrasti sententiis verba fecit: quum enim initio nomen taceret, nesciebam quis esset ille ἐξεταστής vel cujus illa ἐξετάσις quam passim laudaret. Nunc autem quum haec scribo, non utor Themistii libro. Adnotavi tamen fol. 68r^o ante mediam: ὦν (loquitur de placitis Aristotelis quae sunt de motione) ἔοικεν ἐκλελῆσθαι παντάπασι, καίτοι σύνοψιν ἐκδεδωκώς τῶν περὶ κινήσεως εἰρημένων Ἀριστοτέλει. Cf Diog. Laërt. V 44. περὶ κινήσεως $\bar{\alpha} \bar{\beta} \bar{\gamma}$: iterum 49. περὶ κινήσεως $\bar{\alpha} \bar{\beta}$: ex his fortasse compilati sunt libelli illi duo qui Proculi nomine feruntur. — Porro Theophrasti mentionem facit Themistius fol. 74r^o post med. fol. 75r^o post med. Ipsa vero Theophrasti verba, si recte memini, non laudantur nisi his duobus locis, quorum qui prior est legitur fol. 89v^o post mediam paginam: τοῖναντίον δὲ ἄξιον ἀπορίας διὰ τί ὁ μὴ πάσχων μὴδὲ φθειρόμενος οὐ μένηται τῶν σὺν τῷ φθειρομένῳ ἐνεργειῶν. ἐπιλύεται δὲ (Aristoteles) ἐκεῖ μὲν εἰπὼν· (408^b 27.) διὸ καὶ τοῦτου φθειρομένου οὔτε μνημονεύει οὔτε φιλεῖ· οὐ γὰρ ἐκείνου ἦν ἀλλὰ τοῦ κοινού, ὃ ἀπόλωλεν· ἐνταῦθα δέ· (430^a 23.) οὐ μνημονεύομεν δὲ ὅτι τοῦτο μὲν ἀπαθές, ὁ δὲ παθητικὸς νοῦς φθαρτός, καὶ ἄνευ τοῦτου οὐδὲν νοεῖ· οὐδὲ μνημονεύει. οὕτω δὲ καὶ Θεόφραστος ἐν οἷς ἐξετάζων τὰ Ἀριστοτέλους περὶ τοῦ ποιητικοῦ νοῦ ἀπορεῖ· ἐι μὲν γὰρ ὡς ἔξις, φησὶν, ἡ δύναμις ἐκείνη, εἰ μὲν σύμφυτος, αἶε καὶ εὐθύς ἐχρὴν· εἰ δ' ὕστερον, μετὰ τίνος;*) καὶ πῶς ἡ γένεσις; ἔοικε δ' οὖν ὡς ἀγέννητος (l. ἀγέννητος), εἴπερ ἄφθαρτος. ἐνυπάρχων δ' οὖν, διὰ τί οὐκ αἶε; ἢ διὰ τί λήθη καὶ ἀπάτη; ἢ διὰ τὴν μῆξιν;

Alter locus invenitur fol. 91r^o ante med. ἄμεινον δὲ καὶ τὰ Θεοφράστου παραθέσθαι περὶ τε τοῦ δυνάμει νοῦ καὶ τοῦ ἐνεργεία. περὶ μὲν οὖν τοῦ δυνάμει τάδε φησὶν· ὁ δὲ νοῦς πῶς ποτὲ ἔξωθεν ὦν καὶ ὥσπερ ἐπίθετος ὁμῶς συμφυής (l. σύμφυτος); καὶ τίς ἡ φύσις αὐτοῦ; τὸ μὲν γὰρ μὴδὲν εἶναι ἐνεργεία, δυνάμει δὲ πάντα, καλῶς, ὥσπερ καὶ ἡ αἰσθησις. οὐ γὰρ οὕτως ληπτέον ὡς οὐδὲ αὐτός.**) ἐριστικὸν γάρ· ἀλλ' ὡς ὑποκειμένην τινὰ δύναμιν, καθάπερ καὶ ἐπὶ τῶν ὀλικῶν. ἀλλὰ τὸ ἔξωθεν ἄρα οὐχ ὡς ἐπίθετον ἀλλ' ὡς ἐν τῇ πρώτῃ γενέσει συμπεριλαμβανόν (l. - βανόμενον) θετέον.***) πῶς δὲ ποτε

*) Consideranti mihi adverbia temporalia εὐθύς et ὕστερον, verisimile est, etsi non Themistium, at Theophrastum scripsisse μετὰ τί: ut sententia haec sit: εἰ ἡ τοῦ νοῦ δύναμις οὐ σύμφυτος, ἀλλ' ὕστερον ἐπιγίγνεται, μετὰ τί ἐπιγίγνεται; Quamquam etiam μετὰ τίνος aliquo modo explicari potest.

**) h. e. εἰ ὁ νοῦς μὴδὲν ἔστιν ἐνεργεία, οὐδὲ νοῦς ἔσται.

***) Potest esse interrogatio, ἄρα . . θετέον;

γίνεται τὰ νοητά· καὶ τί τὸ πάσχειν αὐτόν; δεῖ γάρ, εἴπερ εἰς ἐνέργειαν ἦξει, ὥσπερ ἡ αἰσθήσις. ἀσωμάτῳ δὲ ὑπὸ σώματος τί τὸ πάθος; ἢ ποία μεταβολή; καὶ πότερον ἐπ' (l. ἀπ') ἐκείνου ἢ ἀρχῇ ἢ ἀπ' αὐτοῦ; τὸ μὲν γὰρ πάσχειν ἀπ' ἐκείνου δόξειεν ἂν· οὐδὲν γὰρ ἀφ' ἑαυτοῦ τῶν ἐν πάθει. τὸ δὲ ἀρχὴν (l. ἀρχή: correxit Usener.) πάντων εἶναι καὶ ἐπ' αὐτῷ τὸ νοεῖν καὶ μὴ ὥσπερ ταῖς αἰσθήσεσιν, ἀπ' αὐτοῦ. τάχα δ' ἂν φανείη καὶ τοῦτο ἄτοπον, εἰ ὁ νοῦς ὕλης ἔχει φύσιν μὴδὲν ὦν, ἅπαντα δὲ δυνατός· καὶ τὰ ἐφεξῆς· μακρόν (adde γὰρ) ἂν εἴη παρατίθεσθαι, καίτοι μὴ μακρῶς εἰρημένα ἀλλὰ λίαν συντόμως τε καὶ βραχύως τῇ γε λέξει· τοῖς γὰρ πράγμασι μεστά ἐστι, πολλῶν μὲν ἀποριῶν, πολλῶν δὲ ἐπιστάσεων, πολλῶν δὲ λύσεων. ἔστι δὲ ἐν τῇ πέμπτῳ τῶν φυσικῶν δευτέρῳ δὲ περὶ ψυχῆς. ἐξ ὧν ἁπάντων δηλόν ἐστιν ὅτι καὶ περὶ τοῦ δυνάμει σχεδὸν τὰ αὐτὰ διαποροῦσιν, εἴτε ἔξωθεν ἐστὶν εἴτε συμφυῆς,*) καὶ διορίζειν πειρῶνται πῶς μὲν ἔξωθεν πῶς δὲ συμφυῆς. λέγουσι δὲ καὶ αὐτὸν ἀπαθῆ καὶ χωριστόν, ὥσπερ τὸν ποιητικόν καὶ τὸν ἐνεργεῖα· ἀπαθὴς γὰρ φησὶν ὁ νοῦς, εἰ μὴ ἄρα ἄλλως παθητικός· καὶ ὅτι τὸ παθητικὸν ἐπ' (l. ἐπ') αὐτοῦ οὐχ ὡς τὸ κινητικὸν (l. κινητόν) ληπτέον, (ἀτελής γὰρ ἡ κίνησις) ἀλλ' ὡς ἐνέργεια. καὶ προῖόν φησι τὰς μὲν αἰσθήσεις οὐκ ἄνεν σώματος, τὸν δὲ νοῦν χωριστόν (haec Aristotelis sunt, 429^b 4, laudata fortasse a Theophrasto tanquam argumentum). ἀψάμενος δὲ καὶ τῶν περὶ τοῦ ποιητικοῦ νοῦ διωρισμένων Ἀριστοτέλει 'ἐκεῖνό' φησὶν 'ἐπισκεπτέον ὃ (l. ὅτι) δὴ φαινομένη ἐν πάσῃ φύσει τὸ μὲν ὡς ὕλην καὶ δύναμιν, τὸ δὲ αἴτιον καὶ ποιητικόν, καὶ ὅτι αἰεὶ τιμιώτερον τὸ ποιοῦν τοῦ πάσχοντος καὶ ἡ ἀρχὴ τῆς ὕλης.' (430^a 10 sqq. 18 sqq.) ταῦτα μὲν ἀποδέχεται, διαπορεῖ δὲ τίνες οὖν αὐταὶ αἱ δύο φύσεις, καὶ τί πάλιν τὸ ὑποκείμενον ἢ συννηρημένον τῷ ποιητικῷ· μικτόν γάρ πως ὁ νοῦς ἐκ τε τοῦ ποιητικοῦ καὶ τοῦ δυνάμει. 'εἰ μὲν οὖν σύμφυτος ὁ κινῶν, καὶ εὐθὺς ἐχρῆν καὶ αἰεὶ· εἰ δὲ ὕστερον, μετὰ τίνος; καὶ πῶς ἢ γένεσις; εἰσικεν οὖν καὶ ἀγέννητος (l. ἀγέννητος), εἴπερ καὶ ἀφθαρτος. ἐνυπάρχων δ' οὖν, διὰ τί οὐκ αἰεὶ; ἢ διὰ τί λήθῃ καὶ ἀπάτῃ καὶ ψεύδους; ἢ διὰ τὴν μῆξιν; ἐξ ὧν ἁπάντων δηλόν ἐστιν ὅτι οὐ φαύλως ὑπονοοῦμεν ἄλλον μὲν τινα παρ' αὐτοῖς εἶναι τὸν παθητικὸν νοῦν καὶ φθαρτόν, ὃν καὶ κοινὸν ὀνομάζουσι καὶ ἀχώριστον τοῦ σώματος, καὶ διὰ τὴν πρὸς τοῦτο μῆξιν τὴν λήθην καὶ τὴν ἀπάτην γίνεσθαι φησὶν ὁ Θεόφραστος, ἄλλον δὲ τὸν ὥσπερ συγκείμενον ἐκ τοῦ δυνάμει καὶ

*) Debebat scribere Themistius σύμφυτος: nam συμφυῆς potest esse etiam si extrinsecus advenit: quod vero σύμφυτος est, id haud scio an non extrinsecus adveniat.

ἐνεργεία, ὃν καὶ χωριστὸν εἶναι τοῦ σώματος τιθέασιν καὶ ἄφθαρτον καὶ ἀγέννητον (l. ἀγέννητον)· καὶ πῶς μὲν δύο φύσεις τούτους τοὺς νοῦς, πῶς δὲ μίαν· ἔν γὰρ τὸ ἐξ ὕλης καὶ εἶδους. ἀλλ' ὅπερ εἶπον, τὸ μὲν ἀποφαίνεσθαι περὶ τοῦ δοκοῦντος τοῖς φιλοσόφοις ἰδίας καὶ σχολῆς ἐστὶ καὶ φροντίδος. ὅτι δὲ μάλιστα ἂν τις ἐξ ὧν συνηγάγομεν ῥήσεων λάβοι τὴν περὶ τούτων γνώσιν Ἀριστοτέλους καὶ Θεοφράστου, μᾶλλον δὲ ἴσως καὶ αὐτοῦ Πλάτωνος, τοῦτο οὖν πρόχειρον ἴσως διύσχυρί-
ζεσθαι.

Haec multiplicem habent usum: utinam pleniora exscripsisset Themistius. Prior locus particula est alterius:

I. εἰ μὲν γὰρ ὥς ἔξις ἡ δύ-
ναμις ἐκείνῳ, εἰ μὲν σύμφυ-
τος, αἰεὶ καὶ εὐθὺς ἐχρῆν· εἰ
δ' ὕστερον, μετὰ τίνος; καὶ
πῶς ἡ γένεσις; ἔοικε δ' οὖν
ὥς ἀγέννητος, εἴπερ ἄφθαρ-
τος. ἐνυπάρχων δ' οὖν, διὰ
τί οὐκ αἰεὶ; ἢ διὰ τί λήθη καὶ
ἀπάτη; ἢ διὰ τὴν μίξιν;

II. εἰ μὲν οὖν σύμφυτος ὁ
κινῶν, καὶ εὐθὺς ἐχρῆν καὶ
αἰεὶ· εἰ δὲ ὕστερον, μετὰ τί-
νος; καὶ πῶς ἡ γένεσις; ἔοικεν
οὖν καὶ ἀγέννητος, εἴπερ καὶ
ἄφθαρτος. ἐνυπάρχων δ' οὖν,
διὰ τί οὐκ αἰεὶ; ἢ διὰ τί λήθη
καὶ ἀπάτη καὶ ψεῦδος; ἢ διὰ
τὴν μίξιν;

Initium ubi secundo loco ponitur esse mutilatum et corruptum, non a Themistio negligenter laudatum, apparet ex ὁ κινῶν, quod ex ἐκείνῳ factum est. Etiam in ceteris sincera videtur prior scriptura, ita tamen ut ἔοικεν οὖν καὶ ἀγέννητος, εἴπερ καὶ ἄφθαρτος ex altera suscipiendum sit. (Cf de structurâ Arist. de An. A 1. 403^a 7—8.) Atque haec hactenus. Concludimus vero e Theophrasti verbis eum legisse ἀλλ' ὅτε μὲν νοεῖ ὅτε δ' οὐ νοεῖ, nullâ positâ post ἀλλὰ negatione: universa enim haec ἀπορία inde oritur quod non statim postquam natus est neque semper cogitat homo vel hominis intellectus. Deinde huic parti scriptionis aristoteleae haud exigua accedit auctoritas: apparet enim eadem illa a Theophrasto explicari quae nos legimus. Tertio non sine veri specie aliquis colligat e laboriosâ Theophrasti interpretatione Aristotelem in nullo eorum librorum qui aetatem non tulerunt datâ operâ ac diligenter de intellectu disseruisse. Si vero quis contendit ne Theophrastum quidem intellexisse quae de intellectu Aristoteles divinanda magis quam intelligenda reliquit, me non habebit consentientem: incerta enim res est, ac probabilior contraria sententia. Paulo confidentius hoc dicam: collatis ceteris ejusdem operis theophrastei reliquiis, quae satis multae sunt, in quibus longe diverso utitur disserendi genere, videtur mihi Theophrastus exposuisse Aristotelis de intellectu sententiam diligenter et quam clarissime poterat, non ita tamen quasi ipse probaret.

Sed de tribus literis satis mihi videor disseruisse ac vereor ne plus quam satis. Finem igitur huic commentationi ita imponam ut transscribam ea Simplicii verba ex quibus apparet ne illum quidem negationem legisse: ἐπὶ δὲ τῶν αἰδίων μὲν ποτὲ δὲ νοούντων καὶ αὐ ποτὲ μὴ νοούντων οὐδὲ ἐν τῷ ἐνὶ πρότερον τὸ δυνάμει χρόνῳ . . et paulo post: ἐκείνο ἀληθῶς (int. ἀξιῶ) ὑπάρχειν, τὸ ποτὲ μὲν νοεῖν αὐτὴν (int. τὴν ψυχὴν) ποτὲ δὲ μὴ νοεῖν. Eadem paulo post iterum leviter mutata. Denique ubi ad 431^a 2. pervenit Simplicius, disertis verbis ἀλλ' ὅτε μὲν νοεῖ inquit ὅτε δὲ οὐ νοεῖ, ὥς ἐν ἐκείνοις ἔφη.

CAPUT SEXTUM.

§ 1—2. 430^a 26. ἡ μὲν οὖν—^b 6. ἕκαστον. Locus geminus. Bis quidque dici tam manifestum est ut satis sit indicasse. In vulgatis editionibus exemplum falsae copulationis alterum omittebatur (ἡ τὸ σύμμετρον καὶ ἡ διάμετρος) alterum manifesto corruptum erat (τὸ λευκὸν μὴ λευκὸν τὸ μὴ λευκόν). Legebatur porro 31. ἂν δὲ γινομένων ἢ ἔσομένων: scripsi γενομένων, ut et codicum auctoritati et sententiae necessitati obtemperarem. Sic γενέσθαι ἢ εἶναι ἢ ἔσεσθαι legitur 1047^a 12: alia similia non dubito quin inventurus sit multa si quis quaerere velit.

Quod 430^b 1. legitur καὶ συντιθείς, id ab interpolatore additum est quo tempore verba ambarum editionum jam in unum erant corpus redacta et altera alteris continuata. Quum enim verba ^a 1. τὸ γὰρ ψεῦδος ἐν συνθέσει αἰεὶ in praegressis nihil haberent quo referrentur, quisquis fuit ille addidit καὶ συντιθείς: infelici successu. Nam Cleonem et album συντίθεμεν si dicimus Κλέων λευκὸς ἐστίν: sin Κλέων λευκὸς ἦν vel ἐσται, προσεινοοῦμεν quidem tempus atque etiam προσσημαίνομεν, sed non componimus tempus cum Cleone. Cf de Mem. 1. 450^a 21. προσαισθάνεται ὅτι πρότερον. Hoc incommodum non sensit interpolator, neque aliud multo illo gravius: nam ne additis quidem verbis ullus sensus existit qui ferri possit. Quid enim id est: 'res vel praeteritas vel futuras ita cogitat ut simul tempus intelligat et componat: nam mendacium semper in compositione est'? Interpolator ergo sensit quidem omnem sententiarum nexum post τὸν χρόνον προσεινοῶν subito abrumpi, sed quum ejus rei causam, quae est duarum recensionum contaminatio, perspectam non haberet, addidit verba et per se absurda et quae ne id quidem quod ille volebat praestare possint: ut aliqua sententiarum series existeret et connexus.

Quae 4. leguntur ἀλλ' οὖν ἐστὶ γε οὐ μόνον τὸ ψεῦδος ἢ ἀληθὲς ὅτι λευκὸς Κλέων ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἦν ἢ ἐσται, quum et γέ absurdum sit et vocabulorum positus perversus, ea his vitiis

liberantur si legis: ἀλλ' οὖν ἐστὶ τὸ ψεῦδος ἢ ἀληθές οὐ μόνον ὅτι λευκὸς Κλ. ἐστίν, ἀλλὰ καὶ ὅτι ἦν ἢ ἔσται.

Superest ut dicam de verbis 3. ἐνδέχεται δὲ καὶ διαίρεσιν φάναι πάντα. Ea esse corrupta facile apparet. Quid enim? omnia sunt διαίρεσις? ὁ ἀνθρωπὸς ἐστὶ διαίρεσις? τὸ λευκὸν διαίρεσις? ἢ σύνθεσις διαίρεσις? et sic in infinitum? Videtur igitur quaerendum esse qui sit universi loci sensus, ut ex eo invento ipsorum verborum medicinam petamus. Sed incertus haereo. Video quidem duas interpretandi rationes quibus ad sententiam et dignam Aristotele nec ab universi loci argumento alienam perveniri possit: sed hoc ipsum nocet quod duae sunt eaeque aequae probabiles. Sed accidit quod vix sperari poterat: utram enim cunque ingredieris, ad eandem pervenietur emendationem, quae est ut aut ταῦτα aut τὰ τοιαῦτα scribamus pro eo quod in libris scriptis est πάντα: quorum quum ταῦτα a literis traditis propius absit, id cooptandum censui. Nec id omni externā auctoritate caret: Themistius enim ubi hunc locum interpretatur τὰ τοιαῦτα scribit, Philoponus ἄμφω, ut neutrum πάντα legisse certum sit. — Jam tempus est proponere duas illas hujus loci interpretationes quas mihi aequae verisimiles esse dixi: tu, lector acute, meliorem dignosces.

Exemplorum propositorum alterum hoc erat: τὸ λευκὸν οὐ λευκόν. Est autem exemplum non solum copulationis sed falsae copulationis. Ponamus, ut meram habeamus copulationem sive veram sive falsam, τόδε οὐ λευκόν. Estne ea σύνθεσις? imo tollitur notio albedinis, vel, ut aristotelio more loquar, non est κατὰ τινος, sed ἀπό τινος. Quodsi nihil nisi formam spectas, σύνθεσις potest vocari, sin ipsam rem, contrarium potius erit. Quod vero τῇ συνθέσει contrarium est, id ipse appellat διαίρεσιν: de Interpr. 1. 16^a 9. ἐστὶ δ' ὥσπερ ἐν τῇ ψυχῇ ὅτε μὲν νόημα ἄνευ τοῦ ἀληθεύειν ἢ ψεύδεσθαι, ὅτε δὲ ἡδὴ ὡς ἀνάγκη τούτων ἐπάρχειν θάτερον, οὕτω καὶ ἐν τῇ φωνῇ· περὶ γὰρ σύνθεσιν καὶ διαίρεσιν ἐστὶ τὸ ψεῦδος τε καὶ τὸ ἀληθές. τὰ μὲν οὖν ὀνόματα αὐτὰ καὶ τὰ ῥήματα ἔοικε τῷ ἄνευ συνθέσεως καὶ διαιρέσεως νοήματι κτλ. cf Met. Θ 10. Potest igitur Ar. hoc dicere: ea σύνθεσις quae est negati praedicati cum subjecto potest eodem jure διαίρεσις vocari.

Altera ratio haec est. Quid sit τὸ ἀδιαίρετον ipse hoc ipso capite demonstravit: aut enim est τὸ τῷ εἶδει ἀδιαίρετον aut τὸ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον aut denique ipsa distinctio, ut punctum: nam ea quoque individua est. (Legatur de individuo Met. iota 1, cum Bonitzii commentario.) Quorum praecipuum est quod et Aristoteles et nos eum secuti primo posuimus loco. Quodsi in explicando τῷ ἀδιαίρετῳ de διαίρεσει Ar. loquitur, licet suspicari (ut minimum dicam) ea inter se opponi, sicuti opponuntur, ubi de

quanto individuo loquitur, versu undecimo. At alio loco Ar. docet τὸ ἀδιαίρετον, (notionem simplicem, quae uno vocabulo continetur,) dividi quodammodo per definitionem, idque διαιρεῖσθαι vocat. Quae enim in notione simplici adhuc latebant, genus et differentia specifica, ea in definitione jam expressa ponuntur. Invenitur Aristotelis locus Phys. A 1. 184^a 21. ἔστι δ' ἡμῖν πρῶτον δῆλα καὶ σαφὴ τὰ συγκεχυμένα μᾶλλον· ὕστερον δ' ἐκ τούτων γίνεται γνῶριμα τὰ στοιχεῖα καὶ αἱ ἀρχαὶ διαιροῦσι ταῦτα: et paulo post, ^a 26. πέπονθε δὲ ταῦτ' οὗτοῦ τρόπου τινὰ καὶ τὰ ὀνόματα πρὸς τὸν λόγον· ὅλον γάρ τι καὶ ἀδιορίστως σημαίνει, οἷον ὁ κύκλος· ὃ δὲ ὁρισμὸς αὐτοῦ διαιρεῖ εἰς τὰ κατ' ἕκαστα.

Haec ratio doctior est, altera simplicior, ad Aristotelis placita exacta utraque.

§ 3—6. 430^b 6. τὸ δ' ἀδιαίρετον—21. στήρησις. Inextricabilem huius loci confusionem facillime digessi postquam intellexi verba 17. ἐνεστι—20. μήκει suo loco esse depulsa: scribenda enim erant post 9. ὁμοίως—10. μήκει: horum enim verborum illa repraesentant primam vel certe priorem recensionem. Et alieno illa esse loco posita facile concedet qui universi loci rationem perspexerit. Quum enim loquatur Ar. 14. de eo quod est μὴ κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετον ἀλλὰ τῷ εἶδει, subito redit ad ea quae sunt κατὰ ποσὸν ἀδιαίρετα, nullam omnino ob causam. Quod quum sensisset antiquus nescio qui editor, ut haberent verba ἐνεστι γὰρ καὶ τούτοις τι ἀδιαίρετον κτλ. — ut haec haberent quo referrentur, foedā interpolatione ante haec verba addidit ἀλλ' ἢ ἀδιαίρετα. Vides in his plane eodem modo versatum esse interpolatorem ac supra ^b 1, ubi eodem consilio καὶ συντιθεῖς addidit. Sed non patiemur nobis verba dari: haec enim tam manifesto absurda sunt ut nihil possit supra. Quum enim dicat Ar. κατὰ συμβεβηκὸς δέ, καὶ οὐχ ἢ ἐκεῖνα (int. νοεῖ), διαιρετὰ ᾧ (vel ᾧ τε) νοεῖ καὶ ἐν ᾧ χρόνῳ, intelligis οὐχ ἢ ἐκεῖνα esse idem ac οὐχ ἢ ἀδιαίρετα: jam qui quaeso his potest addi ἀλλ' ἢ ἀδιαίρετα? — Sed ut ne nimis noceant, quasi quadam vindictā divinā fieri solet ut interpolatorum genus etiam stupidius agat quam scelestius.

Reliqua faciliora sunt. Primum suasi legatur 6. τὸ δ' ἀδιαίρετον ἐπεὶ διχῶς, ἢ δυνάμει ἢ ἐνεργείᾳ, οὐδὲν κωλύει νοεῖν τὸ διαιρετὸν ἢ ἀδιαίρετον, οἷον ὅταν νοῇ τὸ μῆκος, (ἀδιαίρετον γὰρ ἐνεργείᾳ,) καὶ ἐν χρόνῳ ἀδιαιρέτω: ante nos omittebantur verba διαιρετὸν ἢ et οἷον et interpungebatur male. De οἷον omisso diximus ad 415^a 2. Quominus verba illa inter Aristotelis textum referremus, hoc unum obstitit quod scriptis libris omnibus desunt. Ceterum enim de eorum fide dubitari non potest. Dicit autem Ar. hoc: quae per se dividua sunt, velut magnitudo, quia dividi tantum possunt, re verā vero una sunt et individua, possu-

mus ea cogitare tanquam individua. — Deinde ex constanti Aristotelis usu 10. imperfectum scribendum erat, ἐνόει.

§ 6. 430^b 23. Legebatur δεῖ δὲ δυνάμει εἶναι τὸ γνωρίζον καὶ ἐνεῖναι ἐν αὐτῷ. εἰ δέ τι μὴ ἔστιν ἐναντίον τῶν αἰτίων, αὐτὸ ἑαυτὸ γινώσκει καὶ ἐνεργεῖα ἔστι καὶ χωριστόν: mendose, si quid video. Videamus primum de sententiā. Dixerat Ar. de iis cognoscendis quae, sicut malum, privata sunt aliquo habitu, eaque hoc ipso habitu cognosci affirmaverat cui quidque contrarium esset: notā admodum sententiā. Addit δεῖ δὲ δυνάμει εἶναι τὸ γνωρίζον. Possit enim aliquis ita ratiocinari: qui fit ut intellectus per positivam seriem contrariorum cognoscat privativam? cognatio ergo ei intercedit cum positivā serie? an ipse intellectus id est quod in rebus positivum est? vel ad minimum id quod in universā positivā serie analogiā idem est?*) — Hunc igitur errorem praecavet Ar. quum dicit δεῖ δὲ δυνάμει εἶναι τὸ γνωρίζον: h. e. intellectus, qui actu nihil est antequam intelligat, potentiā utrumque est, et habitus et privatio. Similia de sensibus tradebantur supra, 424^a 7—10. cf 422^a 20—31. Jam quum quidam libri praebeant καὶ ἐν εἶναι ἐν αὐτῷ, W vero καὶ ἐν εἶναι αὐτῷ, certum videtur ab Aristotele scriptum fuisse καὶ μὴ ἐν εἶναι αὐτῶν, h. e. intellectum esse potentiā utrumque nec vero alterum ex contrariis, v. c. bonum. — Superest quaestio contra quem haec dicta sint e veteribus philosophis. Similia nonnulli docuerunt ex iis qui animam ex elementis componebant: 405^b 24. οἱ δὲ θάτερον τῶν ἐναντίων, οἷον θερμὸν ἢ ψυχρὸν ἢ τι τοιοῦτο ἄλλο, καὶ τὴν ψυχὴν ὁμοίως ἐν τι τούτων τιθέσθαι: idque quodammodo probat Ar., nempe sub eā condicione ut recte anima ex elementis componatur, 411^a 2—7. Multo vero probabilius est haec contra Platonem esse disputata: is enim τὸν νοῦν voluit esse τὸν αὐτοῦ κύκλον, (αὐτῷ vero contrarium est θάτερον,) contra quam sententiam diligenter et accurate disputavit Ar. 406^b 25—407^b 12.

Difficilius est definire quid lateat sub his verbis: εἰ δέ τι μὴ ἔστιν ἐναντίον τῶν αἰτίων (τῶν ἐναντίων S.), αὐτὸ ἑαυτὸ γινώσκει καὶ ἐνεργεῖα ἔστι καὶ χωριστόν. Primum moneo, ne verba nos fallant, ea sic esse construenda: εἰ δέ τι μὴ τῶν αἰτίων μὴ ἔστιν ἐναντίον, ‘si cui causae (vel ex causis) non est contrarium’: atque illud, quidquid est, dicit esse intellectum. — Ubi Ar. sic simpliciter de causis loquitur, non possunt intelligi nisi notissimae illae quatuor quarum vis universam ejus philosophiam pervadit, dico autem causam materialem, formalem, motricem, finalem. Spectandum igitur est num quod sit genus causae cui nihil sit contrarium: quo invento invenerimus intellectum.

*) Simile est illud ‘Gott ist der Inbegriff aller Realitäten’.

Qua de re sic statuendum est. Non solus Ar. principia contraria esse vult sed omnes fere philosophi graeci: quam rem Naturalis Auscultationis quarto capite demonstratam ineunte capite quinto diserte affirmat Ar.: πάντες δὴ τὰναντία ἀρχὰς ποιοῦσιν, et hanc ejus rei causam addit paulo post, 188^a 27. καὶ τοῦτο εὐλόγως· δεῖ γὰρ τὰς ἀρχὰς μῆτε ἐξ ἀλλήλων εἶναι μῆτε ἐξ ἄλλων, καὶ ἐκ τούτων πάντα· τοῖς δ' ἐναντίοις τοῖς πρώτοις ὑπάρχει τὰῦτα, διὰ μὲν τὸ πρῶτα εἶναι μὴ ἐξ ἄλλων, διὰ δὲ τὸ ἐναντία μὴ ἐξ ἀλλήλων: (cf Met. Γ 2. 1004^b 31:) quae verba non multum spei reliquum faciunt ut inveniamus causam cui non sit contrarium. Eandem rem Ar. in iis quae sequuntur diligenter stabilit alio modo: legantur capita 5, 6, 7, imprimis ubi quaerit utrum duo sint principia an tria, et demonstrat quodammodo esse tria, formam, privationem, materiam, quodammodo duo tantum, quia materia quatenus materia est semper cum privatione est conjuncta, quamquam privationis definitio a definitione materiae diversa est: 190^b 36. διὰ τὸ ἕτερον ὑπάρχειν τὸ εἶναι αὐτοῖς. Quodsi forma et privatio inter se contrariae sunt, restat materia, τὸ ὑποκείμενον· τοῦτο γὰρ οὐκ ἐναντίον, 190^b 34. Quodsi revertimur ad locum unde profecti sumus: materia igitur illud quod quaerimus erit, cui non sit contrarium? materia se ipsa cognoscit et actu est et absolutum? Hoc adeo absurdum est ut pudeat verbum addere.

Jam videamus de causâ movente et finali. Ar. non videtur unquam quaesivisse utrum causae motrici vel finali sit aliquid contrarium necne. Possit quidem dicere aliquis eas inter se ipsas esse contrarias. Nam τὸ οὐ ἔνεκα idem est τὸ τέλος: nihil autem fit nisi causa motrix adsit: ea autem principium est et initium gignendi, τὸ ὄθεν ἡ κίνησις. Ac si solam notionem spectas, haud dubie verum est causam motricem causae finali esse quodammodo oppositam, ἀντικείμενον (Met. B 2. 996^b 23. . . τὴν ἀρχὴν τῆς κινήσεως· τοῦτο δ' ἕτερον καὶ ἀντικείμενον τῷ τέλει): contrariam esse nego, quia neutra est privativa: at contrarium alterum privativum esse constat, Met. iota 4. 1055^b 26. ὥστε φανερόν ὅτι αἰεὶ θάτερον τῶν ἐναντίων λέγεται κατὰ στέρησιν. Idem apparebit si a notionibus ad rem ipsam descendes: nam homo homini non est contrarius: at ἄνθρωπος ἄνθρωπον γεννᾷ, h. e. causa motrix specie eadem est ac causa finalis. Phys. B 7. 198^a 22. ἐπεὶ δ' αἱ αἰτίαι τέτταρες, περὶ πασῶν τοῦ φυσικοῦ εἰδέναι, καὶ εἰς πάσας ἀνάγων τὸ διὰ τί ἀποδώσει φυσικῶς, τὴν ὕλην, τὸ εἶδος, τὸ κινῆσαν, τὸ οὐ ἔνεκα. ἔρχεται δὲ τὰ τρία εἰς τὸ (τὸ del. Bon.) ἐν πολλάκις· τὸ μὲν γὰρ τί ἐστι καὶ τὸ οὐ ἔνεκα ἐν ἐστὶ, τὸ δ' ὄθεν ἡ κίνησις πρῶτον τῷ εἶδει ταῦτο τοῖς αἰσθητοῖς· ἄνθρωπος γὰρ ἄνθρωπον γεννᾷ. Quodsi hae causae non sunt inter se contrariae,

multo minus aliud quid reperietur quod alteri utri sit contrarium. Nec id mirum: substantiae enim sunt, substantiae vero nihil est contrarium, Phys. *A* 6. 189^a 32. οὐκ εἶναι φαιεν οὐσίαν ἐναντίαν οὐσίᾳ. Quum igitur quaereremus aliquam causam cui nihil esset contrarium, pro unâ duae inventae sunt. Utra igitur est, causa motrix an finalis, de quâ recte haec dicantur: αὐτὸ ἑαυτὸ γινώσκει καὶ ἐνεργεῖα ἐστὶ καὶ χωριστόν;

Quodsi derelinquendi sunt libri scripti, quorum scriptura interpretando defendi ac purgari non potest, ad conjecturam confugiendum est. Nimis absurdum enim est quod solus *S* praebet: εἰ δὲ τινι μὴ ἐστὶν ἐναντίον τῶν ἐναντίων. Quamquam τῶν ἐναντίων non est leviter aspernandum: videtur enim sic scripsisse Ar.: εἰ δὲ τι μηθενὶ ἐστὶν ἐναντίον τῶν ἐναντίων, 'at si quid est quod nulli contrariorum sit contrarium'. Quod quamquam etiam alio modo potest demonstrari, tamen, ne cogamur universam Aristotelis de intellectu doctrinam explanare, satis esto locum laudasse quo plane idem dicitur: intellectum esse ab omni contrarietate immunem: Met. *A* 10. 1075^b 20. καὶ τοῖς μὲν ἄλλοις ἀνάγκη τῇ σοφίᾳ καὶ τῇ τιμιωτάτῃ ἐπιστήμῃ (h. e. sapientiae, quae est altissimum scientiae genus: καὶ explicativum. Sapientia et principii est et eorum quae sunt ex principio, Eth. Nic. *Z* 7. 1141^a 16—20.) εἶναι τι ἐναντίον, ἡμῖν δ' οὐ· οὐ γάρ ἐστιν ἐναντίον τῷ πρώτῳ (h. e. τῷ νῷ) οὐθέν. Videatur etiam Bonitzii Commentarius. Ex Aristotelis sententiâ nihil esse quod intellectui sit contrarium, etiamsi non diceretur expresse, facile syllogismo effici posset. Si enim esset, contrarium illud deberet esse privativum (Met. *iota* 4. post med.) et ambo contineri superiori aliquo genere, sicuti album et nigrum genere coloris continentur. At intellectus ipse est summum principium et quo nihil est superius. Ergo intellectui nihil est contrarium. — Denique τὰ ὑπάρχοντα καθ' αὐτό sic facile intelliguntur. Intellectus est immortalis et aeternus: cur? quia quidquid perit, per contrarium perit: de Coelo *A* 3. 270^a 12. ὁμοίως δ' εὐλογον ὑπολαβεῖν περὶ αὐτοῦ (int. τοῦ κύκλῳ σώματος) καὶ ὅτι ἀγένητον καὶ ἀφθαρτον καὶ ἀνανξὲς καὶ ἀναλλοίωτον, διὰ τὸ γίγνεσθαι μὲν ἅπαν τὸ γιγνόμενον ἐξ ἐναντίου τε καὶ ὑποκειμένου τινός, καὶ φθίρεσθαι ὡσαύτως ὑποκειμένου τε τινος καὶ ὑπ' ἐναντίον καὶ εἰς ἐναντίον. . . . τῶν δ' ἐναντίων καὶ αἱ φοραὶ ἐναντίαι. εἰ δὴ τούτῳ μηδὲν ἐναντίον ἐνδέχεται εἶναι διὰ τὸ καὶ τῇ φορᾷ τῇ κύκλῳ μὴ εἶναι ἄν τιν' ἐναντίαν κίνησιν, ὁρθῶς εἰσικεν ἡ φύσις τὸ μέλλον ἔσσεσθαι ἀγένητον καὶ ἀφθαρτον ἐξελέσθαι ἐκ τῶν ἐναντίων. ἐν τοῖς ἐναντίοις γὰρ ἡ γένεσις καὶ ἡ φθορά. Item cur ἀπαθής, ἀμιγής, χωριστός, τῇ οὐσίᾳ ἐνέργεια: caret enim materia, quae universae contrarietatis causa est: Met. *A* 6. 1071^b 19.

δεῖ ἄρα εἶναι ἀρχὴν τοιαύτην ἧς ἡ οὐσία ἐνέργεια. ἔτι τοίνυν ταύτας δεῖ τὰς οὐσίας εἶναι ἀνευ ὑλης· αἰθλοὺς γὰρ δεῖ...

His omnibus rebus perpensis conjectura mea, (quae est ut scribatur *τι μηθενί pro τιμὴ μὴ*), non videtur mihi justo esse audacior, praesertim in loco desperato. Accedit quod sententia quae ex proposita conjecturâ derivatur artissime cohaeret cum iis quae praecedunt. Primum enim dixerat Ar. mentem intelligere *τὴν στερητικὴν συστοιχίαν τῆς ἐναντιώσεως* per eam *συστοιχίαν* quae illi est contraria, v. c. malum per bonum. Facile poterat aliquis inde colligere ipsum intellectum esse illam habitualem seriem quae analogiâ eadem omnes contrarietates pervadit. Cui errori ita obviam it ut dicat: *δεῖ δὲ δυνάμει εἶναι τὸ γνωρίζον καὶ μὴ ἔν εἶναι αὐτῶν*. Quam rem sic conficit ut adjungat novam rationem: intellectum in universum ab omni contrarietate esse immunem.

Hactenus ita disputavimus quasi dubium non esset quin sic esset legendum: *εἰ δέ τι μηθενί ἐστὶν ἐναντίον τῶν ἐναντίων*, propterea quod hanc nobis legem scripsimus ut a scripturâ in libris scriptis traditâ nunquam recederemus nisi summâ flagitante necessitate. Attamen ne, dum modestiae laudem quaero, incurram crimen timiditatis, non tacebo ne sic quidem videri mihi Aristotelis manum restitutam esse: scripsit enim nisi fallor sic: *εἰ δέ τι μηθενί ἐστὶν ἐναντίον τῶν ὄντων*: quod sicuti eandem fere sententiam praebet quam Aristotelis esse supra demonstravimus, ita ad enunciationem multo est facilius. Deinde vero ab *αἰτίων*, quod plerique et optimi habent libri, *ὄντων* non ita multum abest. Si enim hujus vocis prima litera oblitterata erat in codice archetypo, *ΝΤΩΝ* facile poterat legi *ΑΙΤΩΝ*, id vero, quum nullum haberet sensum, in *ΑΙΤΙΩΝ* emendari. Ex eodem *ΝΤΩΝ* etiam *ΕΝΑΝΤΙΩΝ*, quod est codicis S, facile derivatur.

§ 7. 430^b 26. *ἔστι δ' ἡ μὲν φάσις τι κατὰ τινος, ὥσπερ ἡ κατάφασις, καὶ ἀληθὴς ἢ ψευδὴς πᾶσα.*] Quid de hoc loco statuendum sit non potest intelligi nisi intellexerimus quid sit ἡ φάσις. Videor autem tres mihi hujus vocabuli deprehendere significatus. 1, Primum enim idem est atque *ἀπόφασις*: quae quid ipsa sit intelliges lecto loco qui est de Interpr. 6. 17^a 25. *κατάφασις δὲ ἐστὶν ἀπόφασις τινος κατὰ τινος* (h. e. praedicatio, aussage): *ἀπόφασις δὲ ἐστὶν ἀπόφασις τινος ἀπὸ τινος*. Jam pro *ἀπόφασις* dicitur *φάσις* de Interpr. 12. 21^b 17. *ἀλλὰ μὴν ἀδύνατον κατὰ τοῦ αὐτοῦ ἀληθεύειν τὰς ἀντικειμένους φάσεις*, h. e. *τὴν κατάφασιν καὶ τὴν ἀπόφασιν*, quas vidimus esse *ἀποφάνσεις*. Hoc igitur loco ἡ φάσις est genus earum specierum quae numero duae sunt, dico autem affirmationis et negationis.

At non hoc sensu potest Ar. scripsisse *ἔστι δ' ἡ μὲν φάσις τι κατὰ τινος, ὥσπερ ἡ κατάφασις* vel, quod W praebet, *ὥσπερ*

καὶ ἡ κατάφρασις: scripsisset enim, sicut ubique scribit ubi ex genere descendit ad species declarandas, *οἷον ἡ κατάφρασις vel οἷον ἡ κατάφρασις καὶ ἡ ἀπόφρασις*. Nec homo graecus, ubi species cum genere conjungitur, eo vocabulo quod est *ὥσπερ* unquam usus est (*οἱ ἄνθρωποι διπρόδες, ὥσπερ οἱ Ἕλληνες vel ὥσπερ καὶ οἱ Ἕλληνες*): ibi enim *οἷον* suum locum habet, *ὥσπερ* in iis enunciatis quibus quod de uno subjecto praedicatum erat ad aliud subjectum extenditur (*οἱ Ἕλληνες περιτιτοί, ὥσπερ καὶ ἔνιοι τῶν βαρβάρων*). — Hactenus igitur Ar. videtur aut sic potuisse scribere: a, *ἔστι δ' ἡ μὲν κατάφρασις τι κατὰ τινος, ὥσπερ καὶ ἡ ἀπόφρασις*, aut sic: (b), *ἔστι δ' ἡ μὲν φράσις (h. e. ἀποφρασις) τι κατὰ τινος, οἷον ἡ κατάφρασις καὶ ἡ ἀπόφρασις*.

2, Sed est et alius vocis *φράσις* significatus: nonnunquam enim idem est atque ipsa *κατάφρασις*. Anal. Prior. A 13. 32^a 27, *κατὰ παντὸς γὰρ ἡ φράσις ἢ ἡ ἀπόφρασις ἔστιν*: quo loco nisi fallor scribendum est *κατὰ παντὸς γὰρ ἡ φράσις ἢ ἀπόφρασις ἔστιν*: siquidem non hoc dicit: 'nam affirmatio aut negatio universalis est,' sed hoc: 'de quapiam enim re aut affirmetur aut negetur necesse est.' Ibidem 46. 51^b 32. *εἰ οὖν κατὰ παντὸς ἐνὸς ἡ φράσις ἢ ἀπόφρασις ἀληθής*. Met. Γ 4. 1008^a 2. *ταῦτά τε οὖν συμβαίνει τοῖς λέγονσι τὸν λόγον τοῦτον καὶ ὅτι οὐκ ἀνάγκη ἢ φάναι ἢ ἀποφάναι*. Ibid. 1008^a 7. *ἔτι ἦτοι περὶ ἅπαντα οὕτως ἔχει καὶ ἔστι καὶ λευκὸν καὶ οὐ λευκὸν καὶ ὄν καὶ οὐκ ὄν, καὶ περὶ τὰς ἄλλας φράσεις καὶ ἀποφράσεις ὁμοιοτρόπως, ἢ οὐ*. 432^a 10. *ἔστι δ' ἡ φαντασία ἕτερον φάσεως καὶ ἀποφάσεως· συμπλοκὴ γὰρ νοημάτων ἔστι τὸ ἀληθὲς ἢ ψεῦδος*. Plura dabunt Waitz. ad 32^a 28 et Bonitz. ad 1008^a 9 et 34.

Quodsi *φράσις* idem est ac *κατάφρασις*, apparet multo etiam minus esse legendum *ἔστι δ' ἡ μὲν φράσις τι κατὰ τινος, ὥσπερ (καὶ) ἡ κατάφρασις*, sed potius (c), *ἔστι δ' ἡ μὲν φράσις τι κατὰ τινος, ὥσπερ καὶ ἡ ἀπόφρασις*.

3, Jam perventum est ad tertiam *τῆς φάσεως* significationem: quae optime intelligetur e Met. Θ capite dextimo. Quaerit ibi Ar. quid sit verum et falsum et esse et non esse si agatur de notionibus extra enunciati nexum positae, velut si quis dicat: homo: et respondet de notionibus solutis non eodem sensu quo in enunciatis iudicandis verum dici aut falsum et esse aut non esse: sed verum esse idem atque intelligere, falsum ignorare: sic enim liceat Aristotelis verba interpretari. E quibus quae ad rem nostram pertinent haec sunt: 1051^b 22. *ἢ ὥσπερ οὐδὲ τὸ ἀληθὲς ἐπὶ τούτων τὸ αὐτό, οὕτως οὐδὲ τὸ εἶναι· ἀλλ' ἔστι τὸ μὲν ἀληθὲς τὸ δὲ ψεῦδος, τὸ μὲν θιγεῖν καὶ φάναι ἀληθές, (οὐ γὰρ ταῦτό κατάφρασις καὶ φράσις), τὸ δ' ἀγνοεῖν μὴ θιγγάνειν· ἀπατηθῆναι γὰρ*

περὶ τὸ τί ἐστιν οὐκ ἐστιν ἀλλ' ἢ κατὰ συμβεβηκός. Ut igitur exemplis utar quae ipse adhibet ^b 20., si quis τὸ ξύλον λευκόν dicit vel ἡ διάμετρος ἀσύμμετρος, erit κατάφασις, sin ξύλον tantum vel διάμετρος, φάσις. Idem apparet e libello de Interpr. 4. 16^b 26. λόγος δέ ἐστι φωνῇ σημαντική τῆς τῶν μερῶν τι σημαντικὸν ἐστὶ κεχωρισμένον, ὡς φάσις ἀλλ' οὐχ ὡς κατάφασις. λέγω δὲ οἶον ἄνθρωπος σημαίνει μὲν τι, ἀλλ' οὐχ ὅτι ἐστὶν ἢ οὐκ ἐστὶν· ἀλλ' ἐστὶ κατὰφασις ἢ ἀπόφασις ἐάν τι προστεθῇ. Hic igitur angustissimus et maxime proprius est vocis φάσεως significatus.

Jam apparet hoc quidem φάσεως sensu nullo modo dici posse ἐστὶ δ' ἢ μὲν φάσις τι κατὰ τινος: contrarium enim verum est, ἢ κατὰφασις et ἢ ἀπόφασις est τί κατὰ τινος, ἢ φάσις non est. — Sequitur ut etiam hunc si damus τῇ φάσει sensum necessario legendum sit (a) ἐστὶ δ' ἢ μὲν κατὰφασις τι κατὰ τινος, ὥσπερ καὶ ἡ ἀπόφασις. Hujus igitur optio datur scripturae et alterius (b), quae haec erat: ἐστὶ δ' ἢ μὲν φάσις (h. e. ἀπόφασις) τι κατὰ τινος, οἶον ἢ κατὰφασις καὶ ἢ ἀπόφασις. Tertia scriptura haec erat: (c) ἐστὶ δ' ἢ μὲν φάσις (h. e. κατὰφασις) τι κατὰ τινος, ὥσπερ καὶ ἡ ἀπόφασις. Ex his secunda et tertia minus probabiles sunt propter vocis φάσεως ambiguum et fallacem usum, praecipue si, quod par est, etiam eorum rationem habemus quae sequuntur: ὁ δὲ νοῦς οὐ πᾶς (int. ἀληθὴς ἢ ψευδής), ἀλλ' ὁ τοῦ τί ἐστὶ κατὰ τὸ τί ἦν εἶναι ἀληθής, καὶ οὐ τί κατὰ τινος: quae si conjungis cum loco illo valde memorabili quem ex Met. Θ 10 petiit adscripsimus ad 3, apparet summam universi nostri loci sitam esse in φάσεως et καταφάσεως discrimine. Quod si verum est, qui poterat Ar. τὴν κατὰφασιν significare τῆς φάσεως nomine, hoc est nomine ejus rei quae ab illa erat distinguenda? — Quoquo nos vertimus, semper redigimur ad eam scripturam quam per litteram *a* significavimus. —

Etiam aliam et prorsus diversam institui interpretandi rationem si quid proficerem. An tale quid voluit Ar.: ἐστὶ δ' ἢ μὲν τις φάσις, τί κατὰ τινος, . . . ἢ δὲ τις τοῦ τί ἦν εἶναι, οὐ τί κατὰ τινος? an dividere voluit τὴν φάσιν in eam quae est κατὰ τινος et alteram quae non est? — Qua recepta interpretatione non opus est ut quidquam in vulgata scriptura mutetur, praeter ὥσπερ, cujus loco utique οἶον scribendum erit. — Sed hac re non moveor ut quidquam huic rationi tribuam: durissima enim est et obscurissima, cum per se tum propter enunciationem mancā et imbecillam. Praeterea δῆλον ὅτι ἀδύνατον στέρησιν εἶναι διαφορὰν, de Part. An. Α 3. 643^a 6.

CAPUT SEPTIMUM.

Hoc caput ita interpretabimur ut dicamus primum de locis insitiiciis, qui non nulli sunt, deinde ut universum sententiarum nexum, qualem esse voluit Ar., explanemus.

A. De locis insitiiciis.

I. § 1. 431^a 1. τὸ — 3. γιγνόμενα. et II. ^a 4. φαίνεται — 7. τε-τελεσμένον. Hae laciniae neque inter se neque cum iis quae praecedunt vel sequuntur quidquam habent commune. Prior locus simillimus est ei qui legitur 430^a 19 — 21: sed non ad eundem finem videtur scriptus esse nec eum crediderim particulam alterius recensitionis repraesentare. Ad metaphysica, non ad psychologiam pertinet. Alter locus (II) eo est insignis quod verbis τὸ μὲν αἰσθητόν nihil est quod respondeat: quae res vel per se spectata veram ejus loci naturam satis prodit. Quod ad sententiam attinet, maxime hic locus pertinet ad B 5: legantur imprimis 417^a 6 — 9. 14 — 18. ^b 2 — 16. Quod hic injicitur, multi stuporis res est, neque ulla videtur ejus rei ansa fuisse nisi quod et ante et post sentiendi mentio fit, 430^b 29 et 431^a 8. Quamquam Aristotelis esse non nego. Nec tantum hae laciniae suo loco non sunt positae, verum etiam ejectis iis pulcherrimus restituitur nexum eorum quae antecedunt cum iis quae sequuntur: omnia enim ita quadrant ut ne litera quidem vel desideretur vel abundet. Sed antequam de sententiarum nexu dicamus, tractanda sunt reliqua quae huic capiti insunt quum abesse debeant. Universum enim hoc caput majore cum pietate quam rei quae tractatur intelligentiā ab editore quisquis fuit compositum est et conglutinatum. Sunt autem praeter eos de quibus dictum est loci qui ab universā sententiā tanquam insitiicii respuuntur hi:

III. § 3. 413^b 17 — 20. πλείω. Hic locus eo nomine est memorabilis quod manifesto aut mutilus est aut, quod magis credo, nunquam ab Aristotele absolutus: ὥσπερ δὲ ὁ ἀῆρ τὴν κόρην τοι-ανδί ἐποίησεν, αὐτὴ δ' ἕτερον, καὶ ἡ ἀκοή ὡσαύτως, τὸ δὲ ἔσχατον ἔν, καὶ μία μεσότης, τὸ δ' εἶναι αὐτῇ πλείω . . deest apodosis, quae incipienda erat sic: οὕτω καὶ . . . Non meum est supplere quae Ar. imperfecta reliquit, praesertim quum id ipsum non videatur fortuito factum esse sed ideo quod ipse sentiebat, quae inchoasset, non multum collatura esse ad eam rem illustrandam de qua sollicitus erat. Ea vero quae fuerit, id haud scio an vel ex iis quae extant divinari possit: fuit enim nisi fallor qui fieri possit ut nos album a dulci discernamus, praesertim quum haud raro accidat ut, quae res alba sit, eadem sit dulcis. Videtur autem hoc voluisse. Aer et oculum afficit et aurem, quamquam diverso modo, et necesse est sit aliqua medietas sensitiva in quam et color desinat et sonus:

ea vero quum numero una sit et individua et partium experts, necesse est notione diversa sit: aliter enim fieri non potest ut et color et sonus simul ei appareant et discernantur ab eâ. Quodsi necessario statuendum est esse aliquid in quo quum unum sint discernantur universi sensus, multo facilius intelligemus simul percipi et discerni binas qualitates ad quas percipiendas singuli sensus nati sunt. — Eadem quaestio tractatur in eo loco qui hunc excipit,

IV. § 4. 431^a 20. *τίνι*—^b 1. *λευκόν*, sed multo plenius et luculentius: quamquam ne sic quidem ea quaestio ita videtur absoluta esse ut omnis scrupulus eximatur. Ponit igitur quaestionem quam supra jam (Γ 2. 426^b 12—427^a 16.) agitatam esse dicit, *τίνι ἐπικρίνει γλυκὺ καὶ θερμόν*, (ubi omissos articulos miror:) variabit postea exemplum, posito pro *θερμῷ* eo quod est *λευκόν*: non male: exempli enim sic significatur natura. — *Ἔστι γὰρ ἐν τι*: haec est *μεσότης* illa *αἰσθητική*: *οὕτω δὲ* (sicut in animâ) *καὶ ἡ στιγμή καὶ ὁλως ὁ ὅρος* (unum est numero, ratione diversum: Γ 3 fin. Phys. Δ 13. 222^a 10—13). *καὶ ταῦτα* (quae initio proposita sunt, dulce et calidum) *ἐν τῷ ἀνάλογον* (nam suae quidque *ἐναντιώσεως* est extremum habituale, cui extremum privativum, dico autem amarum et frigidum, contrarium est:) *καὶ τῷ ἀριθμῷ ὃν ἔχει πρὸς ἐκάτερον ἐναντίον*. (Si enim calidum a frigido certo intervallo distat, quod intervallum numero definiri potest, eodem intervallo distabit dulce ab amaro, album a nigro cet., et numerus idem erit: cf Met. iota 2. de Sensu et Sensili 7. 448^a 8sqq.) *τί γὰρ διαφέρει τὸ ἀπορεῖν πῶς τὰ μὴ ὁμογενῇ κρίνει ἢ τὰναντία οἷον λευκὸν καὶ μέλαν*; (Quaestio proposita erat de iis quae, quum non contineantur eodem genere, analogiâ idem sunt, ut calidum et dulce. Jam revocat eam quaestionem ad contraria et quae genere idem sunt, ut calidum et frigidum vel album et nigrum: et demonstrat, si album et nigrum uni eidemque simul manifesta sint, esse manifesta etiam album et dulce.) *ἔστω δὴ ὡς τὸ Α τὸ λευκὸν πρὸς τὸ Β τὸ μέλαν τὸ Γ (dulce calidum cet.) πρὸς τὸ Δ (amarum frigidum cet.) ὡς ἐκεῖνα πρὸς ἀλλήλα* (ut album ad nigrum). *ὥστε καὶ ἐναλλάξ. (Α: Γ = Β: Δ, album ad dulce calidum cet. ut nigrum ad amarum frigidum cet.) εἰ δὴ τὰ ΓΔ ἐνὶ εἰῇ ὑπάρχοντα*, (ponamus esse aliquid in animâ quod duo contraria simul sit vel de quo duo contraria simul praedicentur,) *οὕτως ἔξει* (medietas illa sensitiva, *τὸ ἐν*, eodem modo se habebit) *ὥσπερ καὶ ἐν τὸ ΑΒ*, (mente addendum *τούτῳ τῷ ἐνὶ ὑπάρχον*, quo se haberet si aliud quodpiam par contrariorum de eo praedicaretur,) *τὸ αὐτὸ μὲν καὶ ἐν*, (ut numero idem et unum sit,) *τῷ δ' εἶναι οὐ τὸ αὐτό* (ratione vero diversum sit). *καὶ ἐκεῖνα ὁμοίως*. (Postquam demonstratum est uno pari contrariorum percepto etiam aliud quodpiam par contrariorum perceptum iri, intel-

ligitur etiam bina paria analogorum simul esse percepta, si ex proportionem $A : \Gamma = B : \Delta$ redimus ad proportionem $A : B = \Gamma : \Delta$ — quod erat demonstrandum: *τί γὰρ διαφέρει τὸ ἀπορεῖν πῶς τὰ μὴ ὁμογενῇ κρίνει ἢ τὰναντία;* Cf quod dicitur in re simili 448^a 18. *ὥστ' εἰ μὴ ταῦτα, οὐδ' ἐκεῖνα.*) ὁ δ' αὐτὸς λόγος καὶ εἰ τὸ μὲν A τὸ γλῦκὺ εἴη, τὸ δὲ B τὸ λευκόν. (Hactenus supposuimus animae medietatem sensitivam esse simul contraria, album et nigrum vel dulce et amarum, indeque derivavimus perceptionem eorum quae analogiā idem sunt, albi et dulcis vel nigri et amari. Jam supponamus animae medietatem sensitivam simul esse ea quae analogiā idem sunt, dulce et album vel amarum et nigrum: eādē proportionis transpositione efficitur ut etiam contraria percipiuntur.) — Vides in hac demonstratione supponi esse aliquid in animā, (τὸ ἐν illud,) quod re unum sit et individuum, ratione diversum et diversarum qualitatū eodem tempore capax, sicut punctum et in universum terminus τοῦ μὲν ἀρχή est, τοῦ δὲ τελευτή: qua re concessā cetera facile consequuntur. Sed illud ipsum, dicat aliquis, *κενολογεῖν ἐστὶ καὶ μεταφορὰς λέγειν μαθηματικὰς.* — De iis quae in hac particulā scribendā mutavimus jam est dicendum. Legebatur ^a 21. *ἐστὶ γὰρ ἐν τι, οὕτω δὲ καὶ ὥς ὅρος:* scripsi *ἔστι γὰρ ἐν τι· οὕτω δὲ καὶ ἡ στιγμὴ καὶ ὅλως ὁ ὅρος*, e libris scriptis petita omnia, nisi quod ex ὥς feci ὅλως, id quod in loco manifesto corrupto flagitante sententiā licuit. Deinde ^a 23 post *ἐκάτερον*, etsi non addidi quum libri deficerent, at indicavi saltem addendum *ἐναντίον*, quod et omitti facile poterat post *ἐκάτερον* nec, si omittitur, dici poterit quid sit *ἐκάτερον*. Ibidem verba *ὥς ἐκεῖνα πρὸς ἄλληλα*, male huc illata e versu sexto et vicesimo, cancellis sepsi: quae enim sint *ἐκεῖνα* illa ne fingi quidem potest. Nihil enim adhuc proposuit Ar. nisi *γλῦκὺ* et *θερμόν*: quae sunt *ταῦτα*, ^a 22., non *ἐκεῖνα*. Porro 24. scripsi *τὰ μὴ ὁμογενῇ*, additā negatione: cf de Gen. et Corr. A 7. 323^b 29, quem locum exscripsimus quum agebamus de 429^b 29 — 430^a 2. Met. iota 4, imprimis 1055^a 27, ubi contraria definiuntur: *τὰ ἐν ταῦτῳ γένει πλεῖστον διαφέροντα ἐναντία*. A 10. 1018^a 27. Negationem esse addendam etiam Guil. Christum video intellexisse, vid. ejus Theses quae sunt in egregiā dissertatione quae inscribitur *Studia in Aristotelis libros metaphysicos collata*. Berol. 1853. Porro scribi jussimus 28. *οὕτως ἔξει ὥσπερ καὶ εἰ τὰ AB* (vel potius *ὥσπερ καὶ εἰ τὰ AB* : καὶ *τὸν* tractum est in 431^b 1.): omittebatur enim *εἰ*. Quod si omittitur, subjectum verbi *ἔξει* erit *τὰ $\Gamma\Delta$* , id quod falsum est: dicet enim Ar.: ‘si $\Gamma\Delta$ de eodem praedicantur, $\Gamma\Delta$ ita se habebit ut AB ’: at jam indicata est proportio illa verbis *ὥστε καὶ ἐναλλάξ*. Praeterea sive de eodem praedicantur $\Gamma\Delta$ sive non de eodem, proportio illa semper vera est, ac ridiculum est eam e con-

dicione suspendere. — Denique 29. indicavi scribendum *κάκεινα*: legebatur enim *κάκεινο*. Putabant fortasse qui singularem scripsere, *έκεινο* esse τὸ ἐν: male.

Emendationes propositae spero fore ut certae videantur esse, si quis universam hujus loci sententiam perspexerit: quam ad rem non solum is locus multum confert ad quem ipse Ar. lectores amandavit, sed etiam caput septimum libelli qui est de Sensu et Sensili. Inter alia quae huc spectant etiam hoc ibi tradit Ar., 447^b 24—448^a 1, distinguenda esse quae contraria sint in eodem genere, (velut album et nigrum, vel dulce et amarum,) ab iis quae in diversis generibus similitudinem quandam habeant et *ἀναλογίαν*, (album et dulce, vel nigrum et amarum,) ut modus idem sit, ὁ τρόπος: et haec quidem vocat *σύστοιχα*, 447^b 30, vel τὰ συστοίχως λεγόμενα, 448^a 14. De eo capite emendando dicta sunt quaedam ad 427^a 2.

V. § 7—8. 431^b 12. τὰ δὲ—19. ὕστερον. Hic locus constat ex duabus particulis, quarum prior, — 16. *έκεινα*, est de intellectione rerum geometricarum, de qua jam dictum est 429^b 18. *πάλιν*—21. *κρίνει*. Demonstravit ibi Ar. eandem rem non eodem modo per sensum percipi quo per intellectum, quidque differret intellectione a sensatione, primum in notione rei sensibilis formandā, τὸ σαρκὶ εἶναι καὶ σάρκα ἢ ἄλλῃ ἢ ἄλλως ἔχοντι κρίνει, 429^b 12, deinde in definitione geometricā abstrahendā, 429^b 18. *πάλιν* δ' ἐπὶ τῶν ἐν ἀφαιρέσει ὄντων . . τὸ εὐθύ ὡς τὸ σιμόν· μετὰ συνεχοῦς γάρ· τὸ δὲ τί ἦν εἶναι, εἰ ἔστιν ἕτερον τὸ εὐθεῖ εἶναι καὶ τὸ εὐθύ, ἄλλῃ· ἔστι γὰρ δύάς. εἰτέρῳ ἄρα ἢ ἐτέρως ἔχοντι κρίνει. — Fateor utriusque loci naturam et rationem esse diversam: ne exemplum quidem τοῦ σιμοῦ eandem in utroque vim habet. Illic enim (429.) quaeritur quomodo definitio geometrica a materiā geometricā abstrahatur, hic (431.) quomodo abstrahatur forma geometrica a materiā naturali. Hoc vero affirmo, rei geometricae nulum locum esse in explicando intellectu practico, qua in re universum hoc caput versatur. — Ceterum verba tradita ita sunt corrupta ut certo emendari non possint. Verba ^b 15. οὕτω cet., ante quae punctum maximum ponebatur, cum antecedentibus verbis haud dubie sunt conjungenda, ut eorum efficiant apodosin: nunquam enim sic ἀσυνδέτως scribit Aristoteles. Verborum quae antecedunt ea ratio est ut pars pertineat ad explicandam rerum geometricarum perceptionem, pars non pertineat. Non pertinet, et ablegatur, rerum naturalium perceptio quatenus naturales sunt, his verbis: ἢ μὲν σιμόν, οὐ κεχωρισμένως: pertinent verba ἢ δὲ κοῖλον, ἀνευ τῆς σαρκὸς ἐν ἢ τὸ κοῖλον (cf. Bon. Comment. in Metaph. p. 283). Vides hoc esse exemplum ejus rei quae deinde universaliter enunciatur, οὕτω τὰ μαθηματικά οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα νοεῖ ὅταν νοῇ

(corpora naturalia) *ἐκεῖνα*. Ergo eo maxime hoc enunciatum est corruptum quod in exemplo afferendo excidit *ὥσπερ*, cui responderet vox *οὕτω*. Sed dubito quo loco illud *ὥσπερ* positum fuerit. An sic scripsit: *τὰ δὲ ἐν ἀφαιρέσει λεγόμενα νοεῖ ὥσπερ ἂν εἰ τὸ σιμόν· ἢ μὲν σιμόν, οὐ κεχωρισμένως· ἢ δὲ κοῖλον, εἴ τις ἐνόει ἐνεργεία, ὥσπερ ἄνευ τῆς σαρκὸς ἂν ἐνόει ἐν ἡ τὸ κοῖλον, οὕτω τὰ μαθηματικὰ οὐ κεχωρισμένα ὡς κεχωρισμένα νοεῖ ὅταν νοῇ ἐκεῖνα*, ut sit paulo elegantius dictum pro eo quod est *ὥσπερ δέ, ἢ κοῖλον, . . ἄνευ τῆς σαρκὸς ἂν ἐνόει . . , οὕτω . . ?* Cogitavi etiam de aliâ ratione. Quid si *κεχωρισμένως* (16.) conflatum esset e *κεχωρισμένον ὥσπερ*? Nam suspectum mihi est *κεχωρισμένως νοεῖ*, cui nec legi unquam quod simile esset nec intelligo quid id possit dici. — Sed quoquo loco *ὥσπερ* positum fuit, sententia hujus loci haec erit: 'quemadmodum vero aliquis varum quatenus cavum est, si actu cogitaret, (id quod fieri non potest,) sine crure cogitaret in quo est cavum, ita res mathematicas, quamquam non inveniuntur separatae, tanquam separatas contemplatur quum contemplatur res naturales quibus res mathematicae insunt.' — Superest quaestio cur scripserit Ar. *εἴ τις ἐνόει . . ἂν ἐνόει*, nec vero *εἴ τις νοεῖ . . ἂν νοεῖ*. Nam ut nunc haec scripta sunt, jure addideris *νῦν δ' οὐ νοεῖ ἐνεργεία· οὐδ' ἄρ' ἄνευ τῆς ἔλης νοεῖ*: id quod videtur plane absurdum esse, propterea quod id ipsum docet Ar., nos, quum mathematicas res consideremus, considerare res naturales relictâ materiâ. At *εἴ τις ἐνόει ἐνεργεία* (int. *τὸ σιμόν ἢ κοῖλον*) videtur continere condicionem aliquam impossibilem. Id quod nec affirmo nec nego: prorsus enim non intelligo quid sit *ἐνεργεία νοεῖν*, sicuti ignoro quid sit *δυνάμει νοεῖν*. Nam hoc non potest idem esse ac *νοεῖν τι ἐνεργεία ὄν* vel *δυνάμει ὄν*. Intelligerem si scriptum esset *εἴ τι νοεῖ καθ' αὐτό*, ut esset *τὸ κοῖλον καθ' αὐτό* nec quatenus ei accidit ut *σιμόν* sit. Sed nec scriptum est *καθ' αὐτό* et, si esset, abundaret: plane enim idem dicit *τὸ σιμόν ἢ κοῖλον*. — De his verbis vel sanandis vel intelligendis dudum desperavi.

Altera hujus loci particula haec est: ^b 16. *ὅλως δὲ ὁ νοῦς ἐστὶν ὁ κατ' ἐνεργείαν τὰ πράγματα. ἄρα δ' ἐνδέχεται τῶν κεχωρισμένων τι νοεῖν ὄντα αὐτὸν μὴ κεχωρισμένον μεγέθους ἢ οὐ, σκεπτέον ὕστερον*. 'Ubi haec quaestio tractata est?' ait Trendelenburgius. Ad quod nec ille habuit quod responderet nec ego habeo. Videntur autem haec verba non ad eam horum librorum pertinere editionem quam nos habemus. — Delevi 17. *νοῶν*, quod deteriores libri aliquot addunt: legebatur enim: *ὅλως δὲ ὁ νοῦς ἐστὶν ὁ κατ' ἐνεργείαν τὰ πράγματα νοῶν*. Sine dubitatione ὁ κατ' ἐνεργείαν νοῦς est ὁ νοῶν νοῦς: sed illud satis erat dixisse. — Ceterum universa haec sententia habet quod offendant, quia pla-

cita aristotelia longe videtur excedere: cf 430^a 3. ἐπὶ . . τῶν ἀνεν ὕλης τὸ αὐτὸ ἐστὶ τὸ νοοῦν καὶ τὸ νοούμενον.

B. Explanatur capitis sexti et septimi tenor.

a, De intellectu theoretico.

aa, Ὁ νοῦς, qui est individuarum notionum, semper verus est: ἡ διάνοια, quae cum subjecto conjungit praedicatum, aut vera aut falsa, 430^a 26—^b 6.

bb, Quod re dividuum est, id, ubi non dividitur actu, potest cogitari tanquam individuum, et in tempore individuo, —^b 10. Ergo non licet quaerere, quod sophistae quaerunt, quid cogitaverit in dimidiâ parte ejus temporis in quo totum cogitavit, —^b 11, nisi si quis dimidiam rem post dimidiam cogitavit actu divisam, —^b 14.

cc, Quod specie individuum est, v. c. album, id cogitatur in tempore individuo et animae sive parte sive facultate individuâ, nisi quod per accidens dividua est et illa et praeterea tempus in quo cogitatur, —^b 17. χρόνος.

dd, Quod per privationem individuum est, id cogitatur per habitum ipsi contrarium, ^b 20. ἡ—^b 23. γνωρίζει.

ee, Neque tamen ipse intellectus est habitus ille, sed potentiâ intellectus utrumque est: actu est id solum quod ab eo intelligitur, —^b 24.

ff, Atque hoc ipsum, quod intellectus nulli contrariorum (vel entium) est contrarius et ab omni contrarietate liber, in causâ est ut necessaria illa (Γ 5.) formae et materiae oppositio intra ipsum intellectum cadat, ut intellectus forma sit, intellectus materia: unde consequuntur magnifica illa, ut sese ipse cognoscat et cogitet et ut actus purus sit et se ipso nitatur, —^b 25.

gg, Sed summa illa intellectus veritas non apparet nisi in cogitatione notionum simplicium, quum in affirmando et negando anima errori sit obnoxia: quemadmodum ne sensus quidem fallitur quum album percipit, fallitur demum dum ait illud Album esse hominem, —^b 31.

b, De intellectu practico.

aa, Haec simplex qualitatis per sensum perceptio similis est actioni intellectus veraci: sin res sensu percepta simul est jucunda aut ingrata, similis est anima cogitationi aut affirmanti aut neganti, et errori est obnoxia: et quod in animâ contemplativâ affirmatio est, id in animâ activâ est desiderium, quod illic negatio, hic est fuga, 431^a 8—10.

bb, Gaudium et dolor, (quae sunt principium intellectus practici) et, quae inde consequuntur, appetitus et fuga, est relatio quaedam actualis medietatis sensitivae ad bonum quatenus tale est, —^a 14.

cc, Haec ad bonum relatio non consistit intra sensum et res sensu perceptas, sed extenditur ad intellectum. Quum enim aliqua repraesentatio (*φάντασμα*) ad bonum refertur, ut vel bona vel mala appareat, anima aut fugit aut appetit, — ^a 16. *διώκει*.

dd, Species et in universum notiones simplices ab animà considerantur ope repraesentationum, et si qua repraesentatio bona vel mala videtur, movetur ad refugiendum vel appetendum, sive imago illa est sive signum rei bonae vel malae, 431^b 2. *τὰ* — 6. *πολέμιος*.

ee, Quandoque anima non consistit intra praesentia, sed refert boni notionem ad futura, et si videtur fore ut jucundum quid vel molestum eveniat, jam nunc fugit vel persequitur et in universum agit, — ^b 10.

ff, Intellectus practicus non est penitus diversus ab intellectu theoretico: nam verum et bonum in eadem *συστοιχίᾳ* continentur, item falsum et malum: differunt ita ut bonum semper referatur ad aliquem vel ad aliquid cui bonum est, verum non item, — ^b 12. *τινί*.

Hic est nexus sententiarum quae in his capitibus inveniuntur: quae omnes ad unum propositum diriguntur et ita sunt dispositae ut posterior quaeque priorem excipiat atque ex eà deducatur. Quantopere loci quos tanquam insiticios notavimus non solum ab universo hujus tractatûs tenore sed ab ipsâ re quae tractatur abhorreant, facile quisque intelligit. Ea res tam manifesta est ut vere dici possit nullum ac ne pessimum quidem scriptorem res tam diversas potuisse miscere: ut haec incredibilis rerum disparium confusio, rerum cognatarum distractio ei tribuenda sit qui haec post Aristotelem edidit.

Pergo ad exponendas emendationes quas in iis quae ad intellectum practicum pertinent vel adhibuimus vel suasimus.

Primum offendimus in his, § 2. ^a 10. *καὶ ἔστι τὸ ἡδεσθαι καὶ λυπεῖσθαι τὸ ἐνεργεῖν τῇ αἰσθητικῇ μεσότητι πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν, ἣ τοιαῦτα*. Quid est *ἐνεργεῖν πρὸς τι*? Vix dictu opus est id non posse significare 'tendere ad aliquid,' ut id ad quod tendatur sit finis. Primum enim absurdum est dicere, qui dolore afficiatur, eum tendere ad malum. Sed etiamsi omissis verbis *ἢ κακόν*, (omittit enim S,) legendum censeas *πρὸς τὸ ἀγαθόν ἢ τοιοῦτο*, (*ἣ τοιοῦτο* enim L praebet,) nihilominus absurda est illa significatio. Qui enim tendit ad aliquid, is eo nondum fruitur: quae res non quadrat cum gaudio nec cum dolore. Quod vero summum est, *τὸ ἐνεργεῖν* nunquam est tendere. Statuendum igitur videtur *πρὸς τι* significare notissimam illam relationis categoriam. Id vel ideo est probabile quod doloris et gaudii, quae contraria sunt, eadem redditur definitio: cui rei favet categoria relationis: (Categ. 7. 6^b 15. *ἐπάρχει δὲ καὶ ἐναντιότης ἐν τοῖς πρὸς τι*:) possunt enim res

diversae ad eandem rem contrario modo relatae esse. Quodsi ponimus *ἐνεργεῖν* esse *ἐνεργεῖα εἶναι*, quae est primaria et potissima ejus verbi significatio, habebimus hanc definitionem: 'gaudere et dolere sunt relationes quaedam sensûs communis ad bonum quatenus bonum est'. Posuit igitur Ar. genus gaudii et doloris, differentiam utriusque specificam omisit. Haec si recte disputata sunt, sequitur ut legendum sit *πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ τοιοῦτο*. Nam relatio illa sensûs communis ad bonum aut habitus erit aut privatio: nihil igitur opus est malo. Huic rationi favere videtur Rhet. A 10. 1369^b 20. *ἐπεὶ δ' ὅσα δι' αὐτοὺς, ἐκόντες πράττουσιν, οὐχ ἐκόντες δὲ ὅσα μὴ δι' αὐτοὺς, πάντ' ἂν εἴη ὅσα ἐκόντες πράττουσιν ἢ ἀγαθὰ ἢ φαινόμενα ἀγαθὰ ἢ ἡδέα ἢ φαινόμενα ἡδέα· τίθημι γάρ καὶ τὴν τῶν κακῶν ἢ φαινομένων κακῶν ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ ἀντὶ μείζονος ἐλάττωτος μετάληψιν ἐν τοῖς ἀγαθοῖς, (αἰρετὰ γάρ πως,) καὶ τὴν τῶν λυπηρῶν ἢ φαινομένων ἢ ἀπαλλαγὴν ἢ μετάληψιν ἀντὶ μείζονων ἐλαττόνων ἐν τοῖς ἡδέσις ὡσαύτως.*

Haec fortasse vera sunt: certa non sunt. Fortasse enim τὸ *ἐνεργεῖν πρὸς τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν* significat, bonum et malum esse objectum, quemadmodum res sensibilis est objectum sensûs qui actu est. Eth. Nic. K 4. 1174^b 14. *αἰσθησεως δὲ πάσης πρὸς τὸ αἰσθητὸν ἐνεργούσης, τελείως δὲ τῆς εὐ διακειμένης πρὸς τὸ κάλλιστον τῶν ἐπὶ τὴν αἴσθησιν· τοιοῦτον γὰρ μάλιστα· εἶναι δοκεῖ ἡ τελεία ἐνέργεια· (αὐτὴν δὲ λέγειν ἐνεργεῖν, ἢ ἐν ᾧ ἐστὶ, μὴ δὲν διαφερέτω) καθ' ἕκαστον δὲ βελτίστη ἐστὶν ἡ ἐνέργεια τοῦ ἄριστα διακειμένου πρὸς τὸ κράτιστον τῶν ἐφ' αὐτήν.* — (incipit apodosis:) *αὕτη δ' ἂν τελειοτάτη εἴη καὶ ἡδίστη. κατὰ πᾶσαν γὰρ αἴσθησιν ἐστὶν ἡδονή, ὁμοίως δὲ καὶ διάνοιαν καὶ θεωρίαν, ἡδίστη δ' ἡ τελειοτάτη, τελειοτάτη δ' ἡ τοῦ εὖ ἔχοντος πρὸς τὸ σπουδαιότατον τῶν ἐφ' αὐτήν. τελειοῦ δὲ τὴν ἐνέργειαν ἡ ἡδονή. . . καθ' ἕκαστην δ' αἰσθησιν ὅτι γίνεται ἡδονή, δῆλον· φαιμεν γὰρ δράματα καὶ ἀκούσματα εἶναι ἡδέα. δῆλον δὲ καὶ ὅτι μάλιστα, ἐπειδὴν ἡ τε αἴσθησις ἢ κρατίστη καὶ πρὸς τοιοῦτον ἐνεργῇ· τοιοῦτων δ' ὄντων τοῦ τε αἰσθητοῦ καὶ τοῦ αἰσθανομένου, αἰεὶ ἐστὶ ἡδονή ὑπάρχοντός γε τοῦ ποιήσοντος καὶ τοῦ πεισμένου.* — Quae quum lego, iterum dubito an recte scriptum sit ἢ τὸ κακόν. Nam haec singularis est hujus loci condicio: si *ἐνεργεῖν πρὸς τι* significat *ἐνεργεῖα εἶναι πρὸς τι*, actu relatum esse ad aliquid, omittendum est ἢ κακόν, si significat agere in aliquid, scribendum est. Jam quum in codice S casu videretur omitti, (scribit enim idem liber ἢ τοιαῦτα,) facere non potui quin vulgatam scripturam servarem, quamvis inclinante in contrariam partem animo.

Similem dubitationem praebent verba § 2. * 12. *καὶ ἡ φυχὴ*

δὲ καὶ ἡ ὄρεξις τοῦτο ἢ κατ' ἐνέργειαν,*) καὶ οὐχ ἕτερον τὸ ὀρεκτικὸν καὶ φευκτικὸν οὐτ' ἀλλήλων οὔτε τοῦ αἰσθητικοῦ· ἀλλὰ τὸ εἶναι ἄλλο. Aut enim haec ita intelligenda sunt ut ἡ φυγὴ sit τὸ ἐνεργεῖν πρὸς τὸ κακόν, ἡ ὄρεξις τὸ ἐνεργεῖν πρὸς τὸ ἀγαθόν, aut, si in iis quae praecedunt verba ἡ κακόν (11.) spuria sunt, et fuga et appetitus erunt ἐνεργεῖν τι πρὸς τὸ ἀγαθόν. Si posterior interpretatio vera est, intelligitur cur quidam libri τὸ αὐτὸ praebeant (12), pro eo quod est τοῦτο: idque recipiendum erit, ita tamen ut propter καὶ—δέ, (καὶ ἡ φυγὴ δέ,) ambo copulentur, sic: καὶ ἡ φυγὴ δὲ καὶ ἡ ὄρεξις τὸ αὐτὸ τοῦτο ἢ κατ' ἐνέργειαν. Id ut verum esse arbitrer eo adducor quod Ar. addit καὶ οὐχ ἕτερον τὸ ὀρεκτικὸν καὶ φευκτικὸν . . ἀλλήλων. Primum enim, si haec verba per se spectas, ita dicta sunt ut verisimile, ne dicam necessarium, sit, in praegressis quoque notionem esse positam quae una sit, non duae (τὸ ἐνεργεῖν πρὸς τὸ ἀγαθόν, τὸ ἐνεργεῖν πρὸς τὸ κακόν). Deinde vero expressis verbis additur τὸ ὅρ. καὶ τὸ φ. οὐχ ἕτερον ἐστὶ τοῦ αἰσθητικοῦ**): τὸ αἰσθητικόν vero sine dubio unum est (atque etiam unum sensu eminenti, τὸ ἓν). In universum vero si habemus haec: A et B sunt C: sequitur ut C illud unum et idem sit. A τὸ ὀρεκτικόν, B τὸ φευκτικόν, C τὸ αὐτὸ τοῦτο, 12, hoc est τὸ ἐνεργεῖν τῇ αἰσθητικῇ μεσότητι πρὸς τὸ ἀγαθόν, ἢ τοιοῦτο. — His omnibus rationibus firmissime mihi persuadetur Aristotelem scripsisse 12. καὶ ἡ φυγὴ δὲ καὶ ἡ ὄρεξις τὸ αὐτὸ τοῦτο: idque restituissem si pro certo scirem, quod credo, 11. ἡ κακόν esse delendum: sunt enim haec τοῦ αὐτοῦ λόγον.

Porro § 3. ^a 15. legendum videtur ὅταν δὲ ἀγαθὸν ἢ κακόν, φεύγει ἢ διώκει, omissis verbis quae post κακόν legebantur φήσῃ ἡ ἀποφήσῃ. Ea verba vel propter incredibilem librorum scriptorum discrepantiam non possunt non movere suspicionem (vid. Adnot. Crit.): eaque confirmatur si ipsam rem consideramus. Primum enim in verbis ὅταν δὲ ἀγαθὸν ἢ κακόν φήσῃ ἢ ἀποφήσῃ, plane supervacaneum vel etiam absurdum videtur illud ἢ ἀποφήσῃ: fugit enim aut persequitur homo quum dicit: hoc bonum est, vel: hoc malum est, neque attinet ut neget hoc malum esse vel bonum: imo si nego hoc bonum esse vel malum, non est necesse movear. De-

*) ἡ κατ' ἐνέργειαν additum est eodem modo quo 433^b 18. ἡ ἐνεργεῖα, quia ὄρεξις est etiam ea quae est δυνάμει: cf 433^a 30. ὅτι μὲν οὖν ἡ τοιαύτη δύναμις κινεῖ τῆς ψυχῆς ἢ καλουμένη ὄρεξις, φανερόν.

**) Mirum videri potest ex Aristotelis sententiā haec omnia esse unum, τὸ ἡδεσθαι, τὸ λυπεῖσθαι, ἡ φυγὴ, ἡ ὄρεξις ἢ κατ' ἐνέργειαν, τὸ ὀρεκτικόν, τὸ φευκτικόν: omnia enim haec sunt, (si ita est legendum,) τὸ ἐνεργεῖν τῇ αἰσθητικῇ μεσότητι πρὸς τὸ ἀγαθόν ἢ τοιοῦτο. Ratio ejus rei est quod omnia haec eodem genere continentur: differentiae specificae non ponuntur, quia ad rem non sunt necessariae. — Duo erunt genera si 11. ἡ κακόν Aristotelis est.

inde vero ad verba *ὅταν δὲ ἀγαθὸν ἢ κακόν*, nihil aliud mente addendum est nisi *ἢ* (int. *τὸ φαντασθέν*), sicuti supra, ^a 9, ad verba *ὅταν δὲ ἡδὺ ἢ λυπηρόν* idem *ἢ* (int. *τὸ αἰσθητόν*) addendum erat. Redit eadem res 431^b 4. *ὅταν ἐπὶ τῶν φαντασμάτων ἢ* (int. *τὸ διωκτὸν καὶ τὸ φευκτόν*). Priore loco (9.) Aristoteles confert *τὸ αἰσθάνεσθαι* (sensationem) cum *τῷ φάναι μόνον καὶ νοεῖν* (simplici notione), deinde determinationem appetitūs cum affirmatione et negatione intellectus theoretici. Poterat certe hoc loco (15.) Ar. eandem comparisonem repetere, sic: *τῇ μὲν διανοητικῇ ψυχῇ τὸ φαντάζεσθαι ὅμοιον τῷ φάναι μόνον· ὅταν δὲ ἀγαθὸν ἢ κακόν, ὅλον καταφᾶσα ἢ ἀποφᾶσα, διώκει ἢ φεύγει*. Sed hoc manifesto non fecit: ac profecto insipidum foret si in re simillimā idem repeteret. Sequitur ut verba illa pro spuriiis habenda sint.

Deinde haec clausula § 3. ^a 16. *διὸ οὐδέποτε νοεῖ ἄνευ φαντάσματος ἢ ψυχῇ* non videtur esse Aristotelis. Nam *διὸ* est rationem redditus: nulla vero ratio reddita est: simpliciter de universo intellectu et theoretico et practico affirmaverat Ar. *τὰ φαντάσματα* (sive in omni cogitatione adsunt sive non in omni) *ὅλον αἰσθήματα ὑπάρχει*: deinde cogitationem practicā a theoreticā distinxerat, *ὅταν δὲ ἀγαθὸν ἢ κακόν, φεύγει ἢ διώκει*: quarum rerum neutra rationem continet cur (*διὸ*) nunquam sine repraesentatione notiones fingat anima.

Transeamus ad § 5—6. 431^b 2. *τὰ μὲν οὖν εἶδη—12. καὶ τινί*. Sunt autem tres particulae, 2. *τὰ*—6. *πολέμιος*, 6. *ὅτε*—10. *πράξει*, 10. *καὶ τὸ ἄνευ*—12. *τινί*. In prioribus duabus illustratur natura signi et significationis, in tertiā particulā ostenditur quid commune sit inter supremam notionem quae in intellectum theoreticum quaeque in intellectum practicum dominatur, dico autem inter verum et bonum. Apparet autem bonum quidque alicui esse bonum, item malum: quum verum et falsum id quod sunt simpliciter sint, nec vero mihi verum tibi falsum. Ceterum enim verum et bonum idem est: Met. A 7. 1072^a 26. *κινεῖ δὲ ὥδε τὸ ὁρεκτόν, καὶ τὸ νοητόν κινεῖ οὐ κινούμενον. τοῦτων τὰ πρῶτα τὰ αὐτά*: item falsum et malum, quae privationes sunt illorum. — Igitur omne bonum relativum est? nihilne bonum absolute? Nihil. Sed ne ambiguitate sermonis quaeso falli te sinas. Quidquid bonum est, alicui est bonum: sed non sequitur ut sit aliquis cui id quod ceteris bonum est non sit bonum. (Idem de malo dictum puta.) Potest enim aliquid esse quod omnibus bonum sit, et suā naturā bonum, sive illud numero unum est sive analogiā^{*)}. Idque jam erit quod homines hodierni absolutum vocant bonum: quamquam vero vocabuli sensu

^{*)} Consideranti mihi quosdam Ethicorum locos verum videtur quod secundo loco posui.

non est absolutum. — Verba Aristotelis sincera sunt, modo recte interpungantur. Legebatur enim καὶ τὸ ἄνευ δὲ πράξεως, τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστί, τῷ ἀγαθῷ καὶ κακῷ: quasi id quod simpliciter est contineatur tanquam in genere in eo quod non est nisi cum relatione. Sustuli virgulam quae ante τῷ ἀγαθῷ posita erat. Enunciati eadem forma redit Met. Θ 8. 1049^b 8. καὶ γὰρ ἡ φύσις ἐν ταύτῳ γένει τῇ δυνάμει, h. e. τῆς φύσεως καὶ τῆς δυνάμεως τὸ αὐτὸ γένος ἐστίν.

Redeamus ad priores duas particulas, in quibus quaedam corrigenda sunt. Ac primum de φρυκτῷ πολεμίῳ. Quem optime illustrabunt haec: Thucyd. II, 94. Ἐς δὲ τὰς Ἀθήνας φρυκτοὶ τε ἤροντο πολέμιοι καὶ ἔκπληξις ἐγένετο οὐδεμιᾶς τῶν κατὰ τὸν πόλεμον ἐλάσσω. — Schol. φρυκτοὶ εἰσι λαμπάδες τινὲς ἀπὸ ξύλων γιγνόμενοι, ἄστινας βασιάζοντες ἄνωθεν τῶν τειχῶν ἐσήμενον τοῖς πλησιοχώροις ἢ τοῖς συμμαχοῖς, οὔτ' ἂν τινὰς ἐώρων πολεμίους ἐπιόντας, ὥς δεῖ προφειλάσασθαι. οὐ μόνον δὲ ἐπὶ τῶν πολεμίων τοῦτο ἐποίουν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φίλων· οὔτ' ἂν ἐώρων βοήθειαν αὐτοῖς ἐρχομένην, ἐσήμενον πάλιν διὰ τῶν φρυκτῶν ὥς οὐ δεῖ θορυβεῖσθαι. καὶ οὔτ' ἂν μὲν φίλους ἐδήλουν, ἐβάσταζον τοὺς φρυκτοὺς ἡρεμοῦντες· (l. -τας·) οὔτ' ἂν δὲ πολεμίους, ἐκίνουν τοὺς φρυκτοὺς. Item, ubi utrosque habes et πολεμίους et φίλους, Thucyd. III, 22. φρυκτοὶ τε ἤροντο (a Lacedaemoniis) ἐς τὰς Θήβας πολέμιοι. παραῖσχον δὲ καὶ οἱ ἐκ τῶν πόλεως Πλαταιῆς ἀπὸ τοῦ τείχους φρυκτοὺς πολλοὺς, πρότερον παρεσκεασμένους εἰς αὐτὸ τοῦτο, ὅπως ἀσαφεῖ τὰ σημεῖα τῆς φρυκτωρίας τοῖς πολεμίους ἢ καὶ μὴ βοηθοῖεν. Ad φρυκτοὺς πολλοὺς Schol. δηλονότι φίλους. οἱ γὰρ φίλοι ἀντείνοντο καίόμενοι μὲν, ἰστάμενοι δέ· οἱ δὲ πολέμιοι καίόμενοι μὲν καὶ αὐτοί, σείόμενοι δὲ ὑπὸ τῶν ἀναιτείνόντων. κίνησις γὰρ ὁ πόλεμος. — Dicit igitur Ar. hoc: non solae ipsae res bonae vel malae sunt, sed potest rebus quae per se spectatae nec bonae nec malae sunt ea tribui dignitas ut bonum quid vel malum significant. Sic fax ardens procul visa nec bona est nec mala. Sed pacatione quadam et conventu hominum institutum est ut, si moveatur, hostes significet appropinquant, si quieti maneat, auxilia. Non dico signo nihil esse cum re significatā commune, ut v. c. fax mota eodem jure possit auxiliorum quo hostium appropinquantium signum esse: imo in signis eligendis homines ducti sunt obscuro quadam sed recto plerumque, saepe etiam delicato sensu convenientiae quae signum inter et rem significatam obtinet. Sed tamen hoc manifestum est, alio modo malum inesse faci quae in tecta nostra injicitur, alio modo faci quae procul visa de hostium adventu certiores nos facit. Altera enim per se mala est, altera, per se innocua, signum est cujusdam mali. — Exemplum quo utitur Ar. et per

se luculentum est et eo etiam aptius quod et inter graecos et inter barbaros homines usitatissimum erat simplex illud artis telegraphicae genus quo per ignes significatio fit: non apud Thucydidem solum, sed apud Xenophontem, Aeschylum, alios ejus rei invenes exempla. — Haec signi est natura. Nec vero necesse est ut sit aliquid extra animam humanam positum quo signum fiat, sicuti illic fax: quum enim aliquid nobiscum reputamus et ex futuri temporis ratione dijudicamus utrum hoc facere debeamus an non, praesentemque actionem dirigimus ad finem qui quum nondum sit efficiendus est, tum verbis utimur tacitis et notionibus quae non sunt nisi in ipsâ animâ, et dum non videmus (^b 6. ὁρῶν), in calculo subducendo versamur quasi videamus (^b 7. ὥσπερ ὁρῶν). Hic ille est ὁ ἐν τῇ ψυχῇ λόγος, Anal. Post. A 10. 76^b 25. Sed sive profertur sive non profertur sermo, id quidem commune habet cum significatione quae ignibus fit accensis, quod conventu aliquo et pacto, κατὰ συνθήκην, lingua est: de Interpr. 1. 16^a 19. ὄνομα μὲν οὖν ἐστὶ φωνῇ σημαντικὴ κατὰ συνθήκην. . 26. τὸ δὲ κατὰ συνθήκην, ὅτι φέρεται τῶν ὀνομάτων οὐδὲν ἐστίν, ἀλλ' ὅταν γένηται σύμβολον· ἐπεὶ δηλοῦσί γέ τι καὶ οἱ ἀγράμματοι ψόφοι, οἷον θηρίων, ὧν οὐδὲν ἐστίν ὄνομα. de Sensu et Sens. 1. 437^a 11. κατὰ συμβεβηκὸς δὲ πρὸς φρόνησιν ἡ ἀκοὴ πλεῖστον συμβάλλεται μέρος. ὁ γὰρ λόγος αἰτιὸς ἐστὶ τῆς μαθήσεως ἀκονστός ὢν, οὐ καθ' αὐτὸν ἀλλὰ κατὰ συμβεβηκός· ἐξ ὀνομάτων γὰρ σύγκειται, τῶν δ' ὀνομάτων ἕκαστον σύμβολόν ἐστιν.

Non abs re erit apposuisse locum ex eodem libello petatum, de Interpr. 1. 16^a 3. ἐστὶ μὲν οὖν τὰ ἐν τῇ φωνῇ τῶν ἐν τῇ ψυχῇ παθημάτων σύμβολα, καὶ τὰ γραφόμενα τῶν ἐν τῇ φωνῇ. καὶ ὥσπερ οὐδὲ γράμματα πᾶσι τὰ αὐτά, οὐδὲ φωναὶ αἱ αὐταί· ὧν μέντοι ταῦτα σημεῖα πρῶτως, ταῦτα πᾶσι παθήματα τῆς ψυχῆς, καὶ ὧν ταῦτα ὁμοιώματα, πράγματα ἤδη ταῦτά. περὶ μὲν οὖν τούτων εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς· ἄλλης γὰρ πραγματείας. Is enim locus documento est ne Andronicum quidem Rhodium bene intellexisse eum locum qui est in libro de Animâ tertio, de quo loco agimus. Negat enim ille (vid. Trend. de An. Comm. p. 116—117.), quae laudetur in libro de Interpr. sententia, in libris de Animâ inveniri usquam, eoque inter alia argumento utitur quo librum qui est de Interpretatione ab Aristotele abjudicet. Quae illic sunt τὰ πράγματα, hic sunt τὰ εἶδη, quae illic τὰ παθήματα τῆς ψυχῆς quae rerum ὁμοιώματα sunt, hic sunt τὰ φαντάσματα et τὰ νοήματα, quae illic τὰ σημεῖα, τὰ σύμβολα, hic sunt primum ignes quibus significatio fit, deinde, quorum fax ardens rude exemplum fuit, τὰ ἐν τῇ ψυχῇ φαντάσματα ἢ νοήματα quae nisi per verba proferri non possunt: hoc enim solum addendum est ut omnia quadrent. Fateor haec adumbrata magis

esse quam tractata: ac linguae certe mentio valde desideratur. Atamen dubium non videtur quin hic potissime locus Aristotelis oculis obversatus sit quum scriberet *εἴρηται ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς*.

Jam facile intelligitur cur * 5. *ὅτι πῦρ* cancellis seperim: interpolatio enim est profecta ab homine qui omnino non intelligeret quid rei ageretur.* Putabat ille id quod visui proprium est, *τὸ ἴδιον*, opponi ei quod omnibus sensibus commune est, *τὸ κοινόν* (B 6.): quamquam *τὸ κοινόν* et *ἡ κοινὴ* (αἰσθησις, sensus communis, de Mem. 1. 450* 10.) mirum quantum differunt. Inde sequitur ut profecta sint verba *ὅτι πῦρ* ex pessimā lectione *τῇ κοινῇ*: quae quamquam in omnibus libris scriptis videtur inveniri, non dubitavi eam expellere, recipere vero quam solus margo editionis Basileensis praebet, *τῇ κινήσει*. (De his vocabulis confusis diximus ad 425* 16.) Hanc lectionem esse veram ipse Ar. dicit quum addat *ὁρῶν κινούμενον*. Neve mireris *ὁρῶν κινούμενον* esse additum post *τῇ κινήσει γνωρίζει*: opponuntur verba *ὁρῶν κινούμενον* iis quae sequuntur, *τοῖς ἐν τῇ ψυχῇ* (non in rebus extra animam positus) *φαντάσμασιν ἢ νοήμασιν ὥσπερ ὁρῶν*. Quid legerit Themistius incertum est: *ὁρῶν μὲν γὰρ τὸν φρυκτὸν καὶ συνεῖς ὅτι πολέμιος, φεύγει· καὶ μὴ ὁρῶν δὲ ἀλλ' ἐαντῷ προβάλλον τὰ φαντάσματα καὶ προστιθεὶς τὴν δόξαν, ταῦτόν ποιεῖ*. Philoponus haec habet: *τί ἐστι τῇ κοινῇ γνωρίζει*; *τινὲς μὲν οὖν φασὶ τῇ κινήσει τοῦ πυρός*: ergo apud antiquiores interpretes et fortasse apud ipsum Alexandrum invenerat *τῇ κινήσει*: sed non videtur intellexisse Philoponus hanc esse variam lectionem, non interpretationem.

De verbis § 6. ^b 8. *καὶ ὅταν εἴπῃ ὡς ἐκεῖ τὸ ἡδὺ ἢ λυπηρόν, ἐνταῦθα φεύγει ἢ διώκει, καὶ ὅλως ἐν πράξει* — post longam dubitationem nondum habeo quod pro certo affirmem. Primum enim displicet quod Ar. hominis dignitatem videtur nimis deprimere. Nam si praesentis actionis nulla alia est causa nisi quod jucundi quid vel dolorem aliquem futurum animo fingit vel praevidet, videtur homo ἀκόλαστός τις esse vel μαλακός: ii enim nihil aliud agunt nisi ut dolorem fugiant, fruantur voluptate. Non ignoro etiam honestum et utile idem esse jucundum: *καὶ γὰρ τὸ καλὸν καὶ τὸ συμφέρον ἡδὺ φαίνεται*, Eth. N. B 2. 1105* 1. et homini honesto nihil esse jucundum nisi quod etiam honestum, K 5. 1176* 15: sed non ideo honeste agit quod honestum jucundum est, sed quod honestum. — Haud minus grave hoc est: sicut nunc verba sunt, 9. *ἐκεῖ* non potest referri nisi ad *τὰ μέλλοντα*, nec *ἐνταῦθα* nisi ad *τὰ παρόντα*, ex quibus eliciendum erit *ἐν τῷ μέλλοντι* et

*) Debat saltem scribere miser interpolator *αἰσθανόμενος τὸ πῦρ ὅτι φρυκτός*.

ἐν τῷ παρόντι: ut sententia haec sit: 'et si dicit futurum esse jucundum quid vel triste, jam nunc fugit vel persequitur.' Haec ita dicta sunt quasi nihil sit jucundi nec ingrati nisi futuro tempore: jam vero plerumque res ita comparata est ut non solum futurum videatur aliquid jucundi vel ingrati, sed aliae praesentes adsint res graves vel jucundae quae vel suscipiendae sint vel spernendae ut majore voluptate, quae futura est, potiare, aut evites calamitatem futuram. Quod si verum est, non bene scriptum videtur ὅταν εἴπῃ ὡς ἐκεῖ τὸ ἡδὺ ἢ λυπηρόν, praecipue propter articulum: expectes ὅταν εἴπῃ ὡς μείζον τὸ ἐν τῷ μέλλοντι ἡδὺ ἢ λυπηρόν, vel potius (nam etiam εἴπῃ illud molestum est) ὅταν μείζον φανῇ τὸ ἐν τῷ μέλλοντι ἡδὺ ἢ λυπηρόν, εὐθὺς φεύγει ἢ διώκει.

Haec incommoda satis gravia mihi visa sunt ut quam ante aliquot annos conjecturam fecissem, eam non plane abjicerem. Est autem haec: καὶ ὅταν εἴπῃ, ὡς ἐκεῖ τὸ ἡδὺ ἢ λυπηρόν, ἐνταῦθα τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν, φεύγει καὶ διώκει, καὶ ὅλως ἐν πράξει. Si recte haec conjeci, ἐκεῖ referendum erit ad ^a 9, ἐνταῦθα ad ^a 15: qui loci ejectis iis quae ejicienda esse demonstravi a nostro loco non ita longo intervallo distant. Τὸ ἡδὺ καὶ τὸ λυπηρόν illic attributa erant sensibus, ^a 8, τὸ ἀγαθὸν καὶ τὸ κακόν animae cogitanti, ^a 14: nostro loco de consilio loquitur Ar. et ratiocinatione: cui rei bonum et malum magis videntur convenire quam jucundum et molestum. Voluptas praesens agit et sensus ferit: bonum universam vitam pervadit, ejusque in rebus futuris administrandis (βουλευέται τὰ μέλλοντα πρὸς τὰ παρόντα) magis ratio habetur quam voluptatis.

Superest alia ratio eaque omnium firmissima. Si quis attente legat quae sequuntur, inveniet ea ita esse dicta quasi praecesserit τὸ ἀγαθὸν ἢ κακόν. Sequuntur vero haec: καὶ τὸ ἄνευ δὲ πράξεως, τὸ ἀληθές καὶ τὸ ψεῦδος, ἐν τῷ αὐτῷ γένει ἐστὶ τῷ ἀγαθῷ καὶ κακῷ. Haec verba, et praecipue illud καὶ — δέ, explicari non possunt si nihil praecessit nisi τὸ ἡδὺ ἢ λυπηρόν.

Sed ne haec quidem ratio, cujus vim ac potestatem nemo negabit, movere me potuit ut conjecturam illam, quum nec in libris scriptis nec apud exegetas ejus rei vestigium inveniretur, in textum reciperem: monitum tamen volui lectorem.

CAPUT OCTAVUM.

§ 1. 431^b 21. Cur verisimile sit scribendum esse *ὅτι ἡ ψυχὴ τὰ ὄντα πῶς ἐστὶ πάντα. πάντα γὰρ ἢ αἰσθητὰ τὰ ὄντα ἢ νοητά*, id Adnotatio Critica ostendit. Eodem fert quod Simplicius 20. legit *τὰ λεχθέντα πάντα συγκεφ.*: quod enim saepissime fit ut vocabulum aliquod a librario per incuriam omissum deinde alieno loco ad-

datur, id hoc loco videtur factum esse. Quum enim in eo exemplari quo Simplicius usus est *πάντα* addendum fuisset post 21. *πάνNTA*, additum fuit 20. post *λεχθένΤΑ*.

§ 2. 431^b 24. *τέμνεται* — 28. *αἰσθητά*. Legebatur *τέμνεται οὖν ἡ ἐπιστήμη καὶ ἡ αἴσθησις εἰς τὰ πράγματα*, nec quisquam adhuc suscepit explicare quid significet istud portentum. Peropportune Themistius verum servavit: interpretatur enim quasi legerit *ὡς τὰ πρ.* vel *ὡςπερ καὶ τὰ πρ.*, quum post *ζητεῖν* scribat: *τὰ ὄντα τοίνυν τὰ μὲν δυνάμει τὰ δὲ ἐνεργείᾳ· οὕτω δὲ καὶ ἡ ψυχὴ τὰ μὲν δυνάμει εἶδη ἐστὶ τὰ δὲ ἐνεργείᾳ. ὅταν μὲν γὰρ ἔχη τὴν ἕξιν τῆς αἰσθήσεως καὶ τοῦ νοῦ, μὴ ἐνεργῇ δέ, δυνάμει ἐστὶ τὰ ὄντα, ἐνεργοῦσα δὲ ἐνεργείᾳ ἤδη ἐστὶ τὰ ὄντα*. Ar. disputat contra platonice intelligendi doctrinam adhibitā notissimā illā potentiae et actūs distinctione. Sicut ipsae res, inquit, intelligibiles et sensibiles id quod sunt aut potentiā sunt aut actu, ita etiam scientia et sensus aut potentiā sunt res intelligibiles et sensibiles aut actu. — Cur *τέμνειν* dixit, non *διαίρειν*, quod in hac re solemne est? an propter Timaei *τμήσιν*? — Quod *εἰς τὰ δυνάμει* in *εἰς δυνάμεις* mutavi, item *εἰς τὰ ἐντελεχείᾳ* in *εἰς ἐντελεχείας*, optimorum codicum fidei obtemperavi. Et est profecto cur hoc praestet: distinctius enim sic ideae platonicae ablegantur.

Deinde 27. pro *ταῦτόν* scripsi cum Trend. *ταῦτα*: necesse enim est ut *δυνάμει* vocem ictus feriat, propterea quod mente addendum est: 'non *ἐνεργείᾳ*, ut Platonici volunt.' Nisi haec causa esset cur *ταῦτα* praeferremus, *ταῦτόν* sane ferri posset: nemo enim putabit ex Aristotelis sententiā *τὸ ἐπιστημονικόν* et *τὸ αἰσθητικόν* idem esse, praesertim quum ipse, quid velit, statim addat: *τὸ μὲν ἐπιστημονικόν τὸ ἐπιστητόν, τὸ δὲ αἰσθητικόν τὸ αἰσθητόν*. Sic enim codicum vestigia secutus non dubitavi scribere, vel ideo ne oratio graeca non esset. Aut enim ita haec scribenda erant ut nos scripsimus aut sic: *τὸ μὲν τὸ ἐπιστητόν τὸ δὲ τὸ αἰσθητόν*. At non huc ferebant codicum vestigia.

§ 3. 432^a 8. *ξυνείη*. Quum aoristo opus sit, ex Bekkeri conjecturā sic scripsi, non *ξυνίτοι*: si ista conjectura est vocanda: nam libri *LPS* praebent *ξυνίη*.

§ 3. 432^a 13. *ἢ οὐδὲ ταῦτα φαντάσματα*.] *Ταῦτα* scripsi pro *τάλλα*, quod libri scripti praebent. Verum suppediavit Themistius, quamquam non intellexit: scribit enim: *τὰ δὲ ἀπλᾶ καὶ πρῶτα νοήματα τί (l. τίνι) διοίσει τοῦ μὴ φαντάσματα εἶναι; ἢ οὐδὲ ταῦτα φαντάσματα, ἀλλ' οὐκ ἄνεν φαντασμάτων*. Sententia haec est. Quum (* 3 sqq.) *τὰ εἶδη τὰ αἰσθητά* sint *ἐν τοῖς αἰσθητοῖς*, item *τὰ εἶδη τὰ νοητά* sint *ἐν τοῖς εἶδεσι τοῖς αἰσθητοῖς*, ut intellectio a sensatione, sensatio a re sensili repetatur, potest haec sententia ita perverti ut negetur intellectionem esse ul-

lam: quod qui faciunt, in historiâ philosophiae vocantur sensualistae: qualis videtur fuisse Protagoras et ceteri qui τὸ νοεῖν et τὸ αἰσθάνεσθαι idem esse voluerunt: cf 404^a 27—31. 427^a 19—29. Met. Γ 4. 5. Haec θέσεις difficilior est ad tuendum in iis notionibus quae, quum magis sint abstractae et universales, nimis aperte peculiarem illam actionem ostendunt quae est intellectûs: veluti si quis dicat: causa: genus: τὸ ὄν: τὸ ἔν: remotiora enim sunt a sensatione. Facilius eam tuebitur si quis ad eas solas notiones attendat quae propius a sensibus absunt. Τὸ πρῶτον νόημα est prima abstractio, quae sit ubi a repraesentatione (τῷ φαντάσματι) ejus quod τῷ ἀριθμῷ individuum est (ὁ τις ἀνθρώπος) transimus ad id quod τῷ εἶδει individuum est (ὁ ἀνθρώπος): quod discrimen potest rudiores quemque latere. Cf Met. iota 1. 1052^a 30sq. et de cogitando de Mem. 1. 449^b 30sq. Vocatur autem πρῶτον quia in eo primo τὸ νοεῖν apparet. Sic ἡ ψυχὴ ἡ θεωρητικὴ, quae dignitate ultima est, τῇ γενέσει prima, vocatur ἡ πρώτη ψυχὴ, 416^b 21—22: sic anima definitur ἐντελέχεια ἡ πρώτη cet. (h. e. ὡς ἐπιστήμη,) 412^a 27. Has igitur primas notiones dubitet aliquis utrum notiones nuncupet an repraesentationes. Sed, inquit, ne hae quidem repraesentationes sunt, quamquam non sunt sine aliqua rei singulae imagine. Necessario igitur legendum est ταῦτα: nam si τὰλλα scripsisset, h. e. notiones magis a re sensili remotae, (cujus rei supra posuimus exempla,) nihil sequeretur de πρώτοις νοήμασιν. Ut enim quae notiones remotiores sunt a rebus sensilibus, eae non sint φαντάσματα: nihil obstat, quantum ad hoc, quominus primae notiones sint φαντάσματα.

CAPUT NONUM.

§ 3. 432^b 4. Legebatur καὶ ἄτοπον δὴ τοῦτο διασπᾶν. Articulus non potest omitti ante διασπᾶν: quae enim sequuntur, sic sunt contrahenda: διασπῶσι γάρ. Differt non nihil ἄτοπόν ἐστι διασπᾶν, 'absurdum est si quis distrahat,' ab hoc: ἄτοπον τὸ διασπᾶν, 'absurde faciunt quod distrahunt'. Cf Krüger. Gr. Gr. § 50, 6. not. 3. — Simile argumentum tractatur de Part. An. Α 2. — Τοῦτο si voluisset addere Ar., scripsisset profecto τὸ διασπᾶν τοῦτο, non τὸ τοῦτο διασπᾶν: quo posito ictus τοῦτο vocem ferit. At nihilo minus absurde fieret si qua alia facultas animae distraheretur.

CAPUT DECIMUM.

§ 1—5. 433^a 9. φαίνεται—31. φανερόν. Insanabilis videbatur hujus loci confusio, donec intellexi inesse ei particulam quandam bis positam, ita tamen ut simul quidam versus transpositi sint.

Videatur Adnot. Crit. Res per se loquitur: addam tamen universi loci analysin, ut omnis scrupulus eximatur.

a, Post dubitationes in fine capitis noni motas sumit tanquam *ἔνδοξον*, (*φαίνεται δέ γε*), duo esse principia moventia, appetitum et intellectum, ita tamen ut ad intellectum pertineat quodammodo vis repraesentativa, *ἡ φαντασία*: 433^a 9. *φαίνεται* — 13. *ὁρεξίς*.

b, Intellectus practicus, (alter enim ab hac re ablegandus,) semper alicujus finis causā agit: item appetitus. Itaque, quod illud *ἔνδοξον* supposuimus, (*φαίνεται*), id non sine idoneā causā factum est, (*εὐλόγως*): * 14. *νοῦς* — 15. *πᾶσα*. 17. *ὥστε* — 18. *πρακτική*.

c, Jam Ar. demonstrabit cur moveat intellectus practicus: quā re demonstratā duo principia ad unum revocata erunt. Movet autem intellectus practicus propter intellectionem rei appetibilis: ea enim principium est a quo ratiocinationem orditur: qua in ratiocinatione quod ultimum est, id primum est in agendo atque actionis initium.*) Item phantasia quum movet, semper cum appetitu conjuncta est: 15. *οὐ* — 16. *νοῦ* = 18. *τὸ ὀρεκτόν* — 20. *ὀρεκτόν*. 16. *τὸ δ' ἔσχατον* — 17. *πράξεως*. 20. *καὶ ἡ φαντασία* — *ὀρέξεως*.

d, Demonstratum est unum esse quod moveat, appetitum. Nam si intellectus et appetitus eandem haberent in movendo dignitatem, deberent intellectus et appetitus esse duae species ejusdem generis motivi. Sed aliter se res habet: nam intellectus nunquam sine appetitu movet, appetitus interdum sine intellectu. Igitur appetitus in movendo summum habet locum: 21. *ἐν* — 26. *ἐστίν*.

e, Demonstratur quid semper recte moveat, quid non semper recte: 26. *νοῦς* — 30. *ἔχειν*.

f, Concludit non duo esse motūs principia, sed unum, appetitum: 30. *ὅτι* — 31. *φανερὸν*.

Legebatur 21. *ἐν δὴ τι τὸ κινουῦν, τὸ ὀρεκτόν*. Scripsi *τὸ ὀρεκτικόν*, propter ea quae his opponuntur: *εἰ γὰρ δύο, νοῦς καὶ ὁρεξίς*, (h. e. *τὸ ὀρεκτικόν*), *ἐκίνουν*. — Deinde 25. recepi *καὶ* ex Themistii paraphrasi: *ἡ δὲ ὁρεξίς κινεῖ καὶ παρὰ τὸν λογισμὸν*: non omnis, sed quaedam. In illo *καὶ* universi argumenti vis sita est, ut eo sublato nulla fiat conclusio. Liber W videtur voluisse illud *καί*: sed, quod saepissime fit, alieno loco insertum est, 27. De appetitu non omni irrationali vid. Rhet. A 10. 1369^a 1. *τὰ μὲν*

*) Eth. Nic. Γ 5. 1112^b 15. *θέμενοι τέλος τι, πῶς καὶ διὰ τίνων ἔσται σκοποῦσι, καὶ διὰ πλείονων μὲν φαινομένων γίνεσθαι διὰ τίνος ῥᾶστα καὶ κάλλιστα ἐπισκοποῦσιν, δι' ἑνὸς δ' ἐπιτελουμένου πῶς διὰ τούτου ἔσται, κακείνο διὰ τίνος, ἕως ἂν ἔλθωσιν ἐπὶ τὸ πρῶτον αἴτιον, ὃ ἐν τῇ εὐρήσει ἔσχατόν ἐστιν· ὁ γὰρ βουλευόμενος ἔοικε ζητεῖν καὶ ἀναλύειν τὸν εἰρημένον τρόπον ὥσπερ διαγράμμα. φαίνεται δὲ . . τὸ ἔσχατον ἐν τῇ ἀναλύσει πρῶτον εἶναι ἐν τῇ γενέσει.*

δι' ἑθός (int. πράττουσι) τὰ δὲ δι' ὄρεξιν, καὶ τὰ μὲν διὰ λογιστικὴν ὄρεξιν τὰ δὲ δι' ἀλόγιστον. ἔστι δ' ἡ μὲν βούλησις ἀγαθοῦ ὄρεξις, (οὐδείς γὰρ βούλεται ἀλλ' ἢ ὅταν οἴηθ' εἶναι ἀγαθόν.) ἄλλοι δ' ὀρέξεις ὁργὴ καὶ ἐπιθυμία.

§ 5. 433^a 31. τοῖς δέ—^b 4. θυμικόν. Si quis attente legat universum hoc caput, inveniet his verbis non modo nihil conferri ad eam rem de qua agitur, sed distineri etiam quae necessario coniungenda sunt, ^a 30. ὅτι—^a 31. φανερόν et ^b 5. ἐπεὶ δ' ὀρέξεις γίνονται ἐναντίαι ἀλλήλαις κτέ. Sunt autem haec ejusdem argumenti atque ea quae supra legimus, 432^a 22. ἔχει—^b 7. ὄρεξις: quorum haec videntur prima ac satis jejuna adumbratio esse alieno loco inserta.

§ 7. 433^b 17. Legebatur κινεῖται γὰρ τὸ κινούμενον ἢ ὀρεγεται, καὶ ἡ κίνησις ὀρεξίς τις ἐστὶν ἢ ἐνέργεια. Quum τὸ ὀρεκτικόν et moveat et moveatur, hoc loco noluit Ar. explicare qui moveat: cf 19—21: explicavit vero quomodo moveatur. Manifestum autem est non omne τὸ κινούμενον etiam ὀρέγεσθαι: si lapis jacitur vel cadit, κινεῖται μὲν, ὀρέγεται δ' οὐ. Ergo non potest universaliter dici κινεῖται τὸ κινούμενον ἢ ὀρέγεται, et necessario scribendum erat τὸ ὀρεγόμενον ἢ ὀρέγεται. — In verbo ὀρέγεσθαι non negligendum est genus medium: cf ^b 27—28. — Deinde jam Trend. emendaverat καὶ ἡ ὄρεξις κίνησις τις ἐστὶν: vid. ejus Comment. Emendandum reliquit ἡ ἐνεργεία; de quâ re diximus ad 431^a 12. not.

CAPUT UNDECIMUM.

§ 2. 434^a 10. καὶ αἴτιον τοῦτο τοῦ δόξαν μὴ δοκεῖν ἔχειν, ὅτι τὴν ἐκ συλλογισμοῦ οὐκ ἔχει, αὕτη δ' ἐκείνην.] Haec, quae manifesto de brutis animalibus dicta sunt, omni cum reliquis nexu carent: quae enim praecedunt, hominem spectant. Praeterea verba aut corrupta aut mutila sunt, quamquam sententia non est obscura. Eth. Nic. H 5. 1147^b 2. ἡ γὰρ ἐπιθυμία ἐναντία, ἀλλ' οὐχ ἡ δόξα, τῷ ὁρθῷ λόγῳ. ὥστε καὶ διὰ τοῦτο τὰ θηρία οὐκ ἀκρατῆ, ὅτι οὐκ ἔχει τὴν καθόλου ὑπόληψιν, ἀλλὰ τὴν καθ' ἑκαστα φαντασίαν καὶ μνήμην. Themistius haec: διόπερ ἡ μὲν τῶν ἀλόγων ζώων ὄρεξις, ὥτε (l. αἰτε) κινουμένη ὑπὸ ἀπλῆς αἰε φαντασίας, δόξαν οὐκ ἔχει· συλλογισμὸν γὰρ οὐκ ἔχει· ἡ δὲ τῶν λογικῶν ὄρεξις καὶ ἀνευ δόξης καὶ μετὰ δόξης. καὶ ἐντεῦθεν ὄρεξις μὲν οὐχ ἅπασα καὶ βούλησις, βούλησις δὲ πάντως καὶ ὄρεξις: unde eum suspicetur aliquis haec fere legisse: καὶ αἴτιον τοῦτο τοῦ δόξαν μὴ δοκεῖν ἔχειν τὰ ἄλλα ζῶα, ὅτι τὴν ἐκ συλλογισμοῦ οὐκ ἔχει ὄρεξιν, αὕτη δ' ἐκείνην. Ultima sic interpretanda erunt: ἡ δ' ἐκ συλλογισμοῦ ὄρεξις ἔχει δόξαν. Haec sen-

tentia, nisi fallor, reprehendi non potest: utrum vero hanc voluerit Ar. an aliam nescio quam, aliis investigandum relinquo. Fateor nihil esse minus elegans his: *μὴ δοκεῖν ἔχειν . . οὐκ ἔχει . . οὐκ ἔχει . . τοῦτο δ' ἐκείνην (ἔχει).* Sententiarum nexui optime consuleretur si post ^a 10. *ποιεῖν* continuo legeretur 12. *νικᾷ* . .

§ 2. 434^a 12. *διὸ τὸ βουλευτικὸν οὐκ ἔχει ἢ ὄρεξις.*] Haec ut aliquem sensum habeant, intelligendum vel etiam scribendum est *ἢ τοιαύτη ὄρεξις*, h. e. *ἢ ἄνευ συλλογισμοῦ*. Nam omnem ὄρεξιν consilio carere falsum est: videantur quae ex Rhetoricā adscriptimus ad 433^a 25.

§ 3. 434^a 12. *νικᾷ* — 15. *κινεῖσθαι*. Trendelenburgius postquam universam hujus loci sententiam recte explicavit, Sed quomodo, inquit, haec ratio e verbis quae leguntur repetitur? (Comment. p. 540.) Deinde, quum intellexisset mutila esse, δέ inserendum suadet, sic: *ἢ δ' ὄρεξις τὴν ὄρεξιν*. Sed haec emendatio locum non persanat. Ad meam emendationem quae habeo commendandam haec sunt. Verba enim 14. *ὅταν ἀκρασία γένηται* necessario videntur esse transponenda ita ut legantur post haec: *νικᾷ δ' ἐνίστε καὶ κινεῖ τὴν βούλησιν*: ea enim τοῦ ἀκρατοῦς descriptio est, non τοῦ ἀκολάστου. Quatuor enim sunt, ὁ ἐγκρατής, ὁ σώφρων, ὁ ἀκρατής, ὁ ἀκόλαστος: quorum quos tertium et quartum posui ita differunt ut ὁ ἀκόλαστος ne velit quidem rationi obtemperare, quum omnes voluptates quaequae sint persequendas sibi putet: ὁ ἀκρατής velit quidem, sed interdum propter nimium animi ardorem abripiatur. De ἀκολάστῳ, cui opponitur ὁ σώφρων, videantur Eth. Nic. Γ 13 — 14, de ἀκρατεῖ et ἐγκρατεῖ H 2 — 11. De eorum discrimine haec apponam: M. M. B 6. 1203^b 25. *ὁ μὲν γὰρ ἀκρατής ἐστὶν οὗ ὁ λόγος τοῖς πάθεσι μάχεται, ὁ δ' ἀκόλαστος οὐ τοιοῦτος, ἀλλ' ὁ τῷ πράττειν τὰ φανῆλα ἅμα τὸν λόγον σύμψηφον ἔχων*. Eth. Nic. H 4. 1146^b 22. *ὁ μὲν γὰρ (int. ὁ ἀκόλαστος) ἄγεται προαιρούμενος, νομίζων αἰεὶ δεῖν τὸ παρὸν ἢ δὴ διώκειν· ὁ δ' οὐκ οἶεται μὲν, διώκει δέ.* ibid. 6. 1148^a 4 — 10. 16 — 17. ibid. 11. 1152^a 4. *ὁμοιοὶ δὲ καὶ ὁ ἀκρατής καὶ ὁ ἀκόλαστος, ἕτερον (l. ἕτεροι) μὲν ὄντες, ἀμφοτέρω δὲ τὰ σωματικὰ ἡδέα διώκουσιν, ἀλλ' ὁ μὲν καὶ οἰόμενος δεῖν, ὁ δ' οὐκ οἰόμενος*. Vides inesse animae τοῦ ἀκρατοῦς contentionem quandam et pugnam τοῦ λόγον ἔχοντος et τοῦ ἀλόγου: ad quam rem illustrandam pertinent Eth. Nic. A 13. 1102^b 14. *τοῦ γὰρ ἐγκρατοῦς καὶ ἀκρατοῦς τὸν λόγον καὶ τῆς ψυχῆς τὸ λόγον ἔχον ἐπαινοῦμεν· ὁρθῶς γὰρ καὶ ἐπὶ τὰ βέλτιστα παρακαλεῖ. φράνεται δ' ἐν αὐτοῖς καὶ ἄλλο τι παρὰ τὸν λόγον πεφνηκός, ὃ μάχεται τε καὶ ἀντιτείνει τῷ λόγῳ . . ἵσως δ' οὐδὲν ἦττον καὶ ἐν τῇ ψυχῇ νομιστέον εἶναι τι παρὰ τὸν λόγον, ἐναντιούμενον τούτῳ καὶ ἀντιβαῖνον*. — E verbis 434^a 14. *φύσει δ' αἰεὶ ἢ ἄνω*

(int. σφαῖρα) ἀρχικωτέρα καὶ κινεῖ intelligitur Aristotelem videri sibi in hac mentis et appetitūs contentione similitudinem quandam observasse cum motu τῆς ἀπλανοῦς et τῶν πλανητῶν: quamquam non omnia quadrant: nam in caelo fieri non potest ut superior orbis abripiatur et vincatur ab inferioribus. Itaque ne ab iis quidem quae de homine ἀκολάστῳ dicuntur postulandum est ut animae motus motuum caelestium exactam similitudinem referant. Ὁ ἀκόλαστος vero tantum abest ut secundum rationem sibi vivendum intelligat ut omnes voluptates exquirat perfruendasque putet. In eo igitur homine nulla est rationis et appetitūs contentio. Sed appetitus varii sunt ac diversa rerum appetendarum genera: quodsi duo sunt appetitus, duae attrahunt res appetibiles, quam viam tenebit? Οὐ γὰρ δὴ τὴν διαγώνιον· ἀμφοῖν γὰρ ἂν ἀπέτυχεν. Fingamus hominem voluptarium qui idem sit avarus: voluptates quidem expectet, sed alio modo quam homo prodigus vel etiam largus: omnes enim ejus libidines intra angustos cancellos continebuntur quos avaritia circumdedit. Item si homo avarus libidinibus est deditus: non simpliciter avarus erit, sed in quantum sinit libido eoque modo quo illa sinit. Hujus rei ingeniosam sane imaginem astrologia Aristoteli suppeditavit. Novimus enim antiquos singulas stellas errantes singulis orbibus vehi putasse, ita tamen ut quaeque praeter suum ac proprium motum alienum etiam motum in se reciperet alio orbe sibi inditum, sive id fricatione fieri voluerunt sive alio nescio quo modo. Hoc igitur est quod dicit ὥσπερ σφαῖραν σφαῖρα, ἣ ὅρεξις τὴν ὄρεξιν. Causae moventes variae sunt ac diversae: ipsius hominis iter unum, quodque ad calculos vocare possis, modo noris cuiusque orbis celeritatem vel, quod idem est, vim cuiusque appetitūs.

§ 4. 434^a 16. ἐπεὶ — 21. οὐ. Hunc locum utrum emendaverim an alio modo quam erat corruptus corruperim, ipse ignoro. Legebatur enim ἡ δὲ ὅτι τόδε τὸ νῦν τοιόνδε, id quod E praebet. Scripsi ex Simplicio ὅτι τόδε τοῖνυν τοιόνδε, ut oratio sit directa, ejus qui acturus est. Trendelenburgius censet τὸ νῦν, quod unum idque proximum temporis momentum occupet, consilio praeclare inservire. At certe νῦν scribendum erat cum libris PX: τὸ νῦν enim est in praesenti (für jetzt), id quod ab hoc loco alienum videtur. Sed neutrum aptum esse existimo. Homo homini succurrere debet, haec esto propositio major. Quis quaeso ita pergit: Titus in praesenti homo est? vel nunc homo est? Pone alia exempla: hoc in praesenti mel est, vel liber, vel quidvis in praesenti: semper ridiculum erit. Causa ejus rei in eo sita est quod, nisi nunc vera est propositio minor, etiamsi aut fuit vera aut erit, actio, quae conclusionis locum tenet, ex propositionibus non sequitur. Omni homini panis comedendus est: hic homo est, et illud quondam panis erit, vel fuit: nihil sequitur. Poteram ejicere verba de quibus dubitamus cum LSTUVW: sed hoc

periculosius etiam visum est. Simplicius certe expressis verbis: *ἐνθα τόδε τοῖνυν τοιόνδε εἶναι φησι*. Themistius rem omittit: *ἡ μὲν γὰρ λέγει ὅτι παντὶ τῷ φιλοσοφοῦντι εὖ ποιητέον, ἡ δὲ ὅτι ἐγὼ δὲ φιλοσοφῶ*.

Deinde suspectum mihi est ἡ δόξα in his: 19. *ἤδη αὕτη κινεῖ ἡ δόξα, οὐχ ἡ καθόλου*; Primum enim mirum videtur propositionem minorem vocari δόξαν: ejus enim subjectum est res singularis, ἡ δόξα vero aut semper aut plerumque generalis est: cf Anal. Post. A 33. Quid quod in tantā copiā locorum quibus eo vocabulo utitur Ar. unum tantum invenio quo haud dubie de propositione singulari dicatur δόξα, idque in iis explicandis quae per somnum apparent, de Somn. 1. 458^b 10—15. coll. 459^a 6—8. Non nego per se recte posse dici δόξαν et δοκεῖν de re singulari: prima enim horum vocabulorum significatio est τὸ συγκατατίθεσθαι et τὸ ὑπολαμβάνειν: sed sermonis usus, praecipue philosophorum, huic rei minus favet. In qua re non negligendum est quod hoc enunciatur: illud album est filius Cleonis, non δόξα est Aristoteli sed αἰσθησις: cf B 6. — Deinde vero, ut ἡ δόξα in suspicionem mihi veniret, eo imprimis factum est quod ubi eadem res de qua hic agit Ar. diligentius explicatur, Eth. Nic. H 3 et 4, ἡ δόξα semper de majore propositione dicitur. Neque id casu, sed necessario: nam si etiam minor propositio δόξα est, ex iis quae ibi ponuntur nihil omnino sequitur. Legas quaeso ipse. — Quam facile autem ἡ δόξα perperam hoc loco potuerit inseri, inde intelligitur quod statim post legitur ἡ μὲν ἡρεμοῦσα μᾶλλον: at ἡ μὲν est propositio major, id quod addito in margine ἡ δόξα facile poterat aliquis significare.

Porro post ἡ καθόλου (20.) interrogationis signum posui, ut haec verba constanti Aristotelis consuetudini accommodarem. Philoponus: *ἐν ἀπορίᾳ* inquit *ἄρα αὕτη ἡ δόξα ἡ τῆς ἐλάττονος κινεῖ καὶ οὐχ ἡ καθόλου πρότασις; εἰτα ἐπιλυόμενός φησιν· ἡ ἄμφω*. Item Themistius quae paulo supra exscripsi sic continuat: *τίς ἄρα τοῦ κινεῖσθαι κυρία; ἄρα ἡ ἐν μέρει, ἢ ἡ καθόλου, ἢ ἄμφω; ἄμφω μὲν οὐκ, ἀλλ' ἡ μὲν ἡρεμοῦσα μᾶλλον, ἡ δὲ τῇ κινήσει συνάπτουσα· τὸ γὰρ συμπέρασμα κατ' ἐκείνην· ἐμοὶ τοῖνυν τόδε πρακτέον. καὶ εὖθὺς κινεῖται ἂν μὴ τι κωλύῃ*. Quod dicit ἡ δὲ τῇ κινήσει συνάπτουσα, fallitur. Aristoteles enim hoc dicit: propositio minor majore facilius μεταπίπτει: in singulis enim rebus spectatur motio et alteratio et interitus.

CAPUT DUODECIMUM.

§ 1. 434^a 23. Quae optimos codices secuti restituimus καὶ ψυχὴν ἔχει ἀπὸ γενέσεως καὶ μέχρι φθορᾶς hanc praebent sententiam: non solum necesse est omne quod vivat animam habeat

nutritivam, sed falluntur etiam qui Orphicis dogmatis addicti putant tunc demum ubi primum spiritum ducant ingredi animalia animam. Cf 410^b 28—30. Similis est controversia creatianismi quem vocant et traducianismi.

§ 2. 434^a 28. οὐτε ἄνευ ταύτης οἷόν τε οὐθὲν εἶναι ζῶον.] Haec tanquam spuria uncis inclusimus, praecipiente Trendelenburgio: videatur ejus Comment. Legit Simplicius: Philoponus ita tacet ut non legisse certum sit.

§ 3. 434^a 32. εἰ οὖν πᾶν σῶμα πορευτικὸν μὴ ἔχον αἰσθησιν, .. Enunciatum ne verbo suo careat, emendant ἔχοι: minus accurate. Quod enim Ar. tanquam ἐνδεχόμενον positum deinde refellit, non hoc est, omne animal πορευτικόν sensu carere, id quod experientiā doctus nullus unquam credidit, sed quaedam esse animalia πορευτικά sensu carentia. Igitur in locum vocis πᾶν substituendum proponimus vel γένοιτο vel εἴη. ΓΕΝ(οιτο), ΠΕΝ, ΠΛΑΝ. Simillimae sunt Γ et Π. Nonnulla vero in hac libri parte a librariis vix potuisse legi demonstrant EL, qui ^a 14. γΕΝΗται mutarunt in ΕΝΗ.

§ 3. 434^b 2. Quaeritur utrum scribendum sit ὑπάρχει τὸ ὄθεν πεφύκασιν, an ὑπάρχει τοῦτο ὄθεν πεφύκασιν. Bekkerus illud elegit, Trendelenburgius hoc, isque voluit τοῦτο esse τὴν τροφήν. Quod si verum esset, haud scio an praestaret ex duabus lectionibus unam conflare, sic: ὑπάρχει τοῦτο τὸ ὄθεν πεφύκασιν, h. e. ἡ γῆ ὑπάρχει αὐτοῖς τροφή. Sed ὑπάρχει non ubique esse simpliciter: multis locis est ἀρχή ἐστιν. Servavi igitur ὑπάρχει τὸ ὄθεν πεφύκασιν, h. e. ἡ γῆ ἐστὶν αὐτοῖς ἀρχὴ τοῦ τρέφεσθαι, ἀρχὴ δ' οὕτως ὥς ἔλθῃ. Cf de Coelo B 14. 297^b 21. δεῖ δ' ἕκαστον λέγειν τοιοῦτον εἶναι ὃ φύσει βούλεται εἶναι καὶ ὃ ὑπάρχει. Phys. Z 5. 236^a 10. τὸ μὲν οὖν κατὰ τὸ τέλος τῆς μεταβολῆς πρῶτον λεγόμενον ὑπάρχει τε καὶ ἐστίν.

§ 4. 434^b 3. οὐχ οἷόν τε—8. αἰσθήσεως. Ratio reddenda est cur et 4. ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀγένητον pro spuriis damnaverim et 5. retinuerim verba διὰ τί γὰρ ἔξει omisso illo οὐχ quod quidam addunt.

Quod sibi demonstrandum sumsit Ar. in conclusione sic dicit, 7: οὐθὲν ἄρα ἔχει ψυχὴν σῶμα μὴ μόνιμον ἄνευ αἰσθήσεως, h. e. exceptis plantis nullum est corpus quod animam habeat, nisi etiam sensum habeat. Haec in mentem revocant quae 415^a 8. legimus: οἷς μὲν γὰρ ὑπάρχει λογισμὸς τῶν θθαρτῶν, τοῦτοις καὶ τὰ λοιπὰ πάντα, οἷς δ' ἐκείνων ἕκαστον, οὐ πᾶσι λογισμός: sicut enim illic additis verbis τῶν θθαρτῶν, ita nunc verbis γενητὸν δέ excipit corpora caelestia, de quorum animā in universis his libris Ar. aperte nusquam tradit. Dicit igitur: διὰ τί γὰρ ἔξει; int. οὖν κριτικόν: h. e. quem ad finem corpus quod nec plantae est

nec sideris, (de his enim non agitur,) quum careat sensu, animam habeat et intelligentiam ad res oblatas discernendas? Ponamus enim, quod negamus, carere sensu, praeditum esse intelligentiâ, aut profecto ea animam juvabit aut corpus, (*ἢ τῇ ψυχῇ βέλτιον ἢ τῷ σώματι*). At neutrum verum est, (*νῦν δ' οὐδέτερον*). Si animam dicis juvari intelligentiâ, falleris: nibilo enim magis intelliget, (*ἢ μὲν γὰρ οὐ μᾶλλον νοήσει*), sive habet sive non habet intellectum: sensum enim non habet, at nihil est in intellectu quod non fuerit in sensu: 432^a 7. *καὶ διὰ τοῦτο . . μὴ αἰσθανόμενος μηθὲν οὐθὲν ἂν μάθοι οὐδὲ ξυνείη*. de Sensu et Sens. 6. 445^b 15. *τίνι χρειοῦμεν ταῦτα ἢ γνωσόμεθα; ἢ τῷ νῷ. ἀλλ' οὐ νοητά, οὐδὲ νοεῖ ὁ νοῦς τὰ ἐκτὸς μὴ μετ' αἰσθήσεως ὄντα*. Sin corpus putas intellectu juvari, iterum falleris: corpus enim nibilo magis vitam suam (cf^b 14 et 26. *εἰ μέλλει σώζεσθαι τὸ ζῶον* et 17. *ἀδύνατον ἔσται σώζεσθαι τὸ ζῶον*) servabit, (*τὸ δ' οὐθὲν ἔσται μᾶλλον*), propterea quod in intellectu practico minor propositio semper singulas res sibi subjicit (434^a 16—21): at harum cognitione privata erit, siquidem sensu caret. (Cf de Sensu et Sens. 1. 436^b 18—437^a 3.)

Artus hic sententiarum nexus demonstrat verbis *ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀγένητον*, quae Simplicio auctore in quibusdam libris non inveniabantur, locum non esse: sin minus, eveniet ut quae sequuntur de sideribus dicta sint: quo facto vix violentissimis interpretum rationibus aliqua sententiae species potest extorqueri.

Quae si cui non sufficiunt, alteram addamus rationem. Ponamus verba illa *ἀλλὰ μὴν οὐδὲ ἀγένητον* ab Aristotele esse scripta. Omne corpus animatum aut *γενητόν* est aut *ἀγένητον*: ut conjuncta illa universum corporis animati genus componant. Jam quum Ar. demonstraturus sit exceptis plantis omne corpus animatum sensu esse praeditum, sive *γενητόν* est sive *ἀγένητον*, tota haec divisio *μάτην* erit et supervacanea, ne dicam ridicula. Quis enim sic loquitur: omnis homo, sive albus est sive non albus, mortalis est? Non esset vana divisio si sic pergeret Ar.: *εἰ μὲν γὰρ γενητόν, τοδὶ ὑπάρξει, εἰ δ' ἀγένητον, τοδί*. Sed ut nunc res est, si verba illa ab Aristotele sunt scripta, fatendum erit institutam divisionem nihil ad rem facere.

Eundem ad finem pervenitur sic. Si verba quae impugnamus genuina sunt, sequitur ut sidera aut utroque praedita sint, et intellectu et sensu, aut neutro. Jam omnes concedunt ex Aristotelis sententiâ sidera intellectu esse praedita. Ergo habebunt etiam sensum. At sensu sidera non esse praedita vel ex iis consequitur quae proxime antecedunt: dixit enim 434^a 27. *οὔτε γὰρ ὅσων τὸ σώμα ἀπλοῦν, ἐνδέχεται ἀφ' ἧν ἔχειν*. Pugnant igitur verba illa suspecta cum placitis aristoteleis.

Ἀλλά vocabulum quantopere adamaverint interpolatores docuimus ad 420^b 11: et hic ipse locus exemplis ibi congestis addi potest.

Reliquum est ut quaeratur, primum, qui philosophi docuerint esse quaedam corpora quae quum sensu careant gaudeant intellectu: hanc enim sententiam refutat Aristoteles: deinde, cui sectae addictus fuerit interpolator, h. e. qui philosophi voluerint aut utrâque facultate sidera esse praedita aut neutrá. Quas res aliis investigandas relinquo: nam quae habeo, ipsi mihi non sufficiunt.

Quod vero Plutarchus Atheniensis ap. Simpl. et Philop. legit *διὰ τί γὰρ οὐχ ἔξει*, id quod etiamnum in quibusdam Aristotelis libris extat, id interpretatione nititur manifesto falsá: putabant enim *αἰσθῆσιν* dici, sic: *διὰ τί γὰρ οὐχ ἔξει (αἰσθῆσιν)*; *ἢ γὰρ τῇ ψυχῇ βέλτιον (τὸ μὴ ἔχειν αἰσθῆσιν) κτλ.* (De negatione iterum impudentissime additâ diximus ad 430^a 22.)

Videndum est etiam de verbis ^b 6. *νῦν δ' οὐδέτερον*. Ferri posse non nego, modo mente addatur *ἀληθές* vel *οἶόν τε*. Praeferendum tamen esset, si id aliquis codex haberet, *νῦν δ' οὐδετέρω*, int. *βέλτιον*.

Ceterum non dubitavi scribere 4. *γενητόν*, sicuti etiam 5. *ἀγένητον* habet Simplicius. *Γενητόν* est *ὃ γέγονεν*, *γενητόν* est *ὃ ἐγεννήθη*. Sidera ridiculum est dicere *μὴ γεννηθῆναι*. Quam frequenter haec vocabula a librariis confundantur, intelligitur ex Adnotatione Bekkeri Criticâ, ex gr. ad 277^b 28. 279^b 5. 280^a 29. ^b 6. 282^a 25. ^b 3. 6. 11.

§ 9. 434^b 29. *ὥσπερ*—435^a 10. *πέρατος*. Necesse est animalia non solum eo quod tangunt sed etiam procul sentiant: id autem fiet si id quod inter objectum et sensorium medium interpositum est et patiendi et agendi vices sustinet, ut patiatur ab objecto, agat in sensorium. Patitur autem et agit per alterationem. Explicat hanc sententiam Ar. eo patiendi et agendi genere quod fit per loco motionem: haec enim nobis notior est alteratione. Si in lineâ rectâ plures pilae positae sunt, si primam pellis, secundam illa feriet, haec tertiam, et sic porro. Idem in alteratione fit, nisi quod particulae locum non mutant. Color agit in proximas aëris particulas, hae in vicinas, et sic porro: ultimae in superficiem oculi agunt, superficies in interiores oculi partes, quae sentiunt. Ad eandem rem illustrandam Ar. utitur sigilli et cerae exemplo: oculus ita afficitur ut charta afficeretur si cera non solum in superficie sed usque ad confinium cerae et chartae per sigillum fingeretur. Si Ar. novisset photographiam quam vocamus, hoc fortasse usus esset exemplo.

Jam demonstrandum est quomodo hic locus sit legendus. Legebatur 434^b 30. *ὥσπερ γὰρ τὸ κινεῖν κατὰ τόπον μέχρι τοῦ*

μεταβάλλειν ποιεῖ: scripsi μέχρι του, violatâ encliticarum regulâ quam et Bekkerus et alii plurimi sibi scripserunt.*) Recte Sophonias μέχρι τινός. Phys. Θ 5. 256^b 14. τρία γὰρ ἀνάγκη εἶναι, τό τε κινούμενον καὶ τὸ κινεῖν καὶ τὸ ᾧ κινεῖ. τὸ μὲν οὖν κινούμενον ἀνάγκη μὲν κινεῖσθαι, κινεῖν δ' οὐκ ἀνάγκη, τὸ δ' ᾧ κινεῖ, καὶ κινεῖν καὶ κινεῖσθαι· συμμεταβάλλει γὰρ τοῦτο ἅμα καὶ κατὰ τὸ αὐτὸ τῷ κινουμένῳ ὄν. δηλον δ' ἐπὶ τῶν κατὰ τόπον κινούντων· ἄπτεσθαι γὰρ ἀλλήλων ἀνάγκη μέχρι τινός. τὸ δὲ κινεῖν οὕτως ὥστ' εἶναι μὴ ᾧ κινεῖ, ἀκίνητον.

Deinde ^b 31. de eo quod inter rem moventem et rem motam medium interjectum est quodque diximus et patiendi et agendi vices suscipere, de eo male dicitur καὶ τὸ ὥσαν ἕτερον ποιεῖ ὥστε ὠθεῖν, 'et res quae pepulit in causâ est ut alia res pellat': manifesto enim legendum est 'res pulsa', τὸ ὠσθέν. Si B ab A, C a B, D a C . . . movetur, A movet, non movetur, M (hoc enim τὸ ἔσχατον esto) movetur, non movet, quae media interjecta sunt, et moventur et movent. Ergo de B, C, D . . . recte pronunciatur hoc: τὸ ὠσθέν ἕτερον ποιεῖ ὥστε ὠθεῖν. Ridicule profecto τὸ ὥσαν: nam postquam pepulit, non jam pellit: debebat saltem scribere interpolatὰ καὶ ὠσοῦν ἕτερον ποιεῖ ὥστε ὠθεῖν. — Sed cur ὠσθέν in ὥσαν mutavit antiquus diorthota? hoc enim doctius est quam quod a librario oriatur. Causa est quod putabat ille de tribus corporibus loqui Aristotelem: nam si tria sunt, nullum invenitur quod, quum pellatur, alii corpori in causâ sit ut et pellatur et pellat, vel quod ὠσθέν ἕτερον ποιεῖ ὥστε ὠθεῖν. Neglexit ille quod 435^a 1. dicit Ar. πολλὰ δὲ μέσα. Idem homo videtur fuisse ille qui 434^b 31. verba καὶ ἔστι ταῦτα διὰ μέσον pessime depravit: sic enim haud dubie legendum est. Ταῦτα refertur ad τὸ ὠσθέν et ἕτερον: utrumque enim et movetur et movet ipsum. Quod ille scripsit, καὶ ἔστι διὰ μέσον ἢ κίνησις, id nimis absurdum est. Agitur enim de medio, τῷ μεταξύ, ^b 28, idque corporeum est et ex multis corporibus constat, et sicut extrema sunt corpora, (dico autem objectum et sensorium), ita etiam quod in medio positum est. Quod hic διὰ μέσον, id ^b 33. vocatur τὸ μέσον, et medium illud et movere et moveri dicitur, τὸ δὲ μέσον ἅμφω. Manifesto igitur corpus est. Nam si medium illud esset ἢ κίνησις, haberemus κίνησιν κινουμένην. Sed motio non movetur, οὐκ ἔστι κινήσεως κίνησις, Phys. E 2. 225^b 15.

Deinde ^b 32. scripsi ex codice W, quod simplicissimum videbatur et aptissimum esse, καὶ τὸ μὲν πρῶτον. Quod libri hunc

*) Quamquam crediderim hunc locum minus esse a Bekkero intellectum: nam alio loco huic simillimo ipse scribit μέχρι του: de Somno et Vig. 3. 456^b 20. ἀναγκαῖον γὰρ τὸ ἀναθυμιώμενον μέχρι του ὠθεῖσθαι.

locum tantopere variant, id propterea videtur accidisse quod perperam huc erat illatum illud *ὅη* quod ponendum erat 435^a 1. *οὕτω δὴ ἐπ' ἀλλοιώσεως*.

In eodem versu *κινῶν* vel, quod *L* praebet, *κινεῖ καί*, non modo supervacaneum est sed importunum: longe aliud enim est *τὸ πρῶτον κινῶν*, Met. *A* 7 et Phys. *Θ* passim.

Porro 435^a 1. in verbis *οὕτως ἐπ' ἀλλοιώσεως* desiderari *ὅη* paulo supra dictum est. Post protasin longius extractam nimis debile videtur simplex illud *οὕτως*.

Deinde ^a 1. *μένοντος* scripsi cum Bekkero: intellige *τοῦ μέσον*. Cf Waitz. Organ. I p. 493: quibus adde de Sensu et Sens. 5. 444^a 27.

Denique ^a 5. verba *περὶ ἀνακλάσεως* cancellis sepsi: videntur enim in margine scripta fuisse ad indicandum argumentum, (cujusmodi tituli in libris scriptis inveniuntur multi,) deinde librariorum errore in textum invecta. Cf 1369^a 2, A^c. Ferri non possunt, propterea quod non id demonstrat Ar., *τῆς ἀνακλάσεως* alterum modum alteri esse praefendum, sed *ἀνάκλασιν* in hac re omnino negat esse.

CAPUT TERTIUM DECIMUM.

§ 3. 435^b 24. Linguae in recensendis sensibus locus non est: ^b 19. *τὰς δ' ἄλλας αἰσθήσεις* (praeter tactum) *ἔχει τὸ ζῷον .. οἶον ὄψιν .. γεῦσιν .. ἀκοήν .. γλῶτταν ..* Hoc additamentum natum videtur e verbis praecedentibus corruptis: legebant enim ^b 24. *ἀκοήν δὲ ὅπως σημαίνει τι αὐτῷ*: quibus respondere videbatur *ὅπως σημαίνει τι ἐτέρῳ*. At non ideo auditu praedita sunt animalia ut sibi quodque aliquid significet, sed ut intelligant quae ab aliis iis significantur: *ὅπως σημαίνεται αὐτῷ*: id quod codicem *L* secuti restituimus. De re cf de Sensu et Sensili 1, post med.

FINIS.

Berolini apud Weidmannos (K. Reimer).

Typis Caroli Schultzzi.

Bayerische
Staatsbibliothek
München

